

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ltan
✓ 590

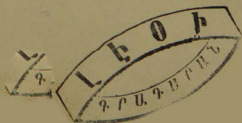
1 0 99

ՊԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ

ԳՐՈՅ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆ Զ

Գ Ր Ո Յ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՅ

ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ

ՏՆ՝ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ Վ՝ ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԵՅԻՈՅ

ՎԵՅԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՎԵՆԵՏԻԱ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1873

7/4.

Սմենայն գիրք աստուածաշունչք և օգտակարք՝ ի
վարդապետութիւն են և ի յանդիմանութիւն և յուղ-
ղութիւն, և ի խրատ արդարութեան. զի կատարեալ
իցէ մարդն Ստուծոյ յամենայն գործս բարութեան
հաստատեալ, Բ. Տ/մ. Գ. 16,

4590-60

28 592

ԾԱՆ ՈՒՑ ՈՒՄՆ

Աստուածաշունչի պատմութիւնը՝ ինչպէս իր անունը կը ցուցնէ, ամէն պատմութիւններէն աւելի պատուական ըլլալով մարդուս, ու մանաւանդ հաւատացելոց խիստ հարկաւոր ըլլալով, որովհետեւ քրիստոնէական հաւատքի հիմը (այսինքն թէմէն) է աստուածաշունչ սուրբ գիրքը. շատոնցմէ տեսնելով որ այսպիսի շահաւոր բանը մեր ազգին մէջը կը պակսի, պատրաստուելու էինք որ տեղն 'ի տեղը ընդարձակ աս սուրբ պատմութիւնները մեր սովորական գրքի լեզուով շարադրած տպէնք 'ի լուսաւորութիւն ազգիս: Բայց ետքը աս մտաւորով որ այնպիսի դրաբառ շարադրած մեծ գիրք մը այնչափ օգտակար չկրնար ըլլալ՝ մեր ազգին հիմակու որպիսութեանը նայելով, որ համարձակ դրաբառը հասկըցողը քիչ է, ու ան քիչէն շատէն հասկըցողն ալ ուղէնէ բուն աստուածաշունչէն իր փափաքը կրնայ առնել:

Անոր համար դարձուցինք համառօտ կերպով աշխարհաբառ ոճով ըրինք, որ դրաբառ գիացողն ալ ասկէ կարօտ չմնար, որ շատ տեղ լոյս կու տայ աստուածաշունչը աւելի լաւ հասկընալու. ու չգիացողը՝ որ կամ ամենեւին չէր լսեր աստուածաշունչի պատմութիւնները, կամ մէկ քանի նահապետներուն դործքերը վեր 'ի վերանց միայն լսած էր՝ ասկէց կատարեալը կ'իմանայ: Նաև այնպիսին որ շատ պիտանացու դրաբառ գրքերէն զրկուել էր, աս մէկս կարդալով ու հասկընալով, կը յուսանք որ ըստ կարելութեան կրնայ շատին տեղը լեցընել, ոչ միայն հոգևորի կողմանէն որ բոլոր քրիստոնէական ճշմարիտ ուսումը աստուածաշունչին ըսածներուն վրայ հաստատուած է, հապա նաև բնական և քաղաքական ուսման գիւն, որ ան պատմութիւններով խեղքը կը բացուի կը լուսաւորուի, ու անկէց ալ ուրիշ շատ բան կ'իմանայ:

Իսկ աշխարհաբառ շարագրութիւնն որ ըսինք, նայեցա՜ք որ զուտ հայերէն ըլլայ՝ առանց այլազգի բառեր մէջը խառնելու՝ տաճկերէն, կամ պարսկերէն, կամ ֆռէնկերէն, (ինչպէս որ հիմակու ժամանակս մեր ցիրուցանեղած ազգը ինչ ազգի հետ որ բնակեր է նէ՛ կամաց կամաց անոր լեզուէն առեր խառներ է իր հայերէնին մէջը), որ ասով շատ աւեր է աշխարհաբառ լեզունիս, ու անանկ փոխուեր է որ՝ մէկ տեղացին մէկալին ըսածը գփուարաւ կը հասկընայ: Անոր համար մենք ջանացինք որ այսպէս չըլլայ, հապա որչափ կարելի է ամէնքը հասկընան. ուստի ոճն ալ Ստամպուլցիի հայերէնի կերպով բռնեցինք, որ բուն Հայաստանցւոց ալ աւելի մօտ է, ու Պարսկահայք ալ կը հասկընան. միայն թէ՛ ուր տեղ որ խօսքը այսպիսի աշխարհաբառէն կը պահսէր՝ ան տեղը դրաբառէն առած բանեցուցինք, և տեղ տեղ ալ՝ այսինքնով մեկնելով, զատ տաճկերէնը դրինք, որ ասով կարգացողներուն քիչ դրաբառի ալ գուռ բացուի:

Աս համառօտ ծանուցումս ընելէն ետեւ՝ ալ աւելորդ կը համարինք աս գրքիս օգտակարութեանը վրայ երկայն գովասանք ընել, ու յորդորել որ առնեն կարգան. որովհետեւ կը յուսանք որ միայն անունը լսելով՝ ետեւ է իյնան որ ունենան, ու կարգալով ձեռքէ չթողուն, մանաւանդ պարզամիտները ու նորա վարժաղաքը, որ գլխաւորաբար իրենց համար, ինչպէս ըսինք, շարագրութեցաւ աս գիրքս. որով մեր փոքր աշխատանքն ալ պարապ չեն հաներ, որ սիրով յանձն առինք՝ ի փառս Աստուծոյ, և ի յօգուտ ազգիս:

Այս գործոյս երկրորդ ասպարոութեան մէջը շատ տեղ աշխարհաբառ շարագրութեան ոճը աւելի յարմարցընելէն ի զատ, նաեւ իւրաքանչիւր պատմութեան սկիզբը աստուածաշունչին զխօսվը նշանեցինք, և ժամանակագրական թուական ալ աւելցուցինք, սկսեալ ի ստեղծմանէ աշխարհի: Բայց որովհետեւ աստուածաշունչի ժամանակագրութեան վրայ կերպ կերպ կարծիք կան, (անանկ որ՝ սկսեալ 3740էն ինչուան 6984 տարին Քրիստոսէ առաջ՝ աշխարհքի ստեղծումը դրին), մենք հիմակու հիմա առանց մասնաւոր քննութեամբ մեր կարծիքը որոշելու, ասոր մէջը այն սովորականին հետեւեցանք, որ աշխարհքի ստեղծումը Քրիստոսի թուականէն 4000 տարի առաջ կը դնեն:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ ԳՐՈՅ

Հ Ի Ն Կ Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն Ի

Մ Ա Ս Ն Ա Ռ Ա Զ Ի Ն

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԾՆՆԴՈՅ ԳՐԻՒՆ. ՍՏԵՂԾՄԱՆԷ
ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՄԻՆԶԵԻ ՅՈՎԱԵՓԱՅ ՄԱՀԸ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

Ստեղծումն աշխարհքիս և առաջին մարդուն :

ԱՄ աշխարհի Օ : (Ծննդոց . ԳԼ . Ա . Բ :

ԱՄԵՆԱԿԱԼՆ Աստուած երբոր կամեցաւ աս աշխարհքս ստեղծել, պինտ առաջ հրամայեց որ ոչնչէն երկինք ու երկիրս ըլլայ՝ իր ամէն մէջի բաներովը, անպատրաստ (այսինքն խառնափրնդոր, կամ թասլախ) : Եւ անոր ստեղծումը վեց օրուան մէջ ուզեց որ աս կարգովս կատարէ : Առջի օրը լոյսը ստեղծեց : Երկրորդ օրը՝ հաստատութիւնը ըրաւ, որ երկինք ըսուեցաւ : Երրորդ օրը՝ երկրիս գունտը որ բոլոր ջրով պատած էր՝ ջուրը անկէց բաժնեց, որով ցամաքը՝ երկիր ըսուեցաւ, ու մէկտեղ կեցած ջուրը՝ ծով. և աս կէ՛ ի զատ՝ հողուն մէջը ամէն բաներուն սերմը

(այսինքն թօխումը) դնելով՝ հրամայեց որ ամէն կերպ խոտեր ու ծառեր բուսնին: Չորրորդ օրը երկնքի բոլոր աստղերը ստեղծեց, և սահմանեց որ արևը՝ ցորեկը լուսաւորէ, ու լուսընկան՝ գիշերը. և ասոնց պտըտելովը ըլլայ՝ տարի, ամիս, ու օր: Հինգերորդ օրը հրամայեց որ ջրերէն ամէն ցեղ ձկներ և թռչուններ (այսինքն խուշեր) ըլլան՝ մեծ ու պզտիկ, և ասոնք ամէնքը աճին ու շատնան: Վեցերորդ օրը հրամայեց որ երկրէն՝ այսինքն հողէն ամէն ցեղ չորքոտանիներ ու անասուններ (այսինքն հայվաններ) ըլլան: Եւ ան օրը աս ամէն կենդանիները ստեղծելէն ետև՝ ուղեց որ ասոնց մէկ տիրապետող մը դնէ. անոր համար հողէն առաւ շինեց առջին մարդը Ադամ, հասարակ անբան կենդանիներէն վեր՝ բանական հոգի տալով իրեն, որ ասով՝ ըստ պատկերի և ըստ նմանութեան Աստուծոյ ըսուեցաւ մարդը: Ետքը ուղելով Աստուած որ Ադամայ մէկ իրեն նման օգնական մըն ալ հետը տայ, Ադամայ քնացած ատենը անոր մէկ կողը առաւ՝ ու անկէց շինեց Եւան՝ կնիկ մարդ: Եւ այսպէս՝ Աստուած բոլոր աշխարհքս իր մէջը եղած ամէն բաներովը վեց օրուան մէջ ստեղծելէն ետև՝ եօթներորդ օրը դադարեցաւ ի ստեղծագործութենէն. և օրհնելով այն օրը ուղեց որ սուրբ պահուի ի յիշատակ հանգստեան իւրոյ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Նախահարց մեղքը ոչ պատիժը :

ԱՄ աշխարհի 0 : (Ծ ննդ . Գ :

Աստուած Ադամու Եւան ստեղծելուն պէս զիրենք դրախտը դրաւ , որ հօն բանին՝ ան տեղը պահէն : Աս դրախտ ըսածս՝ մէկ աղուոր ու զըւարճալի պարտեզ (այսինքն պախճա) մըն էր՝ աւէն բարիքներով լեցուած զարդարած . և ուրիշ գեղեցիկ և պտղատու ծառերէն՝ ի զատ՝ ան դըրախտին մէջ տեղը երկու ծառ ալ կային , որ աւսոնց մէկը կ'ըսուէր՝ Ծառ կենաց , և մէկալը՝ Ծառ գիտութեան բարւոյ և չարի : Հօն Աստուած Ադամայ ապրսպրեց ըսաւ որ՝ « Բոլոր դրախտին ծառերուն պտուղներէն կրնաք ուտել , միայն պտղէն գիտութեան բարւոյ և չարի ծառին չըլլայ թէ ուտէք , գիտնաք որ անկէց ուտելնուդ պէս կը մեռնիք » : Բայց խորամանկ սատանան օձու կերպարանք մտնելով՝ երեցաւ Եւային ու խաբեց զինքը , ըսաւ որ « Զէ՛ թէ ան ծառէն ուտէք նէ կըմեռնիք դուք , հապա՛ գիտնալով Աստուած որ անծառին պտղէն ուտելնուդ պէս՝ ձեր աչքը կը բացուի ու դուք ալ Աստուած կ'ըլլաք՝ բարին ու չարը կը ճանչնաք , անոր համար ձեզի ապրսպրեց Աստուած որ ան ծառին չմտենաք » : Եւա երբոր աս բանս լսեց , ու մէկալ դիէն ալ տեսնելով ան արգելած պտղին աղուորութիւնը՝ չգիմացաւ , գնաց ծառէն փրցուց ու կերաւ . և անկէց իր էրկանն ալ տուաւ , որ ան ալ առաւ կերաւ : Ուստի ասանկ ուտելնուն

պէս՝ իրաւ աչուրնին բացուեցաւ, որ առաջ երկուքն ալ մերկ (այսինքն չըպլախ) էին, և իրենց մերկութիւնը չէին տեսներ, ան ատենը մերկութիւննին իմացան, ու ամբշնալով շուտ մը թըզենայ տերևով (այսինքն ինձի իր եաբրախնէրով) գոցեցին պարտըկեցին իրենց մերկութիւնը. և երբոր Աստուծոյ դրախտը գալը իմացան նէ՝ փախան ծառերուն մէջը պահուրտեցան: Ետքը Աստուած որ կանչեց՝ « Ադամ ո՛ւր ես »: Ադամ պատասխան տուաւ թէ՝ « Քու դրախտը գալդ իմացայ նէ՝ վախցայ ու մերկ ըլլալուս համար դացի պահուրտեցայ »: Աստուած ալ ըսաւ. « Ո՞վ ըսաւ քեզի որ դուն մերկ ես. չըլլայ թէ ան պտուղն որ քեզի ապրսպրեցի՝ որ չուտես, անկէց կերած ըլլաս »: Ադամ ալ պատասխանեց. « Անիկս որ ինձի ընկեր տուիր նէ, անիկայ ինձի տուաւ որ ուտեմ »: Աստուած նորէն դարձաւ կնկանը հարցուց. « Հապա դուն ինչո՞ւ ատ բանդ ըրիր ». ան ալ պատասխանեց թէ՝ « Օձը իսխաբեց »: Ան ատենը օձին դարձաւ ըսաւ Աստուած. « Ատ չարութեանդ համար՝ բոլոր կենդանեաց մէջ անիծեալ ըլլաս դուն. բերենքս՝ ի վար փորուդ վրայ քալես, ու քու կերակուրդ հողը ըլլայ. քու մէջդ ու ատ կնկանը մէջը ձեր զաւկրներովը թշնամութիւն ըլլայ, որ ան քու ետեւէդ ինայ գլուխդ ջախջախելու, ու դուն անոր գարշապարը (այսինքն էօքձէն) խածնելու »: Ետքը կնկանն ալ ըսաւ. « Քու վիշտդ ու տառապանքդ շատնայ, տղաբերդ տրամութեամբ ու ցաւով ըլլայ. էրկանդ իշխանութեան տակը ըլլաս, որ ինքը քու վրադ տիրապետէ »: Անկէ ետեւ Ադամայ ալ ըսաւ. « Դուն ալ որովհետեւ կնկանդ մտիկ ըրիր՝ իմարդեւած պտղէս կերար,

ատ քու մեղքիդ համար՝ անիծեալ ըլլայ երկիրը, փուշ և տատասկ քեզի բուսցնէ. որ երեսիդ քրտինքովը հացդ ուտես՝ ինչուան որնորէն հող դառնաս ուսկից որ ստեղծուեցար»։ Այսպէս որ եղաւ, Աստուած կաշիէ լաթեր հագցուց Ադամայ ու Եւայի, անանկ դրախտէն դուրս ըրաւ։ Իրենք ալ ան ատենէն սկսան բնակիլ աս թշուառութեան երկիրս, ու զաւակ բերելով՝ օրէ օր չլսացան։

Գ Լ Ո Ի Խ Գ.

Կայենի և Աբելի պատմութիւնը։

ԱՄաշխարհի 128. 130։ (Մննդ. Գ.)

Ադամայ ու Եւայի առջինեկ զաւակը Կայէնը եղաւ, և անկէց ետքը՝ Աբէլ։ Կայէն երկրագործութիւն (այսինքն էքինձիութիւն) կ'ընէր, ու իր եղբայրը Աբէլ ոչխարներ ունէր՝ ինքն ալ հովուութիւն (այսինքն չօպանութիւն) կ'ընէր։ Ասոնք երկուքն ալ ուղեցին իրենց ունեցածներէն Աստուծոյ պատարագ (այսինքն փէշկէշ) մատուցանել։ Կայէն նայեցաւ որ իր երկրին բերքերուն անշահները տայ. բայց Աբէլ անոր ներհակը՝ իր ոչխարներուն առաջինները ու աղէկները զատեց Աստուծոյ տուաւ։ Անոր համար Աստուած ալ սիրեց Աբէլը՝ ու իր ըրած պատարագը ընդունեցաւ, ու Կայէնը ատեց՝ իր տուածէն երեսը դարձուց։ Աս բանիս համար խիստ տրտմեցաւ Կայէն՝ երեսը կախեց. ետքը Աստուծմէ ալ յանդիմանութիւն լսեց թէ՛ « Ինչո՞ւ երեսդ կախեր տըրտմեր ես՝ ու կը նախանձիս եղբօրդ վրայ. մեղքը

քուկդ է, [Թող դուն ալ աղէկները ինծի պատա-
րագ ընէիր»: Ետքը [Թէպէտ Աստուած աս ալ
ըսաւ որ՝ կը ներեմ [Թողու [Թիւն կու տամ քեզի՝
ու անդրանկու [Թէնէդ քեզ չեմ զրկեր, բայց այ-
սու ամենայնիւ Կայենի սրտին նախանձուն կրա-
կը չմարեցաւ. հապա մէկ օր մը խաբելով Աբէ-
լը՝ [Թէ զօսանքի երթանք, մինաւոր հետը ա-
ռաւ մէկ անապատ տեղ մը տարաւ, ու հոն վրան
ելաւ սպաննեց զինքը:

Ետքը երբոր Աստուած հանդիպեցաւ Կայենի
հարցուց [Թէ՝ « Ո՞ւր է քու Աբէլ եղբայրդ » .
Կայէն սուտ պատասխան տուաւ [Թէ՝ « Ես ինչ
գիտնամ, ես եղբօրս պահապանն եմ մի »: Ան
ատենը Աստուած ալ ըսաւ իրեն. « Դուն ատ
ինչ ըրիր, եղբօրդ արիւնը գետնէն ինծի կը բռ-
ղօքէ (այսինքն տատֆիրեալ [Թ կը կանչէ) . անոր
համար՝ անիծեալ ըլլաս դուն ան գետնին վրայ՝
որ քու ձեռքովդ եղբօրդ արիւնը խմեց, ու քու
աշխատանքիդ պտուղը անկէց չառնես, և բար-
բարական ըլլաս աս աշխարհքիս վրայ »: Այսու
կերպիւ Կայէնը Աստուծոյ երեսէն ինկած, բռ-
լոր իր կենացը մէջ յուսահատած բարբարական
կը պտըտէր, ինչուան որ անգամ մը Դամէք իր
[Թողը յանկարծ չճանչնալով [Թէ ո՞վ է՝ սպաննեց
զինքը: Ետքը՝ աս Կայենի ցեղն ալ իրենց հօրը
պէս աստուածապաշտու [Թէնէ պաղած, ինչպէս
կ'ըսեն՝ կամաց կամաց կուսապաշտու [Թիւն սկսան
մէջերնին մտցնել:

Բայց Աստուած՝ Ադամայ նախահօրը ուրիշ
զաւկըներէն ՚ի զատ՝ անմեղ Աբելին տեղը բա-
րի որդի մը տուաւ՝ Սէթ անունով, որ ան խիստ
սիրելի եղաւ Աստուծոյ. Սէթայ բարի զաւկընե-
րը և [Թողները՝ Որդիք Աստուծոյ ըսուեցան: Ա-

տոնց մէջէն ալ գլխաւորը՝ մէկ մը Ննուխ նահապետը եղաւ, որ աստուածապաշտութիւնը շատ ծաղկեցուց. մէկալը Ննուլք նահապետը, որ չը մեռած՝ մարմնով երկինքը վերացաւ. ու մէկ մ'ալ՝ Մաթուսաղա ըստած, որ ամէն մարդէն աւելի ապրեցաւ, այսինքն՝ ինը հարիւր վաթսուներ ինը տարի:

Գ Լ Ո Ի Խ Դ.

Աստուած մարդոց շարտարիւնը ջրհեղեղով կը պատժէ:

ԱՄ աշխարհի 1656. 1657: (Մինդ. 2. Է. Ը. Թ:)

Ստեղծմանէ աշխարհքիս (ըստեօթանասնից) երկու հազար երկու հարիւր տարիի չափ անցնելէն ետքը, երբոր ալ մարդիկ շատնալով լեցուցեր էին բոլոր աշխարհքս, անոնց մեղքը ու անօրէնութիւնն ալ այնչափ շատցաւ որ՝ չափը անցուց. անոր համար Աստուած սաստիկ սրդողելով վրանին ուղեց որ աշխարհքէս ջնջէ վերցընէ մարդիկը, բոլոր կենդանիներն ալ հետը՝ որ անոնց ծառայութեան համար ստեղծեր էր: Բայց աս բիւրաւոր մարդիկներուն մէջէն մէկ մարդ մը կար Սեթայ օրհնեալ ցեղէն՝ Նոյ նահապետը, որ ինքը միայն իր անմեղութեամբը և կատարեալ արդարութեամբը Աստուծոյ սիրելի եղեր էր. ուստի ասոր յայտնեց Աստուած որ բոլոր աշխարհքս ջրհեղեղով պիտի պատժէ կորսնցընէ, ու միայն զինքը իր տղոցմովը պիտոր խալլսէ, որ անկէ ետեւ միայն անոր ցեղէն ելլան աշխարհքս լեցընեն: Սնոր համար հրամայեց Աստուած Նոյ նահապետին որ մէկ մեծ տապան մը (այսինքն

կէմիիպէս շինուածքմը) շինէ, իրեք հարիւր կան-
գուն երկայնքը, յիսուն լայնքը, ու երսուն՝ բար-
ձրութիւնը, մէջը՝ խորշ խորշ (այսինքն պէօլմէ-
ներով) բաժնած. և ասոր ներսը դուրսը բոլոր
ձիւթով (այսինքն զիֆտով) աղէկ մը ծեփէ, որ
մէջը ջուր չանցնի: Նոյ նահապետը երբոր խա-
լըսեցաւ աս տապանը շինելը, Աստուծոյ հրամա-
նովը անոր մէջը մտաւ ինքը իր կնիկովը ու իրեն
իրեք տղոցմովը, որ կ'ըսուէին՝ Սէմ, Քամ,
Յաբէթ, անոնք ալ իրենց կնիկներովը. և աշ-
խարհքիս ցամաքի ամէն կենդանիներէն ու թռու-
չուններէն երկու երկու արու և էգ, իսկ սուրբ
կամ ուտելու կենդանիներէն՝ եօթը եօթը: Եւ
ասոնք ամէնքը հոն մտնելէն ետեւ՝ Աստուած ալ
դրսէն տապանին դուռը վրանին գոցեց. ու սկը-
սաւ ջրհեղեղը, որ քառսուն օր քառսուն գիշեր
անդադար սաստիկ անձրևով ու ծովը բարձրա-
նալով՝ բոլոր աշխարհքիս ցամաքը ջրով ծածկուե-
ցաւ, անանկ որ նաև պինտ բարձր լեռներուն
ծայրէն տասնհինգ կանգուն ալ վերելաւ ջուրը.
որով տապանէն դուրս մնացած բոլոր կենդանի
ստեղծուածները խղդուեցան մեռան. ու միայն
Նոյ նահապետը իր հետը եղածներովը ողջ մնա-
ցին ան տապանին մէջը, որ ջրին երեսը կը պը-
տըտէր: Ետքը հարիւր յիսուն օրն որ եղաւ,
Աստուած մէկ հօլ մը հանեց, որ կամաց կամաց
ան ջուրը սկսաւ աշխարհքիս երեսէն պակսիլ-
ուստի Նոյի տապանն ալ ան ատենը Հայաստանի
կողմերը գտնուելով՝ Արարատ կամ Մասիս ը-
սուած լեռան վրայ նստաւ: Ան ատենը Նոյ նա-
հապետը տապանի պղտի պատուհանը (այսինքն
փէնձիրէն) բացաւ, ու երկրին ցամաքութիւնը
փորձելու համար առաջագնաւմը (այսինքն խառ-

ղա մը) դուրս թող տուաւ. երբոր տեսաւ որ ան ագռաւը ետ չդարձաւ, անոր ետեւէն մէկ աղաւնի (այսինքն կիւմէրձին) մը թողուց. բայց աս աղաւնիս ոտք դնելու տեղ չգտնելով՝ շուտ մը դարձաւ: Ասոր վրայ Նոյ եօթն օր ալ սպասեց, նորէն թողուց աղաւնին, որ դնաց ուշացաւ, ու իրիկուան դէմբերանը ձիթենիի (այսինքն զէթի-նի ծառի) կանանչ ճիւղիկ մը առած տապանը դարձաւ: Անկէ եօթն օրէն ետեւ նորէն մէկ մ'ալ թողուց աղաւնին. երբոր տեսաւ որ ալ ետ չդարձաւ աղաւնին, ու չորս դին նայեցաւ տեսաւ որ ջուրը բոլորովին ցամբեր է, (ինչուան ան ատենը լման տարի մը տապանին մէջը կենալէն ետեւ), Աստուծոյ հրամանովը ինքն ալ դուրս ցամաքը ելաւ իր բոլոր ընտանիքովը, ու հետը դուրս հանեց ան բովանդակ կենդանիներն ու թռչունները. և ի շնորհակալութիւն Աստուծոյ ըրած բարերարութեանը սեղան մը շինեց, անոր վրայ ողջակէզ մատուցայն սուրբ կենդանիներէն: Աստուած ալ սիրով ընդունեց Նոյի պատարագը, օրհնեց զինքը իր տղաքներովը՝ որ նորէն աճին շատնան աշխարհքիս վրայ, ու բոլոր կենդանիները իրենց տէրութեան ներքեւ ձգեց, որ անոնցմէ կարող ըլլան մորթելու ուտելու. նաև հետերնին ուխտ ու դաշինք ըրաւ որ մէյմ' ալ երկիրս անիծելով ջրհեղեղ չընէ. և աս բանիս նշան՝ ծիրանի գօտին, ըսաւ, կը դնեմ երկինքը ամպերուն մէջը:

Անկէ ետքը Նոյ նահապետը՝ առջինին պէս նորէն երկրագործութիւն ընելով էգի տնկեց, անոր խաղողովը գինի շինեց. ու մէկ հեղ մը ան գինիէն քիչ մը եւեւիկէկ փախցընելով՝ անանկ գինովցաւ որ վրայի լաթերը հանած մերկ փը-

ուռած ընկաւ պառկեցաւ : Ասանկ խայտառակ
կերպով պառկած տեսնելով իր Քամըսուած որ-
դին՝ վազեց մէկալ եղբայրներուն՝ ծաղր ընելով
պատմել զբուցել իրենց հօրը խայտառակութիւ-
նը : Սեմու Յաբեթ եղբայրներն ալ երբոր աս լսե-
ցին՝ սաստիկ ամէնալով սրդողեցան վրան , ու շուտ
մը լաթեր առին կռնրկնին վրայ՝ անանկ ետ ետ
երթալով առանց տեսնելու գացին ծածկեցին ի-
րենց հայրը : Անոր համար ետքը երբոր արթն-
ցաւ զգաստացաւ Նոյ նահապետը՝ ու բանը իմա-
ցաւ նէ , անիծեց ան Քամ տղան իր բոլոր զաւ-
կրներովը , ու օրհնեց Սեմը և Յաբեթը : Ետքը
Ջոհեղեղին վրայ իրեք հարիւր յիսուն տարի ալ
ապրեցաւ Նոյ նահապետը , ու ինը հարիւր յի-
սուն տարուան մեռաւ :

Գ Լ Ո Ի Խ Ե .

Բարեկոնի աշտարակը :

Ամաշխարհի 1770 : (Ծննդ . ժԱ .)

Նոյ նահապետին տղոցմէ օրէ օր նորէն մար-
դիկը սկսան շատնալ . և ասոնք ամէնքը աշխար-
հիս մէկ կողմը բնակած՝ մէկ լեզու կը խօսէին
մէջերնին : Ետքը՝ ալ այնչափ շատնալէն խիստ
դժուար ըլլալով իրենց մէկ տեղ կենալը՝ մտա-
ծեցին որ մէկմէկէ բաժնուին երթան ասդիս ան-
դին բնակին : Ան ատենը ասոնց միտքը հպար-
տութեան և յանդգնութեան խորհուրդ մը ին-
կաւ , որ առաջ՝ քանի որ մէկտեղ են նէ՝ մէկ
աշտարակի (այսինքն խուլի) ձեռով քաղաք մը
շինեն , անանկ մեծ ու բարձր՝ որ անոր ծայրը
ինչուան երկինքը հասնի ըսին , որ անով իրենց

յաւիտենական անուն մը աշխարհքիս վրայ թողուն . ու մէկ մ'ալ, ինչպէս կ'ըսեն, անկէ ետքը ջրհեղեղէն ազատ ըլլան՝ թէ որ Աստուած նորէն մարդիկը պատժել ուզենայ : Բայց աս ամբարտաւանական գործը այնչափ անհաճոյ եղաւ Աստուծոյ, և յիմարական երեցաւ աստուածային իմաստութեան առջև, որ ուզեց հիմնայատակ ընել ոչնչացընել զանիկայ . և ան՝ այսպիսի կերպով աստուածաշունչը կը ձեւացուցանէ . « Աստուած, կ'ըսէ, երբոր ինչաւ տեսաւ աս որդւոց մարդկան շինած աշտարակը, դարձաւ ըսաւ . Ասբողոր մարդիկ մէկ ազգ ըլլալով և մէկ լեզու խօսելով՝ ատ բանը շինեցին, և ոչինչ կողմանէ պակասութիւն քաշելով՝ ինչ որ ուզեն կ'ընեն . ատանկ չըլլար, հապա եկէք ասոնց լեզուն խառնենք շփոթենք, որ մէկը մէկալին զրուցածը չհասկընայ » : Ուստի կ'ըսեն թէ՛ այս կերպովս աշտարակին շինուածքը խափանեց Աստուած, որ երբոր այնչափ հազարաւոր մարդիկ Նեբբովթըսուած մէկը՝ Բամայ թողը՝ իրենց վրայ գլուխ առաջնորդ կեցուցած աս շինուածքիս վրան թափեր կը շինէին, Աստուած յանկարծակի իրենց գիտցած լեզունին մոռցընելով՝ խառնելով նոր կերպ կերպ արտաբերութեամբ իրենց խօսել տուաւ . և այնպէս մէկմէկու ըսածը չիմանալով՝ աշտարակին շինուածքը մնաց՝ առաջ չգնաց : Ասոր վրայնաւ արտաքին պատմութիւններն ալ կ'ըսեն թէ՛ Աստուած մէկ սաստիկ փոթորիկ մը (կամ խայ մը) հանեց որ ան Բաբելոնի աշտարակը հիմնայատակ կործանեց : Աշտարակին բանը ասանկ որ եղաւ, այն միաբանած մարդիկն ալ անկէջ ցըրուեցան, ու խումբ խումբ բաժնուած սկսան ասդիս անդին երթալ, աշխարհքիս չորս կողմը բնա-

կիւլ՝ Նաև ան լեզուներուն խառնուելուն պատ-
ճառովը՝ աշտարակին տեղին անունը որ առաջ
Սենաար կ'ըսուէր, անկէ ետև Բաբել կամ Բա-
բելոն ըսուեցաւ, որ Խառնակութիւն ըսել է:

Գ Լ Ո Ի Ս Զ.

Հայր Աբրահամոս Կոչումը, ու իրեն ուրիշ գործքերը:

Ամաշխարհի 2083. 2092: (Մննդ. ժ.Բ. ժ.Գ. ժ.Դ.)

Աշտարակին բաժանումէն ետև աշխարհքիս
մարդիկը սաստիկ շատնալով՝ ու աստուածպաշ-
տութենէ նորէն կուսպաշտութեան դառնալով,
Աստուած ասոնց մէջէն իրեն հաւատարիմ ծա-
ռայ ընտրեց Հայր Աբրահամը, որ ՍեմայՆոյ նա-
հապետին օրհնեալ տղին ցեղէն էր, որ Միջա-
դետացերկիրը՝ Խառան ըսուած քաղաքը կը բնա-
կէր իր հօրը հետ, որ Թարա կ'ըսուէր: Ուստի
Աստուած անկէց կանչեց զինքը ու ըսաւ. « Ատ
քու երկրէդ և քու ազգիդ մէջէն ու հայրենաւ
կան անէդ ելիր, հոն եկուր բնակէ՝ ուր որ քե-
զի կը ցուցնեմ. որ քեզ օրհնեմ աճեցնեմ,
անուանի ընեմ աշխարհքիս մէջ. և քեզմով օրհ-
նուին բոլոր աշխարհքիս մարդիկը »: Աբրահամ
ալ շուտ մը հնազանդեցաւ Աստուծոյ, ելաւ՝
հետը առաւ իր Սառա ըսուած կնիկը, ու Ղովտը
իւր եղբորորդին, Աստուծոյ ցուցուցածին պէս ե-
կաւ Քանանացւոց երկիրը բնակեցաւ, որ Պա-
ղեստին ալ կ'ըսուի: Հոս տեղս նորէն Աստուած
երեցաւ Աբրահամու՝ ու ըսաւ. « Քու զաւկիդ
պիտոր տամաս երկիրներս »: Աբրահամ ալ հոն
իւր առջի սեղանը շինեց ՚ի պատիւ Աստուծոյ,
ու համարձակ սկսաւ զԱստուած պաշտել: Ան

ատենները աս Քանանացւոց երկիրը սով մը (այսինքն խըթլըխ մը) ինկաւ, և ան պատճառով Աբրահամ իր տնով տեղովը ելաւ անկէ Եգիպտոս փախաւ: Ետքը նորէն Քանանացւոց երկիրն որ դարձաւ՝ տեսնելով որ խիստ շատուոր կ'ըլլան Ղովտայ հետ մէկտեղ բնակելով, և ձեռքեր նին եղած երկիրն աւքիշ ըլլալով՝ չօգտեր իրենց անասունները արծելու, անոր համար ուզեց որ Ղովտը իր քովէն զատէ. ու խրկեց՝ որ իր բաներովը երթայ Յորդանան գետին կողմերը բնակի՝ որ աղէկ պարարտ երկիր էր. և հոն տեղ ունեւը կ'ըլլար Սոդոմ ու Գոմոր ըսուած քաղաքները, որոց մարդիկը խիստ չար ու մեղաւոր էին:

Երբոր Սոդոմ քաղաքը կը բնակէր, ան ատենները քովի եղած տէրութիւններէն չորսը մէկտեղ միաբանած՝ պատճառով մը Սոդոմացւոց ու Գոմորացւոց և անոնց հետ միաբանած թագաւորներուն վրայ պատերազմ բացին, և յաղթելով անոնց՝ Սոդոմացիքն ալ գերի բռնեցին. և ան գերիներուն հետ Ղովտն ալ իր բոլոր ունեցածներովը քշեցին տարին: Աս բանս երբոր լսեց Աբրահամ, շուտ մը կանչեց մէկ տեղ ժողովեց իր հաւատարիմ կտրիճ ծառաները, բոլորը իրեք տանուտէրներ իր հետը միաբանած՝ ան չորս թագաւորներուն վրան վազեց, ու իրենց աղէկ ջարդ մը տալով՝ մնացածը փախցընելով, Ղովտը ուրիշ բռնուած գերիներուն հետ ազատեց, ու թալլած բաներնին ձեռքերնէն առաւ: Սոսնկ որ յաղթութեամբ փառաւորապէս դարձաւ Աբրահամ, Սոդոմացւոց թագաւորը շնորհակալութեամբ առջևը ելաւ դիմաւորեց զինքը, և հոն Մեւրիսեդէկ Սաղիմայ թագաւորը՝ որ

բաճանայ ալ էր Աստուծոյ՝ իրեն հաց ու գինի հանեց տուաւ, ու Աստուծոյ կողմանէ օրհնեց զինքը: Աբրահամ ալ անոր տասանորդ, այսինքն իր ունեցածներուն տասներորդ բաժինը հանեց իրեն տուաւ: Սողոմայ թագաւորը ան ատենը ուզեց Աբրահամու պարգև տալ ան թագաւորներուն իրմէ թալլած բաները՝ գերիներէն ՚ի զաս: Բայց Աբրահամ երդում ընելով՝ « Քաւ լիցի, ըսաւ, ամենէին քու բաներէդ բան մը չեմ առներ, որ ետքը վրաս չպարծենաս ըսես թէ Աբրահամը ես հարստացուցի մեծցուցի »:

Գ Լ Ո Ւ Խ Է.

Արրահամոն հետ Աստուծո ռխտ ու դաշինք կ'ընէ, և իրեն իսմայէլը զաւակ կու տայ:

Ամաշտարհի 2094. 2107: (Մնդ. ԺԵ. ԺԶ. ԺԷ:)

Երբոր ան պատերազմէն դարձաւ Աբրահամ, Աստուած նորէն իրեն երեցաւ, ու սիրտ տալով մխիթարեց որ ամենէին բանէ մը չլախնայ, ինքը կեցեր է պաշտպանելու: Ան ատենը Աբրահամ ալ դարձաւ գանգատեցաւ Աստուծոյ իր ամուլթեանը համար, որ ինչուան ան ծերու թեան ատենը ինքը զաւկի մը տէր չէ եղեր: Ասոր՝ Աստուած ալ իրեն ցուցընելով երկընքի աստղերը՝ ըսաւ թէ. « Ինչպէս որ ասոնք համրանքի տակ չեն իյնար, այսպէս քու զաւակդ անթիւ անհամար պիտոր ըլլայ »: Եւ աս ըսածը հաստատելու համար՝ Աստուած մէկ տեսիլք մը ցուցուց Աբրահամու, ու անով յայտնեց թէ՝ իրմէ առաջ եկած ցեղը ատենով Եդիպտացուոց ձեռքէն պիտի տանջուին. և ետքը ան բոլոր այլազ-

գիներուն երկիրները իրենց պիտոր տիրապետել տայ :

Բայց աս Աբրահամու խոստացած բուն ժառանգ որդին ծնանելէն առաջ, Սառա Աբրահամու հարազատ ընկերը՝ (ինչպէս որ կ'ըսեն՝ աստուածային յայտնութեամբ) իր Ագար ըստած աղախինը Աբրահամու նուիրեց՝ որ անկէջ զաւակ ունենայ : Աս որ եղաւ՝ Ագար երբոր տեսաւ թէ ինքն ալ յղի է, հպարտացաւ ու սկսաւ Սառայի վրայ ծուռ նայիլ՝ անիկայ բանի տեղ չսեպել. անոր համար Սառա ալ Աբրահամու հրամանովը օր մը Ագարը ծեծելով տնէն դուրս վռնէ տեց : Ագար անանկ տրտմած գլուխը կախած ճամբան երթալնին՝ հրեշտակ մը հանդիպեցաւ դէմը, ու խրատ տալով յորդորեց զինքը որ տուն դառնայ՝ իրեն տիկնոջը (այսինքն խաթունին) հնազանդ ըլլայ. և աս ալ ըսաւ թէ՝ «Քեզմէ տըղայ մը պիտոր ըլլայ Իսմայէլ անունով. անոր զաւկրները Աստուած պիտի աճեցընէ ու շատցընէ» : Երբոր տուն դարձաւ Ագար ու ժամանակը հասաւ տղան որ բերաւ, Աբրահամ հրեշտակին ըսածին պէս անոր անունը Իսմայէլ դրաւ :

Անկէ ետեւ մէկ մ'ալ երեցաւ Աստուած Աբրահամուն՝ նորէն օրհնեց զինքը, և աս բանիսնը շան՝ թէ շատ ազգերու նահապետ պիտոր ըլլայ՝ անունը որ առաջ Աբրամ կ'ըսուէր, փոխեց՝ Աբրահամ կամ Աբրահամ դրաւ. ու հետը ուխտ ու դաշինք ընելով՝ հրամայեց որ ինքը իր բոլոր մանջ զաւկրներովը որդւոց որդի թլփատուի, ու ան՝ ուրիշ անհաւատ ազգերէն բաժնուելուն շան ըլլայ : Ետքը ընկերովը Սարային անունն ալ Սարա կամ Սառա՝ կանչուի ըսաւ. ինչու որ՝ պիտի ան ալ օրհնեմ, որ անկէջ հարազատ որդի մը

ունենաս, և անանկ շատցընեմանոր զաւկըները՝ որ Թագաւորներ ըլլան իրեն ցեղէն: Երբոր աս բանս լսեց Աբրահամ՝ երեսի վրայ ընկաւ սկսաւ խնտալ, և մտքին մէջը զարմանալով ըսել՝ Թէ « Ի՞նչպէս կարելի է որ ես՝ ալ հարիւր տարուան ծեր մը՝ նորէն զաւկի տէր ըլլամ, և Սառա իմըն կերս՝ որ ինքն ալ իննսուն տարուան է՝ տղայ բերէ » . հապա դարձաւ՝ « Տէր, ըսաւ, Թող Իսմայէլս ողջ մնայ, ատ ըսած բարիքներդ անոր ըրէ » : Աստուած ալ իրեն պատասխան տուաւ . « Զէ՛, այդպէս չէ՛ . հապա ինչպէս ըսի՝ Սառա քեզի զաւակ պիտի բերէ, ան ըլլայ քու հարազատ ժառանգդ . բայց քու աղաչանքիդ համար Իսմայէլն ալ երեսէ չեմ ձգեր . ան ալ կ'օրհնեմ՝ ու շատցընելով մեծ ազգ կ'ընեմ զինքն ալ » : Ետքը Աստուծոյ հրամայածին պէս շուտ մը Աբրահամ բոլոր իր տանը մարդիկը մէկտեղ ժողովեց Թլփատեց, ու ինքն ալ իր ան ծերու Թեան ատենը Թլփատուեցաւ :

Գ Լ Ո Խ Ը .

Աբրահամու և Դովտայ հիշրասիրտքիւնը, ու Սոդոմացոց պատիժը :

Ամաշխարհի 2107 : (Մենդ . ԺԸ . ԺԹ .)

Ասկէ ետեւ մէկ օր մը Աբրահամ իր տանը դրան առջեւ կէս օրուան դէմ՝ նստած հանգչելու ատեն՝ յանկարծ տեսաւ որ անդիէն տասուրեք կտրիճք դէպ իրեն կու գան, (որ հրեշտակներ էին մարդկային կերպարանքով) : Ինքն ալ շուտ մը ելաւ վազեց՝ բարեւելով առջեւին զնաց ընկաւ, ու աղաչեց՝ սիրով առաւ իր տունը բերաւ,

և ան ատենի սովորութեանը պէս՝ ջուր բերաւ ոտուընին լուաց, ու մէկ ծառի մը շուքի տակ հանգչեցուց նստեցուց՝ առջևնին սեղան պատրաստեց դրաւ, և ինքը ամենայն յօժարութեամբ կեցեր կը ծառայէր իրենց։ Կերակուրէն որ ելան, անոնցմէ մէկը Աբրահամով ըսաւ թէ՝ « Գալտարի աս ատեն նորէն քու քովդ գալու որ ըլլամ՝ պիտի տեսնեմ որ Սառա քու ընկերդ զաւակ մը ունի »։ Սառա՝ որ անդին դրանք ետեէն մտիկ կ'ընէր, աս խօսքիս վրայ սկսաւ ինք իրեն քթին տակէն խնտալ, իբր թէ անկարելի բան է ըսածը. ան ատենը հրեշտակն ալ յանդիմանեց անոր թերեհաւատութիւնը՝ որ Աստուծոյ կարողութեանը վրայ կը տարակուսի։ Ետքը երբոր ելան ասոնք երթալու եղան, յայտնեցին Աբրահամով թէ « Կ'երթանք որ Սոդոմ ու Գոմոր քաղաքները կործանենք, ինչու որ մեղքերնին ալ չափը անցուցին »։ Աբրահամ աս բանը լսելով՝ սաստիկ ցաւեցաւ խղճաց վրանին. ուստի Աստուծոյ առջևը ընկաւ շատ աղաչանք պաղատանք ըրաւ որ իրենց մեղացը թողութիւն տայ չպատժէ չկործանէ ան քաղաքները։ Եւ աւսոր վրայ Աստուծոյ հետ խոնարհութեամբ երկայն խօսելով՝ բանը հոն հասաւ որ՝ Աստուած ալ խօսք տուաւ ըսաւ. « Թէ որ միայն տասը արդար մարդ գտնուելու ըլլայ ան քաղաքներուն մէջ, անոնց խնայելով՝ չեմ պատժեր մէկանոնք ալ »։ Աս որ լսեց Աբրահամ՝ ալ բան մը չըսաւ կեցաւ մնաց։

Ետքը աս հրեշտակներուն երկուքը իրիկուան դէմ երբոր եկան որ Սոդոմ քաղաքը մտնեն, Ղովտը տեսնելով զասոնքաղուոր կտրիճի կերպաւ րանքով, ու մեղքըննալով վրանին որ չըլլայ թէ

անօրէն Սողոմայիքը ասոնց չարութիւն մ'ընեն, գնաց աղաչելով առաւ իր տունը բերաւ, ու սեղան դրած առջևնին մեծարեց զիրենք: Սողոմայիքները որ իմացան թէ ասանկ մարդիկ եկեր են Ղովտայ քովը, գիշերանց ելան եկան չորս դիէն տունը պատեցին, ուզեցին որ Ղովտ ան մարդիկը հանէ իրենց ձեռքը տայ. աս բանիս Ղովտ շատ դէմ կեցաւ, բայց ճար չեղաւ որ անոնք ետ կենան, անանկ որ Ղովտը կը ծեծէին ու տանը դուռը կը կոտրէին, թէ որ ան հրեշտակները զինքը ներս չբաշէին՝ ու դուռը վրանին գոցելով ան տեղը ան բոլոր մարդիկը չկուրացընէին: Աս որ եղաւ, ան ատենը հրեշտակները բանը բացին Ղովտայ ըսին թէ՝ « Գիտնաս որ Աստուած զմեզ խրկեց որ աս քաղաքս պատժենք կործանենք, ու քեզ խալըսենք. ուստի թէ որ փեսայ, տղաք, կամ ուրիշ ազգական ունիս՝ շուտով ասկէ հանէ »: Ղովտն ալ ելաւ իր աղջիկներուն նշանածներուն զուրցեց աս բանս. բայց անոնք չհաւատալով իրեն ու ծաղը ընելով՝ տեղերնէն չջարժեցան: Ուստի առտուանց կանուխ ելան հրեշտակները, ու փութացընելով Ղովտայ եկըն կանը ու իր երկու աղջկանը ձեռուրներնէն բռնած Սողոմ քաղաքէն դուրս հանեցին, ապրսպրեցին իրենց որ շուտ քալէն երթան՝ չըլլայ որ կանկ պոռնեն ետևնին դառնան նային: Երբոր աւսանկ արտորնօք կ'երթային, Ղովտ աղաչեց ըսաւ որ դոնէ Սեգոր քաղաքը երթան խալըսին հոն հանգչին. ու անանկ եղաւ որ ասոնք Սեգոր հասնելու եղան, Աստուած սկսաւ սոսկալի պատիժը Սողոմայ ու Գոմորայ վրայ թափել, կրակէ անձրև երկինքէն ինջեցուց, որ բոլոր ան քաղաքները իրենց դաշտերովը էրեց մրկեց մոխիր

դարձուց: Սն ատենը Ղուլտայ կնիկը՝ ինչպէս եղաւ որ, դարձաւ ետե նայելու, (ինչպէս կ'ըսեն՝ հետաքրքրութեամբ կամացաւկցելով՝ Սոգոմացւոց ողորմելութիւնը տեսնելու համար), ու ան տեղը պատժուեցաւ՝ արձան աղի կամաղէքար կտրեցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

Խաահակ ծնանկէն ետե՝ Արքահամ Խամայէլը քովէն կը ձամբէ:

ԱՄԲԱՋԽԱՐՀԻ 2108. 2115: (ՄՆՆԴ. ԻԱ.)

Աստուծոյ ըսածին պէս՝ երբոր ատենը եկաւ, Սառա՝ որ իննսուն տարուան պառաւ էր՝ մանչ զաւակ մը բերաւ. Աբրահամալ, ինչպէս Աստուած իրեն հրամայեր էր, անոր անունը Խահակ դրաւ և ութերորդ օրը թլփատեց զինքը: Ետքը երբոր ատենը հասաւ որ տղան կաթէն կտրեցին, Աբրահամ փառաւոր կոչուեց ուրախու թիւն ըրաւ անոր համար: Տղան որ սկսաւ օրէ օր մեծնալ առաջ գալ, Սառա մէկ կողմանէ որ չափ կ'ուրախանար իր մէկ հատիկ սիրելի զաւակին վրայ, մէկալ դիէն տեսնելով որ Խամայէլ Ագաւրայ որդին Խահակը բանի տեղ չեպեր՝ ու վրան նախանձելով ինքը կ'ուզէ որ Աբրահամու ժառանգութիւնը յափշտակէ, խիստ կը ցաւէր կը տանջուէր, և կը մտածէր որ մօրը հետ տընէն դուրս ընէ զանիկայ: Աբրահամ առջի բերանը խղճալով տղուն վրայ, որովհետեւ ան ալ իր զաւակն էր, աս բանիս դէմ կեցաւ. բայց ետքը Աստուծոյ ալ որ լեց թէ՝ Սառայի ըսածը մօտիկ ըրէ՝ ինչու որ Խահակէն պիտոր ըլլայ քու հա-

րազատ ցեղդ, ան ատենը հնազանդեցաւ Սա-
ռայի. ուստի մէկ օր մը առտուանց կանուխ ե-
լաւ քիչ մը հաց ու տիկով (այսինքն (թուլումով)
ջուր Ագարայ կռնակը տուաւ, անանկ Խամայէլ
տղան հետը՝ ճամբեց զիրենք որ ելլեն երթան:
Ասոնք երբոր ելան դէպ'ի անապատը կ'երթային՝
ճամբան մոլորեցան, և ասդին անդին իյնալով՝
ջրերնին ալ հատաւ, ու տղան սկսաւ սաստիկ
ծարաւէն փրփրալ ու լալով ջուր ուզել մօրմէն.
անանկ որ մօրը ճարը հատաւ տարաւ տղան մէկ
ծառի մը շուքին տակը ձգեց, ու ինքն ալ քիչ
մը հեռու մէկ դին քաշուեցաւ ընկաւ, որ աչաց
առջևը չտեսնէ տղուն մեռնիլը: Ան ատենը Աս-
տուած ողորմեցաւ տղուն, հոն տեղուանքը մէկ
աղբիւր մը ցուցուց Ագարայ, որ գնաց տիկը ջը-
րով լեցուց՝ բերաւ տղուն տուաւ. ու այնպէս ոյժ
առին, ելան Փառան ըստած անապատը գացին
բնակեցան, որ ետքը Աստուծոյ ըսածին պէս աս
Խամայէլի ցեղը ան տեղուանքը շատնալով՝ մեծ-
ցաւ բռնեց:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ.

Աստուած կը հրամայէ Աբրահամոյ՝ որ Խաանակը իրեն
ողակեզ ընէ:

Ամաշխարհի 2133: (Ծննդ. ԻԲ:)

Իսահակ երբոր մեծցաւ կտրիճ՝ եղաւ, ու
Աբրահամ բոլոր յոյսը անոր վրայ դրեր կը սի-
րէր, Աստուած Աբրահամու կատարեալ հա-
ւատքը և հնազանդութիւնը փորձով յայտնելու
համար՝ իրեն հրամայեց որ Իսահակը առնէ մէկ
բարձր լեռ մը տանի, ու հոն տեղը մօրթէ Աս-

տուժոյ ողջակէզ ընէ։ Աս որ լսեց Աբրահամ, շուտ մը առտուանց կանուխ ելաւ հըը պատրաստեց, ողջակիզին համար փայտ ջարդեց վրան բեռցուց, Խաճակն ալ մէկտեղ՝ հետը երկու ծառայ ալ առաւ, անանկ ճամբայ ելաւ՝ եկաւ հոն հասաւ որ Աստուած իրեն ըսեր էր։ Իրեք օրէն ետեւ Աստուած Աբրահամու ցուցուց ան տեղը՝ ուր որ աս ողջակէզս պիտոր ըլլար. ուստի ինքն ալ ծառաներուն ապրսպրեց որ իշուն հետ հոն կենան սպասեն՝ ինչուան որ ինքը տղուն հետ անդին մէկ տեղ մը երթայ որ քիչ մը աղօթք ընեն, ու դառնան քովերնին։ Ասանկ ըսելով՝ ան բերած փայտերը Խաճակայ կռնակը տուաւ, ու իր ձեռքն ալ թուրը ու կրակը առած՝ սկսան մէկտեղ երթալ. ճամբան երթալնինի՝ Խաճակ զարմանալով հարցուց հօրը. « Հայր, կրակը ու փայտը ունինք հետերնիս, հապա ողջակէզ ընելու ոչխարը ո՞ւր է »։ Աբրահամ ալ իրեն պատասխան տուաւ. « Որդի, Աստուած կը պատրաստէ իրեն ողջակէզ ընելու ոչխարը »։ Երբոր եկան հասան Աստուծոյ ցուցուցած տեղը, Աբրահամ հոն մէկ սեղան մը շինեց, վրան ան բերած փայտերը դիզեց, ու Խաճակն ալ կապած անոր վրայ հանեց։ Ետքը թուրը վերցուցածին պէս որ ալ տղան մօրթէ, ան վայրկեանը մէկէն հրեշտակ Աստուծոյ երկնքէն կանչեց իրեն. « Աբրահամ Աբրահամ, ձեռքդ քեզի քաշէ՝ տղուն մի մօտենար. հիմա աղէկ գիտցայ որ աստուածավախ մարդ ես դուն, որ Աստուծոյ հնազանդելու համար՝ քու սիրելի զաւկիդ ալ չես խնայեր »։ Աս որ լսեց Աբրահամ, մէկէն աչքը անդին դարձրնէ տեսնէ որ մէկ ոչխար մը եղջիւրներէն (այսինքն պուշնուղներէն) կախուեր կեցեր էր

Սաքեկայ ըստուած ծառէն ՚ի վար. ինքն ալ իմա-
ցաւ բանը, ու գնաց անկէց առաւ բերաւ, ան
ոչխարը ողջակէզ ըրաւ Իսահակայ տեղը: Ետքը
նորէն հրեշտակ Աստուծոյ երկնքէն կանչեց ը-
սաւ. «Աստուած կ'ըսէ որ՝ իմ վրաս երդում կ'ը-
նեմ, որ քեզ ատ ըրած գործքիդ համար ճշմար-
տապէս կ'օրհնեմ ու կ'օրհնեմ. ուստի երկնքին
աստղերուն ու ծովու աւազի (այսինքն խումի)
չափ կը բաղմացնենմ կը շատցնենմ քու զաւակդ,
անանկ որ՝ իր թշնամիներուն քաղաքները եր-
թայ ինքը առնէ նստի. և բոլոր աշխարհքիս մար-
դիկը քու զաւկովդ օրհնուին»: Աս ետքի ըսա-
ծովն Աստուած խոստացաւ Աբրահամին՝ որ Քրիս-
տոս Մեսիան իր զաւակէն պիտոր ըլլայ, ինչպէս
կը ցուցունէ Պօղոս առաքեալը (Գաղաթ. Գ. 16):
Անկէ ետեւ ելաւ եկաւ Աբրահամ Իսահակայ
հետ իր ծառաներուն քովը, ու անանկ մէկտեղ
նորէն տուն դարձան:

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԱ.

Աբրահամ իսահակը կը կարգէ, և այնպէս կը վախճանի:

Ստ աշխարհի 2145. 2184: (Ծննդ: ԻԳ:)

Առաւ հարիւր քսանը եօթը տարի ապրելէն
ետքը երբոր մեռաւ, Աբրահամ անոր սուգը կա-
տարելէն ու թաղելէն ետեւ՝ ինքն ալ աւելի ծե-
րացած, պատրաստութիւն տեսաւ որ իր սիրա-
կան Իսահակ որդին կարգէ: Ուստի կանչեց Ե-
ղիազարը իր հաւատարիմ ծառան, որ բոլոր տա-
նը կառավարութիւնը անոր ձեռքն էր, ու եր-
դունցն ընելով ապրսպրեց իրեն՝ որ ելլէ Միջագե-

տաց երկիրը երթայ, անկէց իրեն արգահաններէն մէկ կոյս աղջիկ մը առնէ բերէ՝ որ Իսահակայ հետ կարգէ. ու արգիլեց որ հապա թէ աղջիկը գալու չըլլայ, իր մեռնելէն ետքը ամենեւին չըլլայ որ Իսահակը առնէ հոն կարգելու տանի։ Եղիազար ալ ճամբուն պիտանաւ որով թիւնը տեսաւ, տասը ուղտ առաւ հետը՝ դնաց. երբ Միջագետքը հասաւ՝ իրիկուան դէմ Խառան ըսուած քաղքէն դուրս մէկ հորու մը քով կանկ առաւ. ու Աստուծոյ խնդրեց որ անքաղքին աղջիկներն որ պիտոր գային ջուր առնելու, ան ատենը շուտով իր բանը աջողէ։ Եւ ըսածին պէս ինքը աս բանիս ինչ նշան որ դրաւ՝ անանկ կատարուեցաւ. եկաւ սափորով ջուր առնելու Ռեբեկա ըսուած Բաթուէլի աղջիկը խիստ աղուոր՝ որ Աբրահամու եղբորը թուոն էր. Եղիազար իրմէ խմելու ջուր ուզեց. ան ալ երբ թէ իրեն՝ և թէ իր ուղտերուն ջուր խմցուց ան ատենը Եղիազար իրեն հարցուց, ու երբոր խմացաւ թէ ինքը ո՞վ է, ուրախութեամբ փառք տալով Աստուծոյ՝ հետը բերած ոսկի օղերը անոր ականջները դրաւ, ու ապարանջանները (այսինքն պիլեզիկները) թւերը անցուց։ Ռեբեկան ալ շուտ մը դարձաւ տուն վաղեց, աս բանս խմացուց հօրը և իր եղբորը՝ որ Լաբան կ'ըսուէր։ Լաբանն ալ եկաւ առաւ Եղիազարը տուն տարաւ. աղջկանը հայրը մայրը երբոր խմացան՝ թէ Աբրահամ խրկեր է զինքը որ իրենց աղջիկը իր տղին ընկեր առնէ, Աստուծոյ է ըսելով՝ աս բանիս ամենեւին դէմ չկեցան, խօսք տուին որ աղջիկնին տան։ Եղիազար ան ատենը նորէն ուրիշ ոսկիէ ու արծաթէ ընծաներ հանեց տուաւ Ռեբեկայի ու իրեն մօրը և եղբայրներուն, և ան գիշերը հոն ուրա

խուժեամբ անցրնելէն ետե՝ առտուանց կանուխ ելաւ կ'աղաչէր որ շուտով զինքը թողուն՝ որ Ռեբեկան հետը առած ճամբայ ելլէ երթայ։ Աղջկան ծնողքը և եղբայրները տասն օր ալ կ'ուզէին բռնել՝ հարսնիքի պատճառով։ Եղիազար կը փութար՝ չէր ուզեր մնալ։ Ինչուան որ խօսքը Ռեբեկայի ձգեցին՝ իրեն հարցուցին։ Երբոր ան ալ ըսաւ թէ շուտով հետը կ'երթամ, հապա վրան օրհնենքներ կարդալով, իր ամէն բաներովը ու նաժիշտներովը (այսինքն խալայրխներովը) Եղիազարի հետ ճամբայ դրին։ Երբոր ասոնք եկան հասան Աբրահամու բնակած տեղը մօտեցան՝ իրիկուան դէմը լլալով, անատենը Խաւհակ դաշտը ելեր կը պտըտէր։ ու դէպ 'ի ասոնք որ կու գար, Ռեբեկա զինքը տեսածին պէս՝ ուղտէն վար իջաւ՝ Եղիազարի հարցուց թէ ան մարդը ո՞վ է։ ու իմանալուն պէս որ Խաւհակն է՝ լաչակը վրան առաւ։ ու անանկ մէկմէկու հանդիպեցան։ Ետքը աս բոլոր ճամբորդութեան բանը Եղիազար տեղն 'ի տեղը Խաւհակայ պատմեց։ ան ալ սիրով Ռեբեկան իրեն ընկեր առաւ, ու անով մխիթարուեցաւ իր մօրը Սառային մահուանը վրայ։

Հայր Աբրահամ այսպիսի կերպով աստուածային օրհնութեամբը՝ Խաւհակ իր սիրական որդին կարգելէն ետե՝ խել մ'ալ ապրեցաւ։ ու ետքը սրբութեամբ և աստուածապաշտութեամբ վախճանեցաւ հարիւր եօթանասունը հինգ տարուան։ որ Խաւհակ ու Իսմայէլ իր տղաքը եկան պատուով թաղեցին իրեն գնած գերեզմանատեղը Սառային քովը։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Բ .

Խոսակալայ որդիքը՝ Եսառ ու Յակոբ :

Ամաշխարհի 2168 : (Մենդ . ԻԵ :)

Աստուածային օրհնութիւնը հայր Աբրահաւ մէն ետեւ թէպէտ Խոսակալայ վրայ դարձաւ , բայց առջի բերանը քսան տարիի չափ Աստուած Խոսակալայ զաւակ չտուաւ . ինչուան որ Աստուծոյ շատ աղփելէն ետքը երկու մանչ զաւակ մէկէն (այսինքն էքիզ) յղացաւ Ռեբեկա : Աս երկու տղաքը դեռ Ռեբեկայի փորուն մէջը՝ մէկմէկու հետ կռիւ ընելու պէս շարժելով շատնեղութիւն կու տային իրեն . ուստի ինքն ալ չիմանալով՝ Աստուծոյ որ դիմեց , Աստուած իրեն ըսաւ որ՝ « Ան երկուքն ալ մէյմէկ ազգի գլուխ պիտոր ըլլան , ու մէկը մէկալին դէմ պիտոր ելլէ ու մեծը պզտիկին պիտի ծառայ ըլլայ » :

Երբոր ատենը եկաւ , Ռեբեկա առջինը ծնաւ կարմիր մորթով ու բրդոտ մազերով , անոր համար անունը Եսաւ դրին . անոր ետեւէն մէկալը ամենեւին առջինին ներհակ՝ լերկ առանց մազի , որ ձեռքով առջինին ոտքէն բռներ էր , ասոր ալ անունը՝ Յակոբ կանչեցին : Ասոնք որ մեծցան մարդ եղան , Եսաւը տնէն դուրս ընկաւ որսորդութեան (այսինքն աւճիութեան) տուաւ զինքը , ու Յակոբ տունը կը կենար տանը բաները կը հոգար . անոր համար Ռեբեկան Յակոբը աւելի կը սիրէր . բայց Խոսակալ զԵսաւ կը սիրէր՝ որ դաշտերը կ'երթար կենդանիներ կ'որսար կը բռներ , ու անկէջ իրեն կերակուրներ կը շինէր որ

ուտէ։ Մէկ օր մը Յակոբ ոսպէ ապուր շիներ էր որ ուտէ։ Եսաւ սաստիկ անօթի դաշտէն եկած ասոր վրայ հասաւ, աղաչեց որ անկէց իրեն ալ տայ։ Յակոբ ալ ըսաւ. «Թէ որ ասոր տեղը քու անդրանկութիւնդ՝ այսինքն առջինեկութեանդ իրաւունքը ինծի ծախես, կու տամ»։ Եսաւ ալ իրեն ըսաւ. «Ես մէկ օր մը պիտի մեռնիմ, ինծի ինչ շահ ունի ան անդրանկութիւնս»։ Յակոբ երդում ուզեց աս բանիս վրայ. ան ալ որ երդունցաւ, ան ատենը Յակոբ ալ Եսաւայ տուաւ որ ուտէ։

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Գ .

Յակոբ հօրը օրհնութիւնը եղբորը ձեռքէն կը յափշտակէ ինքը կատնու։

ԱՄ աշխարհի 2245: (Մենդ. ԻԵ:)

Իսահակ երբոր ալ ծերացաւ հարիւր տարին անցաւ, աչուքները անանկ տկարացան որ դժուար կը տեսնէր։ Աս մէկ օր մը կանչեց Եսաւը՝ իրեն ապրսպրեց որ երթայ դաշտէն մէկ աղէկ բան մը որսայ՝ ինչպէս առաջուց կ'ընէր, ու բերէ իր սըրտին ու զածին պէս լաւ կերակուր մը շինէ որ «Ուտեմ, ըսաւ, և մեռնելէս առաջ աղօթք ընեմ վրադ՝ քեզի օրհնենքս տամ»։ Ռեբեկա աս բանս իմանալուն պէս՝ շուտ մը գաղտուկ Յակոբը կանչեց՝ անոր պատմեց, ու խրատ տուաւ որ եղբորմէն առաջ ինքը վաղէ երթայ դաշտէն երկու գիրուկ ուլ (այսինքն քէչի եաւրու) առնէ իրեն բերէ՝ որ անով Իսահակայ սիրած կերակուրը շինէ, ու Յակոբ տանի կերցնէ, որ ինքը առնէ

օրհնութիւնը: Յակոբ դարձաւ մօրը ըսաւ թէ՝
 « Ատ ի՞նչպէս կ'ըլլայ՝ որ Եսաւ եղբայրս մաղոտ
 է, ու իմ մարմինս լերկ. ապա թէ հայրս յան-
 կարծ ինծի դպչելու ըլլայ և բանը իմանայ, ան
 ատենը ես խաբող ու ծաղր ընող մը կ'երեւամ
 հօրս առջևը, ու այնպէս՝ օրհնութեան տեղ
 անոր անէծքը վրաս կ'առնեմ»: Մայրն ալ ըսաւ.
 « Թող իմ վրաս ըլլայ ատ անէծքը, միայն թէ,
 որդեակ, դու իմ ըսածս ըրէ»: Ան ալ շուտ մը
 գնաց ուլերը բերաւ. ու Ռեբեկան ըսածին պէս
 առաւ և ինչպէս որ պէտք էր եփեց պատրաս-
 տեց. ետքը Եսաւայ աղէկ պահեստէն լաթերը
 առաւ ու Յակոբայ վրան հագցուց, և ուլերուն
 մորթն ալ անոր վիզը ու թւերը անցուց, անանկ՝
 շինած կերակուրը ձեռքը տուաւ որ հօրը տանի:
 Երբոր տարաւ Յակոբ, Իսահակ զարմանալով
 իրեն հարցուց թէ՝» Ի՞նչն ո՞վ ես»: Յակոբ ալ
 ըսաւ. « Ես քու Եսաւ անդրանիկ որդիդ եմ, ա-
 հա ըսածիդ պէս ըրի. ելի՛ր, հայր իմ, նստէ՛ ու
 հրամմէ՛ կեր իմ ըրած որսս որ զիս օրհնես»: Իսահակ իրեն ըսաւ. « Որդեակ, ատ ի՞նչպէս
 շուտով գտար»: Ան ալ պատասխան տուաւ.
 « Աստուած ասանկ յաջողեց»: Իսահակ նորէն
 վրան տարակուսելով ըսաւ. « Մօտ եկուր որ
 զքեզ բռնեմ՝ և ճանչնամ որ դու իմ Եսաւ որդիս
 ես»: Ան ալ երբոր մօտեցաւ, Իսահակ զինքը
 բռնեց ու ըսաւ. « Չայնդ Յակոբայ ձայնն է,
 ու ձեռքդ Եսաւայ ձեռքն է»: Աս ըսելով Ի-
 սահակ առաւ ախորժելով (այսինքն իշտահով)
 կերաւ Յակոբայ բերած կերակուրը, ու գինի
 ալ խմեց վրայէն. ետքը երբոր պագնելու ատեն
 Յակոբայ վրայի լաթերէն անոյշ հոտեր ա-
 ռաւ, ան ժամանակը օրհնելով ըսաւ. « Իմ

որդւոյս անուշահոտութիւնը Աստուծմէ օրհնած ծաղկի հոտերուն կը նմանի. Աստուած երկրնքէն եկած շաղով և երկրիս պարարտութեամբը առատացնէ քու ցորենդ ու գինիդ. քեզի շատ ազգեր պիտի ծառայեն, ու իշխաններ երկրպագութիւն ընեն. եղբօրդ տէր ըլլաս, և քեզի երկրպագութիւն ընեն քու հօրդ զաւկրները. քեզ անիծողը անիծած ըլլայ, ու քեզ օրհնողը օրհնած ըլլայ»: Երբոր լմնցաւ, ու Յակոբ աս օրհնութիւնները առած Խաճակայ քովէն որ զատուեցաւ, ան ատենը Եսաւ վրայ հասաւ. և բանը չգիտցած՝ ինքն ալ իրեն ապրսպըրուած կերակուրը բերաւ Խաճակայ. Խաճակ հարցուց իրեն թէ՝ « Գուն ո՞վ ես ». ան ալ պատասխան տուաւ. « Ես քու Եսաւ անդրանիկ որդիդ եմ »: Խաճակ զարմանալով ըսաւ. « Հապա ան ո՞վ էր որ քեզմէ առաջ բերաւ ու ես կերայ՝ և օրհնեցի զինքը, և օրհնեալ ըլլայ »: Աս որ լսեց Եսաւ՝ կատղեցաւ ու սկսաւ պոռալով ըսել. « Հայր՝ զիս ալ օրհնէ »: Ան ատենը բանը իմացաւ Խաճակ. « Ուրեմն քու եղբայրդ էր, ըսաւ, որ եկաւ քու օրհնութիւնդ առաւ »: Եսաւ ալ ըսաւ. « Յիրաւի անոր անունը Յակոբ ըսուեցաւ վասն զի աս երկու հեղկ'ըլլայ որ զիս կը խաբէ. մէկ հեղ մը՝ իմ անդրանկութիւնս առաւ, հիմայ ալ՝ իմ օրհնութիւնս կ'առնէ ». ու դարձաւ նորէն աղաչեց. « Գունեա, ըսաւ, հայր, մէկ օրհնութիւն մըն ալ ինծի համար չպահեցիր ». Խաճակ ալ պատասխան տուաւ. « Որովհետեւ անիկայ քու վրագ տէր ըրի և օրհնեցի զինքը, ալ քեզի ի՞նչ ընեմ, որդեակ »: Եսաւ նորէն ըսաւ. « Միայն մէկ օրհնութիւն մը ունիս դուն. զիս ալ օրհնէ,

հայր » : Իսահակ անկէ ետեւ ալ չգիմանալով
 Եսաւայ ձեռքէն , մէկ հարեանցի օրհնութիւն
 մըն ալ անոր վրայ կարգաց , այնպէս ձեռքէն խա-
 լըսեցաւ : Բայց աս բանիս համար սաստիկ ոխ
 պահեց Եսաւ Յակոբայ վրայ , անանկ որ՝ միտքը
 դրաւ թէ հօրը վախճանելէն ետեւ Յոկոբը մեռ-
 ցնէ : Անոր համար Ռեբեկան ալ Եսաւայ չար
 միտքը գիտնալով՝ Յակոբայ խրատ տուաւ որ
 անկէց բաժնուի ելլէ Միջագետք Լաբանայ իր
 եղբօրը քովը երթայ , հօն կենայ ինչուան որ Ե-
 սաւ աս բաներս մոռնայ՝ ոխը անցնի . « Չըլլայ
 թէ , ըսաւ , ձեզ երկուքդ ալ մէկէն մէկ օրը կոր-
 սընցընեմ » : Ետքը Ռեբեկա առանց աս բանիս
 պատճառը յայտնելու՝ գնաց Իսահակայ հետ ալ
 խօսք ըրաւ որ Յակոբը Միջագետքը խրկէ , որ
 « Անկէց , ըսաւ , իրեն ցեղէն երթայ աղջիկ առ-
 նէ » . որովհետեւ երկուքն ալ խիստ նեղացեր
 էին Եսաւայ առած հարսերուն ձեռքէն՝ որ
 քանանացի էին :

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԴ .

Յակոբ Միջագետք երթալու ատեն տեսիլք կը տեսնէ , ու
 հոն կ'երթայ կը կարգուի տուն տեղ կ'ըլլայ :

ԱՄաշխարհի 2246 : (Ծննդ . ԻԸ . ԻԹ .)

Յակոբ Իսահակայ օրհնութիւնը նորէն առ-
 նելով՝ ճամբայ ելաւ որ Խառան քաղաքը իր մօ-
 րենական տունը երթայ : Այս ճամբորդութեանս
 մէջ օր մը իրիկուան դէմ տեղ մը հասաւ ,
 և ան գիշերը հօն մնաց որ հանգչի , և ան

տեղուանքէն քար մը առաւ իրեն բարձ ըրաւ ու գլուխը վրան դրաւ քնացաւ։ Քնոյն մէջը տեսիլք տեսաւ որ՝ մէկ սանդուխ (այսինքն վէր տիւլէն) մը առջևը տնկած կեցեր էր՝ որ ծայրը ինչուան երկինքը կը հասնէր, անոր վրան հրեշ տակները կ'ելէին ու կ'իջնէին. և անոր ծայրը տեսաւ որ Աստուած կեցեր իրեն կ'ըսէր. «Ես եմ տէր Աստուած քու հօրդ Աբրահամն և Աստուած Իսահակայ. մի վախնար, ատ երկիրդ որ դուն պառկեր ես՝ քեզի և քու զաւկըներուդ կու տամ, որ աւազի (այսինքն խումի) պէս շատուոր պիտի ըլլան, որ աշխարհքիս չորս դին տարածուին. ու քեզմով և քու զաւակովդ բոլոր աշխարհքիս մարդիկը պիտոր օրհնուին. ես ալ միշտ քու հետդ եմ՝ որ քեզ ամեն տեղ պահէմ, և ձեռքէ չեմ թողուր՝ ինչուան որ աս ըսածներս կատարեմ»։ Ասոր վրայ երբոր արթնցաւ Յակոբ՝ սքանչացած ըսաւ. «Աս Աստուծոյ տեղ և երկնքի դուռ է եղեր, որ ես չեմ գիտցեր»։ Ետքը շուտ մը առտուանց ելլելուն պէս, ան իրեն բարձ ըրած քարը՝ աս տեսիլքիս յիշատակին համար՝ ան տեղը կանգնեց, ու եղով օծեց. և ան տեղին անունը Բեթէլ՝ այսինքն Տուն Աստուծոյ դրաւ. և Աստուծոյ ուխտ ըրաւ որ՝ եթէ իր բանը յաջողած դառնայ, ան տեղը իրեն տուն Աստուծոյ, այսինքն՝ Ժամու պէս աղօթատեղի ընէ, և ամեն Աստուծոյ իրեն տուածէն՝ անոր տասանորդ հանէ տայ։

Ետքը անկէց ելաւ Յակոբ, ու ճամբան առաջ երթալով երբոր Միջագետաց երկիրը գնաց հասաւ, հոն դաշտի մը մէջ տեսաւ որ մեծ Զոհոր մը կար, ու անոր չորս դին հովիւները

իրենց ոչխարներովը կեցեր կը սպասէին, որ ա-
մենքը մէկտեղ գան ու ան ջըհորին վրայի քա-
րը վերցընեն՝ ամեն մարդ իրեն անասուններուն
ջուր տայ: Յակոբ ասոնց քովը գնաց մօտեցաւ,
և հարցուց իմացաւ որ ասոնք Խառան քաղաքէն
են եղեր, ու ըսին թէ՛ Լաբան (որ իրեն մօրը
եղբայրն էր), ան ալ ողջ է. և անոր Ռաքէլ
ըսած աղջիկն ալ ահա իր ոչխարներովը կու-
գայ: Երբոր Յակոբ Ռաքէլը տեսաւ, ալ
չհամբերեց՝ գնաց շուտ մը ան ջըհորին վրայի
քարը ինքը մէկ դի առաւ, ու նախ և առաջ ա-
նոր ոչխարները խմցուց, և սաստիկ ուրախու-
թենէն սկսաւ լալ. ու իրեն ճանչցուց զինքը
թէ Ռեբեկայի անոր հօրը քրոջը որդին է.
Երբոր աս իմացաւ Ռաքէլ՝ շուտ մը տուն վա-
զեց հօրը ըսաւ: Լաբանն ալ ուրախութեամբ
եկաւ գրկեց պագաւ Յակոբը՝ առաւ իր տու-
նը տարաւ, և ամիս մը ատեն քովը պահէին
ետե՛ Յակոբայ ըսաւ որ՝ « Չեմ ուզեր որ դուն
ինծի ձրի (այսինքն ճապա) ծառայութիւն ը-
նես, ըսէ՛ ինչ վարձք կ'ուզես»: Յակոբ ալ ը-
սաւ. « Եօթը տարի կը ծառայեմ քեզի, որ ա-
նոր տեղը ինծի Ռաքէլ աղջիկդ տաս»: Լաբան
ան ատենը իրեն խօսք տուաւ հաւնեցաւ ասոր:
Բայց եօթը տարին լմնալէն ետե երբոր Յա-
կոբ իր կնիկը ուզեց, Լաբան խաբեց զինքը՝
Ռաքէլին տեղը Լիա անունով մէկ ուրիշ մեծ
աղջիկ մ'ալ ունէր՝ անիկայ հանեց Յակո-
բայ տուաւ, Յակոբայ անանկ հասկըցնելով
թէ մեր երկիրը օրէնք կայ որ՝ առաջ մեծը կը
կարգեն ու հապա պղտիկը. « Ուստի, ըսաւ,
թէ որ Ռաքէլն ալ առնել կ'ուզես, անոր հա-
մար ալ նորէն եօթը տարի ինծի ծառայու-

Թիւն ըրէ, որ ան ալ տամ» : Ան ատենը Յակոբայ ճարը հատնելով, (ինչու որ սաստիկ սիրով կապուեր էր Ռաբելի հետ) ըսածին պէս եօթը տարի ալ նորէն ծառայեց Լաբանայ՝ ու անանկ ետքը Ռաբելն ալ առաւ :

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Ե .

Յակոբ կ'ելլայ իր երկիրը դառնալու :

Ամալխարհի 2265 : (Ծննդ. ԼԱ :

Երբոր Յակոբայ ծառայութեան տասներէորս տարին լննցաւ, ու աստուածային օրհնութեամբը տասուերկու զաւկի տէր եղաւ, Լաբանէն հրաման ուղեց որ տնով տեղովը իր երկիրը դառնայ երթայ : Լաբան ալ ըսաւ թէ՛ « Կը տեսնեմ որ Աստուծոյ օրհնութիւնը քո հետդ իմ տունս բերիր. ուրեմն ի՞նչ վարձք կ'ուզես որ քեզի տամ » : Յակոբ իրմէն աս միայն ուղեց՝ որ նորէն անոր ոչխարները այծերը առջինին պէս ինքը պահէ հոգայ, և անոնցմէ բոլոր ճերմակները Լաբանայ ըլլան, ու խատուտիկ (պսինքն ալաճա) եղածները իրեն վարձք ըլլայ : Աս բանիս խօսք որ տուաւ Լաբան, Աստուծոյ օրհնութեամբը Յակոբայ բաժինը եւելօք շատցաւ, և քիչ ատենի մէջ անանկ հարըստցաւ անասուններով ու ծառաներով, որ սկսաւ Լաբան անոր վրայ նախանձիլ ու ծուռ նայիլ. և անկէ ետեւ ալ չէր ուղեր որ Յակոբ քովէն զատուի երթայ : Բայց երբոր ատենը եկաւ՝ Յակոբ Աստուծոյ հրամանովը Լաբանէ գաղտուկ ժողովեց ժողովոտեց իր բոլոր ունեցած բարիքը, ու կնիկները տղաքները

մէկտեղ առած՝ ճամբայ ելաւ որ իր երկիրը դառնայ: Իրեք օրէն ետեւ աս բանս որ իմացաւ Լաբան՝ սաստիկ կատղեցաւ վրան, ուստի ինքն ալ իր մարդիկներովը եօթն օրուան ճամբայ ետեւէն վազեց դնաց Յակոբայ հասաւ Գաղաադու լեռներուն վրայ. և Լաբանայ միտքը չար էր, շատ փնաս կ'ուղէր Յակոբայ հասցընել, թէ որ Աստուած իրեն չերենար զինքը չարգիւէր. անոր համար քիչ մը աւելի պակաս Յակոբայ զրուցելէն ետեւ, Յակոբ ալ իր անանկ գաղտուկ ելլելուն պատճառները անոր առջև դնելով, հաշտութիւն ըրին մէկտեղ. ու մէջերնին ուխտ ու դաշինք դրին՝ որ մէյ մ'ալ ան կեցած տեղերնէն իրարու սահմանը (այսինքն սինօւր) չանցնին: Այսպէս Լաբան թողուց՝ որ Յակոբ իր ճամբան առաջ երթայ, ու ինքն ալ իր տեղը դարձաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԶ.

Յակոբայ ձամբորդութեան մէջ ոչորիչ հանդիպած քաները:

ԱՄ աշխարհի 2266. 2273. 2288: (Ծննդ. ԼԲ. ԼԳ. ԼԴ. ԼԵ:)

Յակոբ Լաբանայ ձեռքէն խալըսելէն ետեւ, չէր գիտէր թէ Եսաւայ իր եղբօրը ձեռքէն ալ ինչպէս պիտի ազատի, որ ճամբուն վրայ ան տեղուանքը կ'ըլլար. ուստի մտածեց որ իրմէ առաջ մարդիկ խրկէ՝ որ երթան իր կողմանէ քաղաքավարութեամբ բարեւեն զԵսաւ: Բայց երբոր աս մարդիկս ետ դարձան պատմեցին թէ՝ Եսաւ չորս հարիւր հոգի հետը առած՝ անանկ

դիմացէն կու գայ, ան ատենը Յակոբ շատ վախ
քաշեց, և Աստուծոյ ապաւինելով՝ որ զինքը
աս փորձանքէս ալ խալըսէ՝ ինչպէս որ իրեն
խոստացեր էր, բոլոր հետը եղածը երկու բա-
նակ (այսինքն պէօլիւկ) բաժնեց՝ մէկմէկէ
զատ, որ թէ մէկը զարնուի՝ գոնէ մէկալը
խալըսի. ու ամեն ունեցած անասուններէն խել
մին ալ ընծայ հանեց տուաւ որ Եսաւայ տա-
նին, որ ասով անոր սիրտը առնէ՝ հետը հաշ-
տուի: Այսպէս որ բանը կարգաւորեց, ան գի-
շերը Աստուած ալ ցուցնելու համար՝ թէ Յա-
կոբայ ազօթքը լսեր է՝ և միշտ զինքը կը պահ-
պանէ, Յակոբայ քով հրեշտակ մը խրկեց մարդ-
կային կերպարանքով, որ ինչուան առտու հե-
տը (կիւլէշ բռնած) ծեծկուիլ ցուցուց. ու ետ-
քը իբր Յակոբէն յաղթուած՝ ալ կ'ուզէր որ
զինքը թողու որ ելլէ երթայ, Յակոբ չթողուց
ինչուան որ զինքը չօրհնեց. ան ալ ան ատենը
Յակոբայ անունը փոխեց՝ Իսրայէլ գրաւ, որ կը
նշանակէ՝ Յաղթող Աստուծոյ, կամ Աստուածա-
տես. «Որովհետեւ, ըսաւ, Աստուծոյ դէմ դիմա-
ցար, մարդիկներէն ալ ամենէն պիտի չվախ-
նաս»: Անկէ ետքը առտուանց երբոր ելաւ Յա-
կոբ տեսաւ որ Եսաւ չորս հարիւր մարդով դի-
մացը եկեր մօտեցեր է, կնիկները ու տղաքը ետ
թողուց, ինքը մինաւոր քալեց գնաց՝ Եսաւայ
առջևը եօթը անգամ իյնալով բարեկեց երկըր-
պագութիւն ըրաւ: Աս որ տեսաւ Եսաւ, բո-
լորովին սիրտը կակղցաւ, ու դեռ Յակոբ իրեն
չմօտեցած, ինքը վազեց Յակոբը բռնեց գրը-
կեց, անանկ լալով մէկտեղ պաղտուեցան: Ետ-
քը տեսնելով Եսաւ Յակոբայ ընտանիքը զաւկը-
ները՝ սիրով ուրախակից եղաւ իրեն. ու քաղա-

քաւարութեամբ ընդունելով Յակոբայ տուած ընծաները, ուզեց որ Յակոբայ ծառայութիւն ընելով հետը մէկտեղ առնէ զինքը, և անանկ ընկերութեամբ տանի իրենց երկիրը. բայց Յակոբ չնորհակալ ըլլալով՝ « Չեմ ուզեր, ըսաւ, քեզի ծանրութիւն տալ. մանաւանդ պէտք է ալ, ըսաւ, որ կամաց կամաց շարժիմ երթամ՝ աս մանր տղոցը և անասուններուն պատճառով »: Երբոր ասանկ ըսաւ՝ իրմէ բաժնուեցաւ և ելաւ տեղը դարձաւ, Յակոբ ալ ետեւէն Քանանացւոց երկիրը եկաւ հասաւ, և հոն Սիկիմացւոց քաղաքին քով տեղ մը գնեց առաւ՝ քիչ մը ատեն հոն բնակեցաւ:

Աս Սիկիմացւոց քաղաքը Յակոբայ որդիքը կ'երթային կու գային. և մէկ օր մըն ալ Ղինա ըսուած Յակոբայ մէկ հատիկ աղջիկը զօսանքի (այսինքն սէյիբի) համար երբոր ինքն ալ գնաց աս քաղաքս, հոն ան տեղին իշխանը Սիւքէմ անունով՝ Եմովրայ որդին, աչք ձգեց աս Ղինայի վրայ, ու առաւ պղծեց. և ետքը իր հօրը աղաչեց որ՝ երթայ Յակոբայ հետ խօսի որ Ղինան իրեն կնիկ առնէ: Եմովր ալ Յակոբայ քով եկաւ որ աս բանիս վրայ խօսք ընէ. ու կը յորդորէր և կ'ըսէր որ՝ « Ասկէ ետեւ մէկտեղ խնամութիւն ալ ընենք՝ մէկմէկու աղջիկ տանք առնենք. նաև ասկէց մի երթաք, ըսաւ, հոս կեցէք՝ առուտուրնիդ հոս ըրէք »: Սիւքէմն ալ կ'ըսէր թէ՝ « Միայն թէ աղջիկը տուէք, ինչ օժիտ (այսինքն ճեհեղ) որ կ'ուզէք կու տամ »: Ասոնց ըսածին պատասխան տուին Յակոբայ տղաքը՝ (մանաւանդ Շմաւոն ու Ղևի, որ մէկ մօրէ հարազատ քուրերնին ըլլալով Ղինան՝ աւելի սրտերնին այրած էր

ան խայտառակութեանը համար), ու խաբէութեամբ ըսին թէ՛ «Այս չըլլալու բան է՝ որ մեր քոյրը մէկ անթլիատի մը տանք. հապա ասանկ կ'ըլլայ, որ ձեր բոլոր էրիկ մարդիկը թլիատին՝ մեզի պէս ըլլան, ու անկէ ետեւ մէկմէկու աղջիկ կու տանք կ'առնենք, ու մէկտեղ կը կենանք մէկ ազգ կ'ըլլանք»: Շատ հաւնեցան ասոր՝ Եմովը ու Սիւքէմ: ուստի շուտ մը գացին միամտութեամբ ան քաղաքի մարդիկներուն ալ խելուընին մտուցին, որ իրենց հետ բոլոր էրիկ մարդիկը թլիատուեցան: Երրորդ օրն որ եղաւ, երբոր աս թլիատածները աւելի ցաւի մէջ էին, և կարողութիւն չունէին ոտք ելլելու, Շմաւոն ու Ղէին Յակոբայ բան չըսած՝ իրենց գլխուն թուրը ձեռուրնին առած մտան քաղաքը, ու բոլոր ան էրիկ մարդիկը ջարդեցին՝ Եմովը ու Սիւքէմ ալ մէկտեղ. ու Ղինա քուրերնին առին տուն բերին, և բոլոր անոնց կնիկները ու անասունները և ամեն բաներնին կողոպտեցին: Յակոբ աս բանիս համար շատ սրդողեցաւ տղոցը վրայ, որ վրէժխնդրութեան (այսինքն էօժ՝ առնելուն) չափը անցուցեր էին. և ինքն ալ վախի մէջ էր՝ որ աս պատճառով ան երկրին մարդիկը թշնամութեամբ իր վրայ հանէ:

Անոր համար Աստուած հրամայեց Յակոբայ որ անկէց ելլէ Բեթէլ երթայ, և հոն ի պատիւ Աստուծոյ սեղան մը շինէ. (աս ան տեղն է՝ որ ինքը Եսաւայ ձեռքէն փախչելու ատենը ան սանդուխին տեսիլքը տեսաւ): Յակոբ ալ առաջ պատրաստութիւն տեսնելով՝ սրբեց մաքրեց իր ընտանիքը ան կռապաշտական բաներէն՝ որ Խառանէ առած հետերնին բերեր էին. ու հոն հասածին պէս ան ըսած սեղանը շինեց ի շնոր

Հակալուծիւն Աստուծոյ իրեն ըրած բարերարութեանցը, ինչպէս առաջ ինքն ալ ուխտ ըրեր էր: Եւ ան տեղը մէյ մ'ալ երեցաւ Աստուած Յակոբայ, նորէն ըսաւ որ՝ «Քու անունդ այսուհետեւ՝ Խարայէլ ըսուի»: ու օրհնեց զինքը որ ալ ճիշտնայ, և խոստացաւ որ ան երկիրները իրեն և իր զաւակներուն տայ՝ ինչպէս ըսեր էր Աբրահամու և Իսահակայ: Ետքը երբոր Բեթելէն ելաւ Յակոբ դէպ 'ի Քեբբոն կու գար Իսահակայ իր հօրը քով, ճամբուն վրայ Ռաբէլ Բենիամին ըսած որդին ծնաւ, որ Յակոբայ վերջին զաւակը եղաւ. բայց դժուարածին ըլլալով՝ տղաբերէն մեռաւ Ռաբէլ, ու հոն Եփրաթայի ճամբուն վրայ Թաղուեցաւ, որ ետքը ան տեղը Բեթղէհէմ ըսուեցաւ: Այնչափ ատենէն ետեւ ողջ առողջ Աստուծոյ տուած հազար բարիքներով երբոր Յակոբ եկաւ Քեբբոն հասաւ՝ ալ խիստ ծերացած գտաւ իր Իսահակ հայրը, որ քիչ մ'ալ ապրելէն ետքը հարիւր ութսուն տարուան վախճանեցաւ, և իր երկու որդիքը Յակոբ ու Եսաւ Թաղեցին զինքը:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԷ.

Յակոբայ մեկալ տղոցը նախանձր և դառնանորիւնը
Յովսէփ Գեղեցիկին վրայ:

Ամաշխարհի 2276: (Մննդ. ԼԷ:)

Յակոբ նահապետը բոլոր տասուերկու մանչ զաւակ ունեցաւ, ու մէկ աղջիկ մը. և ան տղոցը անուններն են Ռուբէն, Շմաւոն, Դէի, Յուդա, Իսաքար, Զաբուղոն, Գան, Նէփթաղիմ, Գադ, Ասեր, Յովսէփ, Բենիամին,

որ ասոնք իսրայէլացւոց տասուերկու ցեղին նա
 հապետները եղան: Ասոնց մէջէն Յակոբ Յով-
 սէփը որ Ռաբելի առջինէն էր՝ մէկալներէն ա-
 ւելի կը սիրէր իր անմեղութեանը համար, ու
 մէյ մ'ալ որ՝ անիկայ որդի ծերութեան էր. ա-
 նոր համար իրեն ծաղկեայ պատմութեան (այսինքն
 չիւէկի կապայ) մըն ալ շիներ էր, որ Յովսէփ
 հագնելով իր բնական գեղեցկութեանը վրայ
 աւելի աղուոր և շնորհալի կ'երևար: Աս պատ-
 ճառաւս մէկալ եղբայրները կը նախանձէին
 Յովսէփայ վրան, ու սուտ ամբաստանութիւն-
 ներով (այսինքն շէքվաններով իժտիրայով) կը
 ջանային որ հօրերնուն առջև անոր անունը աւ-
 րեն. բայց Յակոբ բանը գիտնալով՝ անոնց մտիկ
 չէր ընէր: Եղաւ որ երազ մը տեսաւ Յովսէփ,
 ու ելաւ ուրիշներուն ալ պատմեց. իբր թէ՝
 դաշտի մը մէջ ինքը եղբայրներուն հետ մէկ-
 տեղ ցորենի որայ (այսինքն տէմէթ) կը կա-
 պէին. և իր կապած որան ելաւ շիտակ կայնե-
 ցաւ, ու եղբայրներուն կապածները երկրպա-
 գութիւն տալու պէս իրենին առջևը կը ծռէին:
 Մէկ ուրիշ երազ մըն ալ տեսաւ որ արևը ու
 լուսնիկան և տասնըմէկ աստղ՝ իրեն երկրպագու-
 թիւն կ'ընէին: Աս երազներս լսելով իր եղ-
 բայրները, ու հասկընալով որ ասոնք ատենով
 Յովսէփայ գալու մեծութիւնը և իշխանութիւ-
 նը կը ցուցնեն, անոր համար սկսան եւելօք
 վրան նախանձիլ՝ սաստիկ ատել զինքը, անանկ
 որ արիւնը կ'ուզէին խմել, ինչպէս գործով ալ
 յայտնեցին իրենց անողորմութիւնը, որ ա-
 սանկ եղաւ: Քիչ ատենէն ետեւ՝ որ մը երբոր
 աս Յակոբայ տղաքը հեռու տեղ մը իրենց
 ոչխարները արծելու գացին ու հոն շատ ուշա-

ցան, Յակոբայ սիրտը աս բանիս համար անհանգիստ ըլլալով, Յովսէփը անոնց ետեւէն խրկեց որ՝ երթայ տեսնէ իր եղբայրները նայի թէ ո՛ւր են՝ ի՞նչ կ'ընեն կոր, որ գայ իրեն զըրուցէ։ Յովսէփ ալ հնազանդեցաւ հօրը, ելաւ գնաց և ասդիս անդին փնտռելէն ետքը Դովթայիմըսուած դաշտը գտաւ զիրենք։

Ան տեղը երբոր եղբայրները հեռուանց տեսան ասիկայ որ դէպ իրենց կու գար, մէկ մէկու ծաղը ընելով սկսան ըսել. « Նայէ՛ նայէ՛, երազ տեսնողը կու գայ » . ու ան ատենը մէջերնին խօսք դրին՝ որ զինքը բռնեն սպաննեն, իր մարմինը ան տեղուանքի ջրհորներուն մէկին մէջ նետեն, ու անանկ ձայն հանեն որ գազան մը (այսինքն ճանաւար մը) Յովսէփը բզրքտեր կերեր է. « Եւ ան ժամանակը, ըսին, տեսնենք թէ՛ ի՞նչ կ'ըլլայ իրեն երազները »։ Ռուբէն մեծ եղբայրնին աս բանիս դէմ կեցաւ. « Ձէ՛, ըսաւ, տղուն արիւնը չմտնենք, հապա աս տեղուանքս պարապ ջրհորի մը մէջ ձգենք զինքը որ ինքիրեն երթայ կորսուի » . աս ճամբովս Ռուբէն ուղեց որ տղան մեռցընելէն խալըսէ՝ ու ողջ իր հօրը ձեռքը հասցընէ։ Մէկալնոնք ալ ասոր ըսածին պէս՝ բռնեցին վրայէն ծաղկեայ պատմուճանը հանեցին, տարին պարապ ցամաք ջրհոր մը ձգեցին, ու եկան նստան հացերնին ուտելու։ Ան ատենը մէյ մըն ալ դառնան նային որ՝ անդիէն իսմայելացի վաճառականներ իրենց ուղտերով ու ապրանքով դէպ'ի Նգիպտոս կ'երթան. աս որ տեսաւ Յուդա՝ միտքը ինկաւ ըսաւ. « Մեզի ի՞նչ շահ կ'ըլլայ որ եղբայրնիս սպաննենք. հապա՝ ձեռքերնիս մեր եղբօրը արիւնը չթաթխած՝ եկէ՛ք աս իսմայելացիներուն ծա-

խենք երթայ»։ Մէկաշնոնց միտքն ալ աս բանիս վրայ պառկեցաւ . ուստի շուտ մը գացին ան ջրհորէն Յովսէփը հանեցին, բերին անանկ աս իսմայելացիներուն քսան դահեկանով (կամ խուռուշով) ծախեցին, որ անոնք ալ հետերնին առին անմեղ Յովսէփը Եգիպտոս տարին։ Ետքը ասոնք իրենց ըրած չարութիւնը հօրերնուն առջևը գոցելու համար՝ Յովսէփայ ծաղկեայ պատմութեանը առին՝ այժ մը մորթեցին անոր արիւնովը թաթխեցին, անանկ Յակոբայ խրկեցին ըսին թէ՝ «Մենք ատ լաթը գտանք՝ նայէ՛ք ու տղուդ պատմութեանն է»։ Երբոր Յակոբ ան տեսաւ՝ ու ճանչցաւ, սկսաւ լալով ըսել. «Իմ տղուս է աս պատմութեանը. չար գաղանի հանդիպեցաւ իմ Յովսէփ որդիս՝ որ զինքը բզըքտեց կերաւ» . և անանկ սաստիկ կսկիծէն իր վրայի լաթերը պատրուտեց ձգեց, սգաւորի պէս քուրձ մը (այսինքն խարար մը) հագաւ, ու շատ ժամանակ ասանկ լալով՝ սուգը սրտէն չէր երթար, չէր մխիթարուէր, հապա՝ «Թողուցէք, կ'ըսէր, որ ես ալ մեռնիմ իմ սիրական տղուս քովը երթամ»։

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԸ.

Յովսէփ Եգիպտոսի մէջ կը ծախուի, ոչ հոն գրպարտութեամբ բանտ կը մտնէ։

Ամ աշխարհի 2277 : (Ծննդ. ԼԹ. Խ :)

Յովսէփ տասներեօթը կամ տասներութը տարուան էր երբոր իր եղբայրները զինքը իսմայելացւոց ծախեցին . անոնք ալ Եգիպտոս որ տարին՝ հոն տեղը Պետափրէս ըսած մէկ իշխանի մը, որ

Փարաւոն թագաւորին դահճապետ (այսինքն ճէլլատ սլաշի կամ սիլիհտար) էր, անոր ծախեցին: Եւ Աստուծոյ շնորհքը միշտ Յովսէփայ վրան ըլլալով, իր խոհեմութեամբը և հաւատարմութեամբը խիստ սիրելի եղաւ իրեն տիրոջը, անանկ որ տանը ամեն բանը ու կառավարութիւնը անոր ձեռքը հաւտացեր տուեր էր. և անոր համար Աստուծոյ օրհնէնքն ալ ան մարդուն տընէն անպակաս էր: Բայց Յովսէփ տեսքով աղուոր կտրիճ մը ըլլալով՝ իր տիրոջը կնիկը վրան սկսաւ աչք ձգել, ու շատ անգամ ետեւէն ընկաւ որ իր հետը մեղանչէ: Յովսէփ ալ քովէն հեռանալով՝ իրեն պատասխան կու տար. « Դուն ալ գիտես որ իմ տէրս բոլոր իր ունեցածները իմ ձեռքս տուեր հաւտացեր է, քեզ միայն իրեն պահեր է՝ որ իր կնիկն ես. հապա ինչպէս կարելի է որ ես անոր աս անհաւատարմութիւնը ընեմ, և ասով Աստուծոյ դէմ ալ մեղանչեմ. քաւ լիցի, ըսաւ, որ ատ չարութիւնը ընեմ»:

Կնիկը այսու ամենայնիւ ետ չէր կենար՝ իր չար բաղձանքը կ'ուզէր որ առաջ տանի. ուստի օր մը որ Յովսէփ հարկաւոր բանի համար տունը մինաւոր հետը մնացեր էր, ան ատենը աս կնիկս սկսաւ եւելօք բռնաբարել (զօռ ընել) Յովսէփայ, անանկ որ՝ վրայի լաթը բռներ կը քաշէր. Յովսէփ ալ ճարը հատած՝ շուտ մը լաթը (կամ պինիշը) հանեց ձեռքը թողուց՝ այնպէս վազեց տնէն դուրս ելաւ: Ասանկ որ ըրաւ Յովսէփ, ան ժամանակը վրան սաստիկ սրըգողելով կատղեցաւ կնիկը, ու պոռալով տանը մարդիկը սկսաւ կանչել թէ՝ «Եկէք տեսէք որ էրիկս աս եբրայեցի մանջը տունս բերաւ որ մեզ ոտքի տակ առնէ խայտառակ ընէ» . ու անոնց

սուտ պատմեց թէ՛ «Անիկայ քովս եկաւ որ հետս մեղանչէ. և երբոր ես զինքը քովէս վառնտելով կանչուըռտեցի, շուտ մը ան ալ արտորալէն իր լաթը քովս թողուց՝ փախաւ գնաց»։ Ետքը երբոր էրիկը տունը եկաւ՝ անոր ալ ասանկ սուտ զրուցեց. ան ալ հաւտալով կնկանը՝ Յովսէփը բռնել տուաւ բանտը դրաւ։ Բայց ան բանտին մէջն ալ Յովսէփ իր անմեղութեամբը և առաքինութեամբը այնչափ սիրելի եղաւ բանտապետին, որ կամաց կամաց բանտին պահպանութիւնը և վրակեցութիւնը իրեն ձեռքը տուաւ. և հոն ալ Աստուած իր բանը կ'աջողէր։

Ան ատենները Փառաւոն Եգիպտացւոց թաղաւորը՝ յանցանքի մը (այսինքն սուշի մը) համար իր տակառապետը (այսինքն խատհհրեար պաշին) ու մատակարարը (այսինքն աշխի պաշին) Յովսէփայ կեցած բանտը դրաւ։ Մէկ քանի օրէն ետեւ ասոնք երկուքն ալ մէկ գիշեր մը երազ տեսան, ու առտուանց երբոր Յովսէփ քովերնին գնաց որ նայի իրենց պիտանաւորութիւնը հոգայ, տեսաւ որ երկուքն ալ երեսնին կախած շիթթեր էին. Յովսէփ հարցուց իրենց ասոր պատճառը։ Անոնք ալ պատասխան տուին թէ՛ «Երկուքս ալ մէյմէկ երազ տեսանք, ու մարդ չունինք որ մեզի մեկնէ ըսէ թէ ինչ պիտոր ըլլայ»։ Յովսէփ ալ իրենց ըսաւ. «Աստուծով ես կը մեկնեմ, թէ որ տեսածնիդ ինծի պատմէք»։

Աս ատենը տակառապետը առաջ ցաթկեց սկսաւ պատմել. «Երազս, ըսաւ, տեսայ որ՝ առջեւ մէկ որթ մը (այսինքն ասմայի քիւթիւկ մը) կար, ու վրան իրեք կանաչ ճիւղ բուսած էին, իրեքն ալ վրանին մէյմէկ ողկոյլ հասած խաղող

ունէին, ես ալ Փարաւոնի գաւաթը ձեռքս բռնած՝ ան խաղողը կը փրցընէի՝ կը ձգմէի գաւաթին մէջ, ու Փարաւոնի կու տայի որ խմէ: Յովսէփ ալ իրեն պատասխանեց. «Քու երազիդ մեկնութիւնն աս է. ան իրեք ճիւղը՝ իրեք օր կը ցուցընէ, ու իրեք օրէն ետեւ Փարաւոն զքեզ պիտի յիշէ, նորէն զքեզ առջի պաշտօնդ (այսինքն մանսուպդ) պիտոր հանէ, որ քու սովորութեանդ պէս գաւաթը Փարաւոնի ձեռքը տաս. միայն թէ, ըսաւ, քեզի կ'աղաչեմ որ՝ ան ատենը զիս յիշես Փարաւոնի առջեւ՝ ու աս բան տէս խալըսես, որ ես յանցանք մը չըրած՝ զիս հոս բերեր դրեր են»: Ետքը մատակարարն ալ տեսնելով որ Յովսէփ յաջող մեկնեց տակառապետին երազը, ինքն ալ իրենը պատմեց. «Ես ալ, ըսաւ, տեսայ որ՝ իրեք բարակ ալիւրի աման գլխուս վրայ դրած ունէի. և վրայի ամանին մէջը որ Փարաւոնի ազնիւ կերակուրները կային՝ թռչունները կու գային անկէց կ'ուտէին»: Ասոր մեկնութիւնն ալ այսպէս տուաւ Յովսէփ. «Իրեք ամանները, ըսաւ, իրեք օր կը ցըցունէ, ու իրեք օրէն ետեւ քու գլուխդ Փարաւոն պիտի կտրէ, ու զքեզ կախէ. և անկէց թռչունները պիտոր գան մարմինդ ուտեն»: Երբոր իրեք օրը եղաւ՝ ամէն բան Յովսէփայ ըսածին պէս կատարուեցաւ. ինչու որ՝ Փարաւոն ան օրը իր ծննդեան տարեդարձին սեղան ըրաւ, և աս ուրախութեան մէջ աս երկուքս ալ յիշեց. տակառապետը նորէն իր պաշտօնին հանեց, ու մատակարարը կախել տուաւ: Բայց տակառապետը զՅովսէփ չի յիշեց՝ այլ Յովսէփայ ըսածը մոռցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Թ .

Յովսէփի Փարաւոնի երազները մեկնելով յանտէն կը խալըսի, և իշխանութեան կը հասնի :

Աճաշխարհի 2289 : (Մենգ . ԽԱ :)

Անկէց երկու տարիէն ետեւ Փարաւոն թա-
գաւորը երազ տեսաւ որ՝ իբր թէ ինքը գետին
(այսինքն չային) քովը կեցեր էր, գետէն եօթը
գէր աղուոր մատղաշ կովեր ելեր՝ ան տեղուան-
քը կ'արծէին . ետքը անոնց ետեւէն նորէն եօթը
կով ալ ելան ան գետէն՝ շատ անշնորհք՝ քա-
շուած և վատուծ, և ասոնք ալ հոն արածուե-
լու ատեն գացին ան առջի եօթը աղէկ կո-
վերը կերան : Ասոր վրայ արթնցաւ Փարաւոն՝
ու մէյ մ'ալ քնացաւ, տեսաւ որ մէկ ցորենի
բունէն եօթը լեցուն աղուոր ցորենի գլուխներ
բուսան . ու անոր քովէն մէյ մ'ալ նորէն եօթը
ցորենի գլուխներ ելան՝ չոր ու ցամաք . և աս
ետքինները՝ ան առջի աղէկները կլլեցին : Եր-
բոր առտու եղաւ, Փարաւոն աս երազներուս
վրայ շփոթելով տակնուվրայ եղած՝ շուտ մը
հրամայեց առջեւ կանչել տուաւ բոլոր Եգիպ-
տոսի կարգացողները՝ որ աս բանս իրեն մեկնեն
ըսեն : Անոնցմէ երբոր մարդ մը չգտնուեցաւ որ
կարող ըլլար Փարաւոնի երազը մեկնել, ան ա-
տենը յանկարծակի տակառապետին միտքը ին-
կաւ Յովսէփը, ուստի սկսաւ Փարաւոնի պատ-
մել թէ՝ անիկայ լինչպէս ատենով իրեն ու մա-
տակարարին բանտին մէջը տեսած երազները
աղէկ մեկներ էր . ան ատենը Փարաւոն ալ հրա-
մայեց որ Յովսէփը բանտէն հանեն իր քովը

քերեն։ Անանկ՝ Յովսէփ վրան գլուխը մաք-
րած՝ նոր լաթեր հագած Փարաւոնի առջևը
ելաւ, (և ան ատեն ալ երեսուն տարուան
կտրիձ էր եղեր), ու տեղն ՚ի տեղը սկսաւ իրեն
մեկնել ան երազները. « Աստուած, ըսաւ, ինչ
որ ետքը ատենով պիտի ընէ՝ ատ երազներովը
քեզի յայտնեց, որ երկուքն ալ մէկ բանի վրայ
են. ան եօթը աղուոր մատղաշ կովերը, և եօթը
լեցուն ցորենի գլուխները՝ եօթը առատու-
թեան (այսինքն սօլուխի) տարիներ կը ցու-
ցունեն, և մէկալ եօթը քաշուած կովերը ու
ցամաք ցորենները՝ եօթը սովի (այսինքն խրթ-
լըխի) տարիներ են, որ առջի առատութեան
ետեկն պիտի գան։ Աստի, ըսաւ, քեզի իմաս-
տուն խելացի մարդ մը գտի՛ր՝ որ աս բանիս
վերակեցու գնես, որ ան եօթը առատութեան
տարիներուն բարիքը ժողովէ՝ ետեկ եկած սովին
ատենին պահէ, որ ժողովուրդը անօթութենէն
չմարդուի »։ Շատ հաւնեցաւ Փարաւոն աս
Յովսէփայ տուած մեկնութեանը, ու միտքը ա-
ղէկ պառկեցաւ ըսածին. ուստի ինքն ալ Յովսէ-
փայ դարձաւ ու ըսաւ. « Քեզմէ ուրիշ ո՞վ կայ
աւելի խոհեմ և իմաստուն, որ ատ Աստուծոյ
քեզի յայտնած բանը կատարէ. անոր համար
ես ալ հիմա քեզ իշխան և վերակեցու կը դը-
նեմ իմ տանս և իմ երկրիս վրայ, որ բոլոր ե-
գիպտացոց ժողովուրդը քու բերանդ նային՝
քեզի հնազանդին, անանկ որ՝ ես միայն աթո-
ւովս (կամ թախտովս) քեզմէ վեր նստիմ »։ Ա-
սանկ ըսելով Փարաւոն՝ իր մատեն հանեց թա-
գաւորական մատնին Յովսէփայ մատը դրաւ,
ու իրեն իշխանական կապայ հագցուց, ոսկիէ
շղթայ վիզը ձգեց և իր երկրորդ կառքը նստե-

ցուցած, հրամայեց որ այնպէս փառաւորութեամբ բոլոր քաղաքը պտըտցունեն՝ առջևէն կանչելով՝ որ ամենը զինքը Եգիպտոսի տէր ճանչնան: Ասկէ՛ ՚ի զատ՝ Յովսէփայ անունն ալ փոխեց՝ եգիպտացիներէն Փսոմթոմփանէ դրաւ, որ կը նշանակէ՝ Փրկիչ աշխարհի. ու ետքը մէկ մեծ իշխանի մը աղջիկ ալ Սսանէթ անունով՝ Յովսէփայ տուաւ հետը կարգեց, որ անկէ երկու տղայ եղաւ, մէկին անունը Մանասէ՛, ու մէկաւրնը Եփրեմ: Այսպէս որ եղաւ, ան առատութեան տարիները Յովսէփ ելաւ բոլոր Եգիպտացւոց երկիրները պտըտեցաւ շատ ցորեն դիզեց պահեց, այնչափ որ՝ երբոր ետեւէն սովի տարիները եկաւ, անով չէ թէ միայն բոլոր Եգիպտացիները՝ հապանաւ ուրիշ մօտաւոր երկիրներուն մարդիկն ալ կշտացուց, որ չորս դիէն Եգիպտոս կը թափէին կերակուր գտնելու: Նաեւ ասով եւեւօք շատ շահ ըրաւ Յովսէփ Փարաւոնի և թագաւորական գանձին (այսինքն խաղնէին), ինչու որ ալ սաստիկ սովէն ժողովուրդը չկրնալով հացի ստակ հասցունել, ինչ որ ունէին՝ գետին ըլլայ՝ անասուն ըլլայ՝ և ետքը նաեւ իրենց անձերնին՝ գերւոյ պէս ստրկի տեղ թագաւորին ծախեցին, որ ցորեն առնեն՝ անով ապրին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի .

Յովսէփայ եղբայրները ստի՛ն պատճառովը իրեն որ
կը դիմեն, Յովսէփ զանունը կը փորձէ :

ԱՄ աշխարհի 2297 : (Ծննդ . ԽԲ . ԽԳ :)

Եգիպտոսի սովը ինչուան Քանանացւոց եր-
կիրը հասնելով, Յակոբ նահապետը որ իր զաւ-
կըններովը հօն կը բնակէր, ինքն ալ սկսաւ նեղու-
թիւն քաշել . և լսելով որ Եգիպտացւոց եր-
կիրը ցորեն կը ծախուի, իրեն տասը տղաքը մէ-
կէն Եգիպտոս խրկեց, որ անկէց երթան ցորեն
բերեն . միայն պինտ պղտի տղան Բենիամինը՝
որ Յովսէփայ մէկ մօրէ եղբայրն էր, Յակոբ
քովը պահեց հետերնին չթողուց, որ չըլլայ թէ
երթալով ըսաւ, անոր ալ փորձանք մը հան-
դըպի : Երբոր ասոնք Եգիպտոս եկան և Յով-
սէփայ առջևը ելան երկրպագութիւն ըրին՝ որ
իրմէ ցորեն ուզեն, չճանչցան զինքը . բայց Յով-
սէփ զանոնք տեսնելուն պէս շուտ մը ճանչցաւ և
միտքը ինկաւ իր երագները . և առջի բերանը
առանց նշան մը ցոյց տալու՝ օտար մարդու պէս
սկսաւ խտտութեամբ (այսինքն սէրթ սէրթ)
հետերնին երթալ . « Դուք, ըսաւ, ուսկից կու
գաք . կ'երևայ թէ դուք լրտես (այսինքն չաշուտ)
էք՝ որ եկեր էք աս տեղուանքս նայիլ տեսնել » :
Անոնք ալ՝ « Բաւ լիցի, տէր, ըսին . մենք քու
ծառադ ենք՝ որ Քանանացւոց երկրէն եկանք
ցորեն գնելու . մենք ամէնս մէկ մարդու զաւակ
ենք, տասուերկու եղբայր ենք, ամենէն պղտիկը
հօրերնուս քովն է, ու մէկա՛ն ալ կորսուած
է » : Յովսէփ նորէն սիրտը ամուր բռնելով՝

իրենց պատասխանն տուաւ. « Ահա ատ խօսք
քերնէդ կ'երեցընէք որ դուք լրտես էք. ուս-
տի ես ձեր ըսածին ճշմարտութիւնը փորձե-
լու համար ձեզ չեմ թողուր որ երթաք, ինչուան
որ ան ձեր ըսած պզտի եղբայրնիդ ալ առջևս
չգայ » : Ասանկ ըսելով՝ բռնեց ամենը բանտ
դրաւ. և իրեք օրէն ետեւ՝ իբր թէ վրանին խրդ-
ճալով բանտէն հանեց զիրենք, ու հրամայեց որ
միայն մէկերնին մնայ, մէկալնոնք երթան ցո-
րեննին տանին. և մէյ մ' ալ դառնալու որ ըլլան
ան պզտի եղբայրնին ալ առնեն մէկտեղ բերեն,
ասպա թէ ոչ, ըսաւ, գիտնաք որ զձեզ կը սպաննեմ
Ան ատենը տասը եղբայրներն ալ սկսան մէջեր-
նին մէկմէկու ըսել. « Իրաւ որ արժանապէս մենք
ասնեղութիւնը կը քաշենք ան մեր եղբօրը ըրած-
նուս համար, երբոր ան ողորմելին կ'ազաչէր մե-
զի՝ որ իրեն խնայէնք, ու մենք մտիկ չէինք ը-
նէր » : Առբէնն ալ դարձաւ ըսաւ. « Ես ձե-
զի չէի ըսեր որ տղուն արիւնը մի՛ մտնէք, ու դուք
ինծի մտիկ չըրիք. ահա հիմա անոր արիւնը մեզ-
մէ կ'ուզուի » : Աս բաներս կը խօսէին մէ-
ջերնին՝ ու չէին գիտեր որ Յովսէփ կ'ը հասկը-
նայ կ'իմանայ. ինչու որ ինքը իր հայրենական
Եբրայեցւոց լեզուն անոնցմէ պահելով՝ միշտ
թարգմանով (այսինքն թէրճիմանով) կը խօսէր
հետերնին. Յովսէփ երբոր աս բաներս լսեց,
ալ սիրտը լեցուելէն չդիմացաւ, ու անոնց քովէն
զատուեցաւ որ երթայ մինաւոր լայ. ետքը՝ նո-
րէն քովերնին եկաւ հրամայեց որ անոնցմէ
Շմաւոն ըսածը բռնեն կապեն, որ հոն մնայ՝
ինչուան մէկալնոնք դառնան. և իրենց ամաննե-
րը ցորենով լեցընելէն ետեւ, գաղափար ապրե-
ցէր իր ծառաներուն որ՝ անոնց տուած ցորենին

գլին ստակը ամեն մէկունը իրենց ամանին մէջը
դնեն՝ անանկ կապեն. անկէ՛ ի զատ ուրիշ ճամ-
բու համար կերակուր ալ տուաւ իրենց՝ ու ա-
նանկ ճամբեց: Անոնք ալ միամտութեամբ ան
ցորենը իրենց իշերուն վրայ բեռցուցած՝ երբոր
եկան իջևան մը (այսինքն խօնախ մը) հա-
սան, մէկերնին արձրկեց իր քուրձը (այսինքն
չուվալը) որ իշուն կերակուր տայ, ու տեսնելով
որ իր բերած ստակը քուրձին բերանը դրած է՝
զարմացաւ. և ան որ տեսան՝ ամենքն ալ շփո-
թեցան, ու կ'ըսէին թէ՛ աս Աստուծոյ բանն է:

Ետքը երբոր իրենց տունը հասան, սկսան
տեղն ի տեղը Եգիպտոս իրենց գլխէն անցած-
ները հօրերնուն սյատմել. և հոն մէկայններն ալ
իրենց ցորենները պարպելու ատենը երբոր տե-
սան որ ամեն մէկուն տարած ստակը ծրարած
իր քուրձին մէջը դրած էր, ան տեղը ամենուն
սիրտը սաստիկ վախ մը ինկաւ՝ չէին գիտեր ինչ
ըսեն: Ան ժամանակը Յակոբ ծերունին ալ աս
բաներս լսելով ու տեսնելով, սկսաւ այրած սըր-
տով ախ ընելով անոնց ըսել. « Չիս զաւկըններէս
զրկեցիք. Յովսէփը չկայ, Շմաւոնը չկայ, ու հի-
մա Բենիամինս ալ կ'ուզէք ինծմէ առնել. աս
ամեն խեղճութիւնները իմ վրաս. կու գան »:
Ռուբէնը դարձաւ իրեն ըսաւ. « Իմ երկու տը-
ղաս սպաննէ՛ թէ որ Բենիամինը քեզի չգարձը-
նեմ ու չգերեմ, դու միայն թէ իմ ձեռքս տաս »:
« Չէ, ըսաւ Յակոբ, չըլլար, իմ որդիս ձեզի հետ
գալու չէ. ասոր եղբայրը մեռած է, աս միայն
մնացեր է Ռաբելի բերած տղոցմէ. թէ որ աս
ալ մէկ փորձանքի մը հանդիպի, ան ատենը
իմ ծերութիւնս անմխիթար տրտմութեամբ գե-
րեզման կը դնէք »: Բանը ասանկ մնաց ինչուան

որ հատցընելու եղան ան բերած ցորենին. ետքը սովը օրէ օր աւելի որ կոխեց, Յակոբայ ճարը հատաւ՝ տղոցը ըսաւ որ նորէն երթան Եգիպտոսէ ցորեն բերեն: Յուգա ալ դարձաւ՝ « Գիտնաս, ըսաւ, որ ան տեղի իշխանը մեր հետ աւսանկ խօսք դրեր ըսեր է՝ որ մէյ մ՝ ալ իմ երեսս չէք տեսներ ինչուան որ ձեր պզտի եղբայրը հետերնիդ չբերէք. ուստի թէ որ անիկայ հետերնիս չտաս մենք չենք երթար»: Յակոբ նորէն ըսաւ. « Ատ ի՞նչ վայ բերիք վրաս. ինչո՞ւ անոր զուրցէք որ դուք ուրիշ եղբայր ալ ունիք »: Անոնք ալ պատասխան տուին թէ՝ « Հապա ի՞նչ ընէինք՝ որ մեզի մէկիկ մէկիկ մեր ազգը սկսաւ հարցընել, ըսել թէ՝ հարերնիդ ո՞ղջ է, ուրիշ եղբայր ալ ունիք. մենք ալ ի՞նչ ընենք՝ իրեն պատմեցինք. ո՞վ գիտէր որ մեզի պիտոր ըսէր թէ՝ ան ձեր եղբայրը բերէք »: Ետքը Յուգա նորէն մէջ մտաւ, ու ինքը երաշխաւոր (այսինքն քէֆիլ) ըլլալով՝ բռնի Յակոբայ ձեռքէն տղան փրցուց որ հետը տանի. և անկէ՝ ի դատ Յակոբ ըսաւ որ՝ աս իրենց երկրի բերքերէն ընծայ ալ առնեն տանին ան իշխանին, և ան ետ դարձած ցորենի ստակն ալ հետերնին առնեն. անանկ Յակոբ վրանին օրհնէնք կարդալով՝ ճամբայ դրաւ որ երթան:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ա.

Յովսէփ իր եղբայրները քիչ մըն ալ փորձելէն ետեւ՝
զիները անոնց կը յայտնէ :

Այժաշխարհի 2297 : (Մենդ . ԽԳ . ԽԵ :)

Երբոր առ Յակոբայ որդիքը Բենիամինը հետերնին առած Եգիպտոս հասան, Յովսէփ հրամայեց իր տանը վերակեցուին (այսինքն վէքիլ խարձին) որ առնէ անոնք իր տունը տանի, ու սեղան պատրաստէ՝ որ ետքը ինքն ալ գայ մէկ տեղ հաց ուտեն : Բայց եղբայրները ան ատենը կարծիք երթալով թէ ան ստրկին համար տունը կը տանի՝ որ դատաստաննին կտրէ, սկսան ան մարդուն պատմել թէ՝ ինչպէս ան ստակնէրը իրենք առանց գիտնալու ամեն մարդ իրեն ամանին մէջը գտաւ, « Ու հիմա, ըսին, անկէ՛ի զատ ուրիշ ստակ ալ բերեր ենք որ նորէն ցորեն առնենք տանինք » : Մարդը սիրտ տուաւ իրենց և ըսաւ թէ « Ատ Աստուծոյ բանն է որ ձեր տուած ստակը ձեզի դարձուց, ատոր վրայ հոգ մ'ընէք, ես առնելիքս առեր եմ » . ու ասանկ ըսելով տուն տարաւ. հանգչեցուց զիրենք, նաև Շմաւոն եղբայրնին ալ արձրկեց քովերնին բերաւ : Ետքը Յովսէփ տուն եկաւ, սիրով ընդունեց իրենց բերած ընծաները, հարցուց իմացաւ հօրերնուն որպիսութիւնը, ու ըսաւ թէ՝ Աստուծոյ օրհնած մարդ մին է ան. ետքը Բենիամինի վրան նայելով, որ իր հարազատ եղբայրն էր, հարցուց թէ՝ « Աս է ձեր ըսած պրզ տի եղբայրը . Աստուած քեզի ողորմի, որդեակ » ըսաւ . և ան տեղը Յովսէփայ սիրտը անանկ լե-

ցուեցաւ, աղիբը կտրտեցան, որ ակ արցունքը
չկրցաւ բռնել, ձգեց զիրենք՝ անդին մինաւոր
տեղ մը գնաց որ լայ: Ետքը կերակուրին ատենն
որ եկաւ՝ ամենը մէկտեղ կարգով իր հետը հացի
նստեցուց, ու սեղանին վրայ աւելի պատիւ ցու
ցուց Բենիամինի: Ասանկ ուրախ սրտով ուտել
խմելէն ետեւ՝ Յովսէփ վերակեցուն ասպարեց
որ իրենց ցորենին ամանները աղէկ մը լեցընէ,
ու նորէն իրենց տուած ցորենին ստակը ամեն
մէկուն քուրձին բերանը դնէ կապէ. նաեւ աս
ալ ըսաւ որ իր արծըթէ գաւաթը (կամ թասը)
Բենիամինին ամանին մէջը անոր ստրկին հետը
դնէ: Այս կերպով առտուանց կանուխ ա
մենքը իրենց բեռներովն որ ճամբեց՝ ու ելան
գացին, քիչ մը անցնելէն ետքը՝ որ քաղքէն շատ
չէին հեռացեր՝ Յովսէփ ան վերակեցուն իրենց
ետեւէն խրկեց՝ որ երթայ բռնէ անոնք ու երես
նին տայ. « Դուք ատանկ չափ կը հատուցանէք
ձեր բարերարին դէմ, որ իմ տիրոջ արծըթէ
գաւաթը գողցեր էք »:

Աս բանս երբոր լսեցին անոնք, տակնուվրայ
եղան՝ « Քա՛ւ լիցի, ըսին, մենք այդպէս բան
չենք ըրած ու չենք գիտեր. ինչպէս կարելի է
որ մենք արծաթ կամ ոսկի գողնանք քու տիրոջ
մէջ որ մեր ամանին մէջը գտած ստակնիս ալ նո
րէն ձեզի դարձուցինք բերինք»: Եւ աս գողու
թեանս վրայ ամենակին կարծիք չունենալով աս
ալ համարձակ իրեն ըսին թէ՛ « Մեր մէջը որուն
քովէն որ ելլէ ան գաւաթը՝ զինքը սպաննեցէք, եւ
մենք ամենքս գերի ըլլանք ան իշխանին ». ասանկ
ըսելով շուտ մը բեռերնին վար ինջեցուցին արծը
կեցին: Վերակեցուն ալ կարգով մէկիկ մէկիկ
նայիլ փնտուելու ատեն ան գաւաթը՝ եկաւ Բե-

նիամինին ամանին մէջէն որ հանեց, ան տեղը ա-
մենքը պաղեցան մնացին, ու սաստիկ յուսահա-
տուած ենէն վրայի լաթերնին սկսան պատրուել,
և անանկ գլուխնին կախած՝ հետը քաղաքը
դարձան:

Երբոր ասոնք եկան Յովսէփայ առջևը ելան,
ու ան ալ սկսաւ իրենց ըսել թէ՝ Այո ի՞նչ է
ձեր բրածը, Յուդա շուտ մը գնաց ոտքը ինկաւ
ու ըսաւ. «Ա՛հ, ալ պատասխան չունինք տա-
լու. խօսքերնիս հատաւ, ի՞նչ ըսենք որ խալը-
սինք, Աստուած մեզքերնիս երեսնիս տուաւ.
ահա ամենքս հրամանոցդ գերին ենք»: Յովսէփ
ալ «Ձէ, ասանկ չէ, ըսաւ, հապա որուն քովէն
որ գաւաթը ելաւ՝ ան պիտոր իմ գերիս ըլլայ.
ու դուք ազատ եղիք՝ ձեր հօրը քով գացէք»: Ան
ատենը աս խօսքիս վրայ քիչ մը սիրտ առաւ,
ու իրմէ թողուածին ուղելով սկսաւ կարգով
պատմել թէ՝ ի՞նչպէս իրենց հօրը ծերութեան
սիրական զաւակն է Բենիամինը, և ինքը որչափ
դժուարութիւն քաշեր է՝ ինչուան որ տղան ան
ծերուն ձեռքէն փրցուցեր բերեր է, որ չէր
թողուր, կ'ըսէր թէ՝ Ռաբէլ կնիկս ինձի միայն
երկու զաւակ բերաւ. մէկը քովէս բաժնուեցաւ,
որ դուք ըսիք թէ անիկայ գազանը բզրքտեց
կերաւ, որ ինչուան հիմայ մէյ մ'ալ անիկայ
չտեսայ. հիմայ թէ որ աս ալ քովէս առնէք՝
երթայ ճամբան հիւրնդնայ՝ իրեն փորձանք մը
հանդիպելու ըլլայ զիս կը մեռցնէք. «Անոր
համար, ըսաւ Յուդա, ես հօրս առջևը աս տղին
երաշխաւոր (այսինքն քէֆիլ) եղայ, ուստի ա-
նոր տեղը ես գերի կ'ըլլամ հրամանոցդ, որ ինքը
ազատուի հօրը քով երթայ. թէ չէ՝ ի՞նչ երե-
սով ես հօրս առջև պիտի ելլեմ, ու անոր կսկի-
ծը տեսնեմ»:

Ան ատենը Յովսէփ ալ չկրցաւ համբերել ինքը զինքը բռնել, ուստի օտար մարդիկը քովէն դուրս հանել տուաւ, և միայն իր տասնըմէկ եղբարցը հետ մնալով՝ մէկէն լալով կանչեց ըսաւ. « Ես Յովսէփն եմ, իրաւցընէ իմ հայրս ողջ է » : Եղբայրներն որ աս լսեցին՝ ան տեղը պաղեցան մնացին, բերաննին չէր բացուեր : Յովսէփ նորէն զիրենք քովը մօտ կանչեց ու ըսաւ. « Ես Յովսէփ ձեր եղբայրն եմ, որ դուք զիս ան վաճառականներուն ծախեցիք՝ և անոնք ալ առին հոս Եգիպտոս բերին. բայց մի՛ վախնաք ան ձեր ըրածին համար. Աստուած ասանկ կարգաւորեց որ ես աս ճամբովս հոս գամ, իշխան ու տէր ըլլամ Եգիպտոսի, և աս սովիս ատենը ձեզ կերակրեմ, որ մեր ազգը աշխարհքիս վրայէն չհատնի. և հիմա սովին երկրորդ տարին է, հինգ տարի ալ կ'ուզէ որ եօթը տարի ըլլայ » : Ասանկ սիրով հետերնին գրկուելէն պագտուելէն ետքը՝ ապրսպրեց որ շուտով երթան իր հօրը զրուցեն, որ Աստուած՝ Յովսէփը իր որդին Եգիպտացւոց վրայ իշխան է ըրեր. ու պատմեն իրեն փառքը, մեծութիւնը, և ըսեն որ չուշանայ՝ ինքն ալ իր տնով տեղովը ելլէ Եգիպտոս գայ, որ զինքը աս սովիս ատենը կերակրեմ : Աս Յովսէփայ եղբայրներուն յայտնուիլը Փարաւոն թագաւորն ալ երբոր իմացաւ՝ շատ ուրախացաւ. ու ինքն ալ Յովսէփայ ապրսպրեց որ՝ անոնց սայլեր (այսինքն առապաներ) և ուրիշ ճամբու պաշարներ տայ, որ երթան հայրերնին բոլոր տնով տեղովը Եգիպտոս բերեն. Յովսէփ ալ Փարաւոնի ըսածին պէս անոնց պիտանաւորութիւնը աղէկ մը հողալով, ու սիրտ տալով իրենց ճամբայ դրաւ, որ Քանանացւոց երկիրը գացին :

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Բ .

Յակոբ քոյոք ընտանիքովը կ'երկե եղիպտացոց երկիրը
կ'երթայ . և հոն իր զաւկըները օրհնելով՝ քարի
ձերուքեամբ կը վախճանի :

Ա՛հ աշխարհի 2298 . 2315 : (Ծննդ . 102 . 103 . 104 . 105 :)

Յակոբայ տասնըմէկ որդիքը մէկէն երբոր
ուրախութեամբ եկան իրեն ըսին թէ՛ Յով-
սէփ տղադ ողջ է եղեր , և ինքն է եղիպտոսի իշ-
խանը , Յակոբ սաստիկ շփոթեցաւ պաղեցաւ
մնաց . առջիբերանը չհաւատաց , ինչուան որ տեղն
'ի տեղը նորէն պատմեցին , ցուցուցին սայլերը և
ուրիշ ճամբու պատրաստութիւնները , որ զինքը
տանելու համար Յովսէփ անդիէն հետերնին
խրկեր էր : Ան ժամանակը Յակոբայ սիրտն ալ
վառուեցաւ ու ըսաւ . « Ասկէց աւելի ալ ինչ
մեծ բարիք կրնամ ունենալ որ գիտնամ թէ իմ
Յովսէփս ողջ է . եթէ անանկ է սիրով կ'երթամ
որ չմեռած տեսնեմ զինքը » . ուստի ամեն բա-
ները պատրաստեց , ու իր տղաքներովն ու թոռ-
ներովը բոլորը եօթանասունըհինգ հոգի ճամ-
բայ ելաւ : Բայց աս երթալուս վրայ Յակոբ
քիչ մը տարակուսանքի մէջ էր . ինչու որ ան
իրեն կեցած Քանանացոց երկիրը՝ Աստուած
Աբրահամու , Իսահակայ և իրեն ալ միշտ խոս-
տացեր էր որ իրենց ազգին տայ , ու հոն մնան
շառնան . ուստի երբոր եկաւ Ջրհոր երգման ը-
սած տեղը հասաւ , Աստուծոյ ուխտ ըրաւ զո՛հ
մատուց որ զինքը լուսաւորէ : Աստուած ալ ան
գիշերը երեցաւ իրեն , ըսաւ որ՝ չվախնայ ե-
ղիպտոս երթայ , որ Յովսէփ մահուան ատենը

իր աչուքները գոցէ. նաև աս ալ խոստացաւ որ հոն իր ազգը աճեցընէ շատցընէ, ու ետքը նորէն զիրենք Եգիպտոսէն հանէ: Ասկէ՝ աւելի սիրտ առաւ Յակոբ, ու ճամբան առաջ երթալով երբոր Եգիպտոսի մօտ Գեսեմըսած երկիրը հասաւ, ան տեղը Յովսէփ ալ գէմը եկաւ. ու իր հայրը տեսնելուն պէս՝ զնաց լալով վիզը պլլուեցաւ. հայրն ալ զինքը գրկելով ըսաւ. «Այսուհետև մեռնիմ երթամ, որդի, որ քեզ մէյ մ'ալ ողջ տեսայ»: Ետքը Յովսէփ տունն տուաւ սորվեցուց իր հօրը և եղբայրներուն՝ թէ Փարաւոնի առջևը ինչ պիտոր ըսեն, որ Եգիպտացիներէն զատ իրենք ան Գեսեմ երկիրը բնակին, որ իրենց խիստ յարմար տեղ էր. ու հետը մէյտեղ առաւ իր Յակոբ հայրը՝ հինգ հոգի ալ եղբայրներէն, անանկ Փարաւոնի առջևը հանեց: Փարաւոն ալ շատ ուրախացաւ վրանին, և սիրով Յակոբ ծերունիին որպիսով թիւնը հարցընելէն ետև՝ երբոր իմացաւ որ անոր տղոցը արուեստը հովուութիւն է, Յովսէփայ ուղածին պէս՝ իրեն ապրստարեց որ Գեսեմ երկիրը անոնց տայ հոն բնակին, (որ ան Եգիպտացւոց երկրին աւելի պարարտ կողմն էր). նաև ըսաւ որ թագաւորական ոչխարներուն վրայ ալ անոնցմէ վերակեցու գնէ: Յովսէփ ալ Գեսեմի երկիրը տեղաւորեց զանոնք. և ան սովին մնացած հինգ տարին ալ իր հօրը տունը ինքը հոգաց կերակրեց՝ որ պակասութիւն մը չքաշեցին:

Աս տեղս Յակոբ նահապետը տամեօթը տարի ալ ապրելէն ետքը երբոր ալ շատ ծերացաւ, Յովսէփը քովը կանչեց, ու երդուընցընելով ապրստարեց որ զինքը հոն Եգիպտացւոց եր-

կիրը չթաղէ, հապա առնէ Քանանացւոց եր-
կիրը տանի իրեն հայրենական գերեզմանը դնէ:
Անկէ ետեւ մէկ հեղ մըն ալ Յովսէփ իր երկու
որդիքը Մանասէ ու Եփրեմ առաւ ծերունի
հօրը քով բերաւ, որ իր վերջի օրհնութիւնը
տայ իրենց: Յակոբ ալ գիրկը առաւ պազաւ
աս տղաքը, ու եւելօք վրանին մխիթարուելով՝
«Փառք Աստուծոյ, ըսաւ Յովսէփայ, որ զիս չէ
թէ միայն քու տեսոյդ կարօտ չթողուց, հապա
քու զաւակդ ալ ինծի ցուցուց»: Ետքը Յով-
սէփ աս տղաքը կարգով Յակոբայ առջին որ չո-
քեցուց, այսինքն աջ ձեռքին դիէն Մանասէն՝ որ
անդրանիկ զաւակն էր, ու ձախը՝ Եփրեմը որ
պղտիկն էր, որ անանկ ձեռուրները վրանին դը-
րած օրհնէ զիրենք, Յակոբ աստուածային կար-
գաւորութեամբ՝ աջ ձեռքը երկնցուց Եփրեմի
վրայ դրաւ, ու ձախը Մանասէին վրայ՝ այնպէս
իր օրհնենքները տուաւ: Եւ ան ատենը Յովսէփ
ալ զաս դիպուածով (կամ թէ վէքէլի) բան մը
կարծելով՝ թէպէտ փոխել չտկել ուզեց, բայց
Յակոբ մտիկ չըրաւ, հապա անանկ Եփրեմը
Մանասէէն վէր դասելով, Յովսէփայ սիրոյն՝ եր-
կուքն ալ իր հարազատ որդւոցը կարգին մէջը
դրաւ, որ անոնց հետը մէյտեղ իրենք ալ առան-
ձին բաժին աւունեն իր թողած ժառանգութե-
նէն. ու Սիկիմը մէկալ եղբայրներէն ՚ի զատ՝
մասնաւորապէս Յովսէփայ տուաւ:

Եւ ասկէ ետքը Յակոբ նահապետն ալ բուն
իր վախճանելուն ատենը տասուերկու որդիքն
ալ մէկէն առջևը կանչել տուաւ, ու Ռուբէն
անդրանիկէն սկսած ամեն մէկուն ցեղին վրայ
զատ մարգարէութիւններ խօսեցաւ, որ ատե-
նով պիտի կատարուէին: Աս ըսած մարգարէու-

Թիւններու մէջը Յուդայինը շատ երևելի է, որ յայտնի կը գուշակէ թէ ատենով անոր ցեղին մէջը պիտոր հաստատուի Խորայեւացոց թագաւորութիւնը, և ինչուան Մեսիային գալուստը պիտի դիմանայ, ինչպէս որ եղաւ: Ետքը իր վերջի հայրական օրհնութիւնը իրենց տալով, և նորէն կտակ ընելով որ մարմինը Քանանացոց երկիրը իր հայրենական գերեզմանը տանին թաղեն, այնպէս բարի ծերութեամբ հարիւր քառասունեօթը տարուան վախճանեցաւ:

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Գ.

Յովսէփ իր հայրը կը բաղէ, և եղբայրներուն քոյուրիւն տալէն ետեւ ինքն ալ կը վախճանի:

Ամալսարհի 2315. 2369: (Մենդ. Ծ:)

Երբոր Յակօր վախճանեցաւ, Յովսէփ Եգիպտացոց սովորութեանը պէս՝ զմրուսել տուաւ անոր մարմինը, (ինչպէս որ մեծամեծ մարդիկը պատուելու համար կ'ընէին), ու եօթանասուն օր անոր սուգը կատարելէն ետեւ, Փարաւոն թագաւորին հրամանով՝ իր բոլոր եղբայրները մէյտեղ, ու շատ մարդիկ ալ Եգիպտոսի իշխաններէն հետերնին՝ կառքերով և ձիաւորներով՝ փառաւոր հանդէսով առաւ Քանանացոց երկիրը տարաւ, իրեն հայրենական գերեզմանը թաղեց, ինչպէս Յակօր իրեն կտակ ըրեր էր: Աս փառաւոր թաղումն որ ըննցաւ, և ամենքը նորէն Եգիպտոս տներնին դարձան, ան ատենը Յովսէփայ եղբայրները վախցան որ՝ չըլլայ թէ Յովսէփ ան անցած բաներուն համար վրանին ոխ պահելով՝ հօրը մեռնելէն ետեւ իրենցմէ վրէժը

(այսինքն էօձը) առնէ. ուստի եկան Յովսէփայ ըսին թէ՝ «Հայրերնիս մեռնելէն առաջ մեզի ապսպրեց որ՝ իր կողմանէ հրամանոցդ ըսենք, որ քեզի դէմըրած մեղքերնուս թողու թիւն տաս. ուստի մենք ալ որ Աստուծոյ ծառայքն ենք, կը խնդրենք որ մեր չարութեան ներումն շնորհես» . և անանկ դացին Յովսէփայ ոտքը ինկան, «Ահա մենք ամենքս քու ծառադ ենք», ըսին: Ան ատենը Յովսէփայ սիրտն ալ լեցուեցաւ՝ սկսաւ լալ. ու մխիթարելով զիրենք ըսաւ. «Մի՛ վախնաք, ես ալ Աստուծոյ ծառան եմ. իրաւ որ դուք ինծի չար ընել ուղեցիք, բայց Աստուած ան չարը՝ ի բարին դարձուց, ինչպէս դուք ալ տեսաք, որ անհամար մարդիկ կերակրեցի. ուստի մի՛ վախնաք, ասկէ ետեւ ալ ձեզ կը հոգսմ ինչպէս որ մինչև հիմայ ըրի»: Այսպիսի անյիշաչարութեամբ թողութիւն տալով և սրտերնին առնելով՝ ճամբեց զիրենք. ու անանկ հոն ինչուան ետքը խաղաղութեամբ հանգիստ ապրեցան:

Բայց Յովսէփ հարիւրտասը տարին որ հասաւ, վախճանելու մօտ ատենը՝ մնացած եղբայրները քովը կանչեց՝ ինքն ալ աս կտակս անոնց ըրաւ, որ երբոր Աստուած խորայեւացիները՝ (ինչպէս ըսեր էր) Եգիպտոսէ հանէ, ու Աբրահամու, Իսահակայ և Յակոբայ խոստացած երկիրը տանի, ան ժամանակը իր ոսկորներն ալ Եգիպտոսէ վերցընեն հետերնին մէկտեղ առնեն հոն տանին:

Մ Ա Ս Ն Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵԼԻՅ ԵՒ ԹՈՒՈՅ ԳՐԲԵՐՈՒՆ.
ԽՐԱՅԵԼԱՅԻՈՅ ՀԱՆԴԻՊԱԾՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍ ՈՒ
ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՃԱՄԲԱՆ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

*Խորայեղացոց հարածումն ու նկուրիւնը Եգիպտացոց
ձեռքէն:*

Ամառնաբնի 2428: (Ելից. Ա:)

ՅՈՒՍԷՓ նահապետին մեռնելէն ետքը վաթ-
սուն տարիի չափ ալ Խորայեղացիք հանգիստ և
խաղաղ անցընելով, օրէ օր այնչափ աճեցան շատ
ցան, որ իրենց բնակած Գեսեմ երկիրը մար-
դով լեցուեցաւ: Բայց ետեւէ ետեւ Եգիպտա-
ցւոց նոր թագաւորներ նստելով մէկն ալ եկաւ,
որ ինքն ալ Փարաւոն կ'ըսուէր, ասիկայ աղէկ
մը չգիտնալով և բանի տեղ չդնելով Յովսեփայ
Եգիպտացւոց ըրած բարիքները, երբոր տեսաւ
որ Խորայեղացիք այսպէս եւելօք կը շատնան կ'ու-
ժոյնան, վախցաւ թէ ասոնք մէկ օր մը իրեն
թշնամիներուն հետ մէկ եղած իրենց զեան կը
հասցընեն. ուստի խորհուրդ ըրաւ որ Խորայե-
լացիքը շինուածքներու աշխատցընելով, և ծանր
պարտքեր վրանին հեծցուցած՝ զիրենք նեղէ ու
չարչարէ, որ ասով այնչափ չշատնան չուժոյնան:

Եւ թէպէտ անանկ խիստ ու անտանելի չարատարանքով Խորայեւացիքը իրեք քաղաք շինեցին, այսինքն Փիղոշն, Ռամեսէ ու Ուշ ըսուած, բայց Փարաւոն իր միտքը դրածին չհասաւ. ինչու որ՝ որքան Եգիպտացիները Խորայեւացիքը կը տանջէին, անոնք աստուածային օրհնութեամբ այնչափ աւելի կը շատնային ու կը զօրանային։ Անոր համար մէկ ուրիշ բանի մ'ալ ձեռք զարկաւ Փարաւոն. երկու վարպետ դայեկներ կային որ կ'երթային Խորայեւացւոց դայեկութիւն կ'ընէին. ասոնց գաղտուկ հրամայեց որ՝ երբոր Խորայեւացւոց տղայ առնելու ըլլան՝ մանչ ծնածները շուտ մը խղդեն, և աղջիկները միայն ողջ թողուն։ Դայեկները՝ Ստուծոյ ահը սրտերնին ըլլալով, չկատարեցին թագաւորին տուած հրամանը. անոր համար Ստուած ալ օրհնեց զիրենք՝ որ բաներնին կ'աջողէր, կը հարուստնային։ Ետքը երբոր թագաւորը քովը կանչեց, վրանին սրդողեցաւ, անոնք ալ ասանկ պատասխան տուին թէ՝ « Ինչ ընենք, Եբրայեցւոց կնիկները Եգիպտացւոց պէս չեն, հապա դայեկը քովերնին չհասած՝ տղան կը բերեն»։ Փարաւոն թագաւորը երբոր տեսաւ որ աս ճամբովս ալ իր ուզածը չեղաւ, անկէ ետեւ յայտնի հրաման հանեց որ բոլոր Խորայեւացւոց կամ Եբրայեցւոց մանչ ծնած տղաքը գետը ձգեն որ խղդուին, ու միայն աղջիկները խալըսին։

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Փարաւոնի աղիկը՝ Մոյսէսը գետնէ կը խաղրսէ՝ իրեն որդեգիր կ'առնէ :

ԱՄՂԽԱՐՀԻ 2433 : (Ելից . Բ :

Աս ատեններս Խորայեւացոց աղգէն Ղևիին ցեղէն՝ Ամրամ ըսուած մէկ մարդու մը մանչ զաւակ մը եղաւ . զասիկայ տեսնելով ծնողքը որ աղուոր տղեկ մըն է՝ մեղքընցան գետը ձգել . քայց անանկ՝ Թագաւորական հրամանին դէմ իրեք ամիս գաղտուկ պահելէն ետեւ՝ վախնալով որ չըլլայ Թէօր մը յանկարծ գործը յայանուելով իրենք պատիժը քաշեն , անոր համար մէկ պըրտուէ (այսինքն խսիրէ) հիւսած սնտուկ մը առին , կպրածիւթով (այսինքն զիֆտով) ծեփեցին , ու տղան մէջը դրած գոցած՝ անանկ գետին քովի կողմը ձգեցին . ու տղին քոյրն ալ սիրտը չդիմանալով՝ քովէն չէր զատուեր՝ որ տեսնէ Թէ ի՞նչ կ'ըլլայ : Ան ժամանակն ալ Փարաւոն Թագաւորին աղջիկն իր նաժիշտներովը (այսինքն խալայեիսներովը) անդին գետին քովերը ելեր ժուռ գալու ատեն երբոր տեսաւ աս սնտուկը , շուտ մը խրկեց հանել տուաւ , ու բանայ նայի որ մէջը մէկ տղեկ մը դրած կու լայ . անոր վրայ խիստ գուլթը շարժեցաւ , կռահ գնաց որ աս Եբրայեցւոց բանը ըլլայ : Տղին քոյրը ան ատենը քովը մօտեցաւ , « Լ'ուզէս , ըսաւ , որ մէկ եբրայեցի կաթտուող կնիկ մը կանչեմ որ ատիկայ առնէ պահէ » . ան ալ՝ Հա՛ ըսաւ . աղջիկն ալ գնաց տղին մայրը բերաւ . ու Փարաւոնի աղջիկը անոր ձեռքը յանձնեց տղան , որ իր ծախքովը (այսինքն խարձո-

վը) պահէ մեծցընէ տղան: Մայրն ալ սիրով քովը առաւ պահեց. ու մեծցընելէն ետեւ նորէն տարաւ Փարաւոնի աղջկան ձեռքը տուաւ: Ան ալ, ինչպէս կ'ըսեն, ուրիշ զաւակ չունենալով՝ աս տղան առաւ իրեն որդեգիր (այսինքն օղուլ լուխ) ըրաւ, և անունը Մովսէս դրաւ, որ Զքէ հանած ըսել է. և անկէ ետքը վարպետներու քով դրաւ որ Եգիպտացւոց ուսումներն ու իմաստութիւնները կարգայ սորվի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Մովսէս ազգասիրոյքեան պատճառով Մադիանացւոց կրկիրը կը փախչի, և մօրենիին հրաշքը կը տեսնէ:

ԱՄ աշխարհի 2474. 2513: (Ելից. Գ. Դ:)

Մովսէս երբոր մեծցաւ քառսուն տարուան մարդ եղաւ, աստուածային շնորհքով զօրանալով՝ թողուց ձգեց անհաւատ թագուհիին որդեգրութիւնը և թագաւորական տունը տեղը, ու գնաց իր Իսրայելացւոց ազգին հետ կեցաւ: Անկէց ետքը մէկ հեղ մը Մովսէս տեսաւ որ եգիպտացի մարդ մը մէկ եբրայեցի մը բռներ կը ծեծէր ու կը չարչարէր. աս բանիս չդիմացաւ Մովսէս, ասդիս անդին նայեցաւ որ մարդ չտեսնէ, շուտ մը վրան վազեց սպաննեց ան եգիպտացին, ու ան տեղը աւազին մէջը թաղեց: Ետքը անոր մէկալ օրը նորէն տեսաւ որ՝ երկու եբրայեցի մէկմէկու հետ կռիւ կ'ընէին, Մովսէս ալ մէջ մտաւ որ հաշտեցընէ զանոնք. «Մարդիկ, ըսաւ, դուք մէկտեղ եղբայր էք, ինչո՞ւ մէկըմէկ կ'ուզէք զրկել» ան ատենը զրկողը Մովսէսի

երեսը վազեց ու ըսաւ. «Բեզ ո՞վ մեր վրայ իշխան կամ դատաւոր դրաւ. իս ալ սպաննե՞լ կ'ուզես՝ ինչպէս որ երէկ ան եգիպտացին սպաննեցիր»։ Աս որ լսեց Մովսէս՝ զարմացաւ մնաց թէ ինչպէս գործը յայտնուեր է, ու ետքը իմանալով որ Փարաւոնի ականջն ալ հասեր է, ու անոր համար զինքը կը փնտռէ որ բռնէ մեռցնէ, Եգիպտոսէ ելաւ Մադիանացւոց երկիրը փախաւ գնաց՝ որ Կարմիր ծովուն մէկալ գին կ'իյնար Սինա լեւանը մօտ։ Հոն մնաց, կարգուեցաւ՝ Սեպիովրա ըսուած Մադիանացւոց իշխանին կամ քահանայապետին աղջիկը առաւ, որ անկէց իրեն երկու որդի եղաւ՝ Գերսամու Եղիազար. և քառսուն տարիի չափ ասանկ աներոջը քով կեցած, որ Հռաքուէլ կամ Յոթոր կ'ըսուէր, անոր ոչխարները կ'արծէր։ Աս ատեններս թէպէտ Եգիպտոս՝ ան վերի ըսած Փարաւոն թագաւորը մեռաւ, բայց ետեւէն ուրիշ Փարաւոն մը տեղը նստաւ՝ որ Իսրայելացւոց հալածանքը աւելի սաստկացուց, հոգինին բերաննին բերաւ, անանկ որ՝ ալ ճարերնին հատած՝ ան վախ ընելով Աստուծոյ սկսան դիմել որ յիշէ իրեն ըրած խոստմունքները՝ իրենց նահապետացը Աբրահամու, Իսահակայ և Յակոբայ, ու խալըսէ ան ծանր գերութենէն։ Ետքը Աստուծոյ սահմանած չափն որ հասաւ, իր անհուն ողորմութեամբը Իսրայելացւոց հառաչանքը լսելով՝ կամեցաւ որ Մովսէսի ձեռքովը զանոնք Եգիպտացւոց անողորմ ծառայութենէն ազատէ. այսու կերպով Մովսէսի երևնալով և հետը խօսելով։

Մէկ օր մը Մովսէս ոչխարները առած արծեւու որ հանեց, ու ելաւ ինչուան Բորեբ լեւը

գնաց, ան տեղը յանկարծ գիմացը նայի որ՝ մէկ մօրենի մը (այսինքն մօրմենիի ծառ մը) կրակ կտրած կը վառէր, ու ամենեւին չէր էրեր հատներ: Մովսէս երբոր քիչ մը առաջ գնաց մօտեցաւ՝ որ աս զարմանալի հրաշքս աղէկ մը տեսնէ, ան ատենը մօրենիէն այսպիսի ձայն եկաւ իրեն. «Մովսէս Մովսէս, հոս մի գար մօտենար, կօշիկներդ ոտքէդ հանէ, ինչու որ՝ կայնած տեղդ սուրբ գետին է»: Մովսէս ալ զարհուրած չէր կրնար վրան նայիլ: Ետքը աս ալ ըսաւ. «Ես եմ Աստուած Աբրահամու, Իսահակայ և Յակօբույ. տեսայ իմ ժողովրդոցս չարչարանքը, ու լսեցի անոնց հառաչանքը Եգիպտացւոց ձեռքէն, անոր համար եկայ որ զիրենք Եգիպտոսէ խալըսեմ, ու իմ անոնց նահապետներուն խոստացած երկիրս տանիմ զիրենք, որ անանկ աղէկ է՝ որ կաթ ու մեղր կը բխէ. ուստի եկուր, ըսաւ, քեզ Փարաօնն թագաւորին քովը խրկեմ՝ որ դուն իմ ժողովուրդս Եգիպտոսէ հանես»: Մովսէս ալ պատասխան տուաւ. «Տէր, ես ո՞վ եմ որ Փարաօնի առջևը ելլեմ, ու Իսրայէլացիքը Եգիպտոսէ հանեմ»: Աստուած ալ ըսաւ. «Ես քու հետդ կ'ըլլամ որ քեզի օգնեմ»: Մովսէս նորէն դարձաւ Աստուծոյ հարցուց. «Հապա թէ ես երթամ Իսրայէլացւոց ըսեմ որ՝ ձեր նահապետներուն Աստուածը իս ձեզի խրկեց, և անոնք ալ հարցնելու ըլլան թէ՛ անոր անունը ի՞նչ է, ես ի՞նչ ըսեմ»: Աստուած ալ իրեն պատասխան տուաւ. «Ես եմ Աստուած որ եմ, իմ յաւիտենական անունս աս է. ուստի այսպէս ըսէ անոնց. Որ էնը՝ որ ձեր նահապետներուն Աստուածն է՝ իս ձեզի խրկեց. ասանկ գնա բանը հասկըցու

իրենց. և անոնց խօսքի տէր մարդիկներէն հետդ-
առ մէյտեղ Փարաւոնի առջ: ը ելիր ու ըսէ.
Մեր տէր Աստուածը մեզ կը կանչէ որ իրեք օ-
րուան հեռու ճամբայ դէպ 'ի անապատը եր-
թանք, որ իրեն զոհ մատուցանենք: Գիտեմ,
ըսաւ Աստուած, որ Փարաւոն ձեզ պիտի չթու-
ղու, ինչուան որ չարաչար պատժեմ բոլոր Ե-
գիպտացիները, անանկ որ՝ ետքը ակամայ թողու
որ անկէց ելլէք»: Մովսէսի սիրտը ասով ալ
չհանգչեցաւ նորէն հարցուց. «Հասկա, ըսաւ,
Խորայեւացիները չհաւտան թէ Աստուած ին-
ծի աս բաներս յայտնէր է, ես ան ատենը ինչ
պիտոր ընեմ»: Աստուած ալ ըսաւ իրեն. «Հի-
մայ՝ աս ձեռքդ բռնած գաւազանդ (այսինքն
տէյնէկդ) գետինը ձգէ». ան ալ ձգելուն պէս՝
գաւազանը օձ մը դարձաւ. ու Մովսէս վախնա-
լով՝ սկսաւ քովէն փախչիլ: Աստուած հրամայեց
որ պոչէն բռնէ վերցընէ. և անանկ ձեռքն որ
առաւ՝ ան օձը նորէն գաւազան եղաւ: Ետքը
մէյ մ'ալ իրեն հրամայեց Աստուած՝ որ ձեռքը
ծոցը խօթէ. և Մովսէս ալ անանկ ըրաւ, ու
վերջը հանեց տեսաւ որ ան ձեռքը բոլոր բորո-
տած էր. Աստուած «Նորէն ծոցդ դիր» ըսաւ.
ու դնելուն պէս՝ բորը վրայէն գնաց: «Թէ որ,
ըսաւ Աստուած, ատ երկու հրաշքը առջնին
ընես, ու չհաւտաննէ, ետեկն աս ալ ըրէ. գե-
տէն ջուր առ՝ գետինը լեցուր, որ ան ջուրը տես-
նան որ արիւն կը դառնայ»: Մովսէս նորէն ետ
կեցաւ, աս գործքիս մէջ չուզեց որ մտնէ. «Կ'ա-
ղաչեմ, տէր, ըսաւ, ես մէկ խօսող մարդ մը
չեմ, ատ բանը չեմ կրնար գլուխ հանել»: Աս-
տուած ալ իրեն ըսաւ. «Ես քու բերանդ կը
բանամ ու տուն կու տամ որ պէտք եղածը զրու-

ցես»։ Մովսէս նորէն ըսաւ . «Տէր, կ'աղաչեմ որ իս Թողուս, ու մէկ ուրիշ զօրաւոր մարդ մը ատ բանիդ վրայ դնես»։ Ան ատենը ալ Աստուած վրան սրդողեցաւ, ու ըսաւ . «Ահա քեզի Ահարոն քու եղբայրդ, անոր բերանը խօսք կայ . երբոր երթասնէ, անիկայ ուրախուլ թեամբ առջև կ'ելլէ քեզ կ'ընդունի . իմ ըսածներս դուն անոր բերանը դիր, ինքը քու դիէդ ըսէ Ժողովրդոցը, և ատ գաւազանդ ալ հետդ առ որ անուլաս հրաշքները ընես»։

Գ Լ Ո Խ Խ Գ .

Մովսէս Եգիպտոս կը դառնայ, որ Խարայեւացիքը Եգիպտացոց ձեռքէն խաղրսէ։

Ամալեարհի 2513: (Մննդ. Գ. Ե:)

Մովսէս պինտ ետքը Աստուծոյ հնազանդելով՝ երբոր Քորեբ լեռնէն տուն դարձաւ, աներոջը կեցիք բարով ըրաւ, և իր կնիկը տղաքը հետը, ան իր գաւազանն ալ ձեռքը առած՝ ճամբայ ելաւ Եգիպտոս դնաց։ Աստուած հոն նորէն երեցաւ իրեն՝ ու հրամայեց որ երթայ ան հրաշքները Փարաոնի առջևը ընելով՝ ըսէ թէ «Աստուած կը հրամայէ որ իմ Խարայեւացի Ժողովուրդս անդրանիկ որդիս Թողուս՝ որ գան իս պաշտեն, հապա թէ չէ՝ ես իրեն անդրանիկ որդին կը սպաննեմ» . ու մէկալ դիէն Ահարոնի ալ երեցաւ Աստուած, հրամայեց որ ելլէ Մովսէսի դիմացը երթայ։ Ուստի աս երկու եղբայր մէկզմէկ որ տեսան՝ սիրով պագտուեցան մէյտեղ, ու անանկ գացին, ան Աստուծոյ նշան տուած հրաշքները Խարայեւացոց առջև ընելով

Հաւտացուցին՝ թէ Աստուած իրենց աղաչանքը լսեր՝ կ'ուզէ որ զիրենք Եգիպտացւոյ ձեռքէն խալըսէ։ Ետքը՝ երկուքն ալ մէկտեղ Փարաւոնի առջևը ելան ըսին թէ՝ « Խորայեւացւոյ տէր Աստուածը կ'ըսէ որ թող տաս իր ժողովուրդը որ անապատը երթան իրեն տօնախմբութիւնն ընեն»։ Փարաւոն ալ իրենց պատասխան տուաւ թէ՝ « Ո՞վ է աս որ ես անոր խօսքը մեռմ' Խորայեւացիքը թողում։ Ես աս ձեր ըսած տէրը չեմ ճանչնար՝ ու Խորայեւացիքն ալ չեմ թողուր որ երթան»։ Նաև աս բանիս վրայ աւելի սըր-դողելով Փարաւոն՝ երկուքն ալ քովէն վաճառեց՝ թէ « Դուք ժողովուրդը գլխէ կը հանէք որ բաներնէն կը մնան»։ Եւ անկէց ետեւ հրաման հանեց որ Խորայեւացւոյ նեղութիւնը չարչարանքը եւեղընեն՝ չարաչար աշխատեցնեն զիրենք ան շինուածքներուն վրայ. « Ինչու որ պարապ են, ըսաւ, բան ու գործ չունին, անոր համար այսպիսի փուճ՝ բաներու ետեւէ են ինկեր»։ Խորայեւացիք երբոր իմացան թէ աս հալածանքիս աւելի գրգռուելուն պատճառը Մովսէս ու Ահարոն եղեր են, և երբոր անոնք Փարաւոնէն ելած դիմացնին որ հանդիպեցան, ան ատենը երած սրտով ասոնք երեսնին վազեցին ըսին թէ « Աստուած ձեր դատաստանը կտրէ, որ մեզ այսպէս ատելի ըրիք Փարաւոնի և Եգիպտացւոյ առջևը. դուք թուրը անոր ձեռքը կու տաք որ մեզ ամենաջարդէ»։ Ան ատենը Մովսէս ալ դարձաւ աս բանս գանգրտեցաւ Աստուծոյ առջևը. բայց Աստուած նորէն սիրտ տուաւ իրեն, որ երթայ իր կողմանէ աղէկ մը բանը Խորայեւացւոյ հասկըցընէ. ու Ահարոնի հետ նորէն Փարաւոնի երթան զրույեն որ Խորայեւացիները թողու, չէ

նէ, ըսաւ, իրենց անանկ սոսկալի պատիժներ
կու տամ, որ ան ատենը ինքը ուզէ չուզէ՝ իմ
զօրութեամբս իմ ժողովուրդս անկէց կը հա-
նեմ: և աս ալ ապրսպրեց որ եթէ Փարաւոն
հրաշք տեսնել ուզէ նէ՝ ան գաւազանին օձ դառ-
նալով հրաշքը անոր առջևը ընեն: Անոնք ալ
Փարաւոնի առջևը ելան, և ան բաները ըսելէն
ետե՝ Ահարոն Մովսէսի գաւազանը առաւ գե-
տինը ձգելուն պէս՝ մէկ մեծ օձ մը դարձաւ գա-
ւազանը. ան ատենը Փարաւոն աս կախարդա-
կան բան կարծելով՝ ինքն ալ իր կախարդները
հոն բերել տուաւ, որ անոնք ալ իրենց գաւա-
զանները օձ դարձուցին: Աս որ եղաւ՝ Փարաւոն
ան հրաշքը բանի տեղ չսեպեց, ու սիրտը խըս-
տացաւ Աստուծոյ ըսածին մտիկ չդրաւ. [Թէպէտ
ետքը ան ալ տեսաւ որ Մովսէսի օձ դարձած
գաւազանը շուտ մը գնաց ան մէկալներունը
կլլեց:

Անոր համար Աստուած ինչպէս որ ըսեր էր,
տասը կերպ չարաչար հարուածներով պատժել
սկսաւ Փարաւոնի և Եգիպտացւոց խստասրտու-
թիւնը (այսինքն ինատը), ինչուան որ ետքի պա-
տիժովը ալ հոգինին բերաննին եկած՝ անանկ
թող տուին Իսրայէլացիները որ ելլէն երթան:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Եգիպտացոց տասը հարուածները կամ պատիժները:

Ա՛հ աշխարհի 2513: (Ելից . Ե . Ը . Թ . Ժ :)

Բ . Առջին հարուածը աս եղաւ որ՝ Մովսէս ու Ահարոն գաւազանով գետին ջուրը զարնելուն պէս՝ ան Նեղոս գետը և բոլոր Եգիպտոսի լիճերը (այսինքն կէօլերը), հորերը, և ուր տեղինչ ամանի մէջ ջուր կարնէ՝ ամէնը արիւն դարձան ու հոտեցան, և մէջը եղած ձկները սատկեցան. անանկ որ՝ ալ Եգիպտացիները խմելու ջուր չէին գտներ: Աս պատիժս Եօթը օր դիմա՛նալէն ետքը, Փարաւոն տեսնելով որ իր կախարդներն ալ ուրիշ տեղաց ջուր բերին՝ իրենք ալ անանկ արիւն դարձուցին, աս հրաշքովս չչարժեցաւ որ Իսրայելացիները թողու:

Բ . Անոր համար երկրորդ հարուածը եկաւ. որ երբոր Ահարոն Մովսէսի գաւազանը երկընցուց դէպ ՚ի Եգիպտոսի ջրերուն ու լճերուն վրայ, այնչափ գորտ (այսինքն խուրպաղի) բխեց ելաւ անոնցմէ՝ որ բոլոր Եգիպտացւոց տները եկան լեցուեցան, և բոլոր անոնց պառկելու մա՛հիճներուն վրայ, թոնիրներուն ու կերակուրներուն վրայ կը վխտային ան գորտերը: Աս ցուցանքս թէպէտ Եգիպտացւոց կախարդներն ալ ըրին՝ անոնք ալ գորտ հանեցին, բայց այսու ամենայնիւ Փարաւոն կանչեց աղաչեց Մովսէսի ու Ահարոնի, որ աղօթք ընեն Աստուծոյ՝ աս պատիժս վերցընեն. և ինքն ալ Փարաւոնի ցուցընելով թէ ինքը աս բաներս կախարդութեամբ

չընեն, իրեն թողուց որ աս պատիժիս դադրելու ատենը ինքը ըսէ. Փարաւոն ալ՝ վաղը թող ըլլայ, ըսաւ. Մովսէս աղօթք ընելուն պէս, անանկ եղաւ, մէկալ օրը մէկէն սատկեցան ան գորտերը, որ բոլոր Եգիպտացւոց երկիրը հօտէցուցին:

Գ. Երբոր Փարաւոն աս հարուածէս խալըսելէն վերջը տուած խօսքէն որ ետ դարձաւ, Աստուած ետեէն երրորդ հարուածը տուաւ. հրաժայեց Մովսէսի՝ որ Ահարոն գաւազանովը գետնի հողը զարնէ: Անանկ որ ըրաւ՝ բոլոր Եգիպտոսի մարդիկն ու անասունները մոռնով (այսինքն սիւրբսինէ կոլ) ծածկուեցան: Փարաւոնի կախարդներն ալ աս բանս ընել ուզեցին՝ ինչպէս մէկալ երկու առջինը ըրին, որ խախք ընեն Մովսէսը ու Ահարոնը. բայց երբոր չկրցան ընել, դարձան Փարաւոնի ըսին թէ՝ Աստուծոյ ձեռքը կայ ատ բանիդ մէջը. և անով ալ Փարաւոնի սիրտը չկակղացաւ, որ Խորայեւացիները թողու:

Դ. Ուստի չորրորդ հարուածը եղաւ շանաճանձ՝ ըսուած կենդանին՝ որ լեցուեցաւ բոլոր Եգիպտացւոց երկիրը, ու կձեւով շատ մարդ և անասուն մեռցուց. բայց հոն մօտիկ Գետեմ երկիրը՝ որ Խորայեւացիները կը կենային՝ Աստուած միշտ ազատ պահեց աս պատուհասներէս: Փարաւոն աս շանաճանձէն չդիմանալով՝ Մովսէս ու Ահարոնը կանչեց ըսաւ որ՝ Գնացէ՛ք ձեր աստուծոյն զոհ ըրէ՛ք իմ երկրիս մէջը: Մովսէս ալ ըսաւ թէ՝ «Ատ ըլլալու բան չէ, որ մենք Եգիպտացւոց առջևը ան կենդանիները զոհ ընենք, որ անոնք մօրթելը պղծութիւն կը սեպեն, որ տեսնեն նի՛ մեզ կը քարկոծեն. հապա

պէտք է որ իրեք օրուան ճամբայ հեռու անապատը երթանք՝ հոն զոհերնիս ընենք»։ Փարաւոն ալ ըսաւ. «Գացէք՝ միայն թէ շատ չհեռանանք, և ինծի համար ալ աղօթք ըրէք»։ Մովսէս քովէն ելաւ, ու աղօթք ընելուն պէս՝ բոլորովին շանաճանճը գնաց փարատեցաւ իրենց վրայէն։

Ե. Բայց Փարաւոնի սիրտը նորէն խստացաւ, ու խօսքին վրայ չկեցաւ, ուստի Աստուած շուտ մը հինգերորդ հարուածը Մովսէսի ձեռքովը խրկեց անոնց անասուններուն վրայ, որ Եգիպտացւոց կենդանիներէն՝ անհամար ձիեր, էշեր, ուղտեր, կովեր ու ոչխարներ ջարդեց. բայց երբոր իմացաւ Փարաւոն թէ Խորայեւացւոց կենդանիներուն ամենէն զեան մը չէ եղեր, աւելի դժարը գալով՝ պինտ կեցաւ Խորայեւացիները չթողուց։

Զ. Անոր համար Աստուած նորէն հրամայեց Մովսէսի ու Ահարոնի, որ Փարաւոնի առջևը ելլեն, ու Թփով տաք մոխիր առած դէպ 'ի երկինքը ցանեն։ Երբոր անանկ ըրաւ Մովսէս՝ վեցերորդ հարուածը եղաւ, որ մարդիկներուն և մնացած անասուններուն վրայ անանկ խոցեր (այսինքն եարաներ) ու բշտած ուռեցքներ ելան, որ չէին կրնար դիմանալ։ Աս խոցերս Փարաւոնի կախարդներուն վրայ ալ եղաւ. և անով իրենք ալ սաստիկ չարչարուելով չկրցան Մովսէսի դիմացը ելլել, որ կախարդութեամբ իրենք ալ ատ բանը փորձէին։

Է. Աստուած տեսնելով՝ որ աս պատիժովս ալ Փարաւոնի սիրտը չկակղացաւ, նորէն Մովսէսը իրեն խրկեց, որ ըսէ թէ «Գիտնաս որ վաղուան օրը անանկ սաստիկ կարկուտ պիտի վրա-

նիդ թափեմ, որ Եգիպտոս քանի եղած է նէ՝
անանկ բան տեսած չէ» . ու Մովսէս աս բանս
որ զրուցեց՝ ետեւէն ան ալ ըսաւ որ՝ «Ով որ դուրս
տեղը մարդիկ կամ կենդանիներ ունի նէ՝ ներս
առնէ, որ աս կարկուտս իրենք չմեռցնէ» : Եւ
ասանկ ըսածին պէս՝ մէկալ օրը երբոր ատենը
եկաւ, ու Աստուծոյ հրամանովը Մովսէս ձեռ-
քը դէպ ՚ի երկինքը վերցուց, սկսաւ սոսկալի
կարկուտը՝ գողալով ու կայծակներով այնպէս
խոշոր ու սաստիկ իջնալ՝ որ բոլոր կանանչները
ծառերը ջարդեց մոխիր դարձուց. և ով որ
Մովսէսի խրատը չմեռց դաշտերը թողուց իրեն
մարդիկը ու անասունները՝ անոնք ամէնը կար-
կուտը սպաննեց : Աս պատուհասէն Փարաւոն
սոսկալով՝ թէպէտ շուտ մը քովը կանչել տուաւ
Մովսէս ու Ահարոն, և մեղայ գոչելով՝ իրենց
աղաչեց որ՝ Աստուծոյ աղօթք ընեն դադրեցը-
նեն, և Խարայեւացիներն ալ թող կու տամ ը-
սաւ . բայց ետքը անոնց աղօթքովը աս պատիժս
որ դադրեցաւ, ինքն ալ խօսքէն ետ դարձաւ՝
թող չտուաւ :

Ը. Ուստի նորէն Աստուծոյ հրամանովը Մով-
սէս ու Ահարոն Փարաւոնի գացին ըսին թէ՝
«Երբայեցուց Աստուածը կ'ըսէ թէ աս ի՞նչ ա-
նէրեսութիւն է քու ըրածդ՝ որ ինձմէ չես ա-
մըշնար, իմ թողովուրդս չես թողուր՝ որ իս գան
պաշտեն . չէ նէ գիտնաս որ՝ վաղը աս ատեն բո-
լոր քու երկրիդ վրայ անանկ սաստիկ մարախ
(այսինքն չէքիրկէ) պիտի բերեմ, որ ոչ ձեր
հարբը և ոչ անոնց պապերը տեսեր են, որ թէ
կարկուտէն բան մըն ալ մնացեր է նէ՝ ան ուտէ
սրբէ» : Ասանկ ըսին Փարաւոնի՝ ու ձգեցին ելան
քովէն : Բայց աս բանս որ լսեցին Փարաւոնի

քովը եղած եգիպտացիները, սկսան գանգըտելով իրեն ըսել՝ թէ «Ալ ինչուան էրբ մենք աս պատուհասներս պիտի քաշենք. թող տուր ատմարդիկը որ երթան իրենց Աստուածը պաշտեն. չէս տեսներ որ Եգիպտոս ատոնց պատճառովը բոլորովին կորսուելու վրայ է»։ Ան ատենը երկուքն ալ նորէն քովը դարձուցին, ու Փարաւոն իրենց ըսաւ որ՝ «Ձեզի հրամանն կու տամ որ երթաք ձեր Աստուածը պաշտէք. բայց կ'ուզեմ գիտնալ թէ ո՞վ ո՞վ պիտոր երթայ»։ Մովսէս ալ պատասխան տուաւ թէ՝ «Մենք ամենս՝ ծեր ու տղայ, մանչ ու աղջիկ, մեր կովերովը և ոչխարներովը պիտի երթանք, որ մեր Աստուծոյ տօնախմբութիւնը կատարենք»։ «Դուք բաւրով երթաք, ըսաւ Փարաւոն, ձեզ կը թողում, բայց ատ ձեր ամեն ունեցածներն ալ հետ տանիլը՝ կ'երեցունէ թէ սրտերնիդ չարութիւն կայ. ատանկ չէ, հապա միայն էրիկ մարդիկ երթան՝ ինչպէս որ առաջ դուք եկաք ինձմէ խնդրեցիք»։ այսպէս ըսելով՝ Փարաւոնի առջեւէն վաւերեցին զիրենք։ Մովսէս ալ երբոր դուրս ելաւ, ան ատենը Աստուծոյ հրամանովը ձեռքը դէպ'ի երկինք երկնցընելուն պէս՝ հարաւային կողմէն մէկ սաստիկ հով մը ելաւ, ու մէկ օր մը և գիշեր մը փչելով՝ այնչափ մարախ բերաւ որ՝ բոլորովին Եգիպտացւոց երկիրը ծածկեց, ու կերաւ չորցուց ինչ որ կարկուտէն մնացեր էր։ Աս պատուհասիս համար ալ Փարաւոն Մովսէսը քովը կանչեց՝ մեղայ ըսաւ, աղաչեց որ աղօթք ընէ՝ վերցընէ։ Մովսէս ալ Աստուծոյ աղաչելով՝ մէկալ դիէն հով մը հանեց, որ ան մարախը բոլոր տարաւ կարմիր ծովը թափեց. բայց այսու ամենայնիւ Խորայեւացիքը չթողուց Փարաւոն։

Թ. Անոր համար շատ չանցաւ որ՝ ետեւէն ին-
ներորդ հարուածը եկաւ, որ երբոր Մովսէս նո-
րէն Աստուծոյ հրամանովը ձեռքը դէպ ՚ի երկին-
քը երկնացուց, մէկ անանկ սոսկալի թանձր մու-
ռ խաւար մը պատեց բոլոր Եգիպտացւոց երկի-
րը, որ իրեք օր ամենեւին մարդ զմարդ չէր կըր-
նար տեսնել. ու ինչպէս կ'ըսեն՝ օդին սաստիկ
թանձրութենէն ճրագ վառելով ալ բան չէր ե-
րևար. ուստի ան իրեք օրը ամեն մարդ պառկած
տեղը մնաց՝ չելաւ. և միայն Իսրայելացւոց բնա-
կած Պետեմերկիրը աս պատիժէս ազատ մնաց,
ինչպէս բոլոր մէկալ պատիժներէն ալ: Աս մու-
ռուն ատենը Փարաւոն ճար մը գտաւ որ նորէն
Մովսէս ու Ահարոնը քովը կանչեց, և ակ հրա-
ման տուաւ իրենց որ երթան, միայն թէ կովեր-
նին և ոչխարնին հոն թողուն՝ հետ չտանին: Մով-
սէս ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ՝ «Մենք չէ-
թէ միայն մեր բոլոր կենդանիները պիտի տանինք՝
և անոնցմէ մէկ ոսկոր մըն ալ չենք թողուր, հա-
պադուն ալ պէտք է որ մեզի ողջակէզ ընելու
բան տաս, որ տեսնենք թէ ասոնց մէջէն որը
Աստուած կ'ուզէ որ՝ իրեն ողջակէզ մատուցա-
նենք»: Ան ատենը Փարաւոնի սիրտը նորէն
խստացաւ, ու սրդողելով Մովսէսի ըսաւ. «Պնակ
քովէս, կորիւր, մէյ մ'ալ առջևս չերևաս, հապա
թէ չէ՝ քեզ կը սպաննեմ»: Մովսէս ալ անոր՝
«Ըսածիդ պէս կ'ըլլայ, ըսաւ, մէկ մըն ալ քու
առջևդ չեմ երևար». ու քովէն ելաւ գնաց:
Այսպէս որ եղաւ, Աստուած Մովսէսի ըսաւ
որ՝ «Մէկ հարուած մըն ալ մնաց Եգիպտացւոց
տալու, ան ատենը Փարաւոն ակ ձեզ թող կու-
տայ որ Եգիպտոսէ ելլէք»:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

Եգիպտացոց տասներորդ հարուածը. ոչ Խորայնացոց
Եգիպտոսէ| կրկնը:

Ամաշխարհի 2513: (Եւրց. ԺԱ. ԺԲ. ԺԳ.)

Աստուած տասներորդ հարուածը չորած՝
զերուի առաջ Մովսէսի ապրսպրեց որ երթայ
զաղտուկ Խորայնացոց հասկըցընէ որ՝ իրենց
բարեկամ և դրացի եգիպտացիներէն ոսկիէ ար-
ծըթէ բաներ և ուրիշ ալ կնկան սուղ հագուստ-
ներ զարդարանքներ՝ փոխ ուզէն քովերնին պա-
հէն, որ Եգիպտոսէ ելլելու ատենը՝ առնեն մէյ-
տեղ հետերնին տանին: (Ասով, ինչպէս կ'ըսեն,
կամեցաւ Աստուած վճարել՝ կամ փոխարինել
ողորմելի Խորայնացոց չարաչար աշխատանքը,
որ այնչափ տարի Եգիպտացիները չարչարելով
իրենց ծառայեցուցին): Ետքը նորէն Մովսէսի
ձեռքովը հրամայեց Աստուած որ՝ Խորայնացիքը
ամէն տան գլուխ մէյմէկ ոչխար առնեն պատ-
րաստ պահէն, ու աս ոչխարս արու (այսինքն էր-
քէկ) պիտորըլայ՝ ու մէկ տարուան. և անիկայ ի-
րենց նիսան ամսուն տասնը չորսին իրիկուան դէմ
ամեն մարդ իր տունը մորթէ. ու առանց ջարդե-
լու անանկ ամբողջ խորված (այսինքն քէպապ
ըրած) ան գիշերը սեղան դնեն, ու արտորնօք
ճամբորդի պէս՝ կօշիկնին հագած մէյմէկ դա-
ւաղան ալ ձեռուրնին բռնած՝ անանկ բաղարջով
(այսինքն խամուրսուզով), ու եղէգով (կամ լե-
ղի սալաթայով) ուտեն: Եւ աս բանս՝ (որ իրենց
լեզուովը Պասքա կամ Պասեք կոչեցաւ, ու մեր
մէջը հայերէն՝ Զատիկ ըսուեցաւ, իբր թէ

Խորայեւացւոց Նգիպտոսէ զատուելուն կամ ելլելուն բաժնուելուն արարողութիւնը) ըսաւ որ անկէ ետեւ ալ միշտ Խորայեւացւոց օրէնք ըլլայ, որ որդւոց որդի ամէն տարի ան օրը աս սեղանս ընեն: Շատ ուրիշ օրէնքներ ալ տալէն 'ի զատ՝ Աստուած ան ատենը զգուշութեան համար աս ալ ապրսպրեց որ՝ ան մորթած ոչխարին արիւնէն առնեն ամենքը իրենց տանը դրան վերի սեմին վրայ քսեն, որ Նգիպտացիները պատժող հրեշտակը ան արիւնին նշանը տեսնելով՝ զիրենք թողու չպատժէ:

Նրբոր եկաւ ան ըսած օրը՝ որ ալ Խորայեւացիք Աստուծոյ հրամայածին պէս զատիկնին պատրաստեր կ'ուտէին, յանկարծ կէս գիշերուն սկսաւ տաճաններորդ հարուածը, որ բոլոր Նգիպտացւոց անդրանիկները, այսինքն առջինէկ տղաքը մեծ ու պզտիկ՝ Փարաւոնի տղէն ինչուան ետքի աղքատին տղան ինկան մեռան, ու նաեւ անբան կենդանիներուն ալ անդրանիկները ջարդուեցան. անանկ որ՝ ան գիշերը Նգիպտոս տուն չմնաց որ մէջը մեռել չըլլայ: Ասկէց շատ իրարանցում և գոռում գոչում եղաւ բոլոր Նգիպտոսի մէջ, որ Փարաւոն ալ սաստիկ շփոթած ելաւ գիշերանց արտօրնօք կանչել տուաւ Մովսէսն ու Ահարոնը, իրենց ըսաւ որ «Ելէք գացէք ասկէց ձեր ամէն ունեցածովը՝ ինչպէս որ կ'ուզէիք». և բոլոր Նգիպտացիներն ալ ետեւին ինկած՝ կ'արտօրցընէին որ շուտով ելլեն երթան. կը վախնային թէ՛ չըլլայ որ մեռնելու կարգը մնացածներուն վրայ գայ: Ուստի Խորայեւացիք ալ այնպէս արտօրնօք պատառ բերաննին ճամբայ ելան, որ թրած ալիւրնին ալ չխմորած (այսինքն մայան չհասած), լաթի մէջ

փաթթած՝ անանկ կռնակներն զարկին կ'երթա-
յին. և իրենց ամեն ստացուածքին հետ ան Ե-
գիպտացիներէն փոխ առած ոսկիէ ու արծըթէ
բաներն ալ մէյտեղ առին տարին:

Եւ ան ատենը վերը ըսած զատկին օրէնքէն
'ի զատ՝ Աստուած աս օրէնքս ալ հրամայեց Խա-
րայեւացոց, որ՝ ան Եգիպտացոց անդրանիկնե-
րուն ջարդուելուն յիշատակ, անկէ ետեւ միշտ և
հանապազ բոլոր Խորայեւացոց արու անդրանիկ-
ները այսինքն առջինեկ ծնածը՝ Աստուծոյ ըն-
ծայուի. անանկ որ ան առջինեկին համար ամեն
մարդ իր կարողութեան չափովը մէկ կով մը կամ
ոչխար մը, կամ թէ երկու տատրակ (այսինքն
խումրի), կամ երկու ազանի, տանին Աստուծոյ
զոհ ընեն. և աս հրամանս նաեւ Խորայեւացոց
անբան անասուններուն վրայ ալ էր, որ անոնց
սուրբ ըսած կենդանիներուն առջինեկներն ալ
պիտի Աստուծոյ զոհ մատուցուին, ու անսուրբ-
ներուն տեղը՝ սուրբերէն պիտոր առնեն ընեն:

Խորայեւայիք երբոր Եգիպտոսէ ելան, միայն
իրենց էրիկ մարդիկը վեց հարիւր հազար էին՝
մանր տղոցմէ ու կնիկներէն 'ի զատ. թողունք
ուրիշ ազգէ ալ շատ մարդիկ որ հետերնին խառ-
նուած մէկտեղ ելան: Եւ Խորայեւացոց այս-
պիսի մեծ բանակին (կամ օւտուին) առջևէն՝
Աստուած ճամբայ ցուցնող տուաւ, բարձր օ-
դուն (այսինքն հաւային) մէջը կեցած, ցորեկը
մէկ սեան պէս (այսինքն տիրեկի պէս) ամպ մը,
ու գիշերը՝ կրակէ լուսաւոր սիւն մը. անանկ որ
գիշեր ու ցորեկ ասոնք գէպ 'ի ուր որ կը շար-
ժէին կ'երթային՝ բանակն ալ անոնց ետեւէն
կ'երթար:

Գ Լ Ո Ւ Խ Է.

Խորայնացիք Կարմիր ծովեն կ'անցնին, ու փարաւոն իր
զօրքովը հոն կը խեղդուի:

Ամաշխարհէ 2313: (Ելից. ԺԴ. ԺԵ:)

Մէկքանի օրէն երբոր Խորայնացւոց բա-
նակը աստուածային կարգաւորութեամբը Կար-
միր ծովուն քովերը հասեր էր, ան ատենը ան-
դին Փարաւոնի և Եգիպտացւոց միտքը փոխուե-
ցաւ, «Վախ, ըսին, մենք ինչո՞ւ ասոնք [Թող
տուինք որ երթան, որ մեզի աղէկ կը ծառայ-
էին]». ուստի շուտ մը Փարաւոն պատրաստել
տուաւ բոլոր զօրքը երկու հարիւր յիսուն հազա-
րի չափ՝ ու վեց հարիւր ալ պատերազմական
կառքեր իրենց ձիերով և ամէն զէնքերովը, ու
ելաւ դէպ 'ի Կարմիր ծովը Խորայնացւոց վրայ
գնաց: Երբոր հեռուանց տեսան Խորայնացիքը
աս սոսկալի Եգիպտացւոց բանակը, սաստիկ
վախուն իրար անցած սկսան աղաղակել Աստու-
ծոյ, ու Մովսէսի դէմ գանգըտելով կ'ըսէին.
« Եգիպտոս գերեզման մի կը պակսէր, որ մեզ
աս անապատ տեղս բերես սպաննես. մենք հոն
քեզի չէինք ըսեր որ՝ [Թող տուր մեզի՝ մենք Ե-
գիպտացիներուն կը ծառայէնք. շատ աղէկ էր
որ Եգիպտացւոց ծառայութեան տակն ըլլայինք,
քան [Թէ աս անապատ տեղս գանք մեռնինք]»: Մովսէս
իրենց սիրտ կու տար որ չլախնան.
« Հիմա, կ'ըսէր, կը տեսնէք որ ինչպէս պիտի
մեզ Աստուած ազատէ, ինքը մեր տեղը անոնց
հետ պատերազմ կ'ընէ. աս ետքի անգամն է՝ որ
մէյմըն ալ Եգիպտացիները պիտի չտեսնէք»:

Երբոր ալ սկսան՝ Եգիպտացիները մօտենալ, ու իրիկունն ալ վրայ հասնելու էր, Մովսէս Աստուծոյ հրամանովը Ժողովուրդը առաջ քշեց ծովուն քովը տարաւ. և իրեն գաւազանը ջրին զարնելուն պէս՝ շուտ մը ծովը ան տեղէն պատռեցաւ երկուք բաժնուեցաւ, և երկու դիէն պարիսպի (այսինքն հիսարի) պէս ան, ջուրը դիգուած՝ մէջ տեղը լայն ու արձակ չոր ճամբայ եղաւ, որ Խորայեւացւոց բանակը ան ճամբուն մէջ մտած՝ առանց թըջելու բոլոր գիշերը քալեցին ծովին մէկալ դին անցան: Ետքը երբոր Եգիպտացիք ալ Խորայեւացւոց ետեւէն ան ծովին մէջը բացուած ճամբան իրենք ալ մտան, ու բոլոր բանակինն ցամաքէն կտրուած՝ ալ ծովին մէջն էին, և անդիէն բոլոր Խորայեւացիները ցամաքը ելեր էին, ան ատենը Աստուած Եգիպտացւոց սիրտը մէկ վախ մը ձգեց թէ՛ մենք աս մուլթ գիշերը ինչպիսի ակեղ կը քալենք, ու սաստիկ շփոթելով հոն ծովին մէջը կապուեցան մնացին, ոչ առաջ կրնային երթալ՝ ոչ ետ դառնալ: Ասոր եղաւ, առտուան դէմ՝ Աստուած Մովսէսի հրամայեց՝ որ դառնայ ձեռքը ծովուն վրայ երկրնցնէ. ու անանկ ըրածին պէս՝ ան երկու դի բաժնուած բոլոր ծովին ջուրը քովէ քով եկաւ, ան տեղը բովանդակ Եգիպտացւոց բանակը Փարաօն ալ հետը այնպէս ծածկեց որ՝ մարդ մը չխալըսեցաւ: Աս մեծ հրաշքս երբոր Խորայեւացիք տեսան՝ Աստուծոյ ահը սրտերնուն մէջը աւելի հաստատեցաւ, ու աղէկ իմացան թէ Մովսէս մարգարէն մեծ ծառայ Աստուծոյ է: Ան ատենը երիկ մարդիկը և կնիկ մարդիկը զատ զատ երկու դաս եղած, մէկուն դասագլուխը՝ Մովսէս, ու մէկալինը Մովսէսի քոյրը Մա-

ընամ մարգարէն, սկսան ուրախութեամբ Աստուծոյ գովութիւն տալ, և նուազարանով (այսինքն չալղըներով) պար բռնած կ'երգէին անօրհնութիւնը որ կ'ըսէ. Օրհնէսցո՛ւ զԹէր, զի քիչ օր է զի քիչ տարեալ, և այլն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը.

Անապատը Աստուծոյ Խորայեւացոց չրին պակասութիւնը կը հոգայ, և մանանան իրենց կերակոշոր կոշ տայ:

Ամաշխարհի 2514: (Եւր. ԺԶ. ԺԷ: Թուոց. ԺԱ:)

Խորայեւացոց բանակը կարմիր ծովէն ելաւ՝ դէպ 'ի Սուր ըսուած անապատն որ գնաց, հոն իրեք օր ճամբայ ընելով՝ ալ խմելու ջրերնին պակսեցաւ, ու ան անապատը ջուր չէին գտներ. ետքը երբոր Մեռա ըսուած տեղ մը հասան, և հոն ալ եղած ջուրը տեսան որ անանկ լեղի է՝ որ չէր խմուեր, սկսաւ ժողովուրդը Մովսէսի դէմ տըրտընջալ՝ թէ ի՞նչ պիտոր խմենք: Մովսէս ալ ան ատենը Աստուծոյ որ զխմեց, Աստուած իրեն մէկ տեսակ մը փայտ ցուցուց՝ որ անիկայ ջրին մէջը դնելով կ'անուշար, ու անանկ խմելով ծարաւնին անցուցին. և ասով խրատեց Աստուած ժողովուրդը որ՝ թէ իրեն տուած պատուիրանքները պահեն նէ, ամէն փորձանքներէն զիրենք կը պահպանէ՝ ու կը հոգայ: Անկէ ելան Խորայեւացիքը Եղիմ ըսուած տեղը եկան, որ հոն տասուերկու անուշ ջրի աղբիւր կար, ու եօթանասուն արմաւենի (այսինքն խուրմայի ծառ). ան տեղն ալ քիչ մը ատեն կենալէն ետքը, նորէն ճամբայ ելան գացին դէպ 'ի Սին անապա-

տը: Ան ատենը երբոր ալ ուտելիքնին սկսաւ պակսիլ, ամէնքը մէկ բերան տրտնջալով Մովսէսի ու Ահարոնի վրայ՝ կ'ըսէին. « Երանի՛ թէ Եգիպտոս ան Աստուծոյ խրկած պատուհասներովը մենք ալ մեռած ըլլայինք, երբոր մօին պըտուկներուն քովընստած՝ կուշտ մեր հացը կ'ուտէինք, քան թէ մեզ աս անապատ տեղս հանեցիք բերիք՝ որ հոս ամէնքս սովը սպաննէ »: Մովսէս ու Ահարոն ալ իրենց ըսին թէ՝ « Ի՞նչ կ'ընէք, ատ ձեր տրտունջը մեզի չէ՝ հապա Աստուծոյ վրայ կ'երթայ՝ որ ինքը ձեզ Եգիպտոսէ հաներ է »: Ետքը Աստուծոյ դիէն իրենց խօսք տուին՝ որ ան իրիկունը ուտելու միս գտնեն, ու մէկալ առտուանց հաց ալ ունենան. և աս Մովսէսի խօսքը Աստուած Խորայեւացւոց հաւատացընելու համար՝ ան իրենց առաջնորդող Սիւն ամպոյ ըսածը աւելի լուսաւոր ու փառաւոր երեցուց ան ատենը: Ետքը Մովսէսի ըսածին պէս՝ իրիկուան դէմ անհուն անհամար լորամարդի (այսինքն պըլտըրձին) եկաւ ինջաւ իրենց բանակին վրայ ու մէկալ օրը առտուանց կանուխ ելլեն տեսնեն որ բանակին չորս դին գետնին երեսը գինձի (այսինքն քիշնիշի) պէս մանտրտիկ կըր ճերմակ բան մը ինջեր է. ուստի Խորայեւացիք զարմանալով սկսան մէյմէկու եբրայեցերէն հարցընել ըսել՝ Մ-ն հո-ւ, որ ըսել է թէ՝ Ա- ինչ է. և ասով անոր անունը՝ Մանանա մնաց: Մովսէս ալ ըսաւ. « Ահա աս է հացը որ Աստուած ձեզի կու տայ որ ուտէք »: Ետքը Աստուծոյ դիէն Մովսէս անոնց ապըսպրեց՝ որ ամէն առտու ելլեն իրենց մէկ օրուան պէտք եղածին չափ անկէց ժողովեն, որ ան օրը ուտեն՝ մէկալ օրուան չթողուն. ու ուրբաթ օրերը երկու չափ

Ժողովէն, որ շաբաթ օրուան ալ բաւական ըլլայ: Ինչու որ՝ շաբաթու մէջը միայն վեց օր կ'իջնար աս մանանաս՝ շաբաթ օրերը չէր 'ի գար. և թէ առտուանց ուշանային՝ կանուխ չԺողովէիննէ, ալ ընդ վրան ծախածին պէս կը հալէր բան չէր մընար. և թէ շաբաթ օրէն 'ի զատ՝ ուրիշ օրուան համար պահէիննէ՝ կ'աւրէր կ'որդնոտէր: Աս մանանաս անանկ բան մըն էր՝ որ առաջ կը ծեծէին ալիւրի պէս կ'ընէին, ետքը շաղուելով հացի խմորի պէս կը շինէին, և այնպէս կ'եփէին կ'ուտէին, որ շատ անոյշ ու համով բան կ'ըլլար, և մարդը աղէկ կը կշտացընէր. անանկ որ՝ բոլոր Խորայեւացիքը աս մանանայովս ապրեցան ան քառսուն տարի ճամբորդութեան ատեննին, ինչուան որ տեղերնին հասան: Ետքը աս ալ հրամայեց Աստուած Խորայեւացւոց՝ որ ան մանանայէն մէկ ամանով մը առնեն զատ պահեն, որ աստուածային բարերարութեանը յաւիտենական յիշատակ մնայ իրենց ազգին մէջը, որով անապատը իրենք կերակրեց Աստուած. և ան ամանով մանանան ետքը տապանակին մէջը դրուեցաւ պահուեցաւ: Աս Սին ըստուած անապատէն երբոր ելան Ռափիգիմ ըսած տեղը եկան՝ հոն ալ խմելու ջուր չգտան. ուստի նորէն Ժողովուրդը սկսաւ տրտնջալ ու բամբասել Մովսէսի դէմ. «Ինչո՞ւ, ըսին, մեզ Եգիպտոսէ հանեցիր աս անապատ տեղս բերիր՝ որ մեզ ամէնքս ծարաւէն ջարդես». և աս բանիս համար քիչ մնաց որ Մովսէսը քարկոծէին: Մովսէս ալ գանգըտելով Աստուծոյ դիմեց՝ որ ասոր ճարը տեսնէ. ան ատենը Աստուած ալ հրամայեց որ՝ մէկ բանի հոգի մը անոնց ծերերէն հետը առած երթայ դիմացի Քորեբ լեռը, և

Հոն իր՝ գաւազանովը ապառաժ քարին զարնէ , որ անկէց բխած ջուրը ժողովուրդը խմէ : Մովսէս ալ անանկ ջուրերնին խմցուց . և ան տեղին անունը՝ Փորձութիւն դրաւ , ինչու որ՝ Իսրայելացիքը ասով Աստուած փորձեւ ուզեցին :

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ .

Ամաղեկացիքը կը չարդունին Իսրայէլացիներէն : Յորոր կու գայ Մովսէսը յարեկոյ :

Ամաղեկացի 2514 : (Ելեց . ԹԷ . ԺԸ :)

Աս տեղուանքս Ամաղեկացի ըսուած ազգը պինտ առջինը եղաւ որ Իսրայելացւոց դէմ կեցաւ , հետեւինն պատերազմ ուզեց ընել : Մովսէս ալ զօրապետ դրաւ Յեսու որդին՝ Նաւեայ Եփրեմայ ցեղէն , և իրեն հրամայեց որ ժողովուրդոց մէջէն կտրիճ ուժով մարդիկ ընտրէ հետը առնէ , Ամաղեկացւոց դէմ պատերազմի ելլէ . ու ան ատենը ինքն ալ՝ գաւազանը ձեռքը՝ Ահաբոնի ու Ովրի հետ լերան վրայ ելաւ , որ անկէց պատերազմը տեսնէ , ու աղօթք ընէ վրանին : Ան պատերազմին ատենը Մովսէս թւերը վեր բռնած աղօթք որ կ'ընէր՝ Իսրայելացիները կը յաղթէին , երբոր յոգնեւէն Մովսէսի թւերը վար կ'ինջնար՝ Ամաղեկացիները վրայ կ'ելլէին : Աս որ տեսան Ահաբոն ու Ովր , առին Մովսէսը մէկ քարի մը վրայ հանգիստ նստեցուցին , ու մէկը աս դիէն՝ մէկալը ան դիէն թւերուն ներքեւ մտան վեր բռնեցին . և անանկ ինչուան իրիկուն Մովսէս բազկատարած աղօթք ընելու , Յեսու բոլոր Ամաղեկացիները տակ առաւ ջարդեց : Ետքը Մովսէսի հրամայեց Աստուած՝ որ աս յաղ-

Թուլթեանս յիշատակարանը գրէ՝ ու Յեսուայ տայ, և ըսէ որ՝ Աստուած բոլորովին Ամաղեկացւոց յիշատակը աշխարհքէս պիտի վերցընէ։ Մովսէս ալ ՚ի շնորհակալութիւն աս յաղթուլթեանս ան տեղը Աստուծոյ մէկ սեղան մը շինեց, ու անունը դրաւ՝ Տէր ապաւէն իմ։

Աս ատեններս Յովթոր Մովսէսի աները ան տեղուանքը մօտ բնակած ըլլալով, ինքն ալ հետը առած Մովսէսի կնիկը և երկու տղաքը (որ՝ ինչպէս կ'ըսեն՝ նորէն Մովսէս Եգիպտոսէ հոն խրկեր էր), ելաւ եկաւ որ Մովսէսը բարեւէ, և Խորայեւացւոց ուրախակից ըլլայ Եգիպտացւոց ձեռքէն ազատութեանը համար։ Մովսէս ալ շատ սիրով մեծարանքով ընդունեց իր աները, ու առաւ տեղն ՚ի տեղը անոր պատմեց Փարաւոնի ձեռքէն իրենց գլխէն անցածները, և Աստուծոյ Խորայեւացւոց վրայ ըրած բարիքը և նախախնամութիւնը. որ Յովթոր ալ լսելով՝ փառք և գոհութիւն կու տար Աստուծոյ։ Ետքը անոր մէկալ օրը Յովթոր տեսնելով որ առտուանց ինչուան իրիկուն ժողովուրդը Մովսէսի դուռը թափեր են, ու Մովսէս միս մինաւոր անոնց ամէն մէկուն դատաստանը (այսինքն շէրահաթը) կտրելով՝ իրաւունքը ցուցնելու կը տանջուի, աս բանիս չհաւնեցաւ Յովթոր, դարձաւ Մովսէսի ըսաւ. «Ատ աղէկ չես ըներ, որ դուն ալ ժողովուրդն ալ հետդ մէյտեղ չափէ դուրս կը տանջուիք. ատ մինաւոր ընելու բան չէ»։ Ետքը Մովսէսի աս խրատս տուաւ որ՝ ան բոլոր ժողովուրդին մէջէն՝ ինքը խելացի, արդար, աստուածավախ ու խոնարհ մարդիկ ընտրէ. և ասոնք իրեն ձեռքին տակ դատաւոր դնէ, հազար մարդու վրայ՝ մէկը, հարիւրին՝ մէկ ուրիշ մը, յիսունին՝

ուրիշ մը, տասնին ալ մէկ մը, որ մանր բաներուն դատաստանը անոնք տեսնեն. ու մեծ դատ մը որ հանդիպի նէ՝ իրեն բերեն՝ որ ինքը քննէ՝ իրաւունքը ցուցունէ: Աս Յովթ որայ տուած խրատըս՝ Մովսէս իբրեւ Աստուծոյ իրեն յայտնուած՝ անանկ սիրով մուտց, ու ըսածին պէս ընելով՝ անկէ ետեւ ալ շատ աշխատանք չէր քաշեր այնչափ ժողովուրդը կառավարելու:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ.

Աստուած Սինա լեռը տասնաբանեայ պատուիրանքները կու տայ իսրայելացոց:

Ամալսարհի 2514: (Ելց. ԺԹ. Ի:)

Իսրայելացիք Ռափիդիմէն ելած՝ Սինա լեռան տակը եկան հասան նէ՝ ըման իրեք ամիս եղաւ Եգիպտոսէ ելլենէն. և հոն լեռանը դիմացը երբոր Աստուծոյ հրամանովը բանակնին դրին կանկ առին, Մովսէս մինաւոր Սինա լեռան գլուխը ելաւ, ու Աստուած՝ Իսրայելացոց ազգին ըրած բարերարութիւնները Մովսէսի առջևը դնելով, հրամայեց որ երթայ իրենց ըսէ թէ՝ Աստուած հետեւնին ուխտ ու դաշինք կ'ուզէ դնել, որ Եգրայեցոց ազգը ուրիշ ազգերուն մէջէն ընտրած՝ իրեն մէկ հատիկ սիրելի ժողովուրդ ընէ: Մովսէս ալ լեռնէն իջաւ՝ աս բաներս բոլոր ժողովրդոց առջևը դրաւ: Անոնք ալ ամէնը մէկ բերան հաւնեցան խօսք տուին թէ՝ ինչ որ Աստուած մեզի կը հրամայէ նէ՝ կը հնազանդինք անանկ կ'ընենք: Մովսէս նորէն լեռը ելաւ որ աս ժողովուրդին պատասխանը Աստուծոյ տանի. և ան ատենը Աստուած Մովսէսի

ըսաւ. « Ինչուան աս օրս հետդ առանձին կը խօսէի, հիմա ամպերու մէջէն պիտի քու հետդ յայտնի զուրցեմ, որ ժողովուրդն ալ իրենց ա-
կանջովը լսեն, և այսուհետեւ կատարեալ հաւ-
տան քեզի» : Ետքը հրամայեց որ նորէն եր-
թայ անոնց ապսպրէ՝ որ լաթերնին լուսնան
սրբունին մաքրուն, ու այսպիսի պատրաստու-
թեամբ իրեն օրէնքները առնեն՝ որ անկէց ե-
րեք օրէն ետեւ պիտի տայ. նաև աս ալ ըսաւ որ՝
լերանը չորս դին սահման (այսինքն սինոու) դը-
նեն, ու չըլլայ թէ մարդ կամ ուրիշ կենդանի
անկէց ասդին անցնի, որ ան տեղը չպատժուի
չարաչար մեռնի : Աս բոլոր բաներս Մովսէս Իս-
րայելացւոց գալէն ըսեւէն ետեւ, երբոր օրն որ
եղաւ՝ առտուանց կանուխ ժողովուրդը ելաւ տե-
սաւ որ՝ Սինա լերան գլուխը ամպերով ծածկած
սոսկալի կայծակներ ցաթկըցընելով կ'երէր կը
մխար, ու գոռալով զարհուրելի փողերու ձայներ
անկէց կու գար : Երբոր անանկ լերան չորս դին
ժողովուրդն որ սարսափած կեցեր էր, ան ատե-
նը Աստուած ահաւոր ձայնով՝ ան ամպերուն մէ-
ջէն իր տասնաբանեայ պատուիրանքները սկսաւ
աս կարգովս ըսել.

Ն. « Ես եմ քու տէր Աստուածդ, որ քեզ
Եգիպտացւոց ծառայութենէ ազատեցի : Ինծմէ
ալ ուրիշ աստուածներ չունենաս. ամենեւին մէկ
կերպարանքով մը չըլլայ որ քեզի կուռք շինես՝
ոչ երկինք տեսածներուդ նմանութիւնով, ոչ
երկրի վրայ եղածներուն, կամ ջրի մէջ գըտ-
նուածներուն. ու չըլլայ թէ ասոնց երկրպագու-
թիւն ընես, ասոնք պաշտես. թէ չէ՝ գիտնաս որ
ես քու տէր Աստուածդ՝ անանկ նախանձոտ Աս-
տուած եմ, որ իս ատող հայրերուն մեղաց մնա-

ցած պատիժը՝ կը հատուցանեմ իրենց որդւոցը ինչուան իրեք ու չորս պորտը. ու իս սիրողներուն կ'ողորմիմ՝ ինչուան անոնց հազար պորտը:

Բ. «Քու տէր Աստուծոյդ անունը՝ բերան առած պարաս տեղ մի բանեցընէր. գիտնաս որ Աստուած ան մարդը անմեղ չեպէր, որ իր անունը անհարկի տեղուանք կը բանեցընէ:

Գ. «Յիշէ՛ որ սուրբ պահես շաբաթ օրը: Վեց օրուան մէջ բանէ, ինչ գործք ունիս նէ ըրէ. եօթներորդ օրը շաբաթ՝ քու տէր Աստուծոյդ նուիրած է. ան օրը ամենեւին բան մի բանիր, ո՛չ դուն, ո՛չ քու տղադ, ո՛չ քու աղջիկդ, ո՛չ ծառադ, և ո՛չ աղախինդ. ո՛չ էշդ, ո՛չ եզդ, և ո՛չ ուրիշ անասուններդ. նաև ո՛չ քեզի հետ կեցող օտար մարդիկը: Որովհետեւ՝ վեց օրը ըրաւ տէր Աստուած երկինքը ու երկիրս ու ծովը՝ և ամէն բաները որ անոնց մէջ են, ու եօթներորդ օրը հանդէսեցաւ. անոր համար ինքը օրհնեց աս օրս ու սրբացուց:

Դ. «Պատիւ տո՛ւր մեծարէ քու հայրդ ու քու մայրդ, որ քեզի աղէկ ըլլայ և շատ ապրիս ան բարի երկրին վրայ՝ որ քու տէր Աստուածդ պիտի քեզի տայ:

Ե. «Սպանութիւն մի ընէր:

Զ. «Շնութիւն մի ընէր:

Է. «Գողութիւն մի ընէր:

Ը. «Սուտ վկայութիւն մի ընէր քու ընկերիդ վրայ:

Թ. Ժ. «Մի ցանկար, այսինքն աչք մի տընկեր ուրիշի տանը, կամ անոր արտին (այսինքն թառային): Մի ցանկար ուրիշի կնիանը, ո՛չ անոր ծառային, ո՛չ աղախինին, ո՛չ եղանը, ո՛չ իշուն, և ո՛չ ալ ինչ որ ուրիշը ունի նէ»:

Ան ատենը ժողովուրդը երբոր աս աստուածային սոսկալի տեսիլքս տեսաւ ու ահագին ձայներն որ լսեց, սաստիկ զարհուրեւով ետ քաշուած աղաչեցին Մովսէսի՝ որ անկէ ետքը ինքը երթայ Աստուծոյ հետ մինաւոր խօսի, ու անանկ գայ իրենց հասկըցընէ Աստուծոյ հրամանները. որ չըլլայ թէ ըսին՝ մէյ մ'ալ որ ասանկ հանդիպի նէ՝ վախերնէս մեռնինք: Մովսէս ալ իրենց սիրտ տուաւ մխիթարեց. և երբոր նորէն Աստուած ինքը կանչեց, Սինա լեռը ելաւ՝ ու ամպով ծածկուած հոն Աստուծոյ հետ կեցաւ քառսուն օր ու քառսուն գիշեր: Եւ ան ատենին մէջը Աստուած ուրիշ ալ շատ օրէնքներ և աստուած սրաշտութեան ծէսեր Մովսէսի ըսաւ որ Իսրայելացւոց տայ սորվեցընէ. ետքը ան տասնաբանեայ սրաշտութեանքներն ալ երկու քարի վրայ գրած՝ Աստուած իրեն տուաւ որ Իսրայելացւոց տանի:

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԱ.

Իսրայելացիք Աստուած կը քողոռն՝ հորք կը պաշտեն:

Ամ աշխարհի 2514: (Ելեց. ԼԲ. ԼԳ. ԼԴ:)

Ան քառսուն օրուան մէջը Իսրայելացիքը տեսնելով որ Մովսէս ուշացաւ ու չերևար, շատ դժարնին եկաւ. ուստի գացին Ահարոնի վրայ թափեցան ըսին. «Դուն մեզի աստուածներ չինէ՝ որ անոնք մեզի առաջնորդութիւն ընեն տանին. ան Մովսէսը որ մեզ Եգիպտոսէ հանեց՝ չենք գիտեր ինչ եղաւ որ չերևար»: Ահարոն ալ հրամայեց որ՝ երթան իրենց կնիկներուն ու զաւկըներուն ոսկի օղերը ահանջներէն հա-

նեն իրեն բերեն. և անոնք Ահարոն առաւ հա-
լէցուց, անով մէկ ոսկիէ հորթ մը (թափեց: Եւ
բոր աս տեսան խորայեւացիքը՝ խիստ ուրախացան,
ու (ինչպէս կ'ըսեն) հրաշք սեպելով աս բանս
որ Եգիպտացուոց պաշտած աստուծոյն կերպա-
րանքը ելաւ, անոր համար սկսան ըսել՝ Թէ Աս
է մեր Աստուածը որ զմեզ Եգիպտոսէն հանեց:
Ահարոն ալ մէկէն անոր առջևը սեղան շինել
տուաւ, ու ամենուն ծանուցումըրաւ որ վաղը
գան անոր տօնախմբութիւնը կատարեն. Ժողո-
վուրդն ալ երկրորդ օրը եկան զոհ մատուցին անոր
առջև. և ամենքը ուրախութեամբ նստան կե-
րան խմեցին, ու ետքը ելան սկսան խաղալ պար
ցաթ կել ան հորթուն առջևը: Աս խորայեւա-
ցուոց ըրած կռապաշտութիւնը՝ Աստուած Սինա
լէրան վրայ Մովսէսի իմացուց. և վրանին սաս-
տիկ սրդողելով ըսաւ որ բոլորովին ջարդէ ջնջէ
բոլոր խորայեւացիքը, ու Մովսէսը միայն պա-
հէ՝ մեծ ազգ ընէ: Բայց Մովսէս մէջ մտաւ,
հազար աղաչանքով՝ պաղատանքով հազիւ գա-
դրեցուց Աստուծոյ բարկութիւնը որ աս բանս
չընէ: Ետքը Մովսէս ան Աստուծոյ տուած տաս-
նաբանեայ պատուիրանքը ձեռքը բռնած՝ Յե-
սուի հետ որ լեռնէն իջած կու գար, Յեսու
հեռուանց Ժողովրդոց կանչուրուտելու ձայնն
որ լսեց, բանը չգիտնալով՝ Մովսէսի ըսաւ թէ՝
«Բանակէն պատերազմ ընելու ձայն մը կու գայ
ինծի»: Մովսէս ալ ըսաւ. «Աս՝ յաղթութիւն
ընողներու կամ յաղթուողներու ձայն չէ, հա-
պա ես թմրած գինովներու ձայն կը լսեմ»: Ետ-
քը երբոր Մովսէս խորայեւացուոց բանակին մօ-
տեցաւ, և ան հորթը՝ ու առջևը պար բռնող-
ներն որ տեսաւ, սաստիկ բարկութեանէն տակնու-

վրայ եղած՝ ան իր ձեռքի տասնաբանեայ պատուիրանքին քարերը ան տեղը գետինը զարկաւ ջարդեց, Անարժան էն, ըսելով, աս փոփոխամիտ ժողովուրդս այսպիսի աստուածային սուրբ օրինաց: Ետքը շուտ մը գնաց կործանեց ան ոսկի հորթը, ու կրակը դրաւ այրեց, խարտոցով (այսինքն էյէով) մանրեց, և ան մանրութեւն ջրին մէջը ցանեց՝ թերեհաւատ ժողովրդոցը խմցուց, որ իմանան թէ ան ինտոր ոչինչ բան է, որ իրենք աստուծոյ տեղ դրած կը պաշտէին: Նաև Ահաբոնի վրայ ալ սաստիկ սրդողելով երեսը վար առաւ՝ որ աս կռապաշտութեանս ինքն ալ պատճառ եղեր է՝ դէմէ կեցեր: Ետքը աս կերպով ուզեց Մովսէս որ Աստուծոյ բարկութիւնը իսրայելացւոց վրայէն վերցընէ. ինքը մէկդի բանակին դուռը կեցաւ՝ ու ժողովրդոց ըսաւ. «Ո՛վ որ Աստուծոյ դիէն է քովս գայ» : Աս որ լսեցին Ղևեայ ցեղին մարդիկը՝ բոլոր քովը ժողովուեցան. ան ատենը Մովսէս Աստուծոյ կողմանէ իրենց հրամայեց որ թուրերնին առնեն բանակը մտնեն, ու չնային՝ ո՛չ ազգական ո՛չ բարեկամ, առանց խնայելու սպաննեն ան կռապաշտութիւն ընողները: Ասանկ՝ իրեք հազարի չափ մարդ ջարդուեցաւ. և Ղևտացիները աս սուրբ վրէժխնդրութեանս համար մասնաւորապէս Աստուծոյ սիրելի եղան՝ իր օրհնութիւնը առին, որ ետքը իսրայելացւոց քահանայութիւնը Աստուած իրենց ցեղին տուաւ:

Անկէ ետեւ նորէն մէջ մտաւ Մովսէս, ու շատ աղաչանքով Աստուծոյ սիրտը առաւ, որ աս ապերախտութեանս համար ջնջել վերցընել կ'ուզէր իսրայելացւոց ժողովուրդը. ու անանկ ըրաւ որ՝ Աստուած հրամայեց իրեն որ առջինին

պէս՝ նորէն երկու քար շինէ Սինա լեռը եր-
թայ: Մովսէս ալ շինեց՝ առաւ տարաւ. ու հոն
մէջ մ'ալ Աստուծոյ հետ քառսուն օր քառսուն
գիշեր կեցաւ, որ Աստուած ան առջի տուած
օրէնքները նորէն կրկնելով՝ ան քարերուն վրայ
Մովսէսի գրել տուաւ տասնաբանեայ պատուի-
րանքը: Եւ անկէ ետքը երբոր աս պատուիրանք-
ներս առած Մովսէս եկաւ Խորայեւացոց երե-
ցաւ, Մովսէսի երեսը անանկ փառաւոր ճառա-
գայթով կը վառուէր՝ որ ժողովուրդը վախէնքո-
վը չէին կրնար մօտենալ. անոր համար՝ ալ անկէ
ետքը Մովսէս սովորութիւն ըրաւ՝ որ ժողովը-
դին հետ զրուցելու որ կ'ըլլար՝ երեսը մէկ քօ-
ղով մը կը ծածկէր, և երբոր կ'երթար Աստու-
ծոյ հետ խօսելու՝ ան քօղը երեսէն կը վերցնէր:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԲ.

Խորանիկն ու տապանակիկն շինելը, և ուրիշ աստուածպաշ-
տոնքեան ծեսերը:

ԱՄ աշխարհի 2514: (Եւր. ԼԵ. ԼԶ. ԼԷ:)

Մովսէս երկրորդ անգամուն տասը պատուի-
րանայ քարերը բերելէն ետքը՝ բոլոր ժողո-
վուրդը մէկտեղ ժողվեց, ու յորդորեց որ ան քա-
ռասուն օրուան Աստուծոյ իրեն յայտնած աս-
տուածպաշտութեան բաներուն ձեռք զարնեն՝
կատարեն:

Անոնք ալ սիրով խօսք տուին որ ընեն. ուստի
սկսան ընծայ տալ Աստուծոյ իրենց աղէկ հա-
գուստները և զարդարանքները, նաև ոսկիէ ու
արծըթէ ամանները, ազնիւ քարեր, և ուրիշ
ալ այսպիսի սուղ բաներ: Ասոնք Մովսէս առաւ

ու. Աստուծոյ հրամանովը կանչեց Բեսելիէ՛լը՝ սուած մէկ մարդ մը Զուգայի ցեղէն, ու Եղիաբ՝ Գանայ ցեղէն՝ իրենց յանձնեց. որ երկուքն ալ (այսպիսի բարակ արհեստներէն հասկընալէն ՚ի զատ՝ հոգւով սրբով ալ լուսաւորուած ըլլալով) Մովսէսի տուն տալովը՝ առաջ խորան վկայութեան ըսուածը շինեցին, որ մէկ պզտիկ ժամ մը կամ աղօթարան մըն էր, վրանի (այսինքն չատրրի) պէս շինած. և ճամբան՝ ուր որ խորայեւացիք բանակնին կը դնէին՝ անոր մէջ տեղը աս խորան վկայութեանը կը կայնեցընէին կը յարմարեցընէին: Ետքը Տապանակ կտակարանաց ըսուածը շինեցին, (որ ան խորանին մէջը կը պահուէր). և աս ալ մէկ սնտուկ մըն էր անսփռտ (կամ ասպանօղ) փայտէ՝ ներսէն դրսէն ոսկիէ թիթեղով (այսինքն թէնէքէով) պատած. ու վրայի խուփը (կամ խափախը) բոլոր մէկ կտոր թափծու ոսկիէ՝ որ ասիկայ ալ Քաւութիւն կ'ըսուէր: Ասոր վրայ երկու ոսկիէ թափծու քերուբէ՝ հրեշտակ դրած էր՝ մէկը ասդիէն և մէկալը անդիէն, որ թեւերնին (այսինքն խանաանին) բացած կը ծածկէին տապանակը. և աս տապանակիս մէջը կը պահուէր տասնաբանեայ պատուիրանաց գրած քարերը, և մէկ ոսկիէ տափօրով (այսինքն տէստիով) մը մանանան. ու ետքը նաեւ Ահարոնի գաւազանը որ հրաշքով կանանչեաւ. աս իրեք բանս: Ասկէ ՚ի զատ վկայութեան խորանին մէջը երկու սեղան ալ շինուեցաւ ոսկիով պատած. ասոնց մէկը կ'ըսուէր՝ Սեղան առաջագոյնութեան, որ միշտ տասուերկու բաղարջ հաց վրան կը դրուէր. և մէկալը Սեղան խնկոց, ուր Աստուծոյ ընծայուած բաները կը դրուէին. ու խորանին դրսի դին գաւիթը՝ ուրիշ սեղան

մըն ալ վրան ողջակէզ զոհ ընելու համար, զոհին ամէն գործիքներովը:

Նաև մէկ մեծ ոսկիէ թափծու աշտանակ (այսինքն ճրագկալ կամ շամտան) մըն ալ բաւականութեամբներով զարդարած, որ վերի գին եօթը ճեղ կը բաժնուէր, և ամէն մէկին ծայրը մէյմէկ կանթեղ, որ բոլոր գիշերը ան վկայութեան խորանին մէջը պիտի վառէր: Ետքը երբոր բոլոր Ղեւայ ցեղը՝ (որ Ղևտայի ըսուեցան) Ստուած իր ծառայութեան համար որ առաւ, ու անոնց մէջէն Մովսէսի եղբայրը Ահարոնը՝ իր զակերներովը որդւոց որդի քահանայ ու քահանայապետ սահմանեց որ ըլլան, անոնց աստուածապաշտութեան ատենի հագուստներն ալ շինուեցան. և աս բոլոր քսածներս՝ Մովսէս սուրբ եղով օծեց որ Ստուծոյ նուիրուեցան: Վկայութեան խորանը երբոր ասանկ իր ամեն պիտանաւորութեամբ որ լինցաւ, ան ատենը Ստուած ալ ամպով ծածկեց զանիկայ, ու բոլոր գիշերը մէկ ճառագայթով լոյս մը անոր վրան կ'երևար: Ճամբայ ըրած ատեննին որ խորանը կը ժողվէին՝ ան ամպը անյայտ կ'ըլլար. ու տեղէ տեղ ուր որ բանակ կը դնէին՝ խորանը կը հաստատէին, նորէն ան ամպը կու գար խորանը կը պատէր, ու միշտ գիշերը ան լոյսը վրան կ'երևար:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Գ .

Նարսայ ու Աբիուդ, և ուրիշ յանցաւորները կը սրտոժուխն:

Յանսարոյդ ամի: (Ղևտ. Ժ. ԻԴ: Թուոց ԺԵ:)

Աստուած ուրիշ օրէնքներէն 'ի զատ աս ալ հրամայեր էր՝ որ քահանաները գիշեր ու ցօրեկ կրակը միշտ վառ պահեն ողջակիզաց սեղանին վրայ, որ այն սուրբ կրակէն բանեցընեն բուր-վառին մէջը՝ երբոր խորանը խնկարկել պէտք ըլլայ:

Մէկ անգամ մը հանդըպեցաւ որ՝ Նաբադ կամ Նադաբ ու Աբիուդ՝ Ահարոնի մեծ որդի-քը՝ (որ իրենք ալ քահանայ էին), անհոգութեամբ իրենց բուրվառներուն մէջը դրսէն ուրիշ կրակ դրած՝ անանկ խորանը խունկ կը ծխէին, յանկարծ սեղանէն կրակ մը ելաւ՝ ու հոն խորանին մէջը այրեց մեռցուց զիրենք: Ասոր տեսան՝ ամէնքը սոսկացին զարհուրեցան. ու մէկալ քահանաներուն խրատ եղաւ որ՝ ինչպէս զգուշութեամբ պիտի կատարեն ան Աստուծոյ հրամանովը դրած ծէսերը:

Ասկէ ետքը մէկ անգամ մը երկու հոգի մէկմէկու հետ կուլ ընելու ատեննին, ասոնցմէ մէկը (որուն հայրը եգիպտացի ու մայրը իսրայելացի էր), ան բարկութեան մէջը՝ մէկալին (որ իսրաւ յելացի էր) անունը հայհոյեց. աս որ լսեցին քովի եղողները զինքը բռնեցին Մովսէսի բերին: Մովսէս ալ Աստուծոյ հարցուց, ու հրամայեց որ ան հայհոյիչը բանակէն դուրս հանեն, և ըրած հայհոյանքը լսողները՝ երթան ձեռուընին անոր

գլխուն վրան դնեն՝ նշան թէ իրենք վկայ են, և բոլոր ժողովուրդը զանիկայ քարկոծեն. ու անանկ ան մարդը սպաննեցին:

Ուրիշ հեղ մըն ալ մէկ իսրայելացի մը գտան՝ որ շաբաթ օրը լեռը ելեր փայտ կը ժողովէր. ասիկայ բռնեցին Մովսէսի և Ահարոնի առջևը բերին՝ որ անոր դատաստանը կտրեն: Անոնք ալ երբոր տարակուսելով մարդը բանտը դրին՝ ու հարցուցին Աստուծոյ, Աստուած հրամայեց որ անիկայ բանակէն դուրս հանեն՝ ու այնպէս քարկոծելով մեռցնեն:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԴ.

Իսրայելացիք Աստուծոյ ղեմ կը տրտնջան, ու կը պատժուին:

Ամ աշխարհի 2515: (Թուոց. ԺԱ:)

Իսրայելացւոց բանակը մէկ տարիի չափ Աինա լեռան տակը կենալէն ետեւ՝ երբոր ելաւ անկէց իրեք օր ճամբայ ըրաւ դէպ ՚ի Փառանու անապատը, ան ատենը ժողովուրդը Աստուծոյ ղեմ սկսաւ տրտնջալ՝ թէ աս ի՞նչ չարչարանք է մեր քաջածը: Անոր համար սրգողեցաւ Աստուած՝ սոսկալի կրակ մը ձգեց վրանին, որ այրեց լափեց բանակին մէկ կողմը՝ ուր որ ան տրտնջողները կ'ըլլային. անանկ որ՝ Մովսէսի աղօթքովը հազիւ դադրեցաւ աս պատիժս. և աս պատճառովս ան տեղւոյն անունը՝ Հրայրեաց (այսինքն եանդըն) ըսուեցաւ: Ասկէ ետքը հասարակ վարի ժողովուրդին մէկ փափաք մը եկաւ միս ուտելու. և անոնց հետ մէկ եղած մէկալներն ալ աւ աննկ նստեր լալով կ'ըսէին. «Ախ թէ մեզի

միս ըլլար որ ուտէինք. դեռ մտուրնէս չելլար ան ձկները՝ որ Եգիպտոս ձրի կ'ուտէինք. ո՛ր է ան սեխն ու ձմերուկը, ու պրասը, սոխն ու սխտորը, որ անօթեցեր ենք՝ և մանանայէն 'ի զատ աչուրնիս ակ ուրիշ բան չտեսնար»։ Մովսէն ալ աս բանս լսելով՝ տակն ու վրայ եղաւ, սկսաւ գանգըտելով Աստուծոյ ըսել՝ Թէ «Ես մինաւոր կարողութիւն չունիմ այսչափ ժողովուրդը հոգալ ու կառավարել. ես ասոնց ուսկից պիտոր միս տամ, որ չորս դիս առեր կու լան ու կ'ըսեն Թէ՝ մեղի ուտելու միս տուր. աս բանս ես մինաւոր գլուխ չեմ կրնար տանիլ. հապա Թէ չէ՝ ինծի մեծ շնորհք կ'ընէիր որիս մեռցընէիր՝ քան Թէ աս Թշուառութիւնները տեսնամ»։

Ան ատենը Աստուած ալ Խորայեւացւոց մէջէն եօթանասուն հոգի հասուն մարդիկ ընտրել տուաւ, ու Մովսէսի շնորհքէն անոնց ալ տալով՝ օգնական դրաւ իրեն, որ հետը մէյտեղ ժողովուրդին պիտանաւորութիւնը հոգան։ Եւ ետքը բարկութեամբ հրամայեց որ՝ ան ժողովուրդը պատրաստուի որ վաղուան օրէն սկսած միս ուտէ. չէ Թէ մէկ քանի օր մը, հապա մէկ ամիս մը ատեն, ինչուան որ, ըսաւ, ակ յափրանալնէն (այսինքն պըխմիշ ըլլալէն) քիթերնէն դուրս գայ։ Աս ըսածիս վրայ Մովսէս ալ զարմանալով դարձաւ ըսաւ Աստուծոյ. «Աս ժողովուրդիս մէջը միայն կտրիճները վեցհարիւր հազար հոգի են, ինչպէս պիտոր ըլլայ՝ որ ասոնց ամիս մը միս բաւէ. սրչափ կով ու ոչխար պիտոր մորթուին»։ Աստուած ալ իրեն պատասխան տուաւ Թէ՝ Հիմա կ'իմանաս Աստուծոյ կարողութիւնը, որ ինչպէս պիտոր ըլլայ։ Ան ատենը ծովու գիէն մէկ սաստիկ հով մը ելաւ, և դէպ'ի Խորայեւա-

ցւոց բանակը այնչափ լըրամարդի (այսինքն պըլ-
տըրճին) բերաւ ձգեց, որ բոլոր բանակը լեցը-
նեւին ետեւ, բանակին չորս դին օրով ճամբայ՝
երկու կանգուն բարձր գետինը դիզուած կեցաւ,
անանկ որ՝ երկու օր մէկ գիշեր ժողովուրդը վրան
թափեցան, ժողովեւին չէին կշտանար, որ մէջեր
նին պինտ քիչ ժողովողը՝ տասը քու (կամ 400
հոխայի չափ) բան դիզեց. անոր համար շատն
ալ ապխտեցին ու անանկ պահեցին: Բայց շատ
չանցաւ՝ և աս միսս դեռ ժողովողոց բերանն էր,
ուտելով չէին հատուցած, որ Աստուած իր բար-
կուծիւնը թափեց ան տագոհացող որկրամոնէ-
րուն վրայ ու չարաչար սպաննեց զիրենք: Եւ աս
պատճառովս ալ ան տեղը ըսուեցաւ Գերեզմանք
ցանկութեան. ինչու որ՝ հոն թաղուեցան ան
մին ցանկացողները:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .

Ահարոն ու Մարիամ կը պատժուին:

ԱՄՔԼԽԱՐՀԻ 2815: (Թուոց. ԺԲ:)

Անկէց որ ելաւ Իսրայէլացւոց բանակը Ասե-
րովթ եկաւ, Մարիամ Մովսէսի քոյրը (ինչ
պէս կ'ըսեն) Մովսէսի կնկանը հետ կռուրտե-
ցաւ. ինչու որ՝ աս կնիկը տեսնելով որ Մովսէս
իր էրիկը անանկ Աստուծոյ սիրելի եղաւ՝ առաջ
ելաւ, իրեն քիթն ալ մեծցաւ, ու անով կը պար-
ծենար: Աւստի աս բանիս չգիմանալով Մա-
րիամ որ մէկ եթովպացի կամ մադիանացի կնիկ
մը ասանկ գլուխ վերցընէ հպարտանայ, իր Ահա-
րոն եղբայրը հետը առած, սկսան Մովսէսի
դէմ՝ վար զարնելով ըսել թէ՝ « Միթէ Աս-

տուած միայն Մովսէսի հետ կը խօսի, հապա մեզի հետ ալ խօսեր զրուցեր է»։ Մովսէս ալ բնութեամբ խիստ հեզ (այսինքն մազլըմ) ու անուշ մարդ մը ըլլալով ամենեւին անոր վրայ չսրդողեցաւ, դէմ չզրուցեց։ Բայց Աստուած իրեն տէր ելած սաստիկ բարկացաւ վրանին, հրամայեց որ երկուքն ալ խորանը դան. և հոն տեղը դրանք առջևը ամպին մէջէն խօսեցաւ յանդիմանեց զիրենք, ու ըսաւ. «Ասանկ գիտնաք որ՝ ուրիշ մարդարէներուն հետ խօսելու որ կ'ըլլամ, տեսիլքով անոնց երազին մէջը կ'երևնամ՝ այնպէս հետեւնին կը խօսիմ։ Բայց Մովսէսի հետ՝ որ իմ տանս հաւատարիմ ծառան է՝ անանկ չեմ ըներ, հապա յայտնի բերնէ բերան կը զրուցեմ։ Ո՛ր մնաց որ ինքը իմ աստուածային փառքս ալ տեսեր է. անանկ է նէ դուք ինչպէս չվախցաք որ աս իմ Մովսէս ծառաս քամահրեցիք»։ Երբոր երկուքն ալ ասանկ չեխ կերած Աստուծոյ առջևէն ելան որ երթան, շուտ մը պատիժը առաջ Մարիամն վրայ եկաւ, որ բոլոր մարմինը բոր դուրս տուաւ՝ ձիւնի պէս վրան ճիւղերմակ կտրեցաւ։ Ան որ տեսաւ Ահարոն՝ դնաց Մովսէսի մեղայ ըսաւ, ու իրմէ թողու թիւն խնդրելով՝ աղաչեց որ ան պատիժը իրենց վրայէն վերցընէ։ Մովսէս ալ անոնց համար Աստուծոյ ազօթը որ ըրաւ, անատենը Աստուած հրամայեց որ Մարիամը եօթը օր բանակէն զատուի դուրս ելլէ կենայ՝ ինչուան որ բորոտութիւնը բժշկուի, ու անանկ նորէն բանակը դառնայ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Զ.

Մովսէս յրոտեսներ կը խրկէ Աշնտեսաց երկիրը . և
Իսրայելացիք նորէն կը պատժուին :

ԱՄՏաշխարհի 2515. 2115 : (Թուոց . ԺԳ . ԺԴ :

Երբոր Իսրայելացւոց բանակը կադէս Բաւ
նէայ եկաւ հասաւ , (որ Փառանու անապատին
մէջն էր) , Մովսէս իրենց ծանուցումըրաւ թէ՛
ալ Աւետեաց երկիրը մտնելը մօտեցան՝ որ Աս-
տուած խոստացեր էր որ իրենց տայ . բայց Ժո-
ղովուրդը վախցաւ՝ սիրտ չըրաւ առաջ երթա-
լու . ուստի աղաչեցին Մովսէսի՝ որ առաջ մէկ
քանի հոգի մը խրկէ ան երկիրները որ տեսնեն
թէ ինտոր է : Մովսէս ալ Աստուծմէ հրաման
առաւ , և այնպէս տասուերկու Իսրայելացւոց
ցեղէն մէյմէկ մարդ ընտրեց որ երթան , ու ի-
րենց ապրսպրեց որ աղէկ մը նային տեսնեն ան
երկիրներուն որպիսութիւնը և մարդիկը . նաև
ան տեղի բուսած պտուղներէն ալ հետերնին
առնեն բերեն : Պարնան ատեններն էր , երբոր
աս տասուերկու լրտեսները ճամբայ ելան գա-
ցին . ու հոն քառասուն օր ուշանալէն ետեւ՝ դար-
ձան Իսրայելացւոց բանակը եկան , և իրենց ցու-
ցընելու համար՝ անկէց փրցուցեր հետերնին բե-
րեր էին պատուական նուռեր ու թուզեր , և մէկ
խաղողի ողկոյզ մը , որ այնչափ մեծ ու ծանր էր ,
որ մէջէն փայտ մը անցուցած՝ անանկ երկու հո-
գի կը վերցընէին : Լրտեսները աս պտուղներս
ցուցընելով՝ բոլոր Ժողովրդոց առջևը սկսան Մով-
սէսի ու Ահարոնի պատմել թէ՛ « Իրաւ ան
երկիրները պարարտ և բարեբեր տեղուանք են՝

որ այսպիսի պտուղ հու տան, բայց շատ զօ ա-
ւոր և ուժով են անոնց մարդիկը, քաղաքնին
խոշոր պարիսպներով պատած ամրացած»։ Ժո-
ղովուրդը աս բաներս որ լսեցին՝ սրտերնին սաս-
տիկ վախ ինկաւ, մէջերնին մէկ շշմեցող մը
մտաւ, ու սկսան Մովսէսի դէմ մամուլ։ Քա-
ղէք Յուդայի ցեղէն որ ան տասուերկուքէն
մէկն էր՝ ինքը մէկալներուն ներհակ ժողովրդոցը
սիրտ հու տար [Ժէ Մի վախնաք՝ կ'երթանք տակ
կ'առնենք զանոնք. մէկալ տասը հոգին նորէն
դէմ կը դնէին, ու ժողովրդոց սիրտը աւելի վախ
կը ձգէին. « Սն մեր տեսած տեղը, կ'ըսէին,
մարդածախ (այսինքն մարդ կերող կամ մարդ
զայ ընող) երկիր մըն է. անոր մարդիկը խոշոր
մէյմէկ հսկայ են, անանկ որ՝ անոնց քովը մենք
մարախ (այսինքն պղտի չէքիրկէ) կը նմանէինք»։
Սնոր համար ժողովրդոց մէջը շուտ մեծցաւ խռո-
վութիւնը, ու բոլոր ան գիշերը իրար անցած՝
կու լային կը տժգոհային Մովսէսի ու Ահարոնի
դէմ։ «Շատ աղէկ էր, կ'ըսէին, որ մենք Նգիպ-
տոս մեռած ըլլայինք՝ կամ աս անապատ տեղս
մեռնէինք, քան [Ժէ մեզ Աստուած հոն տանի՝
որ պատերազմով ջարդուինք ու մեր կնիկները
տղաքը [Ժալուին]։ Ետքը ելան «Ասանկ չըլլար,
ըսին, մենք Նգիպտոս կը դառնանք կ'երթանք»։
ու սկսան խորհուրդ ընել որ մէջերնին մէկը ա-
ռաջնորդ դնեն՝ որ անկէջ ելլեն դառնան։ Սն
ատենը Մովսէս ու Ահարոն ժողովրդոց առջևը
երեսի վրայ գետինը ինկան կ'աղաչէին որ աս
բանս չընեն. անոնց հետ նաեւ Յեսու որդի
Նաւեայ ու Քաղէք որդի Յեփոնեայ, (որ ան
տասուերկու լրտեսներէն էին), իրենք ալ ասոր
վրայ սաստիկ ցաւելով լալթերնին պատուած՝ Ժո

զովովորդը կը յորդորէին որ ամենեւին չվախնան
 հոգ չընեն, միայն թէ Աստուած հետեւնին ըւ-
 լայ, ան կը պատերազմի՝ կ'ըսէին՝ իրենց տեղը,
 Բայց ժողովուրդը մտիկ չըրաւ, հապա կատաղած
 սկսան վրանին վազել, և հոն տեղը ան չորսն ալ
 կը քարկոծէին, թէ որ ան ժամանակը յանկար-
 ծակի Աստուծոյ փառքը՝ վկայութեան խորանին
 վրայ չերևնար, որ ամէնքը յայտնի տեսան. ու
 կանչեց Մովսէսը ըսաւ. «Աս քանի մէկ է որ ատ
 ժողովուրդը զիս կը սրդողջընէ. այսչափ հրաշք-
 ներ ըրի ատոնց աչաց առջևը, ու դեռ ինծի չեն
 հաւտար. թող տուր, կ'ըսեմ, ինծի՝ որ սպաննեմ
 կորսնցընեմ զատոնք, և քեզ քու ազգովդ ատոնց-
 մէ աւելի մեծցընեմ շատցընեմ»։ Մովսէս ալ
 շուտ մը սկսաւ նորէն աղաչել Աստուծոյ, որ իր
 երկայնմտութեամբը աս անդամալիր ժողովըր-
 դոցը մեղաց թողութիւն տայ, որ «Զըլլայ թէ,
 ըսաւ, Եգիպտացւոց և ուրիշ անհաւատ ազգե-
 լուն բերանը իյնայ Աստուած, ու ըսեն թէ՝
 Խաբայեւացւոց Աստուածը ւայնչափ բաներ ընելէն
 ետեւ չկրցաւ իր ժողովուրդը իրեն խոստացած
 երկիրը տանիլ, անոր համար տարաւ անապա-
 տին մէջը ձգեց մեռցուց զանոնք»։ Մովսէս այս-
 պիտի բաներ զուրցելով՝ հազիւ քիչ մը Աստուծոյ
 սիրտը առաւ՝ որ բոլորովին չջնջէ ժողովուրդը։
 Բայց այսու ամենայնիւ երդում ընելով ըսաւ
 Աստուած՝ թէ «Ան Եգիպտոսէ ելող մարդիկը՝
 քսան տարուրնէ վեր մէկը ան աւետեաց երկիրը
 պիտի չմանէ՝ ինչպէս որ իրենք ուզեցին, Յե-
 սուէն և Քաղեբէն ՚ի զատ. հապա ամէնքը ան
 անապատի ճամբան ոսկորնին պիտոր թողուն»։
 Ուստի անկէց ետեւ հրամայեց Աստուած որ ճամ-
 բանին դարձընեն նորէն դէպ ՚ի կարմիր ծովը

երթան, ու անապատներուն մէջը ասդիս անդին մոլորած պտրտին, ինչուան որ քառսուն տարին լման կատարուի, ետքը Աւետեաց երկիրը հասնին, փոխանակ ան քառսուն օրուան՝ որ լրտեսները հոն ուշացան: Աս Աստուծոյ սպառնալիքը և պատիժներն որ Խորայեւացիք լսեցին, մտքերնին դարձաւ՝ սկսան ցաւիլ ու զղջալ իրենց ըրածներուն վրայ. և մէկալ օրը առտուանց կանուխ ելան Մովսէսի եկան ըսին թէ՛ «Մենք Աստուծոյ դէմ ըրած թերեհաւատութեան մեղքերնիս կ'ուզենք սրբել. ուստի հիմա դիմացի լերան գլուխը կ'ելլենք, ու անկէց պատերազմելով ալ առաջ կ'երթանք»: Մովսէս տեղէն չջարժեցաւ, և իրենց ալ ըսաւ թէ՛ «Մի ընէք ատ բանը, Աստուած հետերնիդ չէ, ձեր թշնամիները ձեզ տակ կ'առնեն կը կոտորեն»: Անոնք մտիկ չըրին՝ իրենք իրենց գլխուն ելան գացին. Մովսէսի ըսածին պէս Ամաղեկացիքն ու Քանանացիքը դէմերնին ելան՝ խել մը կոտորեցին ասոնցմէ, մնացածները խախք եղած՝ փախան բանակը դարձան:

Աս Խորայեւացւոց պատժէս ետքը՝ որով երսունըութը տարիի չափ ալ երկնցաւ իրենց ճամբորդութիւնը, Աստուած ան ատենները Մովսէսի ձեռքով ուրիշ ալ շատ խտրական ծէսեր և դատաստանական օրէնքներ տուաւ Խորայեւացւոց, որ Ղևտացւոց և Երկրորդ Օրինաց գրքերուն մէջը տեղն 'ի տեղը գրած են. նաեւ ան ժամանակները՝ ինչպէս կ'ըսեն, հանդիպեցաւ Կորխայ պատիժը, որ հիմա պիտի պատմենք:

Գ Լ ՈՒ Խ ԺԷ.

Կորիսը, Դարանը և Աբիրոնը կը պատժուին. ոչ
Ահարոնին գառազանը կը ծաղկի:

Ամ աշխարհի 2520: (Թուոց: ԺԶ. ԺԷ:)

Կորիս Ղևեայ ցեղէն՝ Ահարոնի հօրեղբօրը
որդին, որ քահանայութեան ետեւէ էր, ու Դա-
թան և Աբիրոն, (որ Ռուբենի ցեղէն մեծ մար-
դիկ էին), աս իրեքս մէկ եղած, և ուրիշ երկու
հարիւր յիսուն հոգի ալ իսրայելացւոց խօսքի
տէր մարդիկներէն հետերնին առած՝ Մովսէսի
ու Ահարոնի դէմ գլուխ քաշեցին, յանդգնու-
թեամբ վրանին ելան ըսին թէ՛ «Աս բաւական
է որ իսրայելացւոց ժողովուրդը սուրբ է, ու
զԱստուած իրենց մէջներնին ունին. ալ ձեզի ինչ՝
որ յափշտակեր էք Աստուծոյ ժողովուրդը, ու
տակերնիդ առեր կ'իշխէք վրանին»: Ան ատենը
Մովսէս անոնց առջեւ երեսի վրայ ինկաւ՝ ա-
սանկ պատասխան տուաւ թէ՛ «Աստուած որն որ
ուզեց նէ՛ ան ընտրեց իրեն առաւ, ու չուզած-
ները թողուց. ուստի, Կորիսայ ըսաւ, աս բա-
նիս վրայ մէկալ ցեղերուն մարդոցը պիտի դժարը
դար, չէ թէ՛ Ղևեայ ցեղին, որովհետեւ Աստուած
քեզ ալ զաւկըներովդ իրեն առեր մօտեցուցեր է.
և աս բաւական չէ՛ քահանայ ալ կ'ուզես որ ըլ-
լաս»: Ետքը Մովսէս աս նշանս դրաւ Կորիսայ,
որ վաղը իր մարդիկներովը ամէնը բուրվառնին
ձեռուընին առած խորանը քան, որ հոն Աս-
տուած իր կամբը յայտնէ. ետքը մարդ խրկեց
որ Դաթան ու Աբիրոնն ալ իրեն քան: Անոնք
ալ պատասխան տուին թէ՛ «Ձենք դար.

աս հերիք չէ՞, ըսին, որ մեզ ան պատուական
Եգիպտացւոց երկրէն հանեցիր՝ որ կաթ ու
մեղր կը բխէր, և աս անապատ տեղս բերիր
որ ամէնքս սպաննես. նայէ՛ սըւոր, որ իշխան
եղեր է հետերնիս սաստելով (այսինքն սէրթ)
ալ կը զուրցէ. թէ որ, ըսին, մեր աչուրներն
ալ փորես հանես նէ՛ մենք քու ոտքդ գալու
չենք»:

Մովսէս աս բանս որ լսեց՝ սաստիկ տակնու-
վրայ եղաւ, ու դարձաւ Աստուծոյ ըսաւ. «Տէր,
աս ապերախտներուն աղօթքը մի ընդունիր. ես
ատոնցմէ ամենեւին բան մը չեմ ուզեր առեր, ու
մէկուն զրկանք մը չեմ ըրած, որ վրաս ասանկ
կը խօսին»։ Աւտուանց Մովսէսի ըսածին պէս
Կորխը՝ իրեն երկու հարիւր յիսուն հետևողնե-
րովը բուրվառը ձեռուրնին՝ մէջը խունկ դրած՝
խորանին դուռն որ եկան, Մովսէս ալ Ահարոնի
հետը իրեն բուրվառը ձեռքը բռնած հոն կեցեր
էիննէ, յանկարծակիան տեղը Աստուծոյ փառքը
ամպով երևցաւ բոլոր ժողովրդոցը, և Աստուած
բարկութեամբ հրամայեց Մովսէսի ու Ահարո-
նի՝ որ ան ժողովրդեան մէջէն մէկդի կենան, որ
ինքը ան բոլորը մէկէն ջարդէ կորսնցընէ։ Ան
ժամանակը շուտ մը երկուքն ալ Աստուծոյ առ-
ջը երեսի վրայ ինկան, ու աղաչելով ըսին.
«Աստուած Աստուած հոգւոց և ամենայն մար-
մնոց, մէկ մարդու մը մեղաց համար բոլոր ժո-
ղովուրդին վրայ մի պիտի գայ քու բարկու-
թիւնդ»։ Ետքը Աստուած նորէն Մովսէսի հրա-
մայեց որ ժողովուրդը աս իրեք ապստամբներուն
քովէն զատուին հեռու կենան. ուստի Մովսէս
ալ աս բանս ժողովրդոց ապրսպրեց՝ ու ըսաւ.
«Թէ որ ատոնք ուրիշ մարդոց պէս մեռնին նէ՛

նշան ըլլայ որ Աստուած զիս ձեր վրայ չէ խրկեր, հապա թէ կարգէ դուրս ցուցանքով ողջ ողջ գետինը անցնելու որ ըլլան, գիտնաք որ ատ մարդիկը զԱստուած սաստիկ սրգողցուցեր են»։ Երբոր աս բանս կ'ըսէր՝ մէկ մ'ալ յանկարծակի գողալով գետինը ճեղքուեցաւ բացուեցաւ, ու կորխը, Գաթանը և Աբիրոնը ողջ ողջ իրենց տնով տեղովը ամէն բաներով մէջը առաւ՝ ծածկուեցան անյայտ եղան. ու անկէց ժողովուրդը սոսկալով անանկ մէկզմէկ անցան շփոթեցան՝ որ կարծես թէ բոլոր Խորայեւացւոց բանակը գետինը կ'անցնէր։ Ասոնց ետեւէն մէկալ երկու հարիւր յիսուն հոգին ալ, որ գլուխ քաշեր անդին խորանին առջևը խունկ կը մատուցանէին՝ անոնց վրայ ալ կրակ ինջաւ, այրեց մոխիր դարձուց զիրենք։ Ետքը հրամայեց Աստուած որ ան այրած մարդիկներուն ձեռքի պղնձէ բուրվառները մէյտեղ բերեն հալեն, ու տափկըցուցած ողջակեզի սեղանին վրան անցընեն, որ յաւիտէնական յիշատակ ըլլայ աստուածային պատու հասին, որ մէյ մըն ալ Ահարոնի զաւկընէրէն դուրս՝ ուրիշ օտար ցեղէ կամ ազգէ մարդ՝ Աստուծոյ առջևը խունկ չծխէ։

Աս սոսկալի պատուհասներէն ետեւ շուտ մը անոր մէկալ օրը ժողովուրդը նորէն սկսաւ մըռմըռալ Մովսէսի ու Ահարոնի դէմ, և վրանին վազելով կ'ըսէին թէ Դո՛ւք պատճառ եղաք որ երէկ այնչափ հոգի ջարդուեցան։ Անոնք ալ ճորով ձեռուրնէն խալըսած խորանն որ փախան՝ ամալը ինջաւ ծածկեց զիրենք. և ան ժամանակը Աստուած ալ սաստիկ բարկանալով՝ նորէն աս երկուքին հրամայեց որ ժողովուրդին մէջէն զատուին ելլեն, որ ալ մէկէն ան Խորայեւացիքը

աշխարհքէս ջնջէ: Իրենք ալ երբոր Աստուծոյ առջև ինկան աղաչելու որ թողութիւն տայ իրենց, ան ատենը ժողովուրդին մէջը ջարդը ալ սկսեր էր. ուստի Մովսէս շուտ մը Ահարոնի ըսաւ՝ որ բուրվաւը առնէ երթայ մէջերնին մրտնէ, և այնպէս անոնց մեղքը քաւելով՝ դադրեցընէ Աստուծոյ պատուհասը, բայց Ահարոն ինչուան գնաց որ դադրեցընէ՝ տասներորս հազար եօթը հարիւր հոգի մեռած էին:

Ետքը Աստուած աս Խորայեւացւոց տրտունջները բոլորովին վերցընելու համար՝ Ահարոնի քահանայութիւնը նոր հրաշքով մը ուզեց հաստատել. հրամայեց որ՝ Խորայեւացւոց տասուերկու ցեղն ալ զատ զատ մէկ մէկ գաւազանի վրայ իր ցեղին անունը գրէ, ու Ահարոնի գաւազանին վրայ ալ զատ իր անունը գրուի, և աս բոլոր գաւազանները մէկտեղ վկայութեան խորանը դնեն. «Ետքը ասոնց մէջէն, ըսաւ, որուն գաւազանն որ ծաղկի՝ նշան ըլլայ որ Աստուած զանիկայ իրեն քահանայութեան համար զատեր առեր է»: Երբոր անանկ ըրին՝ վկայութեան խորանին մէջ տապանակին առջևը դրին աս գաւազանները, մէկալ օրը Մովսէս ու Ահարոն խորանը մտան տեսան որ՝ անոնց մէջը միայն Ահարոնի գաւազանը կանանչցեր ծլեր ծաղկեր է ու վրան ընկոյզ (այսինքն ճէվիզ) պտուղ ալ բուսեր է. զասոնք դուրս հանեց Մովսէս՝ որ բոլոր ժողովուրդն ալ ան հրաշքը տեսան: Ետքը Աստուած հրամայեց որ ան Ահարոնի հրաշալի գաւազանը առնեն տապանակին մէջը դնեն՝ որ մէկալ բաներուն հետ պահուի, և յիշատակ ըլլայ Խորայեւացւոց անհնազանդութեան, որ մէյմ՝ ալ չտրտջան՝ ու ջարդուին մեռնին:

Բայց Խորայեւացիքը աս մէկմէկու ետեւ վրա-
նին եկած պատիժներէն անգարհուրած՝ և խիստ
սրտերնին կոտրած՝ եկան Մովսէսի ըսին թէ՝
«Մենք ալ օրէ օր կը ջարդուինք կը հատնինք կը
կորսուինք, ով որ վկայութեան խորանը կը
մօտիկնայ նէ՝ կը մեռնի. ասոր մէկ ճար մը տես.
մեզի ըսէ ինչ ընենք»։ Մովսէս ալ Աստուծոյ
հրամանովը զիրենք նորէն կարգաւորեց, որ խո-
րանին մէջի պէտք եղածը՝ միայն Ահարոնի իր
տղաքներուն հետ ինքը ընէ. ու Ղևտացիները
Աստուծոյ ծառայութեան մէջ ինչ գործք իրենց
գրուած է նէ՝ ան ընեն, անկէց աւելի բանի
ձեռք չղարնեն. և մէկալ մնացած բոլոր ժողո-
վուրդը խորանին հետ ամենեւին բան չունենան,
գրտէն միայն մէկալնոնց ծառայեն։

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԸ.

Խորայեւացոց ձամբորդութեան վերջի տարին
հանդիպած բաները։

ԱՄ աշխարհի 2552: (Թուոց. Ի. ԻԱ.)

Շատ տարիներէն ետեւ երբոր Խորայեւացիք
նորէն Սին անապատը եկան՝ և Կադէս ըսուած
տեղը բանակնին որ դրին, հոն Մարիամ Մով-
սէսի ու Ահարոնի քոյրը մեռաւ՝ և ան տեղը
Թաղուեցաւ։ Բայց աս տեղս ժողովուրդը նորէն
ջրի պակասութիւն քաշելով՝ սկսան տրտնջա-
լով նորէն Մովսէսն ու Ահարոնը ափ առնել թէ՝
«Աս ինչ է որ մեզ աս անապատս բերեր էք՝ որ
ծարաւէն ջարդէք. երանի թէ, կ'ըսէին, մենք
ալ ան Աստուծոյ տուած պատիժներովը մեր եղ-
բայրներուն հետը մեռած ըլլայինք, և աս նե-

ղութիւնները չքաշէինք»։ Մովսէս ու Ահարոն ալ խորանը գացին Աստուծոյ դիմեցին. Աստուած ալ Մովսէսի հրամայեց որ գաւազանը ձեռքն առնէ, ու Ահարոնի հետ բոլոր ժողովուրդն ալ մէյտեղ երթան ան դիմացի լեռը, հոն ապրառաժ քարէն ջուր հանեն՝ որ ժողովուրդը խմէ։ Մովսէս ալ անանկ գնաց ելաւ ան ապառաժին վրայ, ու ինչպէս կ'ըսեն՝ տարակուսած խելքը չկտրելով որ անկէ ջուր ելլէ այնպիսի թերեհաւատներուն համար՝ «Աս քարէս, ըսաւ, ձեզի ջուր պիտի հանենք»։ Եւ աս բանս ըսելուն պէս՝ ձեռքը երկու հեղ որ քարին զարկաւ, սկսաւ անկէջ առատ ջուր բխել, որ ժողովուրդը իրենց անասուններովը խմեցին։ Բայց աս բանիս մէջ Աստուած բարկացաւ Մովսէսի ու Ահարոնի, որ ինչպէս կ'ըսեն՝ իրենց աս գործքըս ընենինի Աստուծոյ ըսածին վրայ տարակուսիլ մը ցուցնելով՝ չար օրինակ տուին ժողովրդոցը. անոր համար երկուքին ալ աս պատիժս տուաւ Աստուած՝ որ Աւետեաց երկիրը չմտնեն. Եւ ան պատճառովը աս ջրիս անունը՝ Ջուր բամբասանաց կամ հակառակութեան ըսուեցաւ։

Ետքը երբոր Կադեսէ ելան Խարայեւացիք Հովը լերան տակը եկան, (որ ալ իրենց Եգիպտոսէ ելլելուն քառսուն տարին մտան), Աստուած Մովսէսի խմացուց թէ Ահարոնի ալ ատենը հասաւ՝ որ իրեն ան թերեհաւատութեանը պատիժ՝ Աւետեաց երկիրը չտեսած մեռնի, ու ինչպէս պիտոյ ընէր նէ՝ Մովսէսի ապրսպրեց։ Մովսէս ալ Աստուծոյ ըսածին պէս առաւ Ահարոնը ան Հովը ըսուած լեռը տարաւ, հոն քահանայապետական զգեստները վրայէն հանեց՝

անոր Եղիազար տղին հագուեցուց, որ հօրը տեղը ինքը քահանայապետ ըլլայ. և ան լերանը վրայ մեռաւ Ահարոն հարիւր քսանութիւնք տարուան, ու հոն թաղուեցաւ. Իսրայելացիք ալ երսուն օր անոր մահուանը սուգը կատարեցին ան տեղը: Հովը լեռնէն որ ելան Սելմոնա եկան, Ժողովուրդք ալ աս ճամբու նեղութիւններէն ձանձրացած՝ նորէն սկսան Աստուծոյ դէմ տժգոհալ ու Մովսէսի ըսել՝ թէ « Մեզ Եգիպտոսէ ինչո՞ւ հանեցիր, և անօթի ծարաւ մեզ աս անապատներուս մէջը կը ջարդես, որ ալ գաներ ենք ան անշահ մանանայէն՝ որ հացի տեղ կ'ուտենք »: Աստուած ալ աս մեղացս պատիժ՝ չար թունաւոր (այսինքն գէհիրլի) օձեր վրանին խրկեց՝ որ շատ մարդ զարկին սպաննեցին, ինչուան խելունին գլուխնին եկաւ՝ Մովսէսի գիմեցին՝ որ Աստուծոյ աղօթք ընէ աս պատուհասս վերցընէ: Մովսէս ալ Աստուծոյ հրամանովը մէկ պղնձէ օձ մը շինեց՝ ձողի (այսինքն սրրըգի) վրայ բարձր կայնեցուց, որ ան օձերէն զարնուողները աս պղնձէ օձը նայելով կը բժըշկուէին. ու ասանկ ընելով՝ դադրեցաւ աս պատիժս:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԹ.

Բաղասմունքս պատմութիւնը:

ԱՄ աշխարհի 2559: (Թուոց. ԻԲ. ԻԳ. ԻԴ:)

Իսրայելացիքը ճամբանին առաջ երթալով՝ երբոր Ամովրացւոց երկիրը հասան, և անոնց չգպած խաղաղութեամբ անկէց անցնիլ որ կ'ուզէին, Սեհոն Ամովրացւոց թագաւորը դէմեր-

նին ելաւ՝ չէր թողուր որ անցնին. ուստի Խարայեւացիք ալհետերնին պատերազմընելով՝ զանոնք տակ առին՝ ու տիրապետեցին Ամովրացւոց երկիրը։ Անկէց ետեւ եկան Բասան, և հոն ալ անոնց Ուլգ ըսած թագաւորը յաղթելով՝ որ ան ալ դէմ կը դնէր, անոր երկիրն ալ առին։ Այլ Խարայեւացւոց յաղթութիւններն որ լեց Բաղակ Մովսէսացւոց թագաւոր՝ վախցաւ որ իր երկիրն ալ առնեն. անոր համար խորհուրդ ըրաւ՝ ուղեց քովը կանչել Բաղաամ որդի Բէովրայ ըսած մէկ մարդարէ մը, որ գայ Խարայեւացիները անիծէ, որ չըլլայ թէ իրեն վրան ելլեն՝ զինքն ալ յաղթեն. բայց երբոր խրկած մարդիկը Բաղաամու գացին, ու ան ալ Աստուծոյ հարցուց, Աստուած արգիլեց որ չերթայ։ Բաղակ թագաւորը ետեւէն մէյ մ'ալ խրկեց իր իշխանները աւելի ընծաներով, որ չէ՛ չըսէ գայ՝ իրեն ինդիրքը կատարէ։ Բաղաամն ալ առջի բերանը ան բերած ընծաներուն երեսը չնայեցաւ, ու «Թէ որ, ըսաւ, բոլոր իր տանը արծաթն ու ոսկին Բաղակ ինծի տայ՝ ես Աստուծոյ խօսքէն դուրս չեմ ելլեր, անոր ինծի տուն տուածէն՝ աւելի պակաս բան չեմ ըսեր»։ Ետքը ան գիշերը քովը բռնեց ան մարդիկը՝ որ Աստուծոյ մէյ մ'ալնորէն հարցընէ, ու անանկ իրենց պատասխան տայ։ Աստուած ալ երևեցաւ Բաղաամու, ու իրեն թոյլ տուաւ որ ելլէ հետերնին երթայ, միայն թէ ըսածէն դուրս չելլէ՝ անէծք չկարդայ Խարայեւացւոց վրայ։ Երբոր առտուանց ասանկ ելաւ Բաղաամը՝ իր էջը հեծաւ ու անոնց ետեւէն կ'երթար, Աստուած՝ գիտնալով որ Բաղաամու սիրտը ստրկին վրայ դնաց, ու միտքը փոխուեցաւ՝ որ երթայ թագաւորին կամքը ընէ, բար-

կացաւ վրան, դիմացէն հրեշտակ մը խորկեց՝ ձեռքը թուր բռնած վերցուցած՝ որ ճամբուն վրայ կեցած Բաղաամը արգիլէ որ առաջ չերթայ։ Իշն որ աս հրեշտակը անանկ դիմացը ելած տեսաւ, (որ Բաղաամ չէր տեսներ), վախէն սկըսաւ ճամբէն դուրս մէկդի երթալ։ Բաղաամ ալ բանը չգիտնալով՝ դաւազանովը զարկաւ էշը որ շիտակ քալէ։ Քիչ մը որ առաջ գացին՝ էշը նորէն ան հրեշտակը տեսաւ առջևը կայնած, ու մէյմ՝ ալ մէկդի բաշուելու ատեն ան տեղը այգիին պատին քովէն անանկ քսուելով գնաց՝ որ Բաղաամու ոտքը ճմլեց ցաւցուց։ ան ալ սրդողելով իշուն կը զարնէր՝ որ աղէկ քալէ։ Ետքը գնաց հրեշտակը մէկ նեղ ճամբու մը վրայ կեցաւ, որ քովէն ամենեւին անցնելու տեղ չկար։ Տոն առջևն որ հասաւ էշը, ալ ճարը հատած՝ ան տեղը գետինը նստաւ։ Ան ատենը՝ որ Բաղաամ ալ չարաչար կը ծեծէր էշը, Աստուած յանկարծակի իշուն բերանը բացաւ, որ դարձաւ մարդու պէս Բաղաամու ըսաւ. «Ես քեզի ինչ ըրի՝ որ աս իրեք անգամ կ'ըլլայ որ զիս կը ծեծես»։ Բաղաամ ալ ըսաւ. «Անոր համար որ՝ զիս ծաղր կ'ուզես ընել, անանկ որ ձեռքս մէկ դանակ մը ունենայի նէ՝ հիմա քեզ անով կը զաշնէի ալ»։ Իշը նորէն իրեն դարձաւ ըսաւ. «Ես ան քու էշդ չեմ որ պղտիկուց՝ ի վեր ինչուան հիմա վրաս կը հեծնէիր, երբ ծուլացայ, քեզի ասանկ բան ըրի»։ Բաղաամ երբոր խօսքը բերանը անոր պատասխան կու տար՝ թէ չէ, յանկարծ Աստուած աչքը բացաւ՝ որ ինքն ալ տեսաւ ան ահաւոր հրեշտակը, ու շուտ մը վար ինջաւ երկրպագութիւն ըրաւ իրեն։ Հրեշտակը ան ալ տենը չեխեց զինքը որ անանկ անգթութեամբ

անբան անասունը կը ծեծէր, որ «Ես, ըսաւ, քու դէմդ ելեր էի քեզ բռնելու արգիլելու որ՝ ծուռ ճամբայ կ'երթայիր. ու թէ որ էշը առջէն չփախչըտէր, քեզ պիտոր սպաննէի՝ ու անմեղ անասունը թող տայի որ երթար»։ Բաղաւալ «Մեղայ, ըսաւ, թէ որ կամենաս նէ՝ ետ կը դառնամ»։ Հրեշտակը նորէն թող տըւաւ որ երթայ, «Միայն թէ ըսաւ՝ ինչ որ քեզի Աստուած տուն տալու ըլլայ նէ ան զուրցես»։

Երբոր եկաւ հասաւ Բաղաւալ, Բաղակ թագաւորը իր առջևը ելաւ, ու շատ մեծարանքով քովը առաւ բերաւ իրեն փառաւոր սեղան մը ըրաւ՝ բոլոր իշխաններն ալ մէյտեղ. և ետքը մէկ բարձր տեղ մը հանեց զինքը, որ անկէց Խորայել լացւոց բանակը աղէկ մը տեսնելով անէծք կարգայ վրանին։ Բաղաւալ ալ կախարդական բաներ ապրսպրեց թագաւորին՝ որ ան ատենը ընելով՝ իրեն ճար մը ըլլայ Աստուծոյ հրաման առնելու որ անիծէ զանոնք։ Բայց Բաղակ թագաւորը աս ամէն բաները ընելէն ետեւ՝ չէ թէ միայն ուզածին չհասաւ, հապա անոր ներհակը՝ անիծելու տեղը Աստուած Բաղաւալու բերանը դրաւ որ Խորայել լացւոց վրայ օրհնենք կարգայ, ու անոնց ընելու յաղթութիւնները զուրցէ. նաև Խորայել լացւոց ազգէն գալու մեծիային վրայ փառաւոր մարգարէութիւններ ընէ։ Անոր համար Բաղաւալու վրան սրգողելով Բաղակ՝ ետքը աս ըսաւ. «Քեզ իմ թշնամիներս անիծելու կանչեցի, ու դու անոնց օրհնենք տալէն չես գաղտնիք ինծի ալ պէտքը չես, ուսկից եկար նէ գարձիր տեղդ գնա. ես միտքս գրեւ էի որ քեզ եւելօք պարգևներով մեծարեմ. բայց կը տեսնեմ որ Աստուած զքեզ աս բարիքներէն զրկեց»։

Բաղաամ ալ պատասխան տուաւ՝ թէ « Քեզի չքսի՞ որ տունդ լեցուն ոսկի ու արծաթ ալ ինծի տալու ալ ըլլաս՝ Աստուծոյ իմ բերանս դրածէն աւելի կամ պակաս բան չեմ կրնար զուրցել » :

Իրաւ որ թէպէտ Բաղաամ չար մարդ մըն էր, և ինչպէս կ'երևայ նաև կախարդ ալ էր, որ աւսով անարժան էր մարգարէութեան, բայց Աստուած իր մեծագործութիւնը ցուցունելու համար չգարշեցաւ իր սուրբ պատգամը այսպիսի մարդու բերանը դնել. ինչպէս անոր տալու խրատը և յանդիմանութիւնն ալ արժանապէս իր անբան իշուն բերանը դրաւ. որ երկուքն ալ իրենց բերնովը ըսածը չէին հասկընար : Անոր համար Բաղաամ ան մարգարէութիւնները ըսելէն ետև, Բաղակ թագաւորին ճամբայ ցուցուց որ՝ ինչպէս Խորայեւացիները մեղաց մէջ ձգէ, որ անով Աստուծոյ պատժութիւն ու ջարդութիւն : Եւ բանը ասանկ եղաւ որ, Մովսէսը ու Մադիանացւոց երկիրը Խորայեւացիքը երբոր բանակին դրին, սկսան անոնց աղջիկներուն հետ պոռնկութիւն ընել. և անոնք ալ զիրենք գլխէ հանեցին՝ որ հետերնին երթան կուռքերու զոհած կերակուրներ ուտեն, ու Բէլքիեզովը ըսուած կուռքերնին պաշտեն :

Աս պատճառով Աստուած Խորայեւացւոց վրայ սաստիկ բարկացաւ, ու հրամայեց Մովսէսի՝ որ մարդ մարդու չխնայէ՝ բոլոր ասկռապաշտութիւն ընողները թրէ անցընեն. որ անանկ՝ քսանըչորս հազար հոգի ինկան : Եւ աս ջարդիս ատենը Փենեհէս Ահարոնի թուր՝ Եղիազար քահանայապետին որդին՝ Աստուծոյ կողմանէ կեցած մասնաւոր վրէժխնդրութիւն ցուցունելով, Աստուած նորէն հաստատեց որ քահանայութիւնը

ինչուան ետքը որդւոց որդի իրենց աղդին մնայ։
Բայց աս բաներս ըլլալէն ետե Աստուած Իս-
րայելացւոց հրամայեց որ ան Մագիանացւոց
վրան ելլեն՝ առանց խնայելու ջարդեն զանոնք,
որ ասանկ խաբելով մեղաց տէր ըրին Իսրայելա-
ցիքը. և աս պատերազմիս մէջը Բաղաամն ալ
հետերնին ինկաւ մեռաւ։ Նաև ասոնցմէ ձեռք
ձգած կողոպուտը՝ Մովսէս Իսրայելացւոց մէջը
ամենուն արդարութեամբ բաժնեց. և ինչուան
ան տեղը Յորդանանի քով առած երկիրները՝
Աստուծոյ հրամանովը Ռուբենի, Վադայ՝ ու
Մանասէի կէս գեղին տուաւ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի.

Մովսէս մարգարէն կը վախճունի, քնտռ որդի Նաւան
անոր տեղը կ'ակցնի։

ՍԺ աշխարհի 2553։ (Բ .Օրի. ԼԲ. ԼԳ.)

Աստուած որովհետեւ Մովսէսի արգիլեր էր՝
որ Իսրայելացիքը աւետեաց երկիրը ինքը չտա-
նի, և հոն չկոխէ, անոր համար Իսրայելացւոց
բանակը երբոր Յորդանան գետին քովերը հա-
սաւ, որ Քանանացւոց կամ աւետեաց երկրին
սահմանն էր, Աստուած Մովսէսի հրամայեց որ
Յետու որդին՝ Նաւեայ՝ (որ իր աշակերտն էր) իր
տեղը Իսրայելացւոց վրայ գլուխ կամ առաջնորդ
դնէ, և ինքը մեռնելու պատրաստութիւնը տես-
նէ։ Մովսէս ալ Իսրայելացւոց ամէն գործը կար-
գի դնելէն ետե՝ Յետուն կանչեց, և ամենուն
առջև աս Աստուծոյ տուած հրամանը իրեն
յայտնեց, ու սիրտ տուաւ որ զօրանայ, չվախ-
նայ թշնամիներէն, Իսրայելացւոց ժողովուրդը

քաջութեամբ տանի հասցընէ Աստուծոյ խոստացած երկիրները:

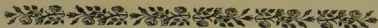
Ասկէ 'ի զատ շատ խրատներ և յորդորանքներ ըրաւ Մովսէս Իսրայելացւոց՝ որ Աստուծոյ տուած օրէնքները և պատուիրանքները աղէկ պահեն. որ բոլորը հինգ գրքի մէջ գրած իրենց թողուց, այսինքն Մնեգոյ, Ելից, Ղևտացւոց, Թուոց, և Երկրորդ Սրինաց: Նաև ան վերջի ատենը մէկ օրհնութիւն մըն ալ շինեց Աստուծոյ, որ կը սկսի՝ Նաչեցարոս էր Ին, ու սորվեցուց Իսրայելացւոց՝ որ ըսեն, և անով շնորհակալ ըլլան աստուածային անբաւ երախտեացը՝ որ իրենց վրայ ցուցուցեր է, ու պիտոր ցուցունէ՝ թէ որ հաւատարմութեամբ Աստուծոյ ծառայեն: Անկէ ետեւ Յակոբ նահապետին պէս մարգարէական հոգւով ամէն Իսրայելացւոց ցեղերուն վրայ զատ զատ օրհնենքներ կարդալով՝ Աստուծոյ հրամանովը Աբարիմ կամ Նաբաւ ըսուած լեռանը գլուխը ելաւ, որ անկէց բարձրէն Աստուած իրեն ցուցուց բոլոր Իսրայելացւոց տալու երկիրները, և հոն տեղը առանձին վախճանեցաւ ու թաղուեցաւ, անանկ որ ամենեւին մարդ չգիտցաւ իր գերեզմանը՝ թէ ան լեռանը ո՞ր կողմը թաղուած է:

Մովսէս մարգարէն երբոր վախճանեցաւ նէ թէ պէտ հարիւր քսան տարուան էր, բայց ինչուան ետքի ատենը՝ ծերութեան նշան վրան չէր երևար, հապա անանկ ժիր ու կայտառ էր՝ որ երեսը կռնձմտունք մը չկար, ու աչուրները առողջ աղէկ կը տեսնէին: Նաև աս սուրբ մարգարէիս պէս՝ ինչպէս աստուածաշունչը կը գրէ՝ ուրիշ մարգարէ մը չէ եղած, որ զԱստուած գէմ առ գէմ տեսնէ, հետը բարեկամի պէս բերնէ

քերան խօսի, և այնչափ մեծամեծ հրաշքներ
գործէ:

Իսրայելացւոց ժողովուրդն ալ երսուն օր Մով-
սէսի վախճանելուն սուգը կատարելէն ետե՝ Յե-
սու որդին Նաւեայ Մովսէսին տեղը առաջնորդ
և գլուխ ճանչցան. որ ան տարաւ մտցուց զիրենք
աւետեաց երկիրը. ինչպէս հետագայ մասին մէջը
պիտի պատմենք:

ՅԱԻ Ե ԼՈՒ ԱԾ

ՅՈՒԲ ԵՐԱՆԵԼԻԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆԸ

Ժամանակին կարգը անանկ կը բերէ, որ աստեղս՝ Մովսէս մարգարէին վախճանելէն ետե՛՛ն՝ Յօբ երանելիին մասնաւոր պատմութիւնը դընենք, որ ինչպէս Յունաց և մեր աստուածաշունչը կ'ըսէ՝ Յօբն ալ Աբրահամ նահապետէն առաջ եկած՝ Եսաւայ ցեղէն Տինգերորդ կը սեւուի, ինտոր Մովսէս ալ Յակօբ նահապետին ցեղէն անանկ կու գայ. որ այնպէս Յօբ երանելին և Մովսէս մարգարէն՝ երկու եղբօր թուան զաւկրներ կ'ըլան:

Աս Յօբ երանելիս՝ որ Յօբաբ ալ կ'ըսուէր, Եդովմայեցւոց երկիրը Աւսիդ ըսուած գաւառը կ'ըլար. և ինքը իշխանի մը պէս էր, ու անոնց մէջը ունեւորներէն մէկն էր, որ եօթը հազար ոչխար ունէր, իրեք հազար ուղտ, հինգ հարիւր չուխտ եզ, ու հինգ հարիւր մատակ էշ. նաև ասոնցմէ ՚ի զատ ուրիշ ալ աշխարհքիս բարիքներէն աւելի հարուստ էր առաքինութեամբ, անմեղութեամբ, և կատարեալ աստուածպաշտութեամբ: Աստուած իրենտասը զաւակ տուէր էր, եօթը մանչ՝ իրեքը աղջիկ. և Յօբայ աչքը միշտ ասոնց վրայ էր՝ որ չըլլայ թէ Աստուծմէ հեռանան՝ չար ճամբայ երթան. անոր համար երբոր անոնք մէյտեղ կու գային որ ուտեն խմեն

ուրախութիւն ընեն, շուտ մը Յոր անոնց ամէն մէկին համար մէյմէկ զոհ կը մատուցանէր Աստուծոյ, որ թէ մեղք մը ըրեր են նէ՝ Աստուած իրենց թողութիւն տայ: Ասանկ աստուածաւախ, արդար, ու սիրելի Աստուծոյ ըլլալով Յոր, չար սատանան միշտ բարւոյն հակառակ՝ շատ կը նախանձէր վրան, և ետեւէ էր որ զինքը փորձու-
թեան մեղաց մէջ ձգելով՝ Աստուծոյ աչքէն հանէ: Եւ աս բանս այսպիսի առակով կը պատմէ աստուածաշունչը:

Մէկ օր մը հրեշտակները Աստուծոյ առջևը կեցած որ կը պաշտէին, սատանան ալ աշխարհքիս վրայ պտըտեւէն ետեւ՝ ինքն ալ հոն եկաւ. Աստուած դարձաւ ըսաւ իրեն. «Կը տեսնաս, սատանայ, իմ Յոր ծառաս, որ աշխարհքիս վրայ անոր պէս սուրբ, արդար, աստուածապաշտ և անմեղ մարդ չկայ»: Սատանան ալ Աստուծոյ պատասխան տուաւ. «Ի՞նչ, ըսաւ. ձրի մի (այս ինքն ճապա մի) Յորը զԱստուած կը պաշտէ. հապա դուն ձեռքդ վրան դրեր՝ ամէն գիէն պահ պաներ ես՝ ու որհնելով հարստացուցեր ես զինքը. անոր համար ատանկ անմեղ է. թող քիչ մը դպիր իրեն, ան ժամանակը պիտի տեսնես որ՝ ինչպէս անոր ըրածը սրտանց չէ՝ հապա կեղծաւորութիւն է »: Ան ատենը Աստուած ալ սատանային ըսաւ. « Ահա քու ձեռքդ կու տամանոր բոլոր ունեցածները, որ ի՞նչ կ'ուզես նէ ընես, միայն թէ իրեն անձին մի մօտենար »: Սատանան ալ ելաւ գնաց՝ որ Յորը փորձէ. և ասանկ եղաւ: Տեսնես որ՝ մէկ օր մը Յորայ զաւկները (ինչպէս որ սովորութիւն ըրեր էին) երբոր մէյտեղ ժողված իրենց մեծ եղբօրը քով կ'ուտէին կը խմէին, յանկարծ մէկ մարդ մը ե-

կաւ Յորայ պատմեց որ՝ «Քու եղններդ երբոր կը հերկէին կը բանէին, ու անոնց քովը էշերդ ալ որ կ'արծէին, մէկէն գերեւլարներ (այսինքն թիւրիւտիւններ) վրայ հասան՝ բոլորը քաշեցին տարին, ու սպահապաններն ալ սպաննեցին. անոնցմէ ես մինակ խալըսեցայ եկայ որ քեզի ըսեմ»։ Ասիկայ որ աս բանը Յորայ կը պատմէր, ան ատենը մէկ ուրիշ մարդ մըն ալ վրայ հասաւ, և ան ալ սկսաւ ըսել թէ՝ «Երկնքէն կրակ ինջաւ քու ոչխարներուդ վրայ, ամէնը երեց մոխիր դարձուց՝ իրենց հովիւներն ալ մէյտեղ. անոնցմէ ես մինակ փախայ խալըսեցայ եկայ որ քեզի պատմեմ»։ Երբոր աս կ'ըսէր, ուրիշ մըն ալ ետեւէն եկաւ, սկսաւ ըսել. «Իրեք խումբ ասպատակաւորներ (այսինքն ձէլալիւններ) վրանիս եկան ուղտերդ առին տարին՝ ու վրայի եղած սպահապանները մեռուցին, որ ես միայն փախայ ազատեցայ՝ եկայ որ քեզի պատմեմ»։ Աս ալ իր խօսքը չմընցած՝ մէկ ուրիշ մարդ մըն ալ եկաւ ետեւէն ու ըսաւ. «Երբոր տղաքդ և աղջիկներդ իրենց մեծ եղբօրը քով կ'ուտէին կը խմէին, յանկարծակի մէկ փոթօրիկ մը (այսինքն գայ մը) ելաւ՝ տունը զաւկըներուդ վրայ կործանեց՝ ամէնքը մեռցուց ինծմէ՝ ի զատ, որ ես մինակ խալըսեցայ եկայ որ քեզի պատմեմ»։ Երբոր աս ետքինս ալ լսեց Յօբ, ան ատենը ելաւ վրայի հագած լաթը պատուեց ու գլխուն մազը կտրեց, (որ աս բաներս ան ժամանակի սգոյ նշան էր), այնպէս գետինը փռուեցաւ՝ Աստուծոյ երկրպագութիւն ըրաւ, ու ըսաւ. «Ես իմ մօրմէս մերկ աշխարհք եկայ, և նորէն մերկ պիտի դառնամ. աս բաներս ինծի Աստուած տուաւ, և հիմա ինքը ետ առաւ. ինչպէս որ Աստուած կ'ամեցաւ նէ՝ անանկ

եղաւ. Աստուծոյ անունը օրհնեալ ըլլայ» : Այսպիսի սիրով Յոբ երանելին համբերելով աս փորձանքներուս, ամենեւին Աստուծոյ դէմ չտագոհաց : Սատանան աս բաները ընելէն ետե՛ երբոր նորէն Աստուծոյ առջևը ելաւ, Աստուած իրեն հարցուց. « Հիմա, ըսաւ, փորձելով իմացա՞ր մի իմ Յոբ ծառայս, որ ինչպէս ըսի նէ աշխարհքին վրայ անոր նմանը ճշմարիտ արդար ու աստուածապաշտ մարդ չկայ, որ ատ փորձանքներն ալ գլուխը գալով՝ ինքը իր անմեղու թեան մէջը մընաց » : Սատանան ալ Աստուծոյ պատասխան տրւաւ. « Ատ մեծ բան մը չէ, ըսաւ, որ մէկը իր վրայի կաշին պահելու համար՝ անոր տեղը իրեն ունեցածներուն կաշին տայ. մարդ ամէն բանը կու տայ կը կորսնցընէ՝ որ միայն թէ իր անձը խալըսէ. անանկ չըլլար, ըսաւ, հապա քիչ մը դպիր իրեն ոսկորներուն ու մսին. ան ատենը տեսնես թէ ինտո՞ր երեւո՞ղ կը վազէ քեզ կ'անիծէ » : Աստուած ալ ան ժամանակը սատանային ըսաւ. « Ահա բոլորովին Յոբը քու ձեռքդ կու տամ, որ ինչ որ ուզես նէ ըսես, միայն թէ հոգին չհանես՝ չմեռցընես զինքը » : Երբոր աս հրամանս առաւ սատանան, շուտ մը գնաց անանկ հիւանդու թիւն մը ձգեց Յոբայ վրան՝ որ ոտքէն ինչուան գլուխը ողջ տեղ մը չմնաց. բոլոր մարմինը խոցերով լցուած (այսինքն եարա փերէ եղած) գարշելի թարախները վրայէն կը վազէին. ու անանկ՝ իրեն մարդիկներն ալ իրմէ գանելով, քաղքէն դուրս հանած աղբիւսը (այսինքն չէօփլիւկին) մէջը, ձգած էր. որ հոն օրերով նստած՝ խեցիով (այսինքն թուղլայի կտորուանքով) ան որդնոտ թարախները մարմնոյն վրայէն կը քերէր : Բայց այսչափ անտանելի տառապանաց և

Թշուառութեան մէջը՝ երանելին Յոբ ամենեւին չտոգոհաց ու համբերութիւնը չկորսնցուց, հապա միշտ փառք կու տար Աստուծոյ: Եւ ասոր դէմ, Յոբայ կնիկը երկանը այսպիսի խեղճութիւնները տեսնելով՝ ալ ձանձրացած, սատանային դրդմամբը երբոր Յոբայ ըսաւ թէ՛ «Ինչուան երբ ատ տառապանքը պիտի քաշես. պարապ տեղը կը յուսաս որ ատկէց խալըսիս, ու ես ալ քու պատճառովդ տնէ տուն թափառական եղեր եմ. մէկէն Աստուծոյ դէմանէ՞ծք մը կարդա, որ հոգիդ առնէ շուտով ազատիս», Յոբ վրան սրդողած ծուռ ծուռ նայեցաւ, ու ասանկ իրեն պատասխան տուաւ. «Իրաւքնէ որ, ըսաւ, մէկ խենթ կնկան մը պէս բան զուրցեցիր. մենք որ Աստուծոյ ձեռքէն այսչափ բարիքներ առինք, հիմա աս չարիքներուս պիտի չհամբերե՞նք»:

Ետքը աս Յոբայ վրան եկած բոլոր փորձանքները լսելով՝ իրեք հոգի իր բարեկամներէն զինքը տեսնելու և մխիթարելու եկան. մէկը Եղիփազ թեմնացի ըսուած, մէկալը՝ Բաղդատ սաւքեցի, երրորդը Սովփար մինեցի, ու ասոնց ետեւէն մէկ մ'ալ եկաւ՝ Եղիուս բուզացի. որ ամէնքը Եդոմայեցուց երկրին իշխաններէն էին, որ թագաւոր ալ կ'ըսուէին: Ասոնք Յոբ երանելին ան խեղճութեան մէջը տեսնելով՝ առջիբերանը չկրցան զինքը ձանձնաւ. ու ետքն որ իմացան՝ սաստիկ ցաւելով սկսան լալով վայ տալ իրենց, վրայի լաթերնին պատըռտեցին, գլուխնին հողջանեցին, ու խել մը ատեն բերաննին կապուած՝ Յոբայ առջևը իրենք ալ գետինը նստան, և անանկ պաղած վրան կը նայէին. ինչուան որ Յոբ՝ սուաջ ինքը բերանը բացաւ, և իր գլուխը եկած

փորձանքները սկսաւ իրենց ըսել: Բայց աս բաներս զրուցելու ատեն խօսքը գանգատելու պէս որ ձգեց, ան ատենը անոնք ըսածը ծուռ իմանալով՝ տոգոհանքի կերպ առնելով, Յոբ երանելին մխիթարելու տեղը՝ սկսան չեխելով իրեն խրատ տալ՝ թէ Քու ըրած մեղքերուդ համար Աստուած քեզի աս պատիժներս խրկեց: Յոբ ալ անոնց դէմ իր անմեղութիւնը ցուցունելով՝ կ'ըսէր որ Աստուած արդարներուն ալ վիշտ նեղութիւն կու տայ, որ իրենց համբերութիւնը փորձէ, և վարձքերնին աւելցնէ. անոնք ալ մէկ բերան ասոր դէմ կենալով իրենց կարծիքը կ'ուղէին հաստատել թէ՝ Աստուած անմեղ մարդուն պատիժ չխրկեր: Առ բաներուս վրայ շատ երկայն կերպ կերպ պատճառներով մէյմէկու հետ տաքցած հակաճառութիւն ընելով Աստուած ամսին մէջէն հետերնին խօսեցաւ, ու Յոբայ ըսածները ցուցուց թէ ճշմարիտ է, և անոր բարեկամները չեխեց, որ ծուռ բան հաստատելով՝ Յոբայ դէմ անանկ սիրտ ծակելու խօսքեր ըսին: Անոր համար ետքը իրենց հրամայեց որ եօթը հորթ և եօթը ոչխար բերեն Յոբայ տան, որ իրենց համար զոհ մատուցանելով աղօթք ընէ՝ որ ան իրենց ըրած մեղացը թողութիւն ըլլայ:

Յոբ երանելին աս փորձութիւններուս քաջասրտութեամբ համբերեւէն ետեւ, նորէն Աստուած իր առջի առողջութիւնը դարձուց, և առջի ունեցած բարիքներուն երկու այնչափը իրեն տուաւ, և նորէն ալ եօթը մանչ զաւակ, ու իրեք աղջիկ ունեցաւ. հարիւր եօթանասուն տարի ալ ապրեցաւ. և բոլորը՝ երկու հարիւր քառասունըութ տարի աշխարհքիս վրայ ապրեւէն ետեւ՝ բարի մահուամբ վախճանեցաւ:

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՅԵՍՈՒԱՅ ԵՒ ԴԱՏԱԻՈՐԱՅ
ԳՐԲԵՐՈՒՆ. ԻՍՐԱՅԵԼԱՅԻՈՅ ԱԻԵՏԵԱՅ ԵՐԿԻՐԸ
ՄՏՆԵԼ ՏԻՐԱՊԵՏԵԼԸ. ԵՒ ԻՐԵՆՅ ԴԱՏԱԻՈՐՆԵՐՈՒՆ
ԱՏԵՆԸ ՀԱՆԴԻՊԱԾՆԵՐԸ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

Յետո՛ւ կ'առաջնորդէ Խորայեղացոց՝ որ Յորդանան գետը
կ'անցնին:

ԱՄ աշխարհի 2553: (Յես. Բ. Գ. Ե:)

Մ ՈՎՍԷՍ մարդարէին վախճանէլէն ետքը,
Յետու որդին Նաւեայ Աստուծոյ հրամանովը
զօրանալով՝ ապրսպրեց Խորայեղացոց որ պատ-
րաստուին Յորդանան գետը անցնելու, որ ալ
սկսին Քանանացիքը ջարդել՝ անոնց երկիրները
տիրապետել. և աս բանիս համար՝ առաջ երկու
կտրիճ լրտես (այսինքն չաշուտ) խրկեց Նրիբով
ըսուած Քանանացոց մայրաքաղաքը, որ ան տե-
ղերուն որպիսութիւնը երթան իմանան:

Աս լրտեսները երբոր ելան գացին, ու հոն
Ռախաբ ըսուած մէկ կնկան մը տունը ինջան,
Նրիբովի թագաւորը իմանալով որ ասանկ մար-
դիկ իր երկիրը եկեր են լրտեսութիւն ընելու՝
ետենին մարդ խրկեց որ երթան Ռախաբին տնէն
բռնեն զիրենք: Բայց Ռախաբը զանոնք տարաւ

գաղտուկ տեղ մը պահեց, ու եկողները խաբեց ըսաւ թէ՛ «Ասանկ մարդիկ իրիկունը ինծի եկան՝ և առտուանց կանուխ ելան չեմ գիտեր ո՛ւր գացին, նայեցէք որ ետենէն հասնիք»։ Եւ զանոնք այսպէս ճամբելէն ետե՛ւ գնաց լրտեսներուն ըսաւ թէ՛ «Գիտեմ որ Աստուած՝ մեր երկիրը ձեր ձեռքը պիտի տայ. ինչու որ՝ ձեր ահը տիրեր է աս մեր մարդոցը վրայ, լսելով՝ ձեր կարմիր ծովէն հրաշքով անցնելնիդ, ու Ամովրացւոց թագաւորներուն տուած ջարդերնիդ՝ ձեր Աստուծոյն օգնականութեամբ. որ ես ալ կ'ըսեմ թէ՛ ան է ճշմարիտ Աստուածը. անոր համար կ'աղաչեմ որ՝ երդում ընէք խօսք տաք ինծի, որ ինչպէս ես ձեզի աս բարիքս ըրի՝ ձեզ պահեցի, դուք ալ ինծի և իմ տանս խնայէք ողորմիք՝ երբոր աս քաղաքը մտնելու ըլլաք»։ Անոնք ալ խօսք տուին երդուընցան որ զինքը խալժսեն, «Միայն թէ, ըսին, ան ատենը հայրդ մայրդ եղբայրներդ քու տունդ ժողովես, ու նշանով ճանչցուելու համար՝ տանդ պատուհանը մէկ կարմիր չուան մը կապես, որ ան տեսնելով՝ քեզի չգպչինք»։ Ասանկ մէջերնին խօսք դնելէն ետեւ, կնիկը զիրենք տանը պատուհանէն (որ քաղքին պարսպին վրայ կ'ըլլար) չուանով վար ինջեցուց, ու անանկ գաղտուկ ելան գացին։ Լրտեսները երբոր դարձան պատմեցին թէ՛ ինչպէս Աստուած անոնց սիրտը վախ ձգեր է, Յեսու աւելի սիրտ առաւ՝ Իսրայելացւոց բանակը առաջ բերաւ ինչուան Յորդանան գետին քովը. ու ժողովրդոց իմացուց որ՝ հրաշքով ան Յորդանան գետէն անդին պիտոր անցնին. և ինչպէս որ պիտի ընէին՝ տեղն 'ի տեղը իրենց ապրսպրեց։

Աստի իրեք օրէն ետեւ Աստուծոյ հրամանո-
վը քահանաները առջեւէն տապանակը ուխտին
կոնակնին առած երբոր եկան ալ ոտուրնին
Յորդանանի ջրին դպցնելու եղան, յանկար-
ծակի ան տեղէն Յորդանան գետը երկուք ճըղ-
քուեցաւ. վերէն եկած ջրերը կեցան մէկմէկու
վրայ դիզուեցան, ու վարի եղածները անցան ծո-
վը գային. և ան տեղը ցամաք ճամբայ որ մը-
նաց, քահանաները տապանակը վերուցած գա-
ցին մէջ տեղը կեցան՝ ինչուան որ բոլոր Խորայե-
լացոց բանակը ամենեւին առանց [թըլելու մէջէն
անցաւ մէկալ գին գնաց։ Ան ատենը որ տապա-
նակը դեռ Յորդանանի մէջն էր, Աստուած հրա-
մայեց Յեսուայ որ՝ ամէն ցեղէն մէյմէկ հոգի՝
մէկ մէկ քար Յորդանանի մէջէն առնեն վերցը-
նեն, ու անանկ տասուերկու քար՝ տանին իրենց
առջի բանակ դրած տեղը տնկեն, որ աս հրաշ-
քիս յաւիտենական յիշատակը մնայ. նաեւ աս-
կէ՝ ի զատ ուրիշ տասուերկու քար ալ տնկեց
Յեսու Յորդանանի մէջը տապանակին կեցած
տեղը։ Ամենէն ետեւ երբոր տապանակն ալ
Յորդանան գետին մէջէն ելաւ, ան ժամանակը
նորէն ջուրը եկաւ առջինին պէս սկսաւ վազել։
Խորայեւացիք Յորդանանէ ելլալէն ետքը՝ Յե-
սու Աստուծոյ հրամանովը գայլախազէ (այսինքն
չախմախի քարէ) դանակ շինեց, և անով բոլոր
անապատը ծնած Խորայեւացոց էրիկ մարդիկը
թլփատեց, որ չէին [թլփատուած. և աս պատ-
ճառովս ան առջի բանակ դրած տեղին անունը՝
Գաղգաղա ըսուեցաւ։ Աս տեղս՝ ալ երկնքէն
մանանայ իջնալը դադրեցաւ, Խորայեւացիք ցո-
րենէ հաց սկսան ուտել. որ առջի զատիկնին ալ
հոս ընելով՝ ցորենէ շինած բաղարջ կերան։

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Երիբով ու Գայի ըստուած քաղրքներուն ստուգը:

ԱՄ աշխարհի 2553: (Յես. 2. Ի. Ը:)

Երեքով քաղքին մարդիկը, որ խիստ վախ-
ցեր էին Խորայեւացւոցմէ, երբոր իմացան թէ
Յորդանան գետը անցան՝ իրենց մօտեցան,
քաղքին դռները գոցած՝ անանկ ներսը կեցեր
էին:

Բայց Աստուած կամեցաւ որ նոր կերպով մը
Խորայեւացիք աս քաղաքս առնեն. հրամայեց
Յեսուայ որ՝ մեց օր մէյմէկու ետեւէն մէկ ան-
գամ Խորայեւացւոց զօրքը ելլէ՝ քահանաներն
ալ մէկտեղ տապանակը ուխտին հետերնին ա-
ռած, Ժողովուրդը առանց ձայն ձուն հանելու՝
եօթը քահանայ միայն փողեր չալելով անանկ
Թափօրի պէս Երեքովի պարսպին չորս դին պար-
տին, ու եօթներորդ օրը եօթը հեղ աս պտոյն
տըս ընեն, և վերջին անգամը փողերը չալելուն
պէս բոլար Ժողովուրդը մէկէն սկսին կանչուը-
տել: Աս որ ասանկ ըրին Խորայեւացիքը, ան ա-
տենը Երեքովի պարիսպները մէկէն չորս դիէն
բոլոր կործանեցան գետինը ինկան. իրենք ալ
Աստուծոյ հրամայածին պէս վաղեցին մէջը մը-
տան, և ինչպէս որ Յեսու Աստուծոյ ուխտ ըրեր
էր որ բան մը չապրի չխալըսի, անանկ առանց
խնայելու բոլոր բովանդակ մարդ ու անասուն
ինչ որ կար նէ՝ ջարդեցին թրէ անցուցին, ու
քաղքին կրակ տուին մոխիր դարձուցին: Եւ
մէջէն միայն Ռախաբը իր մարդիկներովը՝ ինչ-

պէս խօսք տուեր էին նէ՝ խալըսեցին, որ եկաւ ինքն ալ Խորայեւացւոց հետ մէկ եղաւ, ու ետքը Յուդայի ցեղէն Սաղմոն ըսուած մէկու մը հետ կարգուեցաւ, (որ Քրիստոսի ազգահամարին մէջը կը յիշուի)։ Ետեւ Յեսու հերիք չսեպելով Նրիքովի ասանկ չարաչար հիմնայատակ ըլլալը, անէծք ալ կարգաց ան մարդուն վրայ՝ որ Նրիքով քաղաքը նորէն շինելու ըլլայ. անանկ որ, ըսաւ, առջինեկ զաւկովը անոր հիմք դնէ, և պինտ ետքինովը պարսպին դուռը շինէ, (այսինքն ան մարդուն բոլոր զաւկրները մէկմէկու ետեւէ մեռնին). ու ըսածին պէս հինգ հարիւր տարիէն ետեւ՝ Թագաւորաց ատենը կատարուեցաւ, երբոր Ազան կամ Աքիէլ ըսուած բեթելացի մէկ մարդ մը՝ նորէն Նրիքովը շինեց։

Նրիքովը կործանելէն ետեւ՝ Յեսու ուզեց որ Պայի ըսուած քաղքին վրայ երթայ. և ան վերի ըսած լրտեսներէն իմանալով որ աս անանկ ուժով մը չէ, միայն իրեք հազարի չափ մարդ խըրկեց վրան որ երթան զան ալ առնեն։ Բայց բանը չյաջողեցաւ. ասոնցմէ յաղթուեցան Խորայեւացիք, որ երսունըվեց հոգի ջարդուած այն պէս փախան բանակը դարձան։ Ասոր վրայ Յեսու խիստ շփոթեցաւ, ու սաստիկ տրտմութեւնէն վրայի լաթերը պատուեց, գանգրտելով Աստուծոյ առջևը ինկաւ, չէր գիտեր ինչ ընէ, որ ժողովրդին սիրտ ալ անով կոտորեցաւ։ Ան ատենը Աստուած իրեն պատասխան տուաւ թէ՝ «Անոր համար աս եղաւ որ՝ Խորայեւացիք մեղաց մէջ ինկան. ինչու որ՝ Նրիքովի կործանելու ատենը՝ անոր նզոված արգիլած բաներէն գողցեր պահեր են. ուստի թէ որ կ'ուզէք, ըսաւ, որ աս պատիժէս խալըսիք, ու ես ձեզի ձեռք

բռնելով թշնամիները յաղթէք, վիճակ ձգեցէք՝ ատ մարդը գտէք, ու զինքը իր ամէն բաներով այրեցէք, որ ասովնզովքը մէջերնէդ վերցուի»։ Յետու ալ անանկ ըրաւ տասուերկու ցեղին մէջը կարգով վիճակ ձգեց. ու երբոր պինտ ետքը վիճակը Աքար ըսուած՝ Յուդայի ցեղէն մէկ զինուորի մը վրայ որ ելաւ, Յետու զասիկայ առջևը կանչեց՝ հարցուց իմացաւ որ ան Երիքովի թալլած կողոպուտներէն՝ որ Աստուծոյ խորանին համար մէկդի դրեր էին՝ անկէց մէկ աղուոր բանած վերարկու մը, ու երկու հարիւր արծաթէ երկդրամեան (կամ ղուռուշ), և մէկ լեզու մը (այսինքն սիւպիւքէ մը) յիսուն ոսկիի՝ առեր էր, ու տեղն ալ ըսաւ ուր որ զասոնք պահեր էր։ Ան ատենը մարդ խրկեց Յետու, որ գացին անկէց բաները առին, և ան Աքարը իր զաւկըներովը՝ անասուններովը՝ և բոլոր տնով տեղովը մէկ ձոր մը (այսինքն չոր տէրէի մը մէջ) տարին. ու հոն բոլոր ժողովուրդը վրան թափեցան քարկոծեցին զասոնք, և ան իր բաներուն ալ կրակ տուին այրեցին, ու վրանին խոշոր քարերով ծածկած մէկ պզտի լեռ մը շինեցին, որ յաւիտենական յիշատակ մնայ աս պատուհասիս. անոր համար ան տեղին անունն ալ՝ Եմակ կամ Զոր Աքովրայ ըսուեցաւ։

Ետքը Աստուած Յետուայ հրամայեց որ՝ բոլոր զօրքով ելլէ նորէն Գայի քաղքին վրայ երթայ, ու Երիքովի պէս զան ալ հիմնայատակ ընէ. Յետու ալ գիշերանց երսուն հազար զօրք տարաւ քաղքին ետևները պահուրտցուց, ու ինքը առտուանց քիչ մը զօրքով քաղքին առջևը ելաւ երևցաւ։ Գայիի մարդիկն որ զասոնք դիմացնին տեսան, ամէնքը իրենց թագաւորին հետ քաղ-

քէն դուրս ելան որ Խարայեւացւոց դէմ պատե-
րազմ ընեն. Յետու սուտ վախ ցուցունելով՝ ետ
ետ քաշեց զօրքը՝ ինչուան անոնք աղէկ մը իրենց
քաղքէն հեռացան: Ան ատենը Յետու ան պա-
հուրտածներուն նշան տալուն պէս՝ ամէնը տե-
ղերնէն ելան քաղաքը մտան, մէջը մնացած մար-
դիկը ջարդեցին՝ ու քաղքին կրակ տուին. ետեւ
իրենք ասդիէն և մէկալ բանակը անդիէն՝ ան
քաղքէն դուրս ելած Թշնամիները մէջերնին ա-
ռին, առանց խնայելու բոլորը ջարդեցին, որ ա-
մէնը տասուերկու հազար հոգի էին՝ էրիկ մարդ-
կնիկ մարդ՝ որ Գայիի մէջը կը բնակէին: Եւ
իրենց Թագաւորը ողջ բռնած, Յետու՝ երկճիղ
փայտի վրայ կախել տուաւ, որ ինչուան իրի-
կուն կախած կեցաւ. ետքը ինջեցուցին մէկ
փոս մը ձգեցին՝ վրան քարեր դիզեցին, որ աս
յաղթութեանս յիշատակ ըլլայ: Աս երկու քա-
ղաքները առնուելէն ետեւ՝ Յետու Նաւեան Խա-
րայեւացւոց ժողովուրդը առաւ Գեթաղ ու Գա-
րիզին ըսուած լեռները տարաւ՝ որ մէկմէկու
մօտ էին. հոն քարերով Աստուծոյ սեղան մը
շինեց՝ վրան զոհ ըրաւ, և աստուածային պա-
տուիրանքներուն խօսքերը անոր վրայ նորէն
գրելով՝ դաս առ դաս երկու լեռնէն ան օրհ-
նութիւններն ու անէծքները կարդալ տուաւ,
որ Մովսէս երկրորդ Օրինաց գրքին մէջը գրեր՝
Խարայեւացւոց ապրսպրեր էր, երբոր աւետեաց
երկիրը մոռնելու ըլլան նէ՝ աս բանը ընեն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Գարաշնացոց խաբերայութիւնը, և Վանանացոց
հինգ քաղաւորներու չարդութիւնը:

Աժ աշխարհի 2554: (Յես. Թ. Ժ:)

Խորայեւացոց այսպիսի յաղթութիւններն և
առաջ գալը երբոր լսեցին ան կողմերու Վանա-
նացոց աղգերը, սրտերնին սաստիկ վախ ին-
կաւ, ու մէյտեղ եկան խօսք դրին որ Խորայե-
ւացոց դէմ ելլեն: Բայց ասոնցմէ Գաբաւո-
նացիք ըսուածները՝ աղէկ հասկընալով որ իրենց
ուժովը Խորայեւացոց դէմ գործ չեն կրնար տես-
նել, մտածեցին որ խաբելով բարեկամութիւն
ընեն հետերնին, ու անանկ իրենք անոնց ձեռքէն
խալըսին: Ուստի հին պատըռտած ճամբորդի
լաթեր առին հագան վրանին, ու կտրրտած մա-
շած կօշիկներ ոտքերնին, և գինիի կարկըտած
տիկեր՝ ու քուրձեր կռնակնին զարկած՝ մեջը
չորցած որդնոտած հացի կտորուանք՝ իբր ճամ-
բու պիտանաւորութեան համար. ասանկ եկան
Յեսուայ առջևը ելան՝ այնպէս ցուցունելով թէ՝
հեռաւոր աշխարհքէ դեօպան խրկուած եկեր
են. ու ըսին թէ Մեր իշխանները լսելով Խ-
որայեւացոց մեծ անունը՝ մեզ խրկեցին որ հե-
տերնիդ ուխտ ու դաշինք ընենք: Յեսու ալ ատ-
բանիս վրայ Աստուծոյ չհալցուցած՝ հաւտաց ա-
նոնց ըսածին, և խօսք տուաւ որ հետերնին միշտ
բարեկամութիւն պահէ. Խորայեւացոց իշխան-
ներն ալ երդումով աս դաշինքը հաստատեցին:
Իրեք օրէն ետև երբոր Խորայեւացոց ժողովուր-

դը իմացաւ որ՝ աս Գաբաւոնացիները հոն քովերնին մօտ Քանանացւոց ազգերէն են եղեր, սկսան տրտնջալ մռմռալ իրենց իշխաններուն գէմ որ ասանկ խաբուեցան, ու տաստիկ սրդողած ուզեցին Գաբաւոնացիները ջարդել. բայց իշխանները զանոնք բռնեցին չթողուցին, որ Աստուծոյ անուանը վրայ ըրած երդումին գէմ չգործեն, ու պատժուին: Անոր համար Յեսուէտքը կանչեց Գաբաւոնացիները, և աս խաբեբայութեանս համար բարկանալով վրանին՝ իրենց պատիժ դրաւ, որ գերիի պէս միշտ խորաշէլացւոց ազգին և Աստուծոյ խորանին փայտ կոտրող՝ ջուր կրող ըլլան. անոնք ալ սիրով խօսք տուին որ ընեն:

Ազոնիբեղէի երուսաղէմայ թագաւորը երբոր լսեց թէ Գաբաւոնացիները իրենցմէ զատուած գացին խորայեղացւոց տակը զիրենք ձգեցին՝ շատ զարմացաւ, ու սիրտը աւելի վախ ինկաւ խորայեղացիներէն, ինչու որ՝ Գաբաւոնացիքը Քանանացւոց մէջը զօրաւորներէն էին: Բայց այսու ամենայնիւ ինքը ուրիշ չորս Քանանացւոց թագաւորներու հետ միաբանած, անանկ հինգ թագաւոր մէկէն Գաբաւոնացւոց վրան պատերազմ բացին: Աս պատճառովս Գաբաւոնացիներն ալ խորայեղացւոց որ դիմեցին, որ իրենց տէր կենան ազատեն անոնց ձեռքէն, ան ատենը Յեսու Աստուծոյ հրամանովը քաջ զօրքեր հետը առած՝ դիշերանց ճամբայ ելաւ, ու լուսնալու ատենը յանկարծակի մէկէն Գաբաւոն քաղքին քովերը ասոնց վրայ վազեց. ու չարաչար կոտորելով զիրենք, երբոր ալ փախչողներուն ետեւէն ինկաւ՝ ան ժամանակը Աստուած ալ վերէն օգնեց խորայեղացւոց, որ խոշոր քա-

րերու պէս կարկուտ ան թշնամիներուն վրան
 թափեց. անանկ որ՝ ասով մեռնողները աւելի ե-
 ղան քան թէ թրով ջարդուածները:

Այսպիսի յաջողութեամբ խորայեւացւոց պա-
 տերազմը ան օրը որ առաջ կ'երթար, Յեսու
 վախնալով որ չըլլայ թէ թշնամիները բոլոր
 չջարդուած՝ գիշերը վրայ հասնի՝ ու ձեռքերնէն
 ազատին, Աստուծոյ խնդրեց որ քիչ մը արևը
 ու լուսընկան տեղերնին կայնին: Աստուած ալ,
 ինչպէս կ'ըսէ աստուածաշունչը, Յեսուայ խըն-
 դիբքը կատարեց, որ մէկ օրուան ատենի չափ
 արևն ու լուսընկան ուր որ հասեր էին նէ՝ հրաշ-
 քով տեղերնին կանկ առնել տուաւ, որով ան
 մէկ ցորեկուան օրը երկուք եղաւ. ինչուան խ-
 րայեւացիքը զանոնք բոլորովին ջարդեցին հատ-
 ցուցին. և անոնց երկիրները բոլոր տիրապետե-
 լէն ետե՛ ելան Փաղգաղա իրենց բանակը դար-
 ձան: Բայց աս պատերազմիս ատենը խմանալով
 Յեսու որ ան հինգ թագաւորները փախեր՝ Մա-
 կեդա ըստած տեղը մէկ այրի մը մէջ մտեր պա-
 հուեր են, հրամայեց որ ան այրին բերանը քա-
 րերով գոցեն՝ ինչուան որ պատերազմէն խալը-
 սին: Ետքը բանալ տուաւ՝ ան հինգն ալ հանեց
 պառկեցուց, ու խորայեւացւոց զօրագլուխնե-
 րուն ըսաւ որ՝ ելէն ոտքով անոնց վզերուն վրան,
 և ասով սիրտ առնեն չվախնան անոնցմէ, որ Աս-
 տուած բոլոր խորայեւացւոց թշնամիները ա-
 սանկ պիտոր ընէ: Ետե սպաննել տուաւ ան
 թագաւորները. և ինչուան իրիկուն անոնց մար-
 միները կախելէն ետե, վար առին նորէն այ-
 րին մէջը ձգեցին՝ խոշոր քարերով այրը գո-
 ցեցին:

Գ Լ Ո Ի Խ Գ .

Յետոյ բոլոր աշխատաց երկիրը տիրապետելով՝ զանիկաց
Խորայեկացոց կը բաժնէ, ու անանկ կը փախձանի:

Արաշխարհի 2560. 2570: (Յես. ժԱ. ժԲ. ԻԳ. ԻԴ:)

Երբոր Խորայեկացիք աս հինգ Քանանացւոց
Թագաւորները ջարդեցին և երկիրնին տիրա-
պետեցին, ան ատենը անդիէն հիւսիսային կող-
մէն՝ Յաբին ըսուած Սուրայ Թագաւորը՝ որ
ինքն ալ մեծերէն էր, չորս դին մարդ խրկեց
մէկալ մնացած Քանանացւոց Թագաւորներուն՝
Ամովացւոց, Քետացւոց, Փերեզացւոց, Յե-
բուսացւոց, Խեացւոց, և զանոնք ալ դրդեց օտք
հանեց, որ ամէնը մէկէն անհամար զօրք Թա-
փեն, անանկ բոլորովին իրենց երկրէն Խորայե-
կացիքը ջնջեն վերցընեն: Այսպիսի մեծ պատ-
րաստութեամբ երբոր ասոնք անչափ բազմու-
թեամբ իրենց ձիերովն ու պատերազմական կառ-
քերով եկան Ժողկեցան Մառոն ըսած ջրին քո-
վը, ան ատենը Աստուած յորդորեց սիրտ տուաւ
Յեսուայ՝ որ ամենեւին չլախնայ. հապա «Վա-
ղը, ըսաւ, աս ատեն ան ամէնը ձեր ձեռքը պիտի
տամ, որ զանոնք տակ առնէք, իրենց ձիերուն
ջղերը ջարդէք և կառքերը այրէք»: Յետու ալ
քաջութեամբ իր զօրքովը ելաւ՝ լերան դիէն
յանկարծակի ասոնց վրայ ինջաւ, ու Աստուծոյ
ըսածին պէս չարաչար կոտորեց զիրենք. ետքը
փախչողներուն ետեւէն ինկաւ այնչափ ջարդեց՝
որ մարդ չխալըսեցաւ. ու դնաց անոնց երկիր-
ներն ալ քաղաքներն ալ առաւ: Ասոնկ յաղ-

Թուժիւններ ընելով ան ամէն դէմ կեցող Թա-
գաւորներուն և ազգերուն վրայ հինգ վեց տա-
րուան մէջ բոլոր Քանանացոց երկիրը Խորայե-
լացիք առին տիրապետեցին. անանկ որ՝ ան եր-
կիրները ալ բանի եկող Թագաւոր մը չմնաց,
հապա մէկ քանի այլազգի տէրու թիւններ կամ
նախարարու թիւններ թողուց Աստուած՝ Խորա-
յեւրացոց զգաստու թեան և զգուշու թեան հա-
մար, որ պարապ կենալով չթուլնան ու զինքը
չմոռնան. նաև պէտք եղած ատենը՝ անոնց ձեռ-
քովը պատժէ խրատէ զիրենք՝ որ խելու ընին
գլուխնին ժողվեն:

Անկէ ետեւ Աստուած հրամայեց Յեսուայ՝ որ
Յորդանան գետէն ասդին առած երկիրները՝
մէկալիննուկէս Խորայեւրացոց ցեղերուն բաժ-
նէ. որ երկու ցեղ ու կէսը Յորդանանէն անդին
արդէն Մովսէսի ատենը առեր էին իրենց բա-
ժինը: Յեսու ալ Եղիազար քահանայապետին
և Խորայեւրացոց ցեղապետներուն հետ մէյտեղ
եկած՝ Մովսէսի սահմանած կարգին պէս ամէն
մէկ ցեղին տեղուանքը զատ զատ որոշեցին ցու-
ցուցին:

Եւ ասոնցմէ՝ Ղևտացոց ցեղը, որովհետեւ
Աստուած ըսեր էր որ մասնաւոր տեղ չունենան,
ան ալ առին աս բոլոր Խորայեւրացոց ցեղերուն
երկիրներուն մէջը ցրուեցին. քառասունութը
քաղաք տուն իրենց, և անոնցմէ ալ վեցը՝ քա-
ղաք ապաստանի ըրին, որ հոն ահամայ մարդ-
մեռցնողը փախչէր նէ՝ կը խալժսէր՝ չէին բռն-
ներ, ինչպէս որ Աստուած ապրսպրեր էր Մով-
սէսի: Ասկէ ՚ի զատ Քաղեբայ ալ, որ ան Մով-
սէսի խրկած տառուերկու լծտեսներէն մէկն էր,
իւր բարի վիպու թեանը վարձ՝ (ինչպէս Մով-

սեսի ձեռքով Աստուած իրեն խոստացեր էր) մասնաւոր տեղ տուին. նաև Յեսու ալ Աստուծոյ հրամանովը իրեն զատ տեղ առաւ իր Եփրեմի ցեղին երկրին լեւան մը վրայ՝ Թամաթսարա ըստած. ան տեղը քաղաք շինեց, ու ինչուան ետքը ինքն ալ հոն կը բնակէր: Աս տեղերուս բաժանմունքներուն վրայ՝ ան ատենը Թէպէտ Խորայեւացւոց ցեղերուն մէջը շատ վէճեր եղան, բայց Յեսու խաղաղեցուց զիրենք՝ և ամէնքը որչափ կարելի էր գոհ ըրաւ: Ետքը երբոր ամէն մարդ ալ սկսան իրենց տեղուանքը շինել որ բնակին, վկայութեան խորանն ալ տապանակովը և իր ամէն բաներովը Վաղգաղայէն վերուցին՝ Սելով ըստած քաղաքը տարին, որ Եփրեմի ցեղին երկրին մէջը կ'ըլլար: Ու ետքը Թէպէտ անկէ ալ Խորայեւացիք առին տեղէ տեղ տարին, բայց իր հաստատ տեղը հոն եղաւ՝ ինչուան Սամուէլ մարգարէին ատենը:

Այսու կերպով Յեսու աս ամէն ցեղերը օրհնելով իրենց տեղը ճամբելէն ետեւ, մէկ բան մը հանդըպեցաւ՝ որ Խորայեւացւոց մէջը շատ շփոթութիւն ձգեց: Ան երկու ցեղ ու կէսը՝ ինչպէս ըսինք, որ Յորդանան գետին անդին իրենց բաժինը առեր էին, երբոր ալ տեղերնին գացին տեղաւորուեցան՝ հոն Յորդանան գետին քովը մէկ մեծ սեղանի պէս շինուածք մը շինեցին: Մէկալ տասը ցեղը ասդիէն աս բանս որ իմացան՝ ծուռ միտք գացին վրանին, իբր Թէ իրենցմէ զատուած՝ նոր հաւատք կ'ուզեն սահմանել. աւոր համար մէյտեղ եկան խորհուրդ ըրին որ անոնց վրայ պատերազմի ելլեն: Բայց նորէն բանը աղէկ մը իմանալու համար՝ Փենեհէս քահանան ուրիշ խօսքի տէր մարդիկներու հետ

մէկտեղ անոնց խրկեցին՝ որ գնաց յանդիմանեց զիրենք թէ «Այդպէս բան ընելով՝ կ'երևցընէք որ՝ դուք մէկալ Խորայեւացոց ցեղերէն զատուած՝ աստուած պաշտու թիւնը թողուցեր՝ կռապաշտութիւն կը սկսիք ընել. որով բոլոր Խորայեւացոց ազգին վրայ Աստուծոյ բարկութիւնը կը շարժէք որ նորէն մեզ ամէնս պատժէ, ինչպէս ատեն ատեն Հանդըպեցաւ» : Անոնք ալ դարձան պատասխան տուին թէ՝ «Քան լիցի որ մենք ատ պատճառով շինած ըլլանք աս սեղանը՝ որ զատ Աստուած պաշտենք՝ կամ վրան զոհ մատուցանենք. ինչպէս աս բանիս մեր տէր Աստուածն ալ վկայ է. հապա մենք ասոր համար շինեցինք որ՝ մեր մէջը և ձեր մէջը՝ որ դուք մեր եղբայրն էք՝ միաբանութեան յիշատակ մը ըլլայ ասիկայ՝ մեր ետեւէն եկող տղաքներուն» : Փենեհէսի սիրտն ալ աս լսելով հանգչեցաւ՝ հաւնեցաւ անոնց ըրածը, և անանկ եկան հասկըցուցին մէկաւնոնց. ու անոնք ալ փառք տուին Աստուծոյ՝ որ աս մեղքէս ազատ են եղեր : Անոր համար Յեսու ալ ան սեղանին անունը դրաւ՝ Վկայութիւն կամ Յիշատակ՝ որ ան ցեղերն ալ մէկաւնոնց հետ մէկ Աստուած կը պաշտեն :

Աս ամէն բաներէն ետեւ Յեսու երբոր ալ ծերացաւ, բոլոր Խորայեւացոց մեծերը քովը կանչեց, ու անոնց առջևը դնելով Աստուծոյ իրենց վրայ ըրած անհամար բարերարութիւնները՝ բարի խրատներով յորդորեց զիրենք, որ չըլլայ թէ ան քովերնին մնացած կռապաշտ ազգերուն նայելով՝ կամաց կամաց թունան աստուած պաշտութիւնը թողուն՝ անոնց կուռքերուն ետեւէն երթան. որ ան ատենը Աստուած

ալ վրանին բարկանայ զիրենք երեսէ ձգէ, ու նորէն երթան ան ազգերուն տակը գերի ըլլան՝ չարչարուն հողինին ելլէ։ Նաև ասոր վրայ իսրայելացւոց բերնէն երդումով հաստատ խօսք առաւ՝ որ յաւիտեանս յաւիտենից իրենց տէր Աստուածը պաշտեն, անկէց ալ ուրիշ Աստուած չճանչնան. և աս բանիս յիշատակ՝ խորանինքովը մէկ մեծ քար մը տնկեց, որ որդւոց որդի աս նորէն Աստուծոյ հետ ըրած ուխտն ու դաշինքը յիշեն։ Անկէ ետքը բարի ծերութեամբ հարիւր տասը տարուան մեռաւ Յեսու Նաւեան՝ իր Թամնաթսարա ըստած քաղաքը, ու հոն իրեն քարէ շինած դանակը հետը մէյտեղ դրած՝ անանկ թաղուեցաւ։

Յեսուայ ետէն շատ չանցաւ որ եղիազար քահանայապետն ալ մեռաւ, և անոր տեղը քահանայապետ եղաւ Փենեհէս իրեն որդին։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե.

Յետոյ ետե՛ն դատաւորաց ատենի խորայնացոց որդիստըրիւնը։

ԱՄ աշխարհի 2585. 2591. 2662։ (Դատ. Ա. Բ. Գ.։)

Յեսուայ մեռնելէն ետե՛ն առջի տարիները քանի որ ան հին ծերերէն մնացած կային, իսրայելացիք աստուածապաշտութիւնը չթողուցին. բայց երբոր անոնք ալ մեռան հաստան, կամաց կամաց ժողովուրդը իրենց քովը եղած այլազգիներուն հետ բարեկամութիւն ընելով՝ հետերնին խառնուեցան, ու անոնց նայելով իրենք ալ

սկսան կռապաշտութիւն ընել: Ան ժամանակները Աստուած Խորայեւացոց հրեշտակ մը խորհկեց, որ եկաւ մեղքերնին երեսնին տուաւ խրատեց զիրենք. որ թէ չդառնան նէ, ըսաւ, Աստուած պատիժնին կու տայ: Խորայեւացիք աս լսելով՝ ան ատենը զղջում ցուցուցին լացին. և այսու ամենայնիւ իրենց բռնած չար ճամբէն որ ետ չկեցան, Աստուած վրանին բարկանալով՝ շատ անգամ թողուց որ երթան գերի ըլլան ան այլ ազգիներուն, որ անոնց տակը տանջուելով՝ խելունին վրանին դայ: Անանկ երբոր կը զգաստանային՝ նորէն Աստուծոյ կը դիմէին, Աստուած ալ իրենց ողորմելով՝ ատեն ատեն մէյմէկ ուժով մարդ կը հանէր մէջերնին, որ ան թշնամիներուն ձեռքէն խալըսէ, և պէտք եղած ատենը զիրենք կառավարէ, որ ասոնք Ղատաւոր կ'ըսուէին:

Ուստի պիտտ առաջ երբոր Խորայեւացիքը այլազգիներուն ձեռքէն չարչարուած Աստուծոյ ինկան՝ ու իրենց առաջնորդ մը խնդրեցին, Աստուած Յուդայի ցեղը ցուցուց, որ ան ալ Շմաւոնի ցեղը հետը առած Փերեզացիներուն դէմը ելան՝ տասը հազար հոգի ջարդեցին, և անոնց Ադոնիբեզեկ ըսուած թագաւորը բռնեցին, ու ձեռուններուն ոտուններուն ծայրերը կտրեցին: Ինքն ալ ան ատենը դարձաւ ըսաւ թէ՛ «Իմ ըրածիս հատուցումը Աստուծոյ գըտայ, որ ես ալ եօթանասուն թագաւորներ որ բռնեցի, անոնց ձեռուններուն և ոտուններուն ծայրերը կտրած՝ սեղանիս ներքեւ կը դնէի՝ որ շան պէս վար ինկած փշրանքներն բերնով առնեն ուտեն»:

Խորայեւացիք ասանկ քիչ մը քաջութիւններ

ընեւէն ետեւ՝ նորէն աստուածապաշտութենէ
 թուլցան, կռապաշտներուն հետ խառնուեցան,
 մէջերնին աղջիկ տուին առին, ու անոնց Բա-
 հաղըստած կուռքն ալ պաշտեցին. անոր համար
 Աստուած սրդողեցաւ վրանին, Քուսարսաթեմ
 Ասորոց թագաւորին ձեռքը տուաւ զիրենք:
 Բայց ութը տարի անոր տակը չարաչար ծառայե-
 լէն ետեւ՝ երբոր խելուընին վրանին եկաւ՝ նորէն
 Աստուծոյ դիմեցին, Աստուած ալ ան ատենը
 իրենց առաջնորդ տուաւ Գոթոնիէլ Քաղեբայ
 պղտի եղբայրը, (կամ ինչպէս կ'ըսեն՝ եղծօրը
 որդին), որ քաջութեամբ ելաւ յաղթեց զանի-
 կայ, ու Իսրայելացիքը ազատեց անոր ձեռքէն.
 և ասանկ քառսուն տարի Իսրայելացիք ազատ
 ինքնագլուխ մնացին:

Գոթոնիէլի մեռնելէն ետեւ նորէն Իսրայե-
 լացիք սկսան մեղանչել՝ զԱստուած թողուլ. ուս-
 տի Աստուած զիրենք նորէն մատնեց Եգիպտ
 ըստած Մովաբացոց թագաւորին ձեռքը, որ
 վրանին ելաւ տիրապետեց, ու տասնութ տա-
 րինեղը խոթած կը չարաչար Իսրայելացիքը, ին-
 չուան որ ալ չդիմացան Աստուծոյ ինկան՝ որ զի-
 րենք անոր ձեռքէն խալըսէ: Ան ժամանակը Աս-
 տուած ալ ողորմեցաւ վրանին՝ Աւովդ ըստած
 մէկ մարդ մը Բենիամինի ցեղէն իրենց առաջ-
 նորդ ցուցուց, որ անանկ քաջ մարդ մըն էր որ՝ եր-
 կու ձեռքն ալ հաւասար կը բանեցընէր: Պէտք
 եղաւ որ աս Աւովդը Իսրայելացոց ընծան կամ
 տուրքը՝ Եգիպտ թագաւորին տանի. ան ատենը
 ինքն ալ մէկ թիզ մը երկայն երկսայրի (այսինքն
 երկու բերնէ) դանակ մը՝ աջ մէջքը վերարկուին
 ներքեւէն առաւ պահեց, ու անանկ ելաւ Եգ-
 ղոմ թագաւորին գնաց, և անոր ընծաները տա-

լէն ետքը՝ իր հետի մարդիկը քովէն դուրս ճամբեց, ու Եգղովի ըսաւ որ՝ «Քեզի հետ գաղտուկ խօսք մը ունիմ»։ Եգղովն ալ քովի մարդիկը դուրս հանել տուաւ՝ որ ըսածը մտիկ ընէ։ Երբոր երկուքը մինաւոր մնացին, Աւովդ նորէն իրեն «Թագաւոր, ըսաւ, ես Աստուծոյ կողմանէ եկած քեզի բան մը պիտի զրուցեմ»։ Եգղով ալ, որ խիստ գէր մարդ մըն էր, նստած տեղէն ելաւ քովն որ մօտեցաւ, ան ասեմը Աւովդ շուտ մը ձախ ձեռքովը իր աջ մէջքէն դանակը քաշեց՝ Եգղովի կուշտը անանկ ուժով մը խռթեց որ՝ դանակին կռթն ալ ձեռքէն սկրդեցաւ հետը ներս մտաւ, որ գիրուցը վրան եկաւ բռնեց՝ որ ալ չկրցաւ դանակը դուրս հանել։ ու անանկ Աւովդ արտորնօք մարդ չտեսած դուրս ելաւ դուռը վրայէն գոցեց, պատուհանէն դուրս ցատքեց փախաւ դնաց։ Թագաւորին ծառաները անդին դուրսը կեցած, կարծելով թէ ինքը ներսը հարկի համար կ'ուշանայ, խել մը սպասելէն ետեւ՝ բանալիք բերին դուռը բացին տեսան որ՝ Եգղովը մեռած գետինը փռուեր էր։ Երբոր Մովաբացիք աս բանիս վրայ շփոթած իրար անցեր էին, Աւովդ ան ասեմը դնաց շուտով Խրայեւացիքը ժողովեց՝ ասոնց վրայ եկաւ՝ տասը հազար հոգի մէկ օրուան մէջը ջարդեց, և անանկ Խրայեւացիները Մովաբացուոց գերութենէն խալըսեց. որ ութսուն տարիի չափ ազատ մնացին. ու ինքը Աւովդ ինչուան մեռաւ նէ ասոնց դատաւորութիւն կ'ընէր։ — Ետեւէն մէկ քաջ մարդ մը ելաւ Սամեգար ըսուած որդի Մնաթայ, որ աս ալ շատ օգնութիւն ըրաւ Խրայեւացուոց. անանկ որ՝ մէկ հեղժը գետին հերկելու արօրովը (այսինքն սապանով) վեց հա-

ըիւր այլազգի մեռուց, ու անոնց անասուններէն՝ կով, ոչխար, հորթ, շատ բան կողոպտեց առաւ ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

Դերորայի, Բարակայ, Սիսարայի և Յայկի
պատմութիւնք ։

ԱՄ աշխարհի 2700 : (Դատ. Դ. Ե.)

Սամեգարի մեռնելէն ետե՛ Իսրայելացիք նո-
րէն ճամբանին որ փոխեցին, Աստուած բարկա-
ցաւ վրանին՝ զիրենք մատնեց Յաբին ըսուած
Քանանացւոց թագաւորին ձեռքը, որ քսան տա-
րի տակը առած չարչարեց ։ Աստե՛նները Իս-
րայելացւոց մէջը մէկ բարեպաշտ մարգարէ կնիկ
մը կար Դեբորա անունով՝ Եփրեմի երկիրը նըս-
տած . և Իսրայելացիք մէջերնին վէճ՝ մը ունե-
նայիննէ՛ անոր կ'երթային, ան կը տեսնէր իրենց
դատաստանը ։ Ասիկայ քովը կանչեց Բարակ ը-
սուած մէկ մարդ մը՝ Նեփթաղիմի ցեղէն, իրեն
ըսաւ թէ՛ «Աստուած քեզի կը հրամայէ որ
Թափոր լեռը երթաս, ու Նեփթաղիմի՛ Զա-
բուղոնի ցեղերէն տասը հազար հոգի ժողվես
հետդ առնես երթաս Կիսոնի հեղեղատը (այս-
սինքն չայր) Սիսարա ըսուած Յաբին թագաւո-
րին զօրապետին դէմ, որ ես հոն անոր բոլոր զօր-
քը քու ձեռքդ պիտի մատնեմ» ։ Բարակ վախ-
ցաւ սիրտ չըրաւ որ ինքը մինաւոր աս բանիս
ձեռք զարնէ . ուստի դարձաւ Դեբորային ը-
սաւ . «Թէ որ դուն ալ հետս կու գաս նէ՛ կ'եր-
թամ, որ ինծի ատենովը իմացընես թէ՛ Աս-

տուած էլ բ բանս կ'աջողէ. չէ նէ՝ չեմ եր-
թար»։ Դեբորան ալ խօսք տուաւ թէ «Կու
գամ. բայց գիտնաս, ըսաւ, որ ան ատենը յաղ-
թուծիւնը քուկդ չըլլար»։ ու անանկ մէյ-
տեղ ելան տասը հազար մարդ ժողովեցին Թա-
փոր լեռը գացին։ Աս երբոր իմացաւ Սիսարա
զօրապետը, ինքն ալ բոլոր իր զօրքերը առաւ՝
ինըհարիւր պատերազմական երկրթէ կառքե-
րով՝ եկաւ Կիսոնի հեղեղատը պատրաստուած
կեցաւ Խարայելացւոց դէմ։ Երբոր ատենը հա-
սաւ՝ և Դեբորայի ըսածին պէս Բարակը Թա-
փոր լեռնէն ինջաւ՝ որ թշնամիներուն դէմ պա-
տերազմակսի, ան ժամանակը Աստուած անանկ
վախ մը ձգեց Սիսարայի սիրտը, և մէկ իրար
անցում մը թշնամիներուն բանակին մէջը, որ
սաստիկ շփոթած՝ փախչող փախչողի եղան, ու
Բարակը իր զօրքովը ետենին ինկած զամէնքը
ջարդեց սրբեց։ Սիսարան ան խռովութեան մէ-
ջը շուտով փախչիլ ուզելով իր կառքէն դուրս
ցատքեց, ու ոտքով վազելով՝ գէպ 'ի Կինե-
ցւոց կողմը գնաց ինկաւ։ (Աս Կինեցիք ըսուա-
ծը պզտիկ աղգ մըն էին որ եկեր վրանով ան
տեղուանքը կը բնակէին. և ինչպէս կ'ըսեն՝
Մովսէսի կնկանը դիէն Խարայելացւոց խնամի
ըլլալով՝ հետերնին բարեկամ էին. բայց այլազ-
գիներուն հետ ալ աւրուած չէին)։ Ան ատենը
Յայել ըսուած՝ Քաբեր կինեցիին կնիկը Սիսա-
րայի դէմը հանդրապեցաւ, ու մեծարելով կան-
չեց իր վրանը առաւ տարաւ Սիսարան՝ որ հանգ-
չի. ան ալ անանկ յոգնած տաքցած խմելու ջուր
որ ուղեց, Յայելը ջրին տեղը իրեն կաթ տուաւ
որ զեն չընէ, ու անանկ ներսը անոր ուղածին
պէս գաղտուկ տեղ մը պառկեցուց վրան ծած-

ձեց՝ որ մարդ գալու ըլլայ նէ չիմանայ թէ հոն
փախեր է։ Յայելը երեսանց ասանկ բարեկա-
մուծիւն ցուցուց Սիսարայի, բայց իր սիրտը
Խորայեւացւոց հետ մէկ ըլլալով՝ երբոր նորէն
քովը դարձաւ տեսաւ որ պառկած խորունկ քուն
եղեր է, ան ատենը վրանին ցիցը առաւ՝ անով
գետինը գամեց Սիսարայի գլուխը, անանկ մեռ-
ցուց զինքը։ Ետքը երբոր Բարակը վրայ հասաւ՝
որ Ասարայի ետեւէ ինկեր կը փնտռէր, Յայել
առջևը ելաւ ըսաւ. « Եկուր որ քու փնտռած
մարդդ տեսնես »։ Ինքն ալ ներս գնաց տեսաւ
որ Սիսարան անանկ ինկած մեռեր է։ Աս կեր-
պովս Աստուած զԽորայեւացիս Քանանացւոց
Յաբին թագաւորին ձեռքէն խալըսեց. որ անկէ
ետքը քառսուն տարի ազատ հանգիստ մնացին։
Գեբորա ալ Բարակայ հետ՝ այսպիսի հրաշալի
յաղթութեանս վրայ փառք տալով Աստուծոյ՝
չնորհակալութեան գովասանք մը ըրին մէյ-
տեղ։

Գ Լ Ո Ի Խ Է.

Պէդէոն զօրապետ կ'ընտրուի՝ ու Խորայեւացիքը Մադիա-
մացւոց ձեռքէն կ'ազատէ։

Ամ աշխարհի 2750։ (Դատ. 2. Է. 2.)

Խորայեւացիք կամաց կամաց նորէն զԱստուած
բարկացընելով՝ Աստուծոյ երեսէն իյնալով՝ ան
տէր անտերունչ Մադիամացւոց և Ամաղեկացւոց
ձեռքէն անանկ բան քաշեցին, որ ալ տներնին
տեղերնին ձգեր՝ ասդիս անդին ցիր ու ցան եղած՝
լեռները այրերուն մէջ անասպատ տեղուանք փա-

խեր՝ հոն կը կենային։ Ասանկ եօթը տարի որ չար-
չարուեցան, և ալ ճարերնին հատած դարձան Աս-
տուծոյ որ ինկան, Աստուած ողորմեցաւ վրանին.
առաջ մարդարէ մը խրկեց իրենց, որ ըրած մեղ-
քերնին երեսնին տուաւ՝ խրատեց զիրենք։ Ետքը
հրեշտակ մը խրկեց Վեդէոն ըստած մարդու մը,
որ Յովասի որդին էր Մանասէի ցեղէն, երբոր
ասիկայ Մադիամացոց ձեռքէն փախած՝ իր հօրը
կալը (այսինքն հարմանը) կ'աշխատէր ցորեն կը
ծեծէր. ու հրեշտակը եկաւ իրեն ըսաւ թէ՝
«Աստուած քեզնտրեր է որ երթաս Իսրայել-
լացոց Ժողովուրդը իրենց թշնամիներուն ձեռ-
քէն խալըսես»։ Վեդէոն աս բանիս վրայ զար-
մանալով՝ ետ քաշուեցաւ, ըսաւ թէ՝ «Ես ո՞վ
եմ, մէկ ողորմելի հասարակ մարդ մը, որ Իս-
րայելացիքը ազատեմ»։ Հրեշտակն ալ պատաս-
խան տուաւ թէ՝ «Աստուած հետդ որ ըլլայ՝ բո-
լոր Մադիամացիները մէկէն կը ջարդես»։ Ան
ատենը Վեդէոն ալ աս բանիս ճշմարտութեանը
համար՝ որ ինքը Աստուծոյ խրկուած է, իրմէ մէկ
նշան մը ուզեց. և աղաչեց հրեշտակին որ հոն
կենայ՝ ինչուան ինքը երթայ իրեն համար սե-
ղան պատրաստէ բերէ. ու գնաց Վեդէոն շուտ
մը մէկ ուլ մը խաշեց, ու բաղարջ հաց շինեց.
առաւ զասոնք հրեշտակին առջևը որ բերաւ,
հրեշտակը ըսաւ որ դիմացի բարին վրայ դնէ ան
բաները, և ձեռքի գաւազանովը ան մսին ու բա-
ղարջին դպածին պէս՝ կրակ մը ելաւ ան քարէն
այրեց լափեց կերակուրները, ու յանկարծակի
հրեշտակը աներևոյթ եղաւ ան տեղէն։ Վե-
դէոն երբոր աս հրաշքս տեսաւ՝ սաստիկ ահաե-
ցաւ, իմացաւ որ հրեշտակ Աստուծոյ է եղեր.
և ան տեղը Աստուծոյ մէկ սեղան մը շինեց։ Ան

գիշերը Աստուած Գեղէոնի հրամայեց որ՝ երթայ Բահաղ կուռքին սեղանը քակէ կործանէ, անոր քովը եղած կռապաշտական ծառերը կը տրէ. և ան կտրած փայտերովը՝ իր հօրը եօթը տարուան պարարտացուցած եզը առնէ՝ Աստուծոյ ողջակէզ ընէ ան նոր շինած սեղանին վրայ : Գեղէոն ալ ցորեկը վախցաւ աս բանս ընելու. ուստի մէկ գիշեր մը դադտուկ ելաւ տասը հոգի իր հօրը ծառաներէն հետը առաւ՝ դնաց անանկ ան Աստուծոյ հրամայածը կատարեց : Առտուանց երբոր ելան քաղքի մարդիկը աս բաներս տեսան, և փնտռեցին իմացան որ Գեղէոն ըրեր է, կատղած անոր հօրը վրան եկան, ու կ'ուզէին որ Գեղէոնը հանէ ձեռուրնին տայ՝ որ սպաննեն : Հայրն ալ ասով խալըսեց Գեղէոնը, անոնց ըսաւ թէ «Ձեր ինչ վրանիդ պէտք է. Բահաղը թէ որ աստուած է նէ՝ թող ինքը իր սեղանը կործանողներուն վրէժը առնէ մեռցընէ» . և աս պատճառովս հայրը Գեղէոնի անուընը Յերոբոաղ դրաւ, իբր թէ ասով Բահաղ կուռքը յաղթեց :

Ասկէ ետքը երբոր իմացաւ Գեղէոն որ Մադիամացիքը և Ամաղեկացիք մէկտեղ նորէն իսրայելացւոց վրայ կու գան, ինքն ալ Աստուծոյ մէ ուժ առած՝ կանչեց ժողովեց իսրայելացիքը՝ Սսերի, Զաբուղոնի և Նեփթաղիմի ցեղերէն՝ որ անոնց գէմելլէ : Բայց նորէն հաստատ գիտնալու համար թէ իրաւ Աստուած զինքը իսրայելացւոց առաջնորդ ընտրեր է՝ որ Մադիամացւոց ձեռքէն զիրենք խալըսէ, Աստուծոյ աս նշանս խնդրեց, որ մէկ գզաթ մը (այսինքն փէօստէքի մը) գիշերը դուրս տեղ փռած թռչու, և բոլոր գետինը չոր ցամաք մնայ, ու ան

գղաթին վրայ միայն անձրև գայ. Աստուած ալ
 Գեղէոնի խնդիրը կատարեց, որ երբոր առ-
 տուանց ելաւ ան գղաթը քամեց 'նէ' վաղած
 ջուրը կոնք մը (այսինքն լէյէն մը) լեցուց: Աս
 հերիք չէ, ետեէն մէյ մ'ալ Աստուածէ խնդրեց
 որ ասոր 'ներհակը' ան գղաթը չոր մնայ, ու բոլոր
 գետինը թրջի: Գեղէոն երբոր աս երկու հրաշքս
 տեսաւ, ալ սաստիկ սիրտ առաւ. ուստի իր բո-
 լոր զօրքը ժողված թշնամիներուն դէմ որ եր-
 թալու եղաւ, ան ատենը Աստուած դարձաւ
 Գեղէոնի ըսաւ որ՝ «Այ զօրքդ շատ են, ես
 ատչափովդ Մադիամացիքը ձեր ձեռքը չեմ
 տար, որ չելեն Խորայեւացիքը ըսեն թէ՝ Մենք
 մեր ուժովը անոնց յաղթեցինք. հապա իրենց
 ըսէ որ մէջերնին վախկոտները ետ դառնան»:
 Աս խօսքիս վրայ՝ քսանուերկու հազար հոգի ե-
 լան ետ դարձան, ու միայն տասը հազար մնա-
 ցին: Ետքը աս մնացածին համար ալ Աստուած
 ըսաւ թէ շատ են, ու Գեղէոնի հրամայեց որ
 զասոնք առնէ մէկ ջրի մը քով տանի, որ ծա-
 րուեր էին, հոն խմելու ատեննին 'նայի թէ անոնց-
 մէ 'որը ջուրը ափը առած՝ մէջէն շան պէս լափէ
 'նէ, անիկայ մէկ դի կայնեցընէ, ու 'ով որ ծնկան
 վրայ ինկած խմէ 'նէ՝ ան ալ մէկալ դին զատէ:
 Ասանկ որ ըրաւ Գեղէոն՝ տեսաւ որ միայն իրեք
 հարիւր հոգի շան պէս լափելով խմեցին, ու բո-
 լոր մէկալ մնացածը ծնկան վրայ ինկած ջուրեր-
 նին խմեցին. ան ատենը Աստուած Գեղէոնի
 ըսաւ թէ՝ «Այ իրեք հարիւրովը Խորայեւացիք
 պիտի Մադիամացուոց ձեռքէն ազատեմ: մէկալ
 բոլորը իրենց տունը ճամբէ որ երթան» : Ետ-
 քը Աստուած իրեն նորէն սիրտ տալու համար՝
 հրամայեց որ ինքը մինաւոր իր Փարա ըսուած

մանչը հետը առած՝ գիշերանց գաղտուկ թշնա-
միներուն բանակը երթայ, որ լսէ թէ անոնք
մէջերնին ինչ կը զրուցեն: Գեղէոն ըսածին
պէս գնաց՝ մօտիկ ըրաւ որ զինուորին մէկը մէկա-
լին կը պատմէր թէ՝ «Երազ մը տեսայ որ՝ մէկ
գարիէ շինած նկանակ մը (այսինքն արփայէ սօ-
մուն մը) անդիէն գլտորելով եկաւ դէպ ՚ի մեզ,
զարկաւ կործանեց բոլոր Մադիամացւոց բանա-
կը»։ մէկալն ալ անոր ըսաւ թէ՝ «Ատ Գե-
ղէոնի Յովասի տղին թուրը պիտոր ըլլայ, կ'ե-
րեայ որ Աստուած մեզ անոր ձեռքը տուեր է»։
Աս որ լսեց Գեղէոն՝ Աստուծոյ շնորհակալ ըլ-
լալով շուտ մը իր բանակը դարձաւ, ըսաւ թէ
«Ալ ելէք երթանք. Աստուած Մադիամացիքը
մեր ձեռքը տուաւ»։ ուստի ան իրեք հարիւր հո-
գին իրեք դաս բաժնեց, և անոնց՝ զէնքի տեղ ա-
մենուն մէկ մէկ ձեռուընին եղջիւրէ փող (այս-
ինքն պույնուզէ շինած զուռնա մը) տուաւ, ու
մէկալ ձեռուընին մէյմէկ վառած ճրագ՝ սափորի
(այսինքն տէստիի) մէջ դրած որ չերեայ. և ի-
րենց ապսպրեց որ ինքը ինչ որ ընէ նէ՝ ամէնքն
ալ անանկ ընեն: Ասանկ կէս գիշերուան մօտ
ելան ասոնք՝ յանկարծակի թշնամիներուն բա-
նակը գացին, ու Գեղէոնին ըսածին պէս մէկէն
փողերնին չալելով՝ սափորնին կոտորտեցին ճրագ-
ները դուրս երեւեցան, ու ամէնը մէկ բերան սկը-
սան կանչուըռտել՝ Սա-ր Տե-ա-ն և Գե-ղ-է-ո-ն: Աս
բանովս Աստուած Մադիամացւոց բանակին մէջը
մէկ այնպիսի սոսկում մը ձգեց, որ ան տեղը ի-
րար անցնելով՝ ան մութ գիշեր ատեն մէկը զմէ-
կալը իրենց թշնամիներէն կարծելով՝ անխնայ
առջնին եկածը կը ջարդէին. անանկ որ՝ հա-
րիւր քսան հազար հոգի ան տեղը իրենցմէ կօ-

տրուեցան, ու տասնըհինգ հազար ալ որ աս-
դիս անդին ցիր ու ցան փախեր էին, անոնց հա-
մար ալ մարդ խրկեց Վեդէոն մէկալ Խորայե-
լացւոց, որ ելան դէմերնին առին զանոնք ալ
ջարդեցին, ու անոնց երկու իշխաններունն ալ՝
մէկը Որէք ու մէկալը Զէք ըսուած՝ դլուխնին
կտրեցին Վեդէոնի բերին: Ետքը Վեդէոն ու-
րիշ երկու իշխաններ ալ բռնեց՝ Զէքէն ու
Սաղմանա ըսուած, և զասոնք ալ ինքը իր ձեռ-
քովը մորթեց:

Վեդէոն երբոր աս քաջութիւնս ըրաւ լմն-
ցուց, ան ատենը Խորայելացիք իրեն եկան ըսին
թէ՝ «Ասկէ ետեւ քեզի կը վայլէ որ դուն՝ ու ե-
տեւէդ քու տղաքդ՝ մեզի առաջնորդ իշխան ըլ-
լան, որ մեզ Մադիամացւոց ձեռքէն ազատե-
ցիր»: Սն ալ «Քաւ լիցի, ըսաւ, ձեր իշխա-
նը Աստուած է. ես միայն աս մէկ բանս ձեզմէ
կը խնդրեմ, որ թշնամիներուն կողոպուտներէն
մարդ գլուխ հանէք ինծի մէյմէկ օղ տաք».
(սլատճառն որ՝ ան կոտորուածներուն մէջը շատ
խամայելացիներ ալ կային, որ ոսկիէ օղ կը դը-
նէին). անոնք ալ սիրով հանեցին տուին. որ ա-
սանկ ընելով՝ բոլորը մէյտեղ՝ Վեդէոն շատ բան
ձեռք ձգեց, ան Մադիամացւոց իշխաններուն ոս-
կիէ զարդարանքներէն ի զատ: Ետքը ինքն ալ
առաւ անով աւելորդ ասպաշտական բաներ շինեց
իր Եփրա ըսուած քաղաքին մէջը, որ ետքը
մեղաց պատճառ եղաւ իրեն՝ ու իր զաւկրներուն՝
և բոլոր մէկալ Խորայելացւոց ալ. թէպէտ ին-
քը իր աստուածապաշտութիւնն ալ ձեռքէ չթո-
ղուց, և հետը Խորայելացիք ալ Աստուծոյ ծա-
ռայելով, քառսուն տարի՝ քանի որ Վեդէոն կար-
նէ՝ ազատ մնացին Մադիամացւոց և ուրիշ այ-
լազգիներուն ձեռքէն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը.

Արխանկերայ բռնակալութիւնը:

Աժ աշխարհի 2770: (Դատ. Թ:)

Անկէ ետեւ Իսրայելացիք զԱստուած թողուցին, սկսան Բահաղ Բերիթ ըսուած Սիկիմացւոց կուռքը պաշտել. և մեծ ապերախտութիւնս ցուցուցին Պեդէոնի՝ որ իրենց այնչափ բարիք էր ըրեր. որ ասանկ եղաւ: Պեդէոն որ մեռաւ՝ իրեն առած կնիկներէն եօթանասուն զաւակ թողուցեր էր, ու ասոնցմէ զատ մէկ ուրիշ մ'ալ Աբիմեւէք ըսուած՝ որ սիկիմացի կնիկէ մը եղեր էր: Ասիկայ ան ատենը իրեն մօրը դիէն ազգականներուն ձեռքովը Սիկիմացւոց սիրտը իրեն քաշեց՝ որ ան բոլոր մէկալ եօթանասունն ալ թողուն, զինքը հօրը տեղը Իսրայելացւոց վրայ իշխան դնեն. և իր իշխանութիւնը ապահովցնելու համար՝ մէկէն առջի բերանը Սիկիմացիներէն առած ստրկովը՝ սրիկայ (այսինքն հովարտա ու եարամսղ) մարդիկ վրան ժողվեց՝ ու շուտ մը գնաց ան իր եօթանասուն եղբայրները բռնեց՝ վաթսուներկնը մէկ քարի մը վրայ մորթեց. որ մէջներին պինտ պըգ տիկը միայն՝ Յովաթամ ըսուած՝ փախաւ պահուեցաւ մեռնելէն խալըսեցաւ: Ետքը երբոր Սիկիմացիները ուրիշ Իսրայելացւոց հետ մէկտեղ եղած՝ Աբիմեւէքայ թագաւոր դնելուն հանդէսը որ կ'ընէին, ան ատենը Յովաթամ գնաց ասոնց դիմացը Պարիզին ըսուած լերանը վրայ ելաւ, ու հեռուանց կանչելով ըսաւ իրենց.

«Մտիկ ըրէք Սիկիմացիք՝ ինչ որ պիտի ձեզի ըսեմ: Ծառերը ուղեցին որ իրենց մէկ թագաւոր մը դնեն, ու գացին ձիթենիին (այսինքն զէյթինի ծառին) ըսին թէ՛ Մեզի թագաւոր եղիր. ան ալ իրենց պատասխան տուաւ թէ՛ Ես ինտո՞ր թողում իմ պարարտ եղս, որ անով Աստուած ու մարդիկ իս կը մեծարեն, ու գամ՝ ձեզի պէս ծառերուն իշխան ըլլամ: Ետքը գացին թզենիին (այսինքն ինձիրի ծառին) ինկան՝ որ ան գայ իրենց վրայ թագաւորէ. ան ալ ըսաւ թէ՛ Ի՞նչպէս թողում իմ անուշ պտուղս, ու երթամ փայտերուն իշխան ըլլամ: Ան ալ որ չեղաւ՝ գացին որթին (այսինքն ասմային). որթն ալ պատասխան տուաւ թէ՛ Ես ինտո՞ր կ'ըլլայ որ իմ գինիս թողում որ Աստուծոյ և մարդիկներուն ուրախու թիւնն է, ու գամ ձեզի պէս փայտերուն իշխան ըլլամ: Աս ալ որ չէ՛ ըսաւ, ան ատենը ելան դժնիկին (այսինքն գարա չալըին) ըսին՝ թէ Գուն եկուր մեր վրայ թագաւորէ. դժնիկն ալ ուրախացաւ՝ ու ըսաւ իրենց. Թէ որ իրաւ իս ձեր վրայ թագաւոր կը դնէք նէ՛ եկէ՛ք իմ շուքիս տակը պարտըկուեցէք, չէ՛ նէ՛ դժնիկէն կրակ կ'ելլէ՛ ու ձեզի պէս եղենափայտերը (այսինքն չամիծառերը) կ'այրէ կ'ուտէ»: Աս առակիս ետեւէն ըսաւ Յովթամ. «Նայեցէ՛ք, ատ արդարութիւն էր որ Գեղէոնի ձեր բարերարին աւտանկ հատուցում ըրիք, որ անոր եօթանասուն զաւակը մէկէն ջարդել ուղեցիք, որ Աբիմեէքը անոր աղախնին որդին՝ ձեզի թագաւոր դնէք. եթէ աս բանս շիտակ է նէ՛ բարով կը վայլէք մէկզմէկ. հապա թէ չէ՛ պիտի կրակ ելլէ ան Աբիմեէքէն՝ որ ձեզ այրէ ու լափէ, կամ թէ ձեզմէ ելած կրակը զանիկայ կ'ուտէ»:

Յովաթամ ասանկ ըսելով՝ ելաւ փախաւ գնաց
երեսը ծածկեց. և անոր ըսածը ճշմարիտ ելաւ.
ինչու որ՝ Աբիմեւէք իրեք տարիի չափ անկար-
գութեամբ Խորայեւացւոց տիրապետելէն ետքը,
ալ չդիմացան Սիկիմացիները անոր բռնակալու-
թեանը, ուստի Գաաղ ըսուած իշխանի մը հետ
մէկ եղան անկէ գլուխ քաշեցին, ու ետեւէ էին
որ զինքը բռնեն մեռցնեն: Աս որ եղաւ, Աբի-
մեւէք իր զօրքովը Սիկիմացւոց վրայ գնաց, ու
Զարդելով զիրենք՝ բերդին կրակ տուաւ՝ հազար
հոգիի չափ ալ հոն այրեց: Անկէց ելաւ Թեբէս
ըսուած քաղքին վրայ գնաց, որ ասոնք ալ իրմէ
գլուխ քաշեր էին. ան քաղքին մէջ տեղը մէկ
ամուր բերդ մը կար, քաղքին մեծամեծներէն
խել մը անոր մէջը մտան պահուեցան: Երբոր
Աբիմեւէք բերդին տակը գնաց մօտեցաւ որ
դրանը կրակ տայ, ան ատենը վերէն մէկ կնիկ
մը երկանի (այսինքն տէյիրմէնի) քարի կտոր մը
ձգեց վրան, որ եկաւ Աբիմեւէքի գլխուն գա-
ղաթը Զարդուբուրդ ըրաւ. ան ալ շուտ մը կան-
չեց իր կապարձակիրը (այսինք սիլիհտարը) ը-
սաւ որ թուրը հանէ զինքը սպաննէ, որ չըսուի
թէ մէկ կնիկ մը զինքը մեռուցեր է: Եւ անանկ
ան տեղը չարաչար մեռաւ Աբիմեւէք, Աստուծ-
մէ առնելով իր անողորմութեան և չարութեան
պատիժը՝ Սիկիմացւոց հետ, ինչպէս որ ան ա-
ռակը բերելով զիրենք անիծեր էր Յովաթամ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ .

Յեկիրայէի պատմութիւնը :

ԱՄ աշխարհի 2800 : (Դատ . Ժ . ԺԱ . ԺԲ :)

Աբիմեւէքայ ետե իսրայելացւոց դատաւոր եղաւ Թովղա ըսուած մէկ մը Խաբարի ցեղէն , որ քսանուիրէք տարի նստաւ . անոր ետեէն Յայիր գաղայադացի , որ երսունուերկու որդի ունէր , ու ասոնք երսունուերկու աւանակ հեծած անանկ կ'երթային , և ամէն մէկը մէյմէկ քաղաք ունէին , որ Ա . Յայերայ ըսուեցան :

Յայիր քսանուերկու տարի դատաւորութիւն ընեւէն ետքն որ մեռաւ , իսրայելացիք նորէն կռապաշտութեան ետեւ ինկան , սկսան Ասորւոց , Մովաբացւոց և Ամոնացւոց կուռքերը պաշտել . անոր համար Աստուած ալ սրդողեցաւ զիրենք երեսէ ձգեց , թող տուաւ որ տասնըութ տարի ան ազգերը ասդին անդին իրենց երկիրները մտնեն՝ տակն ու վրայ ընեն : Այսպէս երբոր ալ Ամոնացիք բանակով առաջ եկան Գաղայադըսուած գաւառին մօտիկցան , որ անկէցալ երթան կարգով բոլոր իսրայելացւոց երկիրները աղէկ մը տիրեն , ան ատենը իսրայելացիք ալ խելուընին գլուխնին ժողովեցին , ան կուռքերը մէջերնէն վերցուցին , մեղայ ըսին Աստուծոյ դիմեցին : Եւ աս Ամոնացւոց դէմ՝ Գաղայադումեծերը ասանկ խօսք դրին մէջերնին , թէ ով որ առաջ ինայ պատերազմելէ , զանիկայ իրենց իշխան նստեցընեն . բայց ետքը տեսնելով որ մարդ սիրտ չըներ աս բանիս , մոմտացին որ

Յեփթայէն կանչեն բերեն՝ անիկայ աս պատե-
րազմիս ճարը հոգայ : Աս Յեփթայէ ըսածս՝
մէկ ուժով քաջ գաղայադացի մարդ մըն էր , որ
անկէց իրեն եղբայրները հայրենական ժառան-
գութենէն զրկելով տնէն դուրս վաւրտեր էին՝
Վուռն մեր հօրը խորթ զաւակն ես ըսելով . ու
ինքն ալ գացեր մէկդի գլուխը քաշեր՝ քովը
սրիկայ մարդիկ ժողված՝ անանկ քաջութեամբ
ինքնագլուխ կը կենար : Ուստի երբոր ասոնք ե-
կան իրեն աղաչեցին որ ելլէ գայ՝ ինքը աս պա-
տերազմն առաջ տանի , Յեփթայէն առջի բե-
րանը ծանրէն քաշեց , երեսնին տուաւ Քաղայա-
դացւոց իրեն դէմըրած անիրաւութիւնը : Ետ-
քը անոնցմէ երդումով խօսք առաւ՝ որ եթէ Աս-
տուած յաջողէ պատերազմը յաղթէ նէ՝ ինքը
իրենց վրայ իշխան ըլլայ . անանկ ելաւ հետեր-
նին եկաւ Մասեփա ըստած տեղը , ուր որ Իս-
րայելացիք մէյտեղ ժողովեր էին . ու մէկէն դես-
պան խրկեց Ամոնացւոց թագաւորին՝ թէ « Վուռն
ինչո՞ւ իմ երկիրս եկեր պատերազմ կ'ընես » : Ա-
մոնացւոց թագաւորը իրեն պատասխան տուաւ
թէ « Աս տեղուանքս իմ երկիրներս էին , որ Իս-
րայելացիք Եգիպտոսէ ելան եկան տիրապետե-
ցին » : Յեփթայէն ալ նորէն իրեն խրկեց ըսաւ
թէ՝ « Ան ատենը երբոր աս տեղի մարդիկը մե-
զի չուղեցին ճամբայ տալ՝ հետերնիս պատե-
րազմ բացին , մենք ալ զանոնք յաղթելով մեր
Աստուծոյ օգնութեամբ՝ պատերազմական ի-
րաւունքով աս երկիրները մեզի առինք . որ ի-
րեք հարիւր տարի կ'ըլլայ ձեռուընիս է . ու դուն
հիմա ելեր կ'ուզես որ մեր ձեռքէն յափշտա-
կես . աս քու ըրած անիրաւութեանդ դատաս-
տանը , ըսաւ , Աստուած ինքը տեսնէ » : Ետքը

երբոր տեսաւ Յեփթայէն որ ան իր խօսքին վրայ կեցեր՝ կ'ուզէ առաջ գալ, ան ատենն ինքն ալ Աստուծոյ շարժած՝ շուտ մը ելաւ նուրէն զօրք ժողովեց. և դէմը պատերազմ երթալու ժամանակը՝ Աստուծոյ ասանկ ուխտ ըրաւ որ՝ ան Ամնացիքը յաղթելէն ետեւ խաղաղութեամբ իր տունը դառնալու ըլլայ նէ, ո՛վ որ պինտ առաջ տանը դռնէն դուրս ելլէ իրեն դիմացը գալու՝ զանիկայ Աստուծոյ ողջակէզ ընէ։ Այսպիսի կերպով գնաց Յեփթայէ, և Աստուծոյ օգնութեամբը թշնամիները չարաչար կոտորելով՝ քսան քաղաք ալ ձեռուրնէն ետ առաւ, ու մնացածները փախցընելով ցիրուցան ըրաւ. ետքը Մասեփա քաղաքը իր տունն որ կը դառնար՝ տեսաւ որ իր մէկ հատիկ սիրական կոյս աղջիկը պար բռնած ուրիշ աղջիկներու հետ՝ ուրախութեամբ թմբուկ զարնելով դիմացը ելաւ։ Ան ատենն Յեփթայէն ալ տախնուվրայ եղաւ, սաստիկ տրտմութենէն վրայի լաթը պատռեց՝ «Վայ ինծի, ըսաւ, իմ աղջիկս, ինչ ձիւն բերիք գլուխս. որ ես չցիտնալով՝ քեզի համար Աստուծոյ ուխտ եմ ըրեր, ու հիմա խօսքէս չեմ կրնար ետ դառնալ»։ Աղջիկն ալ քաջասրտութեամբ վրայ տուաւ ըսալ թէ՝ «Ինծի համար ինչ որ ուխտեր ես նէ՝ պէտք է որ կատարես, որ անով Աստուած քեզի աս յաղթութիւնս տուաւ. միայն թէ, ըսաւ, աս կը խնդրեմ որ՝ երկու ամիս ինծի ատեն տաս, որ աս իմ ընկերներուս հետ լեռները երթամ պտրտիմ, ու իմ կուսութիւնս լամ ողբամ»։ Յեփթայէն ալ ըսածին պէս անանկ թող տուաւ. և երկու ամսէն ետեւ որ դարձաւ՝ կատարեց Աստուծոյ ըրած իր ուխտը։ Եւ ան ա-

տենէն սովորութիւն մտաւ խորայեւացւոց մէջը՝ որ ամէն տարի չորս օր աղջիկ տղաքը մէյտեղ եկած Յեփթայէի աղջնկանը վրայ ողբ կ'ընէին:

Անկէ ետքը Եփրեմի ցեղը Յեփթայէի վրայ նախանձելով՝ Յորդանան գետը անցան իրեն եկան սրգողելով ըսին թէ՝ «Ինչո՞ւ մեզ մարդու տեղ չդրիր՝ հետդ պատերազմի չկանչեցիր». և աս բանիս համար վախ կու տային իրեն թէ՝ Տունդ տեղդ վրադ կ'այրենք: Յեփթայէն ալ անոնց պատասխան տուաւ որ՝ «Ես ձեզ կանչեցի. բայց երբոր տեսայ թէ մարդ չեկաւ, ես իս վտանգի մէջ դրի, ու Աստուած ալ բանս աջողեց»: Ետքը երբոր Յեփթայէ տեսաւ որ անոնք նորէն հանդարտ չեն կենար՝ բան կը գըրգռէն Գաղայադացւոց սիրտը ծակելու խօսքեր կ'ըսեն, շուտ մը վրանին զօրք հանեց ետեւ եկողները ջարդեց, ու անոնցմէ փախչողները որ Յորդանանի մէկ նեղուցէ մը պիտոր անցնէին իրենց տեղը ելթալու՝ բռնել կու տար, ու զիրենք փորձելու համար թէ Եփրեմի ցեղէն են մի՞ իրենց ըսել կու տար աս. Եբրայեցւոց բառը՝ շիփօլէն, որ կը նշանակէ հասկ կամ ցորենի գլուխ. ու ով որ շիտակ չէր կրնար ըսել, հապա (ինչպէս կ'ըսեն) «իփօլէն» կ'ըսէր, ան Եփրեմի մարդոցը նշանը կ'ըլլար՝ զանիկայ կը մեռցնէին. և ասով ալ բոլոր քառսունուերկու հազար հօգի կոտորուեցան անոնցմէ աս պատերազմիս մէջը: — Յեփթայէ ասանկ վեց տարի դատաւորութիւն ընելէն ետքն որ մեռաւ, ետեւէն դատաւոր եղաւ Եսեբոն բեթղէհեմացին, որ վաթսուն զաւակ ունէր՝ երսունը մանչ, երսունը աղջիկ, և աս ամէնն ալ ինքը իր ձեռքովը կարգեց, ու եօթը տարի խորայեւացւոց

դատաւորութիւն ըրաւ : Անոր ետեւէն նպտաւ
 Էլոն զարուղոնացի՝ տասը տարի : Ետքը Աբ-
 դոն փարաթոնացի Եփրեմի ցեղէն , որ քառասուն
 տղաք ունէր , անոնցմէ ալ երսուն եղած՝ բոլորը
 մէկէն Եօթանասուն աւանակ կը հեծնէին . և աս
 ալ ութը տարի դատաւորութիւն ըրաւ ու մեռաւ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ .

Ստմիսոնի պատմութիւնը :

ԱՄ աշխարհի 2850 : (Պատ . ԺԳ . ԺԴ . ԺԵ . ԺԶ :

Վերի ըսուած դատաւորներէն ետեւ Խորայե-
 լացիք աստուածպաշտութենէ թունալով՝ և
 քառասուն տարի չափ անտէր մնալով՝ նորէն այ-
 լազգիներուն ձեռքն ինկան : Ան ատենները Խո-
 րայեւացւոց մէջը Պանայ ցեղէն մարդ մը կար՝
 Մանուէ անունով , որուն կնիկը ամուլ էր և
 տղայ չէր բերեր : Մէկ օր մը հրեշտակ Աստու-
 ծոյ՝ մարդու կերպարանքով աս կնկանը երեցաւ
 ըսաւ թէ՝ «Պուն տղայ պիտի բերես , որն որ
 ուխտաւոր , այսինքն Աստուծոյ նուիրեալ պիտոր
 ըլլայ . անոր համար պիտի զգուշանաս որ բե-
 րանդ գինի , կամ օղի (այսինքն ռախի) և ուրիշ
 սկիզբ կերակուրներ չդնես . որ երբոր տղան ըլ-
 լայ՝ ամենեւին անոր գլխու մազերուն պիտի չգըպ-
 չուի չկտրուի . ան պիտոր Խորայեւացիները այլազ-
 գիներուն ձեռքէն ազատէ » : Մանուէ որ աս բանս
 չէր գիտեր , երբոր իր ընկերոջմէն լսեց՝ աղաչեց
 Աստուծոյ որ ան սուրբ մարդը մէյ մըն ալ խորկէ
 իրենց , որ նորէն աղէկ մը իմանան թէ՝ ինչ պի-
 տոր ընեն աս տղիս : Աստուած ալ հրեշտակը
 նորէն կնկանը երեցուց , որ ան ալ շուտ մը վա-

գէց էրիկը կանչեց անոր քովը բերաւ. հրեշտակն ալ ինչ որ առաջ կնկանը ըսեր էր՝ ան բաները նորէն իրենց աաքսպրեց: Ետքը Մանուէ հրեշտակը մարդ սեպելով՝ իրենց եփած ուլ մը բերաւ որ ուտէ. ան ալ որ չկերաւ՝ հապա Ստուծոյ նուիրէ, ըսաւ, ան ատենը Մանուէ ան ուլը Ստուծոյ զոհ ընե՛նինի՝ հրեշտակը ան կրակին բոցովը դէպ ի երկինքը ելաւ անյայտ եղաւ, և ան տեղը՝ էրիկ կնիկ աս հրաշքս որ տեսան՝ սաստիկ վախցան, ու իմացան որ հրեշտակ Ստուծոյ է եղեր անիկայ: Ետքը ատենն որ եկաւ, կնիկը մանչ տղայ մը բերաւ, որուն անունը Սամիսոն գրին. և Ստուծոյ օրհնութիւնը միշտ անոր վրան ըլլալով՝ երբ մեծցաւ խիստ ուժով մարդ մը եղաւ, որ իր ծնողացը հետ մէյտեղ Սարաա և Եսթաուլ ըսուած քաղքըններուն մէջ տեղը կը կենար:

Սամիսոն մէկ անգամ մը Ստուծոյ նախախնամութեամբը Թամնաթա ըսուած այլազգիներուն քաղաքը դնաց, ու հոն մէկ այլազգի աղջըկան մը հետը սիրտը կապուեցաւ. եկաւ իր ծնողացը ըսաւ որ ան աղջիկը իրեն առնեն. ծնողքն ալ չգիտնալով որ աս բանս Ստուծոյն է, (որ ան պատճառով Սամիսոն այլազգիներուն մէջը մտնելով՝ անոնց ըրած անիրաւութիւններուն հատուցումը տայ), առջի բերանը իրեն դէմ կեցան, կ'ըսէին թէ « Բու աղջէդ աղջիկ կը պակսի, որ երթաս այլազգի մը առնես » . ետքը երբոր տեսան որ ճարճըլար, իրենք ալ Սամիսոնի հետ մէյտեղ ելան Թամնաթա երթալու որ աղջիկը առնեն: Ճամբան որ կ'երթային, Սամիսոն գլուխը քաշեց մինաւոր դէպ ի այգիներուն մէջէն երթալուն ատեն յանկար-

ծակի մէկ առիւծի (այսինքն ասլանի) ձագ մը
իրեն դիմացը վազեց. Սամիսոն ալ ձեռքը զէնք մը
չունէր. անանկ Ստուծմէ ուժ առած՝ զասիկայ
բռնեց բերանը բացաւ երկուք ճղքեց մեռցուց.
ու նորէն դարձաւ եկաւ ծնողացը քովը՝ բան մը
չըսաւ իրենց. անանկ եկան աղջրկանը հետ խօս-
քը կապեցին: Քիչ մը ատենէն ետեւ նորէն որ
Թամնաթա դառնալու եղաւ Սամիսոն՝ որ ալ
հարսնիքը ընեն, գնաց ան մեռցուցած առիւծը
նայելու, ու տեսնէ որ՝ մեղուները մէջը մեղր
շիներ են. ինքն ալ առաւ ճամբան սկսաւ ուտե-
լով երթալ, հօրը մօրն ալ տուաւ որ ուտեն:
Երբոր հարսնիքը սկսան ընել, որ եօթը օր
կը քշէր, այլազգիքը վախցան իրմէն, անոր հա-
մար հետը երսուն կտրիճ մարդիկ գրին՝ որ Սամ-
իսոն ասոնց հետ ընկերութիւն ընէ ուրախա-
նայ: Ան հարսնիքի ուրախութեան ատենը Սամ-
իսոն մէկ հանելուկ մը (այսինքն պիլմէճէ մը)
ըսաւ ասոնց, որ ան եօթն օրուան մէջը գիտնա-
լու որ ըլլաննէ՝ իրենց երեսուն կտոր (կամ թօփ)
բարակ կտաւ տայ, ու երսուն ալ հագնելու լա-
թեր, հապա որ չկրնան գիտնալ, անոնք աս բա-
ներս իրեն տան. և հանելուկը աս էր. Կերողն
կերաւոր էլաւ, և ուժովն անաշ էլաւ: Ասոր վրայ
իրէք օր չարչրուեցան ան կտրիճները, ու ետքը
երբոր տեսան որ չեն կրնար մեկնել՝ եկան դադ-
տուկ Սամիսոնի հարսին ինկան, օր էրիկը խա-
բելով բերնէն առնէ իրենց զրուցէ. «Չէ նէ,
ըսին, գիտնաս որ՝ քեզ քու տնովդ կ'այրենք, որ
մեզ աղքատցընելու համար հոս կանչեցիր»:
Կնիկն ալ Սամիսոնի աղաչելով լալով այնչափ
բան ըրաւ՝ որ եօթներորդ օրը ալ ճար չեղաւ
բերնէն առաւ, ու գնաց զրուցեց անոնց. որ ետ-

քը անոնք ալ դարձան Սամիսոնի ասանկ ըսին.
Մեղրէն ալ անոնք ինչ կայ, ասի-ծէն ութով ո՞վ կայ:
Ան ատեն Սամիսոն անոնց խաբէբայութիւնը
իմացաւ, և ինքն ալ աս կերպով իրենց պատաս-
խան տուաւ. «Թէ որ, ըսաւ, ի՞նչ երէնջ» (այսինքն
էնչ էնչ-էնչ) Դեղը շնորհէ՞ր ի՞նչ հանելու-կա շնոր-
հաւեր. ու սրդողելով շուտ մը անկէ ելաւ Ասկա-
ղոն քաղաքը գնաց, Աստուծոյ օգնութեամբը
Հոն երսուն այլազգի սպաննեց, անոնց վրայի լա-
թերը հանեց բերաւ ասոնց տուաւ. ետքը կնիկն
ալ հոն տեղը ձգեց՝ ինքը սրդողած իր հօրը
տունը դարձաւ: Ետքը երբոր Սամիսոնի բար-
կութիւնն անցաւ, մէկ ուլ մը հետը պարգեւ
առած՝ նորէն ուզեց որ կնկանը քով երթայ. և
երբոր եկան տեսաւ որ աները իր կնիկը առեր
ուրիշի մը հետ կարգեր է, աս բանս պատճառ
առաւ Սամիսոն՝ որ այլազգիներէն աղէկ մը իր
օխը հանէ. ուստի գնաց իրեքհարիւր աղուէս
(այսինքն թիւքի) բռնեց, (որ ան երկիրները շատ
կար կ'ըսեն). զասոնք երկու երկու պոչերնին
մէյմէկու կապեց, և մէջ տեղը մէկմէկ ջահ
կամ ճրագ դրաւ կապեց, ու անանկ այլազգիներ-
ուն ցորենի արտերը թող տուաւ, որ դացին
կրակ ձգելով այրեցին մոխիր դարձուցին անոնց
բոլոր ցորենները, այգիները ու ձիթենիները,
որ բան մը չմնաց: Ասոնց տէրերը երբոր իմացան
թէ աս բանս Սամիսոնն է ըրեր, ու պատճառը
իր աները եղեր է՝ որ կնիկը հաներ ուրիշի է
տուեր, եկան անոր տանը կրակ տուին, որ իր
աղջիկն ալ հետը տնով տեղով այրեցաւ. բայց
աս բաներս Սամիսոն հերիք չտեպելով՝ նորէն
ուրիշ շատ այլազգիներ ալ սպաննեց, ու ետքը
գնաց Յուդայի ցեղին մէջը՝ Ետեմ ըսուած մէկ

այր մը՝ հոն կը կենար։ Այլազգիներն որ աս
լսեցին, զօրք ժողվեցին անանկ բանակով Յու-
դայի ցեղին վրան դացին, սւ անոնցմէ ուզեցին
որ Սամիսոնը կապած իրենց ձեռքը տան։ Յու-
դայի մարդիկն ալ վախցան՝ իրեք հազար հոգի
մէկէն ելան Սամիսոնի եկան, ըսին թէ՝ «Ատ
ինչ է քու ըրածդ, չէս գիտեր որ մենք այլազ-
գիներուն տէրութեան ներքեւն ենք. ուստի հի-
մա եկանք որ քեզ կապենք անոնց ձեռքը տանք»։
Սամիսոն ալ առաջ երդունցուց զիրենք՝ որ
չբռնեն սպաննեն, ու անանկ թող տուաւ որ ի-
րեք նոր հաստ ամուր չուաններով կապեն զինքը՝
որ այլազգիներուն տան խալըսին։ Երբոր Սամի-
սոն ասանկ կապած այլազգիներուն բանակին
եկաւ մօտեցաւ, ու անոնք ալ սկսան ուրախու-
թեամբ կանչուըռտելով վրան վազել որ բռնեն,
ան տեղը Աստուծոյ զօրութիւնը Սամիսոնին
հասաւ, որ մէկէն թօթվեց կտրրտեց ան չուան-
ները, ու հոն գետինը մէկ իշու ծնօտ մը (այս-
ինքն չէնեկի ոսկոր մը) գտաւ, ան ձեռքը առաւ
վազեց այլազգիներուն վրան, ու անով հազար
հոգի մեռցուց։ Աս աշխատանքէն ետեւ Սամի-
սոն սաստիկ ծարուեցաւ՝ Աստուծմէ ջուր խըն-
դրեց. Աստուած ալ ան ծնօտէն ջուր բխեցուց,
որ խմեց՝ ու անով նորէն ուժ առաւ։ Ետքը ե-
լաւ Սամիսոն Գազա ըսուած այլազգիներուն
քաղաքը գնաց. ան որ իմացան իր թշնամիները՝
եկան գիշերը քաղքին դռները առին, որ առտուն
ելէն զինքը բռնեն մեռցնեն. բայց Սամիսոն
կէս գիշերանց ելաւ՝ քաղքին դռները իր սեմե-
րովը՝ կղպանքներովը փրցուց կռնակը զարկաւ
տարաւ լերան գլուխը հանեց ձգեց, ու անանկ
ձեռքերնէն խալըսեցաւ։

Աս բաներս ըլլալէն ետեւ՝ այլազգիներուն իշխանները տեսնելով որ Սամիսոն իրենց երկիրը մէկ Գալիլա ըսուած կնկան մը քով շատ անգամ կու գայ, անոր հետ խօսք կապեցին՝ որ եթէ Սամիսոնը խաբելով բերնէն առնէ իմանայ որ՝ անոր ուժը ինչ բանով կը կապուի նէ, մարդ գլուխ իրեն հազար ու հարիւր արծաթի (կամ խուռուշ) տան. ուստի այնուհետեւ սկսաւ աս կնիկը անուշ անուշ խօսքերով Սամիսոնի ետեւէն իյնալ՝ որ աս բանս ըսէ իրեն։ Սամիսոն ալ առաջի բերանը ըսաւ. «Թէ որ եօթը նոր ջիւով (այսինքն քիրիշով) իս կապեն նէ՝ ուժս վրայէս կը փախչի, ուրիշ մարդիկներու պէս կ'ըլլամ»։ Կնիկն ալ անանկ կապեց զինքը ան ջիւերովը, ու ետքը փորձելու համար ետեւէն մէյ մը կանչեց. «Սամիսոն, այլազգիները եկան հիմայ վրադ կը հասնին»։ (ու ան ատենը անոնք գաղտուկ պահուըտեր էին, որ եթէ ըսածը իրաւ ըլլայ նէ՝ վրան վազեն բռնեն)։ Սամիսոն աս ձայնս լսածին պէս՝ մէկէն ցատքեց թօթ վեց կտրեց ան ջիւերը, ու ելաւ տեսաւ որ մարդ չկար, ինքն ալ ծաղրաբանութիւն (այսինքն շախա) կարծեց. անոր համար նորէն որ աղաչեց կնիկը որ իրաւը ըսէ, Սամիսոն ալ ըսաւ թէ «Անանկ չէ, հապա թէ որ եօթը նոր ամուր չուաններով կապուելու որ ըլլամ նէ՝ ան ատենը ուժս կը թափի՝ ու կը բռնուիմ»։ Աս ալ փորձեց կնիկը. ու երբոր տեսաւ որ անով ալ չեղաւ, նորէն աղաչեց թախանձեց որ շիտակը ըսէ։ Սամիսոն մէյ մըն ալ ծաղրաբանութեամբ ըսաւ. «Թէ որ գլխէս եօթը մազ բռնես՝ ծայրերը դերձանի հետ կապես ու զանոնք պատը գամես նէ՝ ուժս կ'երթայ»։ Կնիկը աս բանս ալ

ընելէն ետե՛ երբոր տեսաւ որ անոնկ միշտ զինքը կը խաբէ, ալ բոլոր ուժովը սկսաւ Սամիսոնի ետեկէն իյնալ շողոքորթել, ու այնչափ բան ըրաւ որ՝ Սամիսոնի ճարը հատաւ չկրցաւ դիմանալ, բերնէն փախցուց ըսաւ թէ՛ «Վիտնաս որ ես իմմօրմէս Աստուծոյնուիրած եմ, և իմ գլուխս ամենեւին պիտի ածելի (այսինքն ուստուռա) չդպչի, և թէ որ մազս կտրուելու ըլլայ նէ՛ ուժս վրայէս կը փախչի՝ ես ալ ուրիշ մարդիկներուն պէս կ'ըլլամ»։ Սն ատենը ալ հաւտաց կնիկը՝ որ իրաւ է զրուցածը. ուստի շուտ մը այլազգիներուն իշխանները գաղտուկ տունը կանչեց, որ անոնք ալ իրեն տալու ստակնին մէյտեղ առին եկան. ու ինքը Սամիսոնը խաբխրբելով գիւրկը առաւ ծնկանը վրայ քնացուց, և ան քնուն մէջը գլխուն մազերը ածիլել տալուն պէս՝ սկսաւ Սամիսոն թուլնալ ու թմրիլ։ Աս ընելէն ետե երբոր կանչեց՝ «Սամիսոն, այլազգիները վրադ հասեր են», Սամիսոն արթնցաւ՝ ուղեց մէկէն ցատքել ելլել, բայց տեսաւ որ ան Աստուծոյ զօրութիւնը վրայէն գացեր է, ու չկրնար շարժիլ. ուստի շուտ մը վրան եկան այլազգիները զինքը բռնեցին՝ աչուրները փորեցին հանեցին, ու երկաթներով կապած Վազա քաղաքը տարին և հոն գերիի պէս ջաղացքը (այսինքն տէյիրմէնը) դրին՝ որ երթայ բանի՝ աղայ։ Քիչ մը ատենէն ետքը որ ալ Սամիսոնի մազերը սկսեր էին երկրննալ, ու անով առջի ուժն ալ վրան գալու պէս էր, այլազգիներուն իշխանները իրենց Վազոն ըսուած կուռքին մեծ տօնախմբութիւն մը ըրին՝ կերուխումով ուրախութեամբ, որ իրենց թըշնամին Սամիսոնը ձեռուրնին տուեր է։ Երբոր աս ուրախութիւնս կ'ընէին՝ իրենց կնիկներով

տղաքներովը անհամար բազմութիւն մէկ մեծ պալատի մը մէջ վերը վարը լեցուն, ուղեցին որ Սամիսոնն ալ հոն բերել տան, որ առջնին անանկ կոյր կոյր խաղայ՝ ծաղը ըլլայ, որ սրտերնին վրան աւելի պաղշտըկի: Սամիսոն ալ ասանկ խաղալէն ետե՛ գնաց ան պալատին երկու սիւներուն (այսինքն թէ մէկտիրէ կներուն) քովը՝ որ ան բոլոր շինուածքը անոնց վրայ հաստատուած կեցեր էր, ու դէպ ՚ի Աստուած կանչելով ըսաւ. «Տէր, տէր զօրութեանց, յիշէ՛ զիս, և աս մէկ հեղս ալ ինծի ուժ տուր, որ այլազգիներէն իմեր կու աչացս յիսը հանեմ»: Աս աղօթքն ըրաւ՝ ու երկու ձեռքովը ան երկու սիւները բռնեց, «Ես ալ աս այլազգիներուս հետ մեռնիմ» ըսելով՝ անանկ ուժով քաշեց թօթ վեց, որ հոնտեղը մէկէն քայքայեցաւ հիմնայատակ եղաւ ան բոլոր շինուածքը, ու իրեն հետ մէյտեղ՝ բովանդակ մէջի եղած այլազգիները մեռցուց, որ մեծ ու պզտիկ իրեք հազար հոգի էին, և ասով Սամիսոն մեռնելովը աւելի մարդ սպաննեց՝ քան ողջութեան ատենը: Ետքը իրեն ազգականները եկան մարմինը անկէց վերուցին, իրենց երկիրը իր հօրը գերեզմանը տարին թաղեցին. որ քսան տարի Խորայեւացոց քաշած նեղութիւնը թեթեցուց, և ասով ինքն ալ դատաւորներուն կարգը սեպուեցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԱ.

Միքայի պատմութիւնն, և Բենիամինի ցեղին
չարդարիլը:

ԱՄ տշնարհի 2585: (Դատ: ԺԵ. ԺԸ. ԺԹ. Ի:)

Դատաւորաց գրքին մէջը Սամիսոնէն ետեւ
ուրիշ երկու պատմութիւն ալ կը պատմուի, որ
կ'երևայ թէ Յեսուայ մեռնելէն ետքը շատ չան-
ցան որ անոնք պատահեցան:

Առջինը, որ Միքա ըսուած մէկ մարդ մը Եփ-
րեմի ցեղէն արեւորդապաշտութեամբ արծըլթէ
կուռքի պէս բան մը շինեց՝ իր տունը դրաւ, ու
ղևտացի մը գտաւ՝ քովը բռնեց, որ իրեն քա-
հանայութիւն կ'ընէր. ան ատենն ալ Դանայ
ցեղը՝ տեղերնին իրենց նեղուածք գալով, հինգ
հոգի լրտես խրկեր էին՝ որ երթան պտըտին ու-
րիշ բնակելու ալ տեղ գտնեն. ասոնք ճամբան
երթալնին ան Միքայի տանը զևտացիին հան-
դըպեցան, ու անոր ձեռքով Աստուծոյ հարցու-
ցին՝ իմացան իրենց բանին յաջողութիւնը: Եր-
բոր գացին բաներնին տեսան, ու վեց հարիւր
հոգի մէկ եղած՝ ելան որ երթան Լայիսա ը-
սուած քաղաքը այլազգիներուն ձեռքէն առնեն՝
հոն բնակին, նորէն եկան՝ ան զևտացին իր արեւ-
որդապաշտական բաներովը Միքայի տնէն յա-
փըշտակեցին՝ վերուցին՝ հետերնին առին Լայի-
սա քաղաքը տարին, որ հոն իրենց առանձին քա-
հանայութիւն ընէ, ու քաղքին անունն ալ փո-
խեցին՝ Դան դրին: Եւ ան ատենէն աս արեւ-
որդապաշտութիւնը ան տեղը մնաց՝ ինչուան
Յերոբոամ Խորայեւացոյ թագաւորին ժամա-

նակը, որ ան ալիւր շինած երկու ոսկի հորթե-
րուն մէկը հոս տնկեց, ինչպէս իր տեղը պիտի
պատմենք:

Երկրորդ՝ Բենիամինի ցեղին ջարդը կը պատ-
մուի, որ մէկ ղւտացիի կնկան մը պատճառով
եղաւ: Երբոր Փաբաա ըստած Բենիամինի
քաղքին անշահ մարդիկը աս կնիկը խայտառա-
կելով մեռուցին, էրիկը առաւ անոր մեռելը
տասուերկու կտոր ըրաւ, ու Խորայելացւոց ա-
մէն ցեղերուն անկէց մէյմէկ կտոր խրկեց՝ որ
երթան տեսնեն, ու անոր դատաստանը իրենք
կտրեն: Խորայելացիք ալ աս անօրէնութեանը
վրայ սոսկալով մէյտեղ եկան խորհուրդ ըրին,
մարդիկ խրկեցին Բենիամինցոց՝ որ ան չարու-
թիւնը ընողները երթան բռնեն մեռցընեն:
Բայց Բենիամինցիք տէր կեցան ան չարագործ-
ներուն, ու սկսան ասոնց դէմ պատերազմի պատ-
րաստութիւն տեսնել, ու քսանըհինգ հազար եօ-
թը հարիւր կտրիճ պատերազմող մարդիկ ալ հա-
նեցին: Ասոր վրայ գործը տաքցաւ, ուստի աս-
դիէս ալ Խորայելացւոց բոլոր ցեղերը մէկ եղած՝
իրենք ալ չորս հարիւր հազար զօրք ժողվեցին,
ու Աստուծոյ հարցուցին հրաման առին անանկ
Բենիամինցոց վրան ելան: Առջի զարնուելուն
մէջը՝ քսանուերկու հազար խորայելացիներէն
ջարդուեցան. անոր վրայ թէպէտ սրտերնին
կտրեցաւ, բայց նորէն Աստուծոյ հարցուցին,
և անանկ մէյ մ'ալ որ զարնուեցան, և ութը
հազար հոգի ալ կորսնցուցին նէ, ան ատենը ալ
պաք պահելով զոհ մատուցանելով, տարակուսե-
ցան՝ Աստուծոյ աղաչեցին որ իրենց յայտնէ թէ
ինչ ընեն, նորէն ելան՝ թէ դադրին: Աս-
տուած ալ Փենեհէս քահանայապետին բերնովը

հրամայեց որ չվախնան ելլեն, որ վաղը զանոնք բոլոր իրենց ձեռքը պիտի տայ՝ ըսաւ: Անանկ եղաւ. մէկալ օրը քսանըհինգ հազար ու հարիւր հոգի Բենիամինէն ջարդեցին, ետեւ Գաբաա մայրաքաղաքը՝ և բոլոր իրենց մէկալ քաղաքներն ալ մտան առանց խնայելու զամէնը կոտորեցին՝ կնիկ՝ տղայ, իրենց անասուններովը, որ բան չը խալըսեցաւ անոնց մէջը, ու շինուածքներուն ալ կրակ տուին մոխիր դարձուցին, անանկ որ՝ բոլոր Բենիամինի ցեղէն միայն վեցհարիւր կտրիճձորով չոր գլուխ մէկ անառիկ տեղ մը փախան ինկան, որ Վէմ Ռեմոնայ կ'ըսուէր: Ետքը այսչափովս ալ չկշտացան Խորայեւացիք, հապա ալ գլուխնին տաքցած, ուղեւով որ ան ցեղը բոլորովին աշխարհքէս վերնայ, մէկ եղան՝ Աստուծոյ առջևը երդումով ուխտ ըրին որ ան մնացած վեց հարիւր հոգիին իրենցմէ մարդ աղջիկ չտայ: Ասանկ որ չափը անցուցին Խորայեւացիք, ետքէն խելունին վրանին եկաւ, սկսան զղջալ ան ըրած երդումին վրայ. և անոր ճարը այսպէս մտմտացին որ՝ Յաբիս Գաղայադին մարդիկը ջարդեն՝ իրենց կոյս աղջիկներէն ՚ի զատ, ու զանոնք աս Բենիամինի մնացած կտրիճներուն տան, որ անով ան ցեղը մնայ չկորսուի. ինչու որ՝ բոլոր Խորայեւացւոց մէջը միայն Յաբիսցիները գլուխ քաշեր՝ չէին եկեր ան պատերազմը, որ մէջերնին երդումով հաստատուած էր՝ որ ամէնքը գան: Ետքը երբոր տեսան որ Յաբիսէ միայն չորս հարիւր աղջիկ ելաւ, որ բաւական չէր ըլլար ան Բենիամինի կտրիճներուն, մնացած երկու հարիւրն ալ Սելով քաղքէն ուրիշ ճամբով մը հանեցին անոնց տուին. և ասով Բենիամինի ցեղը նորէն ոտքի վրայ կայնեցուցին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Բ .

Հռոմէայ պատմութիւնը:

Ամալսարհի 2700 :

Իսրայելացւոց դատաւորներուն ատենը՝ և ինչ պէս կ'երևայ՝ սկիզբները, աս Հռութայ դէպքը եղաւ, որ աստուածաշունչը՝ Դատաւորաց ետեւէն մասնաւոր գրքով կը պատմէ, որ Դաւիթ մարգարէին պապերը կարգով բերէ, մասնաւոր թէ՛ Յիսուսի Քրիստոսի Մեսիային ցեղը ըստ մարմնոյ. որով իրեն ազգահամարին մէջը Հռութն ալ կը յիշէ աւետարանիչը:

Իսրայելացւոց երկիրը մէկ սաստիկ սով մը ինկաւ, և ան պատճառով Նիմեղէք ըսուած մէկ մարդ մը Յուդայի ցեղէն որ Բեթղէհէմ կը կենար, առաւ իր Նոոմին կնիկը ու երկու տղաքը Մովաբացւոց երկիրը գնաց՝ որ հոն նստի ապրի: Շատ չանցաւ աս մարդս մեռաւ. ետքը ան երկու տղաքն ալ հոն կարգուեցան մովաբացի այլազգի հարսեր առին, մէկին անունը Որփա, ու մէկալինը Հռութ: Տասը տարիէն ետեւ աս երկու տղաքն ալ որ առանց զաւկի մեռան, Նոոմին մայրերնին լեւոյթ թէ Իսրայելացւոց երկիրը ալ շտկուեր է, ուզեց որ աս հարսերը իրենց տներնին ճամբէ, ու ինքը գլուխը քաշէ իր երկիրը դառնայ: Ասոնց մէկը ինչ որ է նէ քովէն գնաց, բայց Հռութը ճար չեղաւ իր կեսուրէն չլատուեցաւ, ու ըսաւ որ՝ «Իս քեզմէ միայն մահը պիտի բաժնէ. դուն ուր որ երթաս՝ ես ալ հետդ եմ. քու ազգդ իմ ազգս է, և քու Աս-

տուածդ իմ Աստուածս ալ է» : Այսպէս որ եղաւ, Նոոմին Հռութը հետը առաւ Բեթղէ-հէմ գարձաւ. հոն Ելիմէլէքի ազգական մը կար Բոոս ըստած. ասիկայ Նոոմինին վրայ ձեռք դրաւ, իրենց տեղ տուաւ որ բնակին : Սն ատենը որ արտերը ցորեն կը քաղէին՝ Հռութ Նոոմինէն ուզեց որ երթայ ինքն ալ արտերը բանի, որ անով իրենց աղքատութիւնը անցընեն ապրին. անանկ զնաց Բոոսին արտը ցորեն կտրելու : Բոոս երբոր իմացաւ թէ Հռութ Նոոմինին հարսն է, վրան մասնաւոր հոգ ցուցուց, և իր աղջկներուն հետ դրաւ որ կերակուրը մէկ տեղ ուտէ, ու բանուորներուն ապրսպրեց որ զինքը աղէկ նային, և ցորենի հասկերուն մնացածը թողուն որ՝ կ'ուզէ նէ ժողովէ տուն տանի : Հունձէն երբոր տուն գարձաւ Հռութ ու Բոոսի իրեն վրայ ըրած հոգն որ պատմեց կեսերով, ան ալ շատ խնտաց վրան, ու Հռութի ճամբայ ցուցուց որ Բոոսի հետը կարգուի, և ասանկ կը վայլէ, ըսաւ, ինչու որ՝ ան Ելիմէլէքի ազգական է : Սրանկ որ Բոոս երբոր Հռութի միտքը իմացաւ, չէ չըսաւ. բայց որովհետեւ իրմէ աւելի մօտ՝ Ելիմէլէքի ուրիշ ազգական մըն ալ կար՝ որ առաջ անոր կ'իյնար որ Հռութն առնէ, Բոոս բանը ասանկ ձգեց՝ որ կարգով ըլլայ : Քաղքին ծերերէ մէկտեղ բերաւ՝ անոնց առջևը ան մէկալ ազգականին ըսաւ որ՝ « Նոոմինը Ելիմէլէքի որբւարին՝ իր էրկանէն մնացած գետիններուն մէկ կտորը ծախել կ'ուզէ. առաջ քեզի կ'իյնայ որ առնես, չէ նէ ես կ'առնեմ» : Ետքը աս ալ ըսաւ. « Քիտնաս որ՝ ան տեղը առնողը իրեն հարսը Հռութն ալ պիտի առնէ, որ անկէց ան մեռնողին ժառանգ թողու» : Աս որ լսեց

ան մէկալ մարդը՝ ետ կեցաւ, դուն առ ըսաւ:
Ան ատենը Բոսս վկայ բռնելով ան ծերերը ու
բոլոր հոն դտնուած ժողովուրդը՝ Հռութիւնն
հարազատ կնիկ առաւ, որ ամէնքը ուրախու-
թեամբ օրհնենք կարգացին վրանին. և Աս-
տուած ալ օրհնելով՝ շատ չանցաւ որդի մը տը-
ւաւ իրենց, որ անունը Ուլեգ դրին, ու անկէց
եղաւ Յեսսէ՝ Գաւիթ մարգարէին հայրը:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Գ.

Աննայի աղօթքով Սամուէլը կը ծնանի՝ ու Աստուծոյ
կը նուիրուի:

Ամաշխարհի 2848: (Ա. Թագ. Ա. Բ:)

Հեղի երբոր Իսրայելացւոց քահանայապե-
տութիւն կ'ընէր, ու ետքը դատաւորութիւն
ալ սկսաւ ընել, ան ատենը Եղկանա անունով
մէկ ղւտացի մը կար Արիմաթեմ քաղաքը՝ որ եր-
կու կնիկ ունէր, մէկին անունը Աննա, ու մէկա-
լինը՝ Փեննանա: Աննան ամուլ էր տղայ չէր
բերեր, ու Փեննանան զաւակներ ունէր. ուստի
Աննա միշտ սրտցաւ էր աս բանիս համար: Եղ-
կանան սովորութիւն ըրեր էր, որ տարին հեղ
մը կնիկները և տղաքը մէկտեղ առած ուխտ
կ'երթար Սելով քաղաքը՝ տապանակին Աստուծոյ
առջևը: Մէկ անգամ մ'ալ երբոր ասանկ ուխտի
գացին, Եղկանան Աստուծոյ զոհ ընելէն ետե-
սեղան որ նստաւ՝ Փեննանայի ու անոր տղոցը
բաժինները մէկտեղ տուաւ. և Աննայի ալ զատ
մէկ բաժին մը որ տուաւ, Աննան անանկ մինա-
ւոր նստած ուտելու ատեն նորէն միտքն ինկաւ

աս իր ամուլութիւնը, ու ախ վախ ընելով կը հաւեր
կը մաշէր. թէպէտ Եղիանան Աննային վրայ
աւելի սէր ունենալով՝ սիրտ կու տար իրեն ու
կ'ըսէր թէ «Մի՛ վախնար, ես քանի որ կամ
նէ՛քեզի տասը զաւկի տեղ եմ», բայց ճար չէր
ըլլար որ Աննան աս բանս մոռնար: Ուստի եր-
բոր սեղանը խալըսեցաւ՝ Աննան մինաւոր ելաւ
գնաց Աստուծոյ տաճարին դրանը առջևը ինկաւ,
ու սրտանց լալով սկսաւ աղաչել սաղատիւ Աս-
տուծոյ, որ իրեն ողորմի մէկ զաւակ մը տայ, և
ուխտ ալ ըրաւ որ ան զաւակը ինքն ալ Աստու-
ծոյ նուիրէ: Աս աղօթքս ընելու ատեն Աննայի
բերանը չէր շարժեր, հապա սրտանց կ'ըսէր ու կը
հառաչէր. անոր համար Հեղի քահանայապետը
որ հոն նստած էր՝ բանը չգիտնալով, երբոր տե-
սաւ որ Աննա շատ երկնցուց հոն անանկ կենա-
լը, կարծիք գնաց թէ գինովցեր է. ուստի տը-
ղան խրկեց որ երթայ չեխէ վռնտէ ան սուրբ
տեղէն: Աննա ալ խոնարհութեամբ անոր պա-
տասխան տուաւ թէ՛ «Քա՛ւ լիցի, ես գինով
չեմ, հապա տրտմութեամբ լցուած կնիկ մըն
եմ, որ Աստուծոյ առջև եկեր եմ իմ սրտիս ցա-
ւը կը բանամ»: Հեղի ալ ան ատենը իրեն ը-
սաւ. «Անանկ է նէ՛ խաղաղութեամբ երթաս,
Աստուած քու խնդիրքդ լսէ»: Ասով խիստ մխի-
թարուեցաւ Աննա. և երբոր անկէց իրենց տու-
նը Արիմութեմ գարձաւ՝ Աննա յղացաւ մանչ
զաւակ մը բերաւ, ու անոր անունը Սամուէլ
դրին, որ ըսել է՝ Աստուծոյ խնդրուած: Անկէ
ետեւ Աննան ալ էրկանը հետ Սելով չգնաց՝ ին-
չուան որ տղան քիչ մը մեծցաւ ու կաթէն կըտ-
րեց. ան ատենը առաւ ընծաներով Սելով բե-
րաւ, և հայրը զոհ մատուցանելով՝ անանկ Աս-

տողծոյ նուիրեցին, ու Աննան՝ տղան Հեղի քահանայապետին ձեռքը տալու ատենը ըսաւ. «Տէր իմ, ես ան կնիկն եմ, որ ատենով քու աչքիդ առջևը Աստուծոյ աղաչեցի աս տղիս համար, ու Աստուած իմ խնդիրքս կատարեց. հիմա ես ալ ինչպէս որ Աստուծոյ ուխտ ըրի՝ ասիկայ իրեն փոխ կու տամ կը նուիրեմ»։ Ետքը Աննա ան մարգարէական շնորհակալութեան օրհնութիւնը ընելով Աստուծոյ, որ կը սկըսի՝ Հասարակաց «Եր» Իժ՛ Տէր, հոն թողուց Սամուէլը, ու ինքը Հեղիի օրհնէնքը առած՝ երկանը հետ տուն դարձաւ։ Աստուած ալ օրհնեց զինքը, ու Սամուէլի տեղը նորէն ուրիշ իրեք մանչ ու իրեք աղջիկ տուաւ իրեն։ Բայց ինքը ամէն տարի որ Սելով կ'երթար՝ Սամուէլը չէր մոռնար, միշտ իրեն լաթ կը շինէր կը տանէր։ Սամուէլ ալ անանկ պզտիկուց սկսաւ Աստուծոյ տանը ծառայութիւնը ընել, և օրէ օր անմեղութեամբ մեծնալով՝ չէ թէ միայն Աստուծոյ հապա ժողովրդոց ալ աչքը կը մտնար, որ կը սիրէին զինքը։

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԴ.

Հեղի իր տղաքներովը կը պատժուի՝ քահանայութենէն կ'իյնայ, անոր տեղը Սամուէլ կ'ընտրուի։

Ամ աշխարհի 2860 : (Ա. Թագ Գ. Դ. Ե.)

Հեղի քահանայապետը երկու որդի ունէր, մէկուն անունը Ոփնի կ'ըսուէր, ու մէկալինը՝ Փենէհէս. ասոնք երկուքն ալ իրենց հօրը ներքեւ՝ Իսրայէլացւոց քահանայութիւն կ'ընէին

Աստուծոյ տապանակին առջևը, անոնց զոհերը
կը մատուցանէին, և ուրիշ աստուածպաշտու-
թեան ծէսերը կը կատարէին. բայց իրենց չար
ու գայթակղական գործքերովը ժողովրդին սիր-
տը կ'այրէին, ուստի Աստուած ալ խիստ սրդո-
ղեր էր վրանին: Հեղի թէպէտ ասոնց անկար-
գութիւնները միշտ կը լսէր գիտէր, բայց ինչպէս
պէտք է նէ աս բաներուս դեղ չէր դնէր՝ չէր
պատժեր զիրենք, հապա անհոգութեան մէկ
թոյլ խրատով մը կ'անցընէր. «Որդիք, կ'ը-
սէր, ձեր վրայ աղէկ չեմ լսեր, ինչո՞ւ ատանկ
կ'ընէք», և այլն. և անոնք ալ իրենց գիտցա-
ծէն չէին անցներ: Անոր համար Աստուած Հե-
ղի վրայ սաստիկ բարկանալով՝ մէկ հրեշտակ մը
խրկեց, որ եկաւ չարաչար յանդիմանեց զինքը
աս իր տղոցը ըրածներուն համար, ու իրեն ահ
տուաւ թէ «Քահանայապետութիւնդ պիտի
քու տնէդ ջնջեմ վերցընեմ, ուրիշ իմ հաւա-
տարիմ ծառայիս տամ. որովհետեւ, ըսաւ, դուն
ապերախտ եղար իմ շնորհքիս. և աս բանիս
նշանը ան պիտոր ըլլայ՝ որ Ոփնի ու Փենեհէսը
մէկ օրուան մէջ պիտի իյնան մեռնին»:

Ետքը Աստուած աս բանս Սամուէլի ալ
յայտնեց, որ երբոր ինքը պզտիկուց տաճարը
կը պառկէր, մէկ գիշեր մը յանկարծակի ական-
ջը ձայն մը եկաւ՝ որ զինքը կը կանչէր. «Սա-
մուէլ Սամուէլ»: Ան ալ կարծելով թէ Հե-
ղին անդիէն զինքը կը կանչէ՝ ելաւ վազեց քովը
գնաց. «Ահա եկայ, ըսաւ, ի՞նչ կը հրամմես»:
Հեղի ալ ըսաւ. «Ես քեզ չկանչեցի, որդի,
գնա տեղդ պառկէ»: Ասանկ իրեք հեղոր եղաւ՝
որ Սամուէլը վազեց քովը եկաւ, ան ատենը
Հեղի կռահ գնաց թէ՛ Աստուած տապանակէն

զինքը կը կանչէ, ուստի երրորդ անգամին՝ Սամուէլի խրատ տուաւ, որ մէյ մ'ալ կանչելու ըլլայ նէ ինքն ալ ըսէ. «Տէր, ինչ կը հրամմեսքու ծառայիդ»։ Սամուէլ ալ հնազանդեցաւ, ու երբոր չորրորդ անգամը կանչուելուն անանկ ըսաւ, ան ատենը Աստուած յայտնի կերպով իմացուց թէ՛ ինտոր սաստիկ բարկացեր է Հեղիին վրայ՝ իրեն տղոցը պատճառովը, որ անոնք չանդիմաներ ճամբայ բերեր. «Անոր համար, ըսաւ, ճար չկայ՝ պիտոր զիրենք չարաչար պատժեմ, քահանայապետութիւնը ձեռուրնէն առնեմ»։ Երբոր առտու եղաւ, Սամուէլ վախէն չէր ուզեր Աստուծոյ խօսածները Հեղիին պատմել, բայց Հեղի այնչափ ետեւէն ինկաւ՝ որ ճորով բերնէն առաւ. ու երբոր լսեց Հեղի՝ «Կամք Տեառն օրհնեալ եղիցի» ըսաւ. և այսու ամենայնիւ՝ անով ալ չզգաստացաւ. նմանապէս տղաքն ալ իրենց ըրածէն ետ չէին կենար։ Բայց Աստուած ան ատենէն սկսաւ Սամուէլի հետ ընտանութիւն ընել՝ իր կամքը անոր յայտնել. որ ասով օրէ օր Սամուէլի անունը բոլոր Իսրայելացւոցմէջ հռչակուեցաւ թէ Աստուծոյ սիրելի և հաւատարիմ մարդարէ է ինքը։ Ետքը Աստուած ան Հեղիին պատիժն որ տալու եղաւ, թող տուաւ որ այլազգիները Իսրայելացւոց վրայ պատերազմի ելլեն. ու երբոր առջի զարնուելուն Իսրայելացիք տեսան որ յաղթուեցան՝ չորս հազար հոգի իրենցմէ կորսնցուցին, ուզեցին որ Աստուծոյ տապանակը բանակը բերեն՝ որ անով Աստուած իրենց օգնութեան հասնի։ Եւ այսպէս Սելովէն տապանակն որ վերցուցին բերին՝ Ոփնի ու Փենեհէս Հեղիին որդիքն ալ հետը, ան ատենը այլազգիները Իսրայելացւոց ժողովրդին

ձայնէն իմանալով տապանակին գալը՝ սրտերնին սաստիկ վախ ինկաւ. « Վայ է մեզի, ըսին, ալ բաներնիս բուսաւ, ինչու որ՝ ան Խորայեւացոց Աստուածը մէջերնին եկաւ, որ ինչուան հիմա բոլոր իրենց թշնամիները Զարդեր կորսնցուցեր է»։ Ուստի մէկմէկու սիրտ տալով՝ անանկ յուսահատութեամբ սկսան Խորայեւացոց վրան վազել։ Աստուած այնպէս կարգաւորեց՝ որ երսուն հազար հոգի Խորայեւացիներէն կոտորեցին՝ Ուփնի ու Փենեհէս ալ մէյտեղ, ու մնացածը ցիրուցան փախուցին, և Աստուծոյ տապանակն ալ գերի առին՝ իրենց Ազովտոս քաղաքը տարին։ Աս որ եղաւ, շուտ մը մէկ մարդ մը լաթերը պատըռտած գլուխը հող ցանած վազեց Սելով քաղաքը՝ որ աս խեղճութիւններս պատմէ. և ան ատենը Հեղի ալ ծերացած իննսունըութը տարուան՝ որ աչքին լոյսն ալ կորսնցուցեր էր, տանը դրանը առջևը աթոռով նստեր կը սպասէր, ու սիրտը կ'եփէր տապանակին վրայ։ Երբոր աս մարդէս լսեց որ պատերազմին գործը ձախորդ գացեր է իր երկու տղաքն ալ մեռեր են, ու Աստուծոյ տապանակը առնուեր է, ան տեղը Հեղի սաստիկ ցաւէն աթոռէն կռնրկին վրայ գետինը ինկաւ՝ ու մէջքը կոտորեցաւ մեռաւ։ Այնկէ ետեւ Փենեհէսի կնիկն ալ, որ ան օրերը տղաբերքի մօտ էր, ան ալ իր պարօնտատին և էրկանը մեռնիլը մէկէն լսելով՝ ցաւը բռնեց ու տղաբերքին մէջը խղճաբար մեռաւ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .

Այլազգիները տապանակին պատճառով կը պատժուին
ու զան ճորէն խորայեւացոց կը դարձնեն:

ԱՄ աշխարհի 2888: (Ա. Թագ. 2. Է. Ը:)

Այլազգիներն որ տապանակը գերի բռնեցին
Ազովտոս տարին, զանիկայ իրենց Դագոն ը-
սուած կուռքին տաճարը գրին. և երբոր մէկալ
օրը առտուանց կանուխ ելան տաճարը գացին՝
տեսնան որ Դագոն կուռքը տապանակին առջևը
երեսին վրայ գետինը փռուած էր. ուստի վեր-
ցուցին նորէն իր տեղը կայնեցուցին: Բայց ա-
նոր մէկալ առտուն մէյ մ'ալ գան գտնան որ՝
Դագոն նորէն գետինը կործանած՝ ողնայարը
(այսինքն կէօվտէ քիւթիւլին) միայն ողջ մնա-
ցեր էր, ու գլուխը՝ և երկու ոտուրները տաճա-
րին մէջ տեղը ինկեր ջախջախեր էին, և երկու
թևերը գրանը սեմին վրայ կեցեր էին: Ասկէ 'ի
զատ՝ Աստուած ուրիշ պատիժ ալ խրկեց այլազ-
գիներուն վրայ, որ նստուկ տեղերնին խոց կ'ել-
լէր՝ սաստիկ կը տանջուէին, և ասով ալ շատ
մարդ կը մեռնէին. նաև իրենց արտերը անհա-
մար մկներ կը վխտային, որ բոլոր վարուցանին
կ'ուտէին կ'աւրէին: Աս պատուհասներն որ Ա-
զովտացիքը տեսան, կարծիք երթալով որ տա-
պանակին պատճառովը կ'ըլլայ՝ խորհուրդ ըրին
մէկալ այլազգի իշխաններուն հետը, ու փորձե-
լու համար տապանակը անկէջ վերցուցին Գէթ-
ըսուած քաղաքը տարին: Բայց այսու ամենայ-
նիւ երբոր հոն ալ տեսան որ ան պատուհասները

կ'ըլլան, անկէց ալ ուզեցին որ Ասկաղոն տանին. Ասկաղոնացիները ասոր դէմ կեցան, « Մենք բոլորս Զարդուիլ չենք ուզեր » ըսին: Ուստի ասանկ եօթը ամիս տապանակը այլազգիներուն քովը կենալէն ետեւ, մտմտացին որ նորէն իսրայելացւոց ետ ճամբեն՝ խալըսին աս պատուհասներէս. և ասոր վրայ իրենց քուրմերը խորհուրդ տուին որ պարապ չխաւրեն, հապա այլազգիներուն հինգ իշխաններուն համբանքով՝ հինգ հատ ոսկիէ նստուկ տեղի նմանութիւն շինեն, ու հինգ ալ ոսկիէ մկներ, և ասոնք տապանակին նուիրեն տան, որ ան պատիժները վրաներնէն վերնայ: Ետքը աս ալ ապրսպրեցին որ՝ նորէն աղէկ մը փորձելու համար, որ իմանան թէ աս պատիժներս անկէց է՝ թէ չէ, տապանակը ան ըսած ոսկիէ բաներովը առնեն մէկ նոր սայլի (այսինքն առապայի) մը վրայ դնեն, ու երկու մատղաշ կովեր որ առջինեկ հորթերնին բերեր են՝ ան սայլին լծեն ու հորթերնին քովերնէն բաժնեն տունը պահեն, անանկ ճամբայ դնեն զանոնք որ երթան. եթէ տեսնեն որ աս կովերը շիտակ դէպ 'ի իսրայելացւոց երկիրը կ'երթան նէ, գիտնան որ ան պատիժները տապանակին պատճառովը եղած է: Անոնք ալ անանկ օրըրին, ու ետեւէն դացին նայելու, տեսան որ կովերը առանց մէկ դին մէկալ դին ծռելու՝ շիփշիտակ դացին դէպ 'ի Բեթսամիւս ըսուած իսրայելացւոց երկիրը, որ ան ատենը ցորեն կը հնձէին անոնք: Եւ հոն Զովսեայ բեթսամիւսացիին արտը որ մտան, իսրայելացիքը իմացան՝ ինտալով տապանակին վրան վաղեցին սայլէն առին վերուցին, ու սայլը Զարդեցին վառեցին, անոր կրակովը ան երկու կովերը ղւտացիները

եկան ողջակէզ ըրին տապանակին առջև: Բայց
աս Խորայեւացւոց ուրախութիւնը մեծ տրտմու-
թեամբ վերջացաւ, որ յիսուն հազար ու եօ-
թանասուն հոգի ան ատենը Աստուծոյ պատ-
ժուեցան մեռան. ինչու որ՝ կ'ըսեն թէ, երբոր
տապանակը ասանկ հոն հասաւ, Խորայեւացիք
մեծ ու պզտիկ վրան թափեցան, ու առանց ա-
նոր պատիւը պահելու՝ սկսան տապանակին դրպ-
չիլ հետաքրքրութեամբ մէջը խառնեցին նայե-
ցան, որ աս բանս իրենց սաստիկ արգիւրէր էր
Աստուած: Ուստի Բեթսամիւսցիքն ալ տա-
պանակէն սոսկալով դողալով՝ Կարիաթարիմցոց
աղաչեցին որ իրենց քաղաքը առնեն տանին. ու
անանկ Կարիաթարիմ տարին, որ հոն շատ տա-
րի Ամինադաք քահանային տունը կեցաւ:

Հեղի քահանայապետէն ետեւ, ինչպէս ը-
սինք, Սամուէլ մարգարէն որ սկսաւ Խորայեւա-
ցիքը կառավարել, իր առջի հոգը աս եղաւ՝ որ
բոլոր կուռքերը և կռապաշտական բաները մէ-
ջերնէն վերցուց մաքրեց, ու աստուածապաշտու-
թիւնը նորոգեց, մանաւանդ տապանակը դառ-
նալէն ետքը: Եւ աս ատեններս մէկ հեղ մը
Սամուէլ բոլոր Խորայեւացիները մէյտեղ Մա-
սեփաթ ըսուած տեղը ժողոված՝ իրենց քարոզ
որ կու տար՝ և Աստուծոյ աղօթք որ կ'ընէին,
ան ժամանակը այլազգիները յանկարծակի ու-
զեցին վրանին պատերազմելէլ. ան որ իմացան
Խորայեւացիները՝ սրտերնին դող ինկաւ, ու Սա-
մուէլի գիմեցին, որ Աստուծոյ աղաչէ՝ որ անոնց
ձեռքէն խալըսին: Սամուէլ ալ մէկ գառնուկ
մը առաւ Աստուծոյ ողջակէզ որ ըրաւ, Աստուած
երկինքէն անանկ սոսկալի գողալու ձայն մը հա-
նեց՝ որ բոլոր այլազգիները իրար անցած սկսան

փախչիլ, ու Խորայեւացիները ետեւնին ինկած
զանոնք ջարդեցին, ու իրենց քաղաքներն ալ նո-
րէն անոնց ձեռքէն առին. և ասով այնպիսի վախ
ինկաւ այլազգիներուն սիրտը, որ Սամուէլի օրը
մէյ մ'ալ Խորայեւացւոց վրայ պատերազմ չբա-
ցին: Եւ ինքը Սամուէլ մարգարէն ալ սովորու-
թիւն ըրեր էր, որ տարին հեղ մը Խորայեւա-
ցւոց քաղաքները կը պտըտէր, անոնց պիտանաւո-
րութիւնը կը հոգար՝ դատաստաննին կը տեսնէր.
և մէկալ մնացած ժամանակը Արիմաթեմ իրեն
տունը կը կենար:

Մ Ա Մ Ն Չ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՅ ԵՒ
ՄՆԱՅՈՐԴԱՅ ԳՐՔԵՐՈՒՆ. ԻՄՐԱՅԵԼԱՅԻՈՅ
ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԱՏԵՆԸ ԵՂԱԾԸ ՄԻՆՁԵՒ
ԻՐԵՆՅ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

Խորայնացիք իրենց քաղաւոր կ'ոգնեն դնել. Աստուած
ալ Սառնդը առջի քաղաւոր կ'ընտրէ Խորայնացոց :

ԱՄ աշխարհի 2908 : (Ա. Թագ. Թ. Ժ.)

ԵՐԲՈՐ ծերացաւ Սամուէլ, կառավարու
թեան բեռը իր վրայէն թեթեւցնելու համար՝
իրեն երկու որդիքը Յովէլ ու Աբիա ըստած՝ իր
տեղը Խորայնացոց վրայ դատաւոր դրաւ : Ա-
սոնք իրենց հօրը բարեպաշտութեան և արդա-
րութեան ճամբէն դուրս ելան, որ կաշառքնե-
րով (այսինքն ընդշվաթ առնելով) և ուրիշ ա-
նիրաւութիւններով ժողովուրդը կը չարչարէին :
Անոր համար ալ չդիմանալով՝ ամէնքը եկան
Սամուէլի ինկան, ու միաբերան ըսին թէ՝
«Մեզի մէկ թագաւոր մը դիր, որ աշխարհքի
ուրիշ ազգերուն պէս մենք ալ մեր թագաւորէն
կառավարուինք» : Ասով ժողովուրդը չուզել մը
ցուցնելով անմիջապէս Աստուծոյ կառավա-
րուիլը՝ իր պաշտօնէից ձեռքով (ինչպէս ինչուան

ան ատենը եղած էր), Սամուէլ աս բանս որ լսեց՝ խիստ վշտացաւ ու գանգըտեցաւ Աստուծոյ հետ: Աստուած ալ հրամայեց որ անոնց ուղածը կատարէ, միայն թէ՛ առաջ իրենց առջևը դնէ թագաւորներուն իրաւունքը, որ ինչպէս սովորուած իւրն է՝ ժողովրդոց վրայ բեռ կ'ըլլան, ու զիրենք գերիի պէս կը բանեցընեն: Բայց աս բաներովս ալ Խորայեւացւոց աչքն որ չվախցաւ, և իրենց խօսքին վրայ հաստատ կեցեր էին, ան ատենը Աստուած նորէն հրամայեց Սամուէլի որ Սաւուղը Խորայեւացւոց թագաւոր օծէ. որ ասանկ եղաւ: Բենիամինի ցեղին մէջը մէկ մարդ մը կար՝ Կիս անունով. ասիկայ մէկ կտրիճ տղայ մը ունէր խիստ շնորհալի, պատուական, ու բարձր հասակով (այսինքն պօլլու), անանկ որ՝ ինքը մէկ հատիկ մըն էր բոլոր Խորայեւացւոց մէջը, որ Սաւուղ կ'ըսուէր: Պատահեցաւ որ ատ Կիսը իր էշերը կորսընցուց. ուստի Սաւուղը մէկ ծառայի մը հետը դրաւ ետևէն խրկեց որ երթան ան էշերը փնտռեն. անոնք ալ աս բանիս համար ելան շատ տեղուանք պտըտեցան. ետքը երբոր չգտան, ու յուսահատած պիտոր ալ ետ դառնային նէ՛ յանկարծ ծառային միտքն եկաւ Սամուէլ մարգարէն՝ որ հոն տեղուանքը կը գտնուէր, ու ըսաւ որ երթան իրեն հարցընեն ան կորսուած էշերո՞ւն համար: Բայց օրով առաջ Աստուած Սամուէլի յայտներ էր թէ՛ Վաղը աս ատեն քեզի Բենիամինի երկրէն Սաւուղը պիտոր խրկեմ, որ զանիկայ թագաւոր օծես իմ ժողովրդոց վրայ. ուստի երբոր տեսաւ Սամուէլ, ճանչցաւ որ Սաւուղն է. և անոր սիրտը հանգստեցընելէն ըսելէն ետև՝ թէ իր հօրը էշերը գտնուած են, բռնեց զինքը ուրախուլ թափափեց հետը առաւ սեղան տարաւ, ու հոն

պատիւ ըրաւ՝ Սաւուղը ամենէն վերնատեցուց, ու աղէկ պատառներն ալ իրեն առջևը դնել տուաւ։ Սեղանն որ լմրնցան՝ լծողուց որ երթայ, հապա ան գիշերը հոն բռնեց ու առտուանց ելաւ գլուխը եղ լեցուց՝ ըսաւ թէ «Աստուած քեզ թագաւոր օծեց իր ժողովրդոցը վրայ, որ թշնամիներուն ձեռքէն զիրենք ազատես»։ Ետքը երբոր ալ իր հօրը տունն ճամբելու եղաւ, աս թագաւոր ըլլալուն ճշմարտութեանը նշանի համար մէկ քանի բան մը մարդարէացաւ Սամուէլ, որ ան երթալինի ճամբան իրեն պիտի հանդրպէին. ու հետը խօսք դրաւ՝ որ ետքը Գաղգաղա քաղաքը երթայ իրեն սպասէ, որ եօթը օրէն ետե ինքն ալ հոն կու գայ, և ինչ որ պիտոր ընէր նէ՝ Աստուծոյ կողմանէ հոն տեղը իրեն պիտի յայտնէ։ Ան ամէն նշանները Սաւուղի վրայ կատարուելէն ետքը, ինչպէս խօսք կապեր էր նէ, գնաց Սամուէլ՝ ու բոլոր ժողովուրդը Մասեփաթ ժողովեց, որ հոն իրենց թագաւոր ընտրէ։ Ուստի առաջ տասուերկու իսրայելացւոց ցեղերուն վրայ վիճակ ձգել տուաւ, ու երբոր Բենիամինի ցեղին վրայ ելաւ վիճակը, ան ատենը Սամուէլ աստուածային յայտնութեամբ Սաւուղը պահուրտած տեղէն բռնեց բերաւ ժողովրդոց մէջը կայնեցուց՝ ու ըսաւ. «Ահա ան մարդը որ Աստուած ձեզի թագաւոր դրաւ»։ Ժողովուրդն ալ ուրախութեամբ մէկ բերան կանչեցին. Կէռնէ արքայ. և ան օրէն աստուածային դրդմամբը Սաւուղի քովը սկսան ժողովուրդ ու ժով ու բանի եկող մարդիկը, որ անանկ իսրայելացւոց նոր թագաւորութիւն կայնեցաւ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Սառուղ մեծ յաղրութիւն մը ընկե՛ն հտե՛. նորե՛ն
բազաւոր կ'օծուի :

Ամ աշխարհի 2909 : (Ա . Թագ . ԺԱ . ԺԲ :)

Աս բաներէս մէկ ամսէն ետքը՝ Նաաս Ամո-
նացւոց Թագաւորը ելաւ Իսրայելացւոց երկիրն
մէկ կողմը՝ Յաբիս ըսուած Գաղայադացւոց
վրայ . անոնք ալ դէմ կենալու ու չհռնենալով՝
անոր խրկեցին ըսին թէ՝ «Մէջերնիս ուխտ ու
դաշինք դնենք՝ ու անանկ քու ներքեդ ըլլանք» :
Ան ալ ասանկ պատասխան տուաւ թէ՝ «Մէ-
ջերնիս դաշինքը աս ըլլայ՝ որ ամէն մէկերնիդ
ձեր աջ կողմի (այսինքն սաղ դիւի) աչքերնիդ
հանէք» : Յաբիսացիքը աս որ լսեցին՝ իրենց եօ-
թը օր ատեն ուղեցին , ու ասդիս անդին Իս-
րայելացւոց երկիրը իմացուցին աս բանը : Սա-
ւուղ ալ երբոր լսեց ան անիրաւ բանը՝ վառուե-
ցաւ աստուածային զօրութեամբ , ու սաստիկ
սրդողելով՝ առաւ իր երկու եզը կտոր կտոր ը-
րաւ , ան կտորուանքը չորս դին Իսրայելացւոց եր-
կիրը խրկեց ըսաւ թէ՝ «Ո՛վոր Սաւուղի ու Սա-
մուէլի հետ չգար՝ ասանկ կտոր կտոր կ'ընեն ա-
նոր եզները» : Աս բանովս այնպիսի սոսկում մը
ձգեց Ժողովրդոց սիրտը , որ ամէնը ոտք ելան
Սաւուղի քով եկան , բոլորը վեցհարիւր եօթա-
նասուն հազար հոգի . և զասոնք Սաւուղ իրեք
բանակ ըրած՝ անանկ ան Ամոնացւոց վրան որ
վազեց , աղէկ ջարդ մը տուաւ անոնց՝ մնացածը
ցիրուցան փախցուց կորսնցուց , ու Յաբիսացիքը

ազատեց: Եւ ասով Սաւուղ ժողովրդոցը շատ աչքը մտաւ, ու սրտերնին տաքցաւ վրան, այնչափ որ՝ ոտք ելան բռնել մեռցնել կ'ուզէին ան մարդիկը, որ Սաւուղը բանի տեղ չսեպելով՝ գլուխ քաշեր իրեն տուրք չէին ուզեր տալ: Բայց Սամուէլ արգիլեց խաղաղցուց զամէնքը: Ետքը Սամուէլ առաւ բոլոր Խորայեւացիքը Պաղ-գաղա տարաւ, ու հոն շնորհակալութեան զոհ մատուցանելով Աստուծոյ՝ նորէն Սաւուղը թա-գաւոր օծեց. և հոն ամենուն առջևը Սամուէլ իր ինչուան անատենը արդարեւ առաւարութեան վկայութիւնը ժողովրդոց բերնէն առնելով, և Աստուծոյ իրենց վրայ ըրած բարերարութիւն-ներն առջևնին դնելով՝ խրատեց ու յորդորեց որ իրենց թագաւորին հետ միաբան Աստուծմէ վախնան, անոր պատուիրանքները պահեն: Բայց նորէն աս բանիս նշան թէ Խորայեւացիք Աստու-ծոյ մեծ անիրաւութիւն ըրին որ թագաւոր ու-ղեցին, աղօթք ըրաւ Սամուէլ, ու շուտ մը եր-կինքը սկսաւ սաստիկ գոռալով անձրեւ թափել. այնչափ որ ժողովուրդը սոսկալով մեղայ ըսին, աղաչեցին Սամուէլի, որ ան Աստուծոյ պատու-հասը դադրեցնէ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Սառուղ երեւե աշրագգիները կը յաղրէ , ու անհնազանդութեանը համար Սատուծոյ աչքէն կ'իյնայ : Յովնաբան իր ըրած քաշութեամբը մեռնելէն կ'ազատի :

ԱՄ աշխարհի 2911 : (Ա . Թագ . ԺԳ . ԺԴ :)

Մէկ տարիէն ետե իսրայելացւոց պատերազմ հանդըպեցաւ Փղշտացւոց հետ . աս բանիս համար ամէնքը մէկտեղ Գաղգաղա ժողովուեցան . և Սամուէլ ալ եօթն օրէն ետքը հոն գտնուելու խօսք տուեր էր՝ որ գայ Սատուծոյ զոհ մատուցանէ , ժողովրդոցը սիրտ տայ պատերազմի ելլալու . պատճառն որ՝ ամէնքը սոսկացեր էին՝ լսելով որ իրենց թշնամիները սաստիկ ուժով երսուն հազար կառքով , վեց հազար ձիաւորով և անհամար զօրքերով վրանին կու գան : Երբոր եօթը օրը եղաւ անցաւ՝ ու տեսաւ Սաւուղ որ չհասաւ Սամուէլը , և ժողովուրդն ալ տրտնջալով կը ցրուէին , ինքը ձեռք զարկաւ զոհ մատուցանելու , որ ալ չսպասէ՝ թշնամիներուն դէմը ելլէ : Զոհն որ լմննալու եղաւ՝ ան ատենը հասաւ Սամուէլ , ու սաստիկ սրդողելով Սաւուղի անհամբերութեանը և յանդերձնութեանը վրայ՝ ըսաւ թէ « Սատուած քեզ ատ բանիդ համար երեսէ ձգեց , անանկ որ՝ քու թագաւորութիւնդ քեզմէ քուտղիդ պիտի չանցնի » . ու այնպէս թողուց ելաւ գնաց : Աս լսելով զօրքը՝ աւելի սրտերնին կոտրեցաւ , և Սաւուղի հետ միայն վեց հարիւր հօգի մնացած՝ անանկ սկսան թշնամիներուն դէմ երթալ :

Ան ատենը Յովնաթան Սաւուղի որդին մար-
դու բան մը չըսած՝ միայն իր կապարճակիրը
(այսինքն սիլիհտարը) հետն առած՝ թշնամինե-
րուն բանակը մօտեցաւ, ու դնաց մէկ լերան մը
նեղուցի բերան կեցաւ, անոնցմէ դէմը եկածը
մէկմէկու ետեւէ քսան հոգիի չափ մեռցուց. և
ասով Աստուած անանկ վախ մը շփոթութիւն
մը ձգեց թշնամիներուն մէջը, որ կարծելով թէ
ետենին կեցած է Խորայեւացւոց մեծ բանակը՝
սկսան ցիր ու ցան ըլլալ փախչիլ: Երբոր աս
հեռուանց տեսաւ Սաւուղ, ու բանը իմացաւ
թէ ինչպէս եղեր է, ինքն ալ սիրտ առաւ,
(մանաւանդ երբոր ժողովուրդն ալ աս բանը ի-
մանալով՝ նորէն տասը հազար մարդու չափ իր քո-
վը ժողովուեցան). ուստի ուժով ետենին ինկաւ
աղէկ մը ջարդեց, մնացածը փախցուց: Աս մեծ
յաղթութեանս մէջը զարմանալին ան էր, որ
Խորայեւացւոց կողմէն՝ բոլոր այնչափ հոգիէն
միայն երկուքը՝ Սաւուղ ու Յովնաթան գեղարդ-
ու թուր ունէին. ինչու որ՝ այլազգիքը Խորայե-
ւացւոց վրայ տիրապետած ատեննին այսպիսի սա-
տերազմական զէնքերը արգելէր էին անոնց, նաև
երկաթագործները անոնցմէ վերցուցեր էին.
անանկ որ Խորայեւացիքը երկրագործութեան
խօփը՝ մանգաղը ու գերանդին սրելու համար՝
այլազգիներուն երկիրը կ'երթային հոն շինել
կուտային: Բայց աս փառաւոր յաղթութեանս
ուրախութիւնը մէկէն կտրեց մէկ տրտմալի գի-
պուած մը. պատճառն որ՝ Սաւուղ ան այլազգի-
ներուն վրայ վաղելուն ատենը՝ անխոհեմու-
թեամբ երդումով ուխտ ըրաւ Աստուծոյ, որ ան
օրը ինչուան բոլոր թշնամիները չկորսուին նէ՝
մինչև իրիկուն ծով կենան՝ մարդ բերանը բան

չդնէ։ Յովնաթան չէր գիտեր աս իր հօրը երգումը, ուստի մեղուներուն փեթակներուն քովէն անցնելու ատեն խիստ անօթի ըլլալով ձեռքի գաւազանը երկնցուց՝ անկէջ մէջը առաւ կերաւ։ և անով աչքը բացուեցաւ ու ժը վրան եկաւ։ Երբոր իրիկուն եղաւ՝ զօրքն ալ սաստիկ յոգնած ու անօթեցած, թշնամիներէն ինչ որ ձեռուրնին ինկեր էր՝ ոչխար, հորթ, անհամբերութեամբ գետնին վրայ սկսան մորթել, ու օրինաց դէմ արիւնթաթախ ուտել։ Ասիկայ որ իմացաւ Սաւուղ՝ մնացածը իր առջևը բերել տուաւ, ու մէկ քարի մը վրայ մորթած՝ անանկ միսը արիւնէն մաքրած իրենց տուաւ որ ուտեն։ Ետքը ան գիշեր ալ Սաւուղ նորէն ուզելով որ թշնամիներուն վրայ երթայ՝ քահանային ձեռքովը հարցուց Աստուծոյ. երբոր տեսաւ որ Աստուած պատասխան չտուաւ, գիտցաւ որ մէկ մեղք մը պատահած է. անոր համար հրամայեց որ ամենուն վրայ վիճակ ձգուի, ու «Թէ որ, ըսաւ, Յովնաթան տղիս վրայ ալ վիճակը ելլէնէ, չեմ խնայեր՝ մեռցընել կու տամ»։ Վիճակը որ ձգեցին, Յովնաթանու վրայ ելաւ. Սաւուղ իրեն հարցուց թէ «Ի՞նչ ըրեր ես», ան ալ ըսաւ թէ «Կտոր մը մեղը ուտելուս համար ես պիտոր մեռնիմ»։ Սաւուղ ալ երգում ըրաւ թէ «Անանկ է, պիտի այսօր մեռնիս»։ Ան աւտենը ելաւ ժողովուրդը ասոր դէմ կեցաւ. «Քաւ լիցի, ըսին, ի՞նչպէս սպաննուի ան մարդը, որ պատճառ եղաւ Իսրայելացւոց ազատութեանը», ու անանկ ժողովուրդը աս մեղքս վրանին առած՝ Աստուծոյ աղօթք ընելով՝ Յովնաթանը մեռնելէն խալըսեցին։

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Սառուղ Ամաղեկացոց խնայելով՝ բոլորովին Աստուծոյ
աչքէն կ'կրկայ :

ԱՄ աշխարհի 2930 : (Ա. Թագ. ԺԵ :

Ամաղեկացւոց մեղացը չափն որ լցուեցաւ , Աստուծոյ հրամանովը Սամուէլ մարգարէն գնաց Սաւուղի , ըսաւ որ Ամաղեկացւոց վրայ պատերազմի ելլէ , և չինայէ բոլորը ջարդէ՝ էրիկ մարդ՝ կնիկ մարդ , ինչուան մանր տղաքն ալ , ու անոնց անասուններն ալ : Սաւուղ ալ զօրք ժողովեց՝ չորս հարիւր երսուն հազարի չափ , ու ելաւ կոտրեց Ամաղեկացիքը : Բայց Աստուծոյ հրամանը լման չկատարեց , ինչու որ ողջ բռնեց պահեց Ագագ ըսուած անոնց թագաւորը , ու իրենց կենդանիներուն և ուրիշ բաներուն աղէկներն ալ մեղքընցաւ պահեց : Անոր համար սաստիկ բարկացաւ Աստուած , և աս բաները Սամուէլի պատմելով՝ հետը գանգըտեցաւ ու ըսաւ թէ « Զղջացեր եմ որ Սաւուղը թագաւոր դրի , որ ասանկ իմ խօսքս չմռեց » : Սամուէլ ալ ան գիշերը անանկ տրտմած՝ Աստուծոյ առջևը ինկաւ , ու առտուն գնաց ան ատենը վրայ հասաւ՝ որ Սաւուղ Ամաղեկացւոց առած կողոպուտները Աստուծոյ զոհ կը մատուցանէր . երբոր Սաւուղ Սամուէլը տեսաւ , առջևը վազեց ու ըսաւ . « Ահա Աստուծոյ հրամանը ինչպէս որ ըսեր էր կատարեցի » : Ան ժամանակը Սամուէլ ալ իրեն հարցուց . « Հապա ի՞նչ է , ըսաւ , ան ոչխարներուն ու կովերուն ձայնը որ ես կը լսեմ » . ան ալ պատասխան տուաւ թէ՝ « Ատոնք Ամա-

ղեկացւոցմէ բերածս է, որ աղէկները ժողովուրդը ուզեց պահել որ Սստուծոյ զօհ ընեն»։ Սամուէլ ալ աստուածային նախանձով վառեալ՝ հոն տեղը չարաչար յանդիմանեց զինքը. «Սստուծոյ, ըսաւ, աւելի հաճոյ է հնազանդութիւնը, քան թէ զօհ մատուցանելը. անոր համար ինչպէս որ դուն զՍստուած բանի տեղ չսեպեցիր, Սստուած ալ քեզ երեսէ կը ձգէ՝ թագաւորութիւնդ ձեռքէդ կ'առնէ»։ Սս բանէս Սաւուղի սիրտը դողաց՝ «Մեղայ, ըսաւ, թողութիւն տուր ինծի, ու եկուր մէյտեղ Սստուծոյ աղօթք ընենք որ մեղքս թողու»։ Սամուէլ ալ մտիկ չըրաւ. ու երբոր երեսը դարձուց որ երթայ, Սաւուղ ետեւէն վազեց, ու անոր վերարկուն բռնել քաշելու ատեն որ չթողու երթայ՝ կտոր մը պատուեցաւ ձեռքը մնաց. ասոր վրայ դարձաւ Սամուէլ նորէն իրեն ըսաւ թէ՝ «Ս, յօր Սստուած պատուեց ու քեզմէ առաւ քու թագաւորութիւնդ, որ քեզմէ աղէկ մարդու մը ձեռքը տայ. և աս Սստուծոյ ըսած բանը ետ չդառնար»։ Ետքը Սամուէլ ալ տեսնելով որ Սաւուղի ձեռքէն չխալըսիր, հետը դարձաւ եկաւ որ Սստուծոյ աղօթք ընէ. և ուզեց որ Ագաթ թագաւորը իր առջևը բերեն. ան ալ երբոր դողալով առջևը ելաւ նէ, ան ատենը Սամուէլ թուր մը առաւ՝ իր ձեռքովը հոն տեղը մեռցուց զինքը, ասանկ ըսելով. «Ինչպէս քու թուրդ այնչափ կնիկները իրենց տղոցմէ զրկեր է, այսպէս ալ հիմա քու մայրդ քեզմէ զրկուի»։ Սս բաներուս վրայ ալ Սամուէլի սիրտը բոլորովին կոտրեցաւ, թողուց ելաւ՝ Արիմաթեմ իր տունը գնաց, ու անանկ քաշուած նստեցաւ, մէյ մըն ալ Սաւուղի հետ չտեսնուեցաւ։

Փ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Դասիրը քաղաւոր կ'օծուի :

Ամ տշխարհի 2934 : (Ա . Թ ա գ . Ժ 2 :)

Աստուած որ այսպէս Սաւուղը երեսէն ձգեց, անկէ ետքը Սամուէլ մարդարէն մխիթարելով՝ հրամայեց իրեն որ ելլէ Բեթղէհէմ երթայ, հոն Յեսսէին տղոցը մէկը՝ որ ինքը իրեն պիտի յայտնէր, զանիկայ Խարայեւացւոց վրայ թափաւ որ օծէ Սաւուղի տեղը : Սամուէլն ալ աս բանս Սաւուղէն գաղափարէ ըլլալու համար՝ որ իրեն ղեն մը չընէ, Բեթղէհէմ որ գնաց Աստուծոյ հրամանովը՝ ասանկ ձայն հանեց թէ՛ զօհրնելու համար Բեթղէհէմ եկեր է : Ուստի երբոր ուրիշներուն հետ հոն զօհն եկաւ Յեսսէ ըսուած մէկ մարդ մը Յուդայի ցեղէն՝ իր տղաքներովը, Սամուէլ ուղեց որ Յեսսէն տղաքը մէկիկ մէկիկ իր առջւը բերէ՝ որ տեսնէ : Եւ պինտ առաջ տեսնելով Յեսսէին մեծ տղան Եղիաբ ըսուածը՝ Սամուէլ կարծեց թէ ան ըլլայ Աստուծոյ ընտրածը, բայց Աստուած իրեն ըսաւ թէ «Ատոր երեսը ու հասակին մեծութիւնը մի նայիր, իմ ընտրածս ատ չէ. մարդը մարդուն երեսը նայելով անանկ դատաստանը կ'ընէ. բայց Աստուած մարդուն երեսը նայիր, հապա սիրտը կը նայի» : Ատոր ետեւէն Յեսսէն բերաւ Ամինադաբ ըսուածը. ան ալ չեղաւ. անկէ ետքը մէկալ մնացածները բոլոր եօթն ալ կարգով առջւը ելաւ : Երբոր տեսաւ Սամուէլ որ անոնցմէ մէկն ալ Աստուծոյ ուղածը չէ, Յեսսէի հարցուց թէ՛ «Այդ-

չափ է քու տղաքներդ» . ան ալ ըսաւ . «Մէկ պզտիկ մըն ալ կայ որ ոչխար կ'արածէ» , որ ան՝ Դաւիթ կ'ըսուէր : Սամուէլը կանչել բերել տուաւ զանիկայ ալ , ու տեսաւ որ մէկ շիկուկ շնորհալի տղայ մըն էր աս Դաւիթ ըսուած . և ան տեղը աստուածային յայտնութեամբը Սամուէլ եղը առաւ անոր գլխուն վրայ լեցուց՝ զինքը թագաւոր օծեց . ու ան ատենէն ՚ի վեր՝ ալ Սստուծոյ հոգին Սաւուղէն ելաւ հեռացաւ , Դաւթին վրան եկաւ : Այսպէս որ Սաւուղ Սստուծոյ երեսէն ինկաւ , ալ դե մտաւ իրեն , որ ատեն ատեն անով չարաչար կը տանջուէր . և աս նեղութիւնս քիչ մը թեթեւցնելու համար՝ մէկ քնար (այսինքն սանթուր) չալող մը փրն . տըռելով՝ Դաւիթը գտան Սաւուղի քովը բերին . որ երբոր անոր խենթութեան ցաւը կը բռնէր՝ Դաւիթ անուշիկ չալելով կը դադրեցնէր , կը հանգչեցնէր զինքը : Եւ անկէ ետեւ անանկ սիրելի եղաւ Դաւիթ Սաւուղի՝ որ առաւ իրեն կապարճակիր ալ ըրաւ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ .

Դաւիթ Գողիարը կը սպասեն և անով բոլոր այլազգիները կը յաղորդին :

ԱՄ աշխարհի 2938 : (Ա . Թագ Ժէ :

Այլազգիները նորէն ուժովնալով՝ Իսրայէլացւոց վրայ պատերազմ բացին . Սաւուղ ալ իր զօրքովը գնաց անոնց դիմացինն բանակը դրաւ կեցաւ : Այլազգիներուն բանակը մէկ հսկայ մարդ մը կար՝ Գողիաթ անունով , որ վեց կան-

գուն ու մէկ թիզ մը երկայն էր՝ (իբր երկու մարդու հասակէն երկայն), ու իր վրայի ունեցած զէնքերն ալ անանկ խոշոր ու ահաւոր էին. գլուխը պղնձէ սաղաւարտ դրած, բոլոր մարմինը երկրթէ զրահով (այսինքն զըրիտով) պատած. վահանը (այսինքն խալխանը) վրան առած, և ձեռքը իրեն մեծութեան չափով մէկ ծանր տէգ մը (այսինքն մզրախ մը) բռնած. (անանկ որ կ'ըսուի թէ բոլոր վրայի զէնքերուն ծանրութիւնը՝ իբր հարիւր քսան հոխայէն աւելի էր): Ասիկայ ամէն իժիւր իրենց բանակէն դուրս կու գար, և դէպ'ի խորայեւացոց բանակը քամահրելով կը կանչէր թէ « Դուք ո՞վ էք որ մեր դիմացը ելեր էք. գոնէ, ըսաւ, ասանկ ընենք որ պարապ տեղը չջարդուիք. ձեզմէն մէկ մը ընտրեցէք որ դիմացս ելլէ, ես ու ան մինակ ծեծկուինք. թէ որ ան իս յաղթելու ըլլայ՝ մենք ձեր ներքեւը ըլլանք, հասաւ թէ ես զինքը յաղթեմ'նէ՝ դուք մեր ներքեւը ըլլաք, և ասով պատերազմը դադրի»: Սաւուղ և բոլոր խորայեւացիքը աս սոսկալի հսկան ան իրեն զէնքերովը տեսնելով՝ ու անոր ըսածը լսելով՝ սարսափած կեցեր էին քառսուն օր, ու չէին գիտեր ինչ ընեն. և ան ատենը թէպէտ խոստացաւ Սաւուղ թէ՛ ո՞վ որ սիրտ ընէ անոր դէմը ելլէ սպաննէ նէ, իր աղջիկը անոր կու տայ, ու զինքը իր ազգովը ազատ կը դրէ, բայց մարդ չգըտնուեցաւ որ աս բանիս սիրտ ընէր: Ան օրերը հանդիպեցաւ որ՝ Յեսսէն իր պզտի Գաւիթ տղան խորայեւացոց բանակը խրկեց, որ երթայ հոն իրեն իրեք եղբայրներուն հաց տանի, ու տեսնէ թէ ինչպէս են: Գաւիթ որ եկաւ աս Գողիւթին դէպքը իմացաւ տեսաւ նէ, խիստ

տաքցաւ վրան, որ մէկ անհաւատ այլազգի մը Ստոուծոյ բանակը ասանկ քամահրէ. ու սկսաւ ինքը բանակին մէջը ասդին անդին ձայն հանեց թէ «Ի՞նչ կու տան ինծի, ես Ստոուծով անոր դէմը կ'ելեմ ու կը յաղթեմ»: Եղիաբ իր մեծ եղբայրը աս որ լսեց, չեխեց զինքը թէ՛ «Սնդին ոչխարները երեսին վրայ ձգեր՝ հոս ի՞նչ եկեր հետաքրքրութիւն կ'ընես, ու մեծ մեծ կը զրուցես»:

Ետքը Սաւուղի ականջն ալ որ հասաւ աս բանս, ու առջեւ կանչել տուաւ, Դաւիթ իրեն ըսաւ թէ՛ «Սմենեին մի վախնար, ես կ'երթամ անոր կը յաղթեմ»: Սաւուղ ալ ըսաւ. «Վախնամ թէ չկրնաս, ինչու որ՝ դուն տղայ մըն ես, ու անիկայ սղտրկուց պատերազմի մէջ մեծցած մարդ է»: Դաւիթ ասոր պատասխան տուաւ թէ «Ես քու ծառադ՝ իմ հօրս ոչխարները արածելու ատենս երբոր առիւծ կամ արջ վրայ կու գար կը յափշտակէր, ետեւէն կը վազէի բերնէն կը փրցընէի կ'առնէի. ու թէ որ վրաս ելէր նէ՛ անոր վիզէն կը բռնէի կը սպաննէի. յուսամ որ ասանկ ալ Ստուած աս այլազգիին ձեռքէն զիս խալըսէ, որ ան անհաւատին բերնէն իտրայելացւոց տուած նախատանքը վերցընեմ»: Սաւուղի խեղճն ալ պառկեցաւ ան ատենը աս բանիս վրայ. ուստի հրամայեց որ իր պատերազմական երկրթէ հազուստները Դաւիթին հազցընեն, ու իր զէնքերը անոր տան՝ որ անանկ Պողիաթին դէմը ելէ. բայց Դաւիթ սորված չըլլալով այսպիսի ծանր հազուստներու և զէնքերու՝ մէկդի թողուց զանոնք, ու իր ցուպը (այսինքն տէյէնէկը) մէկ ձեռքը առած, և մէկալ ձեռքը պարսատիկը (այսինքն սափանը), ու

Հինգ քար ալ առաւ իր մախաղին (այսինքն չան-
թային) մէջը դրաւ, անանկ Գողիաթին առջևը
ելաւ: Գողիաթն որ տեսաւ զինքը ասանկ մէկ
շիկուկ ու փափուկ տղայ մը՝ առանց պատերազ-
մական զէնքի իր դէմը ելած, «Պա՛հ, ըսաւ,
ես շո՛ւն եմ մի՛ որ ցուպով ու քարով վրաս կու
գաս»։ Դաւիթ ալ մէկէն իրեն պատասխան
տուաւ թէ՛ «Շունէն ալ գէշ ես»։ ան ալ ը-
սաւ. «Եկուր եկուր մօտեցիր քովս՝ որ քու մի-
սրդ թռչուններուն ու գազաններուն տամ որ ու-
տեն»։ Դաւիթ ալ ըսաւ. «Դուն քու զէն-
քերովդ իմ դիմացս ելեր ես, բայց ես Աստուծոյ
զօրութեանց անունովը քու վրադ կու գամ. և
յուսամ յԱստուած որ քեզ իմ ձեռքս կու տայ
որ սպաննեմ, ու գլուխդ վրայէդ վերցընեմ, և
քու ու քեզի հետ եղած բոլոր այլազգիներուն
մարմինը այսօրս թռչուններուն և գազաններուն
տամ որ ուտեն. և ասով բոլոր աշխարհքս գիտ-
նայ որ՝ Խորայեւացւոց մէջն է ճշմարիտ Աստուա-
ծը, որ առանց թուրի ու զէնքի երբօր ինքը կը
կամենայ նէ՛ յաղթութիւն ընել կու տայ»։
Աս որ ըսաւ Դաւիթ՝ ու ալ քիչ մը մօտեցան
մէկմէկու, շուտ մը քար մը հանեց պարսատիկը
դրաւ, դէպ՝ի վրան ուժով քաշածին պէս՝ քարը
գնաց Գողիաթին ճակատին մէջը մտաւ ու ան
տեղը մէկէն երեսն ՚ի վար գետինը փռուեցաւ
ինկաւ. ան ժամանակը շուտ մը վազեց վրան
ցատքեց Դաւիթ, ու անոր թուրը մէջքէն հա-
նեց՝ անով Գողիաթի գլուխը կտրեց փրցուց
վրայէն: Այլազգիները աս տեսածնին պէս սկը-
սան ցիրուցան ըլլալ փախչիլ, ու Խորայեւացիքը
ետենին իյնելով՝ խել մը ջարդեցին անոնցմէ,
և բոլոր բանակը կոխեցին առին: Ետքը Դաւ-

Լիթ Գողիաթի գլուխը և անոր թուրն ալ հետը ձեռքը բռնած՝ Սաւուղի առջեւն որ ելաւ, ան ատենը Սաւուղ, ինչպէս ոմանք կ'ըսեն՝ շատոնց Դաւիթը քովէն հեռանալով, և այնպիսի գեղացի հովուի հագուստով տեսնելով զինքը՝ չճանցաւ, ուստի զարմանալով վրան՝ իրեն հարցուց թէ՝ «Դուն որո՞ւն տղան ես» : Այն ալ պատասխան տուաւ թէ՝ «Քու ծառայիդ, որ Յեսսէ բեթղէհէմացի կ'ըսուի» : Այն ժամանակը Յոջնաթան Սաւուղի տղան՝ Դաւթին աս մեծ քաջութիւնը տեսնալով, և իրեն շնորհալի զրուցուածքը լսելով՝ անանկ սիրտը հետը կապուեցաւ, որ իր վրայի զինուորական հագուստը և զէնքերը հանեց անոր տուաւ, ու հետը խօսք կապեց աղբրգիր եղաւ : Սաւուղ ալ անկէց ետեւ ալ չթողուց՝ որ Դաւիթ իր հօրը տունը դառնայ, հապա իր քովը առաւ :

Գ. ԼՈՒԽ Է.

Սառուղի նախանձր Դաւթի վրայ :

Ամաշխարհի 2942 : (Ա. Թագ. ԺԸ. ԺԹ.)

Դաւիթ աս քաջութիւնս ընելէն ետեւ, երբոր ալ Սաւուղի հետ պատերազմէն կը դառնային, ան ատենը Խարայեւացւոց ժողովուրդը քաղաքներէն սկսան շնորհաւորելով զիմացնին ելլելու խնտումով առջեւինին ինկած, կնիկներն ալ պար բռնելով ծնծղաներ չալելով՝ անանկ ուրախութեամբ կ'երգէին ու կ'ըսէին. «Սաւուղը հազար Զարդեց բայց Դաւիթը տասը հազար» : Ասոր վրայ Սաւուղ սաստիկ նախանձե-

լով՝ սկսաւ ըսել թէ «Նայէ՛ Դաւթի տասը
հազար տուին, ու ինծի՛ միայն հազար: ալ ի՞նչ
կը պակսի Դաւթի, միայն թէ իմ թագաւո-
րութիւնս՝ որ ան ալ առնէ»: Եւ ան օրէն ե-
տե սկսաւ ծուռ ծուռ նայիլ Դաւթի վրայ. ա-
նանկ որ՝ մէկ օր մը իր սովորական դիւահարու-
թիւնը բռնած՝ երբոր Դաւիթ առջեւ քնար կը
չալէր, յանկարծ գեղարդը անոր վրայ շտկեց
նետեց, և հոնտեղը կը սպաննէր, թէ որ Դա-
ւիթը չժամէր անկէց չփախէր նէ: Ետքը աս
ձամբ աս գտաւ Սաւուղ Դաւիթը մեռցընե-
լու. ինչպէս որ առաջ ըսինք, Սաւուղը իր խօսք
տուածին պէս Մերովը ըսուած իր մեծ աղ-
ջիկը Դաւթի պիտոր տար, Գողիթը սպան-
նելուն համար. բայց անկէ ետե մնացընե-
լով աս բանս՝ հանեց զանիկայ ուրիշի հետ
կարգեց. ետքը իմանալով որ իր մէկալ Մեղ-
քող ըսուած աղջիկը Դաւթի վրայ աչք ձգե-
ր, մտածեց Սաւուղ որ անով Դաւիթը որո-
գայթի մէջ ձգէ որ մեռնի. ուստի խրկեց Դաւ-
թի ըսաւ թէ՝ «Քեզմէ ուրիշ բան չեմ ու-
զեր որ Մեղքող աղջիկս քեզի տամ՝ ինծի փե-
սայ ըլլաս, հապա ինծի երթաս հարիւր այլազգի
մեռցընես». և անով Սաւուղ կը յուսար որ Դա-
ւիթ այլազգիներուն ձեռքը իյնայ մեռնի: Աս
բանէս թէպէտ առջի բերանը խոնարհութեամբ
ետ կեցաւ Դաւիթ, ըսելով թէ «Ես արժանի
չեմ թագաւորի փեսայ ըլլալ», բայց ետքը գնաց
քաջութեամբ Սաւուղի ուզածը կատարեց. ու
ողջ առողջ դարձաւ, Մեղքողը իրէն կնիկ ա-
ռաւ:

Դաւիթ անանկ օրէ օր աստուածային շնորհ-
քովը որչափ առաջ կ'երթար, ու իր խոհեմու-

Թեամբ և քաջութիւններովը սիրելի կ'ըլլար ժողովրդոցը, այնչափ Սաւուղի նախանձութիւնը անոր վրայ կ'եւեռնար, որ ալ յայտնի սկսաւ ետեւէն իյնալ որ զինքը սպաննէ: Ինչպէս մէկ օր մը նորէն իր դիւահարութիւնը բռնած՝ երբոր առջևը Դաւիթ քնար կը չալէր, ան մէկալ հեղուն պէս մէյ մ'ալ գեղարդով ուզեց որ զարնէ մեռցընէ: Դաւիթ ալ առջևէն փախաւ իր տունն որ գնաց, Սաւուղ ետեւէն մարդիկ խըրկեց՝ որ երթան գիշերանց տանը դուռը առնեն, որ առտուանց դուռս ելածին պէս բռնեն սպաննեն: Մեղքողը իմացաւ աս բանս, ու ան գիշերը գաղտուկ պատուհանէն Դաւիթը վար ինջեցուց՝ որ երթայ ազատի. և իրեն փախչելու ատեն տալու համար մէկ խամաճիկ մը (կամ խուխլա մը) շինեց Դաւիթի պառկած տեղը դրաւ՝ վրան ծածկեց. ու առտուանց Սաւուղէն խըրկուած մարդիկն որ եկան, զանիկայ ցուցուցըսաւ թէ՝ «Հիւանդ է չկրնար գալ»: Սաւուղ ալ նորէն հրամայեց որ՝ Թող մահիձովը առնեն բերեն. ու ետքը երբոր իմացաւ աս Մեղքողի ըրած խաբեբայութիւնը, և լսեց որ Դաւիթ ելեր Սամուելի քով Նաւաթ հռամայ ըսուած տեղը փախեր է, անոր ետեւէն ալ թէպէտ իրեք հեղ մարդիկ խրկեց, ու ետքը ճարը հատած՝ ինքն ալ ելաւ գնաց, բայց Աստուած հոն ալ Դաւիթը խաղցեց:

Գ Լ Ո Ի Խ Ը.

Դասիր Սատուղի ձեռքեկ կը հաշածոյի՝ փախստակուե
կը պորտի:

Աժաշխարհի 2945: (Ա. Թագ. Ի. ԻԱ. ԻԲ. ԻԳ. ԻԴ. ԻԶ.)

Սաւուղ որչափ որ թշնամի էր Դաւթի, ա-
նոր ներհակը Յոշնաթան իր որդին՝ սրտանց
սաստիկ բարեկամութիւն ունէր Դաւթի հետ,
ու կը ջանար որ հօրը սրտէն ալ անոր նախան-
ձութիւնը և թշնամութիւնը հանէ: Բայց ետ-
քը երբոր փորձեց տեսաւ որ աս բանիս ճարը
չկայ, գաղտուկ մէյտեղ խօսք դրած՝ Դաւիթը
գտաւ, ու լալով հետը պագտուելով իրեն ըսաւ
որ գլուխը քաշէ երթայ՝ մէյ մ'ալ Սաւուղի
առջևը չերենայ: Ուստի Դաւիթ ալ չուշա-
ցաւ, և անանկ առանց պատրաստութեան որ
ճամբայ ելաւ՝ շուտ մը գնաց Աբիմէլէք քահա-
նայապետին հանդիպեցաւ, ու անոր ատանկ ցու-
ցուց թէ՝ թագաւորական բանի մը համար ինքը
ծածուկ տեղ մը խրկուած է. ու անկէջ հինգ
հատ օրհնած հաց ուզեց առաւ, որ իրեն և հե-
տը եղած մարդիկներուն ճամբու պաշար ըլլայ,
ու նաև Գողիաթի թուրը որ Աստուծոյ նուի-
րուած՝ հոն կը պահուէր, ան ալ վրան առաւ,
այնպէս ելաւ Դաւիթ այլազգիներուն երկիրը
գնաց՝ Անքուս ըսուած Գեթացւոց թագաւորին
քովը: Բայց ան տեղն ալ երբոր բանը իմա-
ցուեցաւ թէ՝ աս ան Դաւիթն է որ Խորայեւ-
ցւոց մէջէն իրենց դէմ ան յաղթութիւնները
ըրեր է, անկէջ Դաւթի սիրտը շատ վախ ին-

կաւ. ուստի սկսաւ անոնց առջեւ խենթ ու խելառ բաներ ընելով՝ անանկ ցուցընել թէ ինքը խենթ մըն է (կամ թու(թարըխը), որ անով թագաւորը քովէն վազնտեց՝ և ինքն ալ առիթ գտաւ անկէջ ելլելու ազատելու: Ետքը գնաց Խարայեւացւոց սահմանին մօտ Մովսէսացւոց երկիրը, ու իր քովը եկան իր հայրը մայրը եղբայրները, նաև ուրիշ Խարայեւացւոց երկրէն փախըստական մարդիկ կամաց կամաց հոն ժողովուեցան Դաւթի հետ մէկ եղան՝ բոլորը չորս հարիւր հոգիի չափ, որ անոնց Դաւթի գլուխ եղաւ՝ իրենց վրայ զօրապետութիւն կ'ընէր:

Աս բաներս որ լսեց Սաւուղ, ու իմացաւ որ Աբիմէլէք քահանայապետը Դաւթի տէրութիւն է ըրեր, զանիկայ առջեւ կանչեց՝ բոլոր իրեններքեւ եղած քահանաներովը իրեք հարիւր հինգ հոգի, ու վրանին չարաչար սրդողելով՝ հոն տեղը իր աչաց առջեւ քահանայական զգեստով նին զամէնքը ջարդել տուաւ՝ Դովեկ Ասորի ըսուած մարդուն ձեռքովը, որ ինքը եկեր աս բանս մատներ էր Սաւուղի: Ետքը ասով ալ Սաւուղի սիրտը չարղըշտըկեցաւ՝ խրկեց Նոմբա ըսուած քահանաներուն քաղաքը թրէ անցընել տուաւ բոլոր բովանդակ թէ՛ մարդ՝ թէ՛ անասուն կենդանի, անանկ որ՝ միայն Աբիմէլէքի մէկ տղան Աբիաթար ըսուածը՝ խալըսեցաւ փախաւ Դաւթի քովը գնաց. որ Դաւթ ալ սիրով ընդունեց զինքը՝ քովը առաւ. « Որովհետեւ, ըսաւ, իմ պատճառովս քու հայրդ բոլոր տնով տեղովը ջարդուեցան »: Անկէ ետեւ Սաւուղ ալ զօրքով սկսաւ Դաւթի ետեւէն իյնալ՝ որ գտածին պէս սպաննէ զինքը. ան պատճառով Դաւթ ալ իր հետը եղած մարդիկներովը

երեսը պահելով ասդին անդին բարբարական կը պտըտէր, և Աստուած ամէն վտանգներէն զինքը կը խալըսէր:

Եւ չէ թէ միայն աս, հապա երկու հեղ ալ այնպէս յաջողեց Աստուած՝ որ Սաւուղ Պաւլ թի ձեռքը ինկաւ, ու Պաւլիթ իր հեզուլթեամբ և անյիշաչարութեամբը անոր բան չըրաւ. որ ասանկ եղաւ: Անգամ մը Անձուկ Պաղդայ ըստուած այրին (այսինքն մաղարային) մէջը կ'ըլլար Պաւլիթ. Սաւուղ որ իմացաւ՝ իրեք հազար զօրքով ետեւէն գնաց որ բռնէ. ու աս այրիս բերանը երբոր հասաւ, աստուած այրին նախախնամով թեամբը՝ առանց ներս մտնելու անտեղուանքը նստաւ հանգչել ուզեց, և հոն ամենուն քունը տարաւ: Ան որ ներսէն Պաւլի մարդիկը իմացան, եկան իրեն ըսին թէ « Ահա աս օրս է՝ որ Աստուած թշնամիդ քու ձեռքդ տուաւ որ անկէց ոխդ առնես »: Պաւլիթ սիրտ ըրաւ ելաւ Սաւուղի քով եկաւ. ան ատենը շատ վրայ տուին իր հետը եղած մարդիկը, որ ան տեղը մէկէն Սաւուղը սպաննէ խալըսի ձեռքէն. բայց Պաւլիթ « Բա՛ւ լիցի, ըսաւ, որ ես Աստուծոյ օծած մարդուն ձեռք դպցընեմ ». նաև անոնց ալ չթողուց որ բան մը ընեն. հապա միայն Սաւուղի հագած վերարկուն ծայրէն կտրեց առաւ, անանկ անոնցմէ մարդ չիմացած իր տեղը դարձաւ. ու ետքը ան վերարկուն կտրելուն համար ալ Պաւլի խղճմտանքը զարկաւ, որ մէկ քամահրանաց նշան մը կը սեպուի: Երբոր ալ Սաւուղ բան մը չիմացած իր մարդիկներովը անկէց ելաւ կ'երթար, ան ատենը Պաւլիթ այրէն դուրս ելաւ՝ Սաւուղի ետեւէն կանչեց. « Տէր իմ արքայ, ըսաւ, ինչո՞ւ անոնց կը հաւ-

տաս որ կ'ըսեն թէ Դաւիթը քեզ մեռցընել կ'ուզէ » : Ետքը ան վերարկուին կտորը իրեն ցուցընելով՝ ըսաւ . « Ահա տես որ՝ ինչպէս Աստուած այսօր քեզ իմ ձեռքս տուաւ , ու ես քեզի բան մը չըրի , ըսի թէ օծեալ Տեառն է . որ ասով դուն իմ անմեղութիւնս կրնաս հասկընալ . անոր համար Աստուծոյ կը թողում որ ինքը մեր դատաստանը կտրէ » : Աս բաներս որ ընց իմացաւ Սաւուղ , ան տեղը սիրտը կակուղցաւ , ու դարձաւ լալով Դաւիթի պատասխան տուաւ . « Ատ քու ձայնդ է , ըսաւ , որդեակ իմ Դաւիթ . դուն ինծմէ արդար ես եղեր , որ այս պիտի բարիք հատուցիր իմ քեզի ըրած չարութեանս դէմ , որ ձեռքդ ինկայ , ու դուն զիս չըմեռցուցիր . անոր համար կը հաւատամ որ Աստուած ալ քեզի բարիք պիտի հատուցանէ , իմ թագաւորութիւնս հանէ քեզի պիտի տայ . միայն թէ , ըսաւ , քեզմէ աս կը խնդրեմ որ՝ երդումընես ինծի , որ իմ զաւակներս չսպաննես , և իմ անունս աշխարհքէս չջնջես » : Դաւիթ ալ աս բանիս վրայ երդում ըրաւ . ու անանկ մէկմէկէ բաժնուեցան :

Բայց այսու ամենայնիւ քիչ մը ատենէն ետե նորէն սկսաւ Սաւուղ Դաւիթին ետեէն իյնալ . և վերը ըսածիս պէս՝ ուրիշ հեղ մըն ալ Զիփացիներն որ եկան Սաւուղի մատնեցին թէ Դաւիթ իրենց կողմերն է , Սաւուղ շուտ մը իրէք հազար զօրքով ելաւ ետեէն գնաց՝ Եքեղատի բլուրին վրայ բանակը դրաւ նստաւ : Դաւիթ անոր բանակը լրտես խրկեց . ու իմանալով թէ ինչպէս տեղաւորուեր նստեր են , մէկ գիշեր մը որ Սաւուղ և անոր Աքեններ զօրապետը ու բոլոր զօրքը չորս դին պատած պաւկեր կը քնա-

նային, Դաւիթ Աբեսսա ըսուած իր կտրիճ մարդուն հետսիրտ ըրաւ եկաւ Սաւուղի բանաւ կը մտաւ՝ անոր քովը գնաց մօտեցաւ: Ան աւտենը Աբեսսան որ Սաւուղի գեղարդը տեսաւ իր քովը գետինը տնկած ցցուած, Դաւիթ ըսաւ թէ՝ « Ահա հիմա ժամանակն է որ Աստուած թշնամիդ քու ձեռքդ տուեր է. թող տուր, ըսաւ, որ աս գեղարդովս մէկէն զինքը գետինը կարեմ»: Դաւիթ դարձաւ՝ « Մի, ըսաւ, մի ըներ, ո՞վ է որ Աստուծոյ օծելոյն ձեռք դպցնէ՝ ու ետքը թողու թիւն գտնէ. թողունք որ Աստուած ինքը խրատէ. թող օրը գայ իր օրհասովը (այսինքն է՝ Ելուի) մեռնի. միայն, ըսաւ, գեղարդն ու ջրին բարչը ան երթանք ասկէ»: Այսպէս մարդ չտեսած չիմացած ելան գացին դիմացի լեռն ելան. ու ան ատենը Դաւիթ դէպ ՚ի Աբեններ զօրապետը սկսաւ կանչել թէ՝ « Ինչո՞ւ ձայն չես հաներ, Աբեններ ». ան ալ որ ցատքեց նայեցաւ, Դաւիթ զինքը յանդիմանեց ըսաւ թէ՝ « Դուն միայն բուր իսրայելացւոց մէջ քաջ մարդ մը պիտոր ըլլաս՝ ատա՞նկ կը պահես քու տէր թագաւորդ, որ հիմա մէկ մարդ մը քու բանակդ մտաւ ու թագաւորդ սպաննել կ'ուզէր. ատ աղէկ բան չէ. Աստուած կենդանի՝ որ դուք մահապարտ էք աս բանիս համար. և թէ որ ըսածիս չես հաւտարնէ՝ ահա, ըսաւ, թագաւորին գեղարդը ու ջրին բարչը՝ որ անոր քովն էր »: Սաւուղ երբոր լսեց աս բանս, « Ատ, ըսաւ, քու ձայնդ է, որդեակ իմ Դաւիթ »: Դաւիթ ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ՝ « Ես քու ծառադ եմ, տէր իմ արքայ. քեզի ի՞նչ եմ ըրեր, ըսաւ, որ ատանկ իմ ետեւ ես ինկեր. ատ ի՞նչ բան է որ

Խորայեւացւոց թագաւորը ագռաւի պէս լեռնէ լեռ կը ստըտի որ զիս բռնէ: «Սաւուղ ալ նորէն զղջացաւ՝ «Մեղայ, ըսաւ, քովս դարձիր քեզի բան չեմ ըներ»։ Բայց Դաւիթ չգնաց, հապա իրմէ մէկը ուզեց որ գայ գեղարդը առնէ. և նորէն Սաւուղ Դաւթի վրայ օրհնէնք կարդալով՝ անանկ ամենը իր տեղը դարձան։

Աս ատեններս Սամուէլ մարդարէն ալ խիստ ծերացած վախճանեցաւ, ու Արիմաթեմ իր տունը թաղուեցաւ. որ շատ ցաւ տուաւ Խորայեւացւոց։

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

Նաքաղի ու Արիգետի պատմութիւնը և Դաւթի ուրիշ դիպումները։

Ամալեարհի 2947: (Ա. Թագ. Իե. Իե. Լ.):

Դաւիթ երբոր փախստականութեանը ատենը հետը վեց հարիւր մարդով Կարմեղոս լեռը կ'ըլլար, հոն մէկ հարուստ մարդ մը կար Նաբաղ անունով՝ չար ու ագահ մը, որ կնիկ մը ունէր Աբիգեա ըսուած՝ խիստ իմաստուն ու գեղեցիկ. և աս մարդս հազարաւոր ոչխարներու և այծերու տէր էր։ Ասոր հետ Դաւիթ բաւեկամութեամբ կ'երթար, ու գողերէն կը պահպանէր անոր բաները, և իր մարդիկը չէր թողուր որ Նաբաղի զէն մը հասցընեն։ Ուստի երբոր ոչխարներուն խուզելու օրերը եկաւ նէ, (որ ուրախութեամբ կերուխումով սովորութիւն էր որ կ'ընէին), Դաւիթ տասը հոգի խրկեց Նաբաղի, որ երթան իրեն դիէն քաղաքավարութեամբ շատ բարեւ ընեն, ու ըսեն որ՝

յիշէ ան իր ըրած պահպանութիւնը, ինչպէս որ յարմար տեսնէ՝ զիրենք ալ ան ուրախութենէն չզրկէ, իրենց ալ բաժին մը հանէ։ Նաբաղ որ աս բանս լսեց, վրանին սրդողելով ըսաւ. «Ո՞վ է ատ Դաւիթը՝ մէկ իր տիրոջմէն փախստական ծառայ մը, որ ես իմ մարդիկներուս բերնէն հացս կտրեմ, իմ չճանչցած մարդիկներուն տամ»։ Երբոր ասոնք դարձան Նաբաղի տուած պատասխանը Դաւթի որ պատմեցին, Դաւիթ կրակ կտրեցաւ վրան, ու շուտ մը չորս հարիւր հոգի թրելնին մէջքերնին կապած հետը առաւ ճամբայ ելաւ, որ երթայ Նաբաղը իր ըողոր բաներովը Զարդ ու բուրդ ընէ ձգէ հոն տեղը։ Բայց աս Նաբաղի ըրած կոպտութիւնն որ իմացաւ իր Աբիգեա կնիկը, շատ դժարն եկաւ՝ չհաւնեցաւ ըրածին. և սիրտը վկայելով վախնալով թէ աս բանիս վրայ մէկ բօթ մը կ'ելլէ, ինքն ալ շուտ մը իր երկընէն գաղտուկ գնաց երկու հարիւր հաց ճարեց, երկու աման գինի, հինգ եփած ոչխար, և ուրիշ ալ ուտելիքներ. ասոնք հետը առաւ ելաւ գնաց Դաւիթը դիմաւորեց. ու խոնարհութեամբ իմաստուն և անուշ խօսքերով Դաւթի սիրտը այնպէս ինջեցուց, որ ան ալ ընդունելով բերած ընծաները՝ ճամբէն ետ դարձաւ իր տեղը գնաց։ Աբիգեան երբոր տուն դարձաւ տեսաւ որ երիկը գինովցած ուրախութեան մէջ է, բան չըսաւ իրեն ան իրիկունը. առտուանց ելաւ տեղն՝ ի տեղը որ պատմեց իրեն՝ թէ որպիսի փորձանքէ խալըսեր են, Նաբաղը վախէն սաստիկ սրտադողէն յանկարծակիի եկաւ հիւընդցաւ, ու տասը օրէն ետքը մեռաւ։ Երբոր լսեց Դաւիթ որ Նաբաղը մեռաւ, փառք տուաւ Աստուծոյ որ արդարութեամբ

Նաբաղի դատաստանը կտրեց. ու խրկեց Աբի-
գեան բերել տուաւ իրեն կին առաւ :

Անկէ ետե՛ ալ տեսնելով Դաւիթ որ Սա-
ւուղի ձեռքէն ազատում չկայ՝ միշտ և հանա-
պազ իր ետեւէն կը պտըտի, նորէն՝ իրեն հետն
եղող վեց հարիւր մարդով իր կնիկներով տնով
տեղով՝ ելաւ գնաց այլազգիներուն երկիրը՝ Ան-
քուս ըսուած Գեթաղոց թագաւորին քով :
Բայց աս անգամ Դաւիթ այնչափ սիրելի եղաւ
Անքուս թագաւորին, որ Սիկեւակ ըսուած քա-
ղաքը հանեց իրեն տուաւ, որ իր մարդիկներովը
հոն բռնէ նստի : Դաւիթ ալ Անքուսի աս ծա-
ռայութիւնը կ'ընէր, որ ատեն ատեն անոր թըշ-
նամիներուն վրան կ'ելլէր գերի կը բռնէր՝ և շատ
կողոպուտներ ձեռք կը ձգէր. որով Դաւթի
անունը օրէ օր եւելօք կը մեծնար չորս դին կը
հռչակուէր :

Աս տեղս մէկ ցաւալի դիպուած մը Դաւթի
հանդիպեցաւ, թէպէտ ետքը աջող վերջացաւ.
որ ասանկ եղաւ : Խորայեւացոց վրայ այլազգիքն
որ պատերազմ բացին՝ ինչպէս ետե պիտի պատ-
մենք, Անքուս թագաւորն ալ ան այլազգիներ-
ուն հետ դաշնակից ըլլալով՝ Դաւթն ալ իր
մարդիկներով հետը ուզեց առաւ որ Խորայեւա-
ցոց դէմ երթայ : Ասոր վրայ Անքուսի իշխան-
ները տժգոհալով՝ իրեն հասկըցուցին թէ Դա-
ւիթ իսրայեւացի գտնուելով՝ իրենց գին պիտի
բռնէ՝ մեզ անոնց մատնէ, և այլն : Այնպէս ետ
որ դարձաւ Դաւիթ, իրեք օրէն ետե Սիկեւակ
գայ տեսնէ որ՝ ամաղեկացի իր թշնամիները ե-
կեր Սիկեւակը կոխեր յափշտակեր են, քաղքին
կրակ տուեր այրեր են, ու մէջի մարդիկը և կնիկ-
ները բոլոր կա՛հ կարասիներով քաշեր գերի տա-

բեր են: Աս ողորմելու թիւնս բաւական չէ, ան
ատենը նաև Դաւթի հետ եղած մարդիկն ալ՝
իրենց կնիկներուն ու զաւկըներուն վրայ սրտեր
նին այրած, Դաւթի վրայ դարձուցին իրենց կա-
տաղութիւնը, այնչափ որ՝ անտեղը կ'ուզէին բռ-
նել քարկոծել, իբր թէ ինքը պատճառ է աս
բաներուս: Դաւիթ ալ ան ատենը սաստիկ նե-
ղուած չէր գիտեր որ դին դառնայ՝ լինչ ընէ: Աէր
ջը Աստուծոյ դիմելով հրաման առաւ, անանկ
չորս հարիւր մարդով ելաւ գնաց ան Ամաղեկա-
ցիները գտաւ, ու առտուանց ինչուան իրիկուն
հետերնին պատերազմ ընելով՝ բոլորը ջարդեց,
և բովանդակ յափշտակած բաներնին, կնիկնե-
րով՝ ողջ առողջ առաւ ետ դարձաւ: Այսպէս
աջողութեամբ դառնալէն ետեւ ալ թէպէտ մէկ
կռիւ մը ծագեցաւ Դաւթի մարդիկներուն մէ-
ջը, որ ան չորս հարիւր հոգի պատերազմ գա-
ցողները ասդին մնացած երկու հարիւրին՝ իրենց
կնիկներէն տղոցմէն՝ ի զատ ուրիշ բան չէին ու-
զեր տալ, ըսելով թէ «Մենք գացինք աշխա-
տեցանք, բոլոր առած կողոպուտնիս մեզի կ'իյ-
նայ»: բայց Դաւիթ մէջ մտաւ յորդորեց զի-
րենք, որ սիրով ամենուն հաւասար բաժին հա-
նեն: Եւ աս բանս ալ անկէ ետեւ օրէնք եղաւ
Խորայեւացւոց մէջ, որ պատերազմի կողոպու-
տը քաղաքը մնացող պահողին և պատերազմ
գացողին մէջը հաւասարապէս բաժնուի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ .

Մատուցի մանր , ոչ Դաւթի անոր վրայ ըրած բարի հատուցումը :

Արաշխարհի 2948 , 2949 . (Ա . Թագ . ԵԸ . ԼԱ :
Բ . Թագ . Ա . Բ :)

Աստուծոյն աշխարհները մէկ եղան զօր-
բերնին մէյտեղ ժողովեցին , ու սաստիկ ուժով
Խորայեւացուց վրայ պատերազմ բացին : Սա-
ւուղ ալ բոլոր Խորայեւացիքը ժողովեց՝ գնաց
Գեղբուէ ըսուած լեռանը քովը՝ անոնց դէմ բա-
նակը դրաւ . բայց երբոր տեսաւ աշխարհներուն
բանակը ահաւոր պատրաստութեամբ՝ սիրտը
վախ ինկաւ . ուստի Աստուծոյ դիմեց հարցուց
թէ ինչպէս պիտոր ըլլայ աս պատերազմիս վեր-
ջը , կամ ո՞վ պիտի յաղթէ : Երբոր տեսաւ որ
Աստուած ամենեւին իրեն պատասխան չտուաւ ,
ոչ տեսիլքով՝ ոչ մարգարէին ձեռքով , ան ատե-
նը ինքն ալ ելաւ լաթերը փոխեց անանկ գաղ-
տուկ գիշերանց մէկ վհուկ (այսինքն պիւլիւճիւ)
կնկան մը քով գնաց , որ իրեն ցուցնէ Սամուէլ
մարգարէն , որ երկու տարիով առաջ մեռած
էր : Վհուկ կնիկը առջի բերանը քիչ մը դը-
ժուարութիւն ցուցնէլէն ետքը՝ իրեն երևցուց
Սամուէլ մարգարէն , որ սրդողելով Սաւուղի
ըսաւ . « Ինչո՞ւ զիս աշխատցուցիր տեղէս շար-
ժեցիր , ի՞նչ եկեր կը հարցընես ինծի , որ Աս-
տուած քեզ երեսէ ձգեր է , և քու թագաւո-
րութիւնդ ձեռքէդ քաշէ առնէ՝ Դաւթի պի-
տոր տայ . որովհետեւ դուն Աստուծոյ հնազան-
դութիւն չըրիր . ու քեզ քու հետդ եղած Խ-

ըայելացիներովը այլազգիներուն ձեռքը պիտի մատնէ, անանկ որ՝ վաղը դուն տղոցդ հետ պիտի մեռնիս»։ Սօ որ լսեց Սաւուղ՝ սարսափած հոն գետինը ինկաւ, որ ետքը ծառաները եկան ճորով ոտք հանեցին. և կնկանը պատրաստած կերակուրէն կերաւ՝ քիչ մը ուժ առաւ, անանկ գիշերանց նորէն ելաւ իր բանակը դարձաւ։

Երբոր ատենը եկաւ պատերազմը սկսան, իսրայելացիք մէկէն յաղթուեցան, սկսան փախչիլ, և շատ մարդ ջարդուեցաւ. անոնց մէջը Սաւուղի իրեք տղաքն ալ զարնուեցան ինկան. և Սաւուղ ալ տեսնելով՝ որ ինքն ալ նետով չարաչար զարնուեցաւ, յուսահատած՝ ըսաւ իրեն կապարձակիրին որ թուրը հանէ իրեն խոթէ մեռցնէ, որ չըլլայ թէ այլազգիներուն ձեռքովը մեռած ըլլայ։ Կապարձակիրն որ ետ քաշուեցաւ չուղեց աս բանս ընել, ան ատենը Սաւուղ առաւ իր թուրը, ու փորուն կրթնցընելով վրան ինկաւ՝ անանկ մեռաւ։ Ետքը իր կապարձակիրն ալ աս տեսնելով, չգիմացաւ՝ ինքն ալ իր թրին վրայ ինկաւ զինքը մեռցուց։ Ասանկ որ եղաւ, այլազգիները մեծ խնտումով եկան Սաւուղի գլուխը վրայէն կտրեցին, ու քաղքէ քաղաք իրենց կուռքերուն տաճարները շնորհակալութեամբ տանելով պըտըտընելով՝ իր զէնքերուն հետ մէյտեղ, բերին Վադանի տաճարը դրին. ու նախատինքի համար՝ իրեն և իր տղոցը մարմինները Բեթսան քաղքին պարիսպէն վար կախեցին։ Որ ետքը գիշերանց գաղտուկ Յաբիս Վաղայադայւոց կտրիճները եկան անկէց գողցան ան մարմինները, Յաբիս քաղաքը բերին թաղեցին. ու քաղաքացիներն ալ եօթը օր մեռելի սուգ կատարեցին վրանին, ինչու որ՝ իրենք ալ Բենիամինի ցեղէն էին։

Բայց Դաւիթ աս բաներուս վրայ ուրախա-
նալու տեղը, որ իրեն թշնամին մեռաւ կորսուե-
ցաւ, եւեթք սրտանց ցաւ ցուցուց ու լացաւ, ա-
նանկ որ մէկ ողորմուկ ողբ մըն ալ ըսաւ Սաւու-
ղի և Յովնաթանի վրայ. և Յաբիսցոց երախտա-
գիտութիւնը շատ գովելով օրհնեց զիրենք: Եւ
մանաւանդ աս ետքի գործքովս ալ աւելի յայտ-
նեց իրեն բարի սիրտը Սաւուղի վրայ. որ այս-
պէս եղաւ: Աս պատերազմէս երկու օր ետե՛
մէկ ամաղեկացի մը արտօրնօք Սիկեւակ եկաւ
Դաւթի առջևը ելաւ, իբր թէ Խորայեւացոց
բանակէն խալըսած կու գայ: Դաւիթ հարցուց
իրեն թէ՝ «Ի՞նչպէս եղաւ Խորայեւացոց բանը.
ով ով ինկաւ, Սաւուղ ու Յովնաթան ի՞նչ ե-
ղան»: անիկայ ալ պատասխան տուաւ թէ՝
«Ես ալ Գեղբուէ լեռն էի. հոն տեսայ որ Սա-
ւուղ իր նիզակին (այսինքն մզրախին) վրայ կըր-
թընած զինքը մեռցընել կ'ուզէր. երբոր դար-
ձաւ զիս տեսաւ նէ, կանչեց աղաչեց որ վրան
ելլեմ կոխեմ որ շուտով մեռնի, ես ալ այնպէս
ըրի. ու մեռնելէն ետքը ահա անոր գլխու թա-
գաւորական թագը ու թեի ապարանջանները ա-
ռի հրամանոցդ բերի»: Աս որ լսեց Դաւիթ,
սաստիկ տրտմութեամբ վրայի լաթը պատուեց.
ան որ տեսան իր քովի մարդիկն ալ, անանկ տըրտ-
մութիւն ցուցուցին, և ինչուան իրիկուն սուգ
կեցան լացին ծով պահեցին: Ետքը նորէն Դա-
ւիթ ան մարդը առջևը կանչեց ու իրեն ըսաւ.
«Հապա դուն ի՞նչպէս չվախցար, որ Աստուծմէ
օծած մարդուն ձեռք դպցուցիր սպաննեցիր».
և շուտ մը հրամայեց որ՝ հոն իր առջևը ան ա-
մաղեկացին սպաննեն, ու ըսաւ. «Արիւնդ քու
գլուխդ ըլլայ, որ քու բերնովդ բռնուեցար»:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԱ.

Սառուղի տունը կը մարի, ու Դաւթի քաղաւորութիւնը
կ'աչոյի:

ԱՄ աշխարհի 2956: (Բ. Թագ. Բ. Գ. Դ. Ե: — Ա.
Մնաց. ԺԱ:)

Սառուղի մեռնելէն ետքը Դաւիթ Աստու-
ծոյ հրամանովը՝ իր ամէն մարդիկներով ու
կնիկներովը՝ այլազգիներուն երկրէն Սիկեւակ
քաղքէն ելաւ, Խորայեւացոց երկիրը դարձաւ,
Յուդայի ցեղին Քեբրոն ըսուած քաղաքը ե-
կաւ բնակեցաւ: Հոն պինտ առաջ Յուդայի ցե-
ղին մեծամեծները եկան զինքը թագաւոր օծե-
ցին. որ այսպէս եօթը տարի ու կէս թագաւո-
րեց Դաւիթ միայն Յուդայի վրայ: Պատճառն
որ՝ Աբեններ խօսքի տէր մարդ՝ Խորայեւացոց
զօրապետը, Սառուղին մեռնելէն ետեւ՝ անոր Յե-
բուսթէ ըսուած տղան առաւ Խորայեւացոց
տասնըմէկ ցեղին վրայ հօրը տեղը թագաւոր
դրաւ. ու անանկ միշտ կռիւր ու պատերազմը
պահաս չէր ըլլար անոնց՝ և Դաւթի մարդիկ-
ներուն մէջը. թէպէտ Դաւթի գործը օրէ օր
Աստուծոյ յաջողութեամբ առաջ կ'երթար,
ու մէկալներունը ետ կը մնար: Ետքը Աբեններ
մէկ պատճառով մը Յեբուսթէի հետ որ աւ-
րուեցաւ, ալ ետեւէ էր որ զանիկայ թագաւորու-
թենէն ձգէ ու բոլոր Խորայեւացիքը Դաւթի
դարձնէ. բայց աս բանս եփելու ատենը՝ Յու-
վաբ Դաւթի զօրապետը, որ առաջուց Աբեն-
ների ոխ պահեր էր՝ իր Սալայէլ ըսուած եղ-

բայրը սպաննելուն համար, Աբենները խաբե-
բայութեամբ կանչել տուաւ, ու մէկէն զարկաւ
մեռուց: Մնոր վրայ ալ շատ ցաւեցաւ՝ սուգ-
մտաւ Դաւիթ, և մարմինը պատուով թաղել
տուաւ, ու Յովաբայ սաստիկ սրդողելով՝ ա-
նէճք կարդաց վրան:

Ասկէ ետեւ շատ չանցաւ, որ Յեբուսթէն մէկ
օր մը քնոյն մէջը իրեն երկու զօրապետները
գաղտուկ գացին մորթեցին, և գլուխը առին
Դաւթի ընծայ բերին՝ իբր իրեն աչքիլոյս ը-
նելով: Բայց Դաւիթ իրենց շնորհակալ ըլլա-
լու տեղը, ինչպէս մէկալ Սաւուղի մեռնելուն
աւետիս բերողին ըրաւ՝ ասոնց վրայ ալ սաստիկ
բարկացաւ, որ անմեղ մարդը անանկ անողոր-
մութեամբ սպաններ են, ու շուտ մը հրամայեց
որ ան երկու հոգին ալ հոնտեղը բռնեն մեռցը-
նեն, և ձեռուրնին ոտուրնին կտրեն՝ տանին կա-
խեն, ու ան բերած Յեբուսթէի գլուխը մեծա-
բանքով գերեզմանը թաղեն: Աս բաներովս
Դաւիթ Խորայեւացւոց աւելի աչքը մտաւ. ա-
նոր համար՝ ալ տեսնելով անոնք որ Սաւուղի
ազգէն ուրիշ թագաւորութեան յարմար մարդ-
չմնաց՝ մէկ Մեմիիբոսթէէն ի զատ, որ Յով-
նաթանի որդին էր, ան ալ պզտի տղայ մը՝ ու
ոտուրները կաղ անդամալոյծ, (որ ետքը Դաւիթ
իր հօրը սիրուն զինքը քովը առաւ իր սեղանէն
կը կերցընէր), Խորայեւացւոց տասնըմէկ ցեղե-
րուն մեծամեծները ելան Քեբրոն քաղաքը
Դաւթի քով եկան, և հետը մէյտեղ ուխտ
ու դաշինք ընելով՝ զինքը նորէն թագաւոր օ-
ծեցին բոլոր Խորայեւացւոց տասուերկու ցեղին
վրայ:

Դաւիթ երբոր բոլոր Խորայեւացւոց վրայ

տէրութիւնը առաւ, և անով աւելի որ ուժով
ցաւ, ուզեց որ երթայ առաջ Երուսաղէմը առ-
նէ՝ իր լերանը վրայի ամրոցովը (այսինքն խա-
լէովը), որ Սիոն կ'ըսուէր. ան ատենը անհա-
ւատ Յեբուսացւոց ձեռքն էր: Երբոր վրան
գնաց պաշարեց, թշնամիները ներսէն ծաղը ը-
նելով Դաւթի ասանկ պատասխան խաւրեցին
թէ՝ «Դուն հոս չես մտներ. պատճառն որ՝
կոյրերը ու կաղերը քեզի գէմելէր՝ կ'ըսեն թէ
Դաւիթը հոս պիտի չմտնէ»: (Ինչպէս ոմանք
կը մեկնեն, որ աս ըսել էր թէ՝ Պարապ տեղը
ետեւէ մի իյնար. ինչու որ՝ անանկ անսովիկ է
բերդերնիս, որ միայն մեր կոյրերը ու կաղերը
դնենք զանիկայ պահելու նէ՝ մարդ չկրնար անոր
ուժ հասցընել առնել): Բայց աս խօսքը Դա-
ւիթ անոնց վրայ դարձուց, իր զօրապետներուն
խոստացաւ որ՝ «Ով որ բերդին վրայ վազէ առ-
նէ՝ և կոյրերը ու կաղերը ջարդէ անկէց վեր-
ցնէ նէ, անիկայ իմ զօրապետս ըլլայ»: Աս
քաջութիւնս Յովաբ որդի Շարուհեայ ըսուա-
ծը կատարեց, որ վրանին վազեց առաւ՝ Դաւթի
ըսածին պէս ըրաւ. և ասով իր զօրապետու-
թիւնը նորէն հաստատուեցաւ: Դաւիթ ալ
հոն իրեն նորէն քաղաք շինեց, և անոր մէջը իր
փառաւոր թագաւորական պալատը ազնիւ փայ-
տերով, որ Քիրամ Տիւրոսի թագաւորը իրեն
խրկեց: Ետքը այլազգի Փղ տացիները երբոր ի-
մացան որ Դաւիթ ասանկ օրէ օր կը մեծնայ
կ'ուժովայ, վախնալով թէ օր մը յանկարծ վրա-
նին ելլէ՝ անոր համար իրենք առանց իմացընե-
լու մէկէն Խորայեացւոց երկիրը թափեցան, ու
Բեթղէ-հեմի և Երուսաղէմի մէջ տեղը բա-
նակնին դրին: Դաւիթ ալ Սստուծոյ հարցուց՝

ու այնպէս ասոնց վրայ որ եկաւ, ան ատենը սաստիկ տաքուն Դաւիթ ծարուեցաւ, ու ինքի բէն զրուցեց. «Հայ թէ, ըսաւ, մէկը ինծի Բեթղէհէմի դրան քովի հօրէն ջուր մը բերէր՝ որ խմէի ծարաւս անցնէր»: Աս որ լսեցին՝ իրեք հօգի իր քաջ զինուորներէն շուտ մը վազեցին գացին Թշնամիներուն բանակը ճղքեցին մէջը մտան ու մէկ ամանով մը ան ջրէն քաշեցին՝ առին Դաւիթի բերին: Դաւիթ երբոր աս բանըս տեսաւ՝ սիրտը լեցուեցաւ, «Քաւ լիցի, ըսաւ, որ ատ մարդիկներուն արիւնը ես խմեմ, որ իրէնց կեանքը մեռնելու վտանգի մէջ գրած՝ անանկ բերին ինծի»: ու չիմեց Աստուծոյ նուիրեց ան ջուրը: Ետքը ան Թշնամիներուն վրայ քալելով՝ յաղթեց, և անանկ չարաչար հալածեց՝ որ իրենց ուրիշ բաներուն հետ կուռքերնին ալ հոն Թողուցին անանկ փախան:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Բ.

Դաւիթ՝ Աստուծոյ տապաւնակը կը վերցընէ
Երուսաղէմ կը տանի:

Ամ աշխարհի 2850: (Բ. Թագ. 2: — Ա. Մնաց. ԺԳ:)

Անկէց ետքը աստուածային օգնութեամբ ուրիշ յաղթութիւններ ալ ըրաւ Դաւիթ այլազգիներուն դէմ. և ամէն կողմանէ իր բանը աջող երթալով, ուզեց որ ՚ի շնորհակալութիւն Աստուծոյ բարերարութեանցը՝ Աստուծոյ տապաւնակը Կարիաթարիմէն վերցընէ՝ իր նոր շինած Երուսաղէմ քաղաքը բերէ հանգչեցընէ: Ուստի բոլոր Խորայեւացւոց մեծամեծները և Ղե-

տացիները մէյտեղ եկած՝ անանկ եօթանասուն
 հազար մարդով կարիաթարիմ գացին, Ամինա-
 դաբի տնէն տապանակը վերցուցին մէկ նոր սա-
 լի մը վրայ դրին, և ուրախութեամբ առջևէն
 կերպ կերպ նուագարաններ (այսինքն սաղեր)
 չալելով, և Աստուծոյ գովասանքներ կարդալով,
 ու ինքը Դաւիթ ալ հագուած կապուած մէյ-
 տեղ առջևէն պար ցատքելով՝ անանկ ճամբայ
 ելան տապանակը կը բերէին: Երբոր հասան
 Քելոն ըսուած մէկ տեղ մը, սայլին կովերուն
 մէկը անկարգ քալելով տապանակը ծռեց. ան
 ատենը Ոգա ղևտացին ալ Ամինադաբի տղան որ
 տապանակին քովէն կ'երթար, (ինչպէս կ'ըսեն՝
 վախնալով որ չըլլայ թէ կործանի) ձեռքը որ
 երկնցուց բռնեց տապանակը, ան տեղը Աս-
 տուած զինքը պատժեց, որ յանկարծակի գետի-
 նը փռուեցաւ մեռաւ: (Աս պատիժս Աստուած
 իրեն տուաւ կ'ըսեն, կամ որ՝ թէպէտ Ոգան
 ղևտացի էր՝ բայց քահանայ չէր, որ անոնց միայն
 կ'իյնար անմիջապէս ծառայել տապանակին Աս-
 տուծոյ. և կամ որ քահանայքը օրինաց դէմ
 ուսերնուն վրայ չէին վերցուցած տապանակը,
 հապա սայլի վրայ դրեր էին): Աս սոսկալի պա-
 տիժս որ հանդըպեցաւ, ամէնքը զարհուրեցան.
 և անկէ ետեւ Դաւիթ ալ վախցաւ տապանակը
 թագաւորական քաղաքը իր տունը տանելու.
 ուստի մտածեց որ ան տեղուանքը մօտ՝ Աբեդ-
 դար գեթացի ըսուած ղևտացիին տունը տանին
 դնեն, ինչուան որ տեսնէ բանը ուր կը վերջա-
 նայ: Իրեք ամսէն ետեւ երբոր լսեց իմացաւ
 Դաւիթ, որ տապանակին պատճառով օրհնեց
 Աստուած Աբեդդարի տունը տեղը որ ամէն
 բարիքներով ու յաջողութեամբ լեցուեցաւ, ան

ատենը ինքն ալ սիրտ առաւ, ուզեց որ նորէն անկէց տապանակը վերցընէ առնէ Երուսաղէմ տանի, և հոն մասնաւոր անոր համար շինուած խորանին մէջը դնէ: Ուստի առջինէն աւելի պատրաստութեամբ ու հանդիսաւորութեամբ՝ կարդացմունքներով և ծնծղաներով՝ գնաց անկէց տապանակը վերցուց, ու այնուհետեւ Ղևտացիներուն և քահանաներուն ուսը դրած բարձած՝ անանկ աւելի մեծարանքով առաւ Երուսաղէմ բերաւ:

Աս երկրորդ անգամ տապանակը բերելու հանդիսութեանս ատենը՝ Դաւիթ ալ որ բեհեզէ պատմութեանը (կամ բարակ խումաշէ վերարկուն) հապած՝ ուրախութեամբ տապանակին առջևը կը չալէր ու պար բռնելով որ կը խաղար, և զան վերէն պատուհանէն տեսնելով Մեղքող Սաւուղի աղջիկը, իրեն անշնորհք բան մը երեցաւ Դաւիթ ըրածը. ուստի երբոր հանդէսը լմնցաւ՝ Դաւիթ տուն դարձաւ նէ, Մեղքող ծաղր ընելով առջևը ելաւ, « Այսօր ըսաւ, ինչպէս փառաւոր կ'երևար Խորայեւացւոց թագաւորը, որ անանկ սօթտուած իր ծառաներուն և աղախիններուն առջևը՝ մէկ կաքաւչի (կամ չէնկիի մը) պէս կը խաղար ու կը ցատքէր»: Դաւիթ ալ իրեն պատասխան տուաւ. « Մնանկ է, ըսաւ, Աստուծոյ առջևը կը խաղամ. օրհնեալ է տէր Աստուած, որ մէկդի ձգեց քու հայրդ և եղբայրներդ, ու զիս առաջնորդ ընտրեց դրաւ իրեն Խորայեւացւոց ժողովրդոցը վրայ. իրաւ է, կը խաղամ պար կը ցատքեմ Ս.ս. տուածոյ առջևը, որ ասանկ քու դիմացդ ցած բան մը կ'երևամ, ու աղախիններուն առջևը, ինչպէս ըսիր նէ, կը փառաւորուիմ»: Անոր համար Աս.

տուած ալ՝ (ինչպէս կը ցուցնէ աստուածաշունչը) աս բանիս պատիժ՝ Մեղքողի ամենեւին զաւակ չտուաւ :

Դաւիթ երբոր տապանակը Երուսաղէմ բերաւ՝ ու անոր համար շինած խորանին մէջը որ դրաւ, ետքը սկսաւ խղճմտանքը զարնել թէ՛ «Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ես լայն ու արձակ փառաւոր պալատի մէջ բնակիմ, ու Աստուծոյ տապանակը ան պզտի խորանին մէջը անանկ կենայ» : անոր համար կանչեց խորհուրդ ըրաւ Նաթան մարգարէին հետ, որ ձեռք զարնէ՝ Աստուծոյ մէկ իրեն արժանաւոր մեծ փառաւոր տաճար մը շինէ : Բայց Աստուած Նաթան մարգարէն նորէն իրեն խրկեց ըսաւ որ՝ «Դուն ինծի տաճար մի չիներ. հապա քեզի մէկ որդի մը պիտոր տամ, որ քու մեռնելէդ ետեւ՝ ան տեղդ կը նըստի, և աս պատիւս անոր պիտի ընեմ, որ իմ տաճարս ինքը շինէ» :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Գ .

Դասքի ուրիշ յաղորդքիւնները, ոչ իր մեծ մեղքը՝ և ասպայխարդքիւնը :

ԱՄ աշխարհի 2965 : (Բ . Թ . ա . Գ . Բ . ԺԱ :)

Ասկէ ետքն ալ ուրիշ շատ յաղթութիւններ ալ ըրաւ Դաւիթ այլազգի թագաւորներուն դէմ, ու անոնց ձեռքէն շատ տեղուանք առաւ . և իրենք որ Խորայեւրոպոս հարկ կ'առնէին, տակը առաւ զանոնք իրեն հարկատու ըրաւ, ինչպէս Եդուլմայեցիքը, Մովաբացիքը, Ամոնացիքը, ու Ասորիքը . և ասով եւեջօք ոսկի, ար-

ծաթ, պղինձ դիզեց Դաւիթ, որ ետքը տաճարը շինելու ատենը պէտք եղաւ:

Քիչ մը ժամանակ խաղաղանալէն ետեւ՝ հարկ եղաւ որ Դաւիթ նորէն պատերազմ բանայ Ամոնացւոց վրայ. և ասոր պատճառը ան էր որ, Նաաս ըսուած Ամոնացւոց թագաւորը Դաւիթ հետ խիստ սիրելի բարեկամ ըլլալով, երբոր ինքը ինկաւ մեռաւ՝ Դաւիթ անոր Անոն ըսուած տղին, որ հօրը ետեւէն նստաւ, երկու դեսպան խրկեց, որ քաղաքավարութեամբ իր կողմանէ երթան հօրը մահուանը ցաւակից ըլլան ու մխթարեն: Բայց Անոն իրեն իշխաններուն տուած ծուռ խորհուրդը մեկելով, (որ կ'ըսէին թէ Դաւիթ ատմարդիկը քու երկիրներդ լրտեսութիւն ընելու խաւրեր է), ինքն ալ բռնեց ան դեսպանները՝ խայտառակելու համար մօրուքնին ածիլել տուաւ, և վրայի լաթերնին մէջքէն ի վար կըտրած՝ անանկ նախատանքով վռնտեց քովէն: Ասոր լսեց Դաւիթ՝ խրկեց իրենց ըսաւ որ երիքով կենան ինչուան մօրուքնին բուպի երկրնայ. և ինքը Ամոնացւոց վրան չարաչար սրդողած՝ ուզեց որ պատերազմով անոնց ըրած քամահրանքին հատուցումը տայ: Ուստի Յովաբ զօրապետը իր կտրիճ զօրքերովը Ամոնացւոց դէմը խրկեց, որ անոնք ալ առաջուց աս պատերազմիս վրայ կռահ երթալով՝ ասդիէն անդիէն շատ զօրք իրենց օգնութիւն առեր էին: Յովաբ՝ իր զօրքիակէսը Աքեսա զօրապետին ձեռքը տուաւ, և կէսը ինքը առած՝ ասոնց դէմ ելան, ու քաջութեամբ եօթը հարիւր պատերազմական կառքեր և քառսուն հազար ձիաւոր ան պատերազմին մէջը կոտրեցին, և անոնցմէ փախչելով ապրածները իրենց տակը առին՝ Դաւ-

Թի հարկատու ըրին։ Ետքը Ամոնացիները աս ջարդովս չկշտացած՝ նորէն որ ուղեցին պատե-
րազմի ելլել, Դաւիթ մէյ մ'ալ խրկեց Յովաբ
զօրապետը, որ ալ ան ատենը աղէկ մը ջարդեց
զիրենք, ու առաջ քալեց ինչուան իրենց Ռա-
բաթ ըսուած Թագաւորական քաղաքը որ հա-
սաւ պաշարեց՝ և առնելու մօտ էր, խրկեց կան-
չեց Դաւիթը՝ որ ինքը դայ իր անունովը առ-
նէ։ Անանկ քաղաքն որ առին՝ չարաչար տան-
ջանքով սպաննեցին մէջի մարդիկը, ու շատ կո-
ղոպուտ անկէց վերցուցին. որ ասոնց մէջը Թա-
գաւորական Թագը կամ ամա հովանին խիստ
փառաւոր բան էր, տաղանդ մը ոսկի ծանրու-
թիւն ունէր, (որ ինչպէս կ'ըսեն՝ իբր տասնը-
հինգ հոխա կու գար), սուղ քարերով զարդա-
րած. որ անկէ ետեւ զանիկայ Դաւիթ ինքը ա-
ռաւ բանեցուց։

Աս պատերազմիս ատենները Դաւիթ Երու-
սաղէմ իր տունը հանգիստ որ նստած էր, մէկ
օր մը իրիկուան դէմ Թագաւորական պալատին
տանիքին վրայ ժուռ գալու ատենը յանկարծ տե-
սաւ որ մէկ աղուոր կնիկ մը անդին աւազանին
քովը կը լուացուէր. Դաւիթ անոր ցանկու-
թեամբը վառուեցաւ, ու իմանալով որ ան Բեր-
սաբէն է՝ Ուրիա քետացիին կնիկը, որ իր զօ-
րապետներէն մէկն էր, խրկեց քովը կանչել
տուաւ։ Եւ անոր հետ մեղքը կատարելէն ե-
տե՝ երբոր լսեց որ կնիկը յղի է, աս խայտառա-
կու Թիւնս ասանկ գոցել ուղեց. շուտ մը խաւրեց
Յովաբի քովէն Ուրիա քետացին Երուսաղէմ
իրեն բերել տուաւ, իբր Թէ անկէց պատերազ-
մին սրպիսու Թիւնը տեղն 'ի տեղը իմանայ։ Եր-
բոր Ուրիան եկաւ Դաւիթի առջևը ելաւ, Դա-

Լիթ պատերազմի լուրերը իրեն հարցընեւէն
 ետեւ՝ ըսաւ որ իր տունը երթայ լուացուի սրբուի՝
 քիչ մը հանգչի։ Բայց Ուրիան իր տունը չգը-
 նաց, հապա Դաւթի պալատը ծառաներուն քո-
 վը մնաց՝ հոն պառկեցաւ։ Դաւիթն որ աս ի-
 մայաւ, կանչեց նորէն իրեն ըսաւ որ «Ճամբէ
 եկած ես՝ գնա տունդ հանգչէ»։ ան ալ պա-
 տասխան տուաւ թէ՝ «Տապանակը Աստուծոյ
 ու բոլոր Ժողովուրդը անդին վրաններուն ներքեւ
 են, և Յովաբ իմ տէրս, ու քու մէկալ ծառա-
 ներդ բաց տեղը կեցեր են. ինչպէս կ'ըլլայ որ
 ես իմ տունս երթամ ուտեմ խմեմ ու կնկանս
 հետ պառկիմ. քաւ լիցի որ ես աս բանդ ընեմ»։
 Անոր մէկալ օրն ալ Դաւիթ երուսաղէմ բռն-
 նեց զՈւրիան, ու իր քովը աղէկ մը կերցընեւէն
 խմցընեւէն ետեւ, տեսաւ որ ան գիշերն ալ ճար
 չեղաւ՝ Ուրիան իր տունը պառկելու չգնաց, ան
 ատենը Դաւիթ ուզեց որ առջի գործած մեղ-
 քը մէկ ուրիշ աւելի մեծ մեղքով մը գոցէ։
 Ուստի առտուանց որ ելաւ Ուրիան իր տեղը
 ճամբելու, Յովաբի մէկ գաղտուկ թուղթ մը
 գրեց՝ իրեն ձեռքը տուաւ որ տանի, և անոր մէ-
 ջը կը հրամայէր որ Ուրիան առնէ պատերազմին
 վտանգաւոր կողմը դնէ, ու զինքը մինաւոր թու
 դուն որ զարնուի մեռնի։ Յովաբ ալ Դաւթի
 ըսածին պէս խեղճ՝ Ուրիան անանկ անիրաւու-
 թեամբ սպաննեւէն ետքը՝ երբոր իրեն խրկեց ի-
 մացուց, Դաւիթ կեղծաւորութեամբ՝ առջի
 բերանը սաստիկ սրդողել ցուցուց Յովաբի ան-
 խոհեմութեանը վրայ, որ առաջ վազեր զիրենք
 վտանգի մէջ ձգեր են. բայց ետքը դարձուց խօս-
 քը թէ «Յովաբի ըսէք որ սիրտը չկոտրի. պա-
 տերազմին բանը ասանկ է, թուրը երբեմն աս

դիէն կը կտրէ, երբեմն անդիէն. ուստի դուն մի յուսահատիր, ըսաւ, նայէ որ քաղաքը առնես»։ Բերսաբէն ալ երբոր իմացաւ որ իր էրիկը Ուրիան մեռեր է՝ սաստիկ սուգ մտաւ. ու սուգը անցնելէն ետեւ Դաւիթ զինքը քովը առաւ, իրեն կնիկ ըրաւ։

Բայց աս բաներուս համար խիստ բարկացաւ Աստուած Դաւթի վերայ. ուստի այն շուրթեան զաւակը աշխարհք գալուն պէս՝ խրկեց Նաթան մարգարէն, որ գնաց Դաւթի առջեւ ելաւ, ու աս առակովս իրեն ըրած մեղքերը և անօրէնութիւնները երեսը տուաւ. « Մէկ քաղաքի մը մէջ, ըսաւ, մէկ հարուստ մարդ մը՝ ու մէկ աղքատ մը կար. հարուստը շատ ոչխարներու կովերու տէր էր. իսկ ան աղքատն ալ ուրիշ բան չունէր, հապա մինակ մէկ գառնուկ մը՝ որ իր բոլոր ունեցածովը գներ էր, ու անոր վրայ դողալով կը պահէր. անանկ որ՝ իր զաւակացը հետ մեծցուցեր էր, և իր բերնին հացը ու ջուրը կը կերցընէր, և իր ծոցը կը պառկեցընէր։ Եղաւ որ մէկ ճամբորդ մը եկաւ ան հարուստին քովը ինջաւ. ու աս մարդս ագահութեամբ իր ունեցած ոչխարները և կովերը չխմըշելով՝ գնաց քաշեց առաւ ան խեղճ աղքատին մէկ հատիկ գառնուկը, ու մտնէր իրեն եկած հիւրին (այս ինքն միսափիրին) առջը զանիկայ դրաւ որ ուտէ»։ Աս որ լսեց Դաւիթ, անանկ սրդողեցաւ կրակ կտրեցաւ, որ Նաթան խօսքը չխմնցած՝ ինքը ցատքեց ըսաւ թէ, « Աստուած վկայ որ՝ մեռնելու արժանի է ատ բանը ընողը, ու պէտք է որ եօթը հեղ տայ վճարէ ան գառնուկին տիրողը»։ Ան ատենը Նաթան ալ դարձաւ համարձակութեամբ Դաւթի երեսը զարկաւ.

« Դուն ես, ըսաւ, ան մարդը, որ աստ բանը
 րբիր. տէր Աստուածը Խորայելի քեզի կ'ըսէ որ՝
 Ես քեզ (Թագաւոր օծեցի բոլոր Խորայելացւոց
 վրայ, ու քու տիրոջ տեղը նստեցուցի. և քեզի
 այսչափ բարիքներ ընելէս ետեւ՝ դու իմ օրէնքս
 կոխես, Ուրիա քետացիին կնիկը յափշտակես.
 և աս հերիք չէ՝ զինքն ալ հաւատարիմ ու ան-
 մեղ մարդը անգթութեամբ այլազգիներուն
 ձեռքը մատնես սպաննես: Ուստի, ըսաւ, չկար-
 ծես թէ ասոր պատիժը պիտի չքաշես, հապա ա-
 սանկ գիտնաս որ՝ թուրը յաւիտեան պիտի քու
 տնէդ չպակսի. ու քու կնիկներդ ալ (թողում որ
 ուրիշը խայտառակէ. դուն աս մեղքերս, ըսաւ,
 ուղեցիր որ քաղտուկ ընես, բայց ես յայտնի ա-
 մենուն աչաց առջև պիտի ընեմ աս ըսածներս»:
 Դաւիթ Աստուծոյ կողմանէ աս յանդիմանու-
 թիւններն որ լսեց, շուտ մը ըրածին վրայ զղջաց
 ու խոնարհութեամբ մեղայ Տեառն ըսաւ: Նա-
 թան ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ՝ « Աս-
 տուած մեղացդ (թողութիւն կու տայ՝ որ դուն
 չմեռնիս, բայց մեղացդ պատիժ՝ ան քու շնու-
 թեամբ ծնած որդիդ մեռնի»): ու ըսածին պէս
 եղաւ, շատ չանցաւ՝ տղան հիւընդցաւ մեռաւ:
 Ետքը Աստուծոյ օրհնութեամբը Դաւթի հա-
 րազատ կնիկ եղաւ Բերսաբէն, և անկէց ծնաւ
 Սողոմոնը, ու Աստուած Նաթան մարգարէին
 ձեռքովը՝ Յեղեղի կանչել տուաւ անոր անու-
 նը, որ սիրելի Աստուծոյ ըսել է: Թէպէտ ինչ-
 պէս ըսինք՝ աս ըրած մեղքերուն կատարեալ (թո-
 ղութիւնը առաւ Դաւիթ՝ ճշմարիտ զղջումով
 մեղայ որ գոչեց ու ապաշխարեց, բայց մեղացը
 պատիժները մնաց որ քաշէ, ինչպէս կը տեսնենք
 աս ետեւի գլխուն մէջը:

ዓ. ሊብ ኮ ኮ ትጥ.

Յրիստոյումի ձեռքէն Գառի բաշած ներշնչանքը իրեն
մեղադր պատիժ:

Այլ աշխարհի 2974. 2980. 2984. (բ. թ. 7. 8. 9. 10. 11. 12.)

Դաւիթ՝ իր Մաաքաւ ըստւած կնիկէն երկու
զաւակ ունեցաւ, մէկը մանչ՝ որ Աբիսողոմ կ'ը-
սուէր, և մէկալը աղջիկ՝ անունը Թամար: Աս
Աբիսողոմն մէկ աննման գեղեցկութիւն մը ու-
նէր, որ բոլոր Խորայեւացւոց մէջը անոր պէս ա-
ղուոր չկար՝ ու լեցուն գեղեցիկ մազերով. նաև
իրեն Թամար ըստւած քրոջը աղուորութիւնն ալ
իրմէ վար չէր մնար. անոր համար Ամոն Դաւ-
թի տղոց մէջի անգրանիկը սաստիկ ցանկու-
թեամբ աս Թամարիս աչք զարկաւ. և խա-
բէութեամբ որ զանիկայ ձեռք ձգեց պղծեց, ու
ետքը չարաչար ատելութեամբ քովէն վռնտեց
Աբիսողոմ Թամարի համար Ամոնի վրայ ոխ պա-
հելով՝ ետևէ էր որ մէկ ճամբով մը զինքը սպան-
նէ: Ուստի իրեք տարիէն ետև Աբիսողոմ փա-
ռաւոր կոչուեց ուրախութիւն մը ըրաւ Երուսա-
ղէմէ դուրս իր գեղը. և հոն իր մէկալ եղբայր-
ներուն հետ Ամոնն ալ չար մտքով ետևէ ինկաւ
որ գայ: Երբոր ասոնք կերան խմեցին, և Ամո-
նի ալ գլուխն որ տաքցաւ, ան ատենը Աբիսողոմ
իր ծառաներուն ձեռքովը Ամոնը մեռցուց. և աս
պատճառով ամէնքը ցիրուցան եղան, ու ինքը
Աբիսողոմ ալ ելաւ Գեսուր ըստւած այլազգի-
ներուն երկիրը փախաւ: Ասոր վրայ շատ սրտա-

դող քաշեց Դաւիթ, ու սաստիկ բարկացեր էր Աբիսողոմի վրայ. բայց իրեք տարիէն ետեւ Յովար զօրապետը մէջ մտաւ, ու վարպետ ճամբով մը Դաւիթէն հրաման առաւ՝ որ երթայ Աբիսողոմը Երուսաղէմ դարձնէ բերէ. միայն թէ գայ իր տունը նստի՝ պալատը չերթայ Դաւիթի առջևը չերևայ:

Աբիսողոմ երկու ամիս անանկ իր տունը կենայէն ետեւ՝ ըրաւ չորաւ նորէն Յովարի ձեռքովը գնաց հօրը հետ հաշտուեցաւ. ու անկէ ետքը ալ կամաց կամաց սկսաւ իր հօրը կենացը և անոր թագաւորութեանը որոգայթ լարել, որ զանիկայ վար ձգէ՝ ինքը տեղը նստի: Ուստի պինտ առաջ նայեցաւ որ ժողովրդոց սիրտը վաստակի. ամէն օր ձիով ծառաները առջևէն՝ կանուխ կ'ելլէր գուռը կ'երթար, ու ովոր կու գար՝ որ իր վէճը դատաստանը թագաւորին առջևը տեսնէ կտրէ, Աբիսողոմ ասոր գէմը կ'ելլար՝ սիրով իրեն կը հարցընէր. «Ուսկից եկեր ես, ի՞նչ բան ունիս». և անոր գանգատը լսելով՝ սրտցաւ կ'ըլլար իրեն. «Ափսոս, կ'ըսէր, որ թագաւորը մէկ մարդ մը չէ գրեր որ աս բաներս հոգայ. ուր էր որ ես ձեզի դատաւոր ըլլայի, ու ամենուն պիտանաւորութիւնը տեսնէի հոգայի». և թէ որ մէկը առջևը կ'ելլէր իրեն ծռելու բարեւելու, շուտ մը կը վազէր Աբիսողոմ կը գրկէր կը պազնէր զանիկայ: Չորս տարիի չափ այսպիսի կեղծաւորութեամբ և խաբեբայութեամբ ժողովուրդին սիրտը իրեն քաշելէն ետեւ, հօրմէն խաբէութեամբ հրաման ուղեց որ Քեբբոն քաղաքը երթայ հոն իր ուխտը կատարէ, որ փախըստականութեան ատենը՝ Աստուծոյ ըրեր էր կ'ըսէր: Երբոր ասանկ Աբիսողոմ երկու հարիւր

Հոգի բանի եկող մարդիկներէն հետը առած Քեբրոն գնաց, հոն իր թագաւորութեան խորհուրդը դուրս հանեց. և ան որ լսեցին՝ գրեթէ բոլոր իսրայելացւոց ժողովուրդը հետը մէկ եղան, Ղաւիթը թողուցին զինքը թագաւոր ճանցան. և ասոնց հետ Աբիսողովը ըստած Ղաւթի խորհրդակիցը՝ որ շատգէտ մարդ մըն էր, ինքն ալ Ղաւթէն բաժնուեցաւ Աբիսողովի քովը գնաց, որ իրեն խորհուրդ տայ՝ ճամբայ ցուցնէ, երբոր ալ ելեր դէպ ՚ի Երուսաղէմ Ղաւթի վրայ կը քալէր:

Աս բաներս որ լսեց իմացաւ Ղաւիթ՝ չորս գին ջուր կտրեցաւ, և աղէկ հասկընալով որ աս Աստուծոյ բանն է՝ ճար չկայ դէմ կենալու, զինքը Աստուծոյ ձեռքը յանձնելով՝ իր քովը գըտնուած քիչ մը զօրքը հետը առած ինքն ալ Երուսաղէմէ ելաւ որ փախչի, երթայ երեսը պահէ: Ան ատենը Սաղովկ քահանայապետն ալ բոլոր քահանաները մէյտեղ տապանակն որ վերցուցին՝ որ հետ առնեն անանկ երթան, Ղաւիթ ետ դարձնել տուաւ. «Թէ որ, ըսաւ, Աստուած զիս արժանի ըրեր է նէ՛նորէն կը դառնամ իր փառաւորութիւնը կը տեսնամ. չէ նէ՛ ահա իր ձեռքն եմ, ինքը ինչպէս կը կամի նէ անանկ ընէ»: Ետքը Սաղովկայ ապրօսպրեց որ՝ ինքը և իր տղաքը հոն կենան, որ Աբիսողովի ընելիքները գաղտուկ իրեն խրկեն իմացընեն. և ասոնցմէ ՚ի զատ իր Քուսի արաքացի ըստած բարեկամին ալ Ղաւիթ ապրօսպրեց որ Աբիսողովի քովը երթայ, ու անոր հետը երեսէն բարեկամութիւն ցուցնելով՝ Աբիսողովին տուած խորհուրդը փճացընէ, և ինչ որ Աբիսողով պիտոր ընէ նէ՛ իմանայ, ու իրեն խրկէ

խմացընէ։ Դաւիթ բանը ասանկ կարգի դնելէն
ետեւ՝ լալով ու բոսիկ ոտքով երբոր ճամբայ ելաւ
կ'երթար, մէյ մ'ալ անդիէն իրեն գէմը ելաւ
Սեմէի ըսուած մէկ մարդ մը Սաւուղի ազգականն
ներէն, որ Դաւիթ հազար նախատանք տալով՝
վրանքարեր կը նետէր, ու քամահրելով կ'ըսէր.
« Ելի՛ր կորկ'ր, արիւնտէր անօրէն մարդ. հիմա
Աստուած քու գլուխդ բերաւ Թաիեց Սաւուղի
տանը արիւնը. դուն անոր Թագաւորութիւնը քա-
շեցիր առիւր, անոր համար Աստուած ալ քու ձեռ-
քէդ առաւ ու Աբիսողոմ տղիդ տուաւ, և ուրիշին
ըրածդ քու գլուխդ դարձուց »։ Ան ատենը Ա-
բեսսա զօրապետը Յովաբի եղբայրը ալ չդիմա-
ցաւ ասոր, դարձաւ Դաւիթի ըսաւ. « Աս ի՞նչ
է՝ որ մէկ սատկած շուն մը ասանկ կը հայհոյէ
իմ տէր Թագաւորս. ես՝ ալ չեմ կրնար համբե-
րել, հիմա կ'երթամ անոր վրայէն գլուխը կ'առ-
նեմ »։ Դաւիթ ալ իրեն սրդողելով՝ « Ձեզի
ի՞նչ, ըսաւ, Թող տուէք որ ընէ. Աստուած ա-
նանկ կ'ուզէ՝ որ անիկայ Դաւիթը անիծէ ու
հայհոյէ, ո՞վ կրնայ իրեն գէմ բան ըսել. ահա
իմ օրդիս որ ինծմէ եղած է՝ իմ ետեւէս ինկեր՝
զիս մեռցընել կ'ուզէ, հապա ի՞նչ պիտոր ընէ
Սաւուղի ազգականը. ուստի մի՛ դալձիք՝ Թողու-
ցէք, ըսաւ, որ զիս ասանկ անիծէ. կարելի է որ
Աստուած տեսնելով աս իմ քաջած տառապանքս՝
ինծի անոր տեղը բարիք հատուցանէ »։ Դա-
ւիթ ասանկ ըսելով խոնարհութեամբ իրեն
մարդիկներովը կը քալէր առաջ կ'երթար, ու
Սեմէին ալ ետենին չէր զատուեր՝ ան նախա-
տանքները կը զրուցէր ու վրանին հող ու քար
կը նետէր. ինչուան որ ասոնք ամէնքը յոգնած
մէկ տեղ մը եկան ինկան՝ որ հանգչին։

Աս ատենները Աբիսողոմ ալ մէկալ դիէն եկաւ Երուսաղէմ մտաւ տիրապետեց, և պինտ առաջ Աբիտովելի խորհրդովը՝ Դաւթի հոն տունը թողուցած կնիկները խայտառակեց: Ետքը Աբիտովել իրեն ըսաւ թէ՝ «Ոտեն չկորսընցընենք, հապա տասուերկու հազար հոգի ինծի հերիք է, որ շուտ մը Դաւթի ետեւէն երթամ՝ քանի որ անոր զօրքը յոգնած է, զինքը միայն մեռցընեմ, ու հետի եղածները քու կողմիդ դարձընեմ»: Աս խորհուրդս որ շատ գէշ էր Դաւթի համար՝ Աստուած իր ողորմութեամբ բը այսպէս խափանեց, որ Աբիսողոմ աս բանս Քուսի արաքացիին ալ՝ (որ Դաւթի հետ, ինչպէս ըսինք, գաղտուկ սրտանց բարեկամ էր) ուզեց որ հարցընէ: Քուսին ալ ըսաւ թէ՝ «Աս հեղուս Աբիտովել աղէկ խորհուրդ չտուաւ»: Ինքը սկսաւ Աբիսողոմի աչքը վախցընել թէ՝ վտանգաւոր բան է ասանկ մէկէն վրանին վազելը. «Դուն գիտես, ըսաւ, որ քու հայրդ և իր հետը եղածները ինտոր ուժով չար մարդիկ են. հապա խոհեմութեամբ պէտք է՝ որ առաջ զօրքդ շատցընես՝ ու անանկ վրանին ելլես, որ զանոնք բոլորը մէկէն կլլես»: Քուսի ասով ուզեց որ Աբիսողոմ ուշանայ ետ մնայ, որ Դաւթի ժողովախաչելու և պատրաստուելու ատեն ունենայ. անոր համար շուտ մը գաղտուկ խրկեց բանը Դաւթի ականջը հասցուց: Աս խորհրդիս՝ Աստուած կուրացուց, որ խիստ հաւնեցաւ Աբիսողոմ. բայց Աբիտովել ասով յայտնի տեսնելով Աբիսողոմի կործանումը՝ ինքը գլուխը քաշեց ելաւ իր տունը գնաց, ու յուսահատութենէն ինքը զինքը կախեց խղճեց:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .

Արխիտոլոմ կը սպաննուի, ու Գաւիթ ճորէն իր տեղը
կը դառնայ:

Ամ աշխարհի 2985: (Բ. Թագ. ԺԸ. ԺԹ. Ի. ԻԱ:)

Արխիտոլոմ երբոր ասանկ ուշացաւ, Գաւիթ
անդին ատեն ունեցաւ որ Յորդանան գետը անց
նի. ու նորէն զօրք ժողովեց իրեք բանակ բաժ-
նեց. և ասոնց վրան զօրապետ դրաւ Յովաբը,
Աբեսսան ու Եթթի գեթացին. և ինքն ալ
ուզեց որ հետերնին մէյտեղ ելլէ, բայց զօրա-
պետները չթողուցին: Ետքը աս զօրապետները
ճամբայ գնելու ատենը՝ սիրտը չդիմացաւ անոնց
ապրսպրեց որ՝ Արխիտոլոմին խնայեն չմեռցնեն:
Երբոր Արխիտոլոմ ալ իր զօրքովը եկաւ, (որ
վրանին զօրապետ դրեր էր մէկ քաջ մարդ մը
Ամեսայի ըսուած, որ ան ալ Գաւթի ազգական
էր), ու Յորդանան գետը անցաւ սկսաւ Գաւթի
զօրացը հետ պատերազմիլ, անտեղը մէկէն քսան
հազար իրմէն ջարդուեցան. և ետքը ցիրուցան
եղած Եփրեմի ըսուած անտառին (այսինքն օռ-
մանին) մէջն որ ինկան, հոն ալ Թրով մեռած-
ներէն աւելի մարդ փճացաւ կորաւ Արխիտոլոմի
դիէն: Արխիտոլոմ ալ իր ջորին հեծած ան անտա-
ռին մէջէն փախչելու ատեն գլխուն մազերը մէկ
կաղնիի մը ծառին ձիւղերուն պլուեցան, ու ջո-
րին տակէն ելաւ՝ ինքը անանկ կախուեցաւ մնաց:
Աս բանս մէկ զինուոր մը տեսաւ՝ շուտ մը եկաւ
Յովաբայ պատմեց. ան ալ իրեն ըսաւ Թէ «Ին-
չու չսպաննեցիր, որ ես քեզի հիմա յիսուն սիկդ
արծաթ՝ ու մէկ Թուր մը կու տայի»: Զինուորն

ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ՛ «Հազար ալ տայիր նէ՛ ես իմ թագաւորիս տղին վրայ իմ ձեռքս չէի երկնցըներ, որ մեր առջևը ձեզի ապրսպրեց որ Աբիսողոմի խնայէք»։ Ան ատենը Յովաբ ալ ըսաւ. «Հիմա կը տեսնես թէ ես ինչպէս կը մեռցընեմ», ու գնաց իրեք նետ Աբիսողոմի սրտին կողմը զարկաւ. տասը հոգի ալ Յովաբի մարդիկը վրան հասան, հոն տեղը զարնելով մեռցուցին, ու մէկ խորունկ փոսի մը մէջ ձգեցին անոր մարմինը։

Ետքը Յովաբ փող չաւելով դադրեցընել տուաւ պատերազմը. ու երկու հոգի մէկմէկու ետեւէ՛ մէկը Աբիմաաս ըսուած, մէկալը Քուսին վազեցին եկան որ Դաւթի աւետիս տան։ Դաւիթ երբոր հարցուց՝ անոնցմէ իմացաւ որ Աբիսողոմը մեռած է, վրան սաստիկ տրտմեցաւ, ու մինաւոր տեղ մը քաշուած՝ սկսաւ լալ ողբալ ու ըսել. «Որդեակ իմ Աբիսողոմ, Աբիսողոմ որդեակ իմ, երանի՛ թէ ես քու տեղդ մեռած ըլլայի, Աբիսողոմ որդեակ իմ»։

Աս յաղթութենէս ետեւ՝ Յովաբ զօրապետը իր զօրքերովը դարձած երբոր եկաւ իմացաւ որ Դաւիթ տանը մէջը առանձին քաշուած Աբիսողոմի վրան այսպիսի ողբ ու լաց կ'ընէ, ելաւ քովը գնաց, և ծանր խօսքերով աս բանիս համար յանդիմանելով զինքը՝ առաւ դուռը բերաւ, որ զօրքը զինքը անանկ ուրախ տեսնելով՝ սիրտ առնեն իրեն համար քաշած աշխատանքին վրայ, որ սրտերնին կոտրեր էր աս Դաւթի ըրածին պատճառովը։ Բայց ասով և առջի ըրած անողորմ և յանդգնական գործքերովը՝ Յովաբ անանկ Դաւթի աչքէն ինկաւ որ Դաւիթ ան Ամեսայի ըսուած Աբիսողոմի զօրապետին

խրկեց՝ իրեն խօսք տուաւ թէ՝ «Քեզ Յովաբի տեղը ինծի զօրապետ կ'ընեմ»։ Աս բանս Յովաբը որ իմացաւ՝ Ամեսայիին ետեւէն էր որ սպաննէ։ Ուստի մէկ օր մը կեղծաւորութեամբ Ամեսային բարեւելու ատեն դանակը փորը խոթեց մեռցուց, ինչպէս ատենով Աբեսների Սաւուղի զօրապետին ալ ըրեր էր։ Երբոր բանը ասանկ դարձաւ, և բոլոր Խորայեւացոց ցեղերն ալ Դաւթի առջևը գացին՝ որ զինքը մեծարանքով առնեն Յորդանան գետէն ասդիս անցընեն՝ նորէն Երուսաղէմ իր աթոռը բերեն նստեցընեն, ան ատենը Սեմէին ալ հազար հոգի Բենիամինի ցեղէն հետը առած՝ ինքն ալ արտորաց Դաւթի առջևը ելաւ մեծարելու համար, ու գնաց ոտքը ինկաւ՝ մեղայ ըսաւ ան իրեն ըրած նախատանքներուն համար։ Աբեսսա զօրապետը ան որ տեսաւ՝ «Ի՞նչ է, ըսաւ, պիտոր Սեմէին չմեռնի, որ Աստուծոյ օժեպը հայհոյեր է»։ Դաւթի ալ զանիկայ չեխելով, դարձաւ երգում ըրաւ Սեմէին թէ՝ «Մի վախնար, քեզ չեմ մեռցընէր»։ Ետեւ Սեմիի բոսթէ Յովնաթանի որդին ալ խոնարհութեամբ եկաւ Դաւթէն թողութիւն խնդրեց, և պատճառը ըսաւ՝ թէ ինչո՞ւ ինքն ալ Դաւթի փախչելու ատենը հետը չէ գտնուէր, ու բանը հասկըցուց որ իր Սիրբա ըսուած ծառան՝ սուտ գացեր իրմէ Դաւթի անցեր է, և անով բոլոր Սաւուղի ժառանգութիւնը իր վրայ դարձուցեր է։ Դաւթի ալ աս բանս իմանալով՝ Սեմիի բոսթէի հրամայեց որ ան ժառանգութիւնը Սիրբայի հետ մէջէն ին կիսուակէս բաժնեն։

Դաւթ երբոր փառաւորապէս եկաւ նորէն Երուսաղէմ նստաւ, ան ատենը մէկ մարդ մը

Բենիամինի ցեղէն Սաբէէ անունով՝ Դաւթի դէմ գլուխ քաշեց. ու Յուդայի ցեղէն ՚ի զատ մէկալ Իսրայելացւոց ցեղերէն ալ շատ մարդիկ անոր հետ միաբանեցան: Յովաբ ու Աբեսսան իրենց զօրքերովը Սաբէի ետեւէն որ ինկան, անիկայ գնաց Աբէլ ըսուած քաղաքը մտաւ գոցուեցաւ. ասոնք ալ վրան դացին, և քաղաքը պաշարելով՝ պարիսպներն որ սկսան կործանել, վերէն պարիսպէն մէկ կնիկ մը խելացի խօսքերով Յովաբը դադրեցուց որ բան չընէ, ու ինքը գնաց մէջ մտաւ խօսք անցուց իր քաղքի մարդիկներուն, որ Յովաբի ուղածին պէս ան ալ ըստամբ Սաբէին գլուխը կտրեցին՝ պարիսպէն վար Յովաբայ առջևը ձգեցին, որ անանկ պատերազմը վերջացաւ:

Ասկէ ետեւ իրեք տարիի չափ մէկ սով մը ինկաւ Իսրայելացւոց երկիրը. Դաւթ ալ հարցուց Աստուծոյ, ու իմացաւ որ Սաւուղի պատճառովն է եղեր ան սովին պատիժը. ինչու որ՝ Սաւուղ բռներ ջարդեր է Գաբաւոնացիները, Իսրայելացւոց Յեսուայ ատենի ըրած երգումին դէմ. ուստի Դաւթ Գաբաւոնացիները կանչեց իրենց հարցուց թէ «Ի՞նչ հատուցում կ'ուզէք որ ընեմ»: Անոնք ալ միայն եօթը հոգի ուզեցին Սաւուղի մնացած տղաքներէն կամ թոռներէն, որ կախեն մեռցրնեն: Դաւթ ալ առաւ Սաւուղի երկու մնացած խորթ տղաքը, ու անոր Մերովը ըսուած աղջկանը հինգ տղաքը՝ ձեռուրնին տուաւ, որ անանկ ողջ ողջ արեւը կախած մեռցուցին. և անով սովը դադրեցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԶ.

Խորայեղացիք մահտարածամով կը պատժուին:

Աճ աշխարհի 2987: (Բ. Թագ ԻԳ. Ա. Մնաց. ԻԱ:)

Խորայեղացւոց վրայ Աստուած իրենց մեղացը համար բարկանալով՝ Դաւթի թոյլ տուաւ որ հպարտութեամբ անոնց ամենուն համբանքը գիտնալ ուզէ, երբոր ինքը ամէն գիէն հանդըստացած բոլոր Խորայեղացւոց վրայ խաղաղութեամբ նստեր կը տիրապետէր. ուստի իր Յովաբ զօրապետին հրամայեց՝ որ երթայ ծայրէ՝ ի ծայր պտըտի, ու բոլոր ժողովրդոց համբանքը իրեն բերէ: Յովաբ աս բանիս գէմ կեցաւ. «Տէր իմ, ըսաւ, ի՞նչ պէտք է համբել. Աստուած տայ որ եղածին վրայ հարիւր այնչափ ալ եւեւնան»: Բայց այսու ամենայնիւ Դաւիթ ասոր վրայ սաստիկ վառուած՝ խօսքը որ ուզեց քալեցընել, ան ատենը Յովաբ ալ ելաւ ինք ամսէն եւեւ պտըտեցաւ՝ ժողովեց անոնց համբանքը բերաւ. որ ծերերէն, տղաքներէն և կնիկներէն ի զատ՝ միայն Խորայեղացւոց կտրիճ մարդիկը որ պատերազմ կրնային ընել՝ ութը հարիւր հազար ելան, ու Յուդային ցեղինը՝ հինգ հարիւր հազար: Բայց Դաւիթ աս բանս ընելէն ետեւ խղճմտանքը զարկաւ՝ թէ Աստուծոյ գէմըրի. ուստի շուտ մը մեղայ գոչեց Աստուծոյ թողութիւն խնդրեց: Աստուած ալ անոր մէկալօրը Գադ մարգարէն իրեն խրկեց որ՝ ան մեղացը համար աս իրեք պատիժէս մէկը ընտրէ, այսինքն կամ իրեք տարի սով ըլլայ բոլոր Իս-

բայելացւոց երկիրը, կամիրէք ամիս պատերազմով ջարդուին՝ ու ինքը բարբարական ըլլայ թըշնամիներուն ձեռքէն, և կամիրէք օր Աստուծոյ թըին ներքեւը ինկած՝ մահտարածամ ըլլայ իր բոլոր տէրութեանը մէջ։ Ան ատենը Գաւիթ սաստիկ նեղուած՝ պատասխան տուաւ թէ՝ «Ո՛ր դին դառնամ նէ՝ գէշ է. բայց ինչ որ է նէ, ըսաւ, աւելի լաւ է որ Աստուծոյ ձեռքը իյնամ՝ որոյ ողորմութիւնը շատ է, և մարդու ձեռք չիլ նամ»։ ուստի աս իրէքէս մահտարածամը ընտրեց։ Վրան շատ չանցաւ՝ շուտ մը մահը սկսաւ, և անանկ սաստիկ կը ջարդէր՝ որ ան առտուրնէ ինչուան կէսօրուան ատենը եօթանասուն հազար հոգի մեռան։ Գաւիթ երբոր տեսաւ հըրեշտակը Աստուծոյ՝ Ոռնայեբուսացի ըսուած մէկ մարդու մը կալին (այսինքն հարմանին) վրայ, որ օդը կեցած սուրը ձեռքը աս պատիժս կու տար ժողովրդոյը, խոնարհութեամբ աղաչելով՝ «Տէր, ըսաւ, ես հովիւս մեղանչեցի, աս բոլոր չարիքներուս պատճառ ես եմ, ատ ոչխարները ինչ մեղք ունին. ուստի ատոնք թող տուր, ու զիս և իմ տունս պատժէ»։ Ան ժամանակը Աստուած ալ գութ շարժեցաւ վրանին, և նորէն Գաղ մարգարէին ձեռքովը Գաւիթ հրամայեց որ չուշանայ՝ ան կալին մէջը շուտ մը սեղան մը շինէ՝ վրան Աստուծոյ զոհ մատուցանէ, որ անով զԱստուած հաշտեցընէ։ Գաւիթ ալ շուտ մը գնաց, ան կալին տեղը՝ իրեն եզներովը և սայլերովը Ոռնայէն ստըկով գնեց. հոն սեղան շինեց՝ ու վրան եզները Աստուծոյ ողջակէզ ըրաւ. որ ասով ան մահուան պատիժը դադրեցուց Աստուած։ Եւ աս ան տեղն է կ'ըսեն՝ ուր որ ետքը Սողոմոնի տաճարը շինուեցաւ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .

Դասիր իր ետեւէն Սողոմոնը քաջասոր կը դնէ ու
իրերը կը վախճանի:

Ամ տշխարհի 2990: (Գ. Թագ. Ա. Բ:)

Երբոր Դաւիթ ալ ծերանալու եղաւ, Ադո-
նիա ըսուած իր տղոց մէջը մեծը՝ Տայրը չմեռած
ուզէց որ Թագաւորութեան պատրաստութիւն
տեսնէ, որ Տօրը ետեւէն ինքը նստի. և Յովաբ
զօրապետն ալ Աւիթար քահանայապետին
հետ մէյտեղ անոր դին բռնած՝ աս բանս կը ջա-
նային որ առաջ տանին. Թէպէտ Դաւիթ ա-
տենով խօսք տուեր էր որ Սողոմոնը՝ իր Բեր-
սաբէ կնկանը որդին իրեն ետեւէն Թագաւոր
նստի: Մէկ օր մը Ադոնիան աս իրեն բարե-
կամներուն և ուրիշ իշխաններուն՝ Երուսաղէմէ
դուրս տեղ մը մէկ մեծ սեղան մը որ ըրաւ, ան
ատենը Նաթան մարգարէն գնաց աս բանը Բեր-
սաբէին հասկըցուց, ու ապրսպրեց որ երթայ
Դաւթի միտքը ձգէ իր Սողոմոն տղին վրայ ը-
րած խօստմունքը. «Դուն գնա, ըսաւ, որ ետ-
քը ես ալ վրայ կը հասնիմ ու ըսածներդ կը
հաստատեմ»: Բերսաբէն ալ գնաց Դաւթի
առջևը երկրպագութիւն ըրաւ ու ըսաւ. «Տէր,
հրամանդ ինծի երդումընելով խօսք տուիր որ՝
Սողոմոն տղաս ետեւէդ Թագաւոր նստեցընես,
ու հիմա Ադոնիան առանց քու գիտնալուդ Թա-
գաւորութիւն կ'ընէ. բոլոր Իսրայէլացիները
քու բերանդ կը յային՝ որ չմեռած իրենց Թա-
գաւորը ցուցընես, չէ նէ, ըսաւ, ետեւէդ Ադո-

նիւն կ'ելլէ ու զիս ալ Սողոմոնի հետ թրէ
կ'անցընէ»։ Աս որ Բերսաբէն կը զրուցէր, ան
ժամանակը Նաթան մարգարէն ալ վրայ եկաւ,
ու ինքն ալ երկրպագութիւն ընելով Դաւթի՝
սկսաւ հարցընել. «Տէր թագաւոր, հրամայե՞ր
ըսեր ես որ Ադոնիան ետեւէդ թագաւոր նստի.
ինչու որ՝ այսօր գացեր մէկ փառաւոր սեղան մը
ըրեր է, ու բոլոր թագաւորի տղաքը և զօրա-
պետները հոն կանչէր, և Աբիաթար քահանան
ալ մէյտեղ, ու ամէնքը կերած խմած՝ կէյցէ
արդէն Ադոնիան կ'ըսեն. միայն զիս ու Սաղոմկ
քահանան, ու Բանեա որդի Յովիդեայ զօրա-
պետը, ու Սողոմոն տղադ՝ թողուց չկանչեց»։
Ան ատենը Դաւիթ Բերսաբէն քովը կանչեց,
ու նորէն իրեն երգուննալով՝ ըսաւ թէ «Իմ
ետեւս Սողոմոն որդիս պիտի նստի». ետքը
շուտ մը հրամայեց որ Սաղոմկ քահանան, Նա-
թան մարգարէն ու Բանեան առնեն Սողոմոնը
իր թագաւորական ջորին հեծցընեն, Գեհոն ը-
սուած տեղը տանին, և հոն զինքը թագաւոր զ-
ծեն բոլոր Խորայեւացւոց վրայ։ Երբոր անանկ
ըրին, ու փող չալելով չորս դին իմացուեցաւ որ
Սողոմոն թագաւոր օծուեր է, և բոլոր ժողո-
վուրդը պար բռնելով ուրախութեամբ՝ կէյցէ
արդէն Սողոմոն կը կանչէին, ան ատենը անդին Ա-
դոնիայի հետը եղածները ամէնքը սարսափած՝
վախերնուն ելան փախան ցիրուցան եղան. ու
Ադոնիան ալ իր գլուխը գալիքը գիտնալով՝ ինքն
ալ վազեց Աստուծոյ խորանը փախաւ ապաւի-
նեցաւ, ու անկէջ դուրս չելաւ՝ ինչուան որ Սո-
ղոմոն իրեն խօսք չտուաւ՝ չըսաւ. «Թէ որ հան-
դարտ կենաս՝ քեզ չեմ մեռցընէր», ու ետքը ա-
նանկ ելաւ իր տունը գնաց։

Դաւիթ օրէ օր ալ մեռնելու որ մօտեցաւ, Սողոմոնը քովը կանչեց, և իրեն բարի խրատներ տուաւ որ Աստուծոյ պատուիրանքները աղէկ պահէ, ու Մովսէսի օրինաց ըսածին պէս արդար դատաստան ընէ, որ Աստուած ալ իր Թագաւորութիւնը օրհնէ. ետքը աս ալ ապրւապրեց որ յիշէ Յովաբի ըրած անիրաւ մարդասպանութիւնները, ու արդարութեամբ իրեն գիտցածին պէս անոնց հատուցումը ընէ՝ զինքը մեռցընէ. ասանկ ալ Սեմէիին բանը հոգայ, անոր ըրածները իրեն չթողու՝ զան ալ մեռցընէ: Ասկէ 'ի զատ Աստուծոյ տաճար շինելու համար Սողոմոնի ապրւապրեց յորդորեց, ամէն բաներուն օրինակն ալ ցուցուց տուաւ Թէ ինչպէս պիտի ընէ. նաև այսպիսի մեծ գործքիս համար իր առաջուց պատրաստած ոսկին արծաթը և ուրիշ նիւթերը Սողոմոնի ձեռքը յանձնելով՝ սիրտ տալով և օրհնելով զինքը, բարի ծերութեամբ եօթանասուն տարուան վախճանեցաւ, բոլորը քառսուն տարի Թագաւորութիւն ընելէն ետև, ու իր շինած զարդարած երուսաղէմ քաղաքը Թաղուեցաւ:

Դաւիթ մանկութենէն սկսած այնչափ սիրելի եղաւ Աստուծոյ՝ որ Թագաւորութենէ 'ի զատ իրեն մարգարէական շնորհք ալ տուաւ Աստուած, որով շարադրեց ան սքանչելի սաղմոսները յօրհնութիւն և 'ի փառաբանութիւն Աստուծոյ, որ միշտ և հանապազ աղօթագիրք եղաւ ամենայն աստուածապաշտ ժողովրդոց: Եւ ասոնք հերիք չէ, նաև երդումով իրեն խոստացաւ Աստուած որ Մեսիային մարմնաւոր ծնունդը իր ազգէն ըլլայ, ինչպէս որ կը ցուցընեն աւետարանիչները:

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԸ.

Սողոմոնի քաղաքապետներ:

Ամաչխարհի 2990: (Գ. Թագ. Բ. Գ.)

Սողոմոն տասուերկու տարուան էր երբոր
Թագաւոր օծուեցաւ. ու քիչ մը ատեն հօրը
հետ կենալէն ետեւ՝ երբոր սկսաւ ինքնագլուխ
Թագաւորութիւն ընել, ան ատենը Ադոնիա իր
մեծ եղբայրը նորէն Թագաւորութեան ետեւէ
իյնալով՝ զնաց Բերսաբէի աղաչեց որ երթայ
Սողոմոնի իր տղին խօսք անցընէ որ Աբիսակ
սոմնացի ըսուած կոյս աղջիկը (որ Դաւիթ ծե-
րութեան ատենը քովը առեր էր) իրեն կնիկ առ-
նէ: Երբոր Բերսաբէն միամտութեամբ աս
խօսքը Սողոմոնի բացաւ՝ որ Աբիսակը անոր տայ,
Սողոմոն աս բանիս վրայ սաստիկ բարկանալով՝
Բերսաբէի պատասխան տուաւ թէ « Ինչո՞ւ
Աբիսակ սոմնացին կ'ըսես, հապա իմ Թագաւո-
րութիւնս ըսէ որ Ադոնիայի տամ, որ ինքը ինծ-
մէ մեծ ալ է, ու Աբիաթար քահանայապետը
և Յովաբ զօրապետը՝ խօսքի տէր մարդիկ իրեն
դին են»: Ուստի շուտ մը վրան վճիռը կտրեց
Սողոմոն, ու Բանեա որդի Յովիդէայ ըսուած
զօրապետը խրկեց որ երթայ Ադոնիան սպաննէ.
ու Աբիաթարն ալ քահանայապետութենէ
ձգեց՝ իր Անաթովթ գեղը աքսորեց, անոր տե-
ղը Սադովկը դրաւ: Յովաբ աս բաներս որ
լսեց, ինքն ալ իր վրայ վախնալով՝ վազեց Աս-
տուծոյ խորանը մտաւ ապաւինեցաւ՝ որ չբռնեն
մեռցընեն. Սողոմոն անոր ալ Բանեա որդի Յո-

վիդեան խրկեց ըսաւ որ անկէց ելլէ. ան ալ որ «Չեմ ելլեր, ըսաւ, հոս կը մեւնիմ», ան ատեն Սողոմոն Բանեային հրամայեց որ երթայ հոն տեղը զինքը սպաննէ, ան երկու անմեղ զօրապետներուն արիւնը իրմէ ուզելով, որ Յովաբ Դաւթի կամայը դէմ խաբէութեամբ սպաննէր էր զանոնք. և անոր տեղը Սողոմոն Բանեան զօրապետ ըրաւ բոլոր Իսրայելացւոց վրայ: Ետքը Սեմէին ալ առջևը կանչեց Սողոմոն, և իրեն վրայ աս պարտքս դրաւ որ՝ դայ Երուսաղէմ բնակի, հապա թէ անկէց դուրս ելլելու ըլլայ նէ՝ սպաննուի: Իրեք տարիի չափ անանկ կեցաւ Սեմէին. ետքը հեղ մը պատահեցաւ որ իր ծառաները Իսրայելացւոց երկրէն փախան Գեթացւոց երկիրը գացին. Սեմէին ալ անոնց ետևէն գնաց՝ ու բռնեց Երուսաղէմ բերաւ. ան ատենը Սողոմոն առջևը կանչեց Սեմէին ու իրեն անհնազանդութիւնը և Դաւթի դէմ ըրած անօրէնութիւնները երեսը տալով՝ հրամայեց Բանեային որ զան ալ սպաննէ:

Սողոմոն իր թագաւորութիւնը հաստատուելէն ետև՝ պինտ առաջ իշխանները ու բազմութիւն ժողովրդոց հետը առած ելաւ Գաբաուն ըստած տեղը գնաց, (որ կ'ըսեն թէ Մովսէսի շինած վկայութեան խորանը հոն էր), որ Աստուծոյ ուխտ ընէ. և ան տեղը հազար ողջակէզ մատոյց Աստուծոյ: Աստուած ալ ան գիշերը քնոյն մէջը Սողոմոնի երեցաւ՝ ըսաւ թէ «Ի՛նչ որ կ'ուզես նէ խնդրէ ինծմէ». Սողոմոն ալ շնորհակալ ըլլալով Աստուծոյ իր հօրը և իր վրայ ցուցրցած բարիքներուն համար, որ անանկ պրզ տիկուց զինքը թագաւոր ընտրեց դրաւ անհամար Իսրայելացւոց ժողովրդոց վրայ, «Ուրիշ

բան, ըսաւ, չեմ ուզեր, միայն ինծի իմաստութիւնն տաս որ՝ այսչափ ժողովուրդս կառավարեմ, ու արդարութեամբ անոնց դատաստանը տեսնեմ: Աս Սողոմոնի ըրած խնդիրը անանկ հաւնեցաւ Աստուած, որ ըսաւ իրեն. «Որովհետեւ դուն ոչ երկայն կեանք, ոչ հարստութիւն, ոչ թշնամիներուդ դէմ յաղթութիւն, հապա միայն իմաստութիւն ինծմէ խնդրեցիր, անոր համար քեզի այնչափ իմաստութիւն կու տամ, որ քեզմէ առաջ այնպիսի իմաստուն մարդ աշխարհք եկած չըլլայ ու քեզմէ ետեւ ալ պիտի չգայ. և ասկէ՛ի զատ՝ ան որ դուն ինծմէ չխրնդրեցիր՝ քեզ այնպիսի հարստութիւն տամ որ, քու օրերուդ թագաւորներուն մէջ քեզի պէս հարուստ մարդ չգտնուի. ու թէ որ իմ պատուիրանքներս աղէկ պահես, և քու հօրդ Դաւթի շիտակ ճամբէն դուրս չելլես նէ՝ քեզի երկայն կեանք ալ տեսցընել կու տամ»: Աստուն որ ելաւ Երուսաղէմ քաղաքը դարձաւ Սողոմոն, հոն ալ նորէն Աստուծոյ ողջակէզ ընելէն ետեւ՝ շուտ մը յայտնուեցաւ իր իմաստութիւնը պինտ առջի ըրած դատաստանովը, որ ասանկ եղաւ:

Երկու աշխարհի կնիկ՝ Սողոմոնի առջևը դատաստանի ելան. ասոնցմէ մէկը կ'ըսէր թէ՝ «Ես և աս կնիկը մէկ տուն կը կենայինք՝ ու մեզմէ զատ ուրիշ մարդ չկար ան տանը մէջը. ես տղայ բերի. իրեք օրէն ետեւ աս կնիկս ալ իր տղան բերաւ: Եղաւ որ՝ մէկ գիշեր մը ասիկայ իր տղին վրայ ինկած պառկելուն ատեն տղան մեռցուցեր է, ու իմ քնոյս մէջը եկեր գաղտուկ իմ ողջ տղաս գրկէս առեր տարեր՝ իր հետ պառկեցուցեր է, ու իր մեռած տղան իմ քովս դրեր է:

առտուան դէմ ելլեմ ըսի կաթ տամ տղիս, տեսնամ տղան մեռած է. ետքը աղէկ մը որ լուսցաւ, նայիմ որ ան իմ բերած տղաս չէ»։ Մէկալ կնիկն ալ անոր դէմը ելեր կ'ըսէր թէ «Ատանկ չէ, հապա մեռածը քու տղադ է, ու ողջը իմն է»։ ու ասանկ մէյմէկու դէմ կեցեր կռիւ կ'ընէին։ Սողոմոն ասոր ուրիշ ճար չգըտնելով՝ մայրական սիրովը ուղեց իմանալաս բանիս ճշմարտութիւնը. ուստի հրամայեց որ թուր մը բերեն՝ ան ողջ տղան երկու կտոր ընեն, կէսը մէկուն՝ ու կէսը մէկալին տան։ Աս որ լսեց ան ողջ տղին մայրը, սիրտը չդիմանալով իր հարազատ զաւկին վրայ՝ դարձաւ աղաչեց որ միայն թէ չ'եռցընեն տղան, թող ողջ անոր տան. մէկալ կնիկը նորէն «Չէ, կ'ըսէր, ոչ ինծի ըլլայ ոչ անոր՝ թող կտրուի»։ Աս ատենը Սողոմոն բանը իմացաւ, հրամայեց որ տղան ան մեռցընել չուզողին տան, որ ասով իր անոր հարազատ մայր ըլլալը ցուցուց։ Աս Սողոմոնի ըրած խելացի դատաստանը որ խրայեւացւոց ժողովուրդը լսեց, ամէնքը անոր Աստուծոյ տուած իմաստութեան վրայ զարմացան մնացին, և անկէ ետեւ սկսան Սողոմոնը մեծ սեպել, իրմէն պատկառիլ վախնալ։

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԹ.

Սողոմոն տաճարը և իր պաշտօնը կը շինէ: Սաքա
րագոռնին իրեն տես կոչ գայ:

ԱՄ աշխարհի 2993: (Գ. Թագ. Ե. 2. Է. Ժ.)

Ինչպէս ըսինք՝ Դաւթի սրտին բաղձանքը՝
որ կ'ուզէր Աստուծոյ մէկ իրեն վայել փառաւոր
տաճար մը շինել, Աստուած Սողոմոնի յաջողու-
թիւն տուաւ որ գործքով կատարէ: Ուստի ա-
մէն գիէն խաղաղ ու հանգիստ ըլլալով Սողոմոն
և անով հարստութիւնն ալ օրէ օր եւեւնալով՝
իր Թագաւորութեան չորրորդ տարին մեծամեծ
պատրաստութեամբ ձեռք զարկաւ որ աս տա-
ճարս շինէ. անանկ որ՝ ութսուն հազար հոգի
դրաւ՝ որ լեռներէն ան տաճարին շինուածքին
պէտք եղած քարերը կտրեն, և ուրիշ եօթա-
նասուն հազար հոգի ալ՝ որ զանոնք կրեն բե-
րեն, ու աս բանուորներուս ալ վրակեցու՝ իրեք
հազար հինգ հարիւր հոգի կային. Թողունք ու-
րիշ վարպետ արուեստաւորները, որ Քիրամ
Տիւրոսի Թագաւորը, Փարաւոն Եգիպտացւոց
Թագաւորը՝ Սողոմոնի հետ բարեկամ ըլլալով՝
իրեն խրկեցին: Աս կերպովս տաճարը եօթը տա-
լ իին մէջը շինուեցաւ, ու անանկ փառաւոր բան
եղաւ, որ աշխարհքիս վրայ ամոր նմանը չպատ-
մուիր, Թէ՛ հարստութեան գիէն, բոլոր մէջը
ազնիւ փայտերով շինած՝ ու արծաթով ոսկիով
ծեփած էր, և Թէ՛ վարպետաբան զարդարանք-
ներուն կողմանէ, իր ամէն պիտանաւորութեամբ
բը: Երբոր Սողոմոն ասանկ տաճարը լմնեցաւ,

ու Աստուծոյ տապանակն ալ մեծ հանդիսաւ որ-
բութեամբ բերաւ ան տաճարին մէջը իր տեղը
դրաւ, տանըջորս օր բոլոր Խորայեւացիքը մէյ-
տեղ ժողոված՝ մեծ տօնախմբութիւն կատարեց.
և ան ատենը քսանուերկու հազար կով ու հա-
րիւր քսան հազար ոչխար զոհ մատոյց Աստու-
ծոյ: Եւ ան տաճարը օրհնելու կամ Աստուծոյ
նուիրելու ատենը՝ ինքը Սողոմոնն ալ ամենուն
առջևը թաւերը վեր տարածած սկսաւ աղօթք
ընել, շնորհակալ ըլլալով Աստուծոյ բարերա-
րութեանցը, որ զինքը արժանի ըրաւ որ ան տա-
ճարը շինէ՝ ի փառս Աստուծոյ. ու աս ալ խորն-
դրեց որ անտեղը ժողովուրդը ինչ աղօթք և
խնդրուածք ընէ նէ, Աստուած լի՛ն՝ աղաչանքնին
կատարէ: Ասանկ երկայն աղօթք ընելէն ետեւ՝
Աստուած ալ յայտնի հրաշքով ցուցնելով՝ որ
աս տաճարս իրեն ընդունելի է, ան ատենը մէկ
ըլսաւ որ ամպ մը եկաւ բոլոր տաճարին մէջը
լեցուեցաւ, ու երկինքէն կրակ ինջաւ ան ըրած
ողջակէզները զոհերը այրեց լափեց. աս բանս որ
տեսաւ ժողովուրդը՝ սոսկալով երեսի վրայ ին-
կան փառք կու տային Աստուծոյ: Ետքը ան
գիշերը Աստուած մէյ մ'ալ երևեցաւ Սողոմոնի
ու ըսաւ թէ՝ «Քու ըրած աղօթքներդ մտիկ
ըրի, որ աս տաճարիս համար ինչ որ խնդրեցիր
նէ կը կատարեմ. զանիկայ իմ տունս կը սե-
պեմ. միայն թէ իմ տուած օրէնքներս և պա-
տուիրանքներս պահես, ու Դաւիթ հօրդ պէս
հաւատարմութեամբ ինծի ծառայես. որ ան ատե-
նը որդւոց որդի քու թագաւորական աթոռդ
կը հաստատեմ: Հապա թէ դուն կամ քու որ-
դիքդ կամ ժողովուրդդ դառնաք՝ կուռք պաշտե-
լու որ ըլլաք, ձեզ կը ջնջեմ կը վերցնեմ աս եր-

կիրներէս, ու ատ տաճարը երեսէ կը ձգեմ՝ կը
[թողում որ երթայ կործանի]:

Տաճարը լըննալէն ետեւ Սողոմոն սկսաւ իր
[թագաւորական պալատը շինել, անանկ հա-
րուստ՝ մեծաշէն ու փառաւոր՝ որ տեսնողին աչ-
քը կ'առնէր. բովանդակ մէջի բանեցուցած փայ-
տերը ու տախտակները սուղ և ազնիւ լիբանան
լէրանը մայր ըսուած ծառերէն կտրուած էր. ա-
նոր համար, ինչպէս որ կ'ըսեն, որ ան անբաւ-
լիքն ան ըսուեցաւ ան պալատը: Եւ ասոր
մէջը ամենէն փառաւոր բանը իր [թագաւորական
աթոռը (կամ [թախտն) էր, որ փղոսկրէ (այս-
ինքն Փիլոսիշիէ) էր, ոսկի զարդեր անոր վրայ
հագուցած, վեց աստիճանով վեր կ'ելլուէր, ու
ամէն մէկ աստիճանին վրայ երկու դիէն ալ մէյ-
մէկ առիւծի կերպարանք շինած էր: Ասկէ 'ի
զատ մէկ առանձին խիստ փառաւոր պալատ մըն
ալ Սողոմոն շինեց Փարաւոն [թագաւորին աղջը-
կանը համար, որ իրեն կնիկ էր առեր. և աս
բոլոր շինուածքներէս քսան տարուան մէջը խա-
լըսեցաւ: Ետքը ծովու վրայ նաւեր ալ շինել
տուաւ Սողոմոն, ու Սովփեր ըսուած երկիրը
խրկեց. ու իրեք տարին հեղ մը անկէց շատ ոս-
կի ու ազնիւ քարեր և ուրիշ հազար բարիք կը
բերէին Սողոմոնի: Այսպիսի կերպով Սողոմոն
իր մեծ իմաստուածէնէն 'ի զատ հարստութեան
կողմանէ ալ մէկ հատիկ եղաւ, անանկ որ՝ չորս
դին աշխարհքս իր անունը ելաւ. ու ան պատ-
ճառով շատ մեծամեծ մարդիկ անոր տեսոյն կը
կարօտէին:

Ասոնցմէ մէկը, որ Սաբա ըսուած աշխարհ-
քին [թագուհին էր, իր զօրքերովը և ուղտերով
ընծաներ վրան բեռցուցած Երուսաղէմ եկաւ՝

որ Սողոմոնը տեսնէ, անոր իմաստութիւնը փորձէ նայի թէ լրացները իրաւ է մի: Աւստի երբոր ասիկայ Սողոմոնի առջևը ելաւ, ու իր միտքը դրած բաները հարցուց, անկէց տեղն՝ ի տեղը ամենուն իմաստութեամբ պատասխանը առաւ. ետեւ անոր պալատին փառաւոր շինուածքները, ու իր սեղանին կերակուրները և հարիւրաւոր ծառաներուն կարգն ու կանոնը, ու տաճարը ըրած զոհերը, աս ամէն բաներն որ տեսաւ՝ խելքը թռաւ արմընցաւ մնաց, ու դարձաւ Սողոմոնի ըսաւ. « Ես հեռուանց քու իմաստութիւնդ և մեծութիւնդ լսելով հաւատալս չէր ի դար. բայց հիմա իմ աչքովս որ տեսայ, աս կ'ըսեմ որ՝ ան լրացներս կէսն ալ չէ եղեր այս եւելօք տեսածներուս. երանի, ըսաւ, անոնց որ միշտ քու հետդ են, ու քեզի կը ծառայեն, և քու իմաստութիւնդ կը լսեն. օրհնեալ է տէր Աստուածը, որ Խորայեղացիները սիրելուն քեզի պէս մարդ վրանին թագաւոր դրեր է՝ որ արդարութեամբ կառավարես զիրենք»: Ետքը ան հետը բերած պարգևները Սողոմոնի ընծայեց, հարիւր քսան տաղանդ ոսկի, (որ մէկ միլիոն մը զուռուշէն աւելի կ'ընէր կ'ըսեն), ու պատուական քարեր (այսինքն ճէվահիրներ), և կերպ կերպ անուշահոտ ազնիւ խունկեր (այսինքն պուհուրներ): Սողոմոն ալ աս ընծաները առաւ, ու ինքն ալ անոր տեղը ինչ որ ուզեց նէ տուաւ իրեն. ետքը անանկ ելաւ թագուհին Սաբա իր երկիրը դարձաւ:

Գ Լ Ո Ի Խ Ի .

Սողոմոնի մեղքը՝ ու իրեն մահը :

Ամ աշխարհի 3029 : (. Գ Թագ ԺԱ :)

Սողոմոն տարիքն որ առաւ՝ կամաց կամաց Աթուծոյ սիրուն պաղեցաւ , ու մարմնական ցանկութեան տուաւ զինքը . անանկ որ՝ Փարաւոնի աղջիկէն ՚ի զատ չափէն աւելի ուրիշ ալ շատ կնիկներ առաւ այլազգի կռապաշտներէն . որ աս բանը Աստուած օրինաց մէջը Խորայեւացոց արգիլէր էր : Ետքը այսպիսի անհաւատ կնիկներուն կամքը կատարելու համար՝ չէ թէ միայն անոնց կուռքերուն տաճարներ շինեց , հապա ինքն ալ սկսաւ ան սուտ աստուածները պաշտել՝ իրեն կնիկներուն հետը անոնց առջևը զոհ մատուցանել : Անոր համար Աստուած ալ սաստիկ բարկացաւ Սողոմոնի , ու ըրած ասերախտութիւնը երեսը զարնելով , (որ իրմէն այսչափ բարիք առած մէկդի ձգեց՝ դնաց սուտ կուռքերուն ետեւէն ինկաւ) իրեն ըսաւ որ՝ «Ահա քու մեղացըդ պատիժ՝ ձեռքէդ կը պատուեմ կ'առնեմ քու թագաւորութիւնդ , ու քու ծառայիդ ձեռքը կու տամ : Բայց աս բանս , ըսաւ , իմ հաւատարիմ Դաւիթ ծառայիս սիրոյն համար քեզի խնայելով՝ քու օրդ չեմ ըներ , և բոլորովին թագաւորութիւնդ ալ քու ազգէդ չեմ առներ , հապա մէկ գաւազան մը կամ ցեղ մը կը թողում քեզի» : Ետքը Աստուած ինչպէս որ ըսաւ՝ ընելիքը պատրաստեց . որ Սողոմոն աչքը չգոցած՝ երկու հօգի այլազգիներէն , մէկը Աղեր ըսուած ,

մէկալը Ռասոն, իրեն դէմ գլուխ քաշեցին, ու
թշնամութիւն կ'ընէին Խորայեւացւոց հետ:

Ասոնցմէ 'ի զատ՝ մէյ մըն ալ Յերոբովամոր-
դի Նաբատայ ըսուած, Խորայեւացւոց մէջէն Ե-
փրեմի ցեղէն՝ որ Սողոմոնի ծառայութեան մէջն
էր, Աստուած Ա. քիա սիլոնացի մարգարէն ասոր
խրկեց, որ նոր լաթ մը վրան առած եկաւ Յե-
րոբովամի քովը, ու ան լաթը պատուեց տասուեր-
կու կտոր ըրաւ: Ետքը անոր տասը կտորը Յե-
րոբովամի ձեռքը տուաւ ըսաւ թէ՝ «Աստուած
պիտի այսպէս Սողոմոնի թագաւորութիւնը պա-
տուէ և անկէց տասը ցեղին տէրութիւնը հա-
նէ քեզի պիտոր տայ, ու միայն երկու ցեղը ա-
նոր տղին պիտի թողու, որ երթայ Երուսաղէմ
թագաւորութիւն ընէ. ան ալ Դաւթի սիրոյն
համար. և աս բանիս պատճառն որ՝ Սողոմոն ա-
պերախտութեամբ զԱստուած մէկ դիձգեց՝ գը-
նաց գարշելի կուռքերուն ետեւէն ինկաւ: Եւ
դուն ալ, ըսաւ, թէ որ Աստուծոյ պատուիրանք-
ները պահես, ինչպէս իմ Դաւթի ծառաս ը-
րաւ, քու վրադ ձեռք կը դնեմ, որ որդւոց որդի
թագաւորութիւնը քու տնէդ չպակսի»: Աս
բանս երբոր Սողոմոնի ականջը հասաւ, ուզեց
որ Յերոբովամը բռնէ մեռցընէ. ան ալ շուտ մը
փախաւ Եգիպտացւոց թագաւորին քովը գնաց,
ու անկէց չդարձաւ, ինչուան որ Սողոմոն մե-
ռաւ. ու բոլոր քառսուն տարի թագաւորութիւն
քշեց: Շատ վարդապետներ կ'ըսեն՝ որ Սողո-
մոն ետքերը խելքը վրան ժողովեց ու ըրած մեղ-
քերը ապաշխարեց, և ան ատենը ան ժողովող
ըսուած գիրքը գրեց աշխարհքիս ունայնութեա-
նը վրայ, որ ասանկ կը սկըսի. Ունայնութիւն ու-
նայնութեանց՝ ամենայն ինչ ընդունայն է: Բայց ու-

ըովհետեւ աստուածաշունչը իր մեղքերը պատ-
մեւէն ետեւ՝ անոր դարձին վրայ յայտնի բան մը
չլիշեր, անոր համար ինչուան աս օրս տարակու-
սանքի տակ կը սեպուի անոր փրկութիւնը կամ
դատապարտութիւնը, թէպէտ և իր գրածները
աստուածաշունչ գրող կարգին մէջն է:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ա.

Իսրայելացոց քաղաքորութիւնը երկու կը բաժնուի:

ԱՄ աշխարհի 3029: (Գ. Թագ. ԺԵ: — Բ. Մնաց. Ժ:)

Սողոմոնի մեռնելէն ետեւ՝ անոր, ինչպէս կ'ը-
սեն՝ մէկ հատիկ մանչ զաւակը Ռոբովամ ը-
սուած, երբոր Սիկիմ քաղաքը գնաց, որ բոլոր
Իսրայելացոցմեծամեծները հոն ժողովուած՝ զին-
քը հօրը տեղը թագաւոր դնեն, և ան վերը ը-
սուած Յերոբովամն ալ հետերնին, Իսրայելա-
ցիք պինտ առաջ Ռոբովամի աս խնդիրքս ըրին.
«Քիչ մը, ըսին, մեզ թեթեւցուր ան հօրդ
դրած ծանր տուրքերէն, որ քեզ թագաւոր ճանչ-
նանք՝ ու քեզի աղէկ ծառայենք»: Ռոբովամ
ալ «Իրեք օրէն ետեւ եկէք, ըսաւ, որ ատոր
պատասխանը ձեզի տամ». ուստի գնաց առաջ
Սողոմոնի խորհրդատու ծերերուն հարցուց աս
բանս. անոնք ալ մէկ բերան իրեն խորհուրդ
տուին որ՝ անոնց ուղածը ընէ, առջի բերանը
հետերնին անուշութեամբ վարուի սրտերնին
վաստելի, որ ետքը իր ուղածին պէս զանոնք կա-
ռավարէ: Բայց Ռոբովամ աս ծերերուն տուած
խեղացի խորհուրդը հերիք չսեպեց, նորէն կան-
չեց խորհուրդ հարցուց իրեն բարեկամ տղոցը,
(կամ իրեն պոյտաշ ճահիլներուն). անոնք ալ

մէկալ ծերերուն ներհակ՝ տուն տուն որ ա-
սանկ պատասխան տայ ժողովրդոցը. «Գիտնաք
ըսէ, որ իմ պինտ պզտի մատս հօրս մէջքէն
հաստ է. հայրս ձեր վրայ ծանր բեռ դրաւ. ես
ան բեռանը վրայ նորէն պիտի եւեղընեմ. հայ-
րըս ձեզ գաւազանով կը ծեծէր, ես ձեզ քու-
քով (կամ փշոտ [թօփուզով] պիտի ծեծեմ»:
Ռոբովամալ Աստուծոյ [թոյլտուութենէն կուր-
ցաւ՝ ծերերուն խորհուրդը մէկդի [թողուց, աս-
անխելք խորհուրդիս հաւնեցաւ. ուստի խօսք
դրածին պէս երբորդ օրն որ անանկ պատասխան
տուաւ, ան ատենը իսրայելացւոց ժողովուրդը
ապստամբած գլուխ քաշեց, ու զինքը [թօթվե-
լով] ըսին. «Մենք այսուհետեւ մասն բաժին
չունինք Դաւթի տանը հետ. դուն գնա քու
ցեղիդ վրայ [թագաւորութիւն ըրէ»:
Ասանկ Ռոբովամէն երեսնին դարձուցին՝ տասը իսրայել-
ացւոց ցեղը մէկ եղած գացին իրենց զատ [թա-
գաւոր դրին ան Յերոբովամը որդին Նաբատայ,
որ Աստուած ըսեր էր Աբիա մարգարէին ձեռ-
քովը: Ետքը Ռոբովամ զասոնք խաղաղեցընե-
լու վաստըկելու համար՝ ետեւին մէկ իշխան մը
խրկեց Ադոնիրամ ըսուած. բայց ճար չեղաւ,
անանկ որ՝ իսրայելացիք զանիկայ բռնեցին քար-
կոծելով մեռցուցին. ու Ռոբովամ ալ վախցաւ՝
ելաւ Երուսաղէմ փախաւ: Մնկէ ետեւ երբոր
Ռոբովամ նորէն հարիւր ու [թսուն հազար մարդ
ժողովեց իր տակը եղած Յուդայի ու Բենիամին
նիցեղէն՝ որ ան տասը իսրայելացւոց ցեղին վրայ
պատերազմ ելլէ՝ իրեն հնազանդեցընէ, Աս-
տուած Սամէ անունով մէկ մարգարէ մը իրեն
խրկեց, որ ըսէ [թէ աս բաժանումս Աստուծոյ
կամքովը եղած է, պարապ տեղը պատերազմ չը-

նէ: Եւ անանկ վերջացաւ բանը, որ Ռոշովամ միայն Յուդայի ու Բենիամինի ցեղովը մնաց, ու Յերոբովամ որդին Նաբատայ՝ զատ Թագաւորութիւն սկսաւ ընել մէկալ Խորայեւացւոց տասը ցեղերուն վրայ: Այսպէս որ Խորայեւացւոց մէկ տէրութիւնը երկուք բաժնուեցաւ, երկուքին ալ ետեւէ ետեւ մէկ ատենի մէջ զատ զատ Թագաւորներ նստան: Ուստի մենք ալ զասոնք մէյտեղ չխառնելու համար՝ հիմա առաջ Խորայեւացւոց տասը ցեղին Թագաւորներուն վրայ կը պատմենք, ու ետքը Յուդայի Թագաւորներուն պատմութիւնը կը դնենք:

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Ֆ.

Յերոբովամի Խորայեւացւոց քաղաւորին մեղքը, և իրեն չար յաշորդները:

Ամաշխարհի 3030: (Գ. Թագ. ԺԲ. ԺԳ. ԺԵ. ԺԶ.)

Յերոբովամ ուզելով որ իր տէրութիւնը հաստատ պահէ, և վախնալով թէ չըլլայ որ Խորայեւացիք աստուածապաշտութեան համար՝ Յուդայի երկիրը Երուսաղէմ տաճարը երթալով՝ կամաց կամաց իրեն ձեռքէն ելլեն՝ ու անոնց տէրութեան ներքեւ մտնեն, անոր համար իր Թագաւորութեան երկու գլխաւոր տեղուանքը՝ մէկը Իան՝ մէկալը Բեթէլը ստուած քաղաքները՝ երկու տաճար շինել տուաւ, և երկուքին մէջն ալ մէյմէկ ոսկիէ Թափած հորթ դրաւ: Եւ արդիւնք իրեն ժողովրդոցը՝ որ մէյ մ'ալ Երուսաղէմ չերթան, հապա աս տաճարներուն մէկը երթան՝ հոն իրենց զոհը Աստուծոյ մատուցանեն. նաև այսպէս քարոզեց ըսաւ որ՝ Ասոնք ան աստուած.

ներն են, որ Խորայեւացիքը Յգիստոսի գերու-
թեանն ազատեր են: Ասկէ 'ի զատ՝ լեռներուն
գլուխը ուրիշ ուխտաառեղիներ ալ սահմանեց, ու
իր ուղածին պէս Ղևտացիներէն գուրս ուրիշ
քահանաներ ալ գրաւ. անանկ որ՝ այսպիսի բա-
ներով Խորայեւացոց մոռցուց իրենց ճշմարիտ
Արտուածը, որ ալ սկսան յայտնի կռապաշտու-
թիւն ընել. և աս պատճառովս գրեթէ միշտ
Արտուծոյ պատուհասն ալ վրաներնէն պակաս
էր ըլլար:

Աս Յերոբովամ թագաւորը պիտտ առաջ եր-
բոր Բեթէլը սեղանին վրայ ելած՝ ան իր զրած
կուռքին առջևը ինքը իր ձեռքովը հանդիսաւոր
զոհը կը մատուցանէր, անդիէն Յուդայի երկրէն
Արտուած մէկ մարդարէ մը խրկեց, որ հոն եկաւ
ան զոհին ատենը կանչեց ըսաւ. «Սեղան սե-
ղան, Արտուած կ'ըսէ որ՝ Դաւթի ցեղէն մէկ
մը պիտոր ըլլայ Յովսիա անունով, որ քու վրադ
ատ քուրմերը զոհ պիտի ընէ, որ ատոնք հիմայ
վրադ զոհ կը մատուցանեն: (Աս բանս հարիւ-
րաւոր տարիներէն ետքը կատարուեցաւ երբոր
Յովսիա Յուդայի թագաւորը ան քուրմերուն
ոսկորները գերեզմաններէն հանեց, ու ան սե-
ղանին մնացած քարերուն վրայ այրեց): Աս խօս-
քիս նշան որ ճշմարիտ կ'ըսեմ, ըսաւ մարդարէն,
հիմա ատ սեղանը երկուք ձղքուի, ու վրայի ե-
ղածը թափի»: Յերոբովամ ատոր վրայ սաս-
տիկ բարկացած՝ երբոր ձեռքը երկնցուց ըսաւ
թէ «Բռնեցէք ատ մարդը», ան տեղը ձեռ-
քը չորցաւ մնաց, ու իր առջևի սեղանը մարդա-
րէին ըսածին պէս երկու կտոր եղաւ: Ան ատե-
նը Յերոբովամ աղաչեց ան մարդարէին, ու ա-
նոր աղօթքովը բժշկուեցաւ. բայց անանկ ալ

խելքը գլուխը չժողվեց՝ չժողուց աս կռապաշտու թեան մեղքը, որ անհամար ժողովրդոց ալ մեղաց պատճառ եղաւ։ Աստի Աստուած սաստիկ բարկանալով վրան՝ պատժեց իր Աբիա ըստած որդին, որ ծանր հիւանդութեան մէջ ինկաւ։ Ան ժամանակը Յերոբոսիւմ իր կնիանը ըսաւ որ լաթերը փոխէ՝ որ մարդ զինքը չճաննայ, ու հետը ընծաներ առած ելլէ Սելով երթայ ան Աբիա մարգարէին քով՝ (որ ատենով իր թագաւորութեանը համար մարգարէացեր էր) ու տղին բժշկութեանը համար իրեն հարցունէ։ Կնիկն ալ երբոր ասանկ եկաւ մարգարէին տունը մտաւ, թէպէտ մարգարէն ալ խիստ ծերութենէն աչքը չէր տեսներ, բայց շուտ մը Աստուած յայտնեց իրեն, որ անունը տալով քովը կանչեց կնիկը, և Աստուծոյ կողմանէ՝ Յերոբոսիւմի ըրած ասերախտութիւնը ու կռապաշտութիւնը երեսը զարնելով ըսաւ որ՝ անոր համար Աստուած ալ զինքը իր անով տեղովը և իր զաւկըներովը պիտի ջնջէ վերցընէ՝ թագաւորութիւնը ձեռուրնէն առնէ, և «Հիմա դուն, ըսաւ, տունդ դառնալուդ պէս՝ ան Աբիա ձեր տղան պիտոր մեռնի, և Յերոբոսիւմի անէն միայն ափկայ գերեզման պիտի մանէ իր բարեգործութեանը համար, ինչու որ մէկալնոնց՝ քաղքին մէջ մեռածը չները պիտոր ուտեն, ու դուրս տեղ մեռածը՝ թռչունները»։ Աւ անանկ մարգարէին ըսածին պէս կատարուեցաւ։

Յերոբոսիւմ ինչուան ետքը այսպիսի չարութեամբ քոսնու երկու տարի թագաւորութիւն քշեց, և մեռնելէն ետեւ թէպէտ իրեն Նաբատ ըստած որդին տեղը անցաւ, (որ ինքն ալ հօրը կռապաշտութեան ճամբան բռնեց), բայց երկու

տարիէն աւելի չթագաւորեց: Պատճառն որ Բաասա ըստած զօրապետը իրմէ գլուխ քաշեց, ու վրան պատերազմելու սպաննեց՝ Թագաւորութիւնը ինքը առաւ. ետքը Ա. քիւս մարդարէին ըսածին պէս՝ բոլոր Յերոբոամի տունը թրէ անցուց:

Այս Բաասա ըստածն ալ մէկ աղէկ մարդ մը չէր, ինքն ալ կռապաշտութիւնը ձեռքէ չթողուց. անոր համար Աստուած Յէու մարդարէին բերնով յանդիմանեց զինքը, ու սպառնացաւ որ Յերոբոամի պէս իրեն ցեղն ալ պիտի ոչնչացընէ: Եւ անանկ ըսածին պէս կատարեցաւ. որ քսանուիրեք տարի Թագաւորելէն ետքը երբոր մեռաւ, ու իր որդին Լլա ըստածը սկսաւ Թագաւորել, անոր Թագաւորութեան երկրորդ տարին՝ իր զօրապետներուն մէկը Զամբրի անունով՝ երբոր առ Լլա Թագաւորը կերուխումի մէջ էր՝ մտաւ սպաննեց, ու ինքը Թագաւորութիւնը յափշտակելով՝ մեռցուց ջնջեց բոլոր Բաասայի ցեղին մարդիկը:

Այսպիսի անօրէն արիւնտէր մարդուն ձեռքն ալ քիչ՝ այսինքն եօթը օր միայն մնաց տէրութիւնը. ինչու որ՝ Ամրի ըստած մէկալ զօրապետը անդին իր ներքեւի մարդիկը Թագաւոր դրին, ու ինքն ալ շատ զօրքով ելաւ վրան եկաւ Թերսա ըստած Թագաւորական քաղաքը. Զամբրի երբոր տեսաւ թէ քաղաքը կ'առնուի ու ինքը իր թշնամիին ձեռքը պիտի իյնայ, իր պալատին կրակ տուաւ, ու անանկ ինքն ալ մէջը իր բոլոր բաներովը այրեցաւ: Այս որ եղաւ՝ նորէն Ժողովուրդը երկուք բաժնուեցան. կէս մը Ամրիի հետ եղան, ու մէկալ կէսը ելան մէկ ուրիշ մարդ մը Թամնի ըստած կ'ուզէին որ Թագաւոր դը-

նեն, բայց վերջը յաղթեց Ամրի՝ ինքը թագաւոր մնաց, Թերսա քաղաքը թողուց՝ գնաց իրեն ուրիշ թագաւորական քաղաք շինեց Սամարիա անունով։ Ասիկայ ալ տասուերկու տարի Յերոբոամի պէս կռապաշտու թեամբ թագաւորելէն ետքը որ մեռաւ, ետեւէն թագաւոր նստաւ իրեն որդին՝ որ Աքայաբ կ'ըսուէր։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Գ.

Եղիա մարգարէն Աքայաբի չարութիւնը կը յանդիմանէ՝ ու զինքը կը պատժէ։

ԱԲ աշխարհի 3092 : (Գ . Թագ . ԺԵ . ԺԸ . ԺԹ .)

Աքայաբ թագաւորին կռապաշտութիւնը և անօրէնութիւնը անցուց իրմէ առաջ նստող Խաբայեւացւոց թագաւորներուն ըրածը. պատճառն որ՝ Յեզաբէլ ըսուած իր կնիկը այլնազգի թագաւորի աղջիկ ըլլալով, ան ալ զինքը կը յորդորէր այսպիսի չարագործութիւնները առաջ տանելու։ Սնոր համար Աստուած ալ սաստիկ բարկանալով վրանին՝ Եղիա մարգարէն իրկեց որ Աքայաբի ըսէ թէ՝ Խաբայեւացւոց երկիրը տարիններով պիտի չոր ցամաքութեամբ պատժէ, աւանկ որ՝ ամենեւին անձրեւ պիտի չգայ։ Եղիայի ըսածին պէս որ եղաւ, ան պատճառովը սաստիկ սով մը ինկաւ Խաբայեւացւոց երկիրը։

Ան ատենը Աստուած հրամայեց Եղիա մարգարէին, որ ինքը անապատ տեղ մը՝ Քոռաթ ըսուած ջրին քովը երթայ բնակի. ու հոն առաւանները (այսինքն խառնաները) անտու իրիկուն իրեն հաց ու միս կը բերէին, անով կ'ապրէր։

Ետքը ատենով երբոր ան ջուրն ալ ցամքեցաւ , Աստուած նորէն հրամայեց Եղիայի որ անկէց ելլէ երթայ Սարեփթա ըստած Սիդոնացւոց քաղաքը , որ հոն իրեն մէկ որբեւորի կնիկ մը կերակուր տայ : Ուստի ան սովուն ատենը Եղիա աս սարեփթացի կնկանը քով ապրեցաւ՝ այլազգիներուն երկիրը . որ ան կնկանը քիչ մը ալիւրը ու եղը հրաշքով անանկ աճեցուց , որ որչափ կ'ուտէին անկէց՝ չէր պակսեր : Ասկէ 'ի զատ մէկ ուրիշ հրաշք մըն ալ ըրաւ Եղիա , որ ան որբեւորի կնկան տղան , որ պատահմամբ ինկաւ մեռաւ , Եղիա աղօթքով ողջնցուց զանիկայ :

Աս ատեններս Աքայաբ ու Յեզաբէլ տաստիկ սովէն նեղած կատղած՝ Եղիա մարգարէն կը փնտռէին որ սպաննեն , անանկ սեպելով թէ աս պատուհասը անոր խօսքովը եկած ըլլայ . ուստի Եղիան որ չգտան՝ իրենց կատաղութիւնը մէկալ աստուած ապաշտ մարգարէներուն վրայ թափեցին , ձեռուընին ինկածը կը մեռցընէին : Սովին իրեք տարին որ եղաւ , Աստուած նորէն Եղիայի հրամայեց որ՝ երթայ Աքայաբի երէնայ . ան ալ երբոր գնաց առջևը ելաւ , Աքայաբ սրդողելով իրեն ըսաւ թէ « Դուն Խորայեւացւոց խռովիչն ես » . Եղիան ալ առանց վախնալու պատասխան տուաւ . « Բաւ լիցի , ըսաւ , ես չեմ խռովեր Խորայեւացիները , հապա դուն , ըսաւ , և քու հօրդ տունն է որ թողուցիք տէր Աստուածը՝ ու Բահաղ ըստած կուռքերուն ետեէն դացիք » : Ետքը ասանկ խօսք դրաւ Աքայաբի հետ , որ ան իր բոլոր կուռքերուն քուրմերը ու թը հարիւր յիսուն հոգի մէյտեղ գան ժողովին , երկու եզ կամ կով բերեն , ասոնց մէ-

կը որն որ կ'ուզեն իրենք առնեն կտրեն՝ ու չոր փայտերու վրայ դնեն, և անոր վրան իրենք իրենց կուռքերը կանչեն. ու մէկալ մնացած եզը թողուն որ Եղիան առնէ, ինքն ալ իր տէր Աստուածը կանչէ իրենին վրայ. ան ատենը որուն վրան որ կրակ ինջնի այրէ, անոր աստուածն է Ճմարիտ Աստուած: Աս բանիս բոլոր ժողովուրդն ալ հաւնեցան. ու ըսածին պէս քուրմերը պինտ առաջ իրենց եզը չոր փայտերուն վրան դրին, և առտուանց ինչուան օհարսակ անոր քու վը կը պտըտէին ու կը կանչէին Բահաղ չաստուածը. ու ձայն ձուն չկար, բան մը չէր ըլլար: Եղիա ալ ան ատենը զիրենք ծաղը ընելով կ'ըսէր. «Սմուր կանչեցէք որ արթննայ լսէ, չըլլայ թէ քնացած է ձեր Բահաղ աստուածը». և ասանկ ինչուան իրիկուն պարապ տեղը կանչելէն ետքը, անոնց՝ «Մէկդի կեցէք» ըսաւ Եղիան, ու ինքը սկսաւ պատրաստել իր զօհը. մէկ խորունկ սեղանի մը մէջ չոր փայտեր շարեց, անոր վրայ եզը կտրտած դրաւ. ու վրան տասուերկու սափոր ջուր լեցընել տուաւ, անանկ որ՝ ան փայտերն ու միսը կը լողային ան ջրին մէջը. ու երբոր ատենը հասաւ, դէպ ՚ի երկինքը կանչեց Եղիա ըսաւ. «Տէր Աստուած Աբրահամու, Իսահակայ և Իսրայելի, աս կրակովս գիտցուր քեզ՝ որ դուն ես Իսրայելացւոց Ճմարիտ Աստուածը, և թէ քու հրամանովդ ես աս բանս ըրի»: Աս որ ըսաւ Եղիա, ան տեղը շուտ մը երկինքէն կրակ ինջաւ՝ այրեց լափեց ողջակէզը ան փայտերովը ու ջրովը. բոլոր ժողովուրդն ալ աս հրաշքս որ տեսան, ամէնքը երեսի վրայ ինկան ու ըսին թէ՝ «Իրաւի աս է Ճմարիտ տէր Աստուածը»: Ան ատենը Եղիա ալ հրա-

մայեց ժողովուրդին որ ան Բահադի քուրմերը բռնեն որ չփախչին, ու զամենքը ջարդեց: Ետե Եղիա աղօթք ալ ըրաւ Աստուծոյ որ անձրեւ տայ, և անձրեւին նշանը մարդ կարծիք չգնացած՝ ինքը միայն գիտնալով՝ Ա. քայաբ թագաւորին ըսաւ որ « Անձրեւը քեզ չբռնած ելիր շուտով տուն գնա կերակուրդ կեր», ու անանկ եղաւ, որ ճորով Ա. քայաբը տուն հասաւ ան սաստիկ անձրեւէն ճամբան չբռնուած: Աս Եղիայի ըրածները երբոր լեց Յեզաբէլ, մանաւանդ ան քուրմերուն ջարդը, վրան անանկ սաստիկ սրըգողեցաւ որ՝ իր կուռքերուն վրայ երդում ընելով Եղիայի խրկեց ըսաւ որ՝ Վաղուան օրը իրեն ալ անանկ պիտոր ընեմ՝ ինչ որ ինքը ան քուրմերուն ըրեր է: Եղիա ան ժամանակը վախցաւ ուզեց երեսը ծածկել, ու ելաւ դէպ ի Յուդայի երկիրը անապատը փախաւ. բայց ճամբան շատ նեղութիւն քաշելով անօթի ծարաւ, հրեշտակ Աստուծոյ իրեն կերակուր բերաւ, որ անով ուժ առած՝ քառսուն օր քառսուն գիշեր՝ Քորեբ սուրբ լեռը գնաց հասաւ. ու հոն մէկ քարայրի (այսինքն մաղարայի մը) մէջ կեցած՝ Աստուծոյ հետ կը խօսէր կը գանգըտէր աս իսրայելացւոց կռապաշտութեանը համար: Ետքը Աստուած ալ իրեն սիրտ տալով հրամայեց որ՝ չվախնայ նորէն իսրայելացւոց երկիրը դառնայ, երթայ Ազայէլ ըսուած մէջ մը Ասորւոց թագաւոր օծէ, ու Յէու զօրապետն ալ իսրայելացւոց թագաւոր դնէ, և Եղիսէն ալ առնէ իրեն տեղը մարգարէ դնէ, որ ասոնցմով Ա. քայաբ ու Յեզաբէլ իրենց չարութեանը պատիժնին դրտնեն: Եղիա ալ Աստուծոյ ըսածին պէս եկաւ՝ պինտ առաջ Եղիսէն կանչեց իրեն աշակերտը

րաւ, ու ետքը անոր ձեռքովը ան մէկալ երկուքն
ալ [Թագաւոր օծուեցան:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Դ .

Աքայարի ուրիշ գործերը, և իր լար սատակումը:

ԱՄ աշխարհի 3103: (Գ. Թագ. Ի. ԻԱ. ԻԲ:)

Որդի Ադերայ ըսուած Ասորւոց Թագաւորը՝
ուրիշ այլազգի Թագաւորներու հետ մէկ եղած՝
Խորայեւացւոց վրայ պատերազմի ելաւ. եկաւ
Սամարիա Թագաւորական քաղաքը պաշարեց,
ու Աքայարի դեսպան խրկեց՝ ըսաւ որ, «Քու
ունեցած արծաթներդ ոսկիներդ կնիկներդ ու
զաւկներդ բոլորը իմն են»: Աքայար ալ վա-
խէն իրեն պատասխան տուաւ թէ «Անանկ է՝
բոլոր ունեցածս հրամանոցդ է»: Ասորւոց Թա-
գաւորն նորէն իրեն խրկեց ըսաւ թէ՝ «Այն-
պէս է նէ, վաղը իմ մարդիկս կը խրկեմ որ բո-
լոր ատոնք քովէդ ժողվեն առնեն ինծի բե-
րեն»: Աքայար ասոր վրայ խորհուրդ որ կան-
չեց Խորայեւացւոց ծերերը, ու անոնք ալ դէմ
կեցան ըսին թէ Ատըլլալու բան չէ, ան ատենը
Ասորիներն ալ սկսան պատերազմի պատրաստու-
թիւն տեսնել: Այն ժամանակը մէկ մարգարէ
մը եկաւ Աստուծոյ կողմանէ Աքայարի ըսաւ որ՝
չվախնայ պիտտ առաջ ինքը վրանին քալէ, ու
տեսնէ որ ինչպէս Աստուած զանոնք իրեն ձեռ-
քը պիտի մատնէ: Եւ ըսածին պէս որ յանկար-
ծակի Խորայեւացիք Ասորիներուն վրան ելան,
անոնցմէ իւր մը ջարդելէն ետե՝ ցիրուցան ըրին

զիրենք իրենց թագաւորներով, ու շատ կողոպուտ ձեռք ձգեցին:

Ետքը Ասորիները մտուրնին ասանկ դնելով թէ « Խորայեւացւոց Աստուածը լեռներու Աստուած է, անոր համար անոնց բանը աջող գնաց» ըսելով, անոր մէկալ տարին նորէն պատերազմ բացին Խորայեւացւոց հետ Յափեկ ըստուած դուր դաշտին վրայ: Բայց անտեղն ալ Աստուած նորէն ան մարդարէն Ա. քայաբի խըրկեց ըսաւ որ ինքը չէ թէ միայն լեռներու՝ հապա դաշտերու ալ Աստուած է, ու այնպիսի յաղթութիւն տուաւ Խորայեւացւոց՝ որ մէկ օրուան մէջը ան Ասորիներէն հարիւր հազար հուգի կոտորեցին, ու ողջ մնացածները իրենց քաղաքն որ փախան՝ անոնց վրայ ալ քաղքին պարիսպը փլաւ՝ քսանեօթը հազար ալ հոն մեռան: Ան ատենը Ասորւոց թագաւորն ալ մէկ գաղտուկ տեղ մը փախստական եղած, իրեն իշխանները՝ խոնարհութեամբ վրանին քուրձ հագած ու գլուխն չուան փաթ թած՝ (որ աս յաղթութեւնը նշան էր) եկան Ա. քայաբի աղաչեցին, որ թողութիւն տայ թագաւորին՝ իրեն բան չընէ: Ա. քայաբ ալ թողութիւն տալէն ետեւ, կանչեց մեծարեց անոնց թագաւորը՝ իր քովը հանեց կառքը նստեցուց. ետքը հետն ալ ուխտ ու դաշինք ընելով՝ անանկ բարեկամութեամբ թողուց որ երթայ: Բայց Աստուած աս ըրածին վրայ ս. գողելով՝ Ա. քայաբի մարդարէ մը խրկեց, որ եկաւ մէկ առակով մը երեսը զարկաւ իրեն ծուռ բռնած ճամբան, ու ըսաւ որ՝ « Ան մահապարտ մարդը չմեռցնելուդ և ազատելուդ համար քու կեանքդ անոր տեղը պիտի տաս, ու քու ժողովուրդդ անոր ժողովրդին տեղը պիտոր ջար-

դուին» . ինչպէս որ քիչ մը ետև ըսածին պէս
կատարուեցաւ :

Ասկէ ետքը Ա. քայաբ ու Յեզաբէլ օրէ օր ի-
րենց անօրէնութիւնը և չարութիւնը եւեցը-
նելով՝ աս ալ վրան դրին : Նաբովթ ըսուած մէկ
մարդ մը կար , որ այդի մը ունէր Ա. քայաբի պա-
լատին քովը . ասոր այդիին աչք տնկեց Ա. քայաբ՝
որ առնէ իրեն պարտիզին հետ խառնէ՝ մեծցը-
նէ : Նաբովթ ոտք կոխեր էր չէր ուզեր տալ .
կ'ըսէր թէ « Իմ հայրենական ժառանգութիւնս
ձեռքէս չեմ հաներ » : Ան ատենը աս բանիս
ճարը Յեզաբէլ իր վրան առաւ որ հոգայ . ուս-
տի սուտ վկաններով զրպարտութիւն (այսինքն
ի ֆտիրա) ընել տուաւ Նաբովթի վրայ , ու քար-
կոծելով սպաննել տուաւ անմեղ մարդը . ու ա-
նանկ յափշտակեց Ա. քայաբ Նաբովթի այդին :
Բայց աս անօրէնութեանս համար Աստուած
խրկեց Եղիա մարգարէն՝ որ Ա. քայաբի ըսէ թէ
« Ուր որ ան անմեղ Նաբովթին թափած արիւ-
նը չները ու խողերը լափեցին նէ , անտեղը քու
արիւնդ պիտի անանկ լափեն , ու Յեզրայէլ քաղ-
քին պատին տակը Յեզաբէլի մարմինն ալ չնե-
րը պիտի ուտեն . և անկէ ետքը նաև Ա. քայաբի
ցեղն ալ բոլոր պիտի ջնջէ Աստուած , ինչպէս
իրմէ առջի նստած չար թագաւորներուն ը-
րաւ » . և Աստուծոյ ըսածին պէս շատ չանցաւ՝
ու աս պատիժներս ասանկ կատարուեցան : Իրեք
տարիէն ետև Աստուած թոյլ տուաւ որ Ա. քայաբ
Միքիա մարգարէին ըսածը մէկդի ձգէ , ու իրեն
սուտ մարգարէներուն խօսքովը նորէն պատե-
րազմ բանայ Ասորիներուն վրայ՝ որ Ռամաթ
Պաղայադու ըսուած քաղաքը անոնց ձեռքէն
առնէ : Եւ ան պատերազմին մէջը Ա. քայաբ չա-

ըրաչար վիրաւորուած որ մեռաւ, իրեն նստած կառքն ալ որ արիւնլուայ եղեր էր՝ Սամարիա քաղաքը ան Նաբուլթի այգիին տեղը բերած լուալնինի՝ շները վրան թափեցան արիւնը կը լզէին։ Ետքը Յեզաբելի պատիժն ալ վրան հասաւ, ինչպէս տեղովը պիտի պատմենք։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ե .

Որոգիայի պատիժը, և Եղիա մարգարեին երկիւնք վերանայը։

ԱՄ աշխարհի 3107 : (Գ . Թագ . Ա . Բ . Գ . :)

Աքայաք քսանուերկու տարի թագաւորելէն ու չարաչար մեռնելէն ետքը՝ թագաւոր նստաւ իրեն Ոքողիա ըսուած տղան, որ ինքն ալ իր հօրը ու մօրը չար ճամբէն դուրս չելաւ . և երկու տարիէն աւելի չթագաւորած՝ ասանկ մեռաւ։ Մէկ օր մը ասիկայ յանկարծակի տանը պատուհանէն վար ինկած՝ չարաչար հիւընդցաւ . անոր համար շուտ մը մարդիկ խրկեց Ակկարոն քաղաքը՝ որ հօն ձանձիկ ըսուած կուռքին հարցընեն իր հիւանդութեանը համար՝ թէ պիտի բժշկուի՞, ինչպէս պիտոր ըլլայ։ Ան ժամանակը Աստուծոյ հրամանովը Եղիա մարգարէն աս մարդիկներուն դիմացը հանդիպեցաւ, որ յանդիմանելով իրենց ըսաւ. «Ամթ ձեզի՛ իբր թէ Խորայեւացոց մէջէն Աստուած պակսեր է՝ որ դուք Ակկարոն կ'երթաք որ ձանձիկ կուռքին հարցընէք . չէ, ատանկ չէ, ըսաւ, հապաւյսպէս կը հրամայէ Աստուած, որ Ոքողիա թագաւորը պառկած տեղէն մէյ մ'ալ պիտոր չելլէ՛ :

Հոն պառկած տեղը պիտի մեռնի»։ Երբոր աս բանս լսեց Ուրուգիա թագաւորը՝ և իմացաւ որ Եղիա թեղբացին է աս ըսողը, ետեւէն յիսուեն զինուոր խրկեց իրենց զօրապետովը՝ որ բռնեն իրեն բերեն. գնաց յիսնապետը Եղիան գտաւ, ու ըսաւ. « Ո՛վ մարդ Աստուծոյ, թագաւորը կը հրամայէ որ ելլես իրեն գաս»։ Եղիա ալ ըսաւ. « Թէ որ ես մարդ Աստուծոյ եմ, հիմա երկինքէն կրակ կ'իջնայ՝ քեզ քու յիսունովդ կ'այրէ կը լափէ»։ ու անանկ եղաւ, ըսածին պէս Հոն տեղը կրակը ինջաւ զիրենք այրեց. ետեւէն նորէն ուրիշ յիսուեն ալ խրկեց թագաւորը, ու անոնց վրայ ալ առջիններուն փորձանքը եկաւ։ Անկէց ետքը մէկ յիսնապետ մըն ալ խրկեց իր յիսունովը. որ ասիկայ իրմէ առջիններուն օրինակը տեսնելով՝ եկաւ խոնարհուլթեամբ Եղիայի առջևը չոքելով աղաչեց որ իրեն խնայէ՝ այնպիսի պատիժ չտայ։ Ան ատենը Եղիա Աստուծոյ հրամանովը՝ հետը ելաւ թագաւորին գնաց, ու համարձակ երեսն ի վեր յանդիմանեց իրեն կռապաշտութիւնը. ետքը ըսաւ թէ «Դուն պիտոր մեռնիս»։ և անոր վրայ շատ չանցաւ՝ մեռաւ Ուրուգիան։

Ետքէն ինքը որդի չունենալով, իր Յովթամ ըսուած եղբայրը թագաւոր նստաւ՝ տասուերկու տարի. ասիկայ թէպէտ իր հօրը ու մօրը չար ճամբէն քիչ մը դուրս էր, բայց Յերոբո-վամի մեղքէն ազատ չեղաւ, ան երկու հորթերը պաշտելը չթողուց։

Ասոր օրը կամեցաւ Աստուած՝ որ Եղիա մարգարէն ողջ ողջ աշխարհքէն վերցընէ, ու յայտնեց Եղիայի. ան ալ կ'ուզէր աս բանս գաղտուկ պահել, որ մարդ չիմանայ։ Բայց Եղիսէն

Եղիայի սիրելի աշակերտը՝ աս բանիս կռահ եր-
թալով՝ ուր որ Եղիան կ'երթար կ'առանձնա-
նար, ան ալ քովէն չէր զատուեր: Ետքը տես-
նելով Եղիա որ ճար չկայ քովէն չբաժնուիր,
Եղիսէն իր հետը առաւ, ու գնաց հրաշքով
Յորդանան գետը պատռեց, մէջէն քալելով մէ-
կալ գին որ անցան, ալ յայտնեց Եղիսէի թէ
« Ես պիտի աշխարհքէս վերնամ երթամ: ուս-
տի ինչ որ, ըսաւ, կ'ուզես խնդրէ ինծմէն
որ քեզի տամ»: Եղիսէն ալ ըսաւ թէ՝ « Քու
կրկին հոգիդ իմ վրաս ըլլայ», (այսինքն անոր
մարդարէութիւնը և հրաշագործութիւնը. կամ
կրկին այսինքն երկու խաթ զօրութիւնդ): Ե-
ղիա ալ պատասխան տուաւ թէ՝ « Քիտար բան
է ուղածդ. բայց այսու ամենայնիւ թէ որ եր-
կինքը ելլել տեսնես նէ, թող անանկ ըլլայ»: Երբոր
աս բաները մէկմէկու հետ խօսելով կ'եր-
թային, մէյ մըն ալ յանկարծակի հրեղէն կառ-
քեր կրակ կտրած ձիերով եկան իրենց երկուքին
մէջը մտան, ու Եղիա մարդարէն առին յափը-
տակեցին դէպ 'ի վեր երկինքը կը տանէին: Աս
որ տեսաւ Եղիսէն՝ սկսաւ ետեւէն կանչել.
« Հայր իմ, հայր իմ, ո՞ւր կը թողուս կ'երթաս՝
որ Խորայեւացւոց կառքը ու կառավարն ալ դուն
էիր»: Անանկ տրտմութեամբ Եղիսէն վրայի
լաթերը պատռեց, ու Եղիայի վերարկուն ձեռ-
քը առած՝ (որ Եղիան վերէն իր վրայ ձգեր էր,
ինչպէս կ'ըսեն՝ նշան, թէ անոր ուղած խնդիրքը
կը կատարէ) եկաւ զանիկայ Յորդանան գետին
վրայ զարնելով՝ մէջէն երկու բաժնեց ջուրը, ու
նորէն ասդիս անցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Զ.

Եղիսէ մարգարէին հրաշագործութիւնը :

ԱՄ աշխարհի 3209 : (Դ. Թ. ա. Բ. Դ. Ե. Զ. Է. :)

Երբոր Եղիայէն գարձաւ՝ Երիքով քաղաքը եկաւ Եղիսէն, քաղքին մարդիկը իրեն եկան, կը գանգըտէին իրենց երկրին անբերութեանը (այսինքն խռածութեանը) համար, որ լեղի ու անշահ ջրերէն առաջ կու գար. Եղիսէ ալ գնաց ան ջրերուն բխած տեղը աղ ձգեց, որ անով Երիքովի ջրերը անուշցան, ու երկիրը պտղաբեր եղաւ :

Ասկէց ետեւ Եղիսէ երբոր Երիքովէն ելեր Բեթէլ կ'երթար, ճամբան մանր տղաքներ իրեն առջևը ելան՝ զինքը ծաղը ընելով կ'ըսէին. « Ե՛լ կնտակ, Ե՛լ կնտակ » (այսինքն տաղ գլուխ) : Եղիսէն ալ զանոնք անիծելուն պէս՝ անտեղը մօտ անտառէն (այսինքն օռմանէն) երկու արջ փրթան վրանին՝ ու պատառ պատառ ըրին ան տղաքները, որ քառսունուերկու հոգի էին :

Մէկ օր մըն ալ բարեպաշտ որբւարի կնիկ մը եկաւ Եղիսէին առջևը ինկաւ, ու լալով իր խեղճութիւնը կը պատմէր թէ՛ այնչափ աղքատութեան մէջ ինկեր է որ, իրեն պարտքնտէրը եկեր երկու զաւակն ալ քաշել տանիլ կ'ուզէ իր պարտքին տեղը : Եղիսէն ալ իրեն հարցուց թէ « Տունդ բան մը չմնաց » . կնիկն ալ ըսաւ որ՝ « Ալամենեին բան մը չկայ, միայն ամանով քիչ մը եղ մնաց » : Եղիսէ հրամայեց ի-

ըեն որ երթայ իր դրացիներէն փոխ պարապ ամաններ ուզէ՝ որչափ որ կրնայ, ու տղոցը հետ իր տունը մտած՝ ան եղովը ան ամանները լեցունէ։ Գնաց անանկ ըրաւ կնիկը, ու հրաշքով ան քիչ մը եղը շատ ամաններ լեցուց, անանկ որ՝ անոնցմէ աւելի ալ ամաններ գտուեր նէ՝ անոնք ալ կը լեցուէին։ Ետքը այնչափ եղը ծախելով՝ իր պարտքէն խալըսեցաւ։

Ատենով Եղիսէին պէտք եղաւ որ շատ անգամ Սոմնա ըսուած քաղաքը երթայ. և հոն մէկ բարեպաշտ ամուլ կնիկ մը իր էրկանը հրամանովը սիրով պատուով իր տունը կ'առնէր կ'ընդունէր մարգարէն։ Եղիսէ ուզելով որ ասոր բարի սրտին հատուցում ընէ, Աստուծոյ խնդրեց, որ անոր զաւակ մը եղաւ. և աս տղաս մեծնալէն ետքը՝ յանկարծ որ ինկաւ մեռաւ, Եղիսէն աղօթքով ողջնցուց տղան, ու կենդանի մօրը ձեռքը տուաւ։

Նաև ասոնցմէ ՚ի զատ ուրիշ հրաշագործութիւններ ալ ըրաւ Եղիսէ մարգարէն. որ գլխաւորներէն մէկը եղաւ Նեէմանի բժշկութիւնը։ Աս Նեէման ըսածս Ասորոց Թագաւորին զօրապետն էր, որ շատոնցմէ բորոտութեան ախտով կը տանջուէր. ասիկայ լսելով որ Խորայեւացոց երկիրը մէկ հրաշագործ մարգարէ մը կայ, իր Թագաւորին հրամանով ու Թղթովը հետը շատ ստակ և ուրիշ պարգևներ առած՝ եկաւ Խորայեւացոց Յովրամ Թագաւորին առջեւ ելաւ, Թուղթը իրեն տուաւ որ մէջը դրած էր Թէ՝ « Ահա իմ Նեէման ծառաս քեզի կը խրկեմ, որ բորոտութենէն բժշկես զինքը »։ Երբոր աս տեսաւ Խորայեւացոց Թագաւորը, սիրտը դող ելաւ վախցաւ Թէ՝ աս մէկ վարպետութիւն մըն

է, որ իրեն վրայ Ասորւոց թագաւորը առիթ կը փնտռէ՝ որ պատերազմ բանայ. ուստի ըսաւ թէ՝ «Ես Աստուած եմ, որ մարդ սպաննեմ կամ բռնեմ»։ Ետքը աս բանս բերնէ բերան անցնելով՝ Եղիսէի ականջը որ ինկաւ, Եղիսէ խրկեց թագաւորին ըսաւ թէ՝ «Ի՞նչ սոսկացեր կը վախնաս. թող քու գայ Նեէման, ու ինքն ալ գիտնայ որ Խորայեւացւոց մէջը մարգարէ մարդ կայ»։ Նեէման ալ իր ձիերովը ու կառքերովը երբոր Եղիսէի դրան առջևը եկաւ, Եղիսէն չերկցաւ իրեն, հապա խրկեց ուրիշի բերնով իրեն ըսաւ որ երթայ Յորդանան գետը, ու հոն եօթը անգամ մտնայ լուացուի՝ որ բռնուի։ Աս որ լսեց Նեէման, Եղիսէի վրայ բարկանալով՝ «Ես, ըսաւ, կը կարծէի թէ աս մարդս պիտոր ելլէ ձեռքը վրաս դնէ, ու իր Աստուծոյն կարգացմունքներ ընելով զիս բռնէ. մեր Դամասկոսի գետերը Խորայեւացւոց ջրերէն աղէկ չէն մի, ըսաւ, որ ես հոն չերթամ լուացուիմ ու անով բռնուիմ»։ Երբոր Նեէման ասանկ սրդողած թօթվեց Եղիսէն՝ ու կ'ուզէր որ ալ ետ դառնայ երթայ, իր ծառաները նորէն մէջ մտան յորդորեցին զինքը՝ թէ մարգարէին ըսածը թեթեւ բան մըն է, թող փորձելու համար ընէ։ Ան ատենը Նեէման ալ Յորդանան գետը գնաց, ու Եղիսէի ապսպրածին պէս հոն եօթը հեղ որ լուացուեցաւ՝ այնպէս կատարեալ բժշկուեցաւ, որ վրայի միսը մէկ մատղաշ տղի մը մարմին դարձաւ։

Աս հրաշքս որ եղաւ, Նեէման ելաւ նորէն Եղիսէին քովը եկաւ, ու շնորհակալութեամբ փառք տալով Աստուծոյ կ'ըսէր որ՝ «Հիմա կը հաւատամ թէ աշխարհքիս վրայ ալ ուրիշ Աս-

տուած չկայ՝ Իսրայելացւոց երկրի Աստուածէն
'ի զատ» . և իր բժշկութեանը համար երախ-
տագիտութիւն ցուցնելով՝ ան հետը բերած
ընծաներէն հանեց որ Եղիսէի տայ . բայց Ե-
ղիսէն ամենեւին բան մը չուզեց առնել : Ան ա-
տենը Նեէման ալ կատարեալ դառնալով աս-
տուածապաշտ ըլլալով՝ բարի հաւատքով Եղի-
սէէն խնդրեց որ՝ երկու ջորիի բեռ Իսրայելա-
ցւոց երկրէն հող վերցընէ առնէ հետը իր երկի-
րը տանի , որ անոր վրայ՝ իբր թէ սուրբ երկրի
վրայ կեցած՝ ճշմարիտ Աստուծոյ իր աղօթքը ու
բարեպաշտութիւնը ընէ :

Բայց մէկ զարմանալի դիպուած մ'ալ պա-
տահեցաւ . աս Նեէմանի կեցիք բարով ընելու
երթալու ատենը՝ Եղիսէն մէկ փոքրաւոր մը ու-
նէր Պեէզի անունով , ասոր դժուարը եկաւ թէ
ինչո՞ւ Եղիսէ Նեէմանէն բան մը չառաւ՝ որ մար-
դը սիրով հաներ կու տար . ուստի ինքը ե-
տեէն վազեց գնաց Նեէմանի հասաւ , իրեն
սուտ ըսաւ թէ՝ «Վարդապետս զիս քեզի խըր-
կեց որ՝ բերած ընծաներէդ մէկ տաղանդ մը ար-
ծաթ , ու երկու ձեռք հագնելու լաթ տաս ,
որ երկու աղքատ մարդիկներու ախտի տամ , որ
խիստ կարօտութեան մէջ են» : Նեէման ալ
սիրով յօժարութեամբ հանեց իրեք տաղանդ
արծաթ երկու պարկի (կամ չուվալի) մէջ լեցը-
նել տուաւ և ան հագուստներն ալ մէյտեղ՝ ծա-
ռաներուն կռնակը տուաւ՝ Պեէզիին հետը ճամ-
բեց : Իրիկուան դէմմթով մարդ չտեսած՝ Պեէ-
զին աս բաները գաղտուկ տունը առաւ խոթեց
պահեց . և մարդու բան չըսած , ատենն որ եղաւ՝
կեղծաւորութեամբ երբոր Եղիսէին առջևը ե-
լաւ որ իր ծառայութիւնը ընէ , Եղիսէն դար-

ձաւ իրեն հարցուց թէ՛ «Ուսկից կու գաս» .
ան ալ ըսաւ . «Մառադ հոս էի , տեղ մը չեմ
գացեր» : Սն ատենը Եղիսէն սրդողելով՝ երեսը
տուաւ ըսաւ . «Գիտես թէ իմ հոգիս հոն չէր՝
երբոր Նեէման արծաթները ու հագուստնե-
րը հաներ քեզի կու տար , որ դուն անով գետին-
ներ այգիներ ու կենդանիներ առնես , մեծնաս
ծառաներու տէր ըլլաս . անոր համար քեզի կ'ը-
սեմ որ Նեէմանի բորը քու վրադ և քու զա-
ւակներուդ վրայ անցնի» : Եւ Եղիսէի ըսածին
պէս շուտ մը ձիւնի պէս Գեէզիին վրայ բորը
գուրս տուաւ :

Ասկէ ետքը Ասորւոց թագաւորը նորէն պա-
տերազմ ուզեց բանալ Խորայեւացւոց հետ , ու
կը նայէր որ գաղտուկ վարպետ ճամբաներով
Խորայեւացւոց վրան ելլէ յաղթէ . բայց քանի
անգամ որ կ'ընէր՝ չէր յաջողեր . ինչու որ՝ Եղի-
սէ մարգարէն անոր ըրածը կ'իմանար՝ Խորայե-
ւացւոց թագաւորին կը յայտնէր , որ ան ալ
զգաստ կենալով՝ փուճ կ'ըլլար թշնամիին բռնած
ճամբան : Աս բանիս վրայ Ասորւոց թագաւորը
կը զարմանար , թէ ինչպէս կ'իմանայ Խորայե-
ւացւոց թագաւորը : Ետքը երբոր ետեւէ ինկաւ
գիտցաւ որ՝ Եղիսէ մարգարէն է պատճառը ,
վրան զօրքեր խաւրեց՝ որ երթան Գուլթայիմ
քաղաքէն բռնեն իրեն բերեն : Երբոր աս զօր-
քերս եկան քաղաքը պաշարեցին , Եղիսէին փոք-
րաւորը ահով գողով վազեց իրեն քովը՝ ըսաւ .
«Տէր , մեր բանը ինչպէս կ'ըլլայ» : Եղիսէ ալ
անոր սիրտ տուաւ թէ՛ «Մի վախնար , մեր
հետի եղածները , ըսաւ , անոնցմէ շատ են» .
ու խնդրեց Աստուծմէ որ տղին աչքը բանայ որ
տեսնէ . ան ալ հրաշքով տեսաւ որ բոլոր լեռը

ձիաւոր զօրքերով ու հրեղէն կառքերով թըշնամիներուն դէմը կեցած՝ Եղիսէն կը պահպանէին: Ետքը երբոր թշնամիներուն զօրքը եկան Եղիսէի մատեցան որ բռնեն, աղօթքով անանկ կուրցուց զանոնք, որ առանց ճանցուելու ինքը ըսաւ անոնց թէ՝ «Եկէք ան ձեր փնտրուած մարդուն քով ձեզ տանիմ»։ Եւ անանկ առջևնին ինկած Սամարիա քաղաքը բերաւ։ ու հոն աչուրնին բացաւ, տեսան որ իրենց թշնամիներուն թագաւորական քաղքին մէջը գերի բռնուած են։ Յովրամ Խորայեւացւոց թագաւորը աս բանս որ տեսաւ՝ հարցուց Եղիսէի թէ «Զասոնք ջարդեմ սպաննեմ արդեօք»։ Եղիսէ ալ իրեն ըսաւ թէ՝ «Անոնք որ քու թրովդ չես բռնած, իրաւունք չունիս մեռցնելու։ հապա կերցուր խմցուր զիրենք, ու իրենց տիրօջը քովը ճամբէ»։ ան ալ այնպէս ըրաւ։

Ետքը շատ չանցաւ որ՝ Ասորւոց թագաւորը նորէն եկաւ Սամարիա քաղաքը պաշարեց, ու այնպէս նեղը ձգեց, որ բոլորովին կերակուրնին հատած՝ սաստիկ սովէն ինչ որ կը գտնէին կ'ուտէին։ անանկ որ՝ մէկ օր մը Յովրամ թագաւորը յուսահատած քաղքին պարիսպին վրայ ելած որ կը պտրտէր, վարէն մէկ կնիկ մը իրեն կանչեց ըսաւ թէ՝ «Թագաւոր, օգնէ ինձի», ու սկսաւ մէկ ուրիշ կնկան մը վրայ պատմել թէ՝ «Աս կնիկս ինձի ըսաւ որ Քու տղադ բեր որ այսօր ուտենք, ու իմն վաղը կ'ուտենք։ ուստի իմ տղաս եփեցինք կերանք, և մէկալ օրն որ կարգը իր տղին եկաւ, պահեց խաբեց զիս»։ Աս բանս որ լսեց թագաւորը՝ Եղիսէին վրայ կատղած կրակ կտրեցաւ, (իբր թէ անիկայ այն չափ հրաշքներ կ'ընէ՝ ու աս նեղութեանս ճարը

չհոգար) , երգում ըրաւ որ Անոր գլուխը վրայէն կ'առնեմ, զինքը կը մեռցնեմ: Սպանկ սպառնալիքով երբոր անոր մարդ խրկեց՝ ետքը ինքն ալ ետեւէն գնաց Եղիսէի առջևը ելաւ, և աս բաներուս վրայ յուսահատած կը խօսէր, Եղիսէն մէկէն իրեն պատասխան տուաւ թէ՝ «Աստուած ասանկ կ'ըսէ որ՝ վաղուան օրը աս ատենս այնպէս առատութիւն պիտոր ըլլայ, որ մէկ գրիւ (կամ քիւլէ) բարակ ալիւրը մէկ սիկղ (իբր կէս դուռուշ) պիտի ընէ»: Թագաւորին իշխաններուն մէկը ան ժամանակը դարձաւ իրեն ըսաւ թէ «Երկինքէն ալիւրը անձրևի պէս մի պիտի գայ, որ ատ ըսածդ ըլլայ»: Եղիսէ ալ իրեն պատասխան տուաւ որ՝ «Աս բանս դուն աչքովդ պիտոր տեսնես՝ ու անկէց չուտես»: ու Եղիսէին ըսածը այսպէս կատարուեցաւ:

Չորս հոգի խորայեւացի՝ բորոտութեան պատճառով Սամարիայի քաղքէն դուրս կը կենային. ասոնք ալ ան սաստիկ սովէն ճարերնին հատած, յուսահատութեամբ՝ ան առտուն կանուխ մուտիւն ելան թշնամիներուն բանակը դացին, որ թէ չսպաննեն զիրենք՝ գոնէ ուտելու բան մը ձեռք ձգեն որ ապրին. և անոնց բանակին մէջը վեր վար պտըտին տեսնեն որ մարդ մարդաձայն չկայ. պատճառն որ ան գիշերը Աստուած անոնց մէջը մէկ սաստիկ ահ մը ձգեր էր, իրենց հեռուանց զօրքերու ձիաւորներու ձայներ լսել տալով. անանկ որ՝ կարծելով թէ Խորայեւացիք ուրիշ թագաւորներու հետ մէկ եղած վրանին կը հասնին, վախերնէն ամէն բաներնին հոն թողած՝ արտօրնօք փախեր էին: Ուստի աս բորոտները երբոր ասանկ ամէն բարիքով լեցուն գտան բանակը, ան տեղը նստան աղէկ մը կերան

խմեցին, ու արծաթով ոսկիով լեցուած՝ եկան Սամարիա քաղքին պահապաններուն աւետիս տուին աս բանս: Թագաւորն ալ լսելով՝ առջի բերանը կարծեց թէ թշնամիները խաբեբայու թեամբ ետ քաշուած ըլլան. բայց ետեւ երբոր մարդիկ խրկեց՝ նշաններէն իմացաւ որ՝ անանկ լեղապատառ փախեր են, որ ճամբուն վրայ ալ լաթերնին և ուրիշ բաներնին թողուցեր են, անկէջ ետեւ՝ ալ բոլոր քաղաքը ելան թշնամիներուն բանակին վրայ վազեցին, ու ժողովող ժողովողի անանկ լեցուեցան անոնց թողած բարիքներովը, որ Եղիսէի ըսածին պէս ցորենը ու գարին ունչ գնով կը ծախուէր: Նաեւ աս շփոթու թեանս մէջը ան վերի ըսած թերեհաւատ իշխանն ալ, որ քաղքին դուռը թագաւորը զինքը վերակեցու դրեր էր՝ որ ժողովողոց աղմուկը կարգաւորէ, անտեղը ան բազմու թեան ելլողին մոնողին ոտքին տակը ինկաւ մեռաւ, ինչպէս որ Եղիսէ մարգարէացեր էր: — Ասոնցմէ՝ ի զատ ուրիշ հրաշքներ ալ ըրաւ Եղիսէ մարգարէն, ինչուան իր վախճանէն ետքն ալ: Որ երբոր Յովաս թագաւորին օրերը մեռաւ ու թաղուեցաւ, անկէջ մէկ տարիէն ետեւ մէկ մեռել մը որ գերեզմաննոցը թաղելու տարեր էին, աս թաղողներուն վրայ աւազակներ հասան. անոնք ալ վախերնէն շուտ մը մեռելը հոն Եղիսէի գերեզմանը ձգելնուն պէս՝ մեռելը ողջնցաւ ոտքի վրայ ելաւ կայնեցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Է .

Յեռն Արայարի ցեղը կը չնչե՛ ինքը կը քաղաւորե՛ , և անոր
 ետեւէն նստած իսրայէլացոց քաղաւորները :

Աժ աշխարհի 3120 : (Գ . Թագ . Թ . Ժ . ԺԲ . ԺԳ . ԺԴ :)

Նորէն Ասորւոց հետ պատերազմ որ բացին
 իսրայէլացիք , ու Յովրամ թագաւորը աս պա-
 տերազմին մէջը վիրաւորուած երբոր Յեզրայէլ
 ըսուած քաղաքը բերին՝ որ հոն իրեն պէտ ը-
 նեն , ան ատենը Աստուծոյ հրամանովը Եղիսէն
 իր աշակերտներուն մէկը Հռամովթ Քաղայադ
 խրկեց , որ հոն Յէու ըսուած իշխանը իսրայէ-
 լացոց վրայ թագաւոր օծէ , որ Աքայաբի տանը
 վրայ շատոնցմէ Աստուծոյ սպառնացած պատի-
 ժը կատարէ : Յէուն ալ թագաւոր եղածին
 պէս զօրքը ժողովեց՝ շուտ մը ելաւ Յեզրայէլ քա-
 ղաքը Յովրամ թագաւորին վրայ գնաց . Յով-
 րամ որ փախչել կ'ուզէր , Յէուն ետեւէն հա-
 սաւ՝ նետով զինքը հոնտեղը սպաննեց , և անոր
 մարմինը Նաբովթի այգին (որ ան տեղուանքը
 կ'ըլլար) ձգել տուաւ . որ ասով Եղիա մարդա-
 րէին խօսքը կատարուեցաւ : Ետքը դարձաւ
 Յէու Յեզրայէլ քաղաքն որ պիտի մանէր , տե-
 սաւ որ Յեզաբէլ հագուած կապուած աշուրնե-
 րը ծարիր (այսինքն սիւրմէ) քաշած՝ աղուորցած՝
 անանկ իր պալատին պատուհանը կեցած իրեն
 խօսք կը նետէր . « Բարի եկար , կ'ըսէր , Զամ-
 բրի տիրասպան » , իբր թէ Յէուն ալ Զամ-
 բրին պէս իր տէրը սպաններ՝ անոր թագաւո-
 բութիւնը ինքը յափշտակեր էր , ինչպէս որ վե-

րը պատմեցինք: Յէու՛ն՝ ալ հրամայեց Յեզա-
բելի քովը եղած երկու ներքինիներուն՝ որ բռ-
նեն զինքը անկէց վար ձգեն. ու ձգածին պէս՝
անանկ կտոր կտոր ջախջախեցաւ՝ և ձիերու ոտ-
քի տակ ինկած կորսուեցաւ Յեզաբելի մարմի-
նը՝ որ ետքը [Թաղելու համար ճորով միայն գըլ-
խուն դագաթը ու ձեռաց [Թաթերը դտան, ինչ
պէս Եղիա մարգարէին բերնովը աս պատիժս ալ
ըսեր էր Աստուած: Անկէ ետքը Յէու բռնեց
ջարդել տուաւ Աքայաբի մնացած մէկալեօ[Թա-
նասունն որդիքը. նաև ճամբով մը խաբեց՝ բոլոր
Բահաղ կուռքին քուրմերը մէկտեղ իր տաճա-
րին մէջը ժողովել տուաւ, բռնեց զամէնքը [Թրէ
անցուց, ու Բահաղի արձանը այրեց, անոր տա-
ճարը կործանեց, ոտից ճամբայ շինեց: Աս Յէու
[Թագաւորին ըրած նախանձայու զու[Թեանը՝ Աս
տուած վարձք տուաւ որ չորս պորտ իրեն զաւկէն
[Թագաւոր նստի: Թէպէտ Յէու այսպիսի գո-
վելի բան ըրաւ, որ Աքայաբի կռապաշտ ցեղը
բոլորովին աշխարհքէս ջնջեց վերուց, բայց ինքն
ալ Յերոբովամի որդւոյ Նաբատայ մեղքէն ետ
չկեցաւ՝ անոր դրած հոր[Թերը պաշտելը չվեր-
ցուց. անոր համար Աստուած ալ իրեն պատիժ՝
նորէն Ասորւոց Ազայէլ [Թագաւորը Խորայեւա-
ցւոց վրայ հանեց, որ իրենցմէ շատ տեղուանք
առաւ ու չարչարեց զիրենք:

Յէու քսանըութը տարի [Թագաւորելէն ետ-
քը որ մեռաւ, ետեւէն իրեն Յովաբազ ըսուած
որդին նստաւ տասներեօ[Թը տարի. որ ինքն ալ
ան Յերոբովամի կռապաշտութիւնը չվերցուց.
և ան պատճառովը Աստուած ալ Խորայեւացի-
ները երեսէ ձգեց, որ ուժերնին գնաց՝ ու Ասու-
րիները իրենց երկիրները եկան տիրապետեցին:

Յովաքազի ետեւէն թագաւորութիւնը առաւ իրեն որդին Յովասը: Ան ատենը Եղիսէ մարգարէն որ հիւընդցեր մեռնելու մօտ էր, քովը գնաց Յովաս թագաւորը, ու սկսաւ առջեւ լալով ըսել թէ՝ «Դուն որ մեռնիս նէ, Իսրայելացւոց բանը ինչ պիտոր ըլլայ»: Եղիսէն ալ իրեն հրամայեց որ՝ աղեղը (այսինքն օք եայր) ձեռքը առնէ, ու իր ձեռքը անոր ձեռքին վրան դրած՝ ըսաւ որ պատուհանէն դուրս դէպ ՚ի Ասորւոց երկիրը շտկէ նետէ, որ աս նշան ըլլայ Ասորիները կոտորելու: Թագաւորն ալ ասանկ իրեք հեղ նետելէն ետեւ կանկ որ առաւ, ան ատենը Եղիսէն ցաւեցաւ՝ «Վախ ափսոս, ըսաւ, որ միայն իրեք անգամ պիտի Ասորիները ջարդես. չէ նէ՝ հինգ կամ վեց հեղ նետած որ ըլլայիր, բոլորովին կը ջնջէիր զանոնք»: Եղիսէի ըսածին պէս Յովաս ալ իրեք անգամ յաղթութիւն ընելով Ասորւոց դէմ, իր հօրը ատենը Իսրայելացւոց կորսնցուցած քաղքերները նորէն ետ առաւ: Ետքը Ամասիա ըսուած Յուդայի ցեղին թագաւորն ալ՝ երբոր հպարտութեամբ Իսրայելացւոց վրայ պատերազմ բացաւ, Յովաս զան ալ յաղթեց՝ զինքը պատերազմին մէջը բռնեց, ինչուան Երուսաղէմ գնաց առաւ, և անկէց շատ կողոպուտ վերցուց Սամարիա բերաւ: Ասիկայ ալ տասուերկու տարի թագաւորելէն ետեւ որ մեռաւ, տեղը իր տղան նստաւ Յերոբուամ Բ ըսուած, որ քառասունըմէկ տարի թագաւորութիւն քշեց: Անոր ետեւէն իրեն որդին նստաւ Զաքարիա անունով. ասիկայ Յէու թագաւորին ցեղին պիտեւ ետքինը եղաւ, որ միայն վեց ամիս թագաւորութիւն ըրաւ:

Աս չորսն ալ առջի Յերոբուամ թագաւորին

կռապաշտու թեան ճամբան գացին . անոր համար
Աստուծոյ պատիժն ալ վրանէն պակաս չեղաւ .
անանկ որ ան ետքի Զաքարիային վրան ելաւ
Սեղղում ըսուած մէկ մը՝ սպաննեց զանիկայ,
ինքը անոր տեղը մէկ ամսու մը չափ թագաւոր
նստաւ: Ետեւ Սեղղումի վրայ ալ ելաւ մէկ ա-
ւելի զօրաւոր մարդ մը՝ Մանայեմ անունով, ու
Սեղղումը սպաննեց՝ ինքը թագաւորութիւնը ա-
ռաւ: Ասիկայ՝ Թերսա ըսուած Իսրայէլացւոց
քաղքներուն մէկը որ իրեն դէմ կեցաւ, երբոր
վրան գնաց առաւ նէ՝ շատ անողորմութիւններ
ըրաւ անտեղը: Ետք ծանր տուրքեր ձգեց Իս-
րայէլացւոց ժողովուրդին վրայ, ու տարաւ Փուա
ըսուած Ասորեստանի թագաւորին տուաւ՝ որ
ձեռքէն խալըսի վրայէն երթայ, և իրեն կռնակ
կենայ: Աս Մանայեմն ալ տասը տարի կռապաշ-
տութեամբ թագաւորելէն ետեւ երբ մեռաւ՝ իր
տղան անցաւ տեղը, Փակէէ ըսուած. և անոր
ալ թագաւորութեանը տասը տարին որ եղաւ,
իրեն իշխաններուն մէկը՝ որ Փակէէ որդի Ռուլ
մեկայ կ'ըսուէր, ուրիշ ուժով մարդիկներու հետ
խօսք դրած՝ ելաւ մեռցուց թագաւորը, ինքը
յափշտակեց տէրութիւնը: Աս ալ իրմէ առջին-
ներէն վար չմնաց կռապաշտութեան և ուրիշ ա-
նօրէնութեանց կողմանէ. ուստի ասոր օրերը ե-
կաւ Թագաւորութիւնսար ըսուած Ասորեստանի
մեծ թագաւորը ու Իսրայէլացւոց շատ տեղուան-
քը առաւ տիրապետեց, և անոնցմէ շատ գերի
բռնեց՝ Ասորեստան տարաւ:

Ետքը Փակէի թագաւորութեանը քսանե-
րորդ տարին՝ մէկ ուրիշ մը ելաւ Ովսէէ որդի
Էլայի ըսուած, որ Փակէէն սպաննեց՝ ինքը
յափշտակեց տէրութիւնը, և աս՝ Իսրայէլացւոց

Թագաւորներուն վերջինը եղաւ : Ինչու որ՝ աս Ուսէէ Թագաւորը ինքը հարկատու ըլլալով Ասորեստանի Թագաւորին , խօսք դրաւ Եգիպտացւոց Թագաւորին հետ , որ իրեն օգնէ՝ ու ան մէկալին տակէն ելլէ : Անոր համար Ուսէի Թագաւորութեան եօթներորդ տարին՝ եկաւ Սաղմանասար Ասորեստանի Թագաւորը , և իրեք տարի Սամարիա քաղաքը պաշարելէն ետքը՝ մտաւ առաւ , ու բոլոր Խորայեւացւոց տասը ցեղին երկիրներն ալ տիրապետելով՝ Ուսէէ Թագաւորը շղթաներով կապած Խորայեւացւոց հետը Ասորեստան գերի տարաւ : Եւ անոնց տեղը՝ Ասորեստանէն և ուրիշ երկիրներէն ասդիէն անդիէն մարդիկ ժողոված՝ բերաւ Սամարիայի կողմերը բնակեցուց . որ ասոնք ետքը մէկ զատ ազգի մը պէս եղած՝ Սամարացիք ըսուեցան : Առջի բերանն որ աս կռապաշտ մարդիկը եկան , Աստուած իրենց պատիժ խրկեց , որ առիւծներ վրանին կու գային՝ շատ մարդ կը մեռցնէին . իրենք ալ Ասորդան Թագաւորին ասանկ հասկըցուցին բանը՝ թէ ան երկրին աստուծոյն օրէնքը չգիտնալով՝ կը պատժուին կոր : Ան ատենը Թագաւորն ալ Խորայեւացւոց բռնած գերի տարած քահանաներէն մէկը խրկեց իրենց , որ եկաւ Բեթէլ քաղաքը նստաւ , ու մովսիսական օրէնքները անոնց կը սորվեցնէր : Սամարացիներն ալ զան ընդունեցան , բայց իրենց ունեցած կուռքերն ալ ձեռքէ չթողուցին . անանկ որ՝ Աստուծոմէ ալ կը վախնային , ու իրենց կռապաշտութիւնն ալ կ'ընէին :

Այսպիսի կերպով վերջացաւ Խորայեւացւոց տասը ցեղին Թագաւորութիւնը , որ երկու հարիւր յիսուն տարիի չափ դիմացաւ , առջի Յերո-

բովամէն սկսած՝ ինչուան աս ետքի Ովսէէ ըսուածը, որ տասներիններորդ (Թագաւոր եղաւ։ Աս բոլոր Խորայեւացւոց (Թագաւորները մէկ քան զմէկ չարանալով՝ և կռապաշտութիւն ընելով՝ ներքեւի եղած Ժողովուրդն ալ իրենց չար օրինակով գլխէ հանեցին. այնքան որ՝ մեղքերնուն չափը լցուելով՝ Աստուած ալ ձեռունէն առաւ (Թագաւորութիւննին, ու երեսէ ձգեց (Ժողուց՝ որ երթան գերի ծառայ ըլլան ան (Թագաւորներուն և ազգերուն, որ անոնց կռապաշտութեանը ետեւէն ինկեր չէին զատուեր, ու ամենեւին չէին մռեր այնչափ սուրբ մարգարէից խրատներուն, որ մէկմէկու ետեւէ Աստուած իրենց կը խրկէր՝ որ մտիկ ընեն դարձի դան։ Եւ (Թէպէտ Յուդայի ցեղին մէջն ալ պակաս չեղաւ կռապաշտութիւնը և չար (Թագաւորները, բայց բարիներ ալ գտնուեցան՝ որ աստուածապաշտութիւնը ձեռքէ չ(Ժողուցին, որ անով քիչ մը աւելի քշեց իրենց տէրութիւնը. ինչպէս ալ հիմա պիտի դառնանք անոնց վրայ պատմենք։

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Ը.

Յուդայի ցեղին քաղաքները՝ Ռորովամէ սկսած ինչուան Յովրամ։

ԱՄ աշխարհի 3030. (Գ. Թագ. ԺԲ. ԺԵ. ԻԲ. — Գ. Թագ. Գ. — Բ. Մնաց. ԺԲ. ԺԳ.)

Խորայեւացւոց տասը ցեղն որ բաժնուեցան՝ ինչպէս վերը պատմեցինք, միայն Յուդայի ու Բենիամինի ցեղին վրայ (Թագաւոր մնաց Ռորովամ Սողոմոնի որդին, որ քառսունըմէկ տարուան մարդ էր։

Ա. Ասիկայ՝ առջի իրեք տարին աստուածաշտուածեամբ աղէկ անցուց. բայց անկէց ետքը իր հօրը չար օրինակին հետեւելով՝ ճամբան փոխեց, անանկ որ Աստուծոյ տաճարը մէկդի թողած՝ կուռքերու տեղուանք շինեց լեռներուն և անտառներուն մէջը, որ ասով իրեն ձեռքին տակը եղած ֆուդայի ժողովուրդն ալ գլխէ հանեց: Անոր համար սաստիկ բարկացաւ Աստուած, ու Ռոբովլամի թագաւորութեանը հինգերորդ տարին՝ թող տուաւ որ Սաւսակիմ Եգիպտացոց թագաւորը անհամար զօրքով եկաւ իր երկիրները մտաւ՝ ինչուան Երուսաղէմ հասաւ, ու բոլոր տաճարին և թագաւորական պալատին ոսկեղէն ու արծաթեղէն բաները ժողովեց առաւ, և վրանին ալ ծանր տուրքեր դրաւ: Ասոր վրայ քիչ մը խելուրնին գլուխնին ժողովեցին՝ Ռոբովլամ և իր մեծամեծքը, յայտնի տեսնելով աստուածային բարկութիւնը, որ Սամէաս մարգարէն իրենց առջևը դրաւ. ու ասով Աստուած ալ դադրեցուց պատիժնին, որ թշնամին զիրենք թողուց ելաւ իր տեղը գնաց: Բայց այսու ամենայնիւ Ռոբովլամ նորէն իր առջի չար ճամբան դարձաւ բռնեց ինչուան իր մահը, որ տասներեօթի տարի թագաւորելէն ետեւ մեռաւ, Երուսաղէմ քաղաքը թաղուեցաւ:

Բ. Աբիաս կամ Աբիու՝ Ռոբովլամի քսանըութիւնը որդւոց մէջ հօրը աւելի սիրելի զաւակը, իր ետեւէն թագաւորեց. որ ասոր չարութիւնն ալ կռապաշտութեան դիէն՝ իր հօրմէն շատ վարչէր մնար: Եւ որովհետեւ միշտ թշնամութիւն և ներհակութիւն մը մնացեր էր՝ Յուդայի, ու Իսրայելի տասը ցեղին մէջը՝ ան Ռոբովլամի ատենին բաժնուելու պատճառովը, աս Աբիայի

և Յերոբոամի Իսրայելացւոց թագաւորին մէջը նորէն մէկ մեծ պատերազմ մը բացուեցաւ։ Աբիայի դիէն Յուդայի զօրքը չորս հարիւր հազար էին, ու Յերոբոամի դիէն Իսրայելացւոց զօրքը՝ ութը հարիւր հազար։ Երբոր պատերազմ սկսելու եղան, Աբիաս ան ատենը աստուած պաշտու թեան կողմը բռնելով՝ ելաւ կանչելով Իսրայելացւոց յորդորանք մը ըրաւ՝ որ նորէն գան Դաւթի թագաւորութեան ներքեւ դառնան, ու զճշմարիտն Աստուած պաշտեն իրեն տաճարին մէջը. և աս ալ ըսաւ. «Իրաւ որ հիմա դուք մեզմէ շատուոր էք, բայց ձեր օգնականը Յերոբոամի շինած հորթէ սուտ աստուածները ըլլալով, և մեր հետը՝ մեր ճշմարիտ տէր Աստուածը, ի՞նչպէս ձեր բանը պիտի աջողի, որ անանկ դուք Աստուծոյ դէմ ելէր կը պատերազմիք»։ Աս բանս որ կ'ըսէր Աբիան, Յերոբոամ անդիէն իր բանակը անանկ կարգաւորեց որ՝ Իսրայելացւոց ետեւէն դացին Յուդայի զօրքը մէջերնին առին։ Ան ատենը Աբիան ալ իր զօրքովը սաստիկ նեղը ինկած՝ սկսան Աստուծոյ աղաղակել օգնութիւն խնդրել. և այնպէս չարաչար մէկմէկու հետ պատերազմելով, քահանաներն ալ Աստուծոյ աղօթք ընելով փողերն որ կը չալէին՝ Աստուած օգնութիւն հասաւ Յուդայի բանակին, որ անտեղը հինգ հարիւր հազար հոգի Իսրայելացիներէն կոտրեցին, (որ մէկ զարնըւելով դեռ այսպիսի մեծ ջարդ աշխարհքիս մէջը լսուած չէ), և մնացած իրեք հարիւր հազարին ետեւէն ինկան փախցուցին ցիրուցան ըրին, ու առաջ դացին Իսրայելացւոց երկիրներէն շատ տեղուանք առին։ Աստուած աս բանս ըրաւ՝ որ իր ամենակարող զօրութիւնը ցուցնէ. բայց ա-

սով ալ չհասցուեցաւ Աբիայի սիրտը՝ որ կռապաշտութիւնը թողու՝ Աստուծոյ դառնայ, անոր համար Աստուած ալ արժանի չտեսաւ որ ինքը իրեք տարիէն աւելի թագաւորութիւն ընէ:

Գ. Ասա Աբիայի որդին իր ետեւէն թագաւոր նստաւ: Առջի բերանը շատ գովելի և բարեպաշտական գործքեր ըրաւ ասիկայ. ջանաց որ կռապաշտութիւնը բոլորովին վերցընէ իր տէրութեանէն, այնքան որ չխնայեց իր Մաաքա ըսուած մօրն ալ, որ կռապաշտութեան մէջ հաստատ կեցեր էր՝ զինքը թագուհիութենէ վար ձգեց: Ասա՝ իր հօրմէն աւելի զօրքը շատցուց, որ միայն Յուդայի ցեղէն իրեք հարիւր հազար ունէր, ու Բենիամինի ցեղէն՝ երկու հարիւր վաթսուն հազար, բոլորը քաջ պատերազմող զինուորներ: Զարեհ եւ թովպացուոց թագաւորը Ասայի վրան եկաւ հազար հազարով (այսինքն միլիոն մը զօրքով) ու իրեք հարիւր պատերազմական կառքերով. Ասա ալ Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրելով՝ անոր դէմը ելաւ, ու մէկէն սաստիկ ջարդ մը տալով՝ աւրեց ցիրուցան ըրաւ զանոնք, և ուրիշ շատ կողոպուտներէն՝ ի զատ՝ եօթը հարիւր կով ու ութը հազար ոչխար անոնցմէ ձեռք ձգեց, որ աս յաղթութեանս համար՝ ի շնորհակալութիւն Աստուծոյ բերաւ զանոնք տաճարը զոհ մատուց: Ետքը Ազարիա մարգարէին խրատովը ժողովուրդը մէյտեղ ժողովեց Ասա. նորէն ուխտ ու դաշինք ըրաւ Աստուծոյ հետ, որ բոլորովին կռապաշտական բաները իր տէրութենէն մաքրէ վերցընէ, միայն Աստուծոյ ծառայէն: Ասա այս պիսի բարի բաները ընելէն ետեւ՝ իր թագաւորութեան ետքի տարիները կամաց կամաց փոխուեցաւ, սկսաւ ծուռ ճամբայ երթալ: Մէյ

մը, որ իր մէջը ու Բաասա ըստած Խորայեւա-
ցւոց թագաւորին մէջ պատերազմ որ բացուե-
ցաւ, Ասա Աստուծոյ չդիմեց՝ ինչպէս առջի ան-
գամը, հապա մարդկային ճամբայ բանեցընելով
ոսկի արծաթ ժողովեց, նաեւ Աստուծոյ տաճարէն
ալ բան առաւ, Ասորւոց թագաւորին խրկեց՝ որ
իրեն կռնակ կենայ օգնէ. և իրեն այսպիսի թե-
րահաւատութեանը համար Անանիա մարգարէն
երբոր զինքը կը խրատէր, Ասա վրան սրդողեցաւ՝
բռնեց մարգարէն բանտը դնել տուաւ, ու աս
բանիս ժողովրդոց մէջէն դէմ խօսողները՝ սպան-
նել տուաւ: Երկրորդ՝ երբոր Ասա իր ծերու-
թեան ատենը մէկ սաստիկ ոտքի ցաւով մը ին-
կաւ սլառկեցաւ, փոխանակ Աստուծոյ դիմելու՝
բժիշկներուն ինկաւ՝ անոնց վրայ իր յոյսը դրաւ,
որ անոնք ալ իրեն ճար մը չկրնալով ընել՝ մեռաւ
իրեն թագաւորութեանը քառսունըմէկ տարին.
թէպէտ և շատ փառաւորութեամբ զինքը թա-
ղեցին:

Գ. Յովսափատ Ասային բարեպաշտ որդին՝
Էտեւէն թագաւորեց, որ իր հօրմէն շատ աւելի
հոգ ու ջանք ցուցուց աստուածապաշտութեան և
արդարութեան կողմանէ. որ ղետապի քահա-
նաներու հետ իշխաններ խրկեց ասդիս անդին իր
ներքեւ եղած բոլոր քաղաքները և գեղերը, որ
երթան աստուածային օրէնքները աղէկ մը սոր-
վեցընեն ժողովրդոցը: Անոր համար Աստուած
ալ օրհնեց իրեն թագաւորութիւնը, որ իր օրե-
րը Յուդայի երկրին ամէն բանը աջող կ'երթար.
անանկ որ՝ տասնըմէկ հարիւր վաթսուն հազար
(այսինքն մէկ միլիոն ու հարիւր վաթսուն հա-
զար) պատերազմող զօրքի տէր եղաւ, և իր բեր-
դերը ու քաղքընները անանկ ամբցուց, որ իրեն

սահմանակից այլազգի տէրութիւնները իրմէ կը վախճնային և տուրք ալ կու տային:

Այսպէս որ մեծցաւ հարուստցաւ Յովսափատ, Աքայաբ Խորայեւացւոյ թագաւորն ալ Ասորւոց դէմ պատերազմ ունենալով՝ Յովսափատ թագաւորին աղաչեց որ իրեն հետ ելլէ. ան ալ չէ չըսաւ, միայն թէ ուզեց որ մարգարէի մը ձեռքով Աստուծոյ կամբը իմանայ: Աքայաբ աս բանիս վրայ իր սուտ մարգարէներուն աւելի հաւտալով՝ որ յաջողութիւն կ'ըսէին, քան թէ Միքիա ճշմարիտ մարգարէին՝ որ ձախորդ գուշակութիւն կ'ընէր ան պատերազմին, այնչափ յորդորեց Յովսափատը՝ որ իր հետ պատերազմ հանեց: Բայց աս պատերազմիս մէջը երբոր յաղթուեցան ու չարաչար մեռաւ Աքայաբ, Յովսափատ ալ ճորով իր անձը խալըսեց Երուսաղէմ դարձաւ. և ասոր համար ծանր յանդիմանութիւն լսեց Յէու մարգարէէն՝ թէ «Դուն ինչո՞ւ Աստուծոյ ատելի մարդուն հետ բարեկամութիւն ըրիր ու անոր խօսքը մոռցիր. իրաւի, ըսաւ, աս բանիս պատիժը կը գտնէիր, եթէ Աստուած քու առջի բարեգործութիւններուդ համար քեզի չխնայէր»: Յովսափատ ալ ասոր վրայ զըջալով՝ նորէն հոգ տարաւ որ իր տէրութեանը մէջ աստուածապաշտութիւնը զարդարուի, ու աստուածային օրէնքները աղէկ պահուին: Ասկէ ետքը Ամոնացիք ու Մովաբացիք և ուրիշ այլազգիներ ալ մէկ եղած՝ Յովսափատի վրայ պատերազմ բացին. Յովսափատ ալ աղօթքով ու պաքով Աստուծոյ օգնականութիւնը խնդրեց՝ անոնց դէմ ելաւ. անոր համար դեռ պատերազմը չսկսած՝ Աստուած թշնամիներուն բանակին մէջ անանկ մէկ վախ մը ու շփոթու-

Թիւն մը ձգեց՝ որ գրեթէ բոլոր մէկզմէկ ջարդելով հատուցին, ու այնչափ բարիք թողուցին հոնտեղը, որ ճորով իրեք օրուան մէջը կրեցին առին Երուսաղէմ բերին: Ասանկ քաջութեամբ քսանըհինգ տարի թագաւորելէն ետքը մեռաւ Յովսափատ: Ինչպէս ըսինք, թէպէտ այսպիսի բարի թագաւոր մըն էր Յովսափատ, բայց ետքը աս պակասութեանս մէջն ալ ինկաւ, որ Ուրուքիայի Աքայաբի տղին հետ ալ բարեկամութենէ ՚ի զատ խնամութիւն ըրաւ, անոր քոյրը Յեզաբելի աղջիկը իր տղին կնիկ առաւ: Անոր համար Աստուծոյ աս պատիժս եկաւ վրան, որ երբոր Ուրուքիայի հետ մէյսեղ ընկերութեամբ նաւեր խրկէր էին որ երթան Սովիերէն ոսկի առնեն բերեն, նաւերնին ճամբան կոտորտեցան:

Ե. Յովրամ Յովսափատի անդրանիկ տղան, որ իր հօրը ատենէն թագաւորութեան բաներու մէջ էր, երբոր անոր մեռնելէն ետեւ ալ ինքնագլուխ որ սկսաւ թագաւորութիւն ընել, իրեն մէկալ վեց եղբայրները, որ իրենց հօրմէն ասդիս անդին քաղաքներու վրայ իշխան դրուած էին, բռնեց մեռցուց, և իր Գողգոթիա ըսուած կնկանը չար խրատովը, որ Աքայաբի ու Յեզաբելի աղջիկն էր, թողուց իր հօրը բարեպաշտութեան ճամբան, ու նորէն կուսապաշտութիւն մը տուց Յուդայի երկիրը՝ Խորայեղացոց պէս: Անոր համար աստուածային պատիժն ալ ետեւէն շատ չուշացաւ վրան հասաւ, որ ներքեւ եղած հարկատու ազգերը իրմէն գլուխ քաշեցին, ու ուրիշներուն հետ մէկ եղած եկան իր երկիրը մտան կողոպտեցին յափշտակեցին. և իր կնիկները ու զաւակները բոլոր՝ որը սպաննեցին, որը գերի

բռնեցին տարին, անանկ որ՝ միայն ամենէն պզտի որդին Ոքոզիա ըսուածը մնաց իր մօրը հետ: Ետքը ինքը Յովրամ ալ չարաչար հիւընդցաւ, փորհարութեամբ (այսինքն իսալով) քիչ մը ատենին մէջ ինկաւ մեռաւ, որ քառսուն տարուան կտրիճ էր. անանկ որ բոլորը ութը տարի թագաւորութիւն ըրաւ:

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Թ.

Յուդայի ցեղին թագաւորները Ոքոզիայէ սկսած ինչո՞ւան Սքազ:

Ա՛մ աշխարհի 3120: (Դ. Թագ. ԺԱ. ԺԴ. ԺԵ. ԺԶ: — Բ. Մնաց. ԻԲ. ԻԳ:)

Չ. Ոքոզիա քսանուերկու տարուան էր՝ երբոր հայրը մեռաւ, անոր տեղը ինքը թագաւոր նստաւ: Ասիկայ ալ բոլորովին Աքայաբի ցեղին կռապաշտութիւնները՝ ու խրայեւացւոց երկիրը եղած անօրէնութիւնները Յուդայի տէրութեան մէջը մտցուց՝ իրեն Գողողիա ըսուած մօրը խրատովը: Մնոր համար մէկ տարիէն աւելի չթագաւորած՝ Սստուծմէ առաւ իր արժանաւոր սլատիժը. որ խրայեւացւոց Յովրամ թագաւորին քովը գտնուելով՝ որ անոր հիւանդտես գացեր էր, հետը մէյտեղ սպաննեց զինքը Յէու թագաւորը, երբոր Սստուծոյ հրամանովը ելաւ բոլոր Աքայաբի ցեղը թրէ անցուց: Գողողիա ալ երբոր տեսաւ որ Ոքոզիան մեռաւ, ինքն ալ շուտ մը ջարդել տուաւ բոլոր թագաւորութեան մնացած ժառանգները, ու ինքը նստաւ բռնեց

Յուդայի թագաւորութիւնը: Ան ատենը Յովսաբէթ Ոքողիայի քոյրը ուրիշ մօրմէն եղած, որ Յովիդայէ քահանայապետին կնիկն էր, Ոքողիայի զաւկըներուն մէջէն ամենէն պզտիկը Յովասըսուած՝ որ մէկ տարուան տղայ էր՝ ազատեց պահէց, ու Յովիդայէ քահանայապետին ձեռքը տուաւ, որ Գողողիայէն գաղտուկ՝ առնէ քովը տաճարը պահէ:

Է. Ետքը աս Յովասը երբոր ալ մեծցաւ ու եօթը տարուան եղաւ՝ Յովիդայէ քահանայապետը ձեռաց տակէն իմացուց բոլոր թագաւորութեան մէջը խօսքի տէր մարդիկներուն ու զօրապետներուն, և մէկ շաբաթ տօնախմբութեան օր մը զասոնք ամէնը մէյտեղ կանչեց տաճարը բերաւ, ու հոնտեղը անոնց առջևը Յովասը՝ գլուխը թագը դրած թագաւոր օծեց. որ ամէնն ալ ուրախութեամբ ծափ զարնելով ցնծումով ընդունեցան՝ կէշքէ «բայ ըսին: Գողողիա որ բանը չէր գիտեր՝ աս ժողովրդոց իրար անցումն որ լսեց, ինքն ալ իր մարդիկներովը վազեց տաճարը գնաց, ու երբոր տեսաւ թագաւորը նըստած՝ ու անոր քովը իշխանները և բոլոր ժողովուրդը՝ որ խնտումով փողեր չալելով օրհնէնք կը կարդային, կատղեցաւ՝ վրայի լաթերը պատուեց, «Աս ի՞նչ դաւաճանութիւն է, ըսաւ, ձեր ըրածը»: Ան ատենը ժողովուրդը անտեղը ուզեցին որ բռնեն սպաննեն զինքը. բայց Յովիդայէ չթողուց, ըսաւ որ տաճարէն դուրս հանեն՝ անանկ մեռցնեն Գողողիան՝ իր խորհրդակիցներուն հետը մէյտեղ: Անկէ ետեւ Յովիդայէ քահանայապետը նոր թագաւորին՝ և իշխաններուն ուխտ ու դաշինք ընել տուաւ, որ կռապաշտական բաները մէջերնէն վերցընեն, ու աս

տուածային օրէնքները աղէկ պահէն. ուստի շուտ մը գացին կործանեցին Բահաղ կուռքին տաճարը՝ որ Գողգոթիան շինել տուեր էր, ու բոլոր Յուդայի երկիրը կուռքերէն և կռապաշտական բաներէն սրբեցին մաքրեցին. ետքը Աստուծոյ տաճարը նորոգելու ալ ձեռք զարկաւ Յովաս, և զան ալ պէտք եղածին պէս շինեց կարգի դրաւ: Ասանկ աստուածապաշտութեամբ ու արդարութեամբ աղէկ կ'երթար Յովաս թագաւորը՝ քանի որ Յովիդայէ քահանայապետը ողջ էր՝ և անոր խրատներովը կը կառավարուէր. բայց երբոր Յովիդայէն մեռաւ, կամաց կամաց իրեն իշխաններուն ծուռ խորհուրդներուն մտիկ ընելով ինքն ալ զԱստուած թողուց, ու սկսաւ կռապաշտութիւն ընել: Աս բանիս վրայ Յովաս թէպէտ շատ խրատուեցաւ մարգարէներէն, բայց չէ թէ միայն շահ մը չեղաւ, հապա Աղարիան ալ Յովիդայէի որդին որ Աստուծոյ խրկած տաճարին սրահին մէջը իրեն խրատ որ տալու եղաւ՝ ըսաւ թէ «Ատանկ ընելով բանդ չյաջողիր», Յովաս այնպէս սրդողեցաւ վրան, որ անոր հօրը իրեն վրայ ըրած երախտիքը բոլորովին մոռնալով՝ անտեղը զինքը քարկոծել տուաւ մեռցուց. որ ան ալ մեռնելու ատենը ըսաւ. «Աստուած տեսնէ՝ ու քու դատաստանդ ընէ»: Անոր համար ասոր մէկու տարին թոյլ տուաւ Աստուած, որ Ասորիները քիչ մը զօրքով Յովասի վրայ եկան, ու իրեն շատուոր զօրքը ջարդելով, թագաւորական գանձը կողոպտեցին առին՝ անանկ ելան տեղերնին դարձան: Ետքը ինքը Յովաս ալ՝ որ աս բանիս համար սիրտը կոտրած հիւժնդցած պառկեր էր, ան ատենը քանի մը հոգի իրեն ծառաներէն մէկ եղած, անմեղ Աղարիա մարգարէին մա-

հուանը ոխը հանելու համար՝ գացին զինքը իր մահիճին մէջը մորթեցին. որ քառասուն տարի թագաւորութիւն ըրաւ :

Բ. Ամասիաս Յովասի որդին քսանը հինգ տարուան՝ երբոր հօրը ետեւէն թագաւոր նստաւ, ան իր հայրը մեռցնողները բռնեց սպաննեց, ու ինքն ալ առջի բերանը բարեպաշտութիւն ցուցուց : Ասիկայ ուղեց որ Եդոմայեցիները որ Յովրամ թագաւորին ատենէն գլուխ քաշէր էին՝ նորէն իր տակը առնէ, և իրեն իրեք հարիւր հազար զօրքը բաւական չսեպելով՝ Իսրայելացւոցմէ ալ հարիւր հազար զօրք՝ հարիւր տաղանդ արծաթ վարձք տուաւ բռնեց, որ չորս հարիւր հազարով անոնց վրայ երթայ : Երբոր Ամասիաս անկապտորաստուած պատերազմիպիտի ելլէր, իրեն մէկ մարգարէ մը եկաւ Աստուծոյ կողմանէ ըսաւ որ՝ « Թէ որ կ'ուղես յաղթութիւն ընել, ան Իսրայելացւոց զօրքը ետ ճամբէ, որ Աստուած հետեւնին չէ » : Ամասիան ալ պատասխան տուաւ թէ՝ « Հապա ան տուած ստակս պարանպ մի երթայ » : Մարգարէն ալ « Ախ վախնար, ըսաւ, Աստուած անոր տեղը քեզի աւելի շատը կու տայ » : Ան ատենը ինքն ալ հնազանդեցաւ, ան Իսրայելացիները մէկդի թողուց՝ միայն իր զօրքովը Եդոմայեցիներուն վրան գնաց, անոնց տասը հազարը ջարդեց, ու տասը հազարն ալ գերի բռնած չարաչար տանջանքով սպաննեց : Բայց աս յաղթութիւնը իրեն գէշ դուռ մը բացաւ. որ Եդոմայեցւոց կուռքերը առաւ Երուսաղէմ բերաւ, ու զԱստուած թողուց՝ սկսաւ զանոնք պաշտել : Ետքը երբոր Աստուծոյ կողմանէ մարգարէն եկաւ զինքը խրատեց՝ թէ « Դուն ի՞նչպէս ան

աստուածները կը պաշտես՝ որ իրենց ժողովուրդը քու ձեռքէդ չկրցան խալըսել, և ասոր համար պատիժդ պիտի Աստուծոյ գտնաս », Ամասիա վրան սրդողէլով քովէն վազնտեց զանիկայ ու ըսաւ. « Թէ որ մէյ մ'ալ բերանդ բանալու ըլլաս քեզ կը մեռցնեմ »: Ետքը Աստուծոյ պատիժը ասանկ Ամասիայի վրան եկաւ, որ երբոր հըպարտացած և իր ուժին վրայ ապաւինած՝ Յովասի Խորայեւացոյ թագաւորին դէմն ալ պատերազմ բացաւ, ան պատերազմին մէջը անանկ չարաչար յաղթուեցաւ որ՝ ինքն ալ բռնուեցաւ՝ ու Խորայեւացիքը ինչուան Երուսաղէմ եկան առին, քաղքին պարիսպները փլցուցին, ու բոլոր ոսկին արծաթը թալէցին տարին: Աս ալ հերիք չէ, Ամասիայի զօրքը իրմէ գլուխ քաշեցին. ինքն ալ որ վախցաւ երեսը ծածկեց Լաքիս քաղաքը փախաւ, ետեէն գացին հոն սպաննեցին զինքը, ու ետքը անկէց մարմինը բերին Երուսաղէմ թաղեցին. որ բոլոր քսանըինը տարի թագաւորութիւն ըրաւ:

Թ. Ողիա կամ Աղարիա Ամասիայի որդին տասնըվեց տարուան էր՝ երբոր թագաւոր դրին իր հօրը ետեէն: Աս ալ առջի տարիները բարեպաշտութեամբ ու աստուածապաշտութեամբ կը կառավարէր իր տէրութիւնը. անոր համար բանը կ'աջողէր, ու յաղթութիւններ կ'ընէր այլազգի թագաւորներուն դէմ. և իր երկիրն ալ շատ շինութիւններ ըրաւ, ու զինուորական բաները անանկ շտկեց կարգի դրաւ, քաղքներուն պարիսպները նորոգեց ամրցուց որ՝ ուրիշ տէրութիւնները ամէնը իրմէ կը վախնային: Բայց ասանկ երջանկութեամբ թագաւորելէն ետքը՝ կամաց կամաց սիրտը այնչափ մեծցաւ հպարտա-

ցաւ որ, ուզեց քահանայական բաներու ալ խառնուիլ: Անոր համար մէկ օր մըն ալ երբոր Աստուծոյ տաճարին մէջ՝ բուրվառը ձեռքը սեղանը ելած քահանայի պէս խունկ որ կը ծխէր, Ազարիա քահանայապետը հետը ուրիշ քահանաներ առած՝ իրեն դիմացը ելաւ ու յանդիմանելով ըսաւ թէ՝ «Ատ քու բանդ չէ, հապա Ահարոնի ցեղին քահանաներուն միայն տուած է՝ որ Աստուծոյ առջև խունկ մատուցանեն. ուստի նայէ չըլլայ թէ ատով Աստուծոյ հաճոյ բան ընելու տեղը՝ զինքը բարկացնես»: Ոգիա թագաւորն ալ քահանայապետին դէմ սաստիկ սրդողելուն ատեն յանկարծակի Աստուծոյ պատիժը վրան հասաւ, որ հոնտեղը չարաչար մարմինը բորոտեցաւ. ասոր եղաւ՝ շուտ մը ձգեց տաճարէն դուրս ելաւ. և անկէ ետեւ իր տունը քաշուեցաւ, անանկ բորոտած կեցաւ ինչուան իր մահը, որ յիսունուերկու տարի թագաւորեց. և ան ատենէն իր Յովաթամ ըսուած որդին դրաւ՝ որ ժողովուրդը կառավարէ:

Ժ. Յովաթամ քսանըհինգ տարուան էր՝ երբոր հօրը մեռնելէն ետեւ սկսաւ ինքնագլուխ թագաւորութիւն ընել, ու տասնըվեց տարի աստուածապաշտութեամբ և խաղաղութեամբ կառավարեց իր տէրութիւնը, և ինքն ալ շատ շինութիւններ ըրաւ իր երկրին մէջը: Ետքը մէկ պատճառով մը հետը պատերազմ որ բացին Ամոնացիները, յաղթեց՝ զանոնք իրեն հարկատու ըրաւ, որ տարին հարիւր տաղանդ արծաթ, տասը հազար քոռ ցորեն, ու տասը հազար քոռ գարի կը բերէր իրեն Ամոնացւոց թագաւորը: Յուդայի տէրութեան վրայ կ'ուզէր ելլել Փակէէ օրդի Ռովմելայ ըսուած Իսրայէ-

լացւոց թագաւորը՝ Ռասոն Ասորւոց թագաւորին հետ. բայց դեռ պատերազմը չսկսած՝ մեռաւ Յովաթամ ու Երուսաղէմ թաղուեցաւ:

ԽԱ. Աբազ Յովաթամի որդին իր հօրը ետեւէն թագաւորութիւնն որ առաւ, Աստուծոյ պատուհասէն չլախնալով՝ որ ժողովրդոց մեղացը համար՝ ինչպէս ըսինք ալ գալու վրայ էր, և ժողովուրդն ալ անոր հօտը առնելով՝ ահա դողի մէջ էր, (որ ան ատենը Լսայի մարգարէն զիրենք մխիթարելու համար՝ իրենց ետքի ազատութիւնը և ան թշնամիներուն կործանումը մարգարէացաւ), այսու ամենայնիւ ինքը մօտիկ չըրաւ՝ նորէն կռապաշտութիւն մտցուց իրեն տէրութեան մէջը, Իսրայելացւոց թագաւորներուն օրինակը նայելով, ու այնչափ չարացաւ որ՝ ուրիշ այլազգի կռապաշտներուն պէս իր տղաքն ալ կուռք երուն առջևը կ'այրէր զոհ կ'ընէր: Ուստի Աստուած ալ վրան սաստիկ բարկանալով թող տուաւ, որ մէյ մը առաջ Ռասոն Ասորւոց թագաւորը եկաւ, որ աղէկ մը զիրենք ջարդելէն ետեւ՝ խել մըն ալ գերի բռնեց Դամասկոս տարաւ: Անոր ետեւէն եկաւ Փակէէն որդի Ռուլմելայ Իսրայելացւոց թագաւորը, ու ինքն ալ անանկ ջարդ մը տուաւ իրենց, որ մէկ օրուան մէջը հարիւր քսան հազար հոգի կոտորուեցան Յուդայի դիէն, ու իրեք հարիւր հազար ալ իրենց կնիկներով տղաքներով Իսրայելացիները գերի բռնեցին, ուրիշ կողոպուտներուն հետը առին Սամարիա տարին, թէպէտ ետքը Ուլգեդ մարգարէին խրատը մռելով խղճացին վրանին, ու իրենց պիտանաւորութիւնը հոգալով՝ անանկ ետ դարձուցին ան ողորմելի գերիները: Բայց ասով ալ երբոր Աբազ իրեն բռնած չար ճամբէն ետ

որ չկեցաւ, Աստուած նորէն Ռասոն Ասորւոց
 թագաւորը՝ ուրիշ այլազգիներուն հետը անոր
 վրան հանեց, որ եկան Յուդայի երկիրներէն
 շատ տեղուանք առին: Ան ատենը Աքազ ալ
 ճարը հատած՝ իր գանձը ու տաճարին գանձը
 ժողովեց Թագաւորութիւնաւոր ըսուած Ասորես-
 տանի թագաւորին խրկեց, որ գայ ինքը անոնց
 ձեռքէն խալըսէ: Բայց անանկ ալ ճար չեղաւ.
 ինչու որ՝ Թագաւորութիւնաւորը ան մէկալ թա-
 գաւորները յաղթելէն ետեւ՝ նորէն ինքն ալ Ա-
 քազին վրան եկաւ, ու իրեն և իր իշխաններուն
 բոլոր մնացած ստակը քաշեց առաւ, զինքը հար-
 կատու ըրաւ: Աքազ աս ամէն թշուառութիւն-
 ները տեսնելով՝ ճար չեղաւ խելքը գլուխը չժող-
 վեց, հապա իրեն կռապաշտութեանը մէջ հաս-
 տատ կեցած՝ մոլորած կ'ըսէր թէ «Ասորեստա-
 նի աստուածները աւելի զօրաւոր են եղեր՝ որ
 զիս յաղթեցին. անոր համար ես ալ այսուհե-
 տեւ ան աստուածները կը պաշտեմ՝ անոնց զոհ
 կ'ընեմ, որ ինծի ալ օգնութիւն հասնին»: ու
 Ղամասիոսի կուռքերուն սեղանին օրինակն որ
 հոն տեսեր էր, անոր պէս երուսաղէմ Աստու-
 ծոյ տաճարին մէջը շինել տուաւ, և անոր վրայ
 ինքն ալ զոհ կը մատուցանէր. ետքը հոն հասաւ
 որ՝ Աստուծոյ տաճարին դռներն ալ բոլորովին
 գոցել տուաւ: Ա. սպիսի անօրէնութեամբ տաս-
 նրովեց տարի թագաւորութիւն ըրաւ Աքազ՝ ու
 անանկ մեռաւ:

Գ Լ Ո Ի Խ Լ

Եղեկիա քաղաւորին պատմութիւնը, և իր ետեւէն հասած
Յուդայի ցեղին քաղաւորները՝ ինչպէս վերջը :

ԱՄ աշխարհի 3278. (Գ. Թագ. ԺԸ. ԺԹ. Ի. ԻԱ. —
Բ. Մնաց. ԻԹ. Լ. ԼԱ.)

Ժ. Բ. Աբազի ետեւէն՝ Եղեկիա անոր որդին
Թագաւորութիւնը առաւ, որ քսանըհինգ տա-
րուան էր: Սորոյ պէս բարեպաշտ ու աստուա-
ծավախ Թագաւոր չեղաւ բոլոր Յուդայի ցեղին
Թագաւորներուն մէջ, որ նստելուն պէս՝ իր հօր
մէն և անկէ առջի Թագաւորներէն մտած բոլոր
կուռքերը ու կռապաշտական բաները ջնջեց
վերցուց, Սատուծոյ տաճարին դուռը նորէն
բացաւ՝ առջինին պէս մաքրեց զարդարեց տաճա-
րը, և քահանաները ու Ղետացիները իրենց
կարգին կանոնին մէջ դրաւ, որ անպակաս զոհե-
րը ու պատարագները ըլլան՝ ինչպէս որ Դաւիթ
և Սողոմոն սահմաներ էին, ու աստուածային
տօները իրենց ատենովը կատարուին: Նաև իր
նստած առջի տարին՝ բոլոր Խորայեւացւոց երկի-
րը չորս դին թղթով մարդիկ խաւրեց, ու յոր-
դորեւով՝ մէկալ Խորայեւացւոց ցեղերէն ալ շատ
մարդ ժողովեց Երուսաղէմ բերաւ, և անոնց
հետ մէյտեղ անանկ փառաւոր զատկի տօնա-
խմբութիւն մը ըրաւ, որ Սողոմոնի ատենէն ՚ի
վեր՝ այնպիսի աստուածապաշտութեան հանդէս
տաճարին մէջը եղած չէր. որ երկու հազար
կով՝ ու տասներեօթը հազար ոչխար Սատուծոյ
զոհ ըրին: Եւ տասներորս օր աս տօնախմբու-

Թիւնը դիմանալէն ետե՛ւ ժողովուրդը իրենց տեղն որ դարձան, այնուհետեւ սկսան կուռքերը վերցընել, ու կատարեալ աստուածպաշտու թիւն ընել։ Մնոր համար Աստուած ալ Եզեկիա Թագաւորին բանը աջողեց, որ իր հօրը Ժամանակէն կորսընցուցած տեղուանքը նորէն այլադէիներուն ձեռքէն ետ առաւ, սկսաւ իր տէրութեան սահմանը մեծցընել, ու ժովնալ։

Այսու կերպով երբոր Ասորեստանի Թագաւորին տուրքն ալ չուզեց վճարել, որ ինչպէս ըսինք՝ իր հօրը ատենէն ՚ի վեր վրանին դրած էր, ան պատճառովը իրեն Թագաւորութեանը տասնըչորս տարին՝ Սենեքերիմ Ասորեստանի Թագաւորը սաստիկ ուժով Եզեկիայի վրայ պատերազմի ելաւ, ու ետեւէ ետեւ քաղաքները առնելով առաջ որ եկաւ՝ Լաբիս ըսուած քաղաքը որ հասաւ, ալ Եզեկիա վախցաւ թէ Երուսաղէմ ալ կու գայ կ'առնէ. անոր համար շատ տաղանդար ծախ ու ոսկի ճարեց ժողովեց իրեն խրկեց՝ որ հետը հաշտութիւն ընէ՝ վրայէն երթայ։ Բայց Սենեքերիմ զան հերիք չսեպելով՝ այսու ամենայնիւ հպարտութեամբ խրկեց Ռափսակ ըսուած իր մեծ զօրապետը, որ երթայ Եզեկիայի ըսէ թէ «Ճար չկայ պէտք է որ քաղքիդ դռները ինծի բանաս, որ գամ առանց մէկու մը զեն հասցընելու խաղաղութեամբ ներս մտնեմ»։ Ռափսակն ալ եկաւ, ու քաղքին պարսպին առջևը կեցած բոլոր ժողովրդոց կանչելով ըսաւ թէ՝ «Եզեկիայի բերանը նայելով՝ ձեր Աստուծոյն վրայ յոյս մ'ունենաք՝ որ ձեզ իմ ձեռքէս խաղցէ. ո՛ւր է, ըսաւ, ինծի կրցան դէմ կենալ այնչափ երկիրներուն աստուածները, որ ես իմ ուժովս զամէնը յաղթեցի ներքևս առի,

որ ձեր Աստուածը Երուսաղէմը իմ ձեռքէս ազատէ» : Աս հայհոյական բաներս որ լսեց Եզեկիա՝ սոսկալով վրայի լաթերը պատուեց, ու մէկ քուրձ մը առաւ հագաւ՝ անանկ խոնարհութեամբ ելաւ Աստուծոյ տաճարը գնաց՝ սկսաւ աղաչել պաղատիլ, որ ասոր ճարը ինքն հոգայ իր անհուն ողորմութեամբը. նաև մարդիկ խրկեց Եսայի մարգարէին ըսաւ թէ՝ « Հիմա է նեղութեան և տառապանաց օրը. քու աղօթից կը կարօտինք, որ Աստուած աս Ռափսակայ հայհոյական խօսքերը լսէ՝ ու մեզի ողորմի » : Եսայի մարգարէն ալ ան մարդիկը նորէն Եզեկիայի դարձուց խրկեց, որ իրեն ըսեն թէ սիրտը ամուր բռնէ չլախնայ՝ Աստուած կեցեր է, որ Սենեքերիմօջ Երուսաղէմ մտնէ՝ և ոչ գայ պաշարէ, հապա խախը խայտառակ եղած ետ դառնայ ուսկից որ եկաւ նէ : Եւ շատ չուշացաւ՝ անանկ մարգարէին ըսածին պէս եղաւ. որ անոր ետեւի գիշերը Աստուած մէկ հրեշտակ մը խրկեց Սենեքերիմի բանակը, ու հոնտեղը հարիւր ութսունհինգ հազար հոգի սպաննեց գետինը փռեց : Սենեքերիմ առտուանց որ ելաւ աս բանս տեսաւ՝ ինքն ալ արտօրնօք մնացած ներովը փախաւ Նինուէ իր երկիրը գնաց, և հոն ալ շատ չանցաւ՝ որ իր երկու որդիքը մէկ պատճառով մը զինքը սպաննեցին, ու իրենք Հայաստան փախան :

Ետքը ինչպէս կ'ըսեն ան սաստիկ նեղութեան՝ Եզեկիայի վրայ մէկ ծանր հիւանդութիւն մը եկաւ, անանկ որ՝ Եսայի մարգարէն երբոր քովը գնաց տեսնելու, իրեն ըսաւ թէ « Կտակդ ըրէ՝ դու կը մեռնիս չէս խալըսիր » : Եզեկիան ալ ան ատենը լալով Աստուծոյ դիմեց որ իրեն

ողորմի. Աստուած ալ նորէն քովը խաւրեց Եսայի մարգարէն, որ իրեն ըսաւ թէ՝ «Բու աղօթքդ լսեցի. ուստի քեզի անանկ կատարեալ բժշկութիւն կու տամ, որ ասկէց իրեք օրէն կարող ըլլաս ոտքի վրայ ելլել՝ տաճարը երթալ»։ Եւ ահա ասկէ ՚ի զատ՝ Եզեկիայի խոստացաւ թէ տասնըհինգ տարի ալ պիտի ապրի, և Սենեքերիմի ձեռքէն բոլորովին պիտոր խալսի ինքը՝ և Երուսաղէմ քաղաքը. ետքը աս ըսածներուս ճշմարտութեանը՝ Եսայի մարգարէն նշան ալ տուաւ իրեն, որ Աքազու ըսուած արեւի ժամացուցին շուքը հրաշքով տասը աստիճան ետ շարժի։ Եզեկիա ալ անանկ ըսածին պէս կատարեալ որ ողջնցաւ՝ ՚ի շնորհակալութիւն Աստուծոյ ան օրհնութիւնը շինեց՝ որ կը սկըսի. Եսայի ի վերջոյն Ան ատենը Բաբելացոց թագաւորն ալ որ Եզեկիայի հետ բարեկամ էր, անոր հրաշքով եղած բժշկութիւնը լսելով՝ ինքն ալ դեսպաններով իրեն աչքիւլուսի թուղթ խրկեց, ու ընծաներ ալ հետը։ Եզեկիա շատ սիրով ընդունեց անոր դեսպանները, ու պարծենալով առջնին բացուեցաւ՝ բոլոր իր ունեցած մեծութիւնը և հարստութիւնը ցուց իրենց։ Բայց աս բանս Աստուած չհաւնեցաւ. ուստի իրկեց Եսայի մարգարէն, որ Աստուծոյ կողմանէ եկաւ յանդիմանեց զինքը, ու ըսաւ թէ՝ «Մէկ օր մը ատ բոլոր ցուցըցած բաներդ Բաբելոն պիտոր երթան, ու քու տղաքներդ ալ թուներդ ալ Բաբելացոց թագաւորին քով պիտի ծառայ ըլլան»։ Եզեկիա ալ աս չափիս շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ, որ իր օրը պիտի չըլլայ ան թշուառութիւնները։ Այսպիսի բարեպաշտութեամբ քսանըինը տարի թագաւոր

րելէն ետքը՝ մեռաւ Եղեկիա, ու Երուսաղէմ՝
քաղաքը փառաւորապէս թաղուեցաւ:

Ժ. Եղեկիայի ետեւէն թագաւոր նստաւ
Մանասէ իր որդին, որ տասուերկու տարուան
տղայ էր. բայց վարքը ամենեւին չէր նմաներ
հօրը բարեպաշտութեանը: Սնոր համար տէ-
րութիւնը առածին պէս՝ փոխեց իր հօրը դրած
ճամբան, նորէն կռապաշտութեան դարձուց ժո-
ղովուրդը, ու անանկ ըրաւ որ՝ ալ այլազգիներ-
ուն մէջը կուռք չմնաց որ չառնէ պաշտել չտայ
ժողովրդոցը. նաև Աստուծոյ տաճարին մէջը
կուռք տնկեց՝ տաճարը պղծեց կռատուն ըրաւ,
ու իր տղոցմէն ալ ան կուռքերուն զոհ կը մատու-
ցանէր ուրիշ կռապաշտներուն պէս. նաև կա-
խարդական՝ և ուրիշ այսպիսի կերպ կերպ չար
բաներուն տուեր էր զինքը: Աս ալ հերիք չէ,
իրեն քարոզողները խրատ տուողները՝ որ ետ կե-
նայ այսպիսի անօրէնութենէն՝ կը բռնէր կը
սպաննէր. որ անանկ շատ անմեղ մարդու արիւն
մտաւ, և ասոնցմէ մէկն ալ կ'ըսեն թէ Եսայի
մարգարէն եղաւ, որ զինքը խրատելուն համար՝
փայտէ սղոցով (այսինքն տէստէրէով) մէջքէն
երկուք կտրել տուաւ՝ այնպէս չարաչար սպան-
նեց: Աս Մանասէին ըրած անօրէնութիւննե-
րը, որ անցուց բոլոր իրմէ առջի եղած Յուդայ
և Իսրայելի չար թագաւորներուն ըրածները,
այնչափ սրդողջուց զԱստուած, որ ալ կատարեալ
վճիռը կտրեց ըսաւ թէ՝ « Ինչպէս Իսրայելա-
ցուց թագաւորութիւնը բոլորովին ջնջեցի վեր-
ջուցի, ասանկ Յուդայի տէրութիւնն ալ պիտի
ջնջեմ »: Բայց այսու ամենայնիւ իր անհուն ո-
ղորմութեամբը՝ ուզելով որ Մանասէ ապաշխա-
րութեան օրինակ մը ըլլայ բոլոր աշխարհքիս,

Թող տուաւ որ Ասորեստանի Թագաւորը գայ
Երուսաղէմը առնէ, ու Մանասէն երկաթէ շըղ-
Թաներով կապած Բաբելոն տանի, և հոն բան-
տին մէջը Աստուած իրեն չնորհք տուաւ որ
Ճանչնայ իր ըրածները՝ ու մեղայ գոչէ Աստու-
ծոյ, և ապաշխարելով, ինչպէս կ'աւանդեն՝ ան
զղջական աղօթքը ընէ, որ կը սկսի. Տէր աստու-
ծաւ, Ասորեստանի Արամայի աստուծոյ Ետքը ասանկ որ
սրտանց դարձի եկաւ Մանասէն, Աստուած ալ
իրեն ողորմեցաւ, որ ան գերութենէն ազատեց
նորէն իր առջի Թագաւորութիւնը դարձուց. ու
ինքն ալ անկէ ետեւ Աստուծոյ առջեւ խոնար-
հած՝ վերցուց բոլոր իր դրած կուռքերը և կռա-
պաշտական բաները, ու հրամայեց որ առջինին
պէս աստուածապաշտութիւն ըլլայ, և մնացած
կեանքը բարեպաշտութեամբ անցընելով՝ յի-
սունը հինգ տարի Թագաւորութիւն ընելէն ետ-
քը խաղաղութեամբ մեռաւ:

ԺԴ. Ամոն Մանասէի որդին քսանութեակու
տարուան Թագաւոր նստաւ իր հօրը ետեւէն.
ասիկայ իր հօրը առջի չար ճամբուն հետեւե-
ցաւ, նորէն կռապաշտութիւն մտցուց, բայց ա-
նոր ապաշխարութեան չնայեցաւ՝ բարի օրինակ
չառաւ: Ասոր համար Աստուած ալ զինքը պատ-
ժեց, որ Թագաւորութեանը տասութեակու տա-
րին իր ծառաները գացին տանը մէջ զինքը բռ-
նեցին սպաննեցին՝ որ տեղը ուրիշ մը Թագաւոր
նստեցընէն:

ԺԵ. Ետքը Ժողովուրդը մէկ եկած՝ Թագա-
ւորին սպաննողները մեռցուցին, ու Յովսիա ը-
ստած Ամոնի որդին (որ ութ տարուան անմեղ
տղայ մըն էր) առին Թագաւոր նստեցուցին: Աս
Յովսիան խիստ բարեպաշտ ըլլալով՝ բոլոր իր

Հօրը դրած կուռքերը և անկէց առաջ ալ մնացած կռապաշտական բաները ուզեց որ վերցընէ մաքրէ Յուդայի երկրէն. նաև բոլոր Խորայեղացւոց երկրէն ձեռքը հասած տեղուանքը կուռքերը ու անոնց սեղանները կործանեց. ինչպէս որ իրեք հարիւր վաթսուէ տարիի չափ առաջ մարգարէն ըսեր էր Յերոբոամի Խորայեղացւոց թագաւորին: Անկէ ետքը Յովսիա երբոր ձեռք զարկաւ որ Աստուծոյ տաճարը նորոգէ զարդարէ, տաճարին մէջը քահանաները խառնել շնորհէնին՝ օրինաց գիրք մը գտան հնուց՝ ինչպէս ոմանք կ'ըսեն Մովսէս մարգարէին ձեռքովը դրած. աս գիրքս երբոր թագաւորին առջևը տարին կարդացին, և հօն հասան՝ որ մէջը աստուածային օրէնքները չպահողներուն պատիժները կը գրէր, ան ատենը թագաւորը միտքը բերելով թէ՛ իր հայրը և իրեն պապերը ինչէր ըրեր են Աստուծոյ դէմ, որով զԱստուած այնչափ սրգողցուցեր են, սաստիկ կսկիծէն վրայի լաթերը բռնեց պատռեց, ու շուտ մը մարդիկ խրկեց որ երթան մէկ մարգարէի մը հարցընեն թէ՛ ինտո՞ր պիտոր ըլլայ իրենց բանը: Մարդիկն ալ երբոր գացին Ողդան ըսուած մէկ կնիկ մարգարէի մը քով, անիկայ Աստուծոյ դիէն աւնոնց ըսաւ թէ՛ «Բոլոր ան գրքին մէջի գրած պատիժները պիտի գան. բայց թագաւորին բաւեալաշտութեանը համար Աստուած իրեն կ'ողորմի, որ ինչուան իր մահը խաղաղութեամբ ապրի, որ ան գալու վայերը չտեսնէ»: Յովսիա թագաւորը աս բանս լսածին պէս՝ բոլոր իշխանները քովը ժողովեց, և անանկ միաբան ժողովուրդն ալ մէկտեղ գացին տաճարը, ու հօն նորէն ան գրքին բաները առջևնին կարդալէն ե-

տե՛ղ ուխտ ու դաշինք ըրին, որ անկէ ետեւ Աստուծոյ պատուիրանքները բոլոր սրտով պահեն՝ ու կուռքերուն բաները մէջերնէն վերցընեն, և Աստուծոյմիայն հաւատարմութեամբ ծառայեն: Ասանկ պատուիրանապահութեամբ շտկուեցաւ բոլոր ժողովուրդը՝ Յովսիա թագաւորին բարի օրինակը միշտ առջնին ունենալով: Նաեւ ասկէ ՚ի զատ Յովսիա մէկ փառաւոր զատիկ մըն ալ ըրաւ բուն մովսիսական օրինաց ըսածին պէս, անանկ որ՝ նմանը իրմէ առաջ մէկ թագաւոր մը չէր ըրած, որ երսուն հազար ոչխար ու այծ, և իրեք հազար կով զոհեց ան ատենը. և Աստուծոյ տապանակն ալ մեծարանքով առաւ տաճարին մէջը իր տեղը դրաւ: Աս ամէն բարիքները Յովսիա ընելէն ետքը՝ իր թագաւորութեան երսունըմէկ տարին կամեցաւ Աստուած որ ալ աշխարհքէս զինքը վերցընէ, ու ժողովրդոց վրան գալու պատիժները չտեսնէ՝ ինչպէս շատ անգամ սպառնացեր էր. անոր համար թոյլ տուաւ որ ինքիւրեն պատերազմ բանայ Նեքաւով ըսուած Եգիպտացւոց թագաւորին դէմ, որ Ասորեստանի վրայ ելեր էր պատերազմ կ'երթար: Աս պատերազմիս մէջը Յովսիա մէկ նետով մը չարաչար զարնուեցաւ, անանկ որ ինչուան Երուսաղէմ բերին նէ՛ մեռաւ. ու իրեն մահուանը համար սաստիկ սուգ մտաւ ժողովուրդը, և փառաւորապէս իր գերեզմանը տարին թաղեցին, ու Երեմիա մարգարէն ալ վրան ողբ մը շինեց:

Ժ. Ե. Յովսիայի ետեէն ժողովուրդը անոր տղոցը մէկը Յովաքազ ըսուած քսանուիրեք տարուան՝ թագաւոր դրին վրանին, որ իրեն հօրը բարեպաշտութիւնը թողուց, անկէ առջի չար թագաւորներուն հետեւեցաւ: Անոր համար Աս-

տուած ալ իրեն թագաւորութիւնը կարճըցուց, անանկ որ՝ իրեք ամսէն ետքը երբոր ան վերը ըսուած Ներաւով Եգիպտացոց թագաւորը Ասորոց պատերազմէն դարձաւ, Երուսաղէմ եկաւ՝ Յովաքաղ թագաւորը աթուէն ձգեց, ու շղթաներով կապած՝ առաւ հետը Եգիպտոս տաւ, որ հոն մեռաւ: Եւ իր տեղը թագաւոր դրաւ անոր մեծ եղբայրը քսանը հինգ տարուան՝ Եղիակիմ ըսուած, որ ինքը փոխեց անունը Յովակիմ դրաւ, ու վրան ծանր տուրքեր կապեց որ տարիէ տարի իրեն վճարէ:

ԺԵ. Աս Եղիակիմ կամ Յովակիմ ըսուածս ալ չէ թէ միայն իր Յովսիա հօրը նման չելաւ, հապա մէկալ եղբօրմէն ալ չար ու անօրէն ճամբայ բռնեց. և թէպէտ շատ անգամ կը խրատէր զինքը Երեմիա մարգարէն, բայց շահ մը չէր ընէր: Ուստի չորս տարիէն ետեւ Նաբուգոդոնոսոր Բաբելոնացոց թագաւորը եկաւ Երուսաղէմ առաւ, ու Յովակիմ թագաւորը շղթաներով կապած բռնեց Բաբելոն տարաւ, և քիչ մը ատեն քովը պահելէն ետեւ՝ վրան ծանր տուրք դրած անանկ թող տուաւ: Յովակիմ ալ առջի բերանը աս տուրքս վճարեց. բայց ետքը գլուխ որ քաշեց ապստամբեցաւ Նաբուգոդոնոսորէն, ան ատենը նորէն վրան եկան Բաբելոնացիքը ու Քաղդէացիքը, և երկայն ատեն հետը պատերազմ ընելով՝ վերջը Երուսաղէմ առին մտան կողոպտեցին, ու Յովակիմ թագաւորն ալ տասներմէկ տարի թագաւորելէն ետեւ չարաչար սպաննեցին:

ԺԶ. Ետեւէն թագաւոր նստաւ իրեն որդին Յեքոնիա՝ որ Յովակիմ ալ կ'ըսուէր, տասներու թը տարուան, ասոր չարութիւնն ալ իր հօրմէն

վար չէր մնար: Ուստի շատ չանցաւ իրեք ամսէն ետքը նորէն եկաւ Նաբուգոդոնոսոր՝ Երուսաղէմը պաշարեց առաւ, և բոլոր քաղքին ու տաճարին ոսկին ու արծաթը կողոպտելով, նաեւ թագաւորն ալ իր բոլոր պալատի մարդիկներովը ու իշխաններովը և ուրիշ հազարաւոր գերիներով՝ Երուսաղէմէն հանեց Բաբելոն տարաւ, և հոն մնացածներուն վրայ թագաւոր դրաւ իրեն իշխանութեաններքեւ: Սեդեկիա ըստուած վերը յիշուած Յովսիա թագաւորին պզտի տղան՝ քսանըմէկ տարուան:

ԺԹ. Ս. Սեդեկիայի չարութիւնները և նորէնութիւնները անցուց իր եղբայրներուն ըրածը, անանկ որ՝ իր չար օրինակովը բոլոր ձեռքին տակը եղող ժողովուրդն ալ աւրեց, որ կռապաշտներէն վար չէին մնար, և ամենեւին մարգարէից քարոզութիւնները չէին մոեր, հապածաղը ալ կ'ընէին մարգարէներն: Անոր համար թոյլ տուաւ Աստուած, որ իրենց երդումին դէմ՝ նորէն գլուխ քաշեն Նաբուգոդոնոսոր թագաւորէն, որ անոր ձեռքովը ալ բոլոր բովանդակ ջընջէ վերցընէ աս Յուդայի ցեղի մնացած տէրութիւնը, ինչպէս Իսրայելացւոց տասը ցեղինը առաջ ըրեր էր: Այսպէս որ ըրին, Նաբուգոդոնոսոր ալ անհամար զօրքով նորէն Հրէաստան եկաւ, ու առաջ եգիպտացիքը յաղթելով՝ որ Հրէից օգնական եկեր էին, ետքը գնաց Երուսաղէմի վրայ, և երկու տարի չարաչար պաշարէն ետեւ՝ սաստիկ ուժով մը վրայ տուաւ պարբապին մէկ կողմէն փլցուց քաղաքը մտաւ: Ան տենը գիշերանց քաղքի մարդիկը փախչող փախչողի, անոնց հետ Սեդեկիա թագաւորն ալ քաղքէն դուրս սկրդեցաւ ելաւ որ փախչի. Քաղ-

դէպքիք զինքը ճանչցան՝ ու ետեւէն ինկան բռնեցին՝ Նաբուգոդոնոսորի առջևը տարին. Նաբուգոդոնոսոր ալ իրեն ըրած անհաւատարմութիւնը երեսը զարնելով՝ հոն բերել տուաւ իրեն տղաքը և իր խորհրդակից իշխանները՝ ու աչացը առջևը զանոնք սպաննել տուաւ. ետքը իրեն երկու աչքն ալ հանել տուաւ, ու շղթաներով կապած անանկ Բաբելոն տարաւ:

Ետքը Նաբուգարդան դահճապետ ըստած՝ Նաբուգոդոնոսորի իշխաններէն մէկը Երուսաղէմէկաւ, Ստուծոյ տաճարը ու Թագաւորին պալատը (Թալէց՝ ամէն բանը վերցուց, ու կրակ տուաւ այրեց, և քաղաքին պարիսպները հիմնայատակ փլցուց. ու բոլոր մեծամեծքը և ունեոր մարդիկը բռնեց Բաբելոն գերի տարաւ, անանկ որ՝ միայն աղքատները ու բանի չեկող անշահ մարդիկը և երկրագործները հոն մնացին, և ան մնացած Ժողովրդին վրայ Նաբուգոդոնոսորի հրամանովը Հրէից ազգէն մէկ իշխան մը դրաւ՝ Գոդոդիա ըստած որդի Սքիկամայ, որ Մասեփա կը նստէր: Սքիկայ քիչ մը ատեն խաղաղութեամբ կառավարեց, ինչուան որ մէկ ուրիշ մարդ մը Յուդայի Թագաւորական ցեղէն Խամայէլ որդի Նաթանայ ըստած՝ գնաց խաբեբայութեամբ ան Գոդոդիան իրեն հետը միաբանած Հրէաներովը սպաննեց, ու ետքը երբոր անկէց Թալլած բաներովը ելեր կը փախչէր, Յովնաթան որդի Կարէի ըստած մէկ մը՝ զօրքով անոր ետեւէն ինկաւ, որ ան ալ Թալլած բաները Թողուց՝ ճորով գլուխը փրցուց Ամոնացուց Թագաւորին քովը գնաց, որ իրեն դրդմամբը Գոդոդիան սպաննեք էր: Ետքը աս Յովնաթան ըստածս, որ ան մնացած Հրէաները քովը Ժող-

վաճ՝ ինքը անոնց իշխանութիւն կ'ընէր, իրեն սիրտն ալ վախ մտաւ թէ Քաղղէացիք նորէն իր վրայ ալ գան. և տսոր համար թէպէտ հարցուց Երեմիա մարգարէին, և անկէջ ալ Աստուծոյ հրամանովը լսեց, որ ըսաւ թէ չվախնայ տեղէն չշարժի, բայց այսու ամենայնիւ Երեմիայի խօսքը չմռեց՝ բոլոր ժողովուրդը մէյտեղ առաւ Եգիպտոս փախաւ. որ ետքը հոն իրենց պատիժնին տուաւ Աստուած:

Այսպէս բոլոր Խորայեւացւոց թագաւորութիւնը Սաւուղէն սկսած հինգ հարիւր ութը տարի քչեւէն ետեւ, և իրեք հարիւր ութսունը ութը տարի՝ տասը ցեղին տէրութեանը բաժնուեւէն, և հարիւր երսունըչորս տարի անոնց թագաւորութիւնը վերցուեւէն՝ բոլորովին վերջացաւ Յուդայի թագաւորութիւնն ալ, ինչպէս շատ անգամ սպառնացեր էր Աստուած՝ իրենց մեղքերը և անօրէնութիւնները մարգարէներուն (և մանաւանդ Երեմիա մարգարէին) բերնովը երեսնին տալով, ու ըսելով որ թէ որ չդառնան՝ զիրենք բոլորովին պիտի կործանէ, և այլազգիներուն ձեռքը գերութեան պիտոր մատնէ, ինտոր եղաւ: Անկէջ եօթանասուն տարիէն ետեւ թէպէտ նորէն ողորմեցաւ Աստուած՝ որ իրենց երկիրը դառնան, բայց միշտ ուրիշի տէրութեան ներքեւ եղան, և մէյ մըն ալ ան իրենց առջի ինքնագլուխ աղատութիւնը ձեռք չձգեցին. ինչպէս որ կարգով իր տեղովը պիտի պատմենք: Հիմա ասկէ ետքը պատշաճ կ'երեւայ որ՝ մասնաւոր անձանց վերաբերեալ պատմութիւնները դնենք, որ Խորայեւացւոց և Յուդայի թագաւորութեան, կամ ետքը՝ անոնց գերութեան ատենը եղեր են:

Մ Ա Ս Ն Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆ ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԱՆՁԱՆՅ. ՈՐ
ԻՍՐԱՅԵԼԱՅԻՈՅ ԹԱԳԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ. ԿԱՄ ԵՏՔԸ
ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵՆԸ ԵՂԵՐ ԵՆ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

Պ ա տ մ ո շ ր ի ձ և Տ ո ր ի ր ա յ :

Աճաշխարհի 3290:

Տ Ո Ր Ի Թ Ի սրայեւացի էր Նեփթաղիմի ցեղէն՝ Թեղբուէ ըսուած քաղքէն, Իսրայեւացւոց տասը ցեղին կռապաշտութեան ատենը, որ ինքը միշտ աստուած պաշտութեամբ և բարեպաշտութեամբ ապրելով՝ ան Յերոբուլամի դրած հորթերը չէր պաշտեր, հապա մովսիսական օրինաց հետևելով, ամէն աստուածային տօնախմբութեան օրերը կ'ելէր Յուդայի երկիրը կ'անցնէր՝ Երուսաղէմ տաճարը կ'երթար, հօն իր ուխտը և աղօթքը կը կատարէր: Երբոր Իսրայեւացւոց տասը ցեղը գերի տարաւ Սաղմանասար Ասորեստանի թագաւորը, Տորիթ ալ հետերնին առնուեցաւ Նինուէ գնաց. ու հօն ալ իր Աննա ըսուած կնկանը հետ՝ մէկհատիկ Տորիա տղեկովը ան կռապաշտներուն մէջը իր բարեպաշտութիւնը չթողուց, և իրեն ազգին գերիներուն շատ օգնութիւն կը հասնէր: Անոր համար Աս-

տուած ալ զինքը օրհնեց, որ Սաղմանասար Թա-
գաւորին այնչափ սիրելի եղաւ որ՝ իրեն վաճա-
ռական (այսինքն վէքիլխարձ) ըրաւ, ու Տօբի-
թի ազատութիւն տուաւ՝ որ ուր ուզէ նէ եր-
թայ քալէ: Սաղմանասարին ետեւէն երբոր Սե-
նեքերիմ Թագաւոր եղաւ, ու Եզեկիային պա-
տերազմէն (ինչպէս վերը ըսինք) յաղթուած
դարձաւ նէ՝ իր տակը եղած Խորայեւացոց հետ
սաստիկ Թշնամութեամբ կը վարուէր, և շատ
մարդիկ կը բռնէր կը սպաննէր: Տօբիթ ալ գի-
շերանց գաղտուկ կ'երթար ան մեռելները կը
Թաղէր. աս բանիս համար Թագաւորը ուզեց
որ Տօբիթն ալ սպաննէ. ան ալ փախաւ երեսը
պահեց. ուստի Տօբիթի բոլոր ունեցածը Թագա-
ւորական դիէն յափշտակեցին: Երբոր սպան-
նուեցաւ Սենեքերիմ, Տօբիթ նորէն իր տունը
դարձաւ, և իր առջի բարեպաշտական դործքերը
ձեռքէ չէր Թողուր կ'ընէր: Ինչպէս մէկ օր մըն
ալ փառաւոր սեղան պատրաստած իր ազգական
ներուն հետ կերակուր որ պիտի ուտէր, սիրտը
չգիմացաւ՝ իր Տօբիա որդին խրկեց որ երթայ
պտըտի՝ Խորայեւացոց ազգէն աղքատ ու կարօտ
մը որ գտնէ նէ, բերէ իրենց հետ սեղան նստե-
ցնէ. գնաց տղան ու շուտ մը դարձաւ հօրը
պատմեց թէ՝ Խորայեւացոցմէ մէկ մը սպաննած
փողոցը ձգուած է: Աս օր լեց Տօբիթ, առջևի
կերակուրը Թողուց՝ շուտ մը գնաց վերցուց ան
մեռելը տուն բերաւ՝ գաղտուկ պահեց, ու ետքը
գիշերանց մարդ չիմացած գնաց Թաղեց զանի-
կայ, և ան գիշերը մովսիսական օրինաց ըսածին
պէս՝ պիղծ սեպուեւելով՝ տունը չմտաւ պառկելու,
հապա դուրսը պատին տակը յոգնած կռնդին
վրայ ինկաւ, ու աչքը բաց հոն քնանալուն ատեն

վերէն ճնշողութենէն որ կը ծրտէին, ան ծիրտը տաք տաք Տօբիթի աչացը մէջ երթալով՝ աչուրները կուրցաւ, անանկ որ՝ ալ ճար չեղաւ բացուելու: Բայց Տօբիթ աս նեղութիւնս ալ, որ եղբայրսիրութեան պատճառով իրեն հանդիպեցաւ, զարմանալի համբերութեամբ կը քաշէր, ու փառք կու տար Աստուծոյ. մանաւանդ երբոր անկէ ետեւ աղքատութիւնն ալ աւելի վերան կոխեց, անանկ որ միայն կնկանը ձեռքը կը նայէր, որ անսկիայ մանած մանեւով խղճաբար իր տունը կը պահէր: Աս թշուառութեանս մէջը Տօբիթ կարծելով թէ ալ ինքը պիտի մեռնի երթայ, քովը կանչեց իր մէկ հատիկ Տօբիա որդին, անոր բարի բարի խրատներ կտակ ընելով՝ ապսպրեց որ ելլէ Մարաց երկիրը երթայ, որ հոն Գաբայէլ ըսուած մէկ մարդէ մը իր առտենով տասը քանքար (կամ քէսէ) փոխ տուած ստակը առնէ իրեն բերէ, անոր ձեռաց գիրն ալ հանեց տղին տուաւ: Տօբիան ալ աս ճամբորդութեանս ընկեր գտնելու համար տնէն դուրս ելածին պէս՝ շուտ մը առջևը մէկ կտրիճ մը տեսաւ ճամբորդի կերպարանքով, որ ան Ռափայէլ հրեշտակն էր, որ Աստուած իրեն խրիկեր էր. ինքն ալ զանսկիայ կանչեց առաւ իր հօրը քովը բերաւ: Տօբիթն ալ հրեշտակին ըսածին պէս՝ կարծելով թէ ինքը Անանիայի իր բարեկամին որդին է, ուրախութեամբ Տօբիան անոր յանձնեց՝ որ Մարաց երկիրը տանի, և հետը խօսք դրաւ որ իրեն օրը դրամ մը վարձք տայ, ու իր կերակուրը, և աս գործքս կատարելէն ու առողջութեամբ դառնալէն ետքը՝ խօսք տուաւ ուրիշ բան ալ իրեն տալու, ու այնպէս օրհնելով զիրենք ճամբայ դրաւ:

Երբոր ասոնք գացին Եփրատ գետը հասան, ու Տոբիա գետին քովը գնաց որ քիչ մը լուացուի հանգչի, յանկարծակի անդիէն մէկ մեծ ձուկ մը վրան վազեց. ան ատենը Ռափայէլ հրեշտակը իրեն ըսաւ թէ «Մի վախնար՝ բռնէ դուրս քաշէ». ան ալ ցամաքը քաշեց, ու հրեշտակին տուած խրատին պէս՝ ան ձկան սիրտը, լերդը ու լեղին հանեց մէկ դի դրաւ պահեց, ու ձուկը եփեցին կերան: Անկէց ետքը երբոր ալ Եկբատան ըսուած Մարաց երկիրը հասան, հրեշտակը դարձաւ Տոբիայի ըսաւ թէ՝ «Երթանք աս գիշերս հոս Հռադուելի տունը կենանք, որ օտար մարդ չէ՝ քու ազգականդ է. և աս մէկ հատիկ Սառա աղջիկ մը ունի, խելօք ու իմաստուն. քեզի կը վայլէ որ դուն առնես զանիկայ. կ'ուզես նէ ես հօրը հետ կը խօսիմ՝ բանը կը շինեմ»: Տոբիա ալ իրեն ըսաւ թէ «Ես կը վախնամ. լսեր եմ որ եօթը հոգի ան աղջիկը առնելու եղեր են, ու ան եօթն ալ հարսնիքին առջի գիշերը մէկ դէ մը եկեր մեռցուցեր է. ես հօրս ու մօրս մէկ հատիկն եմ, թէ որ ինծի ալ անանկ պատահի նէ՝ մեղք է իմ ծնողացս»: Հրեշտակը նորէն սիրտ տուաւ տղին որ չվախնայ, ու սորվեցուց իրեն թէ ինչպէս աս փորձանքէս պիտի խալլասի. ապրսպրեց որ առջի գիշերը հետը քիչ մը կրակ առնէ, և ան ձկան սիրտը ու լերդը անոր վրայ դնէ ծխէ, և հարսին հետ մէկտեղ աղօթք ընեն աղաչեն Աստուծոյ. «Ան հոտէն, ըսաւ, ան դէր կը փախչի կը կորսուի, ու Աստուծոյ օրհնութեամբը մէկտեղ կը ծերանաք, զաւկըներու տէր կ'ըլլաք. ինչու որ աս աղջիկս քեզի միայն պահեր էր Աստուծո»։ Ետքը Եկբատան Հռադուելի տունը որ գացին, Ռափայէլ հրեշտակը

ինչպէս որ ըսեր էր, մէջ մտաւ խօսեցաւ աղջկանը հօրը մօրը հետ. անոնք ալ շատ ուրախացան ասոր վրայ որ աղջիկներն Տօբիայի պիտի տան, որ իրենց ազգական էր: Խօսքը դրածին պէս երբոր սկսան հարսնիքը ընել, և ան գիշերը Տօբիա ալ հրեշտակին ապրստութեամբ ընելով՝ բանը որ յաջող գնաց, ամէնքը փառք տալով Աստուծոյ՝ տասնըչորս օր ալ երկնացուցին հարսնիքին ուրախութիւնը: Եւ ան օրերը գնաց հրեշտակը ու ստակն ալ (ինչ պատճառով որ ճամբայ ելեր եկեր էին) Գաբայելի քովէն առաւ բերաւ, ու անանկ Տօբիայի հետ հարսը մէկտեղ առած իր օժիտներով բաներովը ելան որ դառնան Նինուէ գան. որ Տօբիթ ալ իրեն կնկանը հետ աչուրնին ճամբան կը սպասէին, սրտերնին կը հալէր կը մաշէր՝ կը վախնային թէ այնչափ ուշանալով տղին փորձանք մը հանդըպած ըլլայ: Երբոր Նինուէ քաղաքը մօտիկցան, հրեշտակը Տօբիայի հետ առաջ անցան՝ տուն եկան, և ան ատենը Տօբիան հրեշտակին ըսածին պէս ան պահած ձկան լեղին հանեց. հօրը աչքը քսեց, և անով շուտ մը բժշկուեցաւ Տօբիթ՝ աչուրները բացուեցան, ու ինքն ալ ուրախութեամբ իր սիրելի զաւկին վիզը պլուելով՝ փառք կու տար Աստուծոյ, մանաւանդ երբոր Տօբիայէ կը լսէր թէ ան ճամբորդութեանը ատենը ինչպէս ողորմեցաւ Աստուծոյ, որ ամէն բանը աղէկ յաջողեցաւ, ու ինքը իր ազգէն հարս բերաւ իր տունը. անոր համար եօթը օր ալ Տօբիթ նորէն հարսնիքի ուրախութիւն ըրաւ: Ետքը Տօբիթ իր տղին հետ խորհուրդ ըրաւ որ, ան բերած ստրկին կէսը աս ճամբայ ցուցնող կտրիճին վարձք տան, որ իրենց այսպիսի ծառայութիւններ ըրաւ, հարսը բժշկեց, ստակը

գնաց հաւատարմութեամբ առաւ բերաւ, ու իւրեն կուրցած աշուրները բացուելու պատճառ եղաւ: Ուստի երբոր զանիկայ առջևնին կանչեցին՝ ու անբերած ստրկին կէսը իրեն վարձք տալու որ եղան, ան ատենը անիկայ ալ ըսաւ յայտնեց անոնց թէ ինքը Ռափայէլ հրեշտակն է: Աս որ լեցին՝ սրտերնին վախ ինկաւ սաստիկ շփոթեցան. ան ալ իրենց ըսաւ թէ «Մի վախնաք, հապա փառք տուէք Աստուծոյ, որ ձեր ըրած ողորմութիւնները և ուրիշ բարեգործութիւնները տեսնելով՝ զիս խրկեց որ ձեզի օգնեմ: և հիմա ալ ատենը հասաւ որ՝ նորէն զիս խրկողին քովը դառնամ»: ու անանկ՝ անոնց աչացը առջևէն աներևոյթ եղաւ հրեշտակը: Ան ատենը Տօբիթ փառք տալով Աստուծոյ օրհնութիւն մը շարագրեց, որ անոր մէջը շնորհակալ կ'ըլլայ Աստուծոյ ըրած բարերարութեանցը վրայ, ու կը մարգարէանայ թէ Խորայէլացիք իրենց գերութենէն պիտի դառնան, ու երուսաղէմ նորէն պիտի շինուի: Անկէ ետքը Տօբիթ բարի ծերութեամբ ապրեցաւ ինչուան որ հարիւր յիսուն տարուան եղաւ, և մահուան ատենը Տօբիայի զարմանալի խրատներ կտակ ընելով՝ անանկ հոգին աւանդեց: Տօբիա ալ հօրը ապրսպրածին պէս՝ զինքը և իր Աննա մայրը՝ Նինուէ քաղաքը թաղելէն ետեւ՝ իրեն Սառա կնիկովը ելաւ Եկբատան աներոջը քովը գնաց. հոն ալ աներն ու զօբանչը ինքը թաղեց, ու բոլոր անոնց ունեցածն ալ ինքը ժառանգեց. և իր հօրը խրատներովը միշտ բարեպաշտութեամբ ապրելով, ինքն ալ աստուածային օրհնութեամբ ծերացած՝ հարիւր քսանըեօթը տարուան վախճանեցաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Պ ա տ մ ո ռ թ ի շ և Յ ո ռ ղ ի թ ա յ :

ԱՄաշխարհի իբր 3348 :

Նաբուգոդոնոսոր Ասորեստանի Թագաւորը՝
Արփաքսադ ըսուած Մարաց մեծ Թագաւորն
որ յաղթեց, անով աւելի սիրտ առած՝ անանկ
քիթը մեծցաւ հպարտացաւ, որ ալ կ'ուզէր բո-
լոր աշխարհքիս տիրապետել, և ամենէն Աս-
տուծոյ պէս պաշտուիլ: Ուստի ընտրեց իր զօ-
րապետներուն մէջէն մէկ մը աւելի քաջ ու զօ-
րաւոր՝ Հողեփեռնէս անունով, և անոր ձեռքը
հարիւր քսան հազար հեռեակ (այսինքն եայան)
զօրք տուաւ, այնչափ ալ ձիաւոր, որ ինչուան
ուր որ հասնի նէ երթայ զամէնը իր իշխանու-
թեան ներքեւը առնէ ու դէմ կեցողին չինայէ,
ջարդէ աւրէ ոչնչացընէ: Հողեփեռնէս այսպիսի
մեծ պատրաստութեամբ Նինուէ քաղքէն ե-
լաւ, առջեւ հանդրպաժ տէրութիւնները և ազ-
գերը անողորմաբար կոտորելով՝ Թալէլով ու իր
տակըր առնելով՝ եկաւ հասաւ Հրէաստանի քո-
վը, և հոն բանակը դրաւ կանկ առաւ ամսու մը
չափ՝ որ զօրացը ուտելիք պատրաստէ: Հրէայ-
քը երբոր աս իմացան՝ ու տեսան որ ալ կարգը
իրենց հասաւ, մեծ վախի մէջ ինկան. մանա-
ւանդ ան ալ կը լսէին Թէ ամէն տեղաց կուռքե-
րը չաստուածները Հողեփեռնէս կը վերցընէր,
անոնց տեղը Նաբուգոդոնոսորը պաշտել կու-
տար, անոր համար բոլոր սրտով՝ պաքով աղօթ-

քով Աստուծոյ դիմեցին, որ իր տաճարը իրենց ազգովը խալըսէ աս բռնաւորիս ձեռքէն, ու իրենք ալ ձեռուորնին եկածին չափ իրենց սահմանին բերդերը զօրք դրին ամրացցին: Բեաթղուա ըսուած Հրէից քաղաք մը կար՝ թշնամիներուն դրած բանակին առջևը, որ Հրէաստանի դրան պէս էր. աս ալ աղէկ մը ամրացուցած դէմ կեցեր էր:

Հողեփեռնէս երբոր աս Հրէից պատրաստու թիւնը իմացու՝ կրակ կտրեցաւ վրանին, քովը կանչեց ժողովեց ան տեղացի իշխանները, ու զարմանալով պատճառը հարցուց թէ՝ « Աս իսրայելացի ըսուած պզտի ազգ մը՝ իրենց ինչ բանին վրայ յուսալով՝ սիրտ կ'ընեն ինձի դէմ կենալու »: Ան ատենը Ա. քիոր ըսուած Ամոնացւոց գլխաւոր իշխանը սկսաւ զրուցել թէ ով են աս Հրէաները և ինչպէս զօրաւոր Աստուած ունին, որ քանի որ անոր տուած օրէնքները կը պահեն նէ, մարդ զանոնք չկրնար յաղթել. « Անոր համար հիմա հետերնին իյնալու ժամանակը չէ, ըսաւ, որ աղէկ կ'երթան իրենց Աստուծոյն հետ. սպասենք որ մեղանչեն՝ հետը աւրուին, ան ատենը բան մը կը հոգանք. չըլլայ թէ հիմա վրանին ելլենք նէ՝ խախտ ըլլանք »: Աս որ լսեց Հողեփեռնէս՝ սաստիկ սըրդողեցաւ Ա. քիորի վրայ, թէ ինչո՞ւ բանի տեղ չսեպելով՝ Նաբուգոդոնոսորի ուժը՝ անանկ յանդերձութեամբ դէմ խօսեցաւ: Աւտի ասոր պատիժ՝ հրամայեց որ ոտքը ձեռքը կապած տանին Ա. քիորը Բեաթղուայի բերդին տակը ձգեն, որ « Երբոր, ըսաւ, գամ քաղաքը մոնամ նէ, դուն ալ անոնց հետ քու պատիժդ կատարեալ գտնես »: Ասանկ որ ըրին, Խորայելացւոց պա-

Հապանները զան տեսնելուն պէս՝ բերդէն ելան վրան վազեցին, ու Աքիորը առին Բետիղուա բերին. ան ալ հոնտեղը ամենուն առջևը պատմեց թէ՛ ինչ պատճառով Հողեփեռնէս իրեն առնակ ըրաւ, և ինչպէս ինքը կը պատրաստուի գալու զիրենք ջարդելու: Ժողովուրդը աս լսելով ահաբեկացան, ու սկսան պաղատիլ Աստուծոյ՝ որ նայի անոր հպարտութիւնը, ու իրենց ողորմի: մանաւանդ անկէջ ետքը երբոր տեսան որ Հողեփեռնէս իր բոլոր անհուն զօրքով ալ եկեր բերդը չորս դին պաշարեր՝ քաղքին ջուրն ալ կտրեց: Երսունը չորս օր որ աս Բետիղուայի պաշարումը քշեց, ալ ծարաւէն ճարերնին հատած՝ քաղքին իշխանները կը մտմտային որ, թէ հինգ օրէն ալ Աստուած իրենց չողորմի չազատէնէ, քաղաքը բանան թշնամիին ձեռքը տան:

Աս Բետիղուա քաղքիս մէջը մէկ ունեւոր որբեւարի կնիկ մը կար Շմաւոնի ցեղէն Յուդիթ ըստած, խիստ աղուոր տեսքով, և անանկ զարմանալի պարկեշտ, աստուածավախ ու առաքինի որ՝ իր Մանասէ ըստած երկանը մեռնելէն ետքը ալ չուզէց նորէն կարգուիլ, հապա առանձնացած իր տունը կը նստէր, ու պաքով աղօթքով այնպէս սրբութեամբ կ'ապրէր: Յուդիթ երբոր լսեց իմացաւ աս բաներս, և ինչպէս կ'ըսեն՝ Աստուծոյ լուսաւորած, քովը կանչեց քաղքին իշխանները՝ յանդիմանեց զիրենք ան թերեհաւատական բանին վրայ, որ ըսեր էին թէ հինգ օրէն Աստուած մեզի չողորմինէ՛ք քաղաքը թշնամիին ձեռքը տանք: Ետքը ուրիշ խրատներով ու օրինակներով ալ յորդորեց զանոնք՝ որ Աստուծոյ յոյսերնին չկտրեն, և իրենց ըսաւ թէ՛ «Միայն դուք աղօթից մի՛ դադարիք,

աս հինգ օրուանս մէջ կը յուսամոր Աստուած իմ ձեռքովս ձեզի բարի ելք մը տայ. բայց դուք իմ ետեւէս մ'իյնաք իմանալու՝ թէ ես ինչ պիտոր ընեմ»։ Անանկ գնաց Յուդիթ իր աղօթք ընելու տեղը, ու վրան քուրձ մը հագած և գլուխը մօխիւր ցանած՝ ապաշխարութեան նշան, ինկաւ Աստուծոյ առջև, ու աղաչանքով պաղատանքով խնդրեց Աստուծոյ՝ որ ողորմի իր ժողովրդոցը, և իրեն ուժ տայ, որ ինչպէս լոյս տուեր է ընելու նէ՝ այնպէս բանը աջողութեամբ կատարէ։ Ետքը ելաւ լուացուեցաւ սրբուեցաւ, մազերը հիւսեց շտկեց, ու իրեն փառաւոր հագուստները հանեց՝ գլխէն ինչուան օտքը զարգարուեցաւ. և այնպէս հագուած կապուած՝ հետը առաւ աղախինը, ու անոր ձեռքը տուաւ իր կերակուրին ամանը՝ անանկ Բետիղուա քաղքէն դուրս ելան։

Երբոր քիչ մը առաջ գացին, շուտ մը վրանին հասան Հողեփեռնեսի զինուորները, զարմանալով թէ այնպիսի կնիկ ինչ բան ունի հոն տեղուանքը, անանկ զինքը առին Հողեփեռնեսի առջևը տարին։ Հողեփեռնէս երբոր Յուդիթը տեսաւ, խելքը գնաց սաստիկ սիրտը կապուեցաւ անոր աղուորութեանը վրայ. հարցուց իրեն թէ «Ո՞վ ես, ուսկից կու գաս»։ Յուդիթ ալ խելացի կերպով անուշ շարժմունքներով, (որ անոր սիրտը եւելօք իրեն քաշէ՝ ու զինքը խաբէ) անոր պատասխան տուաւ. «Տէր իմ, ըսաւ, տեսայ որ Աստուած բարկացեր է մեր ազգին, ու Աստուծոյ երեսէն ինկած՝ պիտի չարաչար թշնամիներուն ձեռքը մատնուի մեր ազգը. անոր համար ես փախայ՝ քու քովդ եկայ քեզի աղախին ըլլալու։ Բայց աս ալ գիտնաս

որ՝ ես աստուածապաշտ եմ: ուստի կը խնդրեմ որ ինձի հրաման տաս, որ մարդ չդպչի՝ գիշերները մինաւոր բանակէն դուրս ելլեմ, որ իմ աղօթքս առանձին կատարեմ, ու դառնամ. ու ես անանկ իմ Աստուծոյ առեւնը իմանալով, առանց մէկ մը քու զօրքէդ կոտորուելու՝ քեզ առնեմ Նրուսաղեմի մէջը տանիմ» : Հողեփեռնէս աս բաներս լսելով՝ սիրտը աւելի կապուեցաւ ու տաքցաւ Յուդիթի վրան, և անոր բոլոր ըսածներուն հաւտալով՝ հրամայեց որ ներսը իր քովը առնեն բերեն զինքը, ու ապրսպրեց որ իր աղէկ կերակուրներէն և աղնիւ գինիներէն անոր տան . բայց Յուդիթ աղաչեց ըսաւ որ՝ « Ես ձեր կերակուրներուն չեմ կրնար դպչիլ. անոր համար հետս ինձի կերակուր բերեր եմ, կը հրամմես նէ՝ ես անկէց կ'ուտեմ» : Ասանկ իրեք օր իրեք գիշեր Յուդիթ Հողեփեռնեսի հետը անցուց, ու ըսածին պէս գիշերները մինաւոր բանակէն դուրս կ'ելէր՝ Աստուծոյ առջև կ'իյնար աղօթքը կ'ընէր, որ ինչ բանի համար եկեր է նէ՝ աջողի: Չորրորդ իրիկունը Հողեփեռնէս ուզեց որ մէկ փառաւոր սեղան մը ուրախութիւն մը ընէ իր զօրապետներուն. Յուդիթն ալ հոն կանչեցին, որ հագուած կապուած եկաւ, ինքն ալ նստած՝ իր հետը բերածներէն կ'ուտէր. և ան առեւնը Հողեփեռնէս Յուդիթի վրայ որչափ կը նայէր, այնչափ ցանկութիւնը աւելի շարժելով զինքը կը կորսնցընէր՝ ու գինին կը խմէր: Նրբոր սեղանը լմնցաւ՝ ամէն մարդ ելան իրենց տեղը դացին, միայն Յուդիթ ու Հողեփեռնէս հոն մնացին. Հողեփեռնէս ալ աստուածային նախախնամութեամբ՝ թմրած ինկաւ իր մահիձին վրայ պառկեցաւ՝ առանց

Յուդիթի դպչելու: Երբոր խորունկ քնոյն մէջն էր Հողեփեռնէս, ան ատենը Յուդիթ ըսաւ թէ Հիմա է ժամանակը, ու քովը գնաց անոր թուրը հանեց՝ մէկ ձեռքովը մաղերէն բռնեց՝ « Տէր Աստուած, ըսաւ, դու ինձի օգնէ », ու մէկալ ձեռքովը երկու հեղ զարնելուն պէս՝ Հողեփեռնեսի գլուխը կտրեց վրայէն փրցուց. անանկ առաւ դուրս ելաւ իր աղախինին տուաւ՝ որ ան իրեն կերակրին ամանին մէջը դնէ: Եւ այսպէս մարդ չիմացած՝ (որ ամէնքը յոգնած քուն էին) գիշերանց անոնց բանակէն ելաւ Բետիղուային պարսպին տակն որ հասաւ, սկըսաւ ուրախութեամբ պահապաններուն կանչել ըսել թէ՝ « Ալ դռները բացէք՝ Աստուած մեզի հետ է »: Պահապաններն ալ շուտ մը վազեցին բացին, և ան որ լսեցին՝ ամէնքը հոն եկան, ջահերով ճրագներով վրան թափեցան, որ տեսնեն թէ ինչ է. Յուդիթ ալ ամանէն հանեց ցուցուց իրենց. « Ահա, ըսաւ, Հողեփեռնեսի գլուխը, որ ամբարտաւանութեամբ մեր Աստուածը կը քամահրէր, որ ինձի պէս մէկ կնկան մը ուժ տուաւ որ ես իմ ձեռքովս զինքը սպաննեմ »: Ժողովուրդն ալ փառք տուին Աստուծոյ, ու ուրախութենէն չէին գիտեր ինչպէս չնորհակալ ըլլան Յուդիթի՝ որ զինքը այսպիսի վտանգներուն մէջ ձգեց զիրենք ազատելու համար: Հոնտեղը կանչել տուաւ Յուդիթ ան վերը ըսուած Աբիոր Ամոնացուոց իշխանը, որ երբոր եկաւ աս բաներս լսեց՝ ու Հողեփեռնէսին գլուխը տեսաւ, զարմանալէն խելքը թռաւ, ու Յուդիթի օտքը ինկած՝ գովասանքներ կու տար իրեն. և ան պատճառով ինքն ալ դարձաւ աստուածապաշտ եղաւ:

Ետքը երբոր լուսցաւ առտու եղաւ, Յուդի-
թի ըսածին պէս՝ առաջ ելան Հողեփեռնեսի
գլուխը իրենց բերդին վրայ կախեցին. ետքը
դուրս վազեցին գային Թշնամիներուն բանա-
կին վրայ։ Անոնք ալ աս բանս տեսնելով՝ շուտ
մը գացին Հողեփեռնեսի ձայն տալու, որ ել-
լեն ինչպէս պէտք է նէ ասոնց դէմ պատերազ-
մին։ Երբոր Հողեփեռնեսի պառկած տեղը մտան,
ու տեսան որ անիկայ արիւնթաթախ գետինը
փռուած ինկած՝ գլուխն ալ վրան չէ, բանը ի-
մացան, սկսան կանչել վայ տալ իրենց, որ մէկ
խորայեւացի կնիկ մը խախը խայտառակ ըրեր
է զիրենք, ու շփոթած ումէն ունեցածնին հոն
Թողուցին՝ ցիրուցան սկսան փախչիլ։ Եւ ան ա-
տենը խորայեւացիք ալ ետենին ինկած՝ շատ
մարդ ջարդեցին. ու բոլոր աւարը Թալեցին
առին, անանկ որ երսուն օր քշեց աս բոլոր
Թշնամեաց բանակին բաները վերցնելը՝ քա-
ղաքը բերելը. ու Հողեփեռնեսի խորանը (այս-
ինքն չատըրը) իր բոլոր արծաթեղէն և ոսկեղէն
բաներովը Յուդիթի հանեցին ընծայ տուին.
որ ան ալ ետքը Երուսաղեմի տաճարին նուիրեց։
Եւ ի շնորհակալութիւն աս Յուդիթի ըրած
քաջութեանը՝ չորս դիէն ամէն քաղքերէնէն մե-
ծամեծները՝ էրիկ մարդ կնիկ մարդ կու գային
Յուդիթը տեսնելու, ու աչքիւլոյս ընելու։ Նաև
Երուսաղեմէն Յովակիմ քահանայապետն ալ ե-
կաւ, ու օրհնենքներ կարդաց վրան. Յուդիթ
ալ աս իր ըրած քաջութիւնը և փառաւոր յաղ-
թութիւնը Աստուծոյ նուիրելով՝ մէկ յորդորա-
կան օրհնութիւն մը զրուցեց աստուածային
ամենակարողութեանը։ Այսպիսի ուրախու-
թիւնս իրեք ամիս քշելէն ետքը, Յուդիթ նո-

րէն իր առջի ճամբան բռնեց՝ դնաց իր տունը առանձնացած կը կենար, և անանկ բարի վարքով ապրեցաւ ինչուան հարիւրհինգ տարի, ու հոն Բետիղուա քաղաքը թաղուեցաւ իրեն էրկանը քովը:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Պատմութիւն Եսրիսայ:

Ամաշխարհի 3448:

Արտաշէս՝ մեծ ու զօրաւոր Պարսից թագաւորը, իր թագաւորութեան երրորդ տարին երբոր փառաւոր յաղթութիւն մը ըրաւ՝ որ հարիւր քսանըեօթը դաւառ Հնդկաստանի երկրէն իր տակը առաւ, ուղեց մէկ մեծ կոչունք մը ուրախութիւն մը ընել իր իշխաններուն՝ Սիսիս ըսուած թագաւորական քաղքին մէջը, որ վեց ամիսի չափ ատեն քշեց. անկէց ետքը նմանապէս վեց օր ալ ռամիկ (այսինքն պայազղի) մարդիկներուն ըրաւ: Աս կոչունքներս այնչափ փառաւոր և ամէն դիէն զարմանալի եղաւ, որ չէ լսուած թէ անոր նմանը եղած ըլլայ աշխարհքիս մէջ. և առ՝ չէ թէ միայն էրիկ մարդոց, հապա անոր պէս զատ կոչունք ալ ըրաւ Ասթինէ թագուհին՝ կանանց կողմը (այսինքն հարէմը) բոլոր մեծամեծաց կնիկներուն: Աս ուրախութիւններուս ետքի օրը Արտաշէս թագաւորը աւելի զուարճացած (այսինքն քէֆ չաթմիշ ըրած) խրկեց որ Ասթինէ թագուհին ելլէ ասդին գայ, որ իր իշխաններուն և բոլոր մարդոց առջևը երևնայ ցուցնէ իր գեղեցկութիւնը: Երբոր Աս-

Թինէ չհնազանդեցաւ Թագաւորին՝ ու չուղեց
գալ, Թագաւորը շատ սրդողեցաւ վրան. ուստի
իր իշխաններուն հետ խորհուրդ բրաւ ըսաւ որ՝
« Աս բանս առանց պատիժ տալու Թողունք նէ,
ամենուն կնիկները ասկէց չար օրինակը կ'առ-
նեն՝ իրենց էրիկնին չեն սեպեր՝ ոտից տակ կ'առ-
նեն» . անոր համար Ասթինէն Թագուհիու Թե-
նէ վար ձգեց՝ հանեց. և բոլոր Պարսից տէրու-
Թեան մէջ հրաման եղաւ որ՝ գեղեցիկ աղջիկ-
ներ ժողովուն, որ անոնցմէ Ասթինէի տեղը ու-
րիշ մը Թագուհի ընտրուի:

Ան ժամանակները Սիսիս քաղաքը հրէայ մը
կար Մուրդքէ անունով՝ Բենիամինի ցեղէն, որ
Նաբուգոդոնոսորի ատենին գերի եկածներէն
էր. ասիկայ իր հօրը եղբօրը աղջիկը, որ որբ մնա-
ցեր էր՝ Եսթեր ըսուած, պղտրկուցմէ քովը ա-
ռած կը պահէր. աս Եսթերս ալ խիստ աղուոր ը-
լալով՝ Արտաշէս Թագաւորին համար ընտրուած
աղջիկներուն մէջը առին: Երբոր ատենը եկաւ՝
ան աղջիկները Թագաւորին առջեն որ հանեցին,
մէջերնէն Թագաւորը Եսթերը հանեցաւ ընտ-
րեց որ՝ իրեն Թագուհի ըլլայ Ասթինէին տեղը.
և անոր համար փառաւ որ Թագաւորական հարս-
նիք բրաւ: Բայց Եսթեր Մուրդքէի խրատը պա-
հելով՝ առջի բերանը չյայտնեց իր ինչ ազգէ ը-
լալը, ու գաղտուկ ներսուանց իր աստուած պաշ-
տու Թիւնը ձեռքէն չթողուց. ինչպէս Մուրդքէն
ալ անանկ կ'ընէր, որ ինքն ալ Թագաւորական
պալատին ծառայու Թեանը մէջ էր: Եւ ան ա-
տենները աս ալ պատահեցաւ որ՝ երկու ներքի-
նի (կամ Թագաւորական հարկմին վերակեցու-
ներէն) մէկ պատճառով մը Թագաւորին վրայ ոխ
պահելով՝ գաղտուկ խօսք դրին որ Թագաւորը

մեռցընեն. Մուրդքէն երբոր աս իմացաւ՝ կամաց մը հասկըցուց ներսը Եսթեր թագուհիին. թագաւորն ալ անկէց բանը իմանալով՝ բռնեց կախել տուաւ ան ներքինիները, ու հրամայեց որ Մուրդքէի ըրած աս հաւատարմութիւնը՝ յիշատակարանը գրուի:

Իայց Արտաշէս թագաւորին իշխաններուն մէջը գլխաւոր մէկ մը կար՝ Համան ըսուած, հպարտ ու ամբարտաւան մարդ մը. ասիկայ աւելի երես գտնալով թագաւորին առջևը, հրաման հանել տուաւ որ՝ բոլոր պալատի մարդիկը թագաւորէն ետքը զինքը ճանչնան՝ և իրեն երկըրպագութիւն ընեն. ամէնքն ալ հնազանդեցան անանկ կ'ընէին, ու միայն Մուրդքէն եղաւ որ ինքը չուզէց Համանի գլուխ ծռել երկըրպագութիւն ընել: Համան աս բանիս վրայ այնչափ առնուեցաւ ու կատղեցաւ, որ անոր ոխը բոլոր Հրեաներէն կ'ուզէր հանել, գիտնալով թէ Մուրդքէն հրեայ է. ուստի ասանկ հասկըցուց թագաւորին՝ թէ « Աս Հրէից ազգը մէկ խաբեբայ խռովարար ու փնասակար ազգ մըն է, պէտք է բոլորովին մեր մէջէն վերցուի, որ Պարսից տէրութիւնը խաղաղութիւն գտնէ »: Անոր համար թագաւորական հրովարտակով (այսինքն Փէրմանով) հրաման հանել տուաւ որ՝ Հրէից աղար ամսուն տասուիրեքին բոլոր Պարսից իշխանութեան մէջ եղած Հրեաները, որ քաղաք որ գտնուիննէ՝ Երիկ մարդ, կնիկ մարդ, ծեր, տղայ, ամէնքը ան մէկ օրուան մէջ թրէանցընեն, ու բոլոր իրենց բաները թագաւորին գանձը առնեն. և աս հրովարտակս առաջ հոն թագաւորական քաղաքը կարդացուեցաւ, ու անկէց չորս գին խրկուեցաւ՝ որ ան ըսած օրը ա-

«Մէնը պատրաստ կենան: Հրեաները երբոր աս բանս լսեցին, ալ սաստիկ յուսահատած՝ չէին գիտեր ինչ ընեն, պաքով ու աղօթքով Աստուծոյ կ'աղաչէին որ ան փորձանքէն զիրենք խալըսէ:

Մուրդքէն ալ երբոր աս իմացաւ՝ խելքը գլուխէն թռաւ. ուստի վրայի լաթերը պատառ պատառ բրած, և մէկ քուրձ մը հագած՝ գլուխը մոխիր ցանած՝ փողոցները ինկեր ասդին անդին կը կանչէր կ'ըսէր թէ՝ «Ի՞նչ բրաւ իմ ազգս, որ ասանկ պարապ տեղը պիտի կորսուի»: Ետքը մէկ ներքինիի մը ձեռքով խրկեց ներսը Եսթերի հասկըցուց թէ՝ «Յիշէ զիս՝ և քու ազգդ, ու թագաւորին խօսք անցուր որ աս փորձանքէս ազատինք»: Եսթեր ալ պատասխան խրկեց թէ՝ «Չեմ կրնար, ինչպէս դուն ալ գիտես օրէնքը, որ եթէ թագաւորը չկանչած առջևը մարդ ելլելու ըլլայ նէ՝ կը մեռնի, և աս պատճառով, ըսաւ, երսուն օր է՝ որ ես ալ թագաւորին քով չեմ գացեր»: Մուրդքէ նորէն իրեն խրկեց ըսաւ թէ՝ «Եսթեր, չկարծես որ աս փորձանքէս դուն աղատ ես. հապա թէ որ դուն անհոգ ըլլաս, գիտցիր որ Աստուած կարող է մեզ ամէնքս ազատել, ու քեզ քու ազգականներովդ պատժել, որ ձեռքէդ կրնար դալ աս բանիս ճար մը հոգալու, ու չընես նէ»: Աս որ լսեց Եսթեր՝ տակնուվրայ եղաւ, անձրկեցաւ չէր գիտեր որ դինդառնայ՝ ինչ ընէ. ուստի խոր կեց ապրսպրեց Մուրդքէի, որ երթայ ան Սիսիս քաղքին Հրեաները մէկտեղ բերէ՝ և իրեք օր գիշեր ցորեկ ծով պահեն իրեն հետ՝ ու աղօթք ընեն, որ Աստուած իրեն ուժ կարողութիւն տայ՝ թագաւորին առջևը ելլելու. «Թէ

և, ըսաւ, ասով իմ կենացս զեն մըն ալ հասնելու
ըլլայ»։ Ուստի Եսթեր ալ ան ատենը իր թա-
գաւորական փառաւոր լաթերը հանեց վրայէն,
ու մէկ քուրձ մը հագաւ, և անուշահոտ եղերը
խօւնկերը քովէն վերցուց՝ մոխիր ու աղբ ցանեց
գլուխը, ապաշխարութեան նշան. անանկ ինկաւ
Աստուծոյ առջև, ու խոնարհութեամբ աղօթե-
րնելով կ'աղաչէր որ՝ իրեն լոյս տայ ցուցնէ թէ
ինչ ընելու է։

Անանկ երեք օր ապաշխարութեամբ աղօթե-
լէն ետև՝ երրորդ օրը վրայէն հանեց ան քուր-
ձերը, ու իր փառաւոր լաթերը հագած զարգա-
րուած, հետը երկու աղախին առաւ՝ այնպէս
սիրտ ըրաւ զնաց թագաւորին առջևը ելաւ։
Բայց երբոր թագաւորին երեսը սրդողածի պէս
տեսաւ, որ առանց կանչելու իր առջևը ելեր է,
Եսթեր սաստիկ վախէն մարեցաւ իյնալու պէս
որ եղաւ, ան ատենը Աստուած թագաւորին
սիրտը շարժեց, որ շուտ մը ցատքեց աթոռէն՝
ելաւ եկաւ բռնեց վերցուց զինքը, ու անուշ
խօսքերով սիրտ տալով իրեն ըսաւ. «Մի վախ-
նար, Եսթեր տիկին, զիս քու եղբայրդ սե-
պէ՝ ու անանկ համարձակ հետս խօսէ»։ աս ը-
սելով՝ ոսկիէ գաւազանը առաւ վրան դրաւ։ Եւ
թեր ասոր վրայ քիչ մը իրեն եկաւ. բայց խօ-
սելուն ատեն մէյ մ'ալ սիրտը դող ինկաւ՝ ու մա-
րեցաւ նէ, թագաւորը իր ծառաներուն հետ
նորէն վրան գուրգուրալով բռնեցին վերցուցին,
ու ըսաւ թէ՝ «Եսթեր տիկին, ի՞նչ է քու ու-
ղածդ. գիտնաս որ կէս թագաւորութիւնս ալ
ուզես նէ՝ քեզի կու տամ»։ Եսթեր ալ ան ժա-
մանակը բերանը բացաւ ըսաւ. «Իմ ուղածս
աս է. այսօր ես մէկ սեղան մը պատրաստեր

եմ, կը խնդրեմ որ՝ Համանը հետդ առնես հրամանս իմ սեղանս գաս»։ Թագաւորն ալ « Խիստ աղէկ » ըսաւ. շուտ մը Համանը կանչել տուաւ, ու անանկ մէյտեղ ան օրը ելան Եսթերի պատրաստած սեղանը փացին. երբոր կերան խմեցին, Թագաւորը նորէն Եսթերի ըսաւ որ՝ « Ինծմէ խնդրէ ինչ որ կ'ուզես նէ՝ որ քեզի ընեմ » . Եսթեր ալ ըսաւ. « Կը խնդրեմ որ հրամանես Համանի հետ վաղը նորէն իմ սեղանս գաս » : Աս բանիս վրայ Համանն ալ սաստիկ ուրախանալով երբոր ելաւ տուն կը դառնար, ճամբան պատահմամբ Մուրդբէն դիմացը տեսնելով որ իրեն երկրպագութիւն չըրաւ, նորէն բարկութիւնը շարժեցաւ վրան։ Ետքը տուն որ գնաց, խընտումով իր փառքը պատիւը սկսաւ իր կնկանը և բարեկամներուն առջևը պատմել, ու պարծենալով աս ալ ըսաւ թէ՝ « Եսթեր Թագուհին Թագաւորին սեղան ըրաւ, ու անոր հետը ինծմէ 'ի զատ՝ ալ ուրիշ մարդ մը չկանչեց։ Բայց ասոնք, ըսաւ, առջևս բան մը չեն երևար՝ երբոր կը տեսնեմ ան Մուրդբէն, որ մէկ անշահ հրեայ մը Թագաւորին պալատը մտեր՝ զիս չսեպեր » : Ասոնք ալ ըսին թէ « Այտ մէկ դժուար բան մը չէ. յիսուն կանգուն բարձր մէկ փայտ մը շինել տուր, վաղը գնա Թագաւորէն հրաման առ՝ անանկ բռնէ անկէց կախել տուր Մուրդբէն » : Աս բանիս Համանի միտքն ալ պառկեցաւ. ուստի շուտ մը հրամայեց որ ան ըսած փայտը պատրաստեն։ Բայց տես Աստուծոյ բանը, որ ան իրիկունը Թագաւորն որ Եսթերի սեղանէն դարձաւ՝ ամենեւին քունը չտարաւ, ելաւ նստաւ՝ ու զեց որ անցած գացած բաներուն յիշատակաբանները առջևը բերեն կարդան։ Երբոր կը կար-

դային՝ ու հոն հասաւ որ գրած էր թէ երկու ներքինի կ'ուզէին թագաւորը մեռցնել, ու Մուրդքէն հաւատարմութեամբ թագաւորին յայտնեց անոնց խորհուրդը, ան ատենը թագաւորը դարձաւ հարցուց թէ՝ «Ասոր համար մենք Մուրդքէին ինչ վարձք տուինք»։ Ծառաներն ալ ըսին թէ «Բան մը չեղաւ իրեն»։ Ետքը թագաւորը աս բանիս վրայ ինքնիրեն մտմտալով, առտուանց կանուխ ելաւ հարցուց թէ՝ «Ո՞վ կայ դուրսը եկած»։ (Համանն ալ ան վերը ըսածին պէս կանուխ ելեր թագաւորին դուռը եկեր էր, որ հրաման առնէ Մուրդքէն կախելու)։ Ծառաները նայեցան, ըսին թէ «Համանը եկեր է»։ Թագաւորն ալ Համանը ներս կանչել տուաւ, ու աս հարցուց իրեն. «Դուն ըսէ՛, ըսաւ, թէ որ ես մէկը ուզեմ փառաւորել նէ՛, ինչ պէտք է որ անոր ընեմ»։ Համանն ալ մըտմըտաց թէ՝ «Ինծմէ՛ի զատ ո՞վ պիտոր փառաւորէ թագաւորը»։ ուստի պատասխան տուաւ թէ «Կը վայլէ որ ան մարդուն՝ թագաւորական հագուստը հագցնեն, ու թագաւորին ձին հեծցնեն. ետքը թագաւորին խիստ սիրելիին ձեռքը տան, որ ան առնէ բոլոր քաղաքը քալեցընէ, ու անոր առջևէն քարոզ (այսինքն թէլլալ) կանչուի թէ Ասանկ կ'ըլլայ ան մարդուն՝ ով որ թագաւորը ուզէ փառաւորել»։ Աս Համանի ըսածին թագաւորն ալ հաւնեցաւ՝ «Խիստ աղէկ է, ըսաւ. գնա ատ բոլոր ըսածներդ Մուրդքէի ըրէ, որ ատենով մեզի անանկ հաւատարմութիւն ցուցուցեր է»։ Համանն ալ այսու կերպով իր խօսքովը բռնուած՝ շուտ մը հնազանդեցաւ թագաւորին գնաց ան բաները Մուրդքէին ըրաւ. և ասոր վրայ սաստիկ սիրտը

կոտորած՝ գլուխը կախ անանկ տուն դարձաւ։
Ետքը երբոր ժամանակը եկաւ՝ Եսթեր թա-
գուհիին սեղանը դնաց, հոն թագաւորը ուտել
խմելէն ետեւ՝ նորէն Եսթերի հարցուց թէ՝
« Ի՞նչ է քու խնդիրքդ. գիտնաս որ՝ թագաւո-
րու թեանս կէսն ալ ուզես նէ, քեզի կու տամ »։
Եսթեր ալ ան ատենը սիրտ առաւ, ու խօսքը բա-
նալով ըսաւ թէ՝ « Տէր թագաւոր, ես իմ՝ և իմ
ազգիս կեանքը միայն քեզմէ կը խնդրեմ, որ ատ
բանսարկու ու խաբէբայ Համանը քեզի ծուռ
հասկըցընելով՝ ուզէց որ մեզ բոլորս ջարդէ՝ աշ-
խարհքէս վերցընէ »։ Աս որ լսեց թագաւորը,
ներքեւ վրայ եղաւ՝ սեղանը ձգեց դուրս ելաւ.
Համան ալ ան ատենը մինաւոր որ մնաց, ելաւ
դողալով Եսթերի ոտքը ինկաւ՝ կ'աղաչէր որ ի-
րեն խնայէ։ Մնոր վրայ նորէն որ դարձաւ թա-
գաւորը՝ ու զան տեսաւ, բարկու թենէն կրակ
կտրեցաւ, կարծեց թէ թագուհիին բռնաբա-
րու թիւն կ'ընէ. ուստի շուտ մը հրամայեց որ
բռնեն տանին զինքը ան փայտէն կախեն, որ օ-
րով առաջ ինքը Մուրդբէի համար պատրաստեր
էր։ Եւ ան օրը մէկէն թագաւորը բոլոր Հա-
մանի ունեցած բարիքը հանեց Եսթերի պարգև
տուաւ. նաեւ աս ալ իմանալով որ Մուրդբէն
Եսթերի ազգականն է եղեր, Համանի իշխա-
նութիւնը Մուրդբէին վրայ դարձուց. ու շուտ
մը ան Հրէից վրայ եղած հրովարտակին դէմ՝
նորէն ուրիշ հրովարտակ շինեց՝ առջի ըսածները
դարձուց ետ կանչեց, ներհակ հրաման հանեց
որ՝ Հրեաները իրենց թշնամիները ջարդեն ա-
ղար՝ ամսուն տասու իրեքին, ան օրն որ իրենք
պիտի ջարդուէին, ինչպէս որ Համանը սահմա-
ներ էր. անանկ որ՝ միայն Սիսիս թագաւորա-

կան քաղաքը ան օրը հինգ հարիւր հոգի սպան-
նեցին. ու Համանի տասը զաւակներուն հետ
հարիւրաւոր հոգի ալ Հրէից թշնամիներէն կա-
խեցին. և բոլոր Պարսից տէրութեան մէջ աս
դին անդին աս պատճառովս հազարներով սպան-
նեցին : Ետքը աս ազատութեանս համար 'ի
շնորհակալութիւն Աստուծոյ Հրեաներն ալ տօն
հաստատեցին ադար ամսուն տամնըչորսը, որ ին-
չուան այսօրս կը պահեն, ու իրենց լեզուովը
Փարսի կ'ըսեն, որ Վիճակ ըսել է. պատճառն
որ՝ աս օրս վիճակ ձգելով հանեց սահմանեց
Համան՝ որ Հրէայքը ջարդէ, բայց իրենք Աս-
տուծոյ ողորմութեամբը ան օրը իրենց թշնամի-
ները կոտորել տուին :

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Պատմութիւն մարգարեից :

ԱՄ աշխարհի 3246. 3390. 3410 : (Եսայ. 2 : — Երեմ.
ս. 18. — Եղեկ. ս. 18.)

Աստուածաշունչին մէջը շատ մարգարէներ կը
յիշուին, որ անոնցմէ ոմանք մենք ալ տեղովը
մէջ բերեր ենք. բայց մասնաւոր գիրքով մար-
գարէութիւն գրող, բաց'ի Մովսէս մարգարէն,
որ աստուածաշունչը ծայրէն ինչուան իր ժամա-
նակի պատմութիւնը ինքը գրեր է, ու Սամուէլ
մարգարէն, որ ան ալ ինչպէս կ'ըսեն՝ գատա-
ւորաց ատենէն ինչուան իր մահը եղած պատմու-
թիւնները գրեց, մնացածը միայն տամնըվեց են՝
որ իրենց գրուածքը Սուրբ Գիրք սեպուեցան :
Ասոնց չորսը, այսինքն Եսայի, Երեմիա, Եղե-

կիէլ, Ռանիէլ, իրենց մարգարէական գրուածքին շատութեանը համար՝ Մեծ Մարգարէ ըսուեցան. իսկ մէկալ տասուերկուքը, որ մարգարէական գրուածքնին կարճկէկ է, Փոքր Մարգարէ ըսուեցան: Հիմա կարգը կը բերէ, որ ասոնց վրայ ալ համառօտ կերպով տեղեկութիւնը տանք, ու իրենց գրուածքէն երեւելի պատմութիւնները հոս դնենք:

Եսայի մարգարէն որդի Ամուսայ՝ Յուդայի ցեղին տէրութեան մէջը՝ Ողիա թագաւորին ատենէն սկսաւ իր մարգարէութիւնը, և ինչուան Եղեկիայի ատենը քշեց, որ իրեն շատ օգնութիւն հասաւ Աստուծոյ կողմանէն, ինչպէս տեղովը ըսեր ենք: Եսայի մարգարէին մեծօրային վրայ գրած մարգարէութիւնները անանկ տեղն ի տեղը բաց ու յայտնի են, մանաւանդ անոր հրաշալի ծնունդը՝ ու նախատալից մահը, որ կարծես թէ աւետարանչի պէս եղածը անցածը կը պատմէ: Ասոր տեսիլքներուն մէջը գլխաւորը ան եղաւ որ՝ իր մարգարէութեան սկիզբը տաճարին մէջը տեսաւ զԱստուած՝ բարձր փառահեղ աթոռ նստած, և բոլոր տաճարը լուսաւոր հրեշտակներով լեցուն, սերոբէները՝ Աստուծոյ չորս գին պատած վեց վեց թւերով (այսինքն քանատներով), որ Աստուծոյ ահէն՝ երկու թւովը երեսնին կը գոցէին, երկուքովը ոտուընին կը ծածկէին, և մէկալ երկուքովը կը թռչնէին, ու դաս դաս կանչելով կ'ըսէին. Սոփ, սոփ, սոփ Տէր զօրութեանց, լի է անձայն երէի բառերս, և անոնց ձայնէն բոլոր տաճարը ահաւելով կը թնդար: Ասոր տեսաւ մարգարէն, ինքն ալ սոսկալով՝ «Վայ ինծի, ըսաւ, որ ես ողորմելիս Տէր զօրութեանցը աչքիս առ-

Ջևը կը տեսնամ, ու ասանկ կապուած կեցեր եմ: պատճառն որ՝ պիղծ բերան մարդ եմ ես, ու պիղծ բերան ժողովրդոց մէջ կը կենամ»: Ան ատենը սերոբէնեւէն մէկը ունելիով (այսինքն մաշայով) սեղանին վրայէն մէկ կրակի կայծ մը առաւ բերաւ մարգարէին բերանը մօտեցուց ու ըսաւ. « Ասիկայ քու բերնիդ դաշելով՝ կը սրբէ կը մաքրէ քու մեղքերդ ու անօրէնութիւններդ »: Ետքը Եսայի լսեց որ Աստուած կը հարցընէր կ'ըսէր թէ « Զո՞վ խրկեմ, ո՞վ երթայ ան ժողովուրդին քովը » . ինքն ալ պատասխան տուաւ թէ՝ « Ահա ես կեցեր եմ, զիս խրկէ »: Աստուած ալ ան ժամանակին խրկեց զինքը, որ երթայ քարոզէ Իսրայելացւոց: Եւ շատ տարի քարոզելէն ետեւ՝ ինչպէս վերը ըսեր ենք, Մանասէ թագաւորին հրամանովը սղուցուելով վախճանեցաւ:

Երեմիա մարգարէն որդի Քեզկեայ՝ ղևտացի քահանայական ցեղէն Անաթովթ քաղաքը ծնաւ, զոր յորովայնէ մօրը Աստուած սրբեց՝ իրեն մարգարէ ընտրեց. ուստի պզտիկուց սկսաւ մարգարէութիւն ընել՝ Յովսիա Յուդայի թագաւորին ատենէն ինչուան որ ըլլորովին կործանեցաւ Հրէից տէրութիւնը: Աստուած Երեմիայի շատ տեսիլքներ ցուցուց, որով Հրէից վերջի գալու մօտ կործանումը կ'իմացընէր: Ան տեսիլքներուն մէջը մէկն ալ աս եղաւ որ՝ երկինքը հիւսիսային դիէն մէկ կաթսայ մը (այսինքն քաղան մը) սաստիկ բոցով կրակի վրայ դրած կ'եռար. և ասով Աստուած իմացուց որ՝ ան կողմէն պիտոր Քաղզէացիքը Հրէից վրայ խրկէ իրենց մեղացը պատիժ: Երեմիա ամէն մարգարէներէն աւելի իր ազգին անօրէնութեանցը ու թը-

շուառութեանցը վրայ կը հալէր կը մաշէր ու կու
լար, որ ետքը ալ յուսահատութեամբ ան խղ-
ճալի ողբը ըսաւ վրանին՝ որ կը սկսի. Զարդ
չարաւ նստաւ միայնացեալ խաղախն խաղաթողով: Ե-
րուսաղէմի պաշարման ատենը Երեմիա այսպիսի
այրած սրտով Աստուծոյ իր բերանը դրած խօս-
քերը ու յանդիմանութիւնները համարձակ որ
կը քարոզէր Հրէից, անոնք դառնալու ապաշ-
խարելու տեղը՝ սաստիկ կ'ատէին ու կը հալա-
ծէին զինքը. և աս հերիք չէ, ետքը խօսք ալ
դրին որ բռնեն սպաննեն, իբր թէ ինքը ասանկ
քարոզութիւններով ժողովրդին ձեռքը կը թու-
ցնէ, որ թշնամիին դէմ չեն կրնար աղէկ պա-
տերազմ ընել: Ուստի երբոր զինքը բռնեցին՝
Սեդեկիա թագաւորին առջևը տարին, և ան
ալ մեղքընցաւ բան չուզէց ընել, անոնք բռնու-
թեամբ առին Երեմիան մահապարտներուն գու-
բը (այսինքն քանլը քույուն) ձգեցին՝ որ երթայ
մեռնի. և հոն կը մեռնէր, թէ որ Աքդամէլէք
եթովսլացի ըսուած իշխանը շուտ մը մէջ մարտ-
նար՝ թագաւորին հասկըցնէր թէ՝ «Աս նեղու-
թեան ատենը այսպիսի սուրբ մարդ մեզի հար-
կաւոր է» ըսելով. ու անանկ Երեմիան գուբէն
հանեց, որ անկէ ետեւ ինչուան Երուսաղէմի ա-
ռումը բանտը կեցաւ: Ետքը երբոր Նաբուզար-
դան դահճապետը եկաւ Հրէաները գերի բռ-
նեց Բաբելոն տարաւ, Երեմիան անկէց խըն-
դրեց որ ինքը իր Բաբուք ըսուած աշակերտին
հետը՝ (որ ան ալ մարգարէութիւն կ'ընէր Երե-
միայի ձեռաց ներքեւ) երկուքնին Երուսաղէմ
մնան: Բայց անկէ ետեւ Յովնաթան որդի Կա-
րէի ըսուածը երբոր տիրեց մնացած Հրէանե-
րուն վրայ, ու Նաբուգոդոնոսորէն վախնալով՝

Ժողովուրդը մէյտեղ առած Եգիպտոս փախաւ, զԵրեմիա ալ ան ատենը անոնց հետ տարաւ. և հոն Եգիպտոս կ'ըսեն թէ՝ Հրեաները չգիմանալով իրեն ըրած քարոզութիւններուն՝ վերջը քարկոծելով մեռցուցին սուրբ մարգարէն։

Եզեկիէլ մարգարէն որդի Բուզեայ՝ ղևտացի քահանայ էր. որ Նաբուգոդոնոսոր երբոր եկաւ՝ Յովակիմ կամ Յեքոնիա թագաւորը Երուսաղէմէ բռնեց Բաբելոն տարաւ, Եզեկիէլ ալ ուրիշ Հրէից գերիներուն հետը մէյտեղ հոն գնաց. ու բոլոր մարգարէութիւնները և աստուածային տեսիլքները հոն իրեն յայտնուեցան։ Առջի տեսիլքը Աստուած Եզեկիէլի այսպիսի կերպով ցուցուց. որ երբոր մէկ անգամ մը ինքը Քոբար գետին քովը կեցեր էր, յանկարծակի երկինքը ամպերուն մէջը մէկ սոսկալի մեծ կառք մը տեսաւ՝ ամէն դիէն աշուրներով լեցուն, որ չորս կենդանի զանիկայ կը քաշէին կը տանէին, ու կենդանիներուն մէկը մարդու կերպարանք ունէր, երկրորդը՝ առիւծի, երրորդը՝ կովու, ու չորրորդը արծուի, և ասոնց ամէնը չորս չորս երես ունէին, ու չորսական թւերով էին, որ երկուքովը մարմիննին ծածկեր էին, ու մէկալ երկուքովը կը թռչէին, և անանկ լուսաւոր էին կը փայլէին ասոնք, որ աչք չէր դիմանար վրանին նայելու տեսնելու՝ կարծես թէ կայծակներ կը ցատեցընէին իրենց վրայէն։ Եւ ասոնց վրան երկինքը սաստիկ պայծառ ու լուսաւոր բացուած՝ մէջտեղը տեսաւ որ մէկ փառահեղ մարդ մը աթոռը նստած, ու չորս դին բոլոր ծիրանի գօտիի պէս ճառագայթներով պատած ինքը մէջը արևու պէս կը փայլէր։ Աս տեսիլքովս, ինչպէս կ'ըսեն ոմանք, Աստուած ուզեց Հրէից ցու-

ցընեւ թէ իրենց շինած տաճարին՝ և հոն տեղը
դրած քերթէից ինքը կարօտ չէ. որ իրենք ի-
րենց տաճարին վրայ պարծենալով՝ մարգարէից
դէմ կ'ըսէին թէ «Քանի որ մեր տաճարը Ե-
րուսաղէմ կեցեր է, մեզի թշնամին չկրնար մո-
տենալ». որ ասանկ չէ, հապա ամէն տեղ ան-
կէց ալ շատ փառաւոր ու սքանչելի կերպով ին-
քը կը պաշտօնի իրեն ստեղծուածներէն. և թէ
որ մեղքերնէն չգառնան նէ, չինայեր՝ ան տա-
ճարը Նաբուգոդոնոսորի ձեռքը կու տայ, որ
թէպէտ բնութեամբ մարդ է, բայց Աստուած
իրեն անանկ զօրութիւն պիտոր տայ որ՝ առիւծի
պէս ուժով ըլլայ, արծուի պէս աչքըբաց սշա-
տես, ու կովու պէս ջարդութեամբ ընող, որ այն-
պէս հիմնայատակ ընէ զիրենք իրենց տաճարովը:
Բայց Եզեկիէլ աս տեսածին պէս՝ սարսափե-
լով երեսին վրայ որ ինկաւ, ան ատենը ձայն մը
լսեց, որ իրեն կ'ըսէր. «Որդի մարդոյ, ելիր ու-
տից վրայ կեցիր՝ որ ըսածս լսես». ու անանկ
Աստուած սկսաւ իրեն գանգատիլ Խորայեւացւոց
ըրած ապերախտութիւնը, ու հրամայեց որ եր-
թայ քարողէ իրենց, որ ծուռ ճամբանին թո-
ղուն՝ Աստուծոյ դառնան: Ետքը դէպ 'ի ինքը
ձեռք մը երկնցաւ, որ մէկ գիրք մը բռներ իրեն
կու տար ու կը հրամայէր որ բերանը դնէ ուտէ,
ու ան գրքին ներսը դուրսը ողջ ու վայ գրուած
էր. մարգարէին ալ անանկ երեցաւ որ՝ ան ու-
տելուն պէս բերանը անուշցաւ, ու Աստուած
հրամայեց որ անով լեցուած՝ երթայ քարողէ:

Աս Եզեկիէլ մարգարէս Խորայեւացւոց մեղ-
քը և անօրէնութիւնները երեսնին տալով՝ ի-
րենց վրայ եկած և գալու թշուառութիւնները
շատ առաւիններով ու օրինակներով քարողէին

ետե, Աստուած Խորայեւացւոց մէկ ուրախական տեսիլք մըն ալ իրեն յայտնեց, որ ան իրենց գերութեամբ բոլորովին չյուսահատին. ու ասանկ եղաւ: Մէկ օր մը Աստուած Եզեկիէլը մէկ դաշտ մը (այսինքն օվա տեղ մը) տարաւ, ու չորս դին պտըտցուց, տեսաւ որ բոլոր մեռելներուն չորցած ոսկորներով լեցուն էր ան դաշտը. ու հոն Եզեկիէլի ըսաւ որ կանչէ հրամայէ՝ որ ամէն մէկ մարդու ոսկորները իրենց տեղը գան շարուին, ջիւով (այսինքն սինյիրով) կապուին, միս գայ լեցուի, ու մորթը վրանին պատէ: Երբոր ըսածին պէս անանկ կատարեալ մարմիններ եղան, նորէն իրեն հրամայեց Աստուած որ «Ըսէ որ չորս դիէն հով փչէ վրանին». ու ան հովէն ան մարմինները կենդանութիւն առին՝ ամէնքը ելան ոտքի վրայ կայնեցան, այնպէս որ բոլոր դաշտը անհամար մարդով լեցուեցաւ: Եւ ասով հաստատեց Աստուած իր Խորայեւացւոց ըրած խոստմունքը, որ մէկ օր մը պիտի զանոնք չորս դիէն գերութենէ ազատէ մէյտեղ բերէ՝ մեռելներն յարութիւն առածի պէս: Ասկէ ՚ի զատ Աստուած Եզեկիէլ մարգարէին տեսիլքներուն մէջը Երուսաղեմի տաճարին մէկ նոր ձև մը ցուցուց, որ ինչպէս կ'ըսեն՝ Խորայեւացիք գերութենէն դառնալու ատենը անոր պէս նորէն շինեն Աստուծոյ տաճարը:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Պատմութիւն Դանիկի մարգարէին :

ԱՄ աշխարհի 3398. 3401 : (Դան . Թ . ԺԳ . Բ :)

Նաբուգոդոնոսոր Բաբելացւոց թագաւորը երբոր եկաւ Երուսաղէմաւաւ , ու մէջի մարդիկը հետը քշեց Բաբելոն գերի տարաւ , իր իշխաններէն Ասփանէզըսուած մէկին յանձնեց , որ ան Հրէից գերիներէն՝ շնորհալի , խելացի ու սրամիտ տղաքներ ընտրէ , թագաւորական ծախքով առնէ պահէ , ու իրենց Քաղգէացւոց լեզուն՝ և ուրիշ ուսումներ սորվեցընէ : Աս ընտրածներուն մէջէն էին՝ Դանիէլ Յուդայի թագաւորական ցեղէն , և իրեն իրեք ընկերները , Անանիա , Միսայէլ ու Սգարիա , որ անոնց անունը Ասփանէզ փոխեց , Դանիէլի անունը Բաղտասար դրաւ , և մէկաւնոնցը՝ Սեդրաք , Միսաք , Աբեգնադով : Թագաւորը ասլըսարեր էր , որ աս տղոցս կերակուրն իրեն սեղանէն երթայ , աղէկ ուտելիքներ ու ըմպելիքներ տան : Բայց Դանիէլ և իրեն իրեք ընկերները մովսիսական օրէնքը պահելով՝ վերակեցուին աղաչեցին որ իրենց միայն հնտեղէն տայ ուտելու , ու սոսկ ջուր խմելու : Ան ալ առջի բերանը աս բանիս թող չտուաւ , վախնալով թէ տղաքը անանկ կը հալին կը մաշին , ու ետքը ինքը թագաւորէն խօսք կը լսէ : Բայց վերջը փորձեց տեսաւ որ , ան չորսը անանկ ձգնաւորի պէս հունտ ուտելով՝ մէկալ տղոցմէն (որ թագաւորին փառաւոր կերակուրներէն կ'ուտէին) աւելի

գէր ու կայտառ էին: Երբոր աս տղոցը սորվելու ատեննին լմնեցաւ, և փորձելու տեսնելու համար թագաւորին առջէն որ ելան, Ղանիէլ և իրեն իրեք ընկերները ամենէն աւելի գիտուն ու իմաստուն երեցան, ու ինչ որ կը հարցընէր թագաւորը, ամէն բանին պատասխան տեղն 'ի տեղը կու տային, մանաւանդ Ղանիէլ. անանկ որ՝ բոլոր Բաբելացւոց կարդացողներուն բերանը բաց կը մնար, և իրենց չգիտցածները անիկայ կը զրուցէր, ու կը մեկնէր:

Աս Ղանիէլ մարգարէս, ինչպէս կ'ըսեն՝ տաս ուերկու տարուան տղայ էր՝ որ իր իմաստու թեամբը Շուշան բարեպաշտ կ'ինը մեռնելէն խալըսեց. որ ասանկ հանդիպեցաւ: Հրէից Բաբելոն եկած բնակած գերիներէն մէկ մարդ մը կար Յովակիմ անունով, որ մէկ Շուշան անունով կնիկ մը ունէր՝ տեսքով՝ խիստ աղւոր. և հոն պէտք եղած ատենը Հրէաներուն ծերերը ասոր տունը կու գային՝ իրենց մէջի դատաստանը կը տեսնէին: Աս ծեր դատաւորներէն երկուքը՝ շատ գալով երթալով Յովակիմի տունը՝ Շուշանին աչք զարկին, ու գիպուկ ատեն կը փնտրուէին որ իրենց չար ցանկութիւնը կշտացընեն: Ուստի մէկ օր մը որ Շուշանը խիստ տաքէն նեղացած ելաւ իր պարտեզը դնաց, որ հոն աւազանը մտնայ լուացուի, ու երբոր իր աղախինները քովէն խրկեց որ երթան օճառ (այսինքն սապոն) բերեն, ու ինքը մինաւոր մնաց, ան ատենը աս երկու դատաւորները որ ետեւէն դացեր պարտեզին մէկ կողմը պահուրտեր էին, եկան Շուշանի վրայ հասան, ու կը բռնաբարէին որ իրենց չար կամքը կատարէ. «Հապա թէ չէ՝ քեզ կը մատնենք, ըսին, թէ մէկու մը հետ

բռնեցինք՝ որ մեղք կը գործէր»։ Աս բանս որ տեսաւ Շուշան՝ «Ա՛հ, ըսաւ, որ դին դառնամ նէ՛ գէշ է. ատ բանը ընելը՝ ինձի մեռնելու չափ է, և թէ որ չընեմ՝ ձեր ձեռքէն պիտի չխալըսիմ. բայց այսու ամենայնիւ աւելի կ'ընտրեմ ատ չարութիւնը չընել՝ ու ձեր ձեռքը մատնուիլ, քան թէ Աստուծոյ առջև մեղանշեմ»։

ասանկ ըսաւ Շուշան՝ ու սկսաւ կանչուրուտել։ Ան ատենը անոնք ալ կանչուրուտեցին, ու երբոր մարդիկ վրայ հասան՝ անոնց ըսին թէ «Մենք պարտեղը ժուռ գալու ատեն տեսանք որ Շուշան մէկ կտրիճի մը հետ մեղք կը գործէր, և երբոր վրանին երթալու եղանք՝ մարդը ձգեց փախաւ»։

Ասանկ զրպարտութիւն ընելով՝ մէկալ օրն որ դատաստան հանեցին անմեղ Շուշանը, ով որ զինքը կը ճանչնար նէ՛ կը զարմանար, որ ասանկ բանի՝ մարդ կարծիք չունէր Շուշանի վրան. բայց ետքը ան երկու ծերերուն հաւտալով՝ վճիռը կտրեցին թէ «Մովսիսական օրէնքով պէտք է որ մեռնի»։ Շուշանն ալ ան ժամանակը կանչեց. «Աստուած յաւիտենական, ըսաւ, դուն որ ամէն գաղտուկ բաները ըլլալէն առաջ գիտես, աս ալ գիտես որ՝ ասոնք սուտ կը վկայեն իմ վրաս, և այնպիսի անօրէնութեան համար կը մեռնիմ՝ որ չեմ ըրած»։ Աստուած ալ լսեց Շուշանի աղօթքը. ուստի երբոր ալ մեռցընելու կը տանէին, ճամբան Հոգին սուրբ լոյս տուաւ Պանիելի, որ ժողովուրդին մէջէն ամուր ձայնով սկսաւ կանչել թէ «Ես անպարտեմ ատոր արիւնը մտնալէն»։ Երբոր աս լսեց բոլոր ժողովուրդը՝ կանկ առին, ու հարցուցին թէ ինչ կ'ըսէ։ Ան ալ ըսաւ. «Ասանկ անխեղ եղաք որ՝ առանց բանը իմանալու դատա-

պարտեցիք աս անմեղը. դարձիք նորէն դատաստան ըրէք » : Դարձաւ բոլոր ժողովուրդը, նորէն դատաստան նստան, ու Դանիէլը առին մէջ տեղերնին նստեցուցին, իրեն աղաչեցին որ՝ ինքը աս դատաստանը նորէն տեսնէ. ան ալ կանչեց ան երկու չար դատաւորները, ու մէկիկ մէկիկ հարցընէլով՝ անոնց ստուծիւնը և չարուծիւնը յայտնի ցուցուց. ու անանկ մեռնելէն խալըսեց անմեղ Շուշանը. և անոր տեղը սպաննեցին ան երկու ծեր դատաւորները : Ասով Դանիէլի անուներ շատ հռչակուեցաւ Հրէաներուն մէջը, և օրէ օր մեծնալով՝ Բաբելոնացւոց առջևն ալ շատ անուն առաւ, մանաւանդ երբոր ետքը Նաբուգոդոնոսորի տեսիլքները կամ երազները մեկնեց. ինչպէս որ հիմա կը պատմենք :

Անգամ մը Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը քընոյն մէջը երազ մը տեսաւ. երբոր արթնացաւ, անոր վախէն շփոթած՝ բոլորովին մոռցաւ մտքէն ելաւ տեսած երազը. ուստի շուտ մը հրամայեց՝ առջևը կանչել տուաւ բոլոր Բաբելոնացւոց կարգացողները և իմաստունները, որ իրեն ըսեն թէ ինչ էր երազը, ու անոր մեկնութիւնը տան : Երբոր ասոնք չկրցան գիտնալ, Նաբուգոդոնոսոր սաստիկ սրդողեցաւ վրանին, հրամայեց որ բոլոր Բաբելոնացւոց կարգացողները սպաննեն : Աս բանս Դանիէլի և իրեն իրեք ընկերներուն ահանջը հասաւ, որ իրեքն ալ ան կարգացողներուն մէջը կը սեպուէին. ան ատենը Դանիէլ խնդրեց որ մէկ օր մը ատեն տան իրեն, որ ան երազը ինքը զրուցէ թագաւորին. ուստի ան գիշերը Աստուծոյ գիմեց աղաչեց, որ աս բանս իրեն յայտնէ. ու առտուանց գնաց

Թագաւորին առջևը ելաւ, խնդրեց որ դադրին՝
պարապ տեղը չսպաննեն ան կարդացողները.
« Խնչու որ, ըսաւ, ատ քու հարցուցած բանդ
ադամորդի չկրնար գիտնալ, թէ որ Աստուած
երկնքէն անոր ջայտնէ նէ, ինչպէս ինծի յայտ
նեց՝ որ քեզի ըսեմ Նրազիդ մէջը ըսաւ, թա-
գաւոր, դուն մէկ մեծ արձան մը տեսար առջևդ
կայնած՝ ահաւոր կերպարանքով. ասոր գլուխը
ոսկիէ էր, ձեռուրները կուրծքը ու թւերը՝ ար-
ծըթէ, մէջքէն ինչուան ծնկուրները՝ պղնձէ,
սրունքները երկըթէ, և ոտուրներուն կէսը եր-
կըթէ ու կէսը հողէ: Ասնայելու ատենդ տեսար
որ անդիէն լեռնէն մէկ քար մը փրթաւ՝ եկաւ
անոր ոտուրներուն զարկաւ, ու ձգեց ջախջախեց
փոշի դարձուց ան արձանը. ետքը փոշին ալ հովը
փչեց տարաւ, ու ան քարը աճեցաւ մէկ մեծ
լեռ մը եղաւ, այնչափ որ՝ բոլոր աշխարհքս լե-
ցուց»: Ետեէն աս երազիս մեկնութիւնն ալ զը-
րուցեց Դանիէլ. « Ան արձանին, ըսաւ, ոսկի
գլուխը քեզ կը նշանակէ, որ թագաւորներուն
թագաւորն ես. քու ետեւդ ուրիշ թագաւորու-
թիւն մը պիտոր ելլէ քեզմէ վար, որ ան արծաթը
կը ցուցնէ. անոր ետեւէն մէկ ուրիշ մըն ալ աւելի
տկար. ու անկէց ետքը չորրորդը՝ երկաթովը կը
ցուցնէ որ անիկայ իր ուժովը պիտոր մէկաւ
նոնք կործանէ. բայց անոր կէսը հողէ ըլլալը՝
անոր ալ տկարութիւնը կ'երեցնէ: Ետեւ ասոր
ատենը՝ Աստուած մէկնոր թագաւորութիւն մը
պիտոր հանէ, որ բոլոր թագաւորները պիտի
կործանէ իր տակը առնէ. ինչպէս ան քարը՝ որ
զամէնը ջախջախեց, ինքը միայն լեցուց բռնեց
բոլոր աշխարհքս, ու ինքը մինակ յաւիտեան
պիտի մնայ»: (Աս ետքի ըսուած թագաւորու-

Թիւնը՝ Թէպէտ ոմանք Հռոմայեցւոց վրայ ուղեցին իմանալ, բայց ամէն կողմանէ աւելի յարմար կը մեկնեն Եկեղեցւոյ վարդապետները Մեսիայի Թագաւորութեան վրայ հոգեորապէս իմանալով աս բանս)։

Նաբուգոդոնոսոր երբոր աս լսեց, շուտ մը ելաւ Պանիելի առջևը ինկաւ երկրպագութիւն ըրաւ, ու հրամայեց որ անոր խունկ ու զոհ մատուցանեն, և ըսաւ իրեն Թէ « Հիմա իմացայ որ՝ ձեր Աստուածն է բոլոր աստուածներուն աստուածը ու Թագաւորներուն Թագաւորը, որ ինքը միայն գիտէ բոլոր ծածուկ բաները՝ որ աս բանս ալ քեզի յայտնեց»։ Եւ աս պատճառովս Թագաւորը Պանիելի շատ պարգևներ տալէն ետև՝ զինքը գլխաւոր դրաւ Բաբելացւոց իշխաններուն ու բոլոր կարգացողներուն վրայ։ Պանիէլ ալ Թագաւորէն խնդրեց, որ իրեն իրեք ընկերները Սնանիան, Միսայէլը և Ագարիան առաջ քաշէ՝ Թագաւորական գործի վրայ դնէ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

Իրեք մանկանց պատմութիւնը։

ԱՄ աշխարհի 3434։ (Պան. Գ.)

Նաբուգոդոնոսոր իր Թագաւորութեան տասներու թը տարին ոսկիէ արձան մը կամ կուռք մը շինել տուաւ, վաթսուն կանգուն երկայնքը, ու վեց կանգուն լայնքը, և զայն բերաւ կայնեցոց Ռէերա ըստած դաշտին մէջը Բաբելացւոց երկիրը։ Ետքը չորս գին իր տէրութեանը մէջ խըրկեց հրաման հանեց, որ բոլոր մեծամեծները ու

իշխանները և գլխաւոր մարդիկը դան հոն ժողովուրն, ու մեծ հանդէսով աս արձանը պաշտեն։ Ան արձանին քովն ալ մէկ հնոց մը կամ կրակի փուռ մը շինել տուաւ, որ ով որ չհնազանդի՝ ան չպաշտէ նէ, հոն կրակը ձգեն զինքը։ Թագաւորին ըսածին պէս եկան ամէնքը, ու կերպ կերպ նուագարաններ (այսինքն չալզըներ) չալելով աս հանդէսը կ'ընէին, և ամէնքը երկրպագութիւն կը մատուցանէին ան արձանին։ Աս բանին՝ Դանիէլի իրեք ընկերները Անանիան, Միսայէլը, Ազարիան չհնազանդեցան՝ չեկան պաշտելու. անոր համար Նաբուգոդոնոսորը որ իմացաւ՝ սրդողելով զանոնք իր առջևը բերել տուաւ, ու հարցուց թէ՝ «Իրաւ է որ դուք չեկաք իմարձանս պաշտելու»։ Ետքը խրատ տուաւ յորդորեց որ իրենք ալ երթան երկրպագութիւն ընեն. «Հապա թէ չէ, ըսաւ, գիտնաք որ՝ ձեզ ան կրակին մէջը ձգել կու տամ. ան ատենը տեսնենք թէ ո՞ր աստուածը պիտոր գայ ձեզ իմ ձեռքէս խալըսէ» ըսաւ։ Անոնք ալ չվախցան, համարձակ իրեն ըսին թէ՝ «Թագաւոր, աս բանիս համար աւելորդ է որ մենք քեզի պատասխան տանք. բայց նորէն քեզի կ'ըսենք որ՝ մենք քու կուռքդ չենք պաշտեր, մենք մեր Աստուածը ունինք երկինքը, մենք զան կը պաշտենք, որ քու կրակէդ մեզ կարող է ազատել, և քու ձեռքէդ ալ մեզ կը խալըսէ»։ Երբոր աս բանս լսեց Նաբուգոդոնոսոր, սաստիկ բարկու թեամբ կատղեցաւ վրանին. շուտ մը հրամայեց որ հնոցին կրակը չափէն աւելի վառեն, և զանոնք մէջը ձգեն՝ որ երթան այրին մոխիր դառնան. թագաւորին տուած հրամանն որ կատարեցին, աս երեք կտրիճները իրենց վրայի լաթե-

րովը բռնեցին կապեցին ան սոսկալի կրակին մէջը որ ձգեցին, ետեւէ ետեւ այնչափ կսկծեցուցին կրակը՝ որ բոցը քառսունընիր կանգուն վեր կ'ելլէր, ու չորս դին գտնուած մարդիկը կ'այրէր կը լափէր: Ան ատենը Աստուած հրեշտակ մը խըրկեց կրակին մէջը, որ եկաւ զիրենք կրակէն պահեց, անանկ որ մէկ բաներնին չայրեցաւ, և պաղուկ հով մըն ալ փչել տուաւ հնոցին մէջը, որ տաքէն ալ չէին նեղուեր. ու իրենք ան հրեշտակին հետը մէկտեղ կրակին մէջը ժուռ գալով ուրախութեամբ փառք կու տային ու կը գոհանային Աստուծոյ, և ան տեղը Աղարիան իրեն մէկալ ընկերներուն հետ ան օրհնութիւնը ըսաւ, որ կը սկըսի. Օհնեալ ես պէր Աստուծոյ հարցն իբրոյ. Ժողեալ եւ Ժառանգութեալ եւ անանկ յաւիտեան: Աս ձայներս ու օրհնութիւններս երբոր Թագաւորին հասկըցուցին, ինքն ալ վազեց եկաւ որ նայի, ու զարմանալով կը հարցընէր թէ՝ «Աս ինչ բան է, մենք երեք հոգի կապած կրակին մէջը ձգեցինք, ու ես հիմա չորս մարդ կը տեսնեմ, որ արձակ հանգիստ ժուռ կու գան, և ան չորրորդը, ըսաւ, Աստուծոյ որդի կը նմանի», (որ զան՝ ինչպէս կ'ըսեն, իր կուռքերուն տղոցը մէկը կարծեց). ետքը հնոցին բերանը գնաց ու կանչեց. «Սեղրաք, Միսաք, Աբեդնադով՝ ծառայք Աստուծոյ բարձրելոյ՝ ելէք դուրս եկէք»: Անոնք ալ երբոր ելան, ամէնքը եկան վրանին Թափեցան՝ ու տեսան որ ամենեւին կրակը չէ թէ միայն իրենց զեն մը չէր ըրած, հապա վրայի հագուստներուն ալ չէր դսլած՝ չէր խանձած: Ան ատենը Նաբուգոդոնոսոր աս մեծ հրաշքը տեսնելով ինքն ալ զարմացաւ մնաց, ու սկսաւ փառք տալով Աստուծոյ՝

ըսել թէ «Իրաւի ամենէն մեծ Աստուածը ան է, որ այսպիսի կարողութիւն ունի, և այսուհետեւ, ըսաւ, ով որ անոր դէմ զրուցէ նէ՝ կը մեռցնեմ զինքը»։ Եւ աս պատճառովս Անանիայի, Միսայելի և Ազարիայի՝ առաջինէն աւելի պատիւ ու իշխանութիւն տուաւ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Է.

Դանիէլ մարգարէին ուրիշ պատմութիւնները։

Ամ աշխարհի 3434, 3444. 3449: (Դան. Գ. Ե. 2. Է. Ը. ԺԳ)

Աս բաներէս ետեւ՝ Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը նորէն ուրիշ տերութիւններու դէմ յաղթութիւն ընելով, ու ասդիէն անդիէն շատ կողոպուտներ ձեռք ձգելով, անով Բաբելոն քաղաքը որ եւելօք հարստացուց՝ մեծցուց, իր սիրտն ալ չափէն աւելի մեծցաւ ու հպարտացաւ։ Եւ ան ատենը մէկ երազ մը տեսաւ, որ երկրիս մէջ տեղը մէկ ծառ մը տնկուած կեցեր էր, անանկ մեծ որ՝ անոր բարձրութիւնը երկինքը կը հասնէր, ու լայնութիւնը աշխարհքիս չորս դին կը տարածուէր. ասոր տերէնները շատ աղուոր լեցուն, ու պտուղը այնչափ շատ էր՝ որ ամենուն կ'օգտէր ուտելու. իր շուքին տակը կը բնակէին բոլոր գազանները, և իր ճիւղերուն վրայ թառեր էին բոլոր թռչունները, ու անկէց կը կերակրուէին բոլոր կենդանիները։ Անկէ ետքը տեսաւ որ՝ երկինքէն մէկ հրեշտակ մը ինջաւ, կանչեց թէ՛ «Կտրեցէք աս ծառը, իրեն տերէնները թափեցէք, պտուղները ցիրուցան ըրէք, ա-

նոր ներքեւէն ու վրայէն գազաններն ու թռչունները ելլեն, միայն անոր արմատը երկրիս վրայ թողէք՝ երկրթէ ու պղնձէ շղթայով կապած, որ երթայ բաց տեղը խոտերուն մէջը գազաններուն հետը կենայ, մարդկային սիրտը անկէց վերցուի, ու անոր տեղը գազանի սիրտ տրուի իրեն՝ ինչուան եօթը ժամանակ»։ Ապուգոգոնոսոր աս երազիս վրայ շատ շփոթեցաւ. ուստի բոլոր կարգացողները քովը կանչեց՝ որ իմանայ թէ աս ինչ պիտոր ըլլայ, ու մէկը չկրցաւ աս երազս մեկնել, ինչուան որ Դանիէլը եկաւ՝ ու իրեն սկսաւ մէկիկ մէկիկ զրուցել. «Ան ծառը, ըսաւ, մեծ ու բարձր՝ դուն ես, թագաւոր, որ այնչափ մեծցար ու ժովցար որ՝ քու տէրութիւնդ բոլոր աշխարհքիս վրայ տարածուեցաւ։ Եւ ան հրեշտակը որ եկաւ ըսաւ. Ատրեցէք ու ապակաւ նեցէք ատ ծառդ, գիտնաս, տէր իմ թագաւոր, որ Աստուած քու վրադ ասանկ վճիռ կտրեր է, որ մարդիկներուն մէջէն դուն պիտոր վաճնատուիս ելլես, ու անբան անասուններուն հետ դուրս տեղը կենաս, եզան պէս խոտ ուտես՝ եօթը տարի չափ, ինչուան որ իմանաս թէ Աստուած կը տիրէ աս մարդկային թագաւորութիւններուն վրայ, և ինքը որուն որ կ'ուզէ նէ՝ անոր կու տայ։ Եւ ան որ ըսաւ թէ՝ Միայն արմատը թողէք, կ'իմացընէ թէ՝ Աստուծոյ կարողութիւնը իմանալէդ ետքը թագաւորութիւնդ նորէն քու ձեռքդ պիտոր դառնայ։ Անոր համար աս խրատս քեզի կու տամ, ով թագաւոր. նայէ որ քու մեղքերդ և անօրէնութիւններդ՝ աղքատաց ողորմութիւն տալով սրբես. կարելի է որ Աստուած այսպիսի բարեգործութիւններ տեսնելով՝ քու մեղքերդ թողու»։

Վրան շատ չանցաւ որ՝ աս բոլոր Դանիելի
ըսածները եկաւ ելաւ։ Մէկ տարիէն ետքը օր
մը երբոր աս Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը իր
պալատին վրան ելած՝ Բաբելոն քաղքին վրայ
նայելով ու զուարճանալով կը քալէր, և հպար-
տութեամբ կ'ըսէր թէ՝ «Աս ան Բաբելոնը չէ՞
մի, որ ես իմ ուժովս՝ իմ փառացս և պատուոյս
համար շինեցի», ան տեղը դեռ խօսքն որ բե-
րանը կը զրուցէր՝ մէյ մ'ալ երկինքէն ձայն մը
եկաւ թէ՝ «Քեզի կ'ըսեմ, Նաբուգոդոնոսոր
թագաւոր, թագաւորութիւնդ քեզմէ վերցուած
է, մարդոց մէջէն ելլես՝ ու գազաններու և անա-
սուններու հետ կենաս»։ և ան վայրկէսին մէջը
Նաբուգոդոնոսոր գետինը լինկաւ, ինչպէս կ'ը-
սեն՝ մէկ եզան մը կերպարանք փոխուեցաւ, որ
տարին ուրիշ անասուններուն քովը կապեցին,
անոնց հետ խօտ կ'ուտէր։ Անանկ եօթը տարի
կենալէն ետեւ, խելքը վրան եկաւ՝ ճանչցաւ Աս-
տուծոյ կարողութիւնը և ինքնիշխան տէրու-
թիւնը. ուստի Աստուած ալ նորէն իր առջի
կերպարանքը դարձուց զինքը, որ եկաւ իր թա-
գաւորութիւնը նստաւ։

Աս Նաբուգոդոնոսորի, արդեօք որդին կ'ըլ-
լայ՝ կամ թուր Բաղտասար անունով, որ իրմէ ե-
տեւ Բաբելոնացոց թագաւոր նստաւ, անգամ մը
մէկ մեծ սեղան մը ըրաւ իր մեծամեծ իշխան-
ներուն հազար հոգիի չափ մարդու, և հոն ու-
տել խմելինի՝ Բաղտասար թագաւորը հրա-
մայեց որ երթան ան ոսկիէ ու արծրթէ աման-
ները՝ որ ատենով Նաբուգոդոնոսոր Երուսաղե-
մի տաճարէն կողոպտեր առեր էր, հոն սեղանը
բերեն՝ որ անով ալ խմեն։ Երբոր աս Աստուծոյ
նուիրած ամաններովը՝ ալ թագաւորը զուար-

Ճացած իր իշխաններուն հետ՝ իր կնիկներովը ու հարձերովը խնտումով գինի կը խմէին իրենց կուռքերուն կենացը, և ճշմարիտ Աստուծոյ յիշատակը ամենեւին մտուընէն չէր անցներ, ան աւտենը յանկարծակի ասոնք դիմացնին տեսան, որ մէկ ձեռք մը ելաւ՝ ու ճրագին լուսոյն առջևը պատին վրայ բան մը գրեց։ Աս որ եղաւ՝ Թագաւորը ահագեցած խունկ կտրեցաւ, ու կը դողար. ուստի շուտ մը հոն կանչեց բերել տուաւ բոլոր Բաբելոնացոց մոգերը ու կարգացողները, ու խոստացաւ իրենց թէ՛ « Ո՛վ որ աս գրուածքը կարդայ իրեն մեծ պատիւ կ'ընեմ, ինչուան թագաւորութեանս երրորդ մասը իրեն կու տամ » կ'ըսէր. բայց մարդ չգտնուեցաւ որ ան գիրը կարդայ, մեր մնաց որ մեկնէ. որ անանկ շատ իրար անցում եղաւ մէջներին։ Աս շփոթութեանս մէջը յանկարծ Թագուհին միտքը ինկաւ, Թագաւորին ըսաւ որ Ղանիէլը կանչէն, որ Նաբոգոդոնոսորի ատենը շատ այսպիսի խորհրդական բաներ մեկներ էր։ Նրբոր կանչեցին՝ եկաւ Ղանիէլ, Թագաւորը շատ մեծաբանքով առաւ հետը խօսեցաւ, ու ան մէկալնոնց ըրած խոստմունքները իրեն ալ ըրաւ, միայն թէ ան գիրը կարդայ՝ իրեն մեկնէ։ Ղանիէլ ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ « Ատ ընծաներդ քեզի ըլլայ, և ատ պատիւդ ուրիշի տուր. ես, ըսաւ, ան գիրը ձրի (այսինքն ճապա) կը կարդամ՝ կը մեկնեմ քեզի » . ու Թագաւորին երեսը տալով Աստուծոյ դէմ ըրած ապերախտութիւնը, որ իր հօրը վրայ եկած պատիժներովը ինքը չխրատուելով՝ Աստուծոյ տաճարին սուրբ ամանները առեր պղծեր է, ետքը դարձաւ գրին վրայ նայեցաւ ու ըսաւ. « Ասանկ գրուած է .

Մանէ . Թէ՛կէշ . Փարէս : Մանէ՛ ըսել է թէ
համրեց Աստուած քու թագաւորութեանդ օ-
րերը , ու վերջացուց : Թէ՛կէզ , կշիւքով կշա-
ռուեցար , ու պակաս ելար : Փարէս՝ երկուքի
բաժնուեցաւ քու թագաւորութիւնդ , կէսը
Մարաց տրուեցաւ , կէսը Պարսից » : Աս բա-
նիս վրայ թագաւորը շուտ մը հրամայեց որ
Դանիելի կապայ հագցընեն , ոսկի շղթայ վիզը
ձգեն , ու առջևէն քարոզ (այսինքն թէլլալ)
կանչէ թէ՛ « Իշխան եղաւ Դանիէլ թագաւո-
րութեանը երրորդ մասին » : Բայց Դանիելի
տուած մեկնութիւնը շատ չուշացաւ՝ շուտով կա-
տարուեցաւ . ինչու որ՝ Դարեհ Մարաց թագա-
ւորը որ եկեր Բաբելոն պաշարեր էր , ան գիշե-
րը մտաւ քաղաքը , ու Բաղտասարը սպաննեց՝
անոր թագաւորութիւնն ալ ինքը առաւ :

Դանիէլ աս Դարեհ թագաւորին ալ շատ
սիրելի եղաւ՝ իրեն իմաստութեամբը և հաւա-
տարմութեամբ , այնչափ որ՝ թագաւորը զինքը
իր իշխաններուն գլուխ էր ըրեր . և աս պատ-
ճառովս բոլոր իշխանները կը նախանձելին վը-
րան , ու ետևէ էին որ վրան մէկ պակասութիւն
մը գտնեն՝ անով զինքը թագաւորին աչքէն հա-
նեն : Ուստի աս ճամբովս ուզեցին որ զինքը
ձգեն . թագաւորին ասանկ հրաման մը հանել
տուին , որ երսուն օր մարդ մէկէ մը խնդիրը չը-
նէ , ոչ մարդէ և ոչ Աստուծմէ , հապա միայն
թագաւորէն ըլլայ խնդիրքը , և ով որ ասոր դէմ
ընէ՝ առիւծներուն գուբը ձգուի : Աս հրամանիս
Դանիէլ մտիկ չըրաւ , հապա ինչպէս սովորու-
թիւն որ ըրեր էր՝ օրը իրեք անգամ իր տունը
կ'երթար , ու վերնատունը կ'ելլէր պատուհա-
նին առջևը՝ որ դէպ 'ի Երուսաղէմ կը նայէր՝

Աստուծոյ իր աղօթքը կ'ընէր: Դանիէլը թըշնամիները աս որ իմացան՝ շուտ մը գացին հասկըցուցին թագաւորին թէ «Դանիէլը ու հրամանիդ չհնազանդեցաւ»։ Թագաւորն ալ շատ ջանաց որ Դանիէլը աս պատիժէս խալըսէ։ Բայց ետքը ճարը հատաւ՝ հրաման տուաւ որ ան առիւծներուն գուբը ձգեն։ Եւ իրեն ասանկ ըսաւ թէ՝ «Քու Աստուածդ որ միշտ կը պաշտէիր՝ քեզ կը խալըսէ»։ Ուստի երբոր անանկ տարին Դանիէլը հոն ձգեցին, մեծ քարով մը գուբին բերանը փոցեցին՝ ու թագաւորին մատնիովը կ'ընէր թէցին, որ մարդ չընայ խալըսէ։ Ան իրիկունը թագաւորը տրտմութենէն ոչ բան կերաւ՝ ոչ քունը տարաւ։ Ուստի առտուանց կանուխ ելաւ գնաց՝ գլին բերանը բանալ տուաւ, ու տեսաւ որ Դանիէլը ողջ առողջ կեցած՝ փառք կու տար Աստուծոյ, որ զինքը ազատ պահէր է ան առիւծներէն։ ասոր վրայ թագաւորը խիստ ուրախացաւ։ շուտ մը գուբէն հանել տուաւ Դանիէլը, ու հրամայեց որ անոր տեղը իր թշնամիները իրենց տղաքներովը ու կնիկներով գուբը ձգեն։ որ ասոնք դեռ վար գետինը չհասած՝ առիւծները վրանին ցատքեցին բզիկ բզիկ ըրին։ Ասանկ Աստուծոյ օգնականութեամբ իր իշխանութեանը մէջը մնաց Դանիէլ՝ բոլոր Դարեհի թագաւորութեան ատենը։ Եւ անոր ետեւէն կիւրոսի ժամանակն ալ, որ Պարսից թագաւոր ըլլալով՝ Դարեհի մեռնելէն ետքը եկաւ Բաբելոնացոց թագաւորութիւնն ալ ինքը առաւ։

Աս կիւրոս թագաւորին ատենը Բաբելոնացիք մէկ կուռք մը ունէին Բէլըսուած, որ շատ մեծարանքով զասիկայ կը պաշտէին։ անանկ որ ամէն օր կասկուած (կամ թային եղած) էր անոր՝

տասուերկու արդու (կամ քիլէ) բարակ ալիւր, քառասուն ոչխար, ու վեց մար (կամ մէտրէ) գինի: Թագաւորն ալ կը պաշտէր աս կուռքս. ուստի մէկ օր մը Պանիելի հարցուց թէ՛ «Պուն ինչո՞ւ չես պաշտեր Բէլ աստուածը»: Պանիէլ ալ պատասխան տուաւ թէ՛ «Ես մարդու ձեռքով շինուած կուռք չեմ պաշտեր, հապա կենդանի Աստուածը կը պաշտեմ, որ երկինքն ու երկիրս ինքը ստեղծ եր է: Ան ատենը թագաւորը դարձաւ իրեն ըսաւ. «Ի՞նչ, կարծե՞ս որ Բէլը կենդանի աստուած չէ՞ մի. չե՞ս տեսներ որ ամէն օր որչափ կ'ուտէ կը խմէ»: Պանիէլ ալ խնտալով իրեն ըսաւ. «Մի խաբուիր, թագաւոր, ատ Բէլդ ներսէն հողէ է, ու դրսէն պղնձէ շինուած է. ամենեւին ատ ոչ կերեր է՝ ոչ խմեր է»: Աս բանիս վրայ թագաւորը սրդողելով՝ ան կուռքին քուրմերը կանչեց իրենց ըսաւ. «Թէ որ ինձի չըսէք որ՝ ով կ'ուտէ ան կերակուրները ձեզ կը սպաննեմ. հապա թէ յայտնի ցուցնէք որ ան բոլորը Բէլը կ'ուտէ՝ Պանիէլը կը մեռցնեմ, որ ասանկ հայհոյանք ըրաւ Բեւիլն դէմ»: Պանիէլ ալ թագաւորին ըսաւ որ՝ «Անանկ ըսածիդ պէս թող ըլլայ»: Ուստի թագաւորը Պանիելի հետ ելան եկան Բեւիլն տաճարը, ու հոն քուրմերը գացին ըսին որ «Ահա մենք դուրս կ'ելլենք, ու դուն, թագաւոր, Բեւիլն առջևը կերակուրները ու գինիները դիր, դռները գոցէ մատնիովդ կնքէ. ետքը առտուն գանք տեսնենք. թէ որ Բէլը կերած չէ ատ բաներդ, ան ատենը մենք մեռնինք. հապա թէ կերեր է, Պանիէլը մեռնի, որ մեր վրայ ատանկ սուտ բան զուրցեց»: Քուրմերը աս բանիս վրայ վախ չունէին՝ ապահով էին, պատճառն որ՝ սեղանին ներ-

քեզն մէկ ծածուկ ճամբայ մը ըրեր էին, որ միշտ անկէջ կը մտնէին ան դրած կերակուրները կ'ուտէին: Երբոր դուրս ելան ասոնք, ու թագաւորը ըսածին պէս ան կերակուրները Բելին առջևը դրաւ, ան ատենը Դանիէլ մոխիր բերել տուաւ, և ուրիշներէն գաղտուկ թագաւորին աչաց առջևը բոլոր տաճարին գետինը ցանել տուաւ. անանկ դուրս ելան դուռը գոցեցին ու թագաւորին մատնիովը կնքեցին՝ ելան գացին: Մն գիշերն ալ քուրմերը, որ Եօթանասուն հոգի էին, իրենց սովորուածեանը պէս կնիկներովը ու տղոցմովը ան ըսած գաղտուկ ճամբովը տաճարը մտան, ու բոլոր բաները կերան խմեցին՝ ելան գացին: Առտուանց կանուխ թագաւորը Դանիէլը հետը առած եկաւ տաճարին դուռը, ու Դանիէլի ցուցնելով որ խնայէս ամբողջ կեցեր է իր դրած կնիքը (այսինքն մէօհլորը) երբոր դուռը բացաւ տեսաւ որ կերակուրները հատած են, ուրախուածեամբ սկսաւ կանչել թէ «Մեծ ես դուն, ով Բէլ, ամենեկին խաբեբայութիւն չկայ եղեր քու վրադ»: Մն ատենը Դանիէլ ծիծաղելով բռնեց թագաւորը որ ներս չմտնէ, ու իրեն ըսաւ. «Մէյ մը գետինը նայէ, տես թէ ինչ ոտուրներու նշան է ատ»: Թագաւորն ալ նայեցաւ, ըսաւ թէ «Մարդու, կնկտոց ու տղոց ոտքի նշաններ կ'երևայ կոր». այսպէս որ իմացաւ քուրմերուն ըրած խաբեբայութիւնը, ետքը ան գաղտուկ շինուած ճամբան ալ որ տեսաւ, սաստիկ սրգողեցաւ վրանին՝ հրամայեց որ զանոնք ամէնքը իրենց տղոցմով և կնիկներովը մեռցնեն. Բելին կուռքըն ալ Դանիէլի ձեռքը տուաւ որ ջարդէ, ու անոր տաճարն ալ կործանէ:

Ան ատենները Բաբելացիք մէկ ահաւոր վիշապ մը (այսինքն աթտէր մը) կը պահէին, որ մէները սոսկալով՝ Աստուծոյ տեղ դրած զանիկայ կը պաշտէին: Բէլ կուռքին բանն որ ասանկ եղաւ, Թագաւորը դարձաւ Դանիէլի ըսաւ Թէ «Աս վիշապիս համար ալ չես կրնար ըսել Թէ պղնձէ շինուած է. ահա կենդանի է, կ'ուտէ կը խմէ. ուստի դուն ալ մեզի հետ ասոր երկրպագութիւն ըրէ»: Դանիէլ իրեն պատասխան տուաւ Թէ «Ես իմ Աստուծոյս երկրպագութիւն կ'ընեմ, որ կենդանի ու անմահ Աստուած է. և Թէ որ ըսաւ, ինձի հրաման կու տա՞ս ես ատ վիշապը քու առջևդ առանց Թուր կամ գաւազան բանեցընելու սպաննեմ»: Թագաւորն ալ հրաման որ տուաւ, Դանիէլ՝ քիչ մը եղ, ու ձիւթ (այսինքն զիֆթ) առաւ, մէջը ճարպ ու մագ դրաւ՝ մէկտեղ եփեց կունտ մը շինեց, ան վիշապին բերանը ձգեց, որ ուտելուն պէս ան տեղը ճաթեցաւ վիշապը. ու Դանիէլ իրենց երեսը տուաւ ըսաւ Թէ «Նայեցէք Թէ ինչ կը պաշտէիք»: Բաբելացիք աս բանիս վրայ սաստիկ կատղեցան, ու Թագաւորին դէմ ելան կ'ըսէին Թէ «Թագաւորը հրէայ եղաւ, որ Բէլը կործանեց, վիշապը սպաննեց ու քուրմերը ջարդեց». ուստի գացին Թագաւորին քովէն Դանիէլը քաշեցին առին տարին առիւծներուն գուրը ձգեցին: Հոն եօթը առիւծ կային. ասոնց սովորութիւն էր որ օրը երկու մարդու մարմին ու երկու ոչխար կու տային. բայց երբոր Դանիէլը առջևնին ձգեցին, ան ատենը բան մը չտուին՝ որ երթան շուտով մեռցընեն ուտեն: Ան օրերը Ամբակում մարգարէն որ Հրէաստան կ'ըլլար, ապուր եփեր էր ու մէջը հաց ալ բրդած,

անանկ ամանի մէջ գրած առեր արտը կը տանէր որ իր բանուորներուն տայ. ճամբան իրեն հրեշտակ մը հանդրպէցաւ, ըսաւ որ՝ « Ատ կերակուրդ Բաբելոն Գանիելի տար, որ առիւծներուն գուբը կ'ըլլայ » . Ամբակումալ անոր ըսաւ. « Տէր, ես Բաբելոն գնացած չեմ, ու գուբը չեմ գիտեր ո՛ւր է » : Հրեշտակը ան ատենը անոր գլխուն մազերէն բռնեց վեր վերցուց, ու զինքը շուտ մը Բաբելոն տարաւ՝ առիւծներուն գուբը ինջեցուց, և ձեռքի եղած կերակուրը հոն Գանիելի տալէն ետքը՝ ան վայրկեանը նորէն Ամբակումալ իր տեղը դարձուց : Գանիէլ անանկ վեց օր գուբին մէջը կենալէն ետքը երբոր եօթներորդ օրը թագաւորը գուբին բերանը գնաց՝ որ ցաւակից ըլլայ Գանիելի վրան, ու նայեցաւ տեսաւ որ՝ հոն Գանիէլը ողջ նստեր էր, պաղեցաւ մնաց, ու կանչելով ըսաւ. « Մեծ ես, տէր Աստուած Գանիելի. իրաւ որ քեզմէ ուրիշ Աստուած չկայ », և հրամայեց որ շուտ մը անկէջ վեր հանեն խալդսէն, և անոր տեղը իր թշնամիները ձգեցին, որ ան գազաններուն առջևը ինկածնին պէս բզիկ բզիկ եղան :

Գանիէլ մարգարէին Աստուած շատ խորհրդաւոր տեսիլքներէն ՚ի զատ՝ մեսիային գալըստեանը վրայ ալ ստոյգ ատենովը յայտնեց : Որ ասիկայ երբոր անգամմը աղգին գերութեանը վրայ տրտմած պաք պահելով Աստուծոյ աղօթք կ'ընէր, ու ինչպէս կ'ըսեն՝ ան Արեւմտեան մարգարէին ըսածին վրայ կը մոմտար թէ՛ երբ պիտի լմնայ Հրէից գերութեանը եօթանասուն տարին, որ Աստուած աս չափս գրեր էր, յանկարծակի Գաբրիէլ հրեշտակը իրեն երևցաւ, ու սիրով բարեւելով՝ « Գանիէլ, այր ցան-

կալի, ըսաւ, Աստուած քու աղօթքդ լեց. ուս-
տի եկայ որ քու ուզած խնդիրքդ քեզի հասկը-
ցընեմ: Եւ անանկ սկսաւ իրեն տեղն 'ի տեղը
զուրյեւ՝ մեսիային գալը, և իրեն մահը, որ մին-
չև ան ատենը եօթանասուն եօթներորդ պիտի
ըլլայ, որ ամէն մէկ եօթներորդ աստուածաշնչի
ոճովը եօթը տարի իմանալով՝ կ'ընէ չորս հարիւր
իննսուն տարի, ինտոր որ ճշմարտապէս ատենո-
վը կատարուեցաւ: Անոր համար ետքը եկած
անհաւատ Հրէաները՝ աս մարգարէական բանիս
դէմ ուրիշ ճար չգտնելով, սկսան Դանիէլ մար-
գարէն սուտ մուտ խաբեբայ պատճառներով՝
մարգարէներուն կարգէն դուրս սեպել. իբր թէ՝
մէկ սուրբ պատմագիր մըն էր կ'ըսեն, որ եղած
հանդըպած բաները գրեց:

Ք Լ Ո Ւ Խ Ը.

Երկոտասան մարգարէներ:

Ինչպէս վերը ըսինք՝ չորս մեծ մարգարէներէն
'ի զատ տասուերկու մարգարէութիւն գրող ալ
եղան, որ իրենց գրուածքին քիչութեանը հա-
մար՝ Փոքր Մարգարէ ըսուեցան. և ասոնք ալ
մէկալնոնց ատենները աստուծային յայտնու-
թենէն մարգարէութիւն կ'ընէին Խորայեւացւոց
մէջը, ու Աստուծոյ հրամանովը շատէն քիչը գրի
վրայ անցուցին իրենց մարգարէութիւնը. ու ի-
րենց անունները աս են. Ովսէէ, Ամովս, Մի-
քիէ, Յովէլ, Աբդիու, Յովնան, Նաուում,
Ամբակում, Սոփոնիա, Անգէոս, Զաքարիա,
Մաղաքիա: Ասոնցմէ որովհետեւ միայն Յովնան
մարգարէին Նինուէացւոց քարոզութեան պատ-

մութիւնը աստուածաշունչին մէջը տեղն'ի տեղը երկայն գրուած է, (որով բոլոր իր մարդարէութիւնը կը բովանդակի), ուստի հիմա զան կը պատմենք:

Յովնան մարգարէին պատմութիւնը:

Սմ աշխարհի իբր 3197:

Յովնան էր որդի Ամաթեայ, ու Յերոբոամի Խորայեւացւոց թագաւորին ատենը Հրէաստան մարգարէութիւն կ'ընէր: Աստուած հրամայեց իրեն՝ որ ելլէ Նինուէ ըսուած այլազգիներուն մեծ թագաւորական քաղաքը երթայ, ու հոն իրենց քարոզութիւն ընէ, որ մեղքերնէն դառնան ապաշխարեն, որ Աստուած չպատուհասէ՝ քաղաքնին վրանին չկործանէ: Յովնան մարգարէն ալ աս նոր կերպ Աստուծոյ հրամանին վրայ զարմանալով, որ Խորայեւացւոցմէ դուրս զինքը այլազգիներուն կը խրկէ որ քարոզէ, ու նաեւ աս ալ մտմտալով որ Աստուած ողորմած է, անոնք որ ապաշխարելու ըլլան՝ պիտի ըսած պատիժը չտայ, և ան ատենը ինքը սուտ մարգարէ պիտոր երևնայ Նինուէացւոց առջևը, ուստի՝ (ինչպէս կ'ըսեն՝ շփոթած ասանկ կարծիք երթալով թէ Աստուծոյ յայտնութիւնը միայն Խորայեւացւոց երկրին մէջը կ'ըլլայ, ու անկէց դուրս ելլէ նէ՝ կը խալըսի աս վտանգէս) ինքն ալ փախաւ ելաւ Յոպպէ քաղաքը գնաց, ու անկէց նաւ մը մտաւ՝ որ Թարսիս ըսուած հեռու այլազգիներու երկրորդ երթայ՝ երեսը Աստուծամէ ծածկէ: Բայց երբոր նաւը ծովը ելաւ քիչ մը առաջ գնաց, յանկարծակի Աստուած մէկ անանկ սաստիկ մրրիկ մը (այսինքն քայ մը) հանեց ծովուն մէջը, որ ա-

լէկոծութենէն նաւը կը ջարդուէր . ուստի նաւավարները դողալով ամէնը իրենց աստուածները օգնութիւն կը կանչէին, ու բռեւերնին ծովը կը ձգէին՝ որ թէթեւեւ խալըսին: Ան աւտենը Յովնան մարդարէն ալ, վախէն մի կ'ըլլայ կամ սաստիկ տրտմութենէն՝ նաւուն մէկ կողմը քաշուած մտած խռկալով որ կը քնանար, նաւապետը դնաց չեխելով զինքը արթնցուց՝ « Ատ ի՞նչ է, ըսաւ, որ անհոգ պառկեր կը խռկաս, դուն ալ ելի՛ր քու աստուծոյդ այօթթը ըրէ, կարելի է որ ան լսէ՝ մեզ աս փորձանքէս խալըսէ »: Այսպէս որ ճար չէր ըլլար չէր դադրեր ան ծովուն ալէկոծութիւնը, նաւավարները ըսին թէ՝ « Զըլլայ որ մէջերնիս մէկուն գաղտուկ մեղացը համար աս Աստուծոյ պատիժը վրանիս եկաւ » . ուստի խորհուրդ ըրին որ մէջերնին վիճակ ձգեն՝ տեսնեն թէ որո՞ւն համար է: Երբոր ձգեցին՝ ու վիճակը Յովնանու վրայ ելաւ, սկսան իրեն հարցընել թէ « Դուն ո՞վ ես՝ ի՞նչ բան ունիս, ո՞ւր կ'երթաս » . ան ժամանակը Յովնան ալ իրենց յայտնեց թէ « Ես Աստուծոյ ծառան եմ, որ ծովը ու ցամաքը ինքը ստեղծեր է, և անոր ձեռքէն ուզեցի որ փախչիմ. անոր համար հիմա աս պատիժս դուք ալ հետս կը քաշէք »: Անոնք ալ որ անձրկած չէին գիտեր ինչ ընեն, Յովնան իրենց ըսաւ որ բռնեն զինքը ծովը ձգեն՝ որ ան ալէկոծութենէն խալըսին: Նաւավարները այսու ամենայնիւ մեղքընցան վրան, ու կը ջանային նաւը դէպ'ի ցամաքը դարձնել. ետքը ալ բոլորովին որ ճարերնին հատաւ, առաջ Աստուծոյ աղաչելով՝ որ ան բանը մեղք չսեպէ. և իրեն ըսածին պէս՝ երբոր բռնեցին Յովնանը ծովը ձգեցին, շուտ մը հովը դադրեցաւ՝ ծովը խաղա-

դէցաւ . մարդիկն ալ աս հրաշքը տեսնելով՝ փառք տուին Աստուծոյ ու զոհ մատուցին : Ան ատենը ծովուն մէջը Աստուած մէկ մեծ ձուկ մը խրկեց , որ եկաւ Յովնան մարգարէն կլլեց . ու իրեք օր իրեք գիշեր անոր փորուն մէջը ողջ կեցաւ Յովնան , և իր ըրած մեղացը թողուծիւն խնդրելով ան աղօթքը կ'ըսէր , որ կը սկսի .

Ինչո՞ւ լեւն իմօ՞ւ աղաղակեցի առ դէր Աստուած իմ :

Ետքը Աստուծոյ հրամանովը մէկ ցամաքի մը քով գնաց ան ձուկը՝ ու հոն ողջ ողջ դուրս որ փսխեց Յովնան մարգարէն , Աստուած նորէն իրեն հրամայեց որ ինչպէս առաջ ըսեր էր՝ Նինուէ քաղաքը երթայ քարոզէ : Յովնան ալ ան ժամանակը հնազանդելով Աստուծոյ՝ Նինուէ գնաց , որ աս անանկ մեծ քաղաք մըն էր որ իրեք օր կ'ուզէր բոլորը քալելու . առջի օրն որ իրեն քալողուծիւնը լսեցին Նինուէացիքը , որ կը կանչէր թէ՛ Աստուած իրենց մեղացը պատիժ՝ իրեք օրէն ետքը պիտի Նինուէ քաղաքը վրանին կործանէ , շուտ մը մարգարէին ըսածին հաւատացին , ու սկսան մեղայ գոչել : Նաեւ թագաւորն որ աս իմացաւ , ինքն ալ վրայի լաթերը հանեց՝ քուրձ մը հագաւ մոխիրի մէջը նստաւ , ու հրաման հանեց որ մեծ ու պզտիկ , ինչուան անբան անասունները՝ ամէնքը քուրձ հագած ծոմ պահեն ապաշխարեն : Նինուէացիքը ասանկ սրբտանց իրենց մեղացը վրայ որ զղջացին , Աստուծոյ գուծն ալ շարժեցին , որ ողորմեցաւ մեղքերնին թողուց , ու ըսած պատիժը չխրկեց : Ասոր վրայ սաստիկ դժուարը եկաւ Յովնան մարգարէին , որ սուտղուրուց երեցաւ անոնց առջև . ուստի սկսաւ Աստուծոյ գանգըրտիլ . « Ահա աս էր , ըսաւ , պատճառն որ ես փախայ՝ չուզեցի

որ հոս գամ քարոզեմ. գիտէի որ դուն Աստուած ողորմած գթած երկայնամիտ ես, որ զղջացողներուն մեղացը թողու թիւն կու տաս. անոր համար կը խնդրեմ, ըսաւ, որ հոգիս առնես մեռնիմ երթամ»։ Եւ ասանկ տրտմած գլուխը քաշեց ելաւ Նինուէ քաղքին դիմացը իրեն մէկ տեղ մը շինեց՝ հոն պարտըկուեցաւ, որ անկէջ տեսնէ թէ՛ այսու ամենայնիւ քաղքին պատիժ մը կու գայ մի, անոր վերջը ինչպէս պիտոր ըլլայ։ Աստուած ալ ան տեղը մէկ դդմենի մը բուսցուց, որ շուտ մը մեծցաւ՝ տերեւներովը շուք ըրաւ Յովնանի վրայ՝ ան սաստիկ արեւուն տաքէն կը պահպանէր, որ ինքն ալ շատ ուրախացաւ ասոր վրայ։ Բայց այսպէս հանգիստ մէկ օր մը կենալէն ետեւ՝ անոր մէկալ օրը առտունց Աստուած մէկ որդ մը խրկեց, որ գնաց ան դդմենին արմատէն կտրեց. ետքը արեւն որ ելաւ, տաք հով մըն ալ զարկաւ վրան՝ դդմենին չորցաւ. ան ատենը Յովնան ան արեւուն տաքէն սաստիկ տանջուելով, նորէն սկսաւ Աստուծոյ գանգըտիլ թէ՛ «Մեռնէի ու աս տառապանքէս խալըսէի»։ Ան ժամանակը Աստուած ալ դարձաւ խրատելով իրեն ըսաւ. «Դուն այդչափ կը ցաւիս ու կը տանջուիս ատ մէկ դդմենիին համար, որ դուն չես աշխատեր տնկեր մեծցուցեր, ինքիւրեն մէկ գիշերուան մէջ բուսեր է՝ ու մէկալ գիշերը չորցեր է. հապա ինչպէս կ'ուզէիր որ ես չողորմէի անանկ մեծ Նինուէ քաղքին՝ ու շուտ մը կործանէի, որ հարիւր քսան հազար հոգիէն աւելի են՝ միայն անոր անմեղ տղաքը, որ չարը, բարին չեն գիտեր. թող տուր իրենց անհամար անբան անասունները»։

Մ Ա Ս Ն Վ Ե Յ Ե Ր Ո Ր Դ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵԶՐԱՍԱՅ ԵՒ ՄԱԿԱՐԱՅԵՑԻՈՑ
ԳՐՔԵՐՈՒՆ. ՀՐԷԻՅ ԳԵՐՈՒԹԵՆԷ ԴԱՌՆԱԼԷՆ
ԵՏԵՒ ՀԱՆԴԸՊԱԾՆԵՐԸ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

Հրեայք Բաբելոնացոց գերութենէն կը դառնան:

ԱՄՀԽԱՐՀԻ 3468. 3489: (Ա. Եղջ Բ. Գ: — Բ. Եղջ
Ա: — Բ. Եղջ Բ:)

ԱՍՏՈՒԾՈՅ բարկութեան չափը երբոր լըմինցաւ, որ եօթանասուն տարի ատեն սահմաներ էր աս Խորայեւացոց գերութիւնը, Կիւրոս ըստւած Պարսից Թագաւորին սիրտը շարժեց, որ Բաբելոնացոց վրայ Թագաւոր նստելուն ատենը հրաման հանեց որ՝ իր տէրութեան մէջ գտնուած Հրէաները բոլոր իրենց բաներովը ելլեն Երուսաղէմ գառնան, և հոն երթան Աստուծոյ տաճարը նորէն շինեն: Սնոր համար որ չափ ոսկիէ ու արծաթէ ամաններ կար՝ որ ատէնով Նաբուգոդոնոսոր Երուսաղէմէ կողոպտեր առեր Բաբելոն տարեր էր, բոլորը հանեց Կիւրոս Հրէից տուաւ, որ իր տեղը դարձնեն. և ասկէ ՚ի զատ հրաման ալ տուաւ, որ ան տաճարը շինելու համար որչափ ստակ կամ նիւթ (այսինքն

քերէստէ) պէտք ըլլայնէ՝ Թագաւորական դանձէն տրուի:

Ուստի առջի բերանը աս հրամանիս վրայ յիսուն հազարի չափ Հրէայ՝ իրենց առաջնորդ ու նենալով Զօրաբարէլը Սաղաթիէլեանց ըսուած, որ Յէքոնիա Յուդայի Թագաւորին Թուն էր, և Յեսուն Յովսեդեկեանց, որ ան ատենը հրէից քահանայապետն էր, ելան Երուսաղէմ եկան, ու առաջ սկսան քիչ մը քաղաքը նորոգել, ետքը շուտ մը ձեռք զարկին տաճարը շինելու: Բայց աս շինուածքներս առաջ չգնաց ան ատենը. պատճառն որ՝ հոն իրենց մօտ եղած Սամարացւոց ազգը՝ Հրէից դէմ Թշնամի ըլլալով, գրեցին՝ բան խառնեցին Թագաւորին իշխաններուն հետ. որ անանկ՝ ուշացաւ շինուածքը, ինչուան Կիւրոսի ետեւէն ուրիշ Թագաւոր նստաւ, որ անոր օրը աս Սամարացիքը ալ կատարեալ հրաման հանել տուին որ տաճարին շինուածքը խափանուի: Այնպէս տանը հինգ տարիի չափ բոլորովին խափանուած մնաց, ինչուան Դարեհ Թագաւորին երկրորդ տարին, որ նորէն հրաման հանեց որ տաճարը ու Երուսաղէմ քաղաքին պարիսպները շինուին: Եւ աս ազատութեանս հրամանը այսպիսի կերպով եղաւ:

Դարեհ Թագաւորը մէկ մեծ փառաւոր սեղան մը ըրաւ իր իշխաններուն, և աս ուրախուլ Թենէս ետքը երբոր ելաւ իր սենեակը գնաց որ քիչ մը քուն ըլլայ հանգչի, ան ատենը Թագաւորին իրէք սենեկապանները, այսինքն անմիջապէս իր քովը ծառայողները, որ ասոնց մէկն էր Զօրաբարէլը, (կարելի է Թէ նորէն Հրէաստանէ դարձած եկեր Թագաւորին ծառայու-

(Թեանը մտեր էր), մէկտեղ խորհուրդ ըրին՝ որ ամէն մէկը զատ զատ մէյմէկ խելացի բան գըրեն, ու որո՞ւն գրածին որ Թագաւորը աւելի հաւնի նէ՝ անիկայ մեծամեծ պարգեւներ առնէ, ու մեծու Թեան հասնի. անանկ որ՝ Թագաւորէն ետեւ ինքը ըլլայ, ու Թագաւորին պինտ առջի բարեկամը սեպուի. ուստի անանկ իրեքն ալ գրեցին իրենց կարծիքը, ու Թղթերնին կնքած՝ Թագաւորին բարձին ներքեւը դրին: Ասոնց առջինը գրեր էր Թէ՝ ամէն բանէն յաղթողն ու զօրաւորը գինին է. երկրորդը Թէ՝ ամենէն յաղթողն ու զօրաւորը Թագաւորն է, և երրորդը՝ որ Զօրաբաբէլն էր, գրեր էր Թէ՝ ամենէն յաղթող ու զօրաւոր կնիկ մարդիկն են, և անոնցմէ ալ աւելի յաղթող՝ Ճշմարտութիւնն է: Թագաւորը երբոր արթնցաւ՝ ու ան Թղթերը տեսաւ կարդաց, առջեւ կանչել տուաւ իր բոլոր մեծամեծները ու իշխանները, և անոնց առջեւ հրամայեց աս իրեքին՝ որ ամէն մէկը իր գրածը պատճառներով հաստատէ ցուցնէ: Երբոր ասոնք ելան մէյմէկու ետեւէ խօսեցան իրենց գրած բնաբանին վրայ, ամէնքը առհասարակ Զօրաբաբէլին ըսածին հաւնեցան, ու սկսան կանչել Թէ՝ «Մեծ է Ճշմարտութիւնը, ու ամենէն յաղթողը և զօրաւոր ան է»: Այսպէս որ եղաւ, Դարեհ Թագաւորն ալ Զօրաբաբէլի ըսաւ. «Խնդրէ ինծմէ ինչ որ կ'ուզես նէ, որ գրածներէդ աւելի բան ալ կու տամ. ուրովհետեւ ամենէն աւելի իմաստուն դուն գրտնուեցար»: Ան ատենը Զօրաբաբէլն ալ ուրիշ բան չուզեց, որ Երուսաղէմի տաճարին շինուածքը, որ Կիւրոս Թագաւորին ատենէն խափանուած կեցեր էր, հրաման տայ որ շինուի խալդսի:

Թագաւորն ալ շուտ մը հրաման հանեց չորս
դին գրեց թէ՛ Թագաւորական գանձէն ինչ
որ պէտք է նէ՛ տան, որ Երուսաղէմի մէջ Աս-
տուծոյ տաճարը շինուի : Եւ անանկ ինքը
Զօրաբաբէլը իշխան կեցած Հրէից ազգին
վրայ՝ չորս տարուան մէջ բանը գլուխ տարաւ՝
շինեց լմննցաւ տաճարը, ու ետքը ուրախու-
թեամբ շատ զոհեր մատուցանելով նուիրեցին
Աստուծոյ : Անկէ ետեւ Եզրաս քահանայն ալ
Արտաշէս Թագաւորին հրամանովը, որ Դարե-
հի ետեւէն նստաւ, եկաւ Երուսաղէմ, ու Հրէից
(որ աստուածպաշտութեան ճամբէն թուլցեր
էին) նորէն մովսիսական օրէնքները առջնին
կարգաց, սորվեցուց իրենց : Նաեւ աս Արտա-
շէս Թագաւորին ատենը Նեէմիաս ըսուած
Հրէից գլխաւորներէն մէկը, որ Թագաւորին
քովը կը ծառայէր, և իրեն շատ սիրելի էր ե-
ղեր, ասիկայ ալ նորէն հրաման առաւ Թագա-
ւորէն, ու ինքն ալ գնաց Երուսաղէմ քաղքին
պարիսպները վրայ կեցաւ շինել տուաւ : Թէ-
պէտ ասոր վրայ ալ նախանձելով Սամարացոց
իշխանները՝ Սանաբաղատ ու Տուբիա ըսուած՝
և Թագաւորին ծուռ բան հասկըցընելով շատ
ետեւէ ինկան որ խափանեն, բայց բան մը չկը-
ցան ընել : անանկ որ յաջողութեամբն Աստու-
ծոյ քիչ ատենի մէջ կատարեց Նեէմիաս, ու
քաղաքական բաներն ալ կարգի դրաւ, ինչպէս
Եզրաս քահանայն՝ աստուածային օրինացը բա-
ները : Ասանկ Երուսաղէմը և ուրիշ Հրէաս-
տանի քաղքերներն ալ կամաց կամաց շինուելով,
նորէն Հրէայքը ասդիէն անդիէն հոն եկան
ժողովուեցան՝ Յուդայի և Բենիամինի ցեղէն ՚ի
զատ՝ նաեւ մէկալ Խորայեւացոց ցեղերէն ալ, որ

Սաղմանասար թագաւորին ատենէն 'ի վեր ուրիշ տէրութեանց մէջը ցրուած էին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ.

Երուսաղեմ նորէն շինուելէն ետե՛ Հրէից ազգին հանդըպածները.

ԱՄ աշխարհի 3684. 3727: (Ա. Մակ. Ա: — Գ. Մակ. Ա. Բ. Գ:)

Հրէայք գերութենէն դառնալէն ետքն ալ քահանայապետէն 'ի զատ իրենց ազգէն ուրիշ ինքնազուլս թագաւոր մը կամ իշխան մը չունէին. հապա անանկ Պարսից տէրութեանը ներքեւ մնացին երկու հարիւր քսան կամ երսուն տարիի չափ, որչափ որ քէնց Պարսից տէրութիւնը. ինչուան որ մեծն Աղեքսանդր ելաւ Պարսիկները զարկաւ, ու բոլոր աշխարհքիս տիրապետեց: Աղեքսանդրի մեռնելէն ետեւ չորս կտոր որ բաժնուեցաւ իր տէրութիւնը, Հրէաստան Պտղոմէոսի (որ Սոտեր ալ կ'ըսուէր) տակը ինկաւ, որ Եգիպտացւոց թագաւոր եղաւ: Ասոր՝ ու իր երկու յաջորդ թագաւորներուն օրերը Հրէայքը հանգիստ անցուցին:

Բայց անոնց ետեւէն՝ Պտղոմէոս Փիլոպատոսը Անտիոքոսի յաղթելէն ետքը երբոր Երուսաղէմ եկաւ, Հրէայքը զինքը սիրով ընդունեցին. ու ինքն ալ ուրախութեամբ տաճարին մէջը զոհ մատուցանելէն ետեւ, ալ չափը անցընելով՝ հետաքրքրութեամբ սրբութիւն սրբոցն ալ ուզեց մտնալ տեսնել, որ հոն քահանայապետէն 'ի զատ ուրիշ մարդ չէր կրնար մտնալ: Աս բա-

նիս շատ դէմ կեցան Հրէայք, բայց ճար չեղաւ. ուստի երբոր գնաց ներս մտաւ, Աստուծմէ իր յանդգնութեան պատիժը գտաւ, որ ան տեղը դող մը եկաւ վրան՝ ու ասդին անդին զարնուելով անդամալոյժ գետինը փռուած ինկաւ, անանկ որ՝ վրան հասան իր ծառաները բռնեցին դուրս քաշեցին, և խել մը ատենէն ետեւ ճորով խելքը վրան եկաւ: Երբոր ասիկայ իր երկիրը դարձաւ, զղջալուն տեղը՝ չարաչար ոխ պահելով Հրէից վրայ, հրաման հանեց որ բոլոր իր թագաւորութեան մէջը եղած Հրէաները իրենց հաւատքը թողուն՝ կուռք պաշտեն, և ով որ չհրնազանդի նէ՝ բռնեն շղթաներով կապած Աղեքսանդրիա քաղաքը բերեն: Շատ Հրէայ բռնեցին աս պատճառովս էրիկ մարդ՝ կնիկ մարդ՝ ծեր, տղայ, մարդու չէին խնայեր. ու թագաւորին հրամայածին պէս զասոնք ժողվեցին բերին մէկ մեծ տեղ մը դրին, ու հինգ հարիւրի չափ փիղեր պատրաստեցին՝ որ կատղեցուցած ասոնց վրայ թողուն, որ կոխկռտելով՝ անանկ տանջանքով ան ողորմելիները սպաննեն: Երբոր աս բանիս պատրաստութիւնը կը տեսնէին, Հրէայքն ալ մէկ դիէն Աստուծոյ առջևը ինկած կանչուըռտելով կու լային կ'աղաչէին որ ողորմի՝ զիրենք աս փորձանքէս խալըսէ: Ան ատենը յանկարծակի երկինքէն երկու հրեշտակ ինջան, ու թշնամիներուն մէջը մէկ անանկ վախ մը և շփոթութիւն մը ձգեցին, որ ան փիղերը իրար անցնելով սկսան իրենց տէրերը կոխկռտել սպաննել: Եւ ան ժամանակը թագաւորին սիրտն ալ կակղցուց Աստուած, որ սկսաւ մեղքըննալ ան խեղճ Հրէաները, ու հրամայեց որ արձրկեն՝ թողուն զիրենք. և աս հերիք չէ՝ նաեւ ուր որ

պիտի ան ողորմելի սպանութիւնը ըլլար, հրամայեց որ թագաւորական ստրկով ան տեղը սեղան ըլլուի, ու եօթն օր ուտելով խմելով ուրախութիւն ընեն Հրէայք իրենց ազատութեանը համար: Ետքը անոնց ճամբուն պիտանաւորութիւնը հոգալով՝ անանկ մեծարանքով զամէն մարդ իրենց տեղը ճամբեց՝ ուսկից որ բերել տուեր էր:

Անկէ ետքը աւելի սէր կապեց Պտղոմէոս Հրէից վրայ, ու Հրէայք ալ հաւատարմութեամբ իրեն ձեռքին տակը կեցան. ինչուան որ անոր մեռնելէն ետեւ եկաւ Անտիոքոս Մեծ ըսուած Ասորոց թագաւորը, ու Եգիպտացոց թագաւորութիւնը առնելով՝ Հրէաստանի վրայ ալ տիրեց. և ասիկայ ալ շատ սիրով բարեկամութեամբ գնաց Հրէից հետ, այնչափ որ՝ տարեկան տուրք ալ կապեց տաճարին զոհերուն համար: Իր մեռնելէն ետեւ՝ իր որդին ալ Սելևկոս Փիլոպատոր ըսուածը, ինքն ալ առջի բերանը հօրը ճամբան բռնեց՝ բարեկամութեամբ կը վարուէր Հրէից հետ. Հրէաներն ալ ան առտենները խիստ հանգիստ ու բարեկարգութեամբ կ'երթային՝ Ոսիա ըսուած բարեպաշտ ու խոհեմ քահանայապետին կառավարութեան ներքեւը:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Հեղիոդորոսի պատիժը:

Ամաշեսարհի 3828: (Բ. Մակ. Գ.)

Աս Սեւեհոսի ատենի Հրէից հանգստութիւնը տակնուվրայ ըրաւ Սիմոն ըսուած մէկ գլխաւոր հրէայ մը, որ իր անկարգութեանը համար Ոնիա քահանայապետէն յանդիմանուելով, և ան պատճառով քահանայապետին վրայ ռիս պահելով՝ գնաց Սպողոնիոսի (որ ան կողմերուն վերակեցու զօրապետն էր) մատնեց ականջը լեցուց թէ՛ « Երուսաղէմ տաճարը անհամար գանձ պահուած կայ. թէ որ թագաւորին պէտք էր նէ, ըսաւ, կրնար անկէց առնել»: Սեւեհոս թագաւորն ալ երբոր աս բանը իմացաւ, շուտ մը Երուսաղէմ խրկեց Հեղիոդորոս ըսուած մէկը իր իշխաններէն, որ երթայ ան ըսած գանձը առնէ իրեն բերէ: Երբոր եկաւ Հեղիոդորոս աս գանձս ուզեց, Ոնիա քահանայապետը առջևը ելաւ ըսաւ թէ՛ « Իրաւ չորս հարիւր քանքար արծաթ՝ ու երկու հարիւր քանքար ոսկի կայ, բայց ասոնք որբերուն ու որբեւարիներուն ապրուստն են, որ տաճարին հատացեր տուեր են, ու անկէց կ'ապրին ան ողորմելիները»: որ մեծ անիրաւութիւն կ'ըլլար ատ յափշտակելը: Հեղիոդորոս մտիկ չէր ըներ, կ'ըսէր թէ « Պէտք է որ թագաւորին հրամանը առաջ երթայ, ու ատ գանձը իրեն հասնի»: ուստի օր սահմանեց որ, ինքը երթայ տաճարը

մտնէ՝ անկէց իր ձեռքովը առնէ : Անանկ ատենն որ եկաւ՝ Հեղիոդորոս տաճարը մտաւ , քահանայապետը իր բոլոր քահանաներով , ու բոլոր քաղաքը իրար անցած՝ սկսան լալ ու աղաչել Աստուծոյ , որ աս բանիս ճարը ինքը հոգայ՝ ողորմի ան խեղճ՝ որբերուն : Աստուած ալ լսեց անոնց աղաչանքը . ուստի հոն տեղը տաճարին մէջը Հեղիոդորոս իր հետը մարդիկներովը թուլցած թմրած գետինը ինկան փռուեցան , ու յանկարծակի մէկ փառաւոր ձիաւոր մարդ մը հետը երկու աղուոր կտրիճներով (որ հրեշտակներ էին) Հեղիոդորոսի վրայ եկան՝ ու չարաչար ծեծելով զինքը մահուան դուռը հասուցին , որ ալ մեռելի պէս ինկած բան չէր իմանար , միայն շունչը վրան մնացեր էր . ու այնպէս վերցուցին տաճարէն դուրս հանեցին . ան ատենը Հեղիոդորոսի հետ եղողները Ռնիա քահանայապետին ոտքը ինկան որ աղօթք ընէ վրան որ բժշկուի : Քահանայապետն ալ անոր համար Աստուծոյ զոհ մատուցանելու ատենը՝ նորէն ան փառաւոր կտրիճները ինջան եկան Հեղիոդորոսի ըսին թէ՝ « Գնա չնորհակալ եղիւր Ռնիա քահանայապետին , որ Աստուած անոր աղօթքովը քու կեանքդ քեզի դարձուց . և դուն ատ քաշած պատիժդ գնա աւմենուն պատմէ՝ քարոզէ Աստուծոյ մեծ կարողութիւնը » . ու անանկ աներեւոյթ եղան :

Հեղիոդորոս ալ ան ժամանակը բժշկուելով՝ ելաւ ինքն ալ զոհ մատուցանել տուաւ Աստուծոյ . ու չնորհակալութեամբ պարգևներ տալով Ռնիա քահանայապետին՝ դարձաւ թագաւորին քովը եկաւ , և որուն որ կը հանդըպէր նէ՝ աս հրաշքները կը պատմէր : Բայց թագաւորին միտքը աս բանիս վրայ աղէկ մը չպառկելով՝ եր-

բոր ուզէց որ նորէն մէկ ուրիշ մարդ մը խրկէ, ան ատենը Հեղիոդորոս էրաժ սրտով իրեն ըսաւ թէ « Զով որ քեզի թշնամի կը համարիս, կամ քեզի դէմ մեծ յանցանք մը ըրեր է, ու դուն զինքը պատժել կ'ուզես, զանիկայ աս բանիս համար երուսաղէմ խրկէ, ու կը տեսնես թէ ինչպէս չարաչար ծեծուած փետտուած կը դառնայ, միայն թէ չմեռնի ողջ մնայ. աս ստոյգ է, ըսաւ, որ աստուածային զօրութիւն մը կայ ան տաճարին մէջը, որ ով որ անոր դըպչելու ըլլայ՝ չարաչար կը պատժուի» :

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Հրէից խաղաղութիւնը ներքեւ վրայ կ'ըլլայ Անտիոքոսի նստելու :

Ամ աշխարհի 3829. 3836 : (Բ. Մակ. Գ. Ե. 2 :)

Սելւկոսի մեռնելէն ետքը Անտիոքոս Եպիփան կամ երևելի ըսուած անոր եղբայրը յափըշտակեց թագաւորութիւնը, որ սաստիկ թըշնամի էր հրէական օրինաց : Ան ատենը Յասոն Ոնիա քահանայապետին եղբայրը՝ դնաց թագաւորին աւելի տուրք ստակ խոստացաւ, և իրեն խօսք տուաւ որ՝ Հրէից մէջը կռասպշտական բաներ մտցընէ, կամաց կամաց զանոնք կռապաշտութեան դարձընէ. անանկ Ոնիայի ձեռքէն քահանայապետութիւնը ինքն առաւ յափըշտակեց : Բայց աս չար Յասոնը՝ իրեք տարի իր ըսածին պէս՝ Հրէից բարեկարգութիւնը ու աստուծապաշտութիւնը աւրելէն ետքը, երբոր Մենեղաւոս ըսուած մէկի մը ձեռքովը իր տարեկան

տուրքը Անտիոքոս Թագաւորին խրկեց, Մենեղաւոսը գնաց Թագաւորին սիրտը իրեն դարձուց, ու Յասոնի վրայ ինքը տարեկան տուրքը եւեւընեւում եկաւ Յասոնի ձեռքէն յափշտակեց քահանայապետութիւնը: Ետքը աս Մենեղաւոսը տեսնելով որ չկրնար այնչափ խոստացած Թագաւորին տուրքը լեցնել, գաղտուկ տաճարին արծըթեղէններուն ձեռք զարկաւ, ու անկէց խել մը Անդրոնիկոսի կաշառք տուաւ (որ Թագաւորին մեծ իշխաններէն մէկն էր) ու կէս մըն ալ ծախեց: Ետքը երբոր իմացաւ որ՝ Անիա քահանայապետը աս իր ըրած գողուլ թիւնը դուրս հանեց, Անդրոնիկոսի ձեռքովը անողորմաբար բռնեց մորթել տուաւ սուրբ քահանայապետը: Աս Անդրոնիկոսի ըրած անօրէնութեանը վրայ սաստիկ ցաւեցաւ Ժողովուրդը. ուստի երբոր գացին Թագաւորին գանգըտելով աս անողորմութիւնս որ հասկըցուցին, անոր ալ անանկ գութը շարժեցաւ՝ սիրտը լեցուեցաւ անմեղ մարդուն վրայ, որ շուտ մը հրամայեց որ Անդրոնիկոսի վրայէն իշխանական լաթերը հանեն, ու անանկ խայտառակ բոլոր քաղաքը պըտըտցնելէն ետեւ՝ ան Անիայի սպաննուած տեղը տանին՝ գլուխը կտրեն:

Աս ատենները Լիւսիմաքոս Մենեղաւոսի եղբայրը, զոր Մենեղաւոս Թագաւորին քովը երթալուն ատեն իր տեղը Երուսաղէմ քահանայապետ դրեր էր, ու իրեն յանձներէր որ տաճարին արծաթները կամաց կամաց կողոպտել իրեն խրկէ, Ժողովուրդն որ աս բանս իմացան՝ ոտք ելան զինքը ձգել կ'ուզէին: Լիւսիմաքոս ալ անոնց վրայ իրեք հազար հոգի հանեց, ու երկու դիէն իրար անցած՝ մէկմէկէ շատ մարդ սպաննեցին. և աս

խռովութիւններուս պատճառով թէպէտ Հրէից կողմանէ թագաւորին առջև ամբաստանուեցաւ Մենեղաւոս, բայց ինքը թագաւորին բարեկամին մէկուն ստակ խոստանալով՝ անոր ձեռքովը բանը անանկ դարձուց որ, իր տեղը ան ամբաստանողները յանցաւոր ինկան, ու սպաննուեցան: Աս Երուսաղէմի խեղճութեանս ատենը Աստուած ալ վերէն նշան տուաւ՝ եղածները ու գալու թըշուառութիւնները յայտնելով, որ քառսուն օր Երուսաղէմի վրայ երկինքը ձիաւոր մարդիկ կ'երևնային պատերազմական գործիքներ ձեռուր նին, ու մէյմէկու հետ կը զարնուէին, անանկ որ՝ ասոնց ձայնն ալ կը լսուէր. ու Ժողովուրդը սոսկալով կ'աղաչէին Աստուծոյ, որ ի բարին կատարէ ան ցուցուցած նշանները:

Անկէ ետքը Անտիոքոս թագաւորը Եգիպտացւոց վրայ պատերազմի որ դնաց, ու հոն քիչ մը ուշացաւ, ասդին Երուսաղէմի կողմերը սուտ ձայն մը ելաւ թէ՛ թագաւորը մեռեր է. և ասոր վրայ Հրէայք ուրախութիւն որ կը ցուցնէին, անդիէն Յասոնն ալ որ Ամոնացւոց երկիրը փախստական էր եղեր, ինքն ալ շուտ մը հազար մարդով եկաւ Երուսաղէմ մտաւ՝ որ քահանայապետութիւնը նորէն ձեռք ձգէ, ու Մենեղաւոսը անկէց փախցնելով՝ ինքը սկսաւ տիրապետել, և իր ազգին հայրութիւն ընելու տեղը՝ դահիճի պէս մարդու չէր խնայեր անողորմաբար կը ջարդէր: Բայց շատ չբշեց՝ որ իմանալուն պէս թէ Անտիոքոս թագաւորը ողջ է, նորէն ելաւ փախաւ, ու տեղէ տեղ փախստական պտրտելով՝ և ամենուն ատելի ըլլալով՝ ետքը անանկ օտար երկիրները չարաչար մեռաւ: Անտիոքոս երբոր աս Հրէից մէջը եղածները ի-

մնացաւ, կարծիք երթալով թէ Հրէայքը իրմէ ապստամբիլ կ'ուզեն, Եգիպտացւոց յաղթելէն ետքը՝ գազանի պէս կատղած իր բոլոր զօրքով Երուսաղէմի վրայ եկաւ. ու քաղաքը մտածին պէս՝ հրամայեց որ ամենեւին մէկու մը չխնայեն բռնածնին ջարդեն. և անանկ՝ միայն երեք օրուան մէջը ութսուն հազար հոգի կոտորուեցան, ու քառսուն հազար ալ բռնեցին գերիի պէս ծախեցին:

Ետքը այսչափովս ալ չկշտացաւ, հապա Մենեղաւոսի մատնութեամբը տաճարին ալ ձեռք զարկաւ, յանդգնութեամբ տաճարը մտաւ՝ և բոլոր բովանդակ արծաթեղէնները ու ոսկեղէնները ուրիշ պահածու բաներու հետ՝ հազար եօթը հարիւր քանքարի չափ ժողովեց առաւ՝ Անտիոք իր Թագաւորական քաղաքը տարաւ. ու Երուսաղէմ մնացած Հրէից վրայ մէկ Փիլիպպոս անունով փռիւգացի չար բարբարոս մարդ մը իշխան դրաւ, որ անխնայ չարչարէ Հրէայքը: Անկէ ետեւ Ապողոնիոս ըսուած մէկ զօրապետ մը քսան հազարով Հրէից վրայ խրկեց, որ երթայ Թագաւորական տուրքերը ժողովէ անոնցմէ, ու չափահաս մարդիկը՝ որ զինուորութեան կրնան գալ՝ ջարդէ, և իրենց մնացած կնիկները ու տղաքները գերի ծախէ: Ապողոնիոս առջի բերանն որ եկաւ՝ սիրով վարուեցաւ Հրէից հետ, սպասեց մինչև շաբաթ օրը, և ան աւտենը ապահով ըլլալով թէ Հրէայք շաբաթը սուրբ պահելու համար դէմ չեն կրնար կենալ, յանկարծակի վրանին ելաւ՝ ու խել մը մարդ ջարդեց: Ետքը շատ չանցաւ, որ Անտիոքոս Թագաւորը մէկ ծեր իշխան մըն ալ Հրէաւտան խրկեց՝ Աթենոքիոս անունով, որ ինչ կը-

նէ ընէ՝ բոլոր Հրէաները կռապաշտական օրէնքը դարձնէ, վերցնէ զո՛հ մատուցանելը, շաբաթ պահելը, և Սատուծոյ տաճարը կռատուն շինէ, անանկ որ՝ « Հրէայ անունը մէյ մ'ալ չըսուի» ըսաւ: Սն ալ եկաւ այնպիսի խստութեամբ սկսաւ Թադաւորին հրամանը առաջ տանիլ, որ ո՛վ որ չէր հնազանդեր՝ հրամանին դէմ կ'ընէր, ամենեւին առանց խնայելու կը սպաննէր: Սնոր համար երբոր լսեց Թէ երկու կնիկ ան օրերը իրենց նոր ծնած տղաքը մովսիսական օրինաց պէս Թւիատեր են, զասոնք բռնել տուաւ, տղաքնին ծծերնէն վար կախած՝ անանկ մերկ խայտառակ բոլոր քաղաքը պտրտցնելէն ետեւ՝ բարձր պարիսպէն վար ձգել տուաւ. ու ալ ուրիշ ասանկ անողորմ տանջանքներով կը սպաննէր՝ ո՛վ որ իր հրէութեան հաւատքը չէր ուրանար: Եւ աս պատճառով շատ մարդիկ ելան ասդին անդին անապատ տեղուանք փախան, որ հոն գաղտուկ իրենց աստուած պաշտութիւնը պահէն:

Գ Լ Ո Ի Խ Ե.

Նահատակութիւն Եդիսդար ծերունիին, և Խօր Լորարց Մակարայեցոց իրենց մօրը հետ:

Սմ աշխարհի 3837: (Բ. Մակ. 2. Է:)

Ասաստիկ հալածանացատենը քահանայ մըն ալ բռնեցին՝ Եդիսդար անունով, որ մէկ տարիքը առած շնորհալի ու աստուածավախ իմաստուն վարդապետ մըն էր. ասոր բերանը գայլ (այսինքն քէլէփէ) դրած՝ անանկ բռնի բացած՝

խողու միս կը խոթէին, որ օրինաց դէմ ընէ՝ ուտէ։ Ան ալ բոլոր ուժովը ասոր դէմ կեցած՝ կ'ըսէր որ « Աւելի կ'ուզեմ մեռնիլ՝ քան թէ օրինաց դէմ ընել », ու յօժարութեամբ տանջանաց տեղը կը վազէր կերթար։ Տանողներուն մէջէն իր ճանչուորները վրան խղճալով՝ գաղտուկ խրատ կու տային՝ կը յորդորէին թէ « Քեզի ուրիշ միս կու տանք որ ուտես. միայն դուն երեցուր թէ թագաւորին կը հնազանդիս խողու միս կ'ուտես, որ դոնէ ասանկ խաբելով մեռնելէն ազատիս »։ Բայց Եղիազար « Քան լիցի, կ'ըսէր, ատ բանդ ինծի չվայլեր՝ որ կեղծաւորութեամբ խղճմտանքս մաքուր պահելու համար՝ կտրիճ մարդիկ գայթակղեցնեմ, որ ըսեն թէ՝ Նայէ Եղիազարը իննսուն տարուան ծեր մը՝ ալ մահուան դուռը հասած՝ չհամբերեց գնաց այլազգի եղաւ. ասով իրենց չար օրինակ ըլլամ, և ծերութեանս ատենը աս գէշ անունը իմետեկս թողում։ Թէ որ, ըսաւ, ուրանալովս այնչափ տարի ալ տան ինծի, որ հանգիստ ապրիմ որչափ ապրեցայ նէ, այսու ամենայնիւ Աստուծոյ ձեռքէն ոչ կենդանութեանս ատենը՝ և ոչ մեռնելէս ետքը կրնամ մէկ տեղ մը փախչիլ. ուստի աղէկը ան է, որ իմ ծերութեանս ինչ պէս կը վայլենէ՝ քաջութեամբ աս աշխարհքէս ելլեմ, ու բարի օրինակ թողում կտրիճներուն. որ անոնք ալ ինծի պէս առանց վախնալու սրտանց մեր սուրբ օրինացը վրայ կեանքերնին տան »։ Ասանկ ըսելով՝ սիրով զինքը տանջողներուն ձեռքը տուաւ. ետքը հոգին աւանդելու ատենը հառաչելով՝ « Տէր իմ, ըսաւ, դու որ ամէն բանը գիտես, աս ալ կը տեսնես որ ես կրնայի մեռնելէս խալըսիլ, բայց քու արդար

դատաստանէդ վախնալով՝ մարմնովս չարաչար
կը տանջուիմ, ու հոգւովս սիրով կը համբե-
րեմ» . և անանկ հոգին տուաւ :

Ան ատենները ուրիշ եօթը եղբայր իրենց մօ-
րը հետ մէյտեղ՝ բռնեցին թագաւորին առջևը
հանեցին . երբոր իրենց հաւատոյն վրայ ասոնց
սկսան հարցընել, մեծ եղբայրնին առաջ ելաւ՝ ու
ըսաւ . « Ի՞նչ կեցեր պարապ տեղը մեզի բան
կը հարցընէք . մենք պատրաստ ենք որ կեանքեր
նիս տանք՝ քան թէ մեր հայրենական օրէնքնե-
րը թողունք » : Ասոր վրայ սաստիկ սրդողեցաւ
թագաւորը , հրամայեց որ շուտ մը անոր լեզուն
ու ոտուըններուն ձեռուըններուն մատներուն ծայ-
րերը կտրւտեն , ու գլխուն կաշին քերթեն ե-
րեսին վրայ դարձնեն . աս տանջանքներէս ետե
երբոր տեսաւ որ գեռ ողջ է տղան , հրամայեց
որ կրակին վրայ դնեն տապկեն : Մէկալ եղ-
բարքը մօրերնուն հետ աս սոսկալի տանջանք-
ներս տեսնելով՝ սկսան մէկմէկու սիրտ տալ , ը-
սել թէ՛ « Մենք ալ ասանկ քաջութեամբ մեռ-
նինք , ու մեր անունը՝ և հոգինիս փրկենք 'ի
փառս Աստուծոյ » : Անոր ետեւէն երկրորդ եղ-
բայրը առաջ քաշեցին , ասոր ալ գլխուն կաշին
մազերովը քերթեցին երեսին վրայ ձգեցին , ու
կ'ըսէին . « Հնազանդէ խողի միս կեր՝ բոլոր
մարմինդ կտոր կտոր չեղած » . ան ալ հաստա-
տուն կենալով իր օրինացը վրայ՝ ան տանջան-
քով վախճանեցաւ , և հոգին տալու ատենը թա-
գաւորին ըսաւ . « Ով հպարտ ամբարտաւան ,
դուն մեզ աս կեանքէս կը զրկես , բայց գիտնաս
որ՝ բոլոր աշխարհքիս թագաւորը Աստուած մե-
զի յարութիւն առնել կու տայ յաւիտենական
կենօք , որ հիմա իրեն օրինացն համար կը մեռ

նինք» : Անկէց ետեւ երբորդ եղբայրը կանչեցին , և ասոր ալ երբոր լեզուն ուզեցին որ դուրս հանէ , շուտ մը հանեց . ու անանկ առանց վախնալու ձեռուըններն ալ երկնցուց որ կտրրտեն , որ թագաւորն ալ զարմացաւ մնաց տղին քաջասրտութեանը վրայ : Անոր մեռնելէն ետքը չորրորդ եղբօրն ալ ան տանջանքը տուին , որ մեռնելուն ատենը թագաւորին ըսաւ . « Երանի է մեզի , որ նորէն յարութիւն առնելու յուսով աս աշխարհքէս կը բաժնուինք կ'երթանք , քան թէ քեզի՝ որ կենդանի ես , ու ան յարութենէն զրկուած ես » : Երբոր հինգերորդ եղբայրը ետեւէն սկսան տանջել՝ դէպ 'ի թագաւորը նայեցաւ ու ըսաւ . « Դուն մահկանացու մարդ մը ըլլալով՝ մարդկային իշխանութեամբդ ինչ որ կ'ուզես նէ կ'ընես . բայց ասով չկարծես թէ մեր ազգն ալ Աստուծոյ երեսէն բոլորովին ինկած խեղճ՝ մնացեր է . քիչ մը կեցիր որ տեսնես Աստուծոյ մեծ կարողութիւնը՝ թէ ինչպէս քեզ քու ազգովդ պիտի տանջէ » : Վեցերորդն ալ նոյն տանջանքով մեռնելու ատենը դարձաւ թագաւորին ըսաւ . « Անով մի՛ խաբուիր ու հպարտանար՝ որ մեզի այսչափ բան կրցար ընել . մենք Աստուծոյ դէմ մեղանշելնուս համար աս չարչարանքներս կը քաշենք . ուստի զարմանք չէ . բայց դուն ալ որ Աստուծոյ դէմ ելեր պատերազմ կ'ընես , չկարծես թէ ատոր պատիժը պիտի չքաշես » : Ասոնք նահատակուելու ատենը երանելի մայրերնին քովերնին կեցած՝ իրենց լեզուովը , որ ուրիշները չէին հասկընար , ամէն մէկուն սիրտ կու տար կը որդորէր որ սիրով ու քաջութեամբ ան տանջանքներուն համբերեն 'ի փառս Աստուծոյ : Ետքը երբոր կարգը եօթնե-

բորդ եղբօրը հասաւ, որ ամենէն պզտիկն էր, թագաւորը աս իրեն ամօթ սեպեց՝ որ դոնէ ա- սոնցմէ մէկը իր տուած տանջանքներովը չկրցաւ դարձնել. անոր համար աս պզտիկիս ետեւէն շատ ինկաւ՝ քովը կանչեց անուշ անուշ խօսքերով յորդորեց զինքը, ու մեծամեծ պարգեւներ և մե- ծուլթիւն իրեն խոստացաւ տալու, միայն թէ իր հայրենական օրինացը դառնայ. և ետքը տեսնե- լով որ անանկ ալ ճար չեղաւ տղին միտքը փո- խելու, կանչեց մօրը տուաւ՝ որ ան ալ աս բանիս վրայ իրեն խրատ տայ: Մայրն ալ առջի բերա- նը չուզեց խօսիլ. բայց երբոր շատ վրայ տուաւ թագաւորը՝ ինքն ալ անոր դէմսկսաւ տղան յոր- դորել ու ըսել. « Ողորմէ ինծի, իմ սիրելի որ- դեակս, յիշէ՛ որ ինը ամիս քեզ արգանդս կրեր եմ, և իրեք տարի իմ գիրկս կաթով պահեր եմ, ատ հասակդ քեզ հասուցեր եմ. քեզ տես- նեմ, որդի. նայէ՛ երկինքը Աստուած կայ քեզի օգնական, չըլլայ որ ատ անողորմ դահիճը քեզ վախցընէ. դո՛ւն ալ մէկալ եղբայրներուդ ճամ- բան բռնէ, մեռնիլը աւելի լաւ սեպէ՛ քան թէ աս աշխարհքիս կեանքը. որ անդին Աստու- ծոյ ողորմութեան ատենը՝ քեզ ալ քու եղբայր- ներուդ հետ նորէն մէկտեղ ինծի առնեմ ըն- դունիմ»: Այն ատենը դեռ խօսքը մօրը բերանն էր, որ տղան եւելօք սիրտ առնելով՝ սկսաւ կան- չել. « Որո՞ն կը սպասէք, ի՞նչ կ'ուշանաք. թա- գաւորին հրամանին չեմ հնազանդիր, հապա մեր օրինացը հնազանդեր եմ, որ Աստուած Մովսէսի ձեռքովը տուեր է»: Ետքը դէպ 'ի թագաւորը դարձաւ ու ըսաւ. « Դու՛ն ալ, ո՞վ պիղծ անօրէն մարդ, որ Աստուծոյ ծառաները այսպէս կը տանջես, գիտնաս որ անոր արդար

դատաստանէն պիտի չխալըսիս, ու քու հպարտութեանդ և անգթութեանդ արժանաւոր պատիժը քաջելուդ ատենը՝ իմանաս որ ինքն է միայն ճշմարիտ Աստուածը. նաև աս ալ գիտնաս որ՝ ես իմեղբայրներուս հետ մեր հայրենական օրինաց համար մարմիննիս ու կեանքերնիս աս չարչարանքներուս տալով, կը յուսանք յԱստուած՝ որ մեզի ասոր տեղը յաւիտենական կեանք կու տայ, և ասով՝ մեր բոլոր ազգին մեղացը թողութիւն ալ ընէ »: Թագաւորը երբոր աս բաներս լսեց, եւելօք կատղեցաւ աս պզտիկին վրայ. ուստի աւելի սաստիկ տանջանքով զինքն ալ հոն տեղը սպաննել տուաւ: Իսկ ամենէն ետքը՝ ան եօթը երանելի տղոցը քաջասիրտ և երանելի մայրը, որ ամէն մէկ որդւոցը հետ կեցած՝ ինքն ալ սրտովը կը նահատակուէր, ու մէկիկ մէկիկ զանոնք Աստուծոյ ձեռքը կը նուիրէր, ինքն ալ նոյն տանջանքներով՝ չուշացաւ ետենին հասաւ, որ անոնց հետ մէկ տեղ վայելէ Աստուծոյ պատրաստած բարիքը:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

Մատարիա քանանայիկ և իր որդոցը քարեպաշտութիւնը և անոնց քաջութիւնները:

ԱՄ աշխարհի 3837: (Ա. Մակ. Բ:)

Անտիոքոսի սաստիկ հալածանաց ատենը՝ աշուանի ու սրբակաց քահանայ մը կար երուսաղէմ՝ Մատաթիա ըստուած, որ հինգ հատ հասած կտրիճ որդիք ունէր. մէկուն անունը Յովհաննէս, երկրորդինը՝ Շմաւոն, երրորդինը՝ Յուդա

Մակաբէ, չորրորդինը՝ Եղիազար Աւառան, հինգերորդինը՝ Յովնաթան։ Ասիկայ տեսնելով բոլոր Հրէաստանի՝ մանաւանդ Երուսաղէմի այսպիսի խեղճութիւնները, ալ չդիմացաւ՝ իր որդիքը առաւ գնաց Մովգիիմըսուած քաղաքը քաշուեցաւ. և հոն անոնց հետ անմխիթար կ'ողբային ու կու լային իրենց ազգին ողորմելի գեթութեանը վրայ. թէ ինչպէս Աստուծոյ տաճարը պղծուեր է, և իրեն սուրբ կահ կարասիքը կողոպտուեր են. և աս բանեղուս համար սաստիկ սրտցաւէն վրայի լաթերնին պատռտած քուրճ կը հագնէին։ Ան ատենները Անտիոքոս թագաւորէն խրկուած մարդիկը Մովգիիմ քաղաքն ալ եկան, Հրէաները կը ստիպէին որ կուռք պաշտեն. ու շատ մարդ վախերէն հնազանդեցան՝ կռապաշտութեան դարձան։ Բայց Մատաթիա առանց վախնալու համարձակ իրենց պատասխան տուաւ ըսաւ թէ՝ «Աշխարհքիս բոլոր ազգերն ալ թագաւորին հրամանին հնազանդելու որ ըլլան, և բոլոր Խորայեւացիք ալ իրենց օրէնքը թողուն, այսպէս գիտնաք որ՝ ես ու իմ որդիքս և եղբայրներս մեր հայրենական օրէնքը չենք թողուր՝ կուռք չենք պաշտեր»։ Անգամ մը աս բանս ըսելուն ատեն տեսաւ Մատաթիա որ անդիէն մէկ ուրացող հրէայ մը եկաւ հոն տեղը իր առջևը կուռքին զոհ մատուցանելու. ինքն ալ ան ատենը սաստիկ աստուածային նախանձայուզութենէն չդիմացաւ՝ անոր վրան վազեց ու ոտքով անանկ զարկաւ որ, ան տեղը կուռքին առջևը սաստկեցուց զանիկայ։ Եւ ան թագաւորական մարդը որ եկեր զինքը կը յորդորէր՝ զան ալ ան տեղը մեռցուց, գնաց կուռքը կործանեց. ու սկսաւ ամուր ձայնով կանչուըռտել թէ՝ «Ո՛վ որ

Հայրենական աստուածային օրինաց կ'ուզէ տէր
կայնիլ պահպանել իմ հետս գայ»։ Եւ անանկ
ինքը իր տղոցմով իրենց ամէն բաները հոն թող-
ուցին, քաղքէն դուրս ելան մէկ լեռ մը գացին
քաշուեցան. անոր նայելով՝ շատ աստուածա-
պաշտ մարդիկ իրենց տնով տեղովը ելան քովը
գացին, ու մէկտեղ հոն լեռը այրերու մէջ անա-
ռիկ տեղուանք կը բնակէին։ Թշնամիները աս
բանս որ իմացան, շաբաթ օր ելան վրանին եկան,
ու կը յորդորէին որ դառնան թագաւորին հրա-
մանին հնազանդին։ Ետքը երբոր տեսան թէ
շաբաթ օրուան պատճառով ան հրէաներէն ի-
րենց դէմ կեցող չկայ, ալ համարձակ վրանին
վազեցին՝ ու հազար հոգի ջարդեցին անոնցմէ։
Աս բանիս վրայ Մատաթիա շատ ցաւեցաւ.
ուստի ժողովեց խորհուրդ ըրաւ որ՝ անկէց ետեւ
շաբաթ օր թէ որ վրանին թշնամի գալու ըլլայ
նէ, առանց խղճմտանքի՝ աստուածային օրինացը
համար պատերազմին։ Մնկէ ետեւ ուրիշ հրէա-
ներ ալ Մատաթիայի քով եկան հետը միաբա-
նեցան, ու այնչափ շատցան որ՝ ալ խումբ կապած
կ'ելլէին կռապաշտից հետ կը պատերազմէին,
կուռքերուննուիրուած տեղուանքը կ'աւրէին կը
կործանէին, ուրացողները կը ջարդէին, և աս-
տուածային օրէնքները պահել կու տային։ Աս
քաջութիւններս ընելէն ետքը՝ տեսնելով Մա-
տաթիա որ օրէ օր ալ իր մահը կը մօտենայ,
առջևը կանչեց իր որդիքը, ու բարի խրատնե-
րով յորդորեց զիրենք որ թշնամիներէն չվախ-
նան, հապա սկսած բարին քաջութեամբ առաջ
տանին, աստուածապաշտութիւնը նորէն հաստա-
տեն. ու Շմաւոն եղբայրնին՝ իրենց գլխաւոր
ու հօր տեղ զնեւով, և Յուդա Մակաբէն՝ ի-

րենց զօրապետ, ատանկ իր հայրական օրհնութիւնը անոնց տալով՝ հոգին աւանդեց:

Գ Լ Ո Ւ Խ Է.

Յուդա Մակաբէին քաջութիւնները:

Ամաշխարհի 3838: (Ա. Մակ. Գ:— Բ. Մակ. Ը. Թ:)

Յուդա Մակաբէն հօրը մեռնելէն ետե երբոր զօրապետութիւնը ձեռք առաւ՝ ջանաց որ իր զօրքը շատցնէ. ու զանոնք միայն կ'ընտրէր հետը կ'առնէր, որ միշտ աստուածային օրինաց մէջը հաստատ մնացեր էին: Առջի բերանը բռնոր վեց հազարի չափ մարդով Ապողոնիոսի դէմ ելաւ, որ աւելի զօրքով իրեն վրայ եկեր էր, ու Յուդա աստուածային օգնութեամբը անանկ յաղթեց զանիկայ՝ որ բռնեց իր ձեռքովը Ապողոնիոսը մեռցուց, և ուրիշ շատ կողոպուտներէն 'ի զատ՝ Ապողոնիոսի թուրը որ վրայէն առաւ, անկէ ետքը զանիկայ ինքը սկսաւ բանեցընել: Աս յաղթութեամբ Յուդայի անունը որ մեծցաւ չորս դին տարածուեցաւ, Նրէն կամ՝ Սերոն ըստուած Ասորեստանի կողմէն մեծ զօրապետը՝ նորէն աւելի զօրքով Յուդայի դէմ ելաւ: Յուդայի զօրքը իրենց քիչութիւնը տեսնելով՝ վախցան դէմ դնելու. Յուդա ալ յորդորելով զիրենք որ չվախնան՝ Աստուծոյ ապաւինին՝ անանկ քաջութեամբ վրանին վազեց, ու ութը հարիւր հոգի ջարդելով՝ թշնամիներուն բանակը ցիրուցան ըրաւ փախցուց: Ան ատենը Անտիոքոս թագաւորը աս Յուդայի ըրած յաղթութիւնները լսելով՝ շատ դժուարը եկաւ, մտմտաց որ իր բո-

լոր տէրութենէն նորէն զօրք ժողովէ, ու ինքը իր բոլոր ուժովը անոր դէմ ելլէ, Զնժէ վերցընէ Հրէից ազգը. բայց տեսնելով որ աս բանս առաջ տանելու բաւական ստակ չունի իր գանձին մէջը, անոր համար ուզեց որ առաջ Պարսից երկիրը երթայ զարնէ՝ անկէց ստակ հանէ: Ուստի երթալու ատենը՝ իր տեղը Լիւսիաս անունով մէկ իշխան մը թողուց, անոր յանձնեց աս պատերազմիս բաները. և իր Անտիոքոս ըսուած որդին ալ անոր ձեռքը հաւտաց՝ որ ինքը պահէ մեծցընէ: Լիւսիաս ալ խորհուրդ ընելով Փիլիպպոսի հետ, (որ Երուսաղեմի քաղաքապետն էր, ինչպէս վերը ըսինք) աս Հրէից դէմ պատերազմին վրայ իրեք հոգի զօրապետ ընտրեց՝ Պրտղոմէոսը, Նիկանորը ու Պորգիասը. և ասոնց ձեռքը տուաւ քառսուն հազար հետեակ զօրք, ու եօթը հազար ձիաւոր, որ երթան բոլոր Հրէաստանի երկիրը աւրեն, ու Հրէայքը բոլորովին աշխարհքէս վերցընեն, ինչպէս որ Անտիոքոս թագաւորը մտմտացեր էր: Աս բանիս յաջողութեանը վրայ անանկ ստոյգ էր Նիկանոր՝ որ վաճառականներ կանչէր հետերնին խօսք կապեր էր, որ աս պատերազմիս մէջ գերի բռնած Հրէաները իրենց ծախէ՝ իննսուն մարդ՝ մէկ քանքարի, ու կը կարծէր որ՝ միայն աս Հրէից գերիներուն գնովը Հռոմայեցւոց հարկը կամ երկու հարկը քանքարի տարեկան թագաւորական տուրքը վճարուի:

Յուդա Մակաբէին հետ եղած զօրքը՝ որ միայն վեց հազարի չափ էին, երբոր թշնամիներուն պատրաստութիւնը իմացան՝ շատ վախ ինկաւ սրտերնին: Յուդա ալ քաջութեամբ սկսաւ իրենց սիրտ տալ, ու առջեւնին դրաւ այն-

չափ մեծամեծ հրաշքները, որ Աստուած ատեն ատեն ըրեր էր՝ իրենց նախահարքը թշնամիներուն ձեռքէն խալըսելու համար: Ետքը բոլոր Հրէից աղօթք ու պաք ապրսպրելով՝ որ Աստուած աս պատերազմիս բարի կատարումն տայ, զօրքը կարգի դրաւ, Աստուծոյ օգնութեամբը անանկ յաղթութիւն մը ըրաւ՝ որ ան պատերազմին մէջը Հրէայքը ինը հազար հոգի թշնամիներէն ջարդեցին. ու մնացածէն ալ որ ասդին անդին ցրուած կը փախչէին՝ իրեք հազարի չափ կոտորեցին. և իրենց ամբարտաւան Նիկանոր զօրապետը աղքատի լաթեր հագած՝ որ չճանչցուի ու ինքն ալ բռնուի, այսպէս խայտառակաբար Անտիոք փախաւ: Ասկէ ՚ի զատ Հրէայքը թշնամիներուն բանակէն խել մը կողոպուտ ալ ձեռք ձգեցին. և ան վաճառականները որ շատ ստրկով Նիկանորի ըսածին պէս զիրենք գնելու որ եկեր էին, զանոնք ալ բռնեցին՝ ու ստակնին ձեռուրնէն առին. և աս կողոպուտները Յուդայի հրամանովը զինուորաց ինկած բաժինէն ՚ի զատ՝ առատապէս աղքատաց ու որբոց բաժնեցին: Անկէ ետեւ Յուդա նորէն յաղթութիւն մըն ալ ըրաւ մէկալ երկու զօրապետներուն՝ Տիմոթէոսի ու Բաբիդի դէմ, բսան հազար ալ անոնց զօրքէն ջարդեց, փախցուց զիրենք, ու անոնցմէ ալ շատ կողոպուտ առաւ:

Լիւսիաս, որ Անտիոքոսի տեղը կեցեր էր, Յուդա Մակաբէին յաղթութիւնները որ տեսաւ, ուզեց որ ինքն ալ դէմը ելլէ անոր ուժը փորձէ. ուստի մէկ տարիէն ետքը վաթսուհի հազար հետեակ զօրքով ու հինգ հազար ձիաւորով Հրէաստան եկաւ: Յուդա ալ բոլոր տասնըմէկ հազարով միայն անոր դէմ ելաւ, ու ա-

ղօթքով իր բոլոր յոյսը Աստուծոյ վրայ դնելով՝ երբոր սկսան պատերազմիլ, մէկէն հինգ հազար հօգի ջարդեցին թշնամիներէն, և անով բոլոր բանակը ցիրուցան ըրին փախուցին: Այսպէս որ յաջողեցաւ Հրէից գործը ու ալ գրեթէ բոլոր այլազգիները Հրէաստանէ հանեցին փախուցին, անկէ ետեւ Յուդա Մակաբէն՝ որ ալ բոլոր Հրէից իշխան էր եղեր, երուսաղէմ գնաց, որ իրեք տարի կռապաշտ այլազգիներուն ձեռքը մատնուած էր. ու բոլոր կուռքերու և կռապաշտական բաներու նշանները անկէց վերցուց կործանեց, ու ձեռք զարկաւ Աստուծոյ տաճարը մաքրելու նորոգելու: Անոր մէջը ամէն կահ կարասիները նորէն շինեց, ու քահանաները զատեց իրենց կարգին կանոնին մէջը դրաւ. և աս յաջողութեանս համար՝ ի նորհակալութիւն Աստուծոյ եօթը օր տօնախմբութիւն սահմանեց, որ բոլոր Հրէայքը ուրախութեամբ կատարեցին: Այսպիսի Հրէից յաջողութիւնները տեսնելով իրենց սահմանակից կռապաշտ ազգերը, նորէն սկսան թշնամութիւն ընել Հրէից դէմ. Յուդա ալ ասոնց ամենուն յաղթեց յայտնի Աստուծոյ օգնականութեամբ. անանկ որ՝ անգամ մըն ալ կը պատմուի թէ հինգ փառաւոր ձիաւոր կտրիճներ երկինքէն ինջած երեւան պատերազմին մէջը, որ Յուդան մէջերնին առած կը պահպանէին, ու թշնամիներուն վրայ նետ ձգելով կը կուրցընէին զանոնք, որ շփոթած իրար կ'անցնէին, ու անանկ կը յաղթուէին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը .

Անտիոքոս քաղաւորին սատակումը, 'և. անոր նստեկն
նստած քաղաւորներուն պատերազմը Հրեից դէմ:

Արաշխարհի 38407: (Բ. Մակ. Թ. Ժ. ԺԱ. ԺԲ:)

Անտիոքոս Թապաւորին միտքը դրածը՝ Պարս-
կաստան որ չյաջողեցաւ, և անկէց ամօթով ետ
դառնալով Բաբելոնի կողմերն որ հասաւ, հոն
լսելով ան իր զօրապետներուն Հրեիցմէ յաղ-
թուիլը, և Յուդա Մակաբէին Հրէաստան
տիրապետելը, սաստիկ կատղեցաւ աս բանիս
վրայ. ուստի ուղեց որ այնուհետեւ ինքը իր զօր-
քով Հրեից վրայ ելլէ՝ չինայէ զամէնքը Թրէ-
անցընէ, Երուսաղէմ քաղաքը հիմնայատակ ը-
նէ: Երբոր ճամբայ ելաւ՝ ու իր կառքը նստած
սաստիկ արտօրնօք կրակի պէս քշել կու տար,
որ օր մը ժամ մը առաջ հասնի՝ աս միտքը դրած
անօրէնութիւնները կատարէ, ան ատենը Աս-
տուծոյ պատուհասն ալ վրան հասաւ, որ յան-
կարծակի կառքէն վար ինկաւ՝ ջարդուբուրդ ե-
ղաւ բոլոր մարմինը. ու ներսէն ալ աղիքներուն
զէն դպաւ՝ որ խոցուեցան, և քիչ քիչ անանկ
փտտեցաւ ներսի դին՝ որ չորս դիէն ուղիւ
դուրս կը Թափէին, և սաստիկ դարչահոտու-
թենէն մարդ քովը չէր կրնար մօտենալ: Ան-
տիոքոս ասանկ մահուան դուռն որ հասաւ, ան
ատենը խելքը վրան եկաւ, իմացաւ որ աս պա-
տիժս անմեղ Հրեից վրայ ըրած անողորմու-
թիւններուն համար կը քաշէ. ուստի սկսաւ ա-
ռաջագրութիւն ընել Թէ առողջանալու ըլլայ

նէ՝ Հրէից ամէն ունեցածը իրենց դարձնէ, և տաճարը իր ստրկով առջինին պէս ամէն կողմանէ զարդարէ. ու նաեւ ինքն ալ Հրէայ ըլլայ, և Աստուծոյ մեծ կարողութիւնը ամէն տեղ քարոզէ: Բայց Աստուծոյ ողորմութեան չափը լցուելով՝ իր արդար դատաստանովը երեսէ ձգեց թողուց, որ երթայ անանկ չարաչար մեռնի օտար աշխարհքի մէջ:

Լիւսիաս երբոր Անտիոքոսի մեռնիլը լսեց, շուտ մը անոր տղան Անտիոքոս անունով՝ հօրը տեղը թագաւորական աթոռը անցուց, և անոր մականունն դրաւ՝ Եւսպատոր կամ Հօրամոյն, այսինքն ազնիւ հօրէ ծնած. ու ինքը Լիւսիաս՝ անոր փոխարքայ (այսինքն վէզիր) եղաւ: Աս ալ իր հօրը ճամբան բռնեց՝ Հրէից դէմ թշնամութիւն ցուցնելով. ուստի նորէն պատերազմ բացաւ վրանին: Բայց Յուդա Մակաբէին ըրած քաջութիւններէն յաղթուելով, (որ աս համառօտութեանս մէջը կը թողունք չենք երկնցըներ), ետքը հաշտութիւն ըրաւ հետերնին: Անկէ ետեւ շատ չանցաւ որ՝ Դեմետրիոսը իրեն հօրեղբօրը որդին եկաւ Անտիոք քաղաքը մտաւ, ու սպաննել տալով աս Անտիոքոս թագաւորը՝ Լիւսիասն ալ հետը, ինքը տիրապետեց անոր տէրութեանը:

Ան ատենը շուտ մը Աղկիմոս ըսուած մէկ հըրէայ մը՝ որ առջի պղտորութեան ժամանակը երուսաղէմ քահանայապետութիւն էր ըրեր, ու ետքը բարեկարգութեան ատենը՝ ինկած անկէց վռնտուած էր, դնաց թագաւորին ասանկ հասկըցուց թէ՝ «Քանի որ Յուդա Մակաբէն կեցեր է, ոչ քու տէրութիւնդ Հրէաստանի վրայ ապահով է, և ոչ մեր ապգը հանդիստ

խաղաղ կ'ըլլայ»։ Աս ըսածիս ուրիշներն ալ վրայ տուին՝ թագաւորը դրդեցին, որ Աղկիմոսը մէկ Բաբիդ ըսուած զօրապետի մը հետ Երուսաղէմ խրկեց՝ որ երթան աս Հրէից գործերը կարգի դնեն։ Բայց երբոր ասոնք եկան խաբէ-բայութեամբ խել մը մարդ Յուդայի բարեկամներէն բռնեցին սպաննեցին, և Յուդայի ալ ետեւէն որ ինկան, ու տեսան որ Յուդան իր եղբայրներովը իրենց դէմ յայտնի պատերազմի պատրաստութիւն կը տեսնէ, ան ատենը թողուցին թագաւորին քով դարձան, ու նորէն Յուդայի վրայ անանկ գրգռեցին՝ սրդողցուցին թագաւորը, որ ան ալ անոնց տեղը մէկ երեւելի իշխան մը՝ Նիկանոր ըսուած՝ աւելի շատ զօրքով խրկեց որ երթայ Յուդան բռնէ, ու իր զօրքը ցրուէ վերցընէ, Աղկիմոսը Հրէաստանի քահանայապետ դնէ։ Երբոր եկաւ Նիկանոր՝ տեսաւ որ Յուդա զօրքովը իրեն դէմ պատրաստուած կեցեր է, և անոր կտրձութիւնն ալ գիտնալով՝ սիրտ չըրաւ հետը պատերազմ ընել։ Հապա ուզեց որ խաղաղութեամբ բանը լմնցընէ։ Բայց Յուդա միշտ իր զգուշութիւնը ընելով՝ որ չըլլայ թէ խաբէութեամբ բան մը ընէ, թող տուին որ Նիկանոր Երուսաղէմ եկաւ, ու Յուդայի հետ սկսաւ անանկ սաստիկ սիրով բարեկամութեամբ վարուիլ, հետը խնամութիւն ալ ընել, որ Աղկիմոս կարծիք դնաց թէ Նիկանորի միտքը բոլորովին փոխուեցաւ. անոր համար ինքն ալ շուտ մը դնաց թագաւորին ամբաստանեց։ Թագաւորն ալ շատ սրդողեցաւ, գրեց Նիկանորի թէ «Ատ ձեր բրած բարեկամութեանը չեմ հաւնիր. հապա ինչպէս հրամայեցի նէ՝ ոտուրները ձեռուրները կապած

Յուդան ինծի խրկես» . աս բանս որ իմացաւ Յուդա՝ երեսը ծածկեց : Նիկանոր ալ ամենայն կերպով ետեւէ ինկաւ զինքը բռնելու . ուստի գնաց Երուսաղէմ տաճարը քահանաներուն կը պաւ , « Թէ որ , ըսաւ , Յուդան պահէր էք նէ՝ հանեցէք ձեռքս տուէք » . և ձեռքը Աստուծոյ տաճարին վրայ զարնելով՝ « Չէ նէ , ըսաւ , աս տաճարս հիմնադրուած է կ'ընեմ , և ասոր տեղը կուգի մեհեան կը շինեմ » : Քահանաները աս որ լսեցին , սոսկալով տաճարը մտան՝ ու լալով կ'աղաչէին Աստուծոյ որ պահէ իր տաճարը , և անոր ըրած հայհոյանքը իրեն չխողու : Նիկանոր ալ ասկէ ետեւ կատաղած՝ մարդու չէր ողորմեր , Հրէայքը սկսաւ տակնուվրայ ընել :

Աս ատեններս Երուսաղէմ՝ Հռքս ըսուած մէկ աստուածապաշտ ու խելացի անուանի ծեր մը կար . Նիկանոր ասոր ետեւէն ինկած վրան հինգ հարիւրի չափ զինուոր խրկեր էր՝ որ ողջ բռնեն իրեն բերեն : Բայց ասիկայ աւելի ընտրեց քաջութեամբ մեռնիլ , քան թէ ան կու պաշտին ձեռքը իյնալ . ուստի երբոր ալ զինքը բռնելու եղան , ան ատենը իրեն ալ ճարը հատած՝ ինք իր ձեռքով թուրը փորը խոթեց ճղքեց , ու անանկ զինքը պարսպէն վար ձգեց , և հոն դեռ չմեռած՝ այնպէս արիւնլուայ ոտք ելաւ կայնեցաւ , փորոտիքը ձեռքը առած դէպ'ի վեր երկինքը վերցուց ցուցուց՝ ու ըսաւ . « Տէր , այսպէս դուն ալ իրեն հատուցանես » . ու անանկ ինկաւ հողին աւանդեց :

Ետքը Նիկանոր իմանալով որ Յուդա Մակաբէն Սամարիայի կողմերը զօրք ժողոված պատրաստ կեցեր է , սպասեց ինչուան շաքաթ , և ան օրը ուզեց որ իր բոլոր ուժովը վրան վազէ :

Նիկանորի զօրաց մէջը շատ հրէայք ալ կային. ասոնք երբոր աղաչեցին որ ան օրը թողու՝ շաբաթը սուրբ պահեն՝ ինչպէս Աստուած հրամայեր է, Նիկանոր ասոնց սրգոյղելով՝ Աստուծոյ դէմ հայհոյեց ու ըսաւ. « Աստուած թող երկինքը հրամայէ. երկրիս վրայ ո՞վ որ ուժով է նէ՝ ան կը հրամայէ, որ զէնք վերցընեն պատերազմին»։ Յուդա Մակաբէ ալ անդին իր զօրքը յորդորելու և սիրտ տալու ատենը՝ Աստուած իրեն մէկ տեսիլք մը յայտնեց, որ իր մարդոցը պատմելով՝ աւելի զօրացան. ու տեսիլքը աս էր։ Տեսաւ որ Անիա սուրբ քահանայապետը իր շնորհալի կերպարանքով երեցած՝ ձեռուրնէրը տարածած Հրէից համար աղօթք կ'ընէր, ու ցուցընելով մէկ ուրիշ փառահեղ ծերունի մը անդին կեցած՝ կ'ըսէր թէ « Աս Երեմիա մարդարէն է, որ եղբայրսիրութեամբ միշտ և հանապազ ձեզի համար կ'աղաչէ Աստուծոյ»։ աս ըսելնին՝ Երեմիան մէկ ոսկիով պատած թուր մը Յուդայի ձեռքը կու տայ ու կ'ըսէ. « Ա՛ռ աս Աստուծոյ պարգեւած սուրբ թուրս, ու ատով քու բոլոր թշնամիներդ սպաննէ»։ Ետքը երբոր ալ Նիկանորի հետ դէմադէմ եկան, Հրէայքը որ քիչուոր էին՝ իրենց Յուդա զօրապետին յորդորանքովը սիրտ առնելով՝ և բոլորովին Աստուծոյ ապաւինելով, անանկ քաջութեամբ պատերազմ ըրին, որ ան մէկ զարնուելուն մէջը երսունը հինգ հազար հոգի թշնամիներէն կոտրեցին, Նիկանորն ալ ասոնց մէջը, ու մնացածը ցիրուցան ըրին։ Ետքը ուրախութեամբ օրհնէնք տալով Աստուծոյ՝ հրամայեց Յուդա որ Նիկանորի գլուխը և աջ թևը կտրեն վերցընեն վրայէն. ու հետը առաւ Երուսաղէմ բերաւ ա-

մենուն ցուցուց. և անոր հայհոյիչ լեզուն հա-
նեց կտոր կտոր ջարդեց՝ թռչուններուն առջևը
ձգեց, գլուխը բերդին վրայ կախել տուաւ, և
ան ձեռքը որ տաճարին զարկէր սպառնացեր էր
թէ Պիտի հիմնայատակ ընեմ՝ տաճարին առ-
ջևը կախեցին: Ետքը աս յաղթութեան օրս
ալ մեծ տօն սահմանեցին՝ ի շնորհակալութիւն
Աստուծոյ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

Յոպա Մակարեկն ևսեկն Յովնաբան անոր տեղը
կ'անցնի:

Ամաչխարհի 3843: (Ա. Մակ. Ը. Թ. Ժ:)

Նիկանորը յաղթուելէն ետքը՝ Հրէաստանի
էրկիրը քիչ մը ժամանակ խաղաղեցաւ. ուստի
Յուդան ալ ատեն գտաւ Հռոմայեցւոց դեսպան
խրկելու, որ շատոնցմէ մէջերնին եղած ուխտ
ու դաշինքը նորէն ամրացնեն: Բայց Դե-
մետր թագաւորը Նիկանորի մեռնելէն ետեւ՝
նորէն Բաքիդը Աղկիմոսի հետ քսան հազար
հետեակ զօրքով և երկու հազար ձիաւորով
Յուդայի դէմ խրկեց: Յուդայի զօրքը, որ ան
ատենը միայն իրեք հազար էին, երբոր թշնա-
միներուն շատուորութիւնը տեսան՝ սրտերնին
կտորեցաւ յուսահատեցան, ու շատն ալ քովէն
զատուեցան ցրուեցան, որ միայն ութը հարիւր
ձիաւորով մնաց Յուդա, ու ասոնք ալ կը յոր-
դորէին զինքը թէ « Աս անդամոր ասանկ քի-
չուոր մնացինք՝ ետ կենանք, ինչուան որ նորէն
մարդ ժողովենք »: Յուդա իրենց պատասխան

տուաւ. «Բա՛ւ լիցի որ ես թշնամիներէս երեսս
դարձնեմ փախչիմ. հապա թէ որ ժամանակը
հասեր է նէ՛ քաջութեամբ մեռնինք մեր եղ-
բայրները աշատելու համար»։ Ասանկ ըսաւ՝ ու
ան ութը հարիւրով թշնամիներուն մէջը մտաւ,
և առտուանց ինչուան իրիկուն անանկ քաջու-
թեամբ պատերազմեցաւ, որ բանակին աջ թևը
զարկաւ յաղթեց։ Բայց ետքը անոնց ետեւէն
իյնալուն ատեն, ձախ թևին զօրքը եկան զինքը
իր մարդիկներովը մէջ առին, և ան ատենը Յու-
դաալ Աստուծոյ այնպէս կարգաւորելով՝ ինկաւ.
ու մնացած զօրքը փախան ցիրուցան եղան։ Էտ-
քը Շմաւոն ու Յովնաթան իր եղբարքը՝ եկան
Յուդայի մարմինը անկէց վերցուցին տարին ի-
րենց հայրենական գերեզմանը թաղեցին. ու
վրան մեծ սուգ ըրին Խարայեւացիքը։ Յուդայի
մեռներէն ետեւ անտէր որ մնացին Հրէայք,
չատ նեղութիւն կրելով Բաբելոնի ձեռքէն՝
Յովնաթանը անոր եղբայրը իրենց քահանայա-
պետ ու առաջնորդ դրին։ Բաբելոն ետեւէն ին-
կաւ որ բռնէ սպաննէ. Յովնաթան ալ հետը
զօրք ժողոված մէկ անապատ տեղ մը քաջուե-
ցաւ. Բաբելոն վրան գնաց՝ ու շաբաթ օր մը որ
պատերազմ բացաւ հետը, Յովնաթան ասոր
դէմ ելաւ, ու անանկ քաջութեամբ հետը պա-
տերազմեցաւ, որ հաղար հոգի կոտրեց Բաբելոնի
զօրքէն՝ անանկ զինքը փախցուց։ Անկէ ի զատ
նաեւ ուրիշ անգամ մ'ալ Բաբելոն Յովնաթա-
նի թշնամիներէն գրգռուելով ու հետը պատե-
րազմելով երբոր յաղթուեցաւ, ալ խելքը կրտ-
րեց որ Յովնաթանի քաջութիւնն ալ Յուդայէն
վար չմնար. ուստի Յովնաթանի ուղած հաշ-
տութեանը՝ Բաբելոն խօսք տալով, Հրէաստա-

նէն ելաւ՝ Սնտիոք քաղաքը դարձաւ. մանաւանդ որ հոն Վեմետր [Թագաւորն ալ նեղու [Թեան մէջ էր Աղեքսանդր Եպիփան ըսուածին կողմանէ, որ նոր [Թագաւորութիւն հաստատեց իր սահմանին քովը: Ասոր վրայ քիչ մը հանգիստ գտաւ Յովնաթան, ու Մաքմաս քաղաքը նստած՝ սկսաւ ժողովուրդը կառավարել. պատճառն որ՝ Երուսաղէմի բերդը դեռ Վեմետր [Թագաւորին զօրաց ձեռքն էր:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ.

Յովնաթան քահանայապետին ուրիշ պատմութիւնները:

ԱՄ աշխարհի 3843: (Ա. Մակ. Ժ. ԺԱ. ԺԲ:)

Յովնաթանի քաջութիւնը չորս դին հռչակուելով՝ աս երկու Հրէաստանի սահմանակից [Թագաւորները Վեմետր ու Աղեքսանդր, որ մէկմէկու դէմ էին, իրարու ձեռքէն Յովնաթանը կը ջանային իրենց կողմը դարձնել՝ զիտնալով որ անոր օգնութիւնը իրենց շատ ուժ կու տար: Բայց Յովնաթան խոհեմութեամբ երկու դին ալ հաւատար կը բռնէր, [Թէպէտ միտքը բերելով Վեմետրի Հրէից դէմ ըրած անօրէնութիւնները՝ անոր ըրած բարեկամական խոստումներուն այնչափ չէր հաւտար. հապա Աղեքսանդրին վրայ աւելի հաւատարմութիւն ունէր, որ զինքը քահանայապետ ճանչնալով՝ ոսկի [Թագ ու ծիրանի կապայ իրեն խրկեց, որ աս մեծ սիրոյ ու բարեկամութեան նշան էր: Ետքը Վեմետր ալ աս բանս լսելով՝ [Թէպէտ նորէն բարեկամութեան [Թուղթ գրեց Հրէից,

որով շատ ազատութիւններ իրենց կու տար, բայց այսու ամենայնիւ Հրէայք իրեն չհատա-
ցին, հաստատ կեցան Աղեքսանդրի հետ:

Ասկէ ետքը Աղեքսանդրը պատերազմի ելաւ
Դեմետրի վրայ, ու քաջութեամբ յաղթելով
սպաննեց Դեմետրը. և երբոր անոր տէրու-
թիւնը բոլոր իր տակը առաւ, Պտղոմէոս Ե-
գիպտացւոց թագաւորին հետն ալ ուղեւորվ բա-
րեկամանալ՝ անոր կղէօպատրաւսուած աղջկը
իրեն կին առաւ: Երբոր աս թագաւորական
հարսնիքիս պատճառովը ան երկու թագաւոր-
ները մէյտեղ Պտղոմէոսի քաղաքն էին, Յով-
նաթան ալ Աղեքսանդր թագաւորէն՝ հրաւի-
րուած՝ մեծ մեծ պարգևներով ան հարսնիքը
գնաց, ու հոն Աղեքսանդրը զինքը եւելօք մեծա-
րեց, ու նորէն ծիրանի կապայ հագցընելով փա-
ռաւորեց. և ամէն ժիր մտիկ չգրաւ Յովնաթա-
նի թշնամիներուն՝ որ գացեր վրան ամբաստա-
նութիւն կ'ընէին. ու անանկ փառաւորապէս ե-
լաւ նորէն երուսաղէմ դարձաւ: Աս Աղեքսանդր
թագաւորը քիչ մը ատենէն ետքը՝ կամաց կա-
մաց թուլնալով՝ և զինքը ուրախութեան (կամ
զէֆքի սէֆայի) տալով, անդիէն մեռած Դե-
մետր թագաւորին մեծ որդին Դեմետր Նիկա-
նովը ըսուած՝ ելաւ իր հօրը տէրութիւնը նորէն
ձեռք ձգեց, ու Անտիոք քաղաքը եկաւ նստաւ:
Ասիկայ ոխ պահելով Յովնաթանի վրայ՝ թէ
ինչու իր հօրմէն զատուեցաւ Աղեքսանդրի դին
եղաւ, անոր համար Ապողոնիոս մէկ մը զօրա-
պետ դրաւ, և ութը հազար հետեակ զօրքով
և իրեք հազար ձիաւորով՝ Հրէաստան Յովնա-
թանի վրայ խրկեց: Ասոր դէմ ելաւ Յովնա-
թան իր Շմաւոն եղբօրը հետը տասը հազար

զօրքով, ու անանկ քաջութեամբ պատերազմ
ըրաւ, որ անոր ութը հազարը ջարդեց, և Դա-
գոն կուռքին տաճարը՝ հոն փախչողներուն վրան
էրեց, ու անոնցմէ շատ կողոպուտ առած՝ անանկ
Երուսաղէմ դարձաւ: Աս բանիս համար եւե-
լօք ուրախանալով Աղեքսանդր թագաւորը, նո-
րէն Յովնաթանի թագաւորական նշան՝ պարգե-
խրկեց, ու անոր իշխանութեան երկիրը մեծ-
ցուց: Անկէ ետեւ շատ չանցաւ որ Աղեքսանդրը
մեռցուցին, ու Պտղոմէոսն ալ մեռաւ՝ որ խա-
բերայութեամբ մտեր յափշտակեր էր Աղեք-
սանդրի տէրութիւնը, և իր Կղէոպատրա աղ-
ջիկը անկէց հաներ Դեմետր թագաւորին տուեր
էր: Ուստի երկուքին մեռնելէն ետքը Դեմետ-
րը աւելի զօրացաւ, ու բոլոր իր հօրը թագաւո-
րութիւնը տիրապետեց. և ան վերի ըսուած
պատերազմէն ետեւ ինքն ալ սկսաւ Յովնաթա-
նի հետ բարեկամութիւն ընել: Յովնաթան ալ
անկէ ետեւ զինքը գլուխ ճանչնալով՝ շատ պար-
գեններով գնաց առջեւ ելաւ. ան ալ զինքը նո-
րէն մեծարելով՝ Հրէից ազատութեան գիր
տուաւ:

Ան ատենները Տրիսին անունով մէկ զօրա-
պետ մը, մեռած Աղեքսանդր թագաւորին տը-
ղան Անտիոքոս ըսուած՝ կ'ուզէր որ հօրը տեղը
թագաւոր դնէ. անոր համար Դեմետրի վրայ
որ պատերազմ ելաւ՝ Յովնաթան Դեմետրի ու-
ղածին պէս իրեն իրեք հազար Խորայեւացի զօրք
օգնական խրկեց, որ եկան քաջութեամբ տասը
հազար հոգի թշնամիներէն ջարդելով՝ ձեռու-
նէն խալըսեցին Դեմետր թագաւորը: Բայց
Դեմետրը ինչ որ խոստացեր էր՝ աս բարերա-
րութեանս փոխարէն Հրէից ընելու, ազատուե-

լէն ետե՛ խօսքէն դարձաւ չկատարեց. անոր համար ինքն ալ պատիժը դտաւ, որ ետքը բոլոր զօրքը զինքը թողուցին՝ ան Տրիփոնին հետ մէկ եղան, ու զինքը փախցընելով՝ Անտիոքոսը թա-
գաւոր ճանչցան իր տեղը: Ան ալ երբոր աթո-
ռը նստաւ՝ ուխտ ու դաշինք հաստատեց Յով-
նաթանի հետ, և զինքը Հրէից քահանայապետ
ու գլուխ ճանչնալով՝ իրեն թագաւորական ըն-
ծաներ խրկեց, և անոր Շմաւոն եղբայրն ալ
զօրապետ դրաւ: Ետքը աս երկու եղբարքս ալ
շատ քաջութիւններ ըրին՝ որ Անտիոքոս թա-
գաւորը իրեն թշնամիներուն ձեռքէն պահէն,
անոնցմէ մէկն ալ Տրիփոնն էր, որ Անտիոքոսը
սպաննել կ'ուզէր՝ որ ինքը անոր տեղը թագա-
ւոր ըլլայ. բայց երբոր տեսաւ որ Յովնաթան
քառսուն հազար ուժով զօրքով կեցեր է, վախ-
ցաւ դէմը պատերազմ բանալու. ուստի սկսաւ
խաբէութեամբ Յովնաթանի հետը բարեկա-
մութիւն ցուցընել. ու անանկ զօրքը քովէն
հեռացընելով՝ միայն հազար հոգի հետը առած
Պաղոմայիս քաղաքն որ մտաւ Յովնաթան,
Տրիփոն քաղքին դռները վրան դոյել տուաւ.
այնպէս զինքը բռնեցին կապեցին, հետի եղած
մարդիկը բոլոր թրէ անցուցին. ու անկէ ետեւ
Տրիփոն նորէն զօրք ժողվեց, պատրաստուեցաւ
որ Հրէաստանին վրայ ելլէ:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԱ.

Շմաւոն կը յաջորդէ Յովնաբանի տեղը:

Աժ աշխարհի 3860 : 3869 : (Ա. Մակ. ԺԳ. ԺԳ. ԺԵ. ԺԶ :)

Երբոր Յովնաթան ասանկ խաբուելով բռն
նուեցաւ, Հրէաստան անանկ ձայն ելաւ թէ
մեռած է. ուստի սաստիկ տրտմած՝ և դրեթէ
յուսահատած էին Հրէայքը: Ան ատենը Շմա-
ւոն՝ (որ ինչպէս ըսինք՝ Մատաթիայի հինգ որ-
դւոց մէջը պինտ մեծերնին էր) Հրէայքը քովը
կանչեց, մխիթարելով սիրտ տուաւ իրենց՝ ու
ըսաւ թէ «Ես ալ իմ եղբայրներուս պէս՝ Աս-
տուծոյ օրինացը և մեր ազգին ազատութեանը
համար պատրաստ եմ իմ կենքս տալու»: Ժո-
ղովուրդն ալ շատ ուրախացաւ ասոր վրայ, ու
զինքը Յովնաթանի տեղը իրենց առաջնորդ ըն-
տրեցին: Ետքը Տրիփոն երբոր Հրէից վրայ ե-
կաւ՝ տեսաւ որ Շմաւոնը ալ զօրապետ եղած
պատերազմի աղէկ պատրաստութիւն տեսեր է,
ինքն ալ խաբեբայութեամբ բանը փոխեց,
Շմաւոնի դեսպան խրկեց ըսելու թէ՝ « Յով-
նաթանը հարիւր քանդարարծաթ տալիք ունէր
թագաւորական գանձին, անոր համար քովս
բռնուած կեցեր է. ուստի եթէ կ'ուզէք որ ա-
զատի, աս ստակս խրկեցէք, և անոր երկու
տղաքն ալ իմ ձեռքս պատանդ տուէք, որ զին-
քը թողում»: Շմաւոն թէպէտ իմացաւ անոր
չար միտքը, բայց այսու ամենայնիւ ըսածին պէս
խրկեց ան ստակը ու անոր տղաքը, մտմտաց որ՝
չըլլայ թէ ասդին Հրէաներէն ետքը գլխացաւ

Լուծիւն քաշէ, որ ըսեն թէ՛ ազահում Թեամբ ստակը չտուաւ, ու ան պատուական մարդը կորսընցուց: Բայց Տրիփոն աս բաներս առնելէն ետե՛ չէ թէ Յովնաթանը չխաղտեց, հապա բռնեց մեռցուց ալ. ու ինքը ելաւ իր տեղը դարձաւ: Ան որ լսեց Շմաւոն, մարդիկ խրկեց անկէց վերցուց Յովնաթանի մարմինը Մովդիիմ քաղաքը բերել տուաւ՝ իր հօրը և մէկալ եղբարց գերեզմանը դրաւ. և ան գերեզմաններուն վրայ փառաւոր քարաշէն շինուածք շինեց, որ յիշատակնին անմոռաց մնայ: Անկէց ետե՛ ալ Շմաւոն զգուեցաւ Տրիփոնէ, որ աս Յովնաթանի ըրած անգթութենէն՝ ի զատ զնաց գաղտուկ Անտիոքոս Թագաւորը սպաննել տուաւ, ու ինքը անոր Թագաւորութիւնը յափշտակեց: Եւ ան ալ իմանալով Շմաւոն՝ որ անդիէն Դեմետր Թագաւորը նորէն իր տէրութիւնը կ'ուժովցընէ, ինքն ալ անոր ընծաներով դեսպան խրկեց, և անկէց Հրէից շատ ազատութիւններ առաւ:

Ասոր վրայ խել մը ատեն խաղաղութեամբ վարեց Շմաւոն իր իշխանութիւնը, ինչուան որ Անտիոքոս ըսուած մէկ մը՝ Թագաւորական ցեղէն, որ սկիզբը Շմաւոնի բարեկամութիւն կը ցուցընէր, ետքը երբոր ելաւ Տրիփոնը յաղթեց ու անոր Թագաւորութիւնը բոլորովին տիրապետեց, սկսաւ Շմաւոնի հետ թշնամութեամբ երթալ, Շմաւոնի տուած ընծաները և երկու հազար իրեն օգնութեան համար խրկած զօրքը քամահրելով ետ դարձուց: Ետքը Աթենոքիոս իր բարեկամը Շմաւոնի խրկեց ըսելու թէ՛ « Իմ հայրենական քաղաքներս որ այսչափ տարի բռնութեամբ տիրապետեր էք, և այնչափ

տեղուանք աւրեր էք նէ՝ անոնց գինը տուէք, ու անկէ՝ ի զատայսչափ ատենի թագաւորական խափանուած մնացած տուրքերը տուէք, թէ որ չէք ուղեր որ բռնութեամբ վրանիդ ելլեմ»։ Շմաւոն ալ չվախցաւ իրեն պատասխան տուաւ՝ թէ «Օտարի երկիրը մենք յափշտակած չենք, մեր հայրենական երկիրները թշնամիներուն ձեռքէն առեր ենք. միայն Յոսպէ ու Վազարա քաղաքներուն համար որ դուք հարիւր քանքար կ'ուղէք, անոր ստակը կ'ու տանք»։ Աս պատասխանն որ լսեց Անտիոքոս թագաւորը, սպստիկ սրդողեցաւ. ուստի Կենդեքոս ըստած մէկ զօրապետ մը շատ զօրքով Հրէաստան խրկեց։ Շմաւոն ալ ան ատենը քսան հազար զօրք տուաւ իր երկու տղոցը ձեռքը, որ ասոնց մէկը Յուդա կ'ըսուէր ու մէկալը Յոհան, և իրենց սիրտ տուաւ յորդորեց որ՝ այսուհետեւ իրենք Հրէից ազգին թշնամիներուն դէմ ելլեն պատերազմին, որովհետեւ ինքը՝ ալ ծերացեր էր։ Անանկ Աստուծոյ օգնութեամբ որ ելան ասոնք, շատ ջարդ տուին՝ թշնամիները յաղթեցին. ու Յոհան փախստականներուն ետեւէն իյնալով՝ տարաւ Ազովտոսի կողմերը մէկ բերդ մը հասցուց, և ան բերդը վրանին էրելով երկու հազար հոգի ալ հոն մեռցուց, և այսպիսի քաջութեամբ Հրէաստան դարձաւ։

Ան ատենները Պտղոմէոս Աբուբքենց ըստած մէկ մը կ'ար՝ որ Շմաւոնի փեսայ էր եղեր, ու Երիբովի կողմերը իշխան դրուած էր։ Ասիկայ Շմաւոնի տերութեանը վրայ աչք տընկելով՝ անգամ մը Շմաւոն ան կողմերը տես ելլութալու ատեն, Դովք ըստած քաղաքը՝ Պտղոմէոս խաբէութեամբ զինքը սեղան մեծարեց՝ և իր եր-

կու տղաքն ալ հետը Մատաթի ու Յուդա. ու հոն տեղը ուրախութեամբ ուտել խմելէն ետքը՝ յանկարծ Պտղոմէոս, որ իր մարդիկներովը պատրաստուած էր, վրան վազեց՝ Շմաւոնը իր տղաքներովը և ծառաներովը սպաննեց: Ետքը աս բանս շուտ մը խրկեց իմացուց Անտիոքոս թագաւորին որ՝ իրեն օգնական զօրք խրկէ, որ Հրէաստանը բռնեն տիրապետեն, Մակաբայեցւոյ ձեռքէն հանեն. ու Պաղարա քաղաքն ալ մարդիկ խրկեց՝ որ Շմաւոնի մէկալ Յովհան տղան ալ հոն բռնեն մեռցնեն: Բայց Յոհան աս բաներս առաջուց իմանալով՝ շուտ մը ան եկողները ձեռք ձգեց սպաննեց, և իր հօրը տեղը ինքը անցաւ քահանայապետ եղաւ:

Հոս կը վերջանայ Մակաբայեցւոյ գիրքը, ու Հրէից բոլոր պատմութիւնը, որ հին կտակարանաց գրքերուն մէջ կը պատմուի: Բայց յորմար կ'երևայ որ ասկէց սկսեալ ինչուան Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ ծնունդը, այսինքն մնացած հարիւր երսունըմէկ տարուան ատենի գլխաւոր Հրէից ազգին հանդիպածները՝ համառօտ պատմենք, որով շարունակեալ կը կարի հին կտակարանին պատմութիւնը նոր կտակարանին հետ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .

Յաւելոյս Հրէից պատմութենէ՝ մինչև Քրիստոսի
ծնունդը :

ԱՄՏԵՆԱՐՀԻ 3869 : Եւ նախ քան զՔրիստոս 131 :
(Ի պատմագրութենէն Յովսէպոսի :

Յոհան Ծմաւոնի որդին որ Հիւրկանոս ալ
կոչուեցաւ, ինչպէս կ'ըսեն՝ Հիւրկանիա գաւա-
ռը մէկ յաղթութիւն մը ընելու պատճառով,
ասիկայ Պտղոմէոսը յաղթելէն ետեւ սկսաւ բո-
լոր Հրէաստանի ինքը տիրապետել իրեն հօրը
տեղը : Եւ թէպէտ անկէ ետքը Անտիոքոս իր
թշնամիներէն խաղաղանալով նորէն բոլոր ու-
ժովը եկաւ Երուսաղէմ պաշարեց, բայց Յո-
հան քաջութեամբ պատերազմելով բանը հօն
հասցուց, որ ալ գրեթէ անոր ճարը հատած հե-
տը հաշտութիւն ըրաւ : Ետքը աս Անտիոքոս
այնչափ բարեկամացաւ Յոհանի հետ, և քա-
ջութեան դիէն անանկ մեծ կը սեպէր զանիկայ,
որ Պարսից դէմ պատերազմ ելլալու ատենը
Յոհանն ալ իր զօրքովը հետը առաւ, որ հօն
շատ յաղթութիւններ ըրաւ : Բայց ետեւ Ան-
տիոքոսի բանը ձախորդ երթալով՝ երբոր ինք
զինքը սպաննեց, ու ան պատճառով զօրքն որ
ցրուեցան, ան պտենը Յոհան փառաւորապէս
Հրէաստան դարձաւ, ու բոլորովին ազատու-
թիւն գտնելով՝ Հրէաստանի սահմանը նորէն
մեծցուց, բոլոր քովը եղած մանր ազգերը քա-
ջութեամբ իր տակը առաւ : Միայն թէ աս ալ
կը պատմուի որ՝ ան ատենները Հրէից մէջ Սա-

դուկեցիի ու Փարիսեցիի աղանդները տարածուած ըլլալով, Յոհան ետքերը զինքը Սադուկեցիներուն կողմը ցուցուց. որով Մակաբայեցւոց բարի անունը աւերեց, և ասով ինքն ալ իր զաւկրներովը Հրէից ատելի եղաւ:

Յոհանի հինգ տղոցը մէջէն Արիստոբուղոս ըսուածը՝ հօրը մեռնելէն ետեւ առաւ իշխանութիւնը, ու ինքը զինքը Հրէաստանի թագաւոր անուանեց: Եւ աս անունս հաստատ պահելու համար՝ իր մայրը, որ ան ալ իշխանութեան ետեւէ էր, մեռցուց, ու իրեք եղբայրները բանտի մէջ դրեցէլ տուաւ. և մէկալ եղբայրը Անտիգոնոս ըսուած, որ իրեն թագաւորութեան ընկեր էր առեր, անգամ մը պատերազմէն յաղթութեամբ դառնալուն ատեն, անոր վրայ ալ Արիստոբուղոս կարծիքաւնելով՝ թէ ինքը կ'ուզէ թագաւորութիւնը յափշտակել, անոր համար անողորմաբար զան ալ մորթել տուաւ: Բայց Աստուծոյ դատաստանն ալ շատ չուշացաւ՝ վրան հասաւ, որ մէկ տարիէն աւելի չքշեց իր իշխանութիւնը. և ինչպէս կը պատմեն՝ ուր որ իր եղբօրը անմեղ արիւնը թափել տուաւ, ան տեղը իրմէ այնքան արիւն եկաւ՝ որ ալ խղճուած ինկաւ հողին փշեց:

Արիստոբուղոսի կնիկը զաւակ չունենալով՝ էրկանը մեռնելէն ետեւ իր տագերը մէկը Աղեքսանդրոս Յաննէոս ըսուածը՝ բանտէն հանել տուաւ, ու հետը կարգուեցաւ, և առջի էրկանը տեղը զանիկայ թագաւոր ընտրեց: Ասիկայ երբոր իշխանութիւնը ձեռք ձգեց՝ թէպէտ պատերազմական քաջութեամբ Հրէաստանի սահմանը շատ մեծցուց, բայց իր անկարգութեամբը և մանաւանդ անգութ անողորմութեամբ սաւ

տիկ ատելի եղաւ Հրէից, անանկ որ՝ ալ սկսան գաղտուկ ետեւէն պտըտիլ որ զինքը սպաննեն: Աղէքսանդրոս աս իմանալով՝ աւելի կատղեցաւ, և ինչպէս կ'ըսեն՝ վեց տարուան մէջը յիսուն հազար հոգիի գլուխ կտրեց. և մէկ հեղ մ'ալ ութը հարիւր հոգի Հրէից մեծամեծներէն, որ աս իրեն ըրած բռնակալութիւնները չէին հաւնէր՝ իրեն դէմէր խօսէին, զանոնք բռնել տուաւ, ու ինքը սեղան նստած ուրախութեամբ ուտել խմելու ատենը՝ մէկէն զասոնք խաչի վրայ կախել տուաւ. և աս հերիք չէ, ան ողորմելիներուն կնիկները ու զաւկիւնները իրենց աչաց առջևը բերաւ մորթել տուաւ: Աս Աղէքսանդրոս թագաւորը ետքերը չափէն աւելի զինքը գինիի տալով, և ան պատճառովը իրեք տարի ալ հիւանդութիւն քաշելէն ետեւ՝ իր իշխանութեանը քսանրեօթը տարին մեռաւ: Ետեւէն թէպէտ երկու որդիք թողուց, մէկը Հիւրկանոս ու մէկալը Արիստոքուղոս ըսուած, բայց ասոնք դեռ պզտիկ ըլլալով՝ թագաւորութեան ժառանգութիւնը իր Աղէքսանդրա ըսուած կնկանը յանձնեց. որ ան ալ քահանայապետութիւնը Հիւրկանոսի տուաւ, ու միայն թագաւորական կառավարութիւնը ինքը կ'ընէր, Փարիսեցիները առաջ քաշելով՝ և զանոնք իրեն կռնակ ընելով. որովհետեւ ան ժամանակները աս Փարիսեցիները շատ զօրացած էին, իրենց խօսքը խիստ անցուկ էր:

Աղէքսանդրա թագուհին՝ որ Սողոմէ ալ կ'ըսուի, ինը տարի խելօք ու խաղաղութեամբ կառավարելէն ետքը երբոր մեռաւ՝ բոլորովին Հիւրկանոսի ձեռքը մնաց իշխանութիւնը: Բայց Հիւրկանոս մէկ թոյլ ու անզօր մարդ մը ըլլաւ.

լով և Արիստոբուղոս իր եղբայրը անոր ներ-
հակ յանդուգն ու տաքարիւն՝ (որ իրեն մօրը ա-
տենէն ինքը գլուխ քաշերէր), Հիւրկանոսի վը-
րան պատերազմ ելաւ . ու Հիւրկանոսը յաղ-
թուելով՝ դէմ չկրնալով դնել, խոնարհեցաւ գը-
նաց հաշտութիւն խնդրեց եղբօրմէ : Արիս-
տոբուղոս ալ աս դաշամբ հետը հաշտութիւնը
ըրաւ որ՝ թագաւորական ու քահանայապետա-
կան իշխանութիւնը ինքը ընէ, Հիւրկանոս եր-
թայ իր տունը հանգիստ նստի : Ասանկ իրեք
տարիի չափ խաղաղութեամբ կենալէն ետքը,
մէկ Անդիպատրոս ըսուած ունեւոր մարդ մը եդո-
մայեցի կամ ասկաղոնացի՝ նորէն Հիւրկանոսը
դրդեց, որ գնաց Արեւտաս Արաբացւոց թագա-
ւորին ինկաւ՝ որ իրեն իրաւունքը պաշտպանէ .
Արեւտաս ալ զօրքով Արիստոբուղոսի վրայ ե-
կաւ, ու Արիստոբուղոսը փախցընելով՝ ինքը
սկսաւ Հրէաստանի վրայ տիրապետել . ինչուան
որ Սկաւրոս ըսուած մէկ Հռոմայեցւոց զօրա-
պետ մը Արիստոբուղոսէ չորս հարիւր քանքար
առաւ՝ Արեւտասի աչքը վախցուց, որ Նրուսա-
ղէմէ ելաւ գնաց . ու նորէն Արիստոբուղոս
Հիւրկանոսի վրան վազեց եօթը հազար հոգի
ջարդեց, անանկ ինքը առաւ տէրութիւնը :

Բայց ան ատենները Պոմպէոս Հռոմայեցւոց
մեծ զօրապետը Ասորեստանի կողմերը գտնուե-
լով, (որ Տիգրան Հայոց թագաւորը Հռոմայե-
ցւոց հետ հաշտութիւն ընելով իրենց թողու-
ցեր էր, որով բոլոր Հրէաստանը Հռոմայեցւոց
տէրութեան ներքեւ անցեր էր), աս երկու եղ-
բարքս՝ Հիւրկանոս ու Արիստոբուղոս՝ Պոմ-
պէոսի պարզէններով դեսպան խրկեցին, աղաչե-
ցին որ իրենց դատաստանը ինքը կտրէ՝ իրաւուն-

քը ցուցընէ։ Պոմպէոս ալ երբոր Հրէաստան
երթալու եղաւ որ աս բանս տեսնէ, Արիստո-
բուղոս իր վրայ վախ ունենալով՝ սկսաւ բերդե-
րը ամուրցընել ու պատերազմի պատրաստու-
թիւն տեսնել։ Բայց աս բանս աւելի գէշ ե-
ղաւ. ինչու որ՝ Պոմպէոս ալ թշնամութեամբ
գնաց Երուսաղէմը զարկաւ առաւ, ու Հիւրկա-
նոսը նորէն քահանայապետութեալու դարաւ.
և Հրէայքը Հռոմայեցւոց հարկատու ընելով,
աս տուրքերուս Անդիպատրոսը վերակեցու դը-
րած՝ ինքը Արիստոբուղոս իր զաւկըներովը կա-
պած հետը առաւ որ, անանկ յաղթութեամբ
Հռոմ դառնայ։ Աս ճամբորդութեանս մէջը Ա-
ղէքսանդրոս ըսուած Արիստոբուղոսի տղոց մէ-
կը ձեռքէն փախաւ Հրէաստան եկաւ, ու իրեն
հետ խել մը զօրք ժողովեց մէկ քանի բերդ մը
առաւ՝ սկսաւ Հռոմայեցւոցմէ գլուխ քաշել տի-
րապետել. անոր վրայ ալ Պաբիանոս Հռոմայե-
ցւոց զօրապետը հասաւ յաղթեց ցրուեց զիրենք,
ու Աղէքսանդրոսը փախցուց։ Աւթը տարիէն
ետքը Արիստոբուղոս իր մէկալ Անտիգոնոս ը-
սուած տղովը Հռոմայի բանտէն ինքն ալ փա-
խած Հրէաստան եկաւ, և երբոր Աղէքսանդրոս
տղին հետ պատրաստութիւն կը տեսնէր որ նո-
րէն գլուխ քաշէ, Հռոմայեցիք բռնեցին զինքը
ու նորէն իր երկու տղաքներովը Հռոմ խրկե-
ցին։ Անկէ ետքն ալ թէպէտ Յուլիոս կայսեր
հրամանովը ազատեցան, բայց ինքը Արիստո-
բուղոս մէյ մ'ալ ետ չդարձաւ, հապա հոն Պոմ-
պէոսի բարեկամներէն դեղով մեռաւ, ու Աղէք-
սանդրոս ալ եկաւ Անտիոք քաղաքը բռնուեցաւ՝
հոն սպաննուեցաւ։

Աս ատեններս Յուլիոս Հռոմայեցւոց կայս-

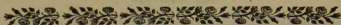
ըր՝ Պոմպէոսի թշնամին՝ Ասորեստանի կողմերը գտնուելով, թէպէտ Անտիգոնոսը Արիստոբուլոսի որդին՝ զնաց լալով անոր ոտքը ինկաւ, ու իր հօրը և եղբօրը մահը առջևը դնելով, (որ միայն իրեն կողմը ըլլալուն համար՝ Պոմպէոսի բարեկամներէն սպաննուեցան), Հրէաստանի իշխանութիւնը ինքը ուզեց առնել, բայց բան մը չկրցաւ ընել. որովհետեւ Անդիպատրոս (որ Հիւրկանոսի հետ խիստ բարեկամութեամբ կապուելով՝ մէյտեղ եղբօր պէս կը կառավարէին Հրէաստանը) ֆուլիոսի աչքը անանկ մտած էր՝ որ նորէն անոնց իշխանութիւնը հաստատեց ֆուլիոս: Ետքը Անդիպատրոս կամաց կամաց կառավարութեան մէջ խոթեց իր երկու որդիքը, մէկին անունը Փասայէլ ըսուած որ Երուսաղէմ դրաւ, և մէկայլը Հերովդէս՝ Գալիլեայի կողմերը: Աս երկուքս ալ իրենց կառավարութեան մէջը շատ խելք և քաջութիւններ ցուցնելով՝ ամենուն սիրելի եղան, մանաւանդ Հերովդէսը. անանկ որ Հիւրկանոսի անունը միայն կար, ու բոլոր կառավարութիւնը Անդիպատրոս իր տղոցմովը կը տեսնէր. ինչուան որ ինքն ալ մէկ ուրիշ մը դեղուած մեռաւ. ու ան կէ ետքը Հերովդէս ալ աւելի երես գտնելով Հռոմայեցւոցմէ՝ սկսաւ ինքնիշխան թագաւորի պէս վարել իր տերութիւնը:

Ան ժամանակը Անտիգոնոսն ալ, ինչպէս ը սինք՝ տեսնելով որ Հռոմայեցւոց աղաչելով բան մը չկրցաւ ընել, դարձաւ Բարղափրան ըսուած Հայոց մէծ զօրապետին դիմեց, (որ Տիգրան թագաւորը զինքը նորէն շատ զօրքով Հռոմայեցւոց դէմ խրկէր էր), ու անոր խոստացաւ որ՝ եթէ Հիւրկանոսի տեղը զինքը Երուսաղէմի քա-

Հանայապետ ու Թագաւոր դնէ, իրեն հաղար քանքար ոսկի՝ և հինգ հարիւր ալաղուոր կնիկներ տայ: Հիւրկանոս ու Փասայէլ տեսնելով Բարզափրանի մեծ ուժը, որ զօրքը Քնել զօրապետին ձեռքը տուած՝ վրանին խրկեց, ալ դէմ չդրին՝ հետը հաշտութիւն ըրին, սիրով ընդունեցան զիրենք. բայց Հերովդէս աւելի շատգէտ փրթաւ, որ շուտ մը տունը տեղը ժողովեց գնաց մէկ անառիկ բերդ մը մտաւ, ու ետքը անկէց ալ մինաւոր ելաւ Հռոմ փախաւ: Ետքը երբոր Հիւրկանոս ու Փասայէլը անանկ խաբուած ելան Բարզափրան զօրապետին քով գացին՝ որ իրենց բանը հողայ, ան ատենը Բարզափրան երկուքն ալ կապած Անտիգոնոսի ձեռքը տուաւ: Անտիգոնոս ալ մէկէն Հիւրկանոսի ականջները կտրել տուաւ, կամ ինչպէս կ'ըսեն՝ կատղած ինքը վրան վաղեց խածնելով փրցուց, որ Թէ մէկ մըն ալ բանը փոխուի նէ՝ քահանայապետ չկրնայ ըլլալ. ինչպէս մովսիսական օրէնքը կ'արգիլէ, որ այսպիսի պակասաւոր մարդք քահանայապետ չըլլայ: Փասայէլն ալ բանտը դըրուած՝ ձեռուրներն որ կապուած կեցեր էր, յուսահատութենէն ինք իրեն գլուխը քարի զարնելով՝ մեռցուց զինքը: Աւստի Բարզափրան՝ անանկ Անտիգոնոսը Երուսաղէմ Թագաւոր ու քահանայապետ դնելով՝ Հիւրկանոսը բռնած ուրիշ Հրէից գերիներուն հետը առաւ Հայաստան Տիգրան Թագաւորին տարաւ: Ետքը ատենով աս Հիւրկանոսը Թէպէտ գերութենէն դարձաւ, բայց մէկ մըն ալ քահանայապետութիւն չըրաւ:

Իսկ Հերովդէս, ինչպէս ըսինք՝ Հռոմ որ գնաց աս բաներս պատմեց, անկէց Անտոնինոս

Հիւպատոսին ձեռքովը (որ առաջուց իրեն հօրը
 և իր հետը շատ բարեկամ էր) Հռոմայեցւոց
 շատ տուրք խոստանալով, բոլոր Հրէաստանի
 Թագաւորութիւնը ինքը առած՝ Հռոմայեցւոց
 զօրքովը դարձաւ Անտիգոնոսի վրայ եկաւ: Ան-
 տիգոնոս ալ Հայոց մնացած զօրքը իրեն կռնակ
 ունենալով՝ իրեք տարիի չափ անանկ դէմ դրաւ
 Հերովդեսի՝ որ բան չկրցաւ ընել: Բայց ետքը
 երբոր եկաւ Անտոնինոս Հռոմայեցւոց մեծ զօ-
 րապետը՝ ու Սոսիոս ըսուած զօրապետը վրան
 խրկեց, հինգ ամսի չափ պաշարելէն ետեւ Ե-
 րուսաղէմը առաւ՝ Հերովդէսը հօն Թագաւոր
 դրաւ, ու Անտիգոնոսը կապած Անտիոք քաղա-
 քը Անտոնինոսի խրկեց, որ Հերովդէսի ուզածին
 պէս ան տեղը խայտառակաբար գլուխը կտրել
 տուաւ: Այս Անտիգոնոսը պինտ ետքի իշխանը
 եղաւ Մակաբայեցւոց ըսուած Ղևտացի քա-
 հանայական ցեղէն. և անկէ ետեւ ալ մէյ մըն
 ալ Հրէից ազգէն իրենց իշխան չնստաւ. որով
 հետեւ Քրիստոսի Մեսիային գալստեան ատե-
 նը ալ եկեր հասեր էր, որ ինքն էր Ճշմարիտ
 Թագաւոր և քահանայապետ. որ ասկէ երսուն-
 ու իրեք տարիէ ետքը ծնաւ, ինչպէս որ Յակոբ
 նահապետը մարգարէացեր էր, որ կ'ըսէ (Յնըն-
 դոց Խթ. 10). Ս'՝ պահատեսցէ իշխան 'ե Զա-
 դայ, և մի՛ պէտ յերանաց նորա՝ մինչեւ եկեսցէ նա,
 որոյ իւրն է հանդերձեալն, և նա է անկալո-ւն-ն
 հեթանոսաց:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ ԳՐՈՅ

ՆՈՐԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐՈՒՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՀԱՒԱՔԵԱԼԻ ԶՈՐԻՅ
ԱԻԵՏԱՐԱՆԶԱՅ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

Գարրիէլ հրեշտակապետը աւետիս կու տայ
Զաքարիայի, և կուսին Մարիամու:

ԱՄ աշխարհի 3999: ԱՄ Քրիստոսի 0: (Ղուկ. Ա:)

ԵՐԲՈՐ ալ Աստուծմէ սաՀմանուած ժամա-
նակը հասաւ, որ Մեսիան աշխարհքիս փրկիչ
խրկէ, ինչպէս մարգարէից բերնովը շատ ան-
գամ խոստացեր էր, պինտ առաջ անոր կարա-
պետը (այսինքն քրլաուզը) Աստուած ուզեց որ
խրկէ, այս կերպով: Վերը ըսուած Հերով-
դեսի Թագաւորութեան ատենը, իբր անոր եր-
սունը հինգ տարին, Հրէաստան մէկ քահանայ
մը կար Զաքարիա անունով, որ կնիկ մը ունէր
Եղիսաբէթ ըսուած. ասոնք երկուքն ալ սուրբ
ու արդար, ամուլէին՝ որ ինչուան ծերութեան

ատեննին իրենց զաւակ չէր եղած: Աս Զաքարիաս անգամ մը Երուսաղէմի տաճարը խորանը մտած Աստուծոյ առջևը խնկարկէնինի՝ հրեշտակ մը իրեն երևցաւ, ու ըսաւ. «Մի վախ՛նար, Զաքարիա, քու աղօթքդ Աստուած լսեց, որ քու Եղիսաբէթ կնիկդ քեզի որդի մը պիտի ծնանի. անոր անունը Յովհաննէս դնես (որ կը նշանակէ՝ Շնորհք Աստուծոյ), և ան զաւակը՝ քեզի և ուրիշ շատ մարդիկներուն ուրախութեան պատճառ պիտի ըլլայ. և Աստուծոյ խիստ սիրելի ըլլալով՝ դեռ մօրմէն չծնած Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքովը պիտոր լցուի. որ Խաբայէլացւոց մէջ շատ մարդիկ պիտոր դարձնէ իրենց տէր Աստուծոյ, ու անոր առջևէն երթալով՝ Եղիա մարգարէին պէս նախանձայոյդ քարոզութեամբ ժողովրդոց սիրտը անոր հետ պիտի կապէ»:

Նաեւ աս ալ ապրսպրեց հրեշտակը որ, աս զաւակս Աստուծոյ ուխտաւոր ըլլալուն համար՝ զգուշանայ որ գինի ու օղի չխմէ: Զաքարիա երբոր աս լսեց, տարակուսեցաւ ու ըսաւ. «Ատ ինչպէս կ'ըլլայ՝ որ ես ծերացեր եմ, ու կնիկս ալ տարիքը առած է»: Հրեշտակն ալ իրեն ըսաւ թէ «Ես Գաբրիէլ հրեշտակն եմ, որ Աստուած զիս խրկեց աս բանս քեզի աւետիս տալու. բայց դուն որ ըսածիս չես հաւտար, անոր համար ահա քեզի պատիժ ըլլայ, որ համբ (այսինքն տիկսիդ) մնաս ինչուան ան օրը՝ որ ըսածս իր ատենովը կատարուի»: Եւ ըսածին պէս շուտ մը անտեղը Զաքարիայի լեզուն կապուեցաւ պապանձեցաւ, ետքը երբոր ելաւ տուն գնաց, մէկ քանի օրէն ետեւ Եղիսաբէթը յղացաւ, ու ան ալ պատճառը իմանալով՝ փառք կուտար Աստուծոյ՝ որ աս շնորհքս իրեն ըրաւ:

Ասոր վրայ հինգ ամիս անցներէն ետեւ՝ Աստուած նորէն Գաբրիէլ հրեշտակը խրկեց Գալիլեայի մէկ քաղաքը՝ Նազարէթ ըսուած, որ հոն կը բնակէր Կոյսն Մարիամ (որ նշանուած էր Յովսէփայ արդարոյն հետը՝ որ ան ալ իրեն պէս Գալիլեթ մարգարէին ցեղէն էր)։ Եւ Կուսին Մարիամու եկաւ հրեշտակը բարեւ տալով ըսաւ։ Ուրիշք, Բերեւէալ, Տէր Ընդ Իւշ։ Կոյսն Մարիամ ան հրեշտակն որ տեսաւ, եւ աս բանս լսեց՝ շիտթեցաւ, սկսաւ ինքիւրեն մտածել թէ՛ աս բարեւս ինչ պիտոր ըլլայ։ Հրեշտակն ալ նորէն դարձաւ ըսաւ։ « Մի վախնար, Մարիամ, դուն Աստուծոյ այնչափ սիրելի եղար՝ որ ահա պիտոր յղանաս որդի մը ծնանիս, ու անոր անունը՝ Յիսուս դնես (որ կը նշանակէ՝ Փրկիչ կամ Ազատիչ), որ մեծ պիտոր ըլլայ, ու Որդի Բարձրելոյն պիտի ըսուի։ Եւ Աստուած ալ անոր Գալիլեթ հօրը աթուռ իրեն պիտի տայ, ու յաւիտեանս յաւիտենից թագաւորէ Յակոբայ՝ այսինքն Իսրայել լացւոց ազգին վրայ»։ Ան ատենը Կոյսն Մարիամ ալ դարձաւ հրեշտակին ըսաւ։ « Ի՞նչ պէս ատ բանը ինծի պիտոր ըլլայ, որ ես էրիկ մարդ չեմ ձանչնար »։ Հրեշտակն ալ պատասխան տուաւ։ « Հոգին Սուրբ քեզի կու գայ, ու աստուածային ամենակարողութեամբ աս բանը կը կատարէ։ որովհետեւ ան սուրբ զաւակը որ քեզմէ պիտոր ծնանի նէ՛ Որդի Աստուծոյ պիտոր ըսուի։ Եւ աս ալ գիտնաս որ, ըսաւ, քու Եղիսաբէթ ազգականդ ալ՝ որ ամուլ կ'ըսուէր, աս ծերութեան ատենը ան ալ վեց ամիս կ'ըլլայ որ յղի է։ որովհետեւ Աստուծոյ առջեւ անկարելի բան չկայ»։ Մարիամ ալ ան ժամանակը ըսաւ։ « Ահա ես Աստուծոյ աղա-

խինն եմ, ինծի ինչպէս որ ըսիր նէ՝ անանկ
[Թող ըլլայ]». և աս խօսքս ըսելուն պէս՝ յղացաւ
Քրիստոս տէրն մեր իր ամենասուրբ արգան-
դին մէջը: Եւ այնպէս հրեշտակը քովէն ելաւ
գնաց:

Գ Լ Ո Ի Խ Բ.

Կոյսն Մարիամ ալքիլոյս կ'երբայ Եղիսաբեթի, ու
Եղիսաբեթ Յովնանէն Մկրտիչը կը ծնանի:

(Ղուկ. Ա:)

Աւետումը առնելէն ետքը՝ Կոյսն Մարիամ
ելաւ որ Եղիսաբեթի աչքիլոյս երթայ՝ տեսնէ.
ու անոր տունը մտած զինքը բարեւելուն պէս,
Եղիսաբեթի փորուն մէջը վեց ամսուան յղա-
ցած տղան՝ շարժեցաւ. և ան ատենը շուտ մը
Եղիսաբեթ Հոգւով Սրբով իմացաւ թէ որպի-
սի շնորհքով լցուած է իրեն քովը եկողը. ուս-
տի կանչելով՝ Կուսին Մարիամն ըսաւ. « Օհ-
նէալ էս դու ի կանայս, և օրհնեալ է պառօղ որ-
վայի խո. աս ինչ մեծ պատիւ է ինծի՝ որ իմ Աս-
տուծոյ մայրը ելլէ իմ ոտքս գայ. և աս բանով
կ'իմանամ որ, քու բարեւելուդ ձայնը լսելուս
պէս՝ տղաս փորուս մէջը ուրախութենէն շար-
ժեցաւ. և երանի ան մարդուն որ Աստուծոյ
յայտնած խորհուրդներուն կը հաւատայ՝ թէ
ատենովը պիտի կատարուի »: Կոյսն Մարիամ
ալ ան ժամանակը շնորհակալութեամբ փառք
տալով Աստուծոյ՝ սկսաւ ան խորհրդաւոր օրհ-
նութիւնը ըսել. Մեծադուստր անձն իմ ՂՏէր, և
այլն. ու անանկ Եղիսաբեթի քով իրեք ամիս
կենալէն ետքը՝ նորէն իր տունը դարձաւ:

Եղիսաբէթին ատենը երբոր հասաւ՝ որ տղան ծնաւ, իր ազգականները քովը ժողովեցան շատ ուրախութիւն ըրին՝ ու փառք կու տային Ստուծոյ։ Ետքը ութերորդ օրը մովսիսական օրինաց պէս տղան թլիատելուն ատենը ուզեցին որ անունը հօր պէս Զաքարիա դնեն։ մայրը «Չէ, կ'ըսէր, հապա Յովհաննէս գրէք»։ ուրիշները չէին ուզեր, կ'ըսէին թէ «Չըլլար, ձեր ազգին մէջ ատանունը չկայ»։ Ետեւնշմարով հօրը որ հարցուցին թէ ինչպէս կ'ուզէ, ան ալ չկրնալով բերնով ըսել՝ երբոր տախտակ մը ձեռքը առաւ սկսաւ գրել թէ՝ «Յովհաննէս է ատոր անունը», ան ատենը շուտ մը Զաքարիայի լեզուն արձրկուեցաւ, ու ինքն ալ Հոգւով Սրբով լցուած սկսաւ մարգարէանալով ան օրհնութիւնը ըսել։ Օրհնեալ ուր Աստուծոյ Իսրայէլի, և այլն։ Աս հրաշալի բաներս ան կողմերը չորս գին որ հաշակուեցաւ, լսողները կը սոսկային ու զարմանալով մէյմէկու կ'ըսէին թէ «Արդեօք որպիսի մեծ մարդ պիտոր ըլլայ աս տղան, որ Ստուծոյ շնորհքը միշտ վրան է»։ Յովհաննէս ալ անանկ սրբութեամբ մեծնալուն պէս՝ գնաց անապատը քաշուեցաւ կեցաւ, ինչուան որ ժամանակը եկաւ՝ Աստուծոյ զինքը խրկեց որ երթայ Իսրայէլացւոց մէջը քարոզութիւն ընէ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Յիսուսի Գրիստոսի ծնունդը :

ԱՄ աշխարհի 4000 : Քրիստոսի 1 : (Մատ. Ա : —
Լուկ. Բ :)

Կոյսն Մարիամ երբոր Եղիսաբեթի քովէն
ելաւ՝ Նազարէթ իր տունը դարձաւ, Յովսէփ
իր նշանուածը անոր դրսի նշաններէն տեսնելով
որ յղացեր է, և չգիտնալով թէ Հոգւով Սրբով
եղած է բանը՝ շատ շփոթեցաւ վրան. բայց ին-
քը բարի ու արդար մարդ ըլլալով՝ չուզեց որ մով-
սիսական օրինաց ըսածին պէս բանը դուրս ձգէ՝
խայտառակէ զինքը, հասկա կը մտմտար որ ա-
ռանց ձայն ձուն հանելու՝ քովէն զինքը ճամբէ :
Երբոր Յովսէփ աս բանը ասանկ միտքը դրած
կը քնանար, հրեշտակ Աստուծոյ երեցաւ իրեն
ու ըսաւ. « Յովսէփ որդի Դաւթի, մի վախնար
Մարիամ հարսդ քովդ պահելու. գիտնաս որ
անոր յղութիւնը Հոգւով Սրբով եղած է. ուս-
տի անկէ ծնած տղին անունը՝ Յիսուս դնես,
պատճառն որ՝ ան պիտոր ազատէ իրեն ժողո-
վուրդը իրենց մեղքերէն : Եւ գիտնաս որ անոր
վրայ կը կատարուի ան Աստուծոյ ըսածը Եսայի
մարգարէին բերնովը, թէ՛ Այա Կոյսն յշառի և
Ժնդի որդի, և Կոյսն ինչպէս ինչպէս Եսայի
Լուսաբանի՝ Ընդ մեզ Աստուծոյ » : Աս բանիս վրայ
Յովսէփ որ արթնցաւ, ալ սիրտը հանգչեցաւ,
հրեշտակին ըսածին պէս ըրաւ. իր քովը պա-
հեց Մարիամ Կոյսը, ու միշտ հետը սրբու-
թեամբ ապրեցաւ :

Երբոր Յիսուսի ծնանելուն ատենը եկաւ, որ մարգարէներուն ըսածին պէս Բեթղէհէմ քաղաքը պիտոր ըլլար, Աստուած անանկ կարգաւորեց որ, Օգոստոս ըսուած՝ ան ատենի Հռոմայեցոց կայսրը Տրաման հանեց, որ բոլոր իր իշխանութեան ներքեւ եղած մարդոց անունները՝ իրենց ցեղովը և քաղաքներովը գրուին: Աս պատճառովս Յովսէփ ալ Կոյսն Մարիամ հետը առած՝ Նազարեթէն ելաւ Բեթղէհէմ երթալու՝ իրենք ալ Ռաւիթ մարգարէին ցեղէն ըլլալնուն համար, որ Բեթղէհէմցի էր: Հոն հասածնին պէս՝ Կուսին Մարիամու ատենն ալ եկաւ, որ իրենառջինեկ մէկ հատիկ զաւակը ծնաւ. և ան իրենց մտած իջլանին (այսինքն քոնաբին) մէջը օրորոց (այսինքն պէշիկ) կամ ուրիշ յարմար տեղ չգտնալով, նոր ծնած տղան խանձարուրով փաթթած՝ մնուրը (այսինքն կենդանիներուն եհմիւրը) դրաւ:

Պիշեր ատեն ըլլալով Յիսուսի ծնունդը՝ հովիւներ կային ան կողմերը, որ բացը արթուն կեցած իրենց ոչխարները կը պահէին, ան ատենը ասոնց սաստիկ լուսաւորութեամբ հրեշտակ Աստուծոյ երևցաւ, որ իրենք ալ ահագեցան մնացին: Հրեշտակը իրենց ըսաւ. «Մի վախնաք. ես եկեր եմ մէկ մեծ ուրախական բան մը ձեզի աւետիս տալու, որ ան՝ բոլոր աշխարհքի ալ ուրախութիւն է. գիտնաք որ Ռաւիթ Բեթղէհէմ քաղաքը ձեզի այսօր փրկիչ ծնաւ, որ է օծեալ Տէր, կամ Քրիստոս Աստուած. ու նշանը աս ըլլայ ձեզի՝ որ դուք զանիկայ ճանչնաք, կ'երթաք մէկ տղեկ մը կը գտնէք խանձարուրով փաթթած՝ մնուրը դրած»: Աս ըսելուն պէս մէյ մ'ալ յանկարծակի ուրիշ անհամար

Հրեշտակներ անոր հետը երեցան, ու սկսան Աստուծոյ օրհնութիւն կարգալով ըսել. Փառք 'ի Բարչանս Աստուծոյ, և յերկիր Խաղաղութիւն, 'ի Տարբիկ հաճութիւն: Ետքը երբոր ալ երկիրքը ելան աներեւոյթ եղան ան Հրեշտակները, հովիւները շուտ մը ելան Բեթղէհէմ եկան. ու հոն փնտռելով երբոր գտան Մարիամը ու Յովսէփը՝ և Հրեշտակին ըսածին պէս ան տղեկը մնուրը դրած, շնորհակալ ըլլալով փառք կու տային Աստուծոյ. և ով որ աս բաներս հովիւներէն կը ըսէր, ամէնքը կը զարմանային: Անկէ ետե ութը օր եղածին պէս՝ մովսիսական օրէնքը կատարելով աս տղեկս թլփատեցին, ու անունը Յիսուս դրին, ինչպէս որ Հրեշտակը առաջուց իրենց ապրստպրէր էր:

Գ Լ Ո Ւ Ք Գ.

Իրեք մոզերը Յիսուսի երկրպագութիւն կու գան, և ան պատճառովը Հերովդէս Բերդինի մանկունքը կը ջարդէ:

(Մատթ. Բ:)

Յիսուսի ծնած ատենը՝ իրեք մոզ, կամ ինչպէս կ'ըսեն աստղաբաշխ (այսինքն մինէլճիմ) թագաւորներ՝ արեւելքի երկիրներէն մէկտեղ միաբանած՝ Երուսաղէմ եկան, ու ասոր անոր կը հարցընէին թէ «Ո՞ւր է ան նոր ծնած Հրէից թագաւորը, որ մենք անոր աստղը տեսանք մեր երկիրը՝ որ զինքը կը ցուցընէր, անոր համար եկեր ենք որ իրեն երկրպագութիւն ընենք»: Հերովդէս (որ Հրէաստանի թագաւորութիւնը ինքը յափշտակեր բռներ էր) աս բանս

որ լսեց՝ շատ վախցաւ, և բոլոր Երուսաղէմացիք ալ ան պատճառով տակնուվրայ եղան: Ուստի Հերովդէս քովը կանչեց բոլոր Հրէից քահանայապետներն ու կարդացողները, հարցուց իրենց թէ՛ ան Բրիստոսը կամ գալու Մեսիան ո՞ր տեղ պիտոր ծնանի: Անոնք ալ ըսին թէ՛ « Բեթղէհէմ քաղաքը, ինչպէս որ Միքիա մարգարէն կը գրէ »: Ան ատենը Հերովդէս գաղտուկ քովը կանչեց ան իրեք մոգերը, և տեղն ՚ի տեղը աստղին երևնալուն բանը անոնցմէ իմանալէն ետե՛ս թող տուաւ որ Բեթղէհէմ երթան, ու իրենց ապրսպրեց որ՝ աս ծնած տղան գտնելու որ ըլլան, անոր տեղը իրեն ալ իմացընեն, որ ինքն ալ երթայ անոր երկրպագութիւն ընէ: Երբոր մոգերը Հերովդէսի քովէն ելան, ան աստղը նորէն իրենց երևնալով՝ առջենին ինկաւ ինչուան Բեթղէհէմ բերաւ, ու երթալով Յիսուսի եղած տեղին վրայ կենալով, անանկ իրենց ցուցուց: Անոնք ալ երբոր մտան տեսան Յիսուս տղեկը իր մօրը հետը, ուրախանալով անոր առջևը ինկան երկրպագութիւն ըրին, ու հանեցին իրեն պարգև տուին՝ ոսկի, կնդրուկ (կամանուշահոտ խունկ) ու զմուռս (կամասըլ պէնտ): Ետքը՝ ան գիշերը մոգերը հրէշտակէն իմանալով Հերովդէսի չար միտքը՝ ալ անոր քով չդարձան, հապա մէկ ուրիշ ճամբով մը ելան իրենց տեղը գացին:

Հերովդէս երբոր տեսաւ որ մոգերը մէյմ՝ ալ քովը չդարձան, շատ սրդողեցաւ. և վախնալով թէ չըլլայ որ աս Բեթղէհէմ ծընած տղան մէկ օր մը ելլէ իր ձեռքէն թագաւորութիւնը առնէ, անոր համար զինուորներ խրկեց՝ ջարդել տուաւ բոլոր Բեթղէհէմի և

անոր քովի տեղերուն մանր տղաքը՝ երկու տարուէնէ՝ ի վար, որ անոնց մէջը Յիսուս ալ սպաննուի: Բայց խաբուեցաւ Հերովդէս. պատճառն որ՝ Յովսէփ առաջուց հրեշտակէն իմանալով Հերովդէսի չար կամքը, Յիսուսը առերմօրը հետ Եգիպտոս աշխարհքը փախուցեր էր. ու հոն կեցաւ՝ ինչուան որ Հերովդէսի մեռնելէն ետքը նորէն հրեշտակը երեցաւ ըսաւ որ Խորայեւացւոց երկիրը դառնայ: Յովսէփ ալ երբոր եկաւ տեսաւ որ Արքեղայոսը Հերովդէսի տղան թագաւոր նստեր էր, (որ անոր չարութիւնն ալ հօրմէն շատ վար չէր մնար), վախցաւ նորէն Երուսաղէմ կամ Բեթղէհէմ երթալ, հասաւ հրեշտակին առաջնորդութեամբը Գալիլեայի կողմերը՝ Նազարէթ քաղաքը գնաց բնակեցաւ, որ Արքեղայոսի իր եղբօրը՝ Սնդիպաս Հերովդէս ըսուածին իշխանութեան տակն էր:

Գ Լ Ո Ի Խ Ե.

Յիսուսի տաճարը ընծայուիլն, և տասուերկո՛ւ տարուան տաճարին մէջը գտնուիլը:

Ամ Քրիստոսի 12: (Ղուկ. Բ:)

Մոգերուն գալէն առաջ, կամ (ինչպէս կ'ըսեն ուրիշները) անոնցմէ քիչ մը ետքը՝ Բեթղէհէմի տղոցը կոտորուելէն առաջ, երբոր ալ Յիսուս մանուկը քառսուն օրուան եղաւ, մովսիսական օրինացը ըսածին պէս՝ երկու տատրակի (այսինքն քումրուի) կամ երկու աղաւնիի (այսինքն կէօվէրճինի) ձագ հետերնին առած՝ Յիսուսը Ե-

բուսաղէմի տաճարը տարին որ Աստուծոյ ըն-
ծայեն: Ան ատենը Երուսաղէմ մէկ սուրբ ու
արդար ծերունի մարդ մը կար Սիմէոն անու-
նով, որ մեսիային կը սպասէր, ու Հոգին Սուրբ
ալ յայտներ էր իրեն թէ ինչուան որ զան չտես-
նէ՝ նէ՝ պիտի ինքը չմեռնի: Աս ծերունիս ալ
ան ժամանակը Աստուծոյ իրեն յայտնութիւն
ըլլալով՝ տաճարը եկաւ, և ուրախութեամբ
գիրկը առաւ Յիսուս մանուկը, փառք տալով
Աստուծոյ՝ ըսաւ. «Տէր, ինչպէս ըսիր նէ՝ ալ
ասկէ ետեւ թող տուր որ երթայ խաղաղու-
թեամբ. հանգչի քու ծառադ. որովհետեւ աս
աչուըներս տեսան քու աշխարհք գալ փր-
կելդ, հեթանոսները լուսաւորելով, ու Խորայե-
լացիքը որ քու ժողովուրդդ են՝ աւելի փառաւո-
րելով»: Ետքը դարձաւ դէպ ՚ի կոյսն Մա-
րիամ, ու իրեն մարգարէանալով ըսաւ թէ՝
«Ասիկայ Խորայեղացոց շատին կործանում և
շատին փրկութիւն պիտոր ըլլայ, և ասոր վրայ
շատ ներհականութիւն պիտի ըլլայ, այնչափ որ՝
քու սիրտդ ալ իբրեւ թէ սրով պիտի խոցուի աս
բաներու համար» . (ինչպէս որ ետքը հանգը-
պեցաւ Յիսուսի չարչարանաց ատենը): Ան ժա-
մանակը Աննա մարգարէն ալ, որ եօթը տարի
էրկանը հետ ապրելէն ետքը ինչուան ութսու-
ներչորս տարին որբեւորի կեցեր էր, ու գիշեր ցո-
րեկ պաքով և աղօթքով տաճարէն չէր զա-
տուեր, ինքն ալ ուրախութեամբ փառք տալով
Աստուծոյ՝ Յիսուսի մեսիա ըլլալը սկսաւ քա-
րողել անոնց, որ յուսով կը սպասէին: Անանկ
օրինաց ըսածին պէս կատարելէն ետքը, մէյ-
տեղ առին Յիսուսը՝ նորէն իրենց Նազարէթ
քաղաքը դարձան: Յիսուս ալ աստուածային

Հնորհքովը օրէ օր սկսաւ աճիլ ու մեծնալ, և ի մաստուծեամբ զօրանալ:

Յովսէփ ու Կոյսն Մարիամ սովորուծիւն ու նէին որ տարին հեղ մը զատկին՝ Երուսաղէմ տաճարը ուխտ կ'երթային. մէկ անգամ ալ երբոր Յիսուս տասուերկու տարուան էր՝ ասանկ որ ելան ուխտ գացին, անկէց դառնալուն ատեն ինչպէս եղաւ որ առանց իրենց գիտնալուն Յիսուսը Երուսաղէմ մնաց: Իրենք ալ կարծելով թէ ուրիշ ճամբորդներու հետ մէյտեղ կու գայ՝ առջի բերանը հոգ չըրին. ետքը օրուան մը ճամբայ ընելէն ետեւ՝ երբոր ասդիս անդին փրնտուեցին՝ ու չգտան նէ, նորէն Երուսաղէմ դարձան, և հոն իրեք օր վեր վար պտըտելէն ետքը՝ տաճարը գտան, որ վարդապետներուն մէջը նըստած՝ անոնց ըսածները մտիկ կը դնէր, ու իրենց բաներ կը հարցընէր. անանկ որ՝ ամէն լսողները կը զարմանային իրեն իմաստուծեանը ու Հնորհալի կերպով զուրցուածքներուն վրայ: Ան ատենը Կոյսն Մարիամ զարմանալով դարձաւ իրեն ըսաւ, « Որդի, աս ինչ բան ըրիր մեզի, որ ինչուան հիմա կը չարչրկէինք՝ ետեւէդ ինչ կեր քեզ կը փնտուէինք »: Յիսուս ալ ըսաւ. « Զիս ինչո՞ւ ուրիշ տեղ կը փնտուէիք. չէիք գիտեր որ ես իմ հօրս տանը մէջ պիտի ըլլամ »: Ետքը ելաւ հետերնին Նազարէթ եկաւ, ու անոնց ձեռաց ներքեւը հնազանդուծեամբ կեցաւ, և օրէ օր աւելի աճելով հասակով ու իմաստուծեամբ, և աստուածային Հնորհքովը լցուած անանկ մարդիկներուն ալ սիրելի կ'ըլլար:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

Յիսուսի մկրտութիւնը, ու սատանայէն փորձուիլը :

Ամ Բրիստոսի 30 : (Մատ. Գ. Դ : — Ղուկ. Գ. Դ :)

Յիսուսի Բրիստոսի աշխարհքիս յայտնուելու ատենը հասնելով՝ Յովհաննէս Մկրտիչ, որ ինչուան ան ժամանակը անապատը կը ճգնէր, Աստուծոյ հրամանովը ինքն ալ եկաւ Յորդանան գետին քովերը, ու սկսաւ ժողովրդոցը ապաշխարութիւն քարոզելով՝ ասանկ ըսել թէ « Ապաշխարեցէք, մօտեցաւ Աստուծոյ թաղաւորութիւնը » : Յովհաննու Մկրտչի քով ով որ կ'երթար՝ անոր քարոզութիւնը մտիկ կ'ընէր ու զեղջ կու գար ապաշխարելով մեղքը կը խոստովանէր, Յովհաննէս զիրենք կը մկրտէր ի նշան ապաշխարութեան : Ետքը բոլոր ժողովուրդը տեսնելով իր բարի վաբքը ու սրբակաց կերպը՝ իմացան թէ յԱստուծոյ խրկուած մէկ մարդ մըն է Յովհաննէս Մկրտիչը. նաև վրան կարծիք գնացին թէ՛ մեսիան ինքը ըլլայ : Աս բանիս համար երբոր մէկալ Հրէայքն ալ քահանաներ խրկեցին իրեն՝ որ հարցնեն թէ « Դուն ով ես », Յովհաննէս Մկրտիչը պատասխան տուաւ թէ՛ « Ես մեսիան չեմ, հապա անոր կարապետը (այսինքն քրլաւուզն) եմ, ինչպէս Եսայի մարգարէն ըսեր է ինծի համար. Զ-ն Բ-բ-բ-ոոյ յանապատի. որ ելեր մեսիային առջևէն կու գամ ճամբաները շտկելու ու պատրաստելու, որ իմեռնէս պիտոր ան ալ հասնի. որ ես արժանի ալ չեմ ծառայի ուէս անոր կօշիկները

(այսինքն ոտից փօստալները) քակելու կամ վեր-
ցնելու: Ես միայն ջրով ձեզ կը մկրտեմ՝ ի
նշան ապաշխարութեան. բայց անիկայ պիտի
ձեզ մկրտէ Հոգւով Սրբով որ կրակի պէս ձեր
մեղքը կ'այրէ»: Երբոր Յովհաննէս աս քարո-
զութիւնները ու մկրտութիւնները կ'ընէր, Յի-
սուս՝ ալ երսուն տարուան չափ եղած Նազարե-
թէն Յորդանան գետը գնաց, որ ինքն ալ մկր-
տուի: Յովհաննէս երբոր զինքը տեսաւ, « Բաւ
լիցի, ըսաւ, ինծի պէտք է որ քեզմէ մկրտուիմ,
ու դուն իմ ոտքս կու գաս որ քեզ մկրտեմ»: Յի-
սուս ալ իրեն պատասխան տուաւ. « Հիմակու-
հիմա թո՛ղ տուր՝ որ ասանկ ըլլայ. որովհետեւ,
ըսաւ, մեզի կը վայել որ բոլոր արդարութեան
պարտքը կատարենք»: Այսպէս ըսելով երբոր
մկրտուեցաւ Յիսուս, ու ջրէն դուրս ելած ա-
ղօթք որ կ'ընէր, յանկարծ երկինքը պատռեցաւ
բացուեցաւ՝ լոյս ծագեց, ու Հոգին Սուրբ ա-
ղանիի կերպարանքով Յիսուսի գլխուն վրայ
ինջաւ. երկինքէն ալ ահաւոր ձայն մը եկաւ
թէ « Դու ես իմ սիրական որդիս՝ որ քեզի եմ
հաւնէր »:

Յիսուս մկրտուելէն ետքը անապատը գնաց
քաջուեցաւ. և հոն քառսուն օր քառսուն գի-
շեր ծովպահելէն ետեւ որ անօթեցաւ, ան ա-
տենը սատանան եկաւ որ զինքը փորձէ, ու ը-
սաւ իրեն. « Թէ որ դուն Աստուծոյ որդին ես
նէ՛՝ հրամայէ որ աս քարերս հաց ըլլան »: Յի-
սուս ալ պատասխան տուաւ թէ « Աստուածա-
շունչին մէջը գրուած է որ միայն հացով մարդ
չապրիր, հապա բոլոր Աստուծոյ տուած պա-
տուիրանքներովը »: Ետքը սատանան Յիսու-
սը վերցուց Երուսաղէմ տարաւ, ու տաճարին

բարձր աշտարակին (այսինքն քուէին) վրայ կե-
ցուցած՝ իրեն ըսաւ. «Թէ որ Աստուծոյ որդին
ես նէ, քեզ ասկէ վար ձգէ. որովհետեւ գրուած
է (Սաղմոսին մէջը) Թէ Աստուած քեզի համար
իր հրեշտակներուն ապրսպրեր է՝ որ քեզ ձեռ-
քերնուն վրայ վերցընեն բռնեն, որ չըլլայ Թէ
ոտքդ քարի զարնես»։ Յիսուս ալ ըսաւ, «Ան-
տեղ աս ալ գրուած է Թէ՝ Չըլլայ որ փորձես
քու տէր Աստուածդ»։ Անկէ ետքը սատանան
առաւ Յիսուսը մէկ բարձր լեռան մը վրայ հա-
նէց, անկէց բոլոր աշխարհքիս թագաւորու-
թիւնները, փառք ու պատիւը ցուցընելով՝ իրեն
ըսաւ. «Աս ամէն բաներս քեզի կու տամ՝ Թէ
որ առջևս իյնիս ինձի երկրպագութիւն ընես»։
Ան ատենը Յիսուս դարձաւ «Գնա՛, ըսաւ,
քովէս, կորիր սատանայ. գրուած է որ՝ քու տէր
Աստուծոյդ երկրպագութիւն ընես, ու զանմիայն
պաշտես»։ Աս փորձութիւններէս ետեւ հրեշ-
տակներ եկան Յիսուսի քովը, ու իրեն սեղան
դրած կը ծառայէին։ Ասկէ որ ելաւ դարձաւ
Յիսուս՝ որ ալ աշխարհքիս յայտնուի, և նորէն
Յորդանան գետին քովէն անցնելուն ատեն եր-
բոր տեսաւ զինքը Յովհաննէս Մկրտիչը, (որ միշտ
հոն կեցած կը քարոզէր Քրիստոսի աշխարհք
գալուն վրայ, ու իր քովը մարդիկ առած իրեն
աշակերտ ալ շինէր էր), Յիսուսը իրեն աշա-
կերտներուն ցուցընելով ըսաւ. «Ահա աս է իմ
ձեզի քարոզած Քրիստոսը Աստուծոյ գառը, որ
աշխարհքիս մեղքը պիտի վերցընէ»։ Աս որ լսե-
ցին ան աշակերտներէն երկուքը ելան Յիսուսի
ետեւէն գացին. և անկէ ետքը ուրիշներ ալ սկը-
սան Յիսուսի աշակերտ ըլլալ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Է.

Կանա Գալիկացոց հարսնիքը, և անկէ ետե
Քրիստոսի հանդրպատ շաները:

(Յովհ. Բ. Գ.)

Կանա ըստած Գալիլեայի մէկ քաղաքը՝
Հարսնիք մը եղաւ, որ հոն Յիսուսի մայրը
Կոյսն Մարիամ հարսնեւորներուն մէկն էր.
Յիսուս ալ հոն կանչուելով՝ իր աշակերտներու
վը գնաց: Երբոր աս հարսնիքիս մէջը գինին
պակսեցաւ՝ որ ալ չմնաց, Կոյսն Մարիամ եկաւ
Յիսուսի ըսաւ թէ՝ « Գինի չունին »: Յիսուս
ալ պատասխան տուաւ. « Մեր ինչ վրան պէտք է.
իմատենս ալ չէ եկեր »: Բայց Կոյսն Մարիամ
գիտնալով Յիսուսի միտքը՝ ծառաներուն ա-
պրտարեց որ, Յիսուս ինչ որ ըսէ նէ՝ անանկ ը-
նեն: Աս հարսնիքին տունը վեց քարէ թակոյկ
(այսինքն ջրի տէստի) կար, որ ամէն մէկը երկու
կամ իրեք մար (այսինքն քառսուն կամ վաթ-
սուն հոխայի չափ) բան կ'առնէր. Յիսուս հրա-
մայեց որ զասոնք ջրով լեցընեն, ու տաճարապե-
տին (այսինքն այլաբձը պաշին) բերեն ցուցը-
նեն: Ասոնք ալ անանկ ինչուան բերանը ջրով
լեցուցին, ու տաճարապետին բերին. ան ալ եր-
բոր համը առաւ նէ՝ տեսաւ որ պատուական գի-
նի է եղեր. և չգիտնալով թէ աս ուսկից է,
(բայց ծառաները գիտէին, որ ջուրը իրենք լե-
ցուցին), դարձաւ փեսային ըսաւ թէ « Սովորու-
թիւնը չէս գիտեր՝ որ առաջ աղէկ գինին կը
բաժնեն կու տան, և ետքը երբոր ալ խմած
կ'ըլլան, ան ատենը գէշը կու տան. ու դուն ա-

տոր ներհակը՝ ինչուան հիմա ինչո՞ւ պահեցիր
ատ պատուական գինիդ » : Յիսուս աս հրաշ-
քովս պինտ առաջ ան մարդիկներուն յայտնեց
իր մեծութիւնը, և ասով աշակերտներն ալ ա-
ւելի հաւատացին իրեն :

Անկէ ելաւ Յիսուս՝ իր մօրը և աշակերտնե-
րուն հետ կափառնառում եկաւ, ու անկէջ ալ
մէկ քանի օրէն ետքը զատկին պատճառովը
Երուսաղէմ գնաց : Երբոր տաճարը տաւ տե-
սաւ՝ որ հոն տեղը կով, ոչխար, աղաւնի կը ծա-
խէին, ու լումայափոխները (այսինքն սառաֆ-
ները) նստած առուտուր կ'ընէին, Յիսուս մէկ
չուանէ խարաղան մը (այսինքն քամէի մը) շի-
նեց, ու անոնց վրայ սրդողելով՝ զիրենք ծեծելով՝
սեղաննին (այսինքն թէզկեահայն) կործանեց,
ստակնին ցրուեց, անանկ զամէնքը դուրս ըրաւ
վռնտեց, ըսելով թէ՝ « Տարէք ասկէջ կոր-
սընցուցէք, իմ հօրս տունը առուտուրի տուն
մի ընէք » : Ան ատենը Հրէաները դարձան ի-
րեն ըսին. « Խոչ նշանով կրնաս հաստատել
մեզի՞ որ դուն ատ բանը ընելու իրաւունք ունե-
նաս » : Յիսուս ալ առակով իրենց պատասխան
տուաւ, (իբր թէ ըսելով՝ Նշանը աս ըլլայ).
« Քակեցէք ըսաւ, ատ տաճարը, ու տեսնէք
որ ես զան իրեք օրուան մէջը նորէն կայնեցը-
նեմ » : Հրէաներն ալ ըսին թէ՝ « Քառսունը-
վեց տարի շինուեցաւ աս տաճարս, դուն ի՞նչ
պէս իրեք օրուան մէջ պիտի շինես » : Եւ ա-
նանկ չիմացան որ Յիսուս իր մարմինը՝ տաճարի
նմանցընելով աս բանը ըսաւ. ինչպէս աշակերտ-
ներն ալ Յիսուսի մեռնելէն և իրեք օրէն յա-
րութիւն առնելէն ետքը՝ աս բանս մտուրնին
բերին, ու ըսածը իմացան որ ճշմարիտ է եղեր :

Աս զատկին ատենը շատ մարդիկ տեսնելով Յիսուսի ըրած հրաշքները՝ իրեն հաւատացին. բայց Յիսուս չէր խաբուեր, ու զինքը իրենց չէր հաւատար, աղէկ գիտնալով մարդկային անհաստատութիւնը:

Աս ատենս հաւատացեալներէն մէկն ալ Նիկողեմոսը եղաւ՝ որ իշխան մըն էր փարիսեցի ազանդով, որ ուրիշ Հրէաներէն գաղտուկ գիշերով Յիսուսի քովը եկաւ, որ ճշմարիտ հաւատքին բանը իմանայ. ու Յիսուսէ սորվեցաւ որ՝ մարդ չկրնար երկնային արքայութիւնը երթալ՝ ինչուան որ մկրտուելովը անոր հոգին նորէն չըծնանի. և ասկէ ՚ի զատ Յիսուսի մարդեղութեան խորհուրդը սորվեցաւ, ու իմացաւ թէ Ստուծոյ սիրելուն չափը հոն հասաւ որ՝ չըխնայեց իր մէկ հատիկ որդին անոնց սիրոյն համար տուաւ, որ երթայ խաչուի ու մեռնի. և ո՛վ որ անոր հաւատայ նէ՝ փրկուի, ու ո՛վ որ չհաւատայ նէ՝ դատապարտուի:

Ետքը Երուսաղէմէն դէպ ՚ի Յորդանանի կողմը դարձաւ Յիսուս, ու ինքն ալ իր աշակերտներուն հետ սկսաւ քարոզ տալ մկրտութիւն ընել: Ասոր վրայ Յոհաննու Մկրտչին աշակերտները նախանձութիւն ցուցնելով՝ երբոր գացին իրենց վարդապետին գանգըտեցան, Յոհաննէս անոնց խրատ տուաւ ցուցուց թէ՝ Յիսուս ճշմարիտ մեսիան է. ու « Ես, ըսաւ, անոր առաքեալը ըլլալով՝ ինչպէս որ ձեզի քարոզէր էի, ալ հիմա ժամանակը եկաւ որ՝ ան աճի մեծնայ, ու ես քաշուիմ պզտիկնամ»: Աստուած ալ անանկ կարգաւորեց, որ ասկէ ետեւ շատ չանցաւ՝ Յովհաննէս Մկրտիչը Հերովդէսը խրատելուն համար՝ բռնուեցաւ բանտը մտաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը.

Սամարացի կնկանը պատմութիւնը, ու թագաւորացիին տղին բժշկութիւնը:

ԱրՔրիստոսի 31: (Յովհ. Գ: — Ղուկ. Բ:)

Յիսուս երբոր լսեց թէ Յովհաննէս Մկրտիչ բռնուեցաւ, ու գիտնալով Փարիսեցւոց իրեն դէմ նախանձութիւնը՝ ան կողմերէն ուզեց հեռանալ նորէն Գալիլեա երթալ. ճամբան Սամարացւոց երկրէն անցնելին, կէս օրուան դէմ յոգնած՝ մէկ հորու մը քով նստաւ որ քիչ մը հանգչի: Ան ատենը Սամարիա քաղքէն մէկ կնիկ մը եկաւ որ ան հորէն ջուր առնէ: Յիսուս ալ անկէց խմելու ջուր որ ուզեց, կամաց կամաց մէջերնին խօսք բացուեցաւ մեսիայի աշխարհք գալուն վրայ, և բանը հոն հասաւ որ՝ կնիկը դարձաւ հաւատաց Յիսուսի, ու շուտ մը վազեց քաղաքը քարոզեց ըսաւ թէ՝ « Ասանկ մէկ մարգարէ մարդ մը կայ, որ կ'երևայ թէ Քրիստոսն է »: Երբոր կնիկը Յիսուսի քովէն դնաց, աշակերտները տեսնելով որ Յիսուս կերակուրը մոռցեր բան չուզեր ուտելու՝ միտքը ձգեցին որ հաց ուտէ: Յիսուս ալ պատասխան տուաւ թէ՝ « Ես ուտելու կերակուր ունիմ, որ դուք չէք գիտեր »: Աշակերտները սկսան մէկմէկու հարցընել թէ՝ ո՞վ իրեն ուտելու բան բերաւ: Ան ժամանակը Յիսուս ալ ըսաւ. « Իմ կերակուրս ան է՝ որ զիս խրկողին կամքը ընեմ ու անոր դորձքը կատարեմ »: Երբոր աս բաներս կը խօսէին, մէյ մ'ալ տեսնեն

որ կնիկը անդիէն խել մը մարդիկ հետը առած Յիսուսի քով բերաւ. ու անոնք ալ Յիսուսի հաւատացին. ետքը աղաչելով Յիսուսը առին հետեւնին տարին՝ երկու օր հոն քովերնին բռնեցին. և նորէն Յիսուսի տուած քարոզները լսելով՝ ուրիշ ալ շատ մարդիկ Սամարացւոցմէ հաւատացին, անանկ որ՝ ան կնկանը կ'ըսէին թէ « Ս. յուսահետե չէ՛ թէ քու խօսքիդ համար կը հաւատանք, հասկա մենք մեր ակընջովը լսեցինք, ու գիտցանք որ աս է ճշմարիտ փրկիչը բոլոր աշխարհքիս »:

Անկէ ալ երբոր ելաւ Յիսուս Վալիլէա եկաւ՝ ու իր Նազարէթ քաղաքը գնաց, ան ատենը հանդըպեցաւ կ'ըսեն Յիսուսի՝ Հրէաներուն ժողովարանը կամ սինակոկան մտնելը, ու Եսայի մարգարէին գրածը կարդալը թէ՛ Հոբի Տէսալոնի Գլխաւոր Ի վերայ ի մէջ: Եւ երբոր Յիսուս աս բանս իր վրայ մեկնեց, ու Հրէից կուրուծիւնը և ապերախտութիւնը երեսնին տուաւ, այնչափնախանձեցան ու սրդողեցան Յիսուսի վրայ, որ բռնեցին զինքը քաղքէն դուրս լերան գլուխը հանեցին, որ անկէց վար ձգեն մեռցընեն. բայց Յիսուս հրաշքով մէջերնէն դուրս ելաւ խալւսեցաւ:

Ետքը երբոր նորէն Կանա Վալիլէացւոց գրնաց, ան ատեղը մէկ թաղաւորական ցեղէ մարդ մը կար, որ լսելով թէ Յիսուս եկեր է՝ քովը գնաց կ'աղաչէր որ հետը Կափառնաաում գայ իր որդին բժշկէ, որ մեռնելու վրայ էր. Յիսուս ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ « Ինչուան հրաշք մը չտեսնէք նէ՛ չէք հաւտար »: Ան ալ կ'արտորոցընէր կ'ըսէր. « Տէր, շուտ ըրէ հասկը՝ որդիս չմեռած »: Յիսուս ալ ըսաւ. « Դուն

գնամ քու որդիդ ողջ է» : Մարդն ալ հաւատաց , ու երբոր ճամբայ ելաւ երթալու , մէյ մ'ալ տեսաւ որ իր ծառաները դիմացը ելան՝ իրեն աւետիս տուին թէ « Որդիդ ալ աղէկ է » : Հայրն ալ ան ատենը հարցուց իրենց՝ թէ երբ բժշկուեցաւ . անոնք ալ ըսին թէ՝ « Երէկ եօթը ժամին ջերմը դադրեցաւ » : Ան ատենը ինքն ալ իմացաւ որ՝ Յիսուս ըսելուն պէս թէ Որդիդ ողջ է , ան վայրկեանը անդին տղան բժշկուեր է . ուստի աս բանիս վրայ ինքն ալ իր տնովը տեղովը դարձաւ հաւատաց Յիսուսի : Անկէց ետքը Յիսուս երբոր կափառնաում գնաց , հոն ալ քարոզութիւն ընելով շատ հիւանդներ ու դիւահարներ բժշկեց , որ ասով Յիսուսի անունը չորս դին հռչակուեցաւ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ .

Առաքելոց՝ հրաշքով ձուկ բռնելը , ծովին արեկոծութիւնը
դադրիլը , և Գերգեսացոց դիւահարներուն
բժշկութիւնը :

(Ղուկ . Ե : — Մատ . Ը : — Մարկ . Դ :

Անգամ մը Յիսուս Գալիլէա գաւառին մէջ՝ Գեննեսարէթ ըսուած աղտի ծովուն քովը գտնուեցաւ , ու հոն ժողովրդոցը բազմութեանէն նեղուած՝ տեսաւ որ երկու ձկնորսի նաւ կար պարապ կեցած . ասոնց մէկը Սիմոն Պետրոսին էր , և մէկալը Յակոբոսի ու Յոհաննու՝ Զեբեդեայի որդւոցը . Յիսուս ալ Սիմոնին նաւը մտաւ , ու անկէց սկսաւ ժողովրդոցը քարոզ տալ : Երբոր քարոզը լմնցաւ , Յիսուս Սի-

մոնի ըսաւ որ՝ դէպ ՚ի ծովը բացուի, ու ուռկանը
 ձգէ ձուկ բռնէ: Սիմոն Պետրոսն ալ գանգը-
 տեցաւ թէ « Վարդապետ, բոլոր գիշերս աշ-
 խատեր ենք՝ բան մը չենք բռներ. բայց հիմա,
 ըսաւ, քու ըսածիդ կը հնազանդինք » . և ա-
 նանկ երբոր ուռկանը ձգեցին՝ այնչափ ձկներով
 լեցուեցաւ, որ եթէ մէկալ նաւը վրայ չհասնէր
 չօգնէր նէ՝ պատառ պատառ կ'ըլլար ուռկանը.
 և ան մէկ քաշելովը երկու նաւն ալ ձկով անանկ
 լեցուեցան՝ որ ալ քիչ մնաց կ'ընկղմէին: Երբոր
 Սիմոն Պետրոս աս հրաշքս տեսաւ, ահաւելով ե-
 կաւ Յիսուսի ոտքը ինկաւ ու ըսաւ. « Տէր,
 քովէս հեռու կեցիր, որովհետեւ ես մէկ մեղա-
 ւոր մարդ մըն եմ ». այնպէս ալ՝ վախցան մէկալ
 իր հետը եղողները Յակոբոսն ու Յովհաննէ-
 սը: Յիսուս ալ ըսաւ. « Մի՛ վախնար, այսու-
 հետեւ քու արուեստդ ձկան տեղը մարդ բռ-
 նել պիտի ըլլայ՝ որ արբայութիւն տանիս »:
 Ետքը նաւը ցամաքին քովը քաշեցին, և ամէն
 բաներնին հոն թողուցին՝ վազեցին Յիսուսի ե-
 տեէն գացին, ու մէյ մ'ալ ձկնորսութիւն ընե-
 լու չդարձան:

Ասկէ ետեւ շատ չանցաւ որ՝ մէկ օր մըն ալ
 Յիսուս ուղեց որ իր աշակերտներուն հետ նա-
 ւով ան Գալիլեայի ծովուն մէկալ դին Գեր-
 գեսացոց երկիրը անցնի. երբոր նաւը մը-
 տան սկսան բացուիլ երթալ, Յիսուս մէկդին
 նաւուն խելքին (այսինքն քըչին) վրայ գլուխը
 բարձին գրաւ՝ ու կը քնանար: Ան ատենը յան-
 կարծ մէկ սաստիկ հով մը ելաւ անանկ ալեկո-
 ծեց ծովը՝ որ կարծէին թէ նաւը ընկղմելու
 վրայ է: Աս որ տեսան աշակերտները՝ վախեր-
 նէն սրտերնին փրթաւ, ու Յիսուսը արթնցը-

նեւով կ'ըսէին. « Վարդապետ վարդապետ, կը
կորսուինք, ելլի՛ր մեզ խալլես » : Յիսուս ալ
արթնցաւ ու ըսաւ. « Ի՛նչ կայ. ձեր հաւատ-
քին պահասու[թիւնն է որ այնչափ վախցաք » .
ու ելաւ՝ ծովուն հրամայելուն պէս [թէ Ղադրէ՛
պապանծէ՛, շուտ մը հովը կտրեցաւ՝ ու ծովուն
ալիքը դադրեցան, խաղաղեցան : Նաւին մէջը
եղողները ամէնքը երբոր աս հրաշքս տեսան,
սոսկալով սկսան մէկմէկու նայիլ ըսել [թէ՝
« Աս ո՛վ պիտոր ըլլայ, որ ասանկ հոյն ու ծովը
մէկէն հրամանին կը հնազանդին » : Երբոր
անդիի ցամաքը Ղերդեսացուց երկիրը ելան,
մէյ մ'ալ դիմացէն գերեզմաններէն երկու
կատղած դիւահարներ կու գային, որ անանկ
ցուցանքաւոր բան էին՝ որ մարդ չէր կրնար ան
ճամբէն անցնիլ. ու ասոնք մերկ հոն տեղուանքը
կը կենային, գիշեր ցորեկ կանչուըռտելով քա-
րերով կը ծեծիուէին, և մարդ կարող չէր զա-
սոնք բռնել՝ շղթայով ալ կապել : Աս դիւահար
ները հեռուանց Յիսուսը տեսնելնուն պէս վա-
զեցին եկան առջևը ինկան, ու կանչուըռտելով
կ'ըսէին. « Յիսուս, Որդի Աստուծոյ, մենք
քեզի հետ ի՛նչ բան ունինք՝ որ եկեր ես ա-
տենէն առաջ մեզ կը տանջես » . պատճառն
որ՝ Յիսուս կը հրամայէր սատանային որ անոնց
մէ ելլէ : Հարցուց Յիսուս [թէ « Ձեր անու-
նը ի՛նչ է » . անոնք ալ ըսին. « Մենք Լեզէոն
կ'ըսուինք », (որ կը ցուցնէ [թէ շատ սատա-
նաներ էին մէկտեղ եկած մտած) : Ետքը ել-
լելու որ եղան՝ Յիսուսի աղաչեցին որ զիրենք
դժոխքը չխրկէ, հապա ան կողմերը խողեր
կ'արծէին, իրենց հրաման տայ որ ան խողերուն
մէջը մտնեն. Յիսուս ալ հրամայեց որ անանկ

ըլլայ: Ան ատենը աս սատանաները ան մար-
դիկներէն ելած խողերուն մէջը մտնելուն պէս,
խողերը՝ որ երկու հազարի չափ կային, անանկ
դիւահարեցան որ՝ բարձր տեղաց զիրենք ծովը
նետեցին ու բոլորը խղզուեցան. խողերուն պա-
հասաններն ալ սոսկալով փախան քաղաքը դա-
ցին աս բաներս պատմելու: Քաղքի մարդիկն
ալ երբոր եկան տեսան որ դիւահարին մէկը
խելօքցած Յիսուսի առջև նստած էր, զարմա-
ցան մնացին եղած հրաշքին վրայ. ու վախնա-
լով Յիսուսի զօրութենէն՝ աղաչեցին որ ելէ
իր տեղը երթայ: Երբոր Յիսուս ալ նաւ մտաւ
որ դառնայ, աս բժշկուած դիւահարն ալ իրմէ
չէր բաժնուեր՝ կ'ուզէր որ հետը երթայ. բայց
Յիսուս չթողուց, հապա՝ « Զունդ դարձիր, ը-
սաւ, ու գնա՛ պատմէ Աստուծոյ քեզի ըրած ո-
ղորմութիւնը »:

Գ. ԼՈՒԽ Ժ.

Անդամարտծին բժշկութիւնը, Մատթեոս առաքելոյն
կոչուր, Յայրոսի աղջկանը ու տեսաւ տես կեկանը
բժշկութիւնը:

(Լուկ. Ե: — Մատ. Թ: — Մարկ. Բ:)

Երբոր Յիսուս Գերգեսացոցմէ ելաւ Գա-
լիլէա դարձաւ, ու Կափառնաուժ քաղաքը մէկ
օր մը տանը մէջ կը քարոզէր Հրէից վարդա-
պետներուն և կարդացողներուն առջևը, որ չորս
դիէն իր քովը ժողովուեր էին որ լսեն, ան ատե-
նը չորս հոգի մէկ անդամարոյժ մը իր մահիճովը
(այսինքն եաթաղովը) վերցուցած եկան որ՝ Յի-

սուսի առջևը դնեն որ բռնկէ։ Բայց երբոր ասոնք տեսան որ այնչափ ժողովրդոց բազմութենէ ճար չկայ որ դռնէն ներս խօթեն, կերպով մը ան Յիսուսի կեցած տեղին տանիքին վրայ ելան, ու առաստաղը քակելով բանալով, անկէց վերէն ՚ի վար կախած՝ անդամալոյծը իր մահճիւղը Յիսուսի առջևը ինջեցուցին։ Յիսուս ալ տեսնելով ասոնց հաւատքը՝ դարձաւ անդամալուծին ըսաւ. «Որդի, թողութիւն ըլլայ քու մեղքերուդ»։ Աս որ լսեցին իր քովը եղած կարդացողները, սկսան մտքերնուն մէջը դատել թէ Յիսուս հայհոյական բան կ'ըսէ. որ՝ միայն Աստուած կրնայ մարդուն մեղացը թողութիւն տալ։ Յիսուս ալ իմանալով անոնց ծուռ միտքը՝ իրենց հարցուց. «Այո ինչ է որ կը մտածէք. մէկ անդամալուծի մը ո՞րը աւելի դիւրին է ըսելը. արդեօք աս թէ՛ թողութիւն ըլլայ քու մեղքերուդ, թէ ըսելը՝ ելի՛ կայնէ մահճիւղ վերցնուր ասկէ գնա։ Բայց դուք, ըսաւ, աս ալ գիտնաք որ՝ ես երկրիս վրայ իշխաւ նութիւն ունիմ մեղաց թողութիւն տալու. ահա կը հրամայեմ քեզի (ըսաւ անդամալուծին) որ ելլես մահճիւղ առնես քու տունդ երթաս»։ Աս որ ըսաւ Յիսուս, անդամալոյծը շուտ մը ելաւ կայնեցաւ՝ ներքեւը եղած մահճիւղը կռնակը զարկաւ, ու փառք տալով Աստուծոյ անանկ տունը դարձաւ։ Եւ աս հրաշքս ամէն տեսնողները զարմացուց, որ իրենք ալ փառք տալով Աստուծոյ կ'ըսէին թէ «Ասանկ բան տեսնուած չէր»։

Անկէ ետքը տնէն դուրս ելաւ Յիսուս, ու քարոզելով՝ մաքսատան (այսինքն կէօմբիւկին) կողմերը քալելու ատեն մէկ մարդ մը տեսաւ

Մատթէոս անունով, որ մաքսաւորութիւն կ'ընէր. Յիսուս դարձաւ ասոր ըսաւ. «Ելլիր իմ հետս եկուր»։ Ան ալ շուտ մը ամէն բանը թողուց՝ Յիսուսի ետեէն գնաց։ Ետքը ասիկայ Յիսուսը առաւ իր տունը տարաւ, ու փառաւոր սեղան մը ըրաւ Յիսուսի՝ իր աշակերտներուն հետ, և աս սեղանս ուրիշ իրեն բարեկամ մաքսաւորներ ալ կանչուած էին։ Մաքսաւորութեան արուեստը Հրէից մէջը գէշ անուն ունենալով, և պիղծ ու անօրէն սեպուելով մաքսաւորները՝ Փարիսեցիները ու կարդացողները երբոր աս իմացան, սկսան Յիսուսի և իր աշակերտացը վրայ մռմռալ թէ՛ մաքսաւորներուն ու մեղաւորներուն հետ կը նստին. Յիսուս ալ անոնց պատասխան տուաւ թէ «Ողջերուն բժիշկ պէտքը չէ, հապա՛ հիւանդներուն. ես ալ չե՛մ թէ արդարներուն՝ հասկա մեղաւորներուն համար եկեր եմ, որ զիրենք ապաշխարութիւն ընելու կանչեմ»։ Ասոր վրայ մէկ խօսք մ'ալ ելաւ որ՝ Յովհաննու Մկրտչին ու Փարիսեցիներուն աշակերտները շատ պաք կը պահէն՝ երկայն աղօթք կ'ընեն, ու Յիսուսիները՝ ուտելու խմելու հետ են։ Յիսուս ալ աս բանիս առակով պատասխան տալէն ետքը՝ ըսաւ. «Ատենը կու գայ որ՝ իմ աշակերտներս ալ ասանկ ճգնութիւններ պիտի ընեն»։

Երբոր աս բաներս Յիսուս կը խօսէր, մէկ Հրէից իշխան մը Յայրոս անունով եկաւ Յիսուսի ոտքը ինկաւ՝ կ'աղաչէր որ իր մէկ հատիկ տասուերկու տարուան աղջիկը, որ ալ մահուան դուռը հասեր էր շուտով գայ ձեռքը վրան դնէ բժշկէ։ Յիսուս ալ երբոր իր աշակերտներով ելաւ՝ որ հետը երթայ, ճամբան բազմութեան

Ժողովրդոց մէջը մէկ տեւաւորէս կնիկ մը, (որ խեղճը տասուերկու տարի աս հիւանդութեամբս կը տանջուէր, ու բոլոր ունեցածը բժիշկներու տալով՝ իրեն ցաւուն ճար մը չէր տեսած, հապա եւեցներ ալ էր) Յիսուսի բրած բժշկութիւնները լսելով, հոն եկաւ՝ ու բարի հաւատքով կամացուկ մը ետեւէն Յիսուսի լաթերուն դպաւ, ու շուտ մը կատարեալ բժշկուեցաւ։ Ան ատենը Յիսուս ալ իր ամենագիտութեամբը աս բանս իմանալով՝ ետեւ դարձաւ դէպ ՚ի Ժողովուրդը, ու հարցուց թէ « Ո՞վ իմ լաթերուս դպաւ »։ Աշակերտներն ալ ըսին որ « Վարդապետ, այսչափ Ժողովրդոց մէջը սխմուեր ես, ու կը հարցնես թէ Ո՞վ ինձի դպաւ »։ Յիսուս ալ ըսաւ. « Գիտեմ որ մէկը ինձի մասնաւոր կերպով մը դպաւ, և ինձմէ զօրութիւն մը ելաւ »։ ու նորէն սկսաւ չորս գին նայիլ՝ որ աս բանս ընողը գտնէ։ Ան Ժամանակը էրբոր տեսաւ կնիկը որ բրած գործը ալ չծածկուիր, գաղտուկ ընելուն համար վախնալով ու դողալով ինքիւրեն եկաւ Յիսուսի ոտքը ինկաւ, ու տեղն ՚ի տեղը պատմեց թէ՛ ինչպէս իրեն դպչելուն պէս բժշկուեցաւ։ Յիսուս ալ ըսաւ իրեն. « Սիրտդ ամուր բռնէ, աղջիկս, քու հաւատքդ քեզ բժշկեց, խաղաղութեամբ երթաս »։ Աս կնկանը փափաքը լմնցընելու վրայ էր Յիսուս՝ որ անդիէն Յայրոս իշխանին տնէն մարդիկ վրայ հասան, ու հօրը ըսին թէ « Աղջիկդ մեռաւ, ալ վարդապետը մի՛ աշխատցըներ »։ Յիսուս ալ երբոր աս լսեց, դարձաւ սիրտ տուաւ իշխանին որ չվախնայ. « Թէ որ, ըսաւ, հաւատքդ ամուր բռնես նէ՛ ան կ'ողջըննայ »։ Ասանկ երբոր Յիսուս տունը հասաւ, ու տեսաւ բազմութիւն

Հոն ժողովուած՝ լալկաններով գոռում գոչումը,
(ինչպէս սովորութիւն է Հրէից որ մեռելին
վրայ կընեն), անոնց ըսաւ. « Ի՞նչ շփոթած
կու լաք. աղջիկը մեռած չէ, հապա քուն է »:
Անոնք ալ ըսածին վրայ կը խնտային, հաստատ
մտունին գնելով թէ մեռած է: Ետքը Յիսուս
միայն իրեք աշակերտը ու աղջկանը հայրը
մայրը հետը առած՝ գնաց մօտեցաւ մեռելին
քովը, ու անոր ձեռքէն բռնեց ըսաւ. « Աղջիկ,
քեզի կը հրամայեմ որ ելլէս կայնիս »: Աս ը-
սելուն պէս շուտ մը ողջընցաւ աղջիկը, ու ցատ-
քեց ելաւ սկսաւ քալել: Յիսուս ալ աս հրաշ-
քըս հաստատ ցուցնելու համար՝ հրամայեց
ծնողացը, որ աղջկանը կերակուր տան որ ու-
տէ: Եւ անկէ ելլելէն ետքը՝ Յիսուս ուրիշ
բժշկութիւններ ալ ըրաւ՝ կուրերու ու դիւա-
հարներու:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԱ.

Պրոպատիկէի անդամարոժին, ու ձևքը շորցած
մարդուն, և ուրիշ ցաւագարներուն բժշկութիւնը:

(Յովհ. Ե: — Մատթ. ԺԲ: — Ղուկ. ԺԳ:)

Անգամ մըն ալ զատկի տօնին Յիսուս Երու-
սաղէմ գնաց. հոն մէկ աւազան մը (այսինքն
հաւուղ մը) կար Պրոպատիկէ կամ Բեթ հեզ-
դա ըսուած. աս աւազանին քովը կերպ կերպ
ցաւագարներ կեցած կը սպասէին, որ երբոր
հրեշտակ Աստուծոյ ան ջուրը գոյ խառնէ նէ՝
զիրենք մէջը ձգեն. ու ի՞նչ որ ան ջուրը խառնե-
լու ատենը առաջ զինքը կը ձգէր նէ ան միայն

կատարեալ կը բժշկուէր, ինչ ցաւի տէր որ ըլլար նէ: Յիսուս աս տեղս մէկ մարդ մը տեսաւ, որ երսունըութը տարի էր որ անանկ ցաւազար մնացեր էր. ասոր քովը գնաց հարցուց իրեն թէ « Ողջըննալ կ'ուզէս »: Ան ալ ըսաւ. « Տէր, մէկ մը չունիմ որ զիս ատենովը բռնէ աւազանը ձգէ. ու ես ինչուան որ շարժիմ՝ միշտ ուրիշը իմ կարգս կ'առնէ »: Ան ժամանակը Յիսուս իրեն ըսելուն պէս թէ՛ « Ելլի՛ր կայնէ՛ վերցուր մահի՛ճդ ու գնա՛ », շուտ մը մարդը ըռնոցաւ, ու իր մահի՛ճը կռնակը առած ելաւ կը պտըտէր. բայց ան օրը շաբաթ ըլլալով՝ Հրէաները երբոր աս տեսան, սկսան մարդուն վրայ սրդողիլ ըսել թէ « Ինչո՞ւ շաբաթ օր, որ արգելուած է յօրինաց, մահի՛ճդ վերցուցեր կը տանիս »: Ան ալ իրենց պատասխան տուաւ թէ՛ « Զիս բժշկողը ինծի ըսաւ որ այսպէս ընեմ »: Հրէաներն ալ հարցուցին թէ՛ Ան ինչ մարդ է որ քեզի ատանկ ըսաւ »: Բժշկուածն ալ չէր գիտեր ո՞վ է. ինչու որ՝ Յիսուս բժշկելուն պէս անտեղէն գնաց երեսը պահեց: Բայց ետքը տաճարին մէջը աս մարդուս հանդիպեցաւ Յիսուս, ու ըսաւ իրեն. « Ահա ըռնոցար, նայէ՛ որ մէկ մըն ալ չմեղանչես, որ աւելի գէշ չըլլայ բանրդ »: Մարդն ալ անկէ ետքը գնաց հրէաներուն պատմեց թէ՛ զինքը բժշկողը Յիսուսն էր: Անոր համար Հրէաներն ալ սկսան Յիսուսը հալածել, որ շաբաթ օր ատանկ բան ըրեր է: Յիսուս ալ իրենց պատասխան տուաւ թէ՛ Ինչ պէս իմ Հայրս միշտ կը գործը, անոր հետ ես ալ կը գործեմ: Եւ աս բանիս համար աւելի կը կատղէին Հրէաները՝ ու կ'ուզէին որ Յիսուսը սպաննեն, ինչու որ՝ չէ՛ թէ միայն շաբաթ օր

չէր պահեր, հապա զԱստուած ալ իրեն հայրն է կ'ըսէր ու ասով զինքը Աստուծոյ հետ հաւասար կ'ընէր: Ան ժամանակը Յիսուս ալ երկայն վարդապետութեամբ աս Հրէից իրեն վրայ առած կարծիքնին հաստատեց թէ ինքը Հօր Աստուծոյ հաւասար՝ Որդի Աստուծոյ է:

Ասկէ ետեւ մէկ հեղ մ'ալ Յիսուս իր աշակերտներուն հետ շաբաթ օր արտերուն մէջէն անցնելու ատեն, աշակերտները անօթենալով՝ անկէց դարիի կամ ցորենի հասկեր փրցուցին, ու ափերնուն մէջը շփելով ստրկեցին ու կերան: Ասոր վրայ ալ երբոր Փարիսեցիքը սկսան մամլուալ թէ շաբաթ օրը սուրբ չեն պահեր՝ կը բանին, Յիսուս Դաւիթ մարգարէին՝ ու քահանաներուն օրինակներովը զիրենք պապանձեցուց: Բայց անոնք կուրացեալ ըլլալով, մանաւանդ Փարիսեցիները, նորէն անոր մէկալ շաբաթը Յիսուս սինակոկային մէջը քարոզ տալու ատեն՝ և հոն ժողովրդոց մէջը մէկ մարդ մըն ալ կար որ աջ ձեռքը չորցեր էր, Յիսուսի վրայ ուղեւով չարախօսութիւն ընել՝ փորձելով իրեն հարցուցին թէ «Շաբաթ օր բժշկութիւն ընել կ'ըլլայ արդեօք»: Յիսուս ալ անոնց չար միտքը հասկընալով՝ ան ձեռքը չորցած մարդը առջև կանչեց կայնեցուց, ու դարձաւ անոնց հարցուց թէ «Շաբաթ օրը բարի բան ընելը աղէկ է՝ թէ չարութիւն գործելը. մէկին կեանքը, ըսաւ, ապրեցընէ՞լ, թէ թողուլը որ կորսուի. ո՞րը աղէկ է»: Նաև աս ալ հարցուց թէ «Ձեզմէ մէկը ոչխար մը ունենայ, ու անիկայ շաբաթ օրը երթայ փոս մը իյնալու ըլլայ նե՛՛ չերթամը ան ոչխարը բռներ անկէց հաներ. հապա մարդը, ըսաւ, որ ոչխարէն շատ աւելի պիտուական

է, պէտքը չէ որ շաբաթ օր բժշկուի»։ Եւ աս ըսածներովս Յիսուս նորէն զանոնք պապանձեցընելով՝ հրամայեց ան մարդուն որ ձեռքը երկընցնէ. ան ալ շուտ մը բժշկուեցաւ՝ ու ձեռքը երկընցուց, որ մէկալ ձեռաց պէս ողջ առողջ եղաւ։

Ասոր պէս ուրիշ անգամ մ'ալ Յիսուս շաբաթ օր սինակոկան քարոզելու ատեն, ան ժողովըրդոց մէջը մէկ կնիկ մը կար, որ տասնըութ տարի էր որ սատանան անոր մէջը մտեր էր, ու մէջքը ծռած բռնուեր էր՝ որ վեր չէր կրնար նաշիլ։ Յիսուս աս կնիկը առջևը կանչեց, ու ձեռքը վրան դրած՝ ըսելուն պէս թէ «Անիկ, դուն ալ հիւանդութենէդ խալըսեր ես», շուտ մը ան ողորմելին բժշկուեցաւ շտկուեցաւ, ու փառք կու տար Աստուծոյ։ Սինակոկային վերակեցուն զաս երբոր տեսաւ, Յիսուսի ըրածին վրայ սըրդողելով՝ չեխեց ժողովուրդը ու ըսաւ. «Շաբաթուն մէջը վեց օրը գործք ընելու համար է. ան օրերը եկէք որ բժշկուիք, չէ թէ շաբաթ օրը»։ Յիսուս ալ ասանկ պապանձեցուց զինքը թէ՛ «Շաբաթ օր օրէնքը թող կու տայ որ ամէն մարդ իր անասունը ախոռէն արձրկէ տանի ջուր տայ. հապա, ըսաւ, աս կնիկս որ Աբրահամն ահապետին զաւակներէն ըլլալով տառնըութ տարի է որ սատանայէն կապուած էր, պէտքը չէր շաբաթ օրը արձրկել ազատել»։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Բ .

Տառերկոչ առարկոց ընտրութիւնը, բոլորին և
հարիւրապետին ծառային բժշկութիւնը :

(Ղուկ. 2. — Մատթ. 5 Ը :)

Յիսուս մէկ հեղ մը լեռը ելաւ՝ որ մինաւոր
աղօթք ընէ, և ան բոլոր գիշերը հոն անցընե-
լէն ետքը՝ առուանց ինջաւ քովը կանչեց իր
հաւատացեալները, ու անոնցմէ տասուերկու
հոգի ընտրեց՝ իրեն առաքեալներ անուանեց,
որ միշտ հետը գտնուին՝ և պէտք եղած ատենը
զիրենք ասդիս անդին խրկէ քարոզելու ու բժշ-
կութիւն ընելու : Եւ ասոնց անունները կ'ը-
սուէին. Ա. Սիմոն, որ Յիսուս անունը փոխեց
Պետրոս դրաւ. Բ. Յակոբոս. Գ. Յովհաննէս
աւետարանիչը. ասոնք երկու եղբայր Զեբե-
դեայի որդիքն էին, և ասոնց անունն ալ Յիսուս
փոխեց՝ Բաներեգէս դրաւ, որ Որդիք Որոտ-
ման ըսել է. Դ. Անդրէաս՝ Սիմոն Պետրոսի
եղբայրը. Ե. Փիլիպպոս. Զ. Բարդուղիմէոս.
Է. Մատթէոս մաքսաւորը, որ աւետարանիչ ե-
ղաւ. Ը. Թովմաս. Թ. Յակոբոս՝ Պղտի ըսուա-
ծը՝ Ալփիոսի որդին. Ժ. Թադէոս, որ Յուդա
ալ կ'ըսուէր. ԺԱ. Սիմոն Կանանացի կամ՝ Նա-
խանձայոյդ. ԺԲ. Յուդա Իսկարիովտացի, որ
ետքը Յիսուսը մատնեց : Աս առաքեալները ըն-
տրելէն ետեւ՝ Յիսուս իրենց մասնաւոր խրատ-
ներ տուաւ. և ան ատենը երբոր ժողովուրդն ալ
վրայ եկան թափեցան, նստաւ իրենց ան երկայն
քարոզութիւնը ըրաւ, սկսելով ինը երանութե-

նէն: Ետքը երբոր լմընցաւ լեռնէն վար ինջաւ Յիսուս, առջևը մէկ բորոտ մարդ մը ելաւ, որ երկրպագութիւն ընելով կ'ըսէր. « Տէր, թէ որ կամենաս կարող ես զիս բժշկել »: Յիսուս ալ իրեն ըսելուն պէս թէ՛ « Կ'ուզեմ որ բժշկուիս », շուտ մը բորը վրայէն գնաց՝ սրբուեցաւ. ու ետքը Յիսուս իրեն ապրսպրեց որ աս դիս անդին չձայնձընած՝ մովսիսական օրինաց ըսածին պէս երթայ ինքզինքը քահանային ցուցընէ, և աս բժշկութեանս նշան՝ Աստուծոյ զոհ մատուցանէ:

Անկէ ետեւ Յիսուս երբոր Կափառնաուամ քաղաքը գնաց, հոն մէկ հարիւրապետ մը (այս ինքն իւզպաշի մը) կար, որ իրեն մէկ հատիկ սիրական ու պիտուական ծառան սաստիկ հիւանդութենէ պառկած՝ ալ մեռնելու վրայ էր. ասիկայ այլազգի ըլլալով և ինքիրեն սիրտ չընելով որ Յիսուսի գայ, Հրէից խօսքի տէր մարդիկը խրկեց՝ որ երթան Յիսուսի աղաչէն, որ գայ բժշկէ: Յիսուս ալ անանկ երբոր ելաւ որ երթայ, ու ալ անոր տունը մօտեցեր էր, հարիւրապետը իր բարեկամները Յիսուսի դէմը խըրկեց աղաչելու, որ չաշխատի՝ ինչուան տուն չգայ. որովհետեւ, ըսաւ, ինքը անարժան էր աս պատուոյս. անանկ որ՝ ինքն ալ սիրտ չըրաւ Յիսուսի առջևը գալ երենալ: Բայց այսու ամենայնիւ ետքը երբոր իմացաւ որ Յիսուս մտիկ չըներ առաջ կու գայ, ան ատենը հարիւրապետը վազեց Յիսուսի առջև ելաւ, ու խոնարհութեամբ սկսաւ իրեն ըսել. « Տէր, մի աշխատիր ինձի գալու. ես արժանի չեմ որ տունս մըտնես, հապա մէկ խօսքդ միայն հերիք է իմ մարդս բժշկելու »: Աս որ լսեց Յիսուս՝ վրան շատ զար-

մանք ցուցուց, ու դարձաւ իր հետը եղած ժողովորդոց ըսաւ. « Զմամբիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ Խորայեւացւոց մէջն ալ այսչափ հաւատք չէմ տեսեր. ուստի գիտնաք որ չորս գիէն արեւելքէն ու արեւմտէն պիտոր թափին արքայութիւնը՝ Աբրահամու, Իսահակայ ու Յակոբայ հետ. ու անոնց որդիքը դուրս պիտոր իյնան դժոխք եւ թան»։ Ետքը հարիւրապետին ալ ըսաւ. « Տեղը դարձիր գնա, ու ինչպէս հաւատացիր թող անանկ ըլլայ»։ Եւ աս բանս ըսելուն պէս՝ հիւանդը բժշկուեցաւ։

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Գ.

Նային քաղրին մեռելին ողջընկալր, մեղաւոր կեկանը դարձր, սերմանացանին տաակր։

(Ղուկ. Է։ — Մատթ. ԺԱ. ԺԲ. Մարկ. Գ։)

Ասոնց մէկալ օրը Յիսուս իր աշակերտներովը ելաւ որ Նային ըսուած քաղաքը երթայ. ու երբոր քաղքին դրանը մօտիկցան, տեսնէն որ անկէց մէկ մեռել մը կը հանէին, որ որբւարի կընկան մը մէկ հատիկն էր, ու հետը շատ ժողովուրդ ալ կային։ Երբոր մօրը լացը տեսաւ Յիսուս՝ իր գութն ալ շարժեցաւ վրան, գնաց ճաղին մօտեցաւ, ու մօրը ըսաւ թէ « Մի՛ լար ». ետքը դարձաւ մեռելին՝ ըսածին պէս թէ « Ո՛վ պատանի, քեզի կը հրամայեմ որ ելլես », շուտ մը մեռելը ողջընցաւ ելաւ նստաւ, ու սկսաւ խօսիլ զուրցել։ Աս որ տեսան ժողովուրդը՝ զարմացան մնացին, ու Աստուծոյ փառք տալով սկսան ըսել. « Աստուած մեզ կը սիրէ եղեր՝ որ մէջերնիս այսպէս մեծ մարգարէ մը հանեց»։

Այս բանս չորս դին Հրէաստանի մէջ տարածուելով, նաեւ բանտին մէջը Յովհաննէս Մկրտչին գացին պատմեցին թէ՛ Յիսուս այսպիսի մեծամեծ սքանչելագործութիւններ կ'ընէ. ան ալ իր աշակերտները Քրիստոսի հաւատքին վրայ հաստատելու համար՝ անոնցմէ երկուքը խրկեց Յիսուսի հարցընելու թէ « Դուն գալու մեսիա՞ն ես՝ թէ ուրիշի սպասե՞նք » : Յիսուս ալ ան ատենը անոնց առջեւ հիւանդներու, կուրերու ու դիւահարներու բժշկութիւններ ընելով՝ իրենց ապրսպրեց որ երթան տեսածնին Յովհաննէս Մկրտչին պատմեն : Եւ անկէ ետքը Յիսուս սկսաւ ժողովրդոց առջեւ Յովհաննու Մկրտչին վրայ փառաւոր գովասանքներ ըսել, թէ անոր պէս մեծ մարգարէ աշխարհքս եկած չէ, ու վա՛յ տուաւ Հրէից, որ այսպիսի մարդու քարոզութեամբը չարժեցան՝ իրենց մեղքէն չգարձան :

Անկէ ետեւ մէկ օր մը փարիսեցիին մէկը Սիմոն ըսուած՝ Յիսուս իր տունը հացի կանչեց. ու երբոր Յիսուս անոր սեղանը նստեր էր, ան քաղքին մէջը մէկ յայտնի մեղաւոր կնիկ մը կար, ասիկայ իմանալով որ Յիսուս հոն է, հետը ազնիւ անուշահոտ եղ առած՝ եկաւ Յիսուսի ոտքը ինկաւ, և այնպէս կու լար՝ որ արցունքովը Յիսուսի ոտուրները կը թրջէր, գլուխուն մազերովը կը սրբէր, ու ոտուրները պագնելով՝ ան եղը վրան կը քսէր : Սիմոն փարիսեցին երբոր աս տեսաւ, ինք իրեն մտքին մէջը կ'ըսէր թէ՛ « Յիսուսը թէ՛ որ մարգարէ մարդ մը ըլլար նէ, կ'իմանար թէ՛ աստ մեղաւոր կընիկ մըն է որ իրեն կը դպչի » : Յիսուս անոր մտքին դատողութիւնը իմանալով՝ իրեն ըսաւ .

« Սիմոն, մէկ բան մը քեզի պիտոր հարցնեմ։
 մէկ մարդու մը երկու հոգի պարտեկան էին,
 մէկը հինգ հարիւր դահեկան տալիք ունէր,
 ու մէկալը յիսուն. պարտքին տէրը տեսնելով որ
 ասոնք կարողութիւն չունին՝ երկուքին ալ շնոր-
 հեց թողուց իրենց տալիքը. հիմա ի՞նչ կ'ըսես,
 ըսաւ. աս երկուքէս ո՞րը աւելի կը սիրէ ան պարտ-
 քը թողուցող մարդը»։ Սիմոնն ալ պատասխան
 տուաւ թէ «Ինծի անանկ կ'երեւայ թէ ան՝ որ
 շատ պարտք ունէր»։ Յիսուս ալ իրեն ըսաւ.
 «Շիտակ է ըրած դատաստանդ» . ու ետքը
 դէպ 'ի կնիկը դարձաւ՝ նորէն Սիմոնին ըսաւ.
 « Կը տեսնե՞ս աս կնիկը ի՞նչ ըրաւ. ես քու տու-
 նդդ եկայ՝ ու դուն (ինչպէս հիւրասիրութեան
 սովորութիւնն է) ջրով ոտքս չլուացիր, ասիկայ
 իր արցունքովը ոտքս թրջեց՝ ու մազերովը դրաւ
 սրբեց. դուն մէկ սիրոյ համբոյրմը ինծի չտուիր,
 ու աս քանի որ նստեր եմ՝ ոտուրներս պաղնե-
 լէն չգաղրիր. եղով դուն իմ գլուխս չօծեցիր,
 ու աս անուշահոտ եղով օծեց. ուստի քեզի աս
 կ'ըսեմ որ՝ իր այնչափ ըրած մեղքերուն թողու-
 թիւն ըլլայ, պատճառն որ՝ զիս շատ սիրեց»։
 Ետքը կնիկանն ալ դարձաւ ըսաւ. « Բոլոր մեղ-
 քերուդ թողութիւն ըլլայ »։ Աս որ ըսաւ, ան
 տեղը նորէն ուրիշները սկսան մտքերնուն մէջը
 դատել թէ՛ Յիսուս ո՞վ է որ մարդու մեղաց
 թողութիւն կու տայ։ Ան ատենը Յիսուս ալ
 նորէն կնիկանը ըսաւ. « Քու հաւատքդ քեզ
 փրկեց, խաղաղութեամբ ելիր տեղդ գնա »։
 Յիսուս ասկէ ետեւ քաղքները ու գեղերը
 պտըտելով, և ժողովրդոց կերպ կերպ առականե-
 րով քարոզութիւն ընելով, աս առակս ալ ըսաւ
 թէ « Մէկ սերմանացան մը (այսինքն էքինձի մը)

իր արտը որ կը ցանէր, ան հունտերէն մէկ մասը ճամբուն վրայ ինկաւ, որ կոխուեցաւ՝ ու թըռչունները եկան կերան. մէկ մասն ալ ապառաժ տեղուանք ինկաւ, որ հողուն մէջը արմատ չունենալով՝ ծլելուն պէս արեւուն տաքէն չորցաւ. և մէկալ մասը փուշերու մէջ ինկաւ, ու հոն բուսնելով՝ խղզուեցաւ պտուղ չտուաւ: Բայց ան մասը որ աղէկ ու պարարտ տեղը ինկաւ, բուսաւ առեցաւ առատ պտուղ տուաւ, անանկ որ՝ ասոնցմէ ոմանք մէկին երսուն, ոմանք՝ վաթսուն, ու ոմանք ալ հարիւր տուին: Աս առակս աշակերտները աղէկ մը որ չհասկըցան՝ ետքը նորէն հարցուցին. Յիսուս ալ մեկնեց իրենց. «Հունտը, ըսաւ, Աստուծոյ խօսքն է. ճամբան, ուր որ հունտը ինկաւ՝ լսողներուն մէկ մասն է, որ շուտ մը կու գայ սատանան՝ անոնց մտքէն Աստուծոյ խօսքը կը վերցընէ, որ չըլլայ թէ հաւտան ու փրկուին: Ապառաժ երկիրը անոնք են, որ Աստուծոյ խօսքը լսելուն պէս՝ թէպէտ առջի բերանը մէկէն ուրախութեամբ կ'ընդունին, բայց արմատ չընձգելով՝ քիչ մը ատեն կը հաւտան, ու ետքը փորձութիւն մը կամ նեղութիւն մը վրանին գալուն պէս՝ կը յաղթուին կ'իյնան: Փուշերու մէջ ինկած հունտը զանոնք կը նշանակէ, որ թէպէտ Աստուծոյ խօսքը կը լսեն, բայց աշխարհքիս զբաղմունքներով կամ հարստութիւններով և ուրիշ բաներով խղզուած՝ պտուղ չեն 'ի տար: Իսկ աղէկ երկիրը ինկած հունտը զանոնք կը ցուցընէ, որ բարի սրտով Աստուծոյ խօսքը կ'ընդունին՝ կը պահեն՝ ու համբերութեամբ պտուղ կու տան, մէկին հարիւր՝ կամ վաթսուն՝ կամ երսուն»:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Դ .

Յովհաննու Մկրտչի գլխատուճը, Յիսուսի հինգ հացով
և հօրը հացով հազարաւոր մարդ կշտացընելը,
և ծովուէն վրայ երևեալը :

Ամ Գրիստոսի 32 : (Մատթ. ԺԳ : — Մարկ. 2 : —
Ղուկ. Թ : — Յովհ. 2 :)

Հերովդէս Չորրորդապետ ըստած Հրէաս-
տանի Թագաւորը խել մը ատենէն 'ի վեր Յով-
հաննէս Մկրտիչը բռներ բանտը դրեր էր . պատ-
ճառն որ՝ Յովհաննէս կը յանդիմանէր ու կը
խրատէր զինքը իր գայթակղական պղծադոր-
ծութեանը համար , որ իրեն եղբօրը կնիկը Հե-
րովդիա ըստածը՝ ինքը առեր յափշտակեր էր :
Աս բանիս համար Թէպէտ Հերովդէս կ'ուզէր
որ Յովհաննէս Մկրտիչը սպաննէ , բայց Ժողո-
վըրդէն կը վախնար . որովհետեւ ամէնքը Յով-
հաննէսը մեծ մարգարէ կը սեպէին , այնչափ որ
Հերովդէս ալ սուրբ ու արդար մարդու տեղ
դրեր էր զինքը : Այսու ամենայնիւ երբոր
Հերովդէսի ծննդեան օրը եկաւ , որ ան ատենը
Հերովդէս իր իշխաններուն Թագաւորական
սեղան ըրաւ , անոնց առջևը Հերովդիայի աղ-
ջիկը երբոր ելաւ խաղաց , Հերովդէս այնչափ
հաւնեցաւ ասոր խաղը , որ երգում ըրաւ՝ աղջը-
կանը ըսաւ Թէ « Ի՛նչ պարգև որ կ'ուզես նէ
կու տամ , Թագաւորութեանս կէսն ալ ուզես
նէ » : Աղջիկը աս բանիս վրայ առաջուց իր մօր-
մէն խրատուած ըլլալով՝ ձեռքը մէկ սկուտեղ
մը (այսինքն Թէփսի մը) բռնած Հերովդէսէն

խնդրեց որ Յովհաննու Մկրտչին գլուխը անոր վրայ դրած իրեն տայ: Հերովդէս առջի բերանը աս բանիս դժուարութիւնն ցուցուց. բայց ետքը ըրած երդումը պատճառ բերելով՝ խրկեց բանտին մէջը գլխատել տուաւ. ու աղջըկանը ուղածին պէս սկուտեղով գլուխը բերին իր ձեռքը տուին. ան ալ տարաւ իր Հերովդիա մօրը տուաւ: Ետքը Յովհաննու Մկրտչին աշակերտները դացին մարմինը վերուցին, ու եկան աս բանս Յիսուսի պատմեցին:

Ան ատենը Յիսուս ալ Հերովդէսի ըրած չալուութիւնը լսելով, և գիտնալով թէ իր վրայ ալ իմացեր է, ու ետեւէ ինկեր կը փնտռէ թէ ո՞վ պիտոր ըլլայ Յիսուսը՝ ինքն ալ Հերովդէսի իշխանութեան տեղէն ելաւ, աշակերտներով նաւը մտաւ դէպ ի Բեթսայիդա գնաց: Ժողովուրդն որ իմացաւ՝ չորս դիէն Յիսուսի վրան ժողվեցան. ինքն ալ անոնց հետ մէկ անապատ լեռ մը ելաւ, ու հոն իրենց քարոզ կու տար, անոնց ցաւագարները կը բժշկէր: Երբոր անանկ քարոզութիւնը երկնցաւ՝ որ կերակուրին ատենն ալ հասաւ, Յիսուսի գութը շարժեցաւ ժողովրդոցը վրայ, ու փորձելով Փիլիպպոսի հարցուց թէ՝ «Այսչափ մարդու ուսկից հաց պիտոր գնենք որ ուտեն»: Ան ալ ըսաւ որ «Երկու հարիւր դահեկանի հացը ասոնց հերիք չէ՝ մէկ մէկ պատառ ալ ուտելու որ ըլլան»: Անկէ ետեւ քիչ մ'ալ որ անցաւ, առաքեալները Յիսուսի ըսին թէ՝ «Ալ իրիկուն եղաւ. թող տուր որ ժողովուրդը ամէն մարդ իրենց տեղը երթան հացեր նին ուտեն»: Յիսուս իրենց ըսաւ. «Պէտք չէ որ երթան, անոնց ուտելիքը դո՛ւք տուէք»: Անդրէաս ալ ըսաւ թէ «Մենք քովերնիս բան

չունինք. հապա հոս մէկ մանչ մը կայ որ միայն
հինգ զարիէ հաց՝ ու երկու ձուկ ունի. բայց
ան ինչ պիտոր ըլլայ այնչափ մարդոցը»։ Յիսուս
ալ անոր ըսածը առջեւ բերել տուաւ, ու հրա-
մայեց որ ժողովուրդը դաս դաս հարիւր հարիւր՝
յիսուն յիսուն խոտերուն վրայ նստեցընեն. և
ան հինգ հացը ու երկու ձուկը ձեռքը առաւ
օրհնեց, ու մանրելով աշակերտներուն տուաւ՝
որ ան մարդոցը բաժնեն. որ հինգ հազարի չափ
էին՝ կնիկներէն ու տղաքներէն՝ ի զատ։ Ան տե-
ղը ասոնք ամէնը աղէկ մը կշտանալէն ետքը՝ Յի-
սուս աշակերտացը ապրտպրեց որ եւելցուկ կտո-
րուանքը ժողովեն մէկտեղ պահեն. որ տասուեր-
կու սահառի (կամ սէփէթ) լեցուց, ու խել մըն
ալ ձուկէն աւելցաւ։ Աս մեծ հրաշքս ժողովուր-
դը տեսնելով՝ Յիսուսի վրայ խիստ սէր ձգեցին,
սկսան ըսել թէ «Աս ճշմարիտ մեսիան է», ու
անանկ մէջերնին խորհուրդ ըրին, որ երթան
առնեն զինքը՝ իրենց թագաւոր դնեն։ Բայց
Յիսուս աս բանս որ իմացաւ, երեսը ծածկեց՝ ե-
լաւ մինաւոր նորէն լեռը քաշուեցաւ, ու աշա-
կերտաց ըսաւ որ՝ իրենք նաւով ծովին մէկալ
դին անցնին, ինչուան ինքն ալ ցամաքէն քալե-
լով ետենին դայ։ Երբոր աշակերտները նաւը
մտան՝ բացուեցան, ու գիշերն ալ վրայ հասած՝
զիրենք մէկ սաստիկ հով մը առաւ՝ և սնանկ
ալեկոծելով որ կ'երթային, մէյ մ'ալ տեսնեն
որ անդիէն ալիքներուն վրայ Յիսուս քալելով
դէպ իրենց կու գար։ Ան ատենը ասոնք շփո-
թած սկսան կանչուըռտել. Յիսուս ալ անդիէն
իրենց կանչեց թէ՝ «Ես եմ, սրտերնիդ ամուր
բռնեցէք, մի վախնաք»։ Պետրոս շուտ մը ցատ-
քեց ըսաւ. «Տէր, թէ որ դուն ես՝ հրամայէ

ինծի որ ջրին վրայ քալելով քովդ գամ»։ Յիսուս ալ ըսելուն պէս թէ « Ելիր եկուր », Պետրոս, նաւէն վար ինջաւ, ու ծովուն վրայէն քալելով դէպ 'ի Յիսուս որ մօտեցաւ, ան ատենը ան խոշոր ալիքներէն վախ մը ինկաւ Պետրոսի սիրտը՝ ընկղմելու պէս եղաւ, ու սկսաւ կանչուըռտել թէ՛ « Տէր, զիս խալըսէ »։ Յիսուս ալ շուտ մը ձեռքը երկնցուց բռնեց, « Թերահաւատ, ըսաւ, ինչո՞ւ տարակուսեցար »։ Ետքը Յիսուս հետերնին նաւը մտնելուն պէս՝ ծովը ինջաւ խաղաղեցաւ, և նաւը եղողները աս հրաշքս որ տեսան՝ ամէնքը Յիսուսի առջևը ինկան երկրպագութիւն ըրին, ու ըսին թէ « ձըշմարտապէս դուն Որդի Աստուծոյ ես »։

Ուրիշ անգամ մըն ալ Յիսուս անանկ անապատ տեղ մը՝ վրան բազմութիւն ժողոված, իրեք օր անդադար իրենց քարոզութիւն ընելէն ետե՛ երբոր տեսաւ որ անօթի են բան չունին ուտելու, գութը շարժեցաւ վրանին. ուստի աշակերտացը քովը գտնուած միայն եօթը հացէն ու քիչ մը ձկնեղենէն՝ չորս հազար հոգի կշտացուց, կնիկներէն ու տղոցմէն 'ի զատ. և հոն ալ եօթը զամբիղ լեցուն՝ ան հացին կտորուանքներէն եւեցաւ։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .

Քանաւնացի կեկան աղւրկանը թշկուարիւնը։

(Մատթ. ԺԵ։ — Մարկ. Է։)

Մէկ հեղ մը Յիսուս՝ իր նախանձոտ թշնամիներէն քիչ մը ատեն երեսը պահելու համար, Հրէաստանէ ելաւ Տիւրոս Սիդոն ըսուած այ-

լաղճիներու կողմերը գնաց : Հոն իր առջևը մէկ քանանացի այլաղճի կնիկ մը ելաւ, և դէպ 'ի ինքը կանչելով կ'աղաչէր ու կ'ըսէր. « Տէր, որդի Դաւթի, ողորմէ՛ ինծի՝ որ աղջիկս սատանայէն բռնուած կը տանջուի » : Յիսուս ալ առջի բերանը անոր երեսը շնայեցաւ՝ պատասխան չտուաւ. ետքը երբոր աշակերտները Յիսուսի աղաչեցին թէ՛ « Սա կնիկը ճամբէ, որ ձայնը կտրի », ան ատենը Յիսուս իրենց ըսաւ թէ՛ « Աս չէ՛ թէ ուրիշի, հապա Խարայեւացւոց կորսուած ոչխարներուն համար խրկուած եմ » : Կնիկը նորէն եկաւ Յիսուսի առջևը ինկաւ, ու երկրպագութիւն ընելով կ'աղաչէր կ'ըսէր. « Տէր, ինծի օգնէ » : Յիսուս ալ իրեն նորէն պատասխան տուաւ թէ՛ « Թող որ առաջ տղաքը կըշտանան. չվայլեր որ տղոցը առջևէն հացը առնուի՝ ու շներուն ձգուի » : Ան ալ ըսաւ. « Տէր, ըսածդ ճամբրիտ է. բայց շներն ալ իրենց տիրոջը սեղանէն ինկած փշրանքները կ'ուտեն » : Ան ժամանակը Յիսուս իրեն ըսաւ. « Կնիկ, քու հաւատքդ մեծ է. անոր համար՝ ինչպէս որ կ'ուզես նէ անանկ ըլլայ » . և Յիսուս աս բանս ըսելուն պէս՝ անոր դիւահար աղջիկը բժշկուեցաւ :

Ետքը աս տեղուանքը Յիսուսի առջևը բերին մէկ խուլ ու համր (այսինքն տիւսիզ) մարդ մը՝ որ բժշկէ. Յիսուս ալ բժշկեց, ու իրենց ապրսպրեց որ ասդին անդին չձայնձընեն, որ Փարիսեցւոց նախանձը իր վրայ աւելի չդրդեն. բայց ճար չէր ըլլար՝ բժշկուողները կ'ելլէին չորս դին կը զուրցէին : Անկէ ետքը երբոր նորէն Խարայեւացւոց Բեթսայիդա ըսուած երկիրը եկաւ, հոն Յիսուսի առջևը մէկ կոյր մը բերին, ու զան

ալ բժշկեց աչքը բացաւ: Եւ ասկէ ետեւ՝ ալ սկսաւ Յիսուս կամաց կամաց իր աշակերտներուն հասկըցընել թէ ինքը շատ չարչարանքներ պիտոր քաշէ Հրէից քահանայապետներէն ու կարդացողներէն, և պիտի սպաննուի, բայց իրեք օրէն ետքը պիտոր յարութիւն առնէ:

Գ Լ Ո Ի Խ ԺԶ.

Յիսուսի սյրակերպութիւնը, մեկ շոշանոտի մը բժշկութիւնը, մանր տղոցը խոնարհութեան օրինակ ըլլալը:

ԱՄՔրիստոսի 33: (Մատթ. Ժէ: — Մարկ. Թ. — Լուկ. Թ.):

Աս բաներէս ետքը՝ Յիսուս իր հետը առած միայն իրեք աշակերտները, Պետրոս, Յակոբոս ու Յովհաննէս՝ մէկ բարձր լեւան մը վրայ ելաւ (որ Թափօր լեռն է կ'ըսեն), ու հոն ազօթք ընելու ատեն Յիսուսի կերպարանքը բոլորովին փոխուեցաւ, անանկ որ՝ երեսը արեւու պէս կը ճառագայթէր, ու վրայի հագուստը ձիւնի պէս ճերմակ լուսաւոր կը փայլէր: Ան որ եղաւ, Յիսուսի քովը երկու փառաւոր մարդիկ եկան երեւցան, որ Մովսէս մարգարէն ու Եղիա մարգարէն էին. և ասոնք սկսան Յիսուսի հետ խօսիլ՝ իրեն չարչարանացը ու մահուանը վրայ, որ Երուսաղէմի մէջ պիտոր ըլլար: Աշակերտները որ ան ատենը թմրած կը քնանային, երբոր արթնցան աս բանս տեսան՝ զարմացան մնացին: Ետքը երբոր ալ Մովսէս ու Եղիա Յիսուսի քովէն անյայտ եղան, Պետրոս սահմեկած ու

շփոթած՝ ըսածը չգիտնալով, սկսաւ Յիսուսի աղաչել թէ՛ « Վարդապետ, աղէկ կ'ըլլար որ մենք ալ հոս մնայինք, ու իրեք տաղաւար (այսինքն չատըր) շինէինք, մէյ մը քեզի, մէյ մը Մովսէսի, ու մէյ մ'ալ Եղիայի, որ մէջը կէնայինք »: Աս բանս որ կ'ըսէր՝ մէկէն 'ի մէկ լուսէ ամպ մը վրանին եկաւ ծածկեց զիրենք, ու անկեց ասանկ ձայն մը եկաւ թէ « Աս իմ սիրական որդիս է՝ որ իրեն հաւնէր եմ, անոր ըսածին մօիկ ըրէք »: Աշակերտները աս ձայնս ըսածնունակէս՝ անտեղը վախերնուն երեսնին վրայ ինկան: Ետքը զիրենք ոտք հանեց Յիսուս, ու սիրտ տալով ապրսպրեց որ աս տեսիլքս մարդու չպատմեն՝ ինչուան որ ինքը յարութիւն առնէ:

Անոր մէկալօրը երբոր Յիսուս լեռնէն ինջաւ, տեսնէ որ՝ իր մէկալ աշակերտներուն հետ բազմութիւն ժողովրդոց իրար անցած կը զրուցէին ու հակաճառութիւն կ'ընէին: Յիսուս ալ երբոր ասոր պատճառը հարցուց, ան ատենը մէկը եկաւ Յիսուսի առջևը ինկաւ՝ ու ըսաւ. « Վարդապետ, ես մէկ հատիկ տղայ մը ունիմ, որ չարաչար սատանան բռներ ասդին անդին՝ կրակ ըլլայ՝ ջուր ըլլայ՝ կը ձգէ զինքը, ու կը փրփրցնէ՝ սաստիկ կը տանջէ զան ողորմելին. ես ալ առիքու աշակերտներուդ բերի որ բժշկեն, բայց անոնք բան մը չկրցան ընել »: Յիսուս մարդուն սրդողելով պատասխան տուաւ. « Ո՛վ ազգ անհաւատ, ըսաւ, ինչուան երբ ձեզի հետ կենամ, ու ձեզի համբերեմ. առջևս բերէք, ըսաւ, որ տեսնեմ »: Երբոր բերին, ու դիւահարը Յիսուսն որ տեսաւ, աւելի կատղեցաւ զինքը դեպինը զարկաւ, ու բերնէն փրփուրներ կը վազցնէր: Յիսուս ալ հօրը հաւատքը նայելով՝ ու

զորմեցաւ իրեն, ըսաւ. « Պիղծ սատանայ, քեզի կը հրամայեմ որ ատկէջ ելլես, և մէյ մ'ալ հոտ չմտնես » : Ան ատենը շուտ մը պոռալով դէը անանկ սաստիկ տանջեց տղան ու մեռելի պէս գետինը ձգեց, որ տեսնողները կ'ըսէին թէ՛ Մեռաւ ողորմելին. բայց Յիսուս ձեռքէն բռնեց վերցուց, ու ողջ առողջ հօրը ձեռքը տուաւ, որ ամէնքը զարմացան մնացին աս մեծ հրաշքիս վրայ : Ետքը երբոր աշակերտները տուն դարձան, հոն առանձին Յիսուսի հարցուցին թէ՛ « Մենք ինչո՞ւ աս դիւահարը չկրցանք բռնել » : Յիսուս ալ ըսաւ. « Ձեր թերեհաւատութեանը համար եղաւ. և աս բանս ճշմարիտ ձեզի կ'ըսեմ. թէ որ մանանեխի (այսինքն հարտալի) հատի չափ պզտիկ կամ քիչ հաւատքով ալ ըսէք սա դիւացի լերանս՝ որ անդին երթայ, հաւատքով ըսածնիդ կը կատարուի, ու ձեր առջևը անկարելի բան չըլլար : Բայց աս ալ գիտնաք որ՝ այսպիսի սատանան միայն աղօթքով ու պաքով կ'ելլէ » :

Անկէ ետքը Յիսուս հեղ մը ճամբան երթալու ատեն աշակերտներուն մէջը մէկ հակաճառութիւն մը եղաւ, թէ Յիսուս՝ որ (ինչպէս իրենց մէջ ո՞վ առաջ պիտոր ելլէ՞ մեծնայ : Այս պէս խօսելով երբոր տուն հասան, Յիսուս իրենց հարցուց թէ՛ « Ճամբան ի՞նչ կը զրուցէիք » . աշակերտներն ալ ամբշնալնուն ան ատենը պատասխան չկրցան տալ. ու ետքը նորէն Յիսուսի հարցուցին թէ « Երկնից արքայութիւնը՝ մեր մէջէն մեծը ո՞վ պիտոր ըլլայ » : Յիսուս ալ ասանկ պատասխան տուաւ. « Ձեզմէ ո՞վ որ կ'ուզէ առջին ու մեծ ըլլալ, ամենէն ետքինը՝ ու ամենուն ծառան ըլլայ » : Եւ աս բանս Յի-

սուս օրինակով ալ ուզեց ցուցնել: Ուստի քովը մէկ պզտի տղայ մը կանչեց, գիրկը առաւ ու ըսաւ. « Ձեզի ճշմարիտ կ'ըսեմ. թէ որ ատկարծիքէն չդառնաք, և աս պզտի տղիս պէս անմեղ ու խոնարհ չըլլաք նէ՝ երկնից արքայութիւնը չէք մտներ »:

Ուրիշ հեղ մըն ալ Յիսուսի առջևը մանր տղաք բերին՝ որ օրհնէ զիրենք, ու աղօթք ընէ վրանին: Աս բանիս երբոր աշակերտները դէմ կեցան ու վաճառեցին՝ կարծելով որ Յիսուսի նեղութիւն ըլլայ, Յիսուս իրենց ըսաւ. « Թող տուէք որ քովս գան. ինչ կը կարծէք, արքայութիւնն Աստուծոյ այգալիսներուն է » . և անանկ գիրկը առաւ օրհնեց զան տղաքը:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԷ.

Պարտըկանին ու տամարացիին ստակները, և տասը յորտակներուն բժշկութիւնը:

(Մատ. ԺԷ: — Դուհ. Ժ. ԺԷ:)

Յիսուս մէկ հեղ մը եղբայրական յանդիմանութեան վրայ քարոզ տալով ըսաւ թէ՝ « Եղբայրդ եօթը անգամ ալ քեզի դէմ մեղանչէ, ու եօթն անգամն ալ դառնայ քեզի մեղայ ըսէ նէ, իրեն թողութիւն տուր »: Աս բանիս վրայ Պետրոս տարակուսելով, և ուզելով իմանալ թէ աս եօթը համբանքին վրայ մի կապուած է թողութիւն տալը՝ երբոր հարցուց Յիսուսի, Յիսուս ալ պատասխան տուաւ թէ՝ չէ թէ միայն եօթը անգամ, հապա եօթը անգամ եօթանասուն ալ ըլլայ նէ, այսինքն առանց համբանքի՝ քանի հեղ որ հանդըպի նէ. և աս բանս՝

աս առաւելովը հաստատեց. « Թագաւոր մը, ըսաւ, ուզեց հաշիւ ընել (այսինքն հիսապ տեսնել) իրմէ ծառաներուն վրայ անցածներուն. ու եղաւ որ ասոնցմէ մէկը Թագաւորին պարտական ելաւ տասը հազար քանքար (կամ քէսէ ստակ). ասիկայ երբոր կարողութիւն չունեցաւ այսչափ ստակը վճարելու, Թագաւորը հրամայեց որ առնեն զինքը իր կնիկանը ու որդիքներուն հետ ծախեն՝ և իր բոլոր ունեցածը, որ անանկ պարտքը վճարուի: Ան ատենը աս պարտքի ան ծառան Թագաւորին ոտքը ինկաւ աղաչեց որ իրեն քիչ մը ատեն տայ՝ որ կարող ըլլայ պարտքը վճարել. Թագաւորն ալ վրան գութը շարժեցաւ՝ ան պարտքը իրեն Թողուց, ու ազատեց որ երթայ: Ասիկայ խալըսելուն պէս՝ ելաւ իրեն ընկերներէն մէկուն հանդըպեցաւ, որ հարիւր դահեկան (կամ զուռուշ) իրեն պարտքի ան էր. գնաց բռնեց ան իր պարտքի անը՝ ու կը խղճէր զինքը թէ « Առնելիքս տուի »: Ան ողորմելին ալ ասոր ոտքը ինկած կ'աղաչէր կ'ըսէր թէ « Քիչ մը համբերէ՛՛ կու տամ ». աս մտիկ չէր ընէր. այնչափ որ՝ տարաւ զինքը բանտը դնել տուաւ, ինչուան որ պարտքը վճարէ: Աս անողորմութիւնս որ տեսան Թագաւորին մէկալ ծառաները, շատ ցաւեցան ան ողորմելի մարդուն վրայ, ու եկան Թագաւորին պատմեցին անոր ըրածը. Թագաւորն ալ զինքը նորէն առջևը բերել տուաւ, ու վրան սաստիկ սրդողելով իրեն ըսաւ. « Ո՛վ չար ծառայ. ես քու աղաչանքիդ նայելով քեզի ողորմեցայ՝ քու բոլոր պարտքդ Թողուցի. քեզի ալ պէտքը չէր որ ինծմէ օրինակ առնէիր՝ քու ընկերոջդ ողորմէիր »: Անանկ նորէն բռնեց՝ զինքը դահիճներուն ձեռքը տուաւ,

որ չթողուն ինչուան որ բոլոր պարտքը չլճարէ նէ » : Ետքը աս առականն Յիսուս աս պտուղը հանեց . « Այսպէս ալ , ըսաւ , իմ երկնաւոր Հայրս ձեզի կ'ընէ՝ թէ որ դուք ալ ձեր եղբօրը մեղացը սրտանց թողու թիւն չտաք » :

Ուրիշ անգամ մըն ալ մէկ օրինագէտ վարդապետ մը փորձելով Յիսուսը՝ հարցուց թէ « Ի՞նչ ընեմ որ արքայութիւն երթամ » : Յիսուս ալ իրեն ըսաւ . « Օրինաց մէջը ի՞նչպէս գրուած է » : Ան ալ պատասխան տուաւ . Սէրէսցես զԿէր Ասորոսած քո յամենայն սրբէ քոմէ , և այլն . և զընէր քո ի բերն զանձն քո : Յիսուս ալ ըսաւ . « Աղէկ պատասխան տուիր . ատ ըսածդ կատարես նէ՝ կը փրկուիս » : Ան ալ հպարտութեամբ՝ ու պարծենալով ցուցնելով թէ այնպէս ըրեր է , ըսաւ . « Ուրիշ ինծի ընկեր ո՞վ կը գտնուի » : Ան ատենը Յիսուս զինքը յանդիմանելով՝ աս առական պատմեց . « Մէկ հրէայ մը , ըսաւ , Երուսաղէմէ երիքով քաղաքը երթալու ատեն՝ աւազակները ասոր վրայ եկան , և բոլոր ունեցածը թալլելէն ետեւ՝ զինքն ալ վիրաւորեցին , ու հոն ճամբուն վրայ մեռելի պէս թողուցին ձգեցին՝ ելան գացին : Աս ճամբէս՝ հանդըպեցաւ որ մէկ քահանայ մը անցաւ , և աս ողորմելին հոն տեղը տեսնելով՝ անհոգ եղաւ անոր ճար մը չըրաւ , անանկ ելաւ գործին գնաց : Ետեւէն մէկ ղևտացի մըն ալ անցաւ անկէց , և ասոր ալ հոգը չեղաւ՝ ելաւ գնաց : Անկէ ետքը մէկ սամարացի մարդ մըն ալ անկէց անցաւ . երբոր աս խեղճ մարդս տեսաւ , վրան գութը շարժեցաւ , առաւ անոր խոցերուն վրայ ձէթ ու գինի քսեց փաթթեց որ բժշկուի . և անանկ զինքը իր ձիուն վրայ դրած , մէկ պանդոկ (այսինքն լոսդէրիա

մը) տարաւ՝ որ երթայ հանգչի. և անոր մէկալ
օրը երբոր ինքն ալ ճամբայ ելլալու եղաւ, հա-
նեց երկու դահեկան ալ տուաւ պանդոկապե-
տին՝ որ անոր պէտ ընէ, և «Ալ ի՞նչ որ աւելի
ստակ երթայ նէ, ըսաւ, նորէն ասկէ դառնա-
լուս ատենը՝ բոլորը քեզի կը վճարեմ»: Աս ա-
ռակս պատմելէն ետքը՝ Յիսուս դարձաւ ան
վարդապետին հարցուց. «Հիմա, ըսաւ, աս
իրեքէս ո՞րը քեզի աւելի բարեկամ կ'երևնայ ան
խեղճ մարդուն»: Ան ալ պատասխան տուաւ
թէ «Անիկայ, որ այսպիսի ողորմութեան գործ-
քեր ըրաւ»: Յիսուս ալ ըսաւ. «Գնա՛մ դուն
ալ անանկ ըրէ»:

Մէկ անգամ մը Յիսուս Գալիլիայի ու Սա-
մարիայի մէջ տեղէն անցնիլ երթալնինի՝ ճամ-
բան տասը բորոտ իրեն հանդրպեցան, ու հե-
ռուանց կեցած դէպ'ի ինքը կը կանչէին. «Յի-
սուս վարդապետ, մեզի ողորմէ՛»: Յիսուս ալ
իրենց ըսաւ. «Գնացէ՛ք ձեզ քահանաներուն
ցուցուցէ՛ք». երբոր ասոնք ելան որ երթան՝
շուտ մը ամէնքը բժշկուեցան: Ասոնցմէ մէկը
որ հրէայ չէր՝ հապա սամարացի էր, երբոր
բժշկուեցաւ, փառք տալով Աստուծոյ՝ շուտ մը
դարձաւ եկաւ Յիսուսի ոտքը ինկաւ, ու իրեն
շնորհակալ կ'ըլլար: Ան որ տեսաւ Յիսուս՝ ը-
սաւ. «Տասը հոգի չէի՞ն մի բժշկուողները. հա-
պա մէկալ ինը ո՞ւր են, ինչո՞ւ չդարձան որ փառք
տան Աստուծոյ, ու միայն աս այլազգի մարդս
ըրաւ». ետքը իրեն ըսաւ. «Ելի՛ գնա՛, քու
հաւատքդ քեզ ազատեց»:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Եօրանաստեղծերկոչ աշակերտները , Մարքոս ոչ Մարիամ , 'ի ծնե կոչրին բժշկոչրիւնը , Յիսուսի իր սատուածոչրիւնը յայտնի քարոզելը :

(Ղուկ . Ժ : — Յովհ . Թ . Ժ :)

Տասուերկու առաքեալներէն 'ի զատ՝ եօթանասունուերկու աշակերտ ալ ընտրեց Յիսուս , և ասոնց խրատ տալով՝ Թէ ինչպէս պիտի վարուին ժողովրդոց հետ , երկու երկու կը խրկէր ասդին անդին Հրէաստանի քաղաքները , որ իրմէ առաջ երթան քարոզէն : Աս աշակերտները երբոր Յիսուսի հրամանը կատարեցին , ու քովը դարձան՝ և սկսան ուրախութեամբ պատմել ու ըսել Յիսուսի Թէ « Տէր , սատանաներն ալ մեզի կը հնազանդին՝ երբոր քու անունդ կու տանք » , Յիսուս իրենց ըսաւ . « Ատոր վրայ պիտի չգարմանաք . որովհետեւ ձեզի իշխանութիւն տուեր եմ՝ որ զանոնք ոտքի տակ առնէք . հապա աւելի անոր վրայ ուրախացէք , որ ձեր անունները երկինքը գրուած են » : Ան ատենը Յիսուսի սիրտն ալ մասնաւոր ուրախութեամբ լեցուեցաւ , ու երկինքը նայելով ըսաւ . « Գոհութիւն կը մատուցանեմ քեզի , ո՛վ Հայր , տէր երկնի և երկրի , որ աս խորհուրդս իմաստուններէն ու գիտուններէն ծածկեցիր , ու միամիտ տղաքներուն յայտնեցիր » :

Անգամ մը Բեթանիա ըսուած գեղը գնաց Յիսուս , ու հոն Մարթա ու Մարիամ՝ Ղազարի քոյրերը Յիսուսը իրենց տունը ձայնեցին . Մարթան շուտ մը վազեց գնաց կերակուրներ

պատրաստելու, ու Մարիամ Յիսուսի առջևը նստած՝ խօսածներուն մտիկ կը դնէր։ Ան որ տեսաւ Մարթա, եկաւ Յիսուսի գանգըտելով ըսաւ թէ «Նայէ՛ք, յիս մինակ թողեր է՝ որ կ'աշխատիմ, իրեն ըսէ որ ելլէ ինծի օգնէ»։ Յիսուս ալ պատասխան տուաւ. «Մարթա, Մարթա, դուն, ըսաւ, շատ բաներու ետքէն ինկած՝ պարապ տեղը կը չարչրկիս, որ հոս քիչ մը բանն ալ հերիք է. Մարիամին ընտրած բաժինը աւելի լաւ է, որ միշտ իր հետը կը մընայ»։

Ասկէ ետեւ Յիսուս մէկ հեղ մը շաբաթ օրը Երուսաղէմ ճամբւան երթալու ատեն մէկ մոռրացկանի մը հանդըպեցաւ, որուն երկու աչքը կոյր էր։ Աշակերտները երբոր աս տեսան, Յիսուսի հարցուցին թէ «Ասոր կուրութեան յանցանքը որո՞նն է. իր հօրը մօրը՝ թէ իրենը, որ ասանկ կոյր ծնաւ»։ Յիսուս ալ ըսաւ թէ «Մարդու մը չէ, հապա Աստուած այնպէս թոյլ տուեր է, որ ետքը բժշկուելով՝ ինքը աւելի փառաւորուի»։ Ետքը Յիսուս անոր քովը գնաց՝ դետինը թքաւ, անով կաւ (այսինքն չամուռ) շինեց, առաւ կուրին աչուրներուն վրայ ծեփեց, ու հրամայեց որ Սելովամ ըսուած աղբիւրը երթայ լուացուի։ Կոյրն ալ անանկ ընելուն պէս՝ աչուրները բացուեցան։ Աս կուրին դրացիները ու ճանչուորները երբոր զինքը տեսան, զարմացան, վրան տարակուսի կ'երթալին թէ՛ աս ան մարդն է մի. ետեւ իրեն հարցնելով իմացան որ Յիսուս բժշկեր է զինքը։ Բայց Փարիսեցիները աս բանս լսելով՝ սկսան Յիսուսի վրայ մոմուալ թէ շաբաթ օր ըրեր է. և աս բժշկութիւնս նորէն ստուգելէն ետեւ՝

ան մարդն ալ առջնին կանչեցին ու իրեն ըսին. « Աստուծոյ փառք տուր որ քեզ բժշկեց. Յիսուս մեղաւոր մարդ մըն է, ան ի՞նչ կրնայ քեզի ընել »: Ան ալ ըսաւ. « Ես անոր մեղաւոր ըլլալը չեմ գիտեր. աս միայն գիտեմ որ կոյր էի՝ ու ան զիս բժշկեց, որ հիմա կը տեսնեմ. բայց աս ալ գիտե՞ք որ Աստուած մեղաւորներուն աղօթքը մտիկ չընէր, հապա սուրբ ու արդար մարդիկներունը. և աս բանս ալ ինչուան հիմա լուած չէ՝ թէ մէկը՝ ի ծնէ կուրի աչք բացած ըլլայ. ուստի ան մարդը թէ որ Աստուծոյմէ կած չըլլար նէ՝ զաս չէր կրնար ընել », Փարիսեցւոց խիստ դժուարնին եկաւ աս խօսքս, ու չեխելով զինքը՝ ըսին. « Դուն բոլորովին մեղաց մէջ ծնէր ես, ու հիմա կեցեր մեզի վարդապետութիւն կ'ընես ». անանկ քամահրելով քովերնէն վազնտեցին: Ետքը ան մարդուն հանդըպեցաւ Յիսուս, ու իրեն յայտնեց թէ ինքը Որդի Աստուծոյ է. ան ալ սիրով երկրպագութիւն ըրաւ Յիսուսի, ու դարձաւ հաւատացեալ եղաւ:

Մէկ անգամ մը Յիսուս ձմեռ ատեն տաճարին նաւակատիքի տօնախմբութեան օրը՝ հոն սրահինմէջ քալելու ատեն, Հրէաները վրան թափեցան, սկսան իրեն ըսել թէ՝ « Ինչուան երբ մեզ տարակուսանքի մէջ ձգելով հոգինիս կը հանես. թէ որ դուն Քրիստոսը կամ Մեսիան ես նէ, մեզի բաց ըսէ որ գիտնանք »: Յիսուս ալ պատասխան տուաւ թէ՝ « Ձեզի ըսեր եմ, ու դուք ինծի չէք հաւատար. այնչափ դործքերը որ ես իմ Հօրս անունովը կ'ընեմ՝ անոնք ինծի վկայ կ'ըլլան, ու դուք չէք ուզեր հաւատալ. պատճառն որ՝ դուք իմ ոչխարներէս չէք: Իմ

ոչխարներու իմ ձայնս կը լսեն, ու ես զիրենք կը ճանչնամ: իմ ետեւէս կու գան, ես ալ իրենց յաւիտենական կեանք կու տամ, որ յաւիտեանս յաւիտենից չեն կորսուիր. և մարդ մը զանոնք իմ ձեռքէս պիտի չյափշտակէ. որովհետեւ իմ Հայրս որ զասոնք ինծի տուեր է՝ ամէն բանէ մեծ է, ու ամենեւին մէկը իմ Հօրս ձեռքէն ալ չկրնար յափշտակել. և աս ալ գիտնաք որ՝ ես ու իմ Հայրս մէկ ենք »: Աս որ լսեցին Հրէաները, շուտ մը ձեռուրնին քար առին որ զինքը քարկոծեն: Յիսուս ալ իրենց հարցուց թէ՝ « իմ որ ըրած բարի գործքերուս համար զիս քարկոծել կ'ուզէք »: Անոնք ալ ըսին թէ՝ « Բարի գործքերու համար քեզ չենք քարկոծեր, հապա հայհոյութիւն ընելուդ համար, որ դուն մարդ ես, ու քեզ Աստուծոյ տեղ կը դնես »: Յիսուս ալ աստուածաշունչի խօսքերովը անանկ պապանձեցուց զիրենք, ու ցուցուց թէ՝ ինքը Հօր Աստուծոյ ճշմարիտ Որդին Աստուած է, որ ալ Հրէայքը կ'ուզէին զինքը բռնել, թէ որ Յիսուս քո վերնէն չհեռանար երեսը ծածկէր:

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԹ.

Անտառի որդւոյն առակը:

(Ղուկ. ԺԵ:)

Հրէից Փարիսեցիները և ռաբբիները տեսնելով որ Յիսուս մաքսաւորները ու մեղաւոր մարդիկը վրան ժողված իրենց քարոզութիւն կ'ընէր, կը մռմռային թէ Յիսուս ինչու ասանկ մարդոց հետ կը վարուի: Յիսուս ալ անոնց աս

առաւելովս պատասխան տուաւ. « Ձեզմէ մէկը որ, ըսաւ, հարիւր ոչխար ունենայ, և ասոնցմէ թէ որ միայն մէկ հատ մը կորսնցընէ նէ, ան իննսունութնը ոչխարը լեռը մէկդի կը թողու, ու կ'երթայ ան մէկալ կորսուածին ետեւէն այնչափ կը պտըտի որ՝ ինչուան գտնէ. ու գտածին պէս ուրախութեամբ կ'առնէ, տուն կ'երթայ՝ կը տանի, իր բարեկամները դրացիները կը կանչէ, որ իր հետը խնտան ուրախութիւն ընեն՝ ան մէկ կորսուած ոչխարը գտնելուն համար: Ասանկ ալ, ըսաւ, երկինքը ուրախութիւն կ'ըլլայ մէկ մեղաւորի մը համար, երբոր դառնայ ասպաշխարելու որ ըլլայ»:

Ետքը աս ըսածիս վրայ աս առաւել ալ պատմեց. «Մէկ մարդ մը երկու որդի ունէր. ասոնցմէ պզտիկը՝ հօրմէն ուղեց առաւ իրեն ինկած ժառանգութիւնը, թողուց ելաւ մէկ հեռու երկիր մը գնաց. ու հոն տեղը շուայլութեամբ (այսինքն սէֆիհութեամբ) ապրելով՝ բոլոր ունեցածը հատցուց: Ետքը ան երկիրը մէկ սաստիկ սով մըն ալ որ ինկաւ, ան ատենը սկսաւ աս անառակ որդիս բոլորովին աղքատնալ, անանկ որ՝ ալ ճարը հատաւ գնաց մէկու մը քով ծառայութեան մտաւ. ան ալ դրաւ որ երթայ իր խողերը արծէ. և ան ժամանակը անառակն ալ անօթութեանէն՝ ան խողերուն կերածէն կ'ուզէր որ փորը լեցընէ, բայց ան ալ իրեն տուող չկար: Այսպէս որ եղաւ, յանկարծակի ասոր միտքը եկաւ թէ՝ անդին իր հօրը տունը քանի ծառաներ կան կերած կշտացած, ու ինքը հոս անօթութեանէն կը մեռնի. ուստի «Ասանկ չըլլար, ըսաւ, կ'ելլեմ հօրս կ'երթամ, ու իրեն կ'ըսեմ. Հայր, մեղայ յերկինս և առաջի քո. այսուհետեւ ես

արժանի չեմ որ քու որդիդ ըսուիմ, հապա զիս քու ծառաներէդ մէկը ըրէ»։ Երբոր անանկ ելաւ իր հօրը քով եկաւ, հայրն ալ հեռուանց որ զինքը տեսաւ՝ շուտ մը տղին դէմը ելաւ, ու վազեց գնաց զինքը գրկեց պազաւ։ Տղան դեռ խօսքը չլմընցած՝ թէ « Հայր մեղայ յերկինս », հայրը շուտ մը հրամայեց ծառաներուն, որ անոր առջիփառաւոր լաթերը բերեն հագցնեն, մատնին ձեռքը դնեն, ու կօշիկները օտքը. և պահած գիրցուցած եղն ալ բերեն մորթեն՝ « Որ ուտենք, ըսաւ, ու ուրախանանք աս իմ տղին համար, որ մեռած էր՝ ու հիմա ողջընցաւ, կորսուած էր՝ ու գտնուեցաւ »։ Աս ուրախութիւնս որ կ'ընէին՝ ան ատենը մեծ որդին դրսէն տուն կը դառնար. երբոր հեռուէն խաղերուն ու պարերուն ձայնը լսեց, բանը չգիտնալով՝ ինքիւրեն կը զարմանար. ետքը իմանալով որ իր անառակ եղբօրը դառնալուն համար է եղեր ան ուրախութիւնը՝ սաստիկ սրդողելէն տուն չէր ուզեր մտնել։ Հայրը գնաց աղաչելու որ գայ. ինքն ալ հօրը պատասխան տուաւ թէ « Այսչափ տարի է որ ես քեզի կը ծառայեմ, և ամենեւին խօսքէդ դուրս չեմ ելած, ու ինչուան հիմա դուն ինծի մէկ ուլ մը չես տուեր, որ երթայի իմ բարեկամներուս հետ ուրախանայի. և երբոր ան քու որդիդ եկաւ, որ գացեր պոռնիկներուն հետ նստեր իր բոլոր ունեցածը կերեր է՝ դուն գիրցուցած եղը անոր համար մորթեցիր »։ Հայրն ալ ըսաւ թէ « Որդի, դուն միշտ իմ հետս ես, և իմ բոլոր ունեցածս քուկդ է. բայց աս ուրախութիւնս ալ քու եղբօրդ համար պէտք է ընել, որ մեռած էր՝ ու ողջընցաւ, կորսուած էր՝ ու գտնուեցաւ »։

Գ Լ Ո Ի Խ Ի .

Տնտեսիկն , ոչ անողորմ մեծատան առակները :

(Ղուկ . ԺԶ :

Ասկէ ետքը Յիսուս աս առակս պատմեց իր աշակերտներուն . « Մէկ հարուստ մարդ մը տընտես մը (այսինքն վէբիլիարձ մը) ունէր . ասոր վրայ լսեց թէ՛ իր բաները վառնելով (այսինքն իսրաֆ ընելով) կը փճացընէ : Ան ալ աս տնտեսս առջևը կանչեց ու ըսաւ . « Աս ի՞նչ է որ քու վրադ կը լսեմ : Նայէ՛ որ տնտեսու թեանդ համարը (այսինքն հիսապը) տաս , և գիտնաս որ ալ ինծի տնտես չեմ կրնար ըլլալ » : Տնտեսն ալ ան ատենը ինքիւրեն մտմտաց թէ ի՞նչ ընէ՛ որ անկէ ետքը կարող ըլլայ ապրիլ . « Որովհետեւ , ըսաւ , ես չեմ կրնար բանիլ որ վաստըկիմ , ու կ'ամբշնամ որ երթամ մուրամ » . ուստի ասանկ ըրաւ որ երբոր տնտեսու թենէն ելլէ նէ , մարդիկ հետը բարեկամանալով՝ զինքը իրենց տունը առնեն : Շուտ մը գնաց մէկիկ մէկիկ իր տիրոջը պարտըկանները առջև կանչեց . մէկուն հարցուց . « Դուն իմ տիրոջս ո՞րչափ պարտք ունիս » . ան ալ ըսաւ թէ « Հարիւր աման ձէթ » (այսինքն զէյթին եղ) . տնտեսն ալ ըսաւ . « Ե՛տ առ քու գիրդ (այսինքն թէ մէսիկդ) ու շուտ մը նստէ նորէն յիսուն աման գրէ » : Ասանկ մէկալին ալ հարցուց . « Դու ի՞նչ պարտք ունիս » . ան ալ « Հարիւր քող (այսինքն քիլէ) ցորեն » ըսաւ . անոր ալ քսան վար ինջաւ՝ ու թսուն գրել տուաւ : Աս ըրած բանը որ իմացաւ

տէրը, գովեց ան անիրաւ տնտեսը՝ որ խելքով իր բանը հողաց»։ Ետքը Յիսուս աս առակէս այսպիսի պտուղ հանեց. «Աս երկրաւոր բարիքներովս, ըսաւ, որ անիրաւ (այսինքն լայրքսրզ) մամոնայ կ'ըսուին, որչափ ձեր ձեռքն է նէ, ձեզի բարեկամ շինեցէք, որ ձեռուընէդ ելլելէն ետքը՝ անոնք ձեզի օգնեն որ արքայութիւն երթաք»։

Ասոր ետեւէն մէկ ուրիշ առակ մըն ալ պատմեց Յիսուս, ըսաւ. «Մէկ հարուստ մարդ մը կար, որ բեհեզ ու ծիրանի (այսինքն բարակ թիւլակնտներ ու զերպսպներ) կը հագնէր, և ամէն օր սեղանը առատ ուրախութիւն կ'ընէր։ Աս մարդուս դրանը քով ինկած կը կենար մէկ Ղազարոս անունով աղքատ մը՝ բոլոր մարմինը վիրաւորուած, ու ան հարուստին սեղանէն ինկած փշրանքներուն կարօտ էր, տուող չկար. ու շներն ալ կու գային աս ողորմելիիս խոցերը կը լղէին։ Երբոր մեռաւ աս աղքատը, հրեշտակները առին զինքը գոգն Աբրահամու տարին. վրան շատ ջանցաւ որ ան հարուստ մեծատունն ալ մեռաւ (թաղուեցաւ, ու գժոխքը գնաց տան. ջանաց մէջը՝ աչքը բացաւ հեռուանց տեսաւ որ Աբրահամ նահապետը Ղազարոսը գիրկը առած հանգիստ նստեր էր. ուստի կանչեց ըսաւ. «Հայր Աբրահամ, ողորմէ՛ ինծի. Ղազարոսը խրկէ, որ գոնէ մատին ծայրը ջրով թրջէ՝ գայ իմ լեզուս պաղըշտը կցընէ, որ աս տաքէս փրփրած սաստիկ կը տանջուիմ»։ Աբրահամ ալ իրեն պատասխան տուաւ. «Որդի, միտքդ բեր քու աշխարհքի վրայ ապրած ատենիդ ունեցած բարեկներդ, ու Ղազարոսի ալ իր չարչարանքները. անոր համար հիմա Ղազարոսը հոստեղը

Հանգիստ կ'ուրախանայ, ու դուն ատ տեղը կը տանջուիս. ասկէ 'ի զատ, ըսաւ, մեր մէջը ու ձեր մէջը մեծ վիհ (այսինքն հէնտէկ) կայ, որ մէկմէկու չենք կրնար անցնիլ» : Ան ալ ըսաւ . « Անանկ է նէ, հայր, քեզի կ'աղաչեմ որ՝ Ղազարոսը իմ հօրս տունը խրկես . հոն ուրիշ հինգ եղբայր ալ ունիմ, որ երթայ անոնց աս բաներս պատմէ քարոզէ, որ չըլլայ թէ անոնք ալ աս տանջանքս գան» : Աբրահամ ալ ըսաւ . « Անոնք Մովսէսի ու մէկալ մարգարէից գրքերը ունին քովերնին, թող անոնց մօտիկ դնեն » : Ան ալ նորէն պատասխան տուաւ . « Անանկ չէ, ըսաւ, հայր Աբրահամ . հապա թէ մեռելներէն մէկը դառնայ քովերնին երթայ նէ, ան ասեներ կ'ապաշխարեն » : Աբրահամ ալ ըսաւ . « Թէ որ Մովսէսի ու ուրիշ մարգարէից մօտիկ չեն ըներ նէ, մեռելներէն ալ որ մէկը յարութիւն առնէ՝ անոր ալ չեն մռեր » :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ա.

Գատաւորին, ոչ փարիսեցիին և մարսաւորին
առականքու

(Ղուկ. ԺԷ :

Ուրիշ հեղ մըն ալ Յիսուս մէկ տուակ մը պատմեց ան բանին վրայ թէ՝ աղօթքէն պէտք չէ ձանձրանալ (այսինքն պէզար ըլլալ) հապա միշտ պէտք է աղօթք ընել . Խնչպէս, ըսաւ, դատաւոր մը կար մէկ քաղաք մը, որ Աստուծոմէ վախ չունէր ու մարդիկներէն ալ չէր ամըշնար : Աս քաղքին մէջը մէկ որբւարի մըն ալ կար, որ

անդադար կու գար աս դատաւորիս կ'աղաչէր՝ որ իրեն դատաստանը տեսնէ, և իր ոսոխին (այս ինքն տաւաճիին) ձեռքէն զինքը խալըսէ: Դատաւորն ալ ասոր դատաստանը խել մը ատեն երկընցընելէն ետքը՝ ալ ձեռքէն ձանձրացած ինք իրեն մտմտաց ըսաւ թէ « Իրաւ ես մէկ մարդ մըն եմ որ Աստուծոյ վախ չունիմ ու մարդիկ ներէն ալ չեմ ամբնար, բայց աս որբեւորիս ձեռքէն խալըսելու համար, որ միշտ կու գայ գլուխս կ'ուտէ, իրեն դատաստանը տեսնեմ »: Ետքը աս առակէս Յիսուս աս պտուղը հանեց. « Թէ որ, ըսաւ, մէկ անիրաւ դատաւոր մը ասանկ ըրաւ նէ, հապա Աստուած ինչպէս պիտոր չսէ տէր չկենայ՝ իրեն ծառաներուն, որ գիշեր ու ցորեկ իրեն կը դիմեն կ'աղաչեն »:

Ասոր ետեւէն մէկ ուրիշ առակ մ'ալ Յիսուս պատմեց անոնց վրայ, որ հպարտութեամբ կը պարծենան թէ իրենք արդար են, ուրիշները բանի տեղ չեն սեպեր. « Երկու հոգի, ըսաւ, տաճարը գացին որ աղօթք ընեն. ասոնց մէկը փարիսեցի մարդ էր, (որ բարեպաշտ կը համարուէր Հրէից մէջը), ու մէկալը՝ մաքսաւոր (այս ինքն կէօմրիւկձի, որ մեղաւոր կը սեպուէր ան ատենը): Փարիսեցին մէկ կողմը կայնած՝ ինքբիւրեն ասանկ սկսաւ աղօթք ընել. « Աստուծոյ իմ, քեզի գոհո՛ւ թիւն կը մատուցանեմ, որ ուրիշ մարդիկներու պէս յափշտակող, կամ անիրաւ, կամ շնացող չեմ, ինչպէս աս մաքսաւորն է. հապա շաբաթը երկու անգամ ուրբ կը պահեմ, և իմ բոլոր ունեցածներուս տասանորդը կու տամ Աստուծոյ »: Մաքսաւորն ալ մէկալ դին քաշուած՝ Աստուծոյ ահէն կը վախնար ան ունեւորը վեր վերցընել, հապա գետինը նայե-

լով կուրծքը կը զարնէր ու կ'ըսէր. « Սքտուած ,
 թողու թիւն տո՛ւր իմ մեղքերուս » : Սք առակը
 պատմեւէն ետքը ըսաւ Յիսուս . « Ճշմարիտ
 կ'ըսեմ որ՝ աս մաքսաւորս շատ արդար տաճարէն
 տուն դարձաւ , քան թէ ան փարիսեցին . ինչու
 որ՝ մի որ զինքը վեր կը վերցընէ նէ , վար կ'իյ-
 նայ կը խոնարհի , և մի որ կը խոնարհի նէ՝ վեր
 կ'ելլայ կը բարձրանայ » :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Բ .

Հարուստ մարդուն դժուար է արքայութիւն երթալը , և
 մշակներուն առակը :

(Մատթ . ԺԹ . Ի : Մարկ . Ժ :

Մէկ հեղ մը Յիսուս իր աշակերտներուն
 հետ ճամբան երթալու առեւորդ՝ մէկ հարուստ
 կտրիճ մարդ մը իրեն դէմը եկաւ առջևը չորե-
 ցաւ՝ ու հարցուց . « Վարդապետ բարի , ըսաւ ,
 ինչ բարի գործք ընեմ՝ որ արքայութիւն եր-
 թամ » : Յիսուս ալ պատասխան տուաւ թէ « Ինչո՞ւ
 ինծի բարիին համար կը հարցընես . չէ՞ս գիտեր
 որ բարին մէկ մըն է՝ որ է Սքտուած . ուստի թէ
 որ արքայութիւն կ'ուզես երթալնէ , անոր պա-
 տուիրանքները պահէ » : Ան ալ հարցուց թէ
 « Ո՞ր պատուիրանքները » : Յիսուս ալ ըսաւ .
 « Ահա ասոնք . Դ՛ սպանանէր , Դ՛ շնոր , Դ՛ գողանար » ,
 և այլն : Կտրիճն ալ ըսաւ . « Այո ամէնքը պըղ-
 տըկուց 'ի վեր պահէր եմ . ալ ի՞նչ ինծի կը
 պակսի » : Ան առեւորդ Յիսուս մարդուն վրայ սէր
 մը կապեց՝ ու ըսաւ իրեն . « Մէկ բան մըն ալ
 քեզի կը պակսի . թէ որ կ'ուզես կատարեալ ըլ-

լալ՝ դնա՛ ինչ որ ունիս նէ ծախէ, անոնց գինը աղքատներուն տուր, որ անանկ քու գանձդ երկինքը դնես, ու ելլիր իմ հետս եկուր»։ Աս բանս որ կտրիճը լսեց՝ տրտմած երեսը կախեց սկսաւ քովէն բաժնուիլ երթալ. պատճառն որ՝ ինքը շատ ունեւոր էր։ Յիսուս ալ ան ժամանակը դարձաւ աշակերտներուն ըսաւ. «Տեսէ՛ք, որդիք, թէ արչափ դժուար է՝ որ հարուստը, որ իր ունեցածներուն հետ սիրտը կապուած՝ վրան յոյսը դրեր է, արքայութիւն երթայ. աւելի հեշտ է որ մալուխը (կամ տէվէն) ասեղին բարակ ծակէն անցնի, քան թէ հարուստը Աստուծոյ արքայութիւնը մտնէ»։ Աշակերտներն ալ աս բանիս վրայ շատ զարմացան, ու մէկմէկու սկսան ըսել թէ «Անանկ է նէ՛ ո՞վ կրնայ փրկուիլ»։ Յիսուս ալ նայեցաւ իրենց՝ ու ըսաւ. «Մարդուն մնայ նէ՛ իրա՛ւ որ անկարելի բան է, բայց Աստուծոյ առջեւ ամէն բան կարելի է»։ Ան ատենը Պետրոս ալ դարձաւ Յիսուսի ըսաւ. «Հապա մեզի ի՛նչ պիտոր ըլլայ, որ ամէն բաներնիս թողուցինք՝ ու քու ետեւդ եկանք»։ Յիսուս ալ պատասխան տուաւ թէ «Ձեզի ճշմարիտ կ'ըսեմ որ՝ երբոր նորէն աշխարհքս դառնալու ըլլամ, որ փառաւորապէս աթոռ նստած դատաստան տեսնեմ, դուք ալ որ իմ ետեւս եկաք՝ պիտոր իմ հետս տասուերկու աթոռ նստիք՝ տասուերկու Խորայեւացւոց ազգին դատաստանը տեսնելու»։ Ետքը աս ալ ըսաւ թէ՛ ան վերջին դատաստանին օրը շատ մարդիկ որ հիմա մեծցեր առաջ ելեր են թէ որ բարի գործք չունենան նէ, ետ կը ձգուին, ու ետ ձգուածները՝ իրենց բարեգործութեամբը առաջ պիտի ելլեն։

Ետեւ աս բանիս վրայ մէկ առակ մըն ալ պատ-

մեց. « Արքայութիւնն Աստուծոյ, ըսաւ, մէկ տանուտէրի մը կը նմանի, որ առտուանց կանուխ կ'ելլէ իր այգիին մշակ (կամ պաղձի) բռնելու. ու հետերնին աւուրչէք՝ օրը դահեկան մը խօսք դնելով (կամ պաղար ընելով) իր այգին կը խըրկէ: Ետքը ժամը (այսինքն սահաթը) իրեքին նորէն կ'ելլէ ուրիշ պարապ մարդիկ կը գտնէ, անոնց ալ կ'ըսէ թէ « Դուք ալ այգիս դացէք բանեցէք. ետեւ ինչ որ պէտք է նէ՝ ձեզի կը վըճարեմ»: Ասանկ ժամը վեցին ալ, իննին ալ մարդ կը գտնէ՝ ու ետեւէ ետեւ այգին կը խրկէ: Անկէ ետեւ իրիկուն դէմ ժամը տասնըմէկին ալ ելած՝ պարապ մարդիկ կը տեսնէ, ասոնց կը հարցընէ թէ՝ « Ինչո՞ւ բոլոր օրը հոս պարապ կեցեր էք. » . անոնք ալ կ'ըսեն թէ՝ « Հապա մեզ մարդ չուեսց» . ան ալ զիրենք մէկալնոնց պէս այգին կը խրկէ, ու իրենց խօսք կու տայ թէ « Ինչ որ պէտք է նէ՝ դուք ալ կ'առնէք » : Երբոր ալ իրիկուն եղաւ, տանուտէրը իր գաւառապետին (այսինքն վէրիլխարձին) ըսաւ որ ան բանուորները առջևը կանչէ, ու ետքիններէն սկսի կարգով ինչուան առջինը աւուրչէքնին վըճարէ: Ուստի եկան տասնըմէկ ժամին բանուորները՝ ու մէյմէկ դահեկան առին. անոնցմէ ետեւ առջի բանուորները, որ իրենք մտուրնին գրեր էին թէ աւելի առնեն, ու երբոր տեսան թէ իրենց ալ ան մէկալներուն պէս մէկ մէկ դահեկան տուաւ, սկսան տանտիրոջը վրայ տուտալ թէ « Այ ինչ արդարութիւն է որ՝ անոնք միայն մէկ ժամ մը բանեցան, ու մեզի հետ հաւասար վարձք վճարեցիր անոնց, որ մենք բոլոր օրը ան տաքին դատեր ենք » : Տանուտէրն ալ ասանկ պատասխան տուաւ ասոնց մէկուն. « Եղ

բայր, ըսաւ, քեզի ի՞նչ զրկանք ըրի. հետո մէկ դահեկան մը խօսք չգրի՞ր մի, ան ահիկայ՝ ու բանդ գնաւ. ես իմ ստըկիս տէր չեմ մի՛ որ ինչպէս ու գեմնէ անանկ ընեմ. ի՞նչ կը նախանձիս իմ ան մէկալնոնցը ըրած բարերարութեանս վրայ» : Այսպէս ալ, ըսաւ Յիսուս, ետքինները առջին պիտի ըլլան, ու առջինները ետքին. պատճառն որ հոշուածները շատ են, բայց անոնցմէ ընտրուածները քիչ են» :

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Գ.

Ղազարոսի բարեկամին ֆրիստոսի յարոյթունը :

Ամֆրիստոսի 33 : (Յովհ. ԺԱ :)

Ղազարոս ըսուած մէկ մարդ մը կար Յիսուսի բարեկամ, որ երկու քոյր ունէր՝ Մարիամ ու Մարթա, որ մէյտեղ Բեթանիա ըսուած գեղը կը բնակէին : Աս Ղազարոսը երբոր ինկաւ հիւընդցաւ, իր քոյրերը Յիսուսի խրկեցին ըսելու թէ՛ « Բու սիրականդ հիւանդ է » : Յիսուս ան ատենը Հրէաստանէ դուրս հեռու տեղ մը քաշուեր էր՝ նախանձոտ Հրէաներուն ձեռքէն, որ զինքը քարկոծել մեռցընել կ'ուզէին : Երբոր աս լսեց Յիսուս, երկու օր ալ հոն տեղը կեցաւ, ու ետքը աշակերտներուն ըսաւ թէ « Ել լինք նորէն Հրէաստան դառնանք » : Աշակերտները դէմ կեցան կ'ըսէին. « Շատ չէ որ Հրէաները քեզ քարկոծել կ'ուզէին, ու հիմա ի՞նչ պէս հոն կ'երթաս » : Յիսուս ալ անոնց առակով ըսաւ թէ « Ղազարոս մեր բարեկամը քնացեր է, կ'երթամ որ զինքը արթնցընեմ » . ա-

նոնք ալ բանը չհասկընալով՝ կը զարմանային թէ
 ինչ կ'ըսէ։ Ետքը ալ բայց ըսաւ Յիսուս . « Դա-
 զարոսը մեռաւ . բայց ես ուրախ եմ որ ձեր հա-
 լատքը ասով աւելի պիտի հաստատուի իմ վը-
 րաս » : Անանկ երբոր եկաւ Բեթանիա հասաւ
 Յիսուս , Դազարոս չորս օրուան մեռած ու գե-
 րեզմանը դրուած էր . Մարթա որ իմացաւ թէ՝
 Յիսուս կու գայ կոր , ելաւ առջևը վազեց ու ը-
 սաւ . « Տէր , թէ որ հոս գտնուած ըլլայիր նէ՝
 եղբայրս չէր մեռներ . բայց այսու ամենայնիւ կը
 հաւատամ որ՝ ինչ որ Աստուծոյ խնդրես նէ ,
 Աստուծոյ քեզի կու տայ » : Յիսուս ալ ըսաւ .
 « Մի վախնար՝ եղբայրդ յարութիւն կ'առնէ » .
 ու անտեղը Յիսուս Մարթայի միտքը շինելով
 անոր աղէկ մը հաւտացուց թէ ինքը Քրիստոս
 Որդի Աստուծոյ է : Ետքը երբոր գնաց Մար-
 Թան՝ որ իր քոյրը Մարիամը Յիսուսի քովը
 կանչէ , ան ատենը բոլոր անոր քովը եղած սգաւոր
 բարեկամներն ալ հետ եկան՝ Յիսուսի վրայ թա-
 փեցան , ու ամէնքը մեռելին վրայ կու լային : Յի-
 սուսի ալ խիստ գուժը շարժեցաւ , հարցուց թէ՝
 ո՛ր է անոր գերեզմանը , ու գերեզմանին քովն որ
 գնաց՝ Յիսուսի ալ լացը եկաւ , ու հրամայեց որ
 վրայի դրած քարը վերցընեն : Մարթա ալ ըսաւ .
 « Տէր , ի՞նչպէս կ'ըլլայ , չորս օրուան է մեռելը ,
 ալ կը հոտի » : Յիսուս ալ ըսաւ . « Քեզի չըսի
 թէ Հաւատք որ ունենաս նէ՝ Աստուծոյ հրաշքը
 կը տեսնես » : Ետեւ վրայի քարը մէկդի առնել
 տուաւ , ու Հօր Աստուծոյ աղօթք ընելով եր-
 բոր ամուր ձայնով մը կանչեց . « Դազարոս , ե-
 լի՛ր դուրս եկո՛ւր » , ան ատենը շուտ մը մեռելը ,
 որ ոտուրները ու ձեռուրները պատանքով փաթ-
 թած կապուած էր , ողջնցաւ կայնեցաւ , ու

Յիսուս հրամայեց որ արձըկեն թողուն որ ելլէ քալէ :

Աս բանս տեսնողներէն շատը Յիսուսի հաւատացին, ու ոմանք ալ գնացին Փարիսեցիներուն պատմեցին, որ Յիսուսի սաստիկ թշնամի էին: Ուստի քահանայապետները և Փարիսեցիները մէկ տեղ եկան ժողովք ըրին, ու նախանձով կուրցած աս պատճառս բերին թէ « Յիսուսը ասանկ որ թողունք, իր հրաշքներովը բոլոր ժողովուրդը իրենկը դարձնէ հաւատացեալ կը շինէ. և ան ատենը Հռոմայեցիք կու գան մեզ հիմնադատակ կ'ընեն ». անոր համար կայ իսպա քահանայապետն ալ խորհուրդ տուաւ ըսաւ. « Աւելի լաւ է որ մէկ հոգի մը մեռնի՝ քան թէ բոլոր ազգերնիս կորսուի ». ու անանկ մէջերնին խօսքը հաստատեցին որ Յիսուսը բռնեն սպաննեն: Յիսուս ալ աս լսելով, նորէն երեսը ծածկեց՝ գնաց քիչ մը ատեն Նփրայիմ ըսուած մէկ գեղ մը կեցաւ:

Գ. ԼՈՒԽ ԻԴ.

Զաքեոսի դարձը, ազնուականին առակը, և
Մարիամոս Յիսուսը կողով օծելը:

(Մատթ. Ի. ԻԶ: — Ղուկ. ԺԹ: — Մարկ. ԺԴ:)

Զատկին տօնը երբոր մօտեցաւ, անկէց ելլաւ Յիսուս որ նորէն Նրուսաղէմ երթայ. ու ճամբան աշակերտաց յայտնեց թէ աս տօնախմբութեանս ատենը մարգարէից իր վրայ գըրածները պիտի Նրուսաղէմի մէջ կատարուի. որ պիտոր չարչարեն զինքը՝ ու խաչ հանելով սպան-

նեն, և ինքն ալ իրեք օրէն ետքը նորէն յարու-
թիւն պիտոր առնէ: Ան ատենը Յակոբոս ու
Յովհաննէս Զեբեդեայի որդիքը, իրենց մայ-
րը՝ (որ Յիսուսի ազգական էր) բերան ըրին, ու
Յիսուսէն խնդրեցին որ՝ (ինչպէս կարծիք ունէին)
ինքը թագաւոր նստի նէ, զիրենք առաջ քաշէ:
Յիսուս ալ խրատեց զանոնք ու ըսաւ թէ «Իմ
թագաւորութիւնս աշխարհքիս թագաւորաց
պէս չէ, որ հպարտութեամբ մեծութեան ե-
տեւէ իյնալով ըլլայ, հապա խոնարհութեամբ
ու համբերութեամբ»:

Ետքը երբոր Յիսուս Երիբով քաղաքը մօ-
տեցաւ, ճամբուն վրայ մէկ մուրացկան կոյր մը
բժշկեց: Աս քաղաքս մէկ գլխաւոր խիստ հա-
րուստ մաքսապետ մը (այսինքն կէօմբիւկձի պա-
շի մը) կար՝ Զաքէոս ըսուած, որ Յիսուսի անու-
նը լսէր էր, ու շատ կ'ուզէր որ զինքը տեսնէ. ա-
նոր համար երբոր Յիսուս Երիբով գնաց, ու
սկսաւ քալել՝ բազմութիւն վրան ժողոված որ հե-
տը կ'երթային, աս Զաքէոսը կարճ մարդ մը
ըլլալով՝ ժանտաթզենի ըսուած ծառը ելաւ, որ
բարձրէն աղէկ մը տեսնէ: Յիսուս ալ անոր
առջևէն անցնելու ատենը վեր նայեցաւ ու ը-
սաւ. «Զաքէոս, շուտ ըրէ վար ինջիր. այսօր
պէտք է որ ես քու տունդ գամ հանգչիմ»: Ան
ալ շուտ մը ինջաւ ուրախութեամբ առաւ Յի-
սուսը իր տունը տարաւ. ասոր վրայ ժողովուր-
դը սկսաւ մոմռալ թէ՛ ինչպէս մեղաւոր մարդու
քով գնաց Յիսուս: Բայց Զաքէոս Յիսուսի
առջևը ելաւ ու ըսաւ. «Տէր, ահա իմ բոլոր ու-
նեցածիս կէսը աղքատաց կու տամ, և որուն որ
զրկանք ըրեր եմ նէ՝ չորս անգամ աւելի հատու-
ցումն կ'ընեմ իրեն»: Ան ատենը Յիսուս ալ

ըսաւ. « Այսօր աս տունս փրկուեցաւ, որ ասիկայ ալ Աբրահամու զաւակ էր. և ես անոր համար եկայ որ կորսուածները փնտրուեմ, ու փրկեմ »: Ետքը Յիսուս մէկ առակ մը ըսաւ իր երուսաղէմ երթալուն վրայ, որ իր Թագաւորութիւնը յայտնէ. « Մէկ ազնուական (այսինքն պէյղատէ) մարդ մը մէկ հեռու երկիր մը երթալու եղաւ, որ ան տեղի մեծէն իր Թագաւորական իշխանութիւնը առնէ՝ ու դառնայ: Ասիկայ իր ծառաները կանչեց քովը, ու մարդ դըլուխ՝ տասը տասը մնաս (կամ քէսէ ստակ) տուաւ, ու ըսաւ որ՝ զասոնք բանեցընեն ինչուան ինքը դառնայ: Երբոր ելաւ գնաց, իր քաղքի մարդիկը որ զինքը չէին սիրեր՝ ետեւէն խրկեցին ան մեծին հասկըցընելու թէ « Ատիկայ մենք չենք ուզեր որ վրանիս Թագաւոր ըլլայ »: Բայց այսու ամենայնիւ երբոր ասիկայ Թագաւորութիւնը ձեռք առած դարձաւ, առջևը կանչեց ան ծառաները՝ որ նայի տեսնէ թէ ինչ վաստակ ըրին: Անոնցմէ առջինը եկաւ ըսաւ թէ « Տէր, քու տուած տասը մնասը՝ վրան տասը շահ տուաւ »: Ան ալ գովեց զինքը ու ըսաւ. « Բարի ծառայ, որովհետեւ աս քիչ բանիս վրայ հաւատարիմ եղար, քեզ տասը քաղաքներուն վրայ իշխան կ'ընեմ »: Մէկալն ալ եկաւ ըսաւ թէ « Տուածէդ հինգ մնաս շահ ելաւ »: ան ալ զինքը հինգ քաղաքներու վրայ իշխան դրաւ: Ետեւէն երրորդ ծառան եկաւ՝ ու գանգըտելով սկսաւ ըսել. « Տէր, ես վախնալով որ դուն մէկ անանկ ստամբակ (այսինքն եարամազ) մարդ մըն ես, որ ձեռքովդ տեղ մը չգրած բանը՝ կը վերցընես կ'առնես, ու չցանածդ կը հնձես (այսինքն պիւմիլ կ'ընես), անոր համար ահա ան քու մը-

նասներդ որ ծրարեր պահեր էի » : Ան ատենը տէրն ալ սրգողելով ըսաւ . « Քու խօսքովդ քեզ կը դատապարտեմ, ով անհաւատ ծառայ . թէ որ դուն գիտէիր որ ես ասանկ մարդ մըն եմ նէ, ինչո՞ւ իմ ստակս սեղանաւորի (այսինքն սառաֆի) չտուիր, որ ես հիմա գայի անկէց շահովը առնէի » : Ուստի հրամայեց որ շուտ մը ան ստակը առնեն, առջի տասը շահեցընողին տան . ու ըսաւ թէ « Ով որ ունի նէ՝ արժան է որ անոր եւեւովը տրուի, ու չունողին քովէն ան քիչ մը ունեցածն ալ ետ առնուի » : Անկէ ետեւ իրեն թշնամիները, որ իր թագաւոր ըլլալը չէին ուզեր, զանոնք ալ առջեւ կանչեց սպաննել տուաւ » :

Ասկէ ետքը Յիսուս երիքովէ ելած երուսաղէմ երթալինի ճամբան նորէն Բեթանիա որ հանդիպեցաւ, հոն Սիմոն Բորոտ ըսուած մէկ մը զինքը հացի կանչեց . ու աս սեղանիս ինչպէս կ'ըսեն՝ կը ծառայէր Մարթան, և իր Ղազար եղբայրն ալ, որ քիչ մը առաջ Յիսուս յարուցեր էր, ան ալ սեղանը նստողներէն մէկն էր : Ասոնց Մարիամ ըսուած քոյրերնին ան ատենը ձեռքը ամանով լիտր մի (կամ հոխա մը ըսենք) ագնիւ անուշահոտ եղ առած, եկաւ Յիսուսի ոտուրները լուաց՝ ու իր գլխուն մազերովը բռնեց սրբ բեց . ետքը ան ամանն ալ կոտրեց բացաւ՝ Յիսուսի գլուխը ու ոտուրները օծեց ան պատուական եղովը, որ բոլոր տունը անոր անուշ հոտը բռնեց : Հոն նստողները՝ ասոր վրայ մռմռացին . « Ափսոս, ըսին, ատ եղիդ, որ իրեք հարիւր դէնարէն (կամ դուռուշէն) աւելի կրնար ծախուիլ, ու աղքատներուն ողորմութիւն տրուիլ » : Յիսուսի աշակերտաց մէջէն Յուդան ամենէն աւելի ցաւ ցուցուց աս բանիս վրայ . պատճառն որ՝

Յիսուսի գանձանակը (որ աղքատաց համար ստակ
կը ժողովէին) ինքը կը պահէր, ու անկէց ալ ին-
քը ուզած ատենը կը գողնար: Բայց Յիսուս
կնկանը տէր կենալով ըրածը գովեց, «Խորհրդ-
դաւոր բան է, ըսաւ. նաեւ աղքատները ամէն
իժիը ձեր հետ են, ըսաւ. երբոր ուղէք նէ՛ ա-
նոնց ողորմութիւն կրնաք ընել. բայց ես միշտ
ձեր հետը չեմ»:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ե.

Յիսուս փառաշորայեւ Երուսաղէմ կ'երթայ, ու հոն
նորէն հրաշքներ կ'ընէ:

(Մատթ. ԻԱ: — Մարկ. ԺԱ: — Ղուկ. ԺԹ:)

Անոր մէկալ օրը՝ որ ինչպէս կ'ըսեն կիրակի
օր կ'իյնայ, Յիսուս Բեթանիայէ ելաւ որ Ե-
րուսաղէմ երթայ. ու Զիթենեաց լերան տակը
որ հասաւ նէ՛ աշակերտներէն երկու հոգի խոր-
կեց, որ իրենց դիմացի գեղը երթան, «Ու հոն,
ըսաւ, դուքսը մէկ էջ մը իր քուռակովը կապած
կը գտնէք, որ դեռ մարդ վրան նստած չէ, զա-
նիկայ արձրկեցէք ինծի բերէք. ու թէ որ մարդ
արգիլելու ըլլայ նէ՛ ըսէք թէ Իրենց տիրոջը
պէտք են»: Աշակերտներն ալ Յիսուսի ըսածին
պէս գացին ան էջը գտան, ու իր քուռակովը առին
Յիսուսի բերին. ետքը ասոնց վրայ իրենց լաթ եր-
նին ձգեցին, ու Յիսուսը՝ ինչպէս կ'ըսեն՝ քիչ մը
մէկին քիչ մը մէկալին վրան հեծցուցած, ելան
ամէնքը մէկ տեղ գէպ 'ի Երուսաղէմ եկան:
Ան ատենը Երուսաղէմի ժողովուրդն ալ լսելով
թէ Յիսուս կու գայ կ'որ՝ ամէնքը թափեցան

դէմը ելան, ու ձեռունին արմաւենիի և ձիթե-
նիի կանանց ճիւղեր առած՝ անանկ մեծ ցնծու-
մով ուրախութեամբ Յիսուսի առջևէն ինկած՝
մէկ թագաւորի մը պէս զինքը կը բերէին: Ա-
նոնցմէ ոմանք վրայի հագուստնին ոտքին տակը
գետինը կը փռէին, ոմանք ծառերու ճիւղերով
ճամբաները կը զարդարէին, և ամէնը մէկ բե-
րան աշակերտներուն հետ ուրախութեամբ կ'եր-
գէին. Օրհնութիւնն որդւոյ Պառ-մի, օրհնեալ է-
լէալ յանոն Տէառն. օրհնութիւնն 'ի Բարձրանս. և
ասով Զաքարիա մարդարէին ըսածը կատա-
րուեցաւ թէ՛ Ասայէ՛ք Դսողի Սէնի. Ահա Ռա-
փաւոր քո փայ թեւ, հեծեալ յէշ և յառանգի իշոյ:
Փարիսեցիները ու կարդացողները՝ որ Յիսուսի
թշնամի էին, երբոր աս բաներս տեսան՝ սաս-
տիկ նախանձէն չէին գիտեր ինչ ընեն. մանա-
ւանդ երբոր կը լսէին ան օրհնութեան ձայնե-
րը, որ մեծ ու պզտիկ կը կանչէին. Օրհնեալ որ
փայ Ռափաւորդ յանոն Տէառն. ուստի եկան Յի-
սուսի ըսին որ՝ ինքը անոնց արգիլէ որ ասանկ
չկանչեն: Յիսուս ալ իրենց պատասխան տուաւ
ըսաւ. « Թէ որ ատոնք ձայն չհանեն նէ՛ ան ա-
տենը քարերը կը սկսին կանչուըռտել »: Ետքը
Յիսուս երբոր Երուսաղէմի քաղքին ալ մօտե-
ցաւ, վրան նայեցաւ ու արցունք թափելով սկը-
սաւ ըսել. « Վոնէ՛ հիմա խեղդ վրադ ժողովիր
ու զգաստանայիր. հապա թէ չէ՛ գիտնաս որ
քու թշնամիներդ վրադ պիտի հասնին, ու քեզ
պաշարեն և անանկ հիմնայատակ ընեն որ՝ քար
քարի վրայ պիտոր չթողուն. որովհետեւ դուն
չճանչցար Աստուծոյ ողորմութեան ատենը որ ի-
րեն դառնայիր »: Այսպիսի փառաւորութեամբ
թագաւորի պէս Յիսուս Երուսաղէմ մտնէին

ետքը՝ տաճարը դնաց, ու հոն՝ ինչպէս մէկ ուրիշ անգամ մին ալ հանդըպէր էր, տեսնելով որ մարդիկ նստեր բան կը ծախէին առուտուր կ'ընէին՝ վրանին սրդողելով զամէնքը անկէց դուրս վաճառեց, ու իրենց ըսաւ թէ « Մարգարէից գրքերուն մէջ Աստուած կը հրամայէ որ՝ իր տունը աղօթքի տուն ըլլայ, որ դուք աւազակներու այր (այսինքն ճէլալիներու մաղարա) էք ըրեր »: Եւ հոն տաճարին մէջը նորէն կոյրեր ու կաղեր բժշկելէն ետքը՝ իրիկուան դէմ քաղքէն դուրս ելաւ, աշակերտներուն հետ անտեղը մօտ Բեթանիա գեղը դնաց որ հանգչի:

Մէկալ օրը առտուանց նորէն Յիսուս աշակերտներուն հետ Երուսաղէմ դառնալինի՝ անօթեցաւ, ու ճամբուն վրայ մէկ թզենի մը (այսինքն ինճիրի ծառ մը) տեսաւ բոլոր տերևներով լեցուած. երբոր ասոր քովը մօտեցաւ ու նայեցաւ որ վրան ամենեւին պտուղ չունի՝ որ փրցընէ ուտէ, ան ատենը զանիկայ անիծելով ըսաւ. « Մէյ մ'ալ ասկէ ետեւ քեզմէ մարդ պտուղ չուտէ ». և աս ըսելուն պէս՝ շուտ մը ան թզենին սկսաւ չորնալ, (որ Հրէից սինակուկային օրինակը եղաւ): Միւս օրը մէկ մ'ալ նորէն Յիսուս աշակերտներովը անկէց անցնելինի, զարմացան աշակերտները՝ ու Յիսուսի ցուցուցին թէ « Նայէ ինչպէս շուտ մը բոլոր արմատէն չորցեր է ծառը »: Յիսուս ալ իրենց պատասխան տուաւ թէ « ձյմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. թէ որ կատարեալ հաւատքով չէ թէ միայն թզենիին, հապա ատ լերանդ ալ ըսէք թէ Ելիւր ծովը ինկիր, անանկ կ'ըլլայ. և ինչ որ հաւատքով ձեր աղօթքին մէջը խնդրէք նէ՝ կ'առնէք »:

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Զ.

Յիսուս նորէն առականերով կը խրատէ՝ ու կը
պատգանձեցրնէ Հրեայքը :

(Մատթ. ԻԱ : — Դուհ. Ի :

Երկու օրէն ետեւ երբոր Յիսուս նորէն տա-
ճարը գնաց, կերպ կերպ հարցմունքներով քա-
հանայապետները ու կարդացողները սկսան փոր-
ձել զինքը : Յիսուս ալ այսպիսի առականերով
յանդիմանեց զիրենք. « Մէկ մարդ մը, ըսաւ,
երկու որդի ունէր. ասիկայ մէկուն ըսաւ թէ
«Տղայ, այսօր այգին գնա բանէ» : Ան ալ
«Հրամար ես կ'երթամ» ըսաւ, ու չգնաց : Եր-
բոր տեսաւ թէ անիկայ չգնաց, դարձաւ մէկալ
տղին ըսաւ որ ինքը երթայ : Ան ալ առջի բե-
րանը պատասխան տուաւ թէ «Չէմ եր-
թար» : Բայց ետքը զղջացաւ՝ ու գնաց այգին
բանեցաւ : Աս պատմելէն ետքը Յիսուս հար-
ցուց թէ՝ «Աս երկուքէն ո՞րը իր հօրը կամքը
կատարեց» : անոնք ալ ըսին թէ ետքինը : Յի-
սուս ալ ըսաւ. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ որ՝ ասանկ
ալ մաքսաւորները և պօռնիկները ձեզ մէկդի կը
թողուն, ու իրենք արքայութիւն կ'երթան» :

Անոր ետեւէն՝ Յիսուս «Աս առակս ալ լե-
ցէք, ըսաւ : Մէկ տանուտէր մը այգի տնկեց,
ու ամէն կողմանէ աս այգիս հոգալէն՝ պէտը-
նելէն ետքը՝ մշակներուն ձեռքը տուաւ, ու ին-
քը ելաւ մէկ հեռու տեղ մը գնաց : Երբոր ալ
այգին կ'թելու ժամանակը մօտեցաւ, իր ծառա-
ները անոնց խրկեց, որ այգիին ստուղը ժողվէն :

տունեն։ Մշակներն ալ բռնեցին աս ծառաներուս մէկը տանջեցին, մէկը սպաննեցին, ու մէկալը քարկոծեցին։ Տանուտէրը նորէն առջինէն շատ ուրիշ ծառաներ խրկեց. մշակները ասոնց ալ անանկ ըրին։ Ետքը տանուտէրը իր մէկ հատիկ սիրական որդին խրկեց. « Կարելի է որ, ըսաւ, մշակները ասկէց ամբշնան »։ Բայց մշակները ան որդին որ տեսան, մէջերնին ըսին որ « Ահա աս տանուտիրոջը ժառանգն է. զասիկայ սպաննելու է, որ ասոր ժառանգութիւնը մեզի մնայ »։ ուստի անանկ այգիէն դուրս հանեցին՝ ու զան ալ սպաննեցին։ « Հիմա, ըսաւ Յիսուս, ի՞նչ կը կարծէք. երբոր այգիին տէրն որ դառնայ՝ ի՞նչ կ'ընէ անոնց »։ Լսողներն ալ պատասխան տուին թէ « Ան անօրէն մշակները չարաչար կը սպաննէ, ու այգին կ'առնէ ուրիշ մշակներու ձեռքը կու տայ, որ ատենովը պտուղը իրեն հասցընեն »։ Ետքը երբոր իմացան Հրէայքը աս առակիս միտքը՝ որ իրենց սինակոկային վրայ է, « Քաւ լիցի, ըսին, Ստտուած չընէ որ ատանկ ըլլայ »։

Մէկ ուրիշ առակ մըն ալ Յիսուս անոնց պատմեց. « Արքայութիւնն երկնից, ըսաւ, կը նմանի մէկ թագաւորի մը, որ իր տղին ուղեց հարսնիք ընել, ու ծառաները խրկեց որ երթան հարսնելորները կանչեն։ Երբոր տեսաւ որ անոնք դալ չուղեցին, նորէն ուրիշ ծառաներ խրկեց իրենց ըսաւ թէ « Ահա սեղանիս ամէն բաները պատրաստ է, գիրցուցած կենդանիներս մօրթուած կեցեր են, ելէք հարսնիքս եկէք »։ Բայց այսու ամենայնիւ անոնց հոգը չեղաւ մօիկ չըրին. հապա ամէն մարդ ցրուեցան ելան իրենց բանը գացին, մէկը իր արտը, մէկալը իր առուտուրին ետեւէն. նաեւ անոնցմէ ոմանք ալ բռնեցին աս

Ծառաները քամահրելով սպաննեցին : Այս որ լսեց թագաւորը սաստիկ սրդողեցաւ վրանին՝ զինուորներ խրկեց ան սպաննողները մեռցուց . ու իրենց քաղաքը վրանին այրել տուաւ : Ետքը դարձաւ ըսաւ իր ծառաներուն . « Հարսնիքս պատրաստ էր , ու հարսնեւորները անոր արժանի չեղան . ուստի դուք ալ գնացէք փողոցներէն մարդիկը հարսնիքս կանչեցէք » : Անոնք ալ ելան՝ ով որ գտան նէ չար ու բարի ժողովեցին բերին , ու անանկ բոլոր նստելու տեղուանքը հարսնեւորներով լեցուեցաւ : Ետքը երբոր ասոնց քով եկաւ թագաւորը , ու մէջերնին մէկը տեսաւ որ հարսնիքի լաթ չէր հագած , դարձաւ ասոր ըսաւ . « Դուն ի՞նչպէս հոս եկար մտար՝ որ հարսնիքի լաթ չունէիր » . ան ալ պապանձեցաւ՝ չկրցաւ պատասխան տալ : Թագաւորն ալ շուտ մը հրամայեց ծառաներուն որ անոր օտքը ձեռքը կապած դուրս ձգեն զինքը : Արովհետեւ կոշուածները շատ են . բայց անոնցմէ ընտրուածները քիչ են » :

Ասկէ ետքը մէկտեղ խօսք դրին Փարիսեցիքը՝ որ Յիսուսը իր բերնովը թագաւորական բանի վրայ յանցաւոր (այսինքն սուչու) ձգեն , ու բռնել տան . ուստի կեղծաւորութեամբ եկան ըսին թէ « Վարդապետ , գիտենք որ դուն ճշմարտախօս մարդ մըն ես , ու մարդու երեսպաշտութիւն չէս ըներ շիտակը կը զրուցես . ուստի մեզի ըսէ՛ . քեզի ի՞նչպէս կ'երևայ , պէ՞տք է որ մենք Հռոմայեցւոց կայսեր հարկ (այսինքն հարաճ) տանք՝ թէ չէ » : Յիսուս ալ իմանալով անոնց սատանութիւնը՝ իրենց ըսաւ . « Կեղծաւորներ , ինչո՞ւ զիս կ'ուզէք փորձել . հարկին ստակը ինձի ցուցըցէք որ տեսնեմ » : Անոնք ալ

Հանեցին ձեռքը մէկ դահեկան մը տուին: Յիսուս ալ հարցուց անոնց թէ « Ասոր վրայի պատկերը ու գրուածքը որո՞ւնն է ». անոնք ալ ըսին. « Հռոմայեցւոց կայսերն է »: Ան ատենը Յիսուս ալ անոնց պատասխան տուաւ. « Անանկ է նէ, գնացէ՛ք կայսեր բանը՝ կայսեր տուէ՛ք, ու Աստուծոյ բանը Աստուծոյ »: Աս որ լսեցին՝ զարմացան, ու պատանձած թողուցին ելան գացին:

Ասոնց ետեէն Սաղուկեցիները Յիսուսի քով եկան, (որ անանկ աղանդ կամ մէսէպ ունէին՝ որ յարութիւն մեռելոց չէին ընդուներ), ասոնք ալ փորձելով՝ աս տարակուսանքս Յիսուսի առջևը դրին. « Վարդապետ, ըսին, Մովսէս մարգարէն օրինաց մէջը գրեր է. [թէ որ մէկ կարգուած մարդ մը առանց զաւկի մեռնելու ըլլայ նէ, եղբայրը՝ անոր որբեւարի կնիկը առնէ, ու անկէց իր եղբօրը զաւակ թողու: Գանք որ, ըսին, ատենով եօթը եղբայր կային. ասոնց առջինը կարգուեցաւ, ու առանց զաւկի որ մեռաւ, զան կնիկը՝ երկրորդ եղբայրը առաւ, ու ան ալ անկէց զաւակ չունեցաւ, և ասանկ ան եօթը եղբայրն ալ մէկմէկու ետեէ աս կնիկը առին՝ ու առանց զաւկի մեռան. ետքը անոնց ետեէն կընիկն ալ մեռաւ. հիմա ըսէ՛, ըսին, վերջի դատաստանին երբոր ամէնը յարութիւն առնելու ըլլան նէ, աս եօթը եղբայրներէն որո՞ւն պիտոր ըլլայ աս կնիկը. որ առաջ եօթն ալ անոր հետը կարգուած էին »: Յիսուս ալ իրենց պատասխան տուաւ թէ « Դուք մոլորեալ էք, անոր համար չէք գիտեր սուրբ գիրքը ի՞նչ գրած է, ու չէք իմանար Աստուծոյ կարողութիւնը: Աս աշխարհքիս մարդիկը, ըսաւ, կը կարգուին. բայց ով որ արժանի կ'ըլլայ անդիի աշխարհքը երթա-

լու՝ հոն կարգուիլ չկայ, ու մեռնիլ չկայ, հա-
պա հրեշտակաց պէս ամէնքը Աստուծոյ որդի
կ'ըլլան: Բայց մեռելոց յարութեան վրայ չէ՞ք
կարդացեր Մովսէսի գիրքը՝ որ կ'ըսէ. Եւ
Աստուած Աբրահամոյ, Աստուած Իսահակայ, և
Աստուած Յակոբայ. ուստի թէ որ ասոնք հո-
գւով կենդանի չըլլային նէ՝ ասանկ չէր ըսեր
Աստուած. որովհետեւ ինքը չէ թէ մեռած ու
չընչացածներուն, հապա կենդանիներուն Աս-
տուած է»:

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Է.

Յիսուսի ետքի վարդապետոքիչները և առակ մը:

(Մարկ. ԺԲ: — Ղուկ. ԻԱ: — Մատթ. ԻԵ:)

Յիսուս ետքի ատենները մէկ հեղ մը տա-
ճարը գանձանակին դիմացը կեցեր՝ կընայէր թէ
ինչպէս ժողովուրդը գանձանակը ստակ կը ձգէ.
ու տեսաւ որ՝ շատ հարուստ մարդիկ եկան՝ ա-
ռատ տուրք ձգեցին. ետքը տեսնէ որ մէկ որ-
բեարի աղքատ կնիկ մըն ալ եկաւ՝ երկու լու-
մայ (այսինքն մանղըր) ձգեց ան գանձանակը:
Սն ատենը Յիսուս դարձաւ իր աշակերտներուն
ըսաւ. « Ձեզի ճշմարիտ կ'ըսեմ որ աս աղքատ
որբեարիս ամենէն շատ ձգեց գանձանակը. ին-
չու որ՝ մէկալնոնք ամէնքը իրենց եւեղած ստը
կէն Աստուծոյ ընծայ տուին. բայց աս կնիկս
բոլոր իր ունեցածը, որ իրեն ապրուստիկն էր,
հանեց տուաւ »: Ետեւ երբոր Յիսուս տաճա-
րէն դուրս ելլելու եղաւ, աշակերտները ան տա-
ճարին փառաւոր շէնքին վրայ զարմանալով սկը-

« Եւ իրենց ցուցնենք : Յիսուս ալ անոնց պատաս-
խան տուաւ թէ « Ատ որ հիմա ատանկ կը տես-
նէք, պիտոր ատեն գայ՝ որ ատոր մէկ քարը մէ-
կալին վրայ պիտի չթողուն » : Անկէ ետքը եր-
բոր գնացին Ջիթենեաց լէ՞ւր նստան՝ որ տա-
ճարին գիմացն էր, Յիսուս նորէն աս բանիս
վրայ երկայն խօսեցաւ՝ թէ ինչպէս սոսկալի
պատերազմներով Երուսաղէմ պիտի կործանի,
և իրեն հաւատացեալները ինչ նեղութիւններ
պիտի քաշեն, ու թէ աշխարհքիս ետքը ինչպէս
պիտի մարդիկ իրար անցնին, և ինքը ինչպէս
ժառանգորդութեամբ պիտոր գայ՝ որ վերջին դա-
տաստանը ընէ :

Աս բաներուս ետեէն՝ աս առակս ալ պատ-
մեց. « Ան ատենը, ըսաւ, արքայութիւնն երկ-
նից կը նմանի տասը կուսանքներուն, որ իրենց
լապտերները (այսինքն Ֆէնէճները) ձեռու-
նին առած գացին որ փեսան ու հարսը դի-
մաւորեն : Ասոնցմէ հինգը յիմար (այսինքն ան-
խեղձ կամ խենթ) էին, ու մէկալ հինգը իմաս-
տուն էին : Յիմարները լապտերնին վառած ձե-
ռուրնին որ առին, չմտածեցին որ՝ հետերնին
ուրիշ եղալ առնեն. բայց իմաստունները իրենց
լապտերներուն հետը ուրիշ ամանով եղալ ա-
ռին : Առջի բերանը փեսան երբոր ուշացաւ չե-
կաւ, ասոնց ամենուն քունը տարաւ քնացան,
ետքը կէս գիշերուն յանկարծ ձայն ելաւ թէ
« Ահա փեսան կու գայ կոր, շուտ ըրէք առջևը
եղէք » : Ան ատենը աս ամէն կուսանքը ելան՝ ու
սկսան լապտերնին շինել : Բայց յիմարները տես-
նելով որ եղերնին կարճ կու գայ կոր, իմաս-
տուններուն ըսին թէ « Ձեր եղէն քիչ մը մե-
ղի տուէք, որ լապտերնիս չմարի » : Իմաստուն-

ներն ալ ըսին. « Թէ որ մեր եղէն ձեզի ալ տալու ըլլանք նէ, ան ատենը ոչ մեզի՝ ոչ ձեզի կ'օգտէ. ուստի կ'ուզէք նէ գնացէք ձեզի համար խանութէն եղ գնեցէք » : Երբոր անոնք գնելու գացին, ան ատենը փեսան ալ եկաւ հասաւ, ու ի՞նչ որ պատրաստ կար նէ՝ հետը հարսնիքին տունը մտան, դուռը գոցուեցաւ : Ետքէն երբոր եկան ան յիմարները՝ ու դուռը զարնելով կ'ըսէին. « Տէր, տէր, դուռը բաց մեզի », ներսէն պատասխան տուաւ թէ « ձգմարիտ կ'ըսեմ որ ես ձեզ չեմ ճանչնար » : Ետքը ըսաւ Յիսուս. « Ուրեմն պէտք է որ միշտ արթուն ու պատրաստ կենաք, ինչու որ չէք՝ դիտեր անոր գալու օրը ու ժամը » :

Ասկէ ետքը Յիսուս ան ալ ըսաւ թէ՝ ինքը վերջի դատաստանին ինչպէս փառաւորապէս պիտի գայ՝ բոլոր հրեշտակներն ալ իր հետը, ու յաթոռ փառաց նստած՝ բովանդակ աշխարհքիս մարդիկը առջևը պիտի ժողովին. և զանոնք երկու դաս պիտի բաժնէ, արդարները աջ դին՝ ու մեղաւորները ձախ դին : Արդարներուն ըրած բարի գործքերը իրենց առջևնին գնելով պիտոր ըսէ. « Ահէք, իմ հօրմէս օրհնուածները, մտէք վայելեցէք արքայութիւնը՝ որ ձեզի համար պատրաստուած էր » : Ահա մեղաւորներուն չար գործքերը երեսնին տալով՝ անոնց ալ պիտի ըսէ. « Քուլէս գնացէք կորիք, անիծեալներ, յաւիտեանական կրակին մէջը, որ պատրաստուած է սուղայելի ու իր սատանաներուն » : Եւ « Ան ատենը, ըսաւ, ասոնք յաւիտեանական տանջանքը կ'երթան, ու արդարները յաւիտեանական կեանքը » :

Աս քարոզներս տալէն ետքը, Յիսուս յայտնեց իր աշակերտացը՝ թէ ասկէ երկու օրէն զատիկ

կըլլայ, ու ան զատկին ատենը ղինքը պիտի
Հրէաները բռնեն խաչ հանեն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ը.

Յիսուսի մասնութիւնը, և վերջին ընթրիքը:

(Մատթ. ԻԶ: — Մարկ. ԺԳ: — Ղուկ. ԻԲ: —
Յովհ. ԺԳ:)

Զատիէն երկու օր առաջ՝ Յիսուս աս վերի
բաները ժողովողոց կը քարոզէր, Հրէից քահա-
նայապետները ու ռաբբիները ան ատենը մէկ-
տեղ ժողովեցան Կայիափա քահանայապետին
քովը, ու խօսք դրին որ՝ Յիսուսը մէկ կերպով
մը բռնեն սպաննեն. բայց աս ալ մտմտացին որ՝
ան տօնին օրերը չընեն. չըլլայ թէ ըսին ժողո-
վուրդին մէջը մէկ շփոթութիւն մը ելլէ: Ան
ատենն ալ Յիսուսի աշակերտներուն մէկը, որ
Յուդա Իսկարիովտացի կ'ըսուէր, սատանան ա-
սոր փորը մտաւ, որ դնաց անոնց ըսաւ թէ «Ին-
ծի ի՞նչ կու տաք որ ես Յիսուսը ձեր ձեռքը
մատնեմ»: Անոնք ալ շատ ուրախացան ասոր
վրայ, ու իրեն խոստացան որ երսուն արծաթի
(կամ զօլաթա) տան, թէ որ աս բանս գլուխ
տանի: Յուդա ալ ան ատենէն ետեւէ էր որ ա-
ռանց ժողովուրդը ոտք հանելու՝ Յիսուսը մատ-
նէ՝ անոնց ձեռքը տայ:

Բաղարջակերաց (այսինքն համուրսուղի) առ-
ջի օրը աշակերտները Յիսուսի միտքը ձգելով
հարցուցին թէ «Ո՞ւր կ'ուզես որ երթանք սրատ-
րաստենք զատկական գառը ուտելու»: Յիսուս
ալ ան ատենը Զիթենեաց լեռը գտնուելով՝

Պետրոս ու Յովհաննէս առաքեալը խրկեց որ
 աս բանս տեսնեն, իրենց ըսաւ. « Գնացէք Ե-
 րուսաղէմ, ու քաղաքն մտնելուդ պէս մէկ մարդ
 մը գիմացնիդ կ'ելլէ, որ սափորը կռնակը ջուր կը
 տանի. ասոր ետեւէն գացէք, ու որ տունը որ ան
 մտնէ նէ՝ անոր տանտիրոջը ըսէք թէ « Վար-
 դապետը մեզ քեզի խրկեց ըսելու, որ Ալիմա
 տենս մօտեցեր է, կ'ուզեմ որ զատիկը քու քովդ
 ընեմ իմ աշակերտներուն հետ ». ան ալ ձեզի
 մէկ մեծ զարդարած վերնատուն մը (այսինքն
 տիվանհանէ մը) կը ցուցնէ. ու հոն, ըսաւ,
 սեղանը պատրաստեցէք »: Անոնք ալ գացին ը-
 սածին պէս ամէն բանը անանկ դտան, ու պատ-
 րաստեցին: Խրիկուան դէմ Յիսուս ալ ելաւ
 հոն եկաւ, ու երբոր սեղանն ստաւ տասուերկու
 աշակերտներուն հետ՝ Յիսուսի առջի խօսքը աս
 եղաւ. « Խիստ կը բաղձայի, ըսաւ, որ աս զա-
 տիկս իմ չարչարուելէս առաջ՝ ձեզի հետ ու-
 տեմ »: Ետքը ուտելու ատենը դարձաւ աշա-
 կերտներուն ըսաւ թէ « Ձեզմէ մէկը պիտոր
 զիս մատնէ »: Ասոր վրայ անոնք ալ իրար ան-
 ցան, ու ցաւելով սկսան մէկը մէկալը իրեն հար-
 ցնել թէ « Արդեօք էս եմ մի »: Յիսուս ալ
 պատասխան տուաւ թէ « Ա՛ն է, որ իր ձեռքը
 իմ հետս սկաւառակը (այսինքն թապաքը) եր
 կընցուց, խոթեց »: Ան ատենը Յուդա որ աս
 բանս կ'ընէր՝ ինքն ալ հարցուց թէ « Արդեօք
 էս եմ վարդապետ »: Յիսուս ալ իրեն ըսաւ.
 « Դուն ըսիր »: Կերակուրը ալ լմննալու ատե-
 նը՝ Յիսուս ձեռքը հաց մը առաւ օրհնեց,
 քոհով թիւն տուաւ Աստուծոյ, ու զան մանրեց
 աշակերտացը բաժնելով ըսաւ. « Առէք կերէք,
 աս իմ մարմինս է որ ձեզի կը տրուի. ետքը

դուք ալ ասանկ ըրէք զիս յիշելու համար»։ Անոր ետևէն բաժակը (այսինքն գինիով գաւաթը) ձեռքը առաւ օրհնեց, ու երկնցուց աշակերտներուն ըսաւ թէ «Ամէնդ ասկէց խմեցէք, որ իմարիւնս է՝ նոր ուխտի, որ ամենուդ մեղացը թողուծեան համար պիտի թափուի»։ Եւ աս բանովս՝ Յիսուս Պատարագին սուրբ խորհուրդը հաստատեց։

Երբոր ալ սեղանը խալըսելու եղաւ՝ Յիսուս վրայի լաթերը մէկդի դրաւ, ու մէկ ղենջակ մը (այսինքն փէշտիմալ մը) առաւ վրան, ու կոնքին մէջը ջուր լցած՝ սկսաւ մէկիկ մէկիկ աշակերտներուն ոտքը լուանալ, և ան ղենջակովը սրբել։ Լուացուելու կարգը երբոր Պետրոսի հասաւ, Պետրոս ետ քաշուելով ըսաւ. «Տէր, ատ ինչ է, դուն իմ ոտքս պիտոր լուանաս. քաւ լիցի, ատ բանը չեմ թողուր որ ընես»։ Յիսուս ալ իրեն ըսաւ. «Ես ինչ որ կ'ընեմ նէ՝ դուն հիմա չես գիտեր, բայց ետքը կ'իմանաս. թէ որ քեզ չլուանամ նէ՝ հետո մասն ու բաժին չես ունենար»։ Ան ատենը Պետրոս ալ ըսաւ. «Տէր, անանկ է նէ՝ չէ՞ թէ միայն ոտքս, հապա ձեռքս ալ գլուխս ալ լուա՛»։ Յիսուս ալ ասոր պատասխան տուաւ թէ «Վրան գլուխը լուացուած մարդուն՝ ոտուրներէն՝ի զատ պէտքը չէ որ ուրիշ տեղն ալ լուացուի, որ անով բոլորովին մաքուր կ'ըլլայ»։ Ասանկ ամէն աշակերտաց ոտքը լուանալէն ետև՝ Յիսուս նորէն լաթերը վրան առաւ նստեցաւ, ու ըսաւ իրենց. «Պիտէք ինչու համար ձեզի ասանկ ըրի. դուք զիս վարդապետ կ'ըսէք, տէր կը կանչէք, և շիտակը կ'ըսէք՝ ինչպէս եմ նէ. ուրեմն թէ որ ես ձեր տէրն ու վարդապետը ըլլալով՝ ձեր ոտքը լուա-

ցի, պէտք է որ դուք ալ մէկզմէկու ոտքը լուանաք, ինչպէս որ ձեզի օրինակ տուի» :

Ասոր ետեւէն Յիսուս քիչ մըն ալ խօսելէն ետքը՝ նորէն ըսաւ թէ «Ձեզմէ մէկը պիտի զիս մատնէ» : Աշակերտները մէյ մ'ալ սկսան աս բանիս վրայ շփոթիլ. և ան տեղը Յիսուսի քով նստած ըլլալով Յովհաննէս իր սիրելի աշակերտը՝ ասդիէն Պետրոս անոր աչք ըրաւ որ հարցունէ թէ ո՞վ պիտոր ըլլայ ան մատնիչը : Յիսուս ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ «Որուն որ ես աս թրջած պատառս տամ նէ՝ ան է» . ու երկընցուց Յուդայի տուաւ. և ան ատենը սատանան ալ Յուդայի սրտին մէջը աւելի հաստատեց՝ Յիսուսի գէմատելութիւնը, ու իր ագահութեան ախտը : Ասոր համար Յիսուս ալ իրեն ըսաւ թէ «Ինչ որ պիտի ընես նէ շուտով ըրէ» . բայց աս ըսածին միտքը ուրիշները չիմացան. հապա ոմանք անանկ կարծիք գացին թէ, իրենց գանձանակը Յուդայի քով ըլլալով՝ Յիսուս ասով իրեն ապրսպրած ըլլայ թէ «Աս տօն օրերս ինչ որ պէտք է նէ գնէ կամ գնա աղքատները հոգա՛» : Յուդան աս բանս որ լսեց, շուտ մը դուրս ելաւ, և ան գիշեր ատենը վազեց Յիսուսի թշնամիներուն քովը գնաց՝ որ ալ մատնութեան բանը հոգայ, ինչպէս որ հետեւին խօսք դրեր էր : Յիսուս ալ անոր երթալէն ետքը պատրաստուեցաւ՝ որ ինքն ալ մէկալ աշակերտացը հետ Ձիթենեաց լեռը երթայ : Եւ ան ատենը աշակերտներուն իր վերջի սիրոյ կտակը ընելէն ետքը՝ ըսաւ թէ «Աս գիշերս դուք զիս երեսէ պիտի ձգէք» : Ասոր վրայ շուտ մը Պետրոս դարձաւ ըսաւ թէ «Ատ բանդ ամէնքն ալ ընելու ըլլաննէ՝ ես չեմ ըներ. հապա պատրաստ

եմ քեզի հետ բանտը երթալ՝ ու մեռնիլ ալ» : Յիսուս ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ « Ի՞նչ կ'ըսես ինծի համար մեռնիլ. ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի, Պետրոս, որ աս գիշեր գունդեռ հաւը (այսինքն հօռօզը) երկու հեղ չկանչած՝ իրեք հեղ պիտի զիս ուրանաս » : Բայց Պետրոս իր խօսքին վրայ կեցած կ'ըսէր թէ « Զիս մեռցընելու ալ ըլլան նէ՛քեզ չեմ ուրանար » . և ասանկ մէկալ աշակերտներն ալ ըսին :

Գ. Լ. ՈՒԽ ԻԹ.

Յիսուսի պարտեզը տղօրկը, ըմբռնումն,
դատապարտուիլը, և Պետրոսի ոչրանալը :

(Մատթ. ԻԶ : — Մարկ. ԺԴ. — Ղուկ. ԻԲ : —
Յովհ. ԺԸ :)

Աս բաներէս ետքը՝ գիշերանց ելաւ Յիսուս իր աշակերտներովը գէպ'ի Զիթենեաց լեռը երթալու . ու կեդրոն ըսուած ձորէն (այսինքն տէրէյէն) որ անդիի կողմը անցաւ, հոն մէկ Գեթսեմանի ըսուած գեղ մը աշակերտները թողուց, ու միայն անոնցմէ իրեքը, այսինքն Պետրոսը, Յակովբոսը ու Յովհաննէսը հետը առած՝ քիչ մը առաջ գնաց մէկ պարտէզ մը մտաւ, և դարձաւ անոնց ըսաւ թէ « Շատ մեծ տրտմութեան ու նեղութեան մէջ եմ. դուք հոս տեղս արթուէն կեցէք սպասեցէք ինծի » : Եւ ինքը անոնցմէ քիչ մը առաջ գնաց հեռացաւ, ու երեսին վրայ ինկաւ Հօր Աստուծոյ աղօթք ընելով ըսաւ . « Հայր, թէ որ կարելի է նէ՛ք աս իմ վրայ գալու չարչարանքներէն զիս խալըսէ :

Հասկա թէ չէ՝ ինչպէս որ կը կամենաս նէ, անանկ թող ըլլայ» . ու ան ատենը սաստիկ նեղութենէն արիւն քլտինք սկսաւ թափել . և ան տեղը երկինքէն մէկ հրեշտակ մը եկաւ քովը՝ որ մխիթարէ սիրտ տայ իրեն: Ետքը ելաւ եկաւ տեսաւ որ՝ ան իրեք աշակերտները սաստիկ տրտմութենէն ինկած կը քնանային . արթնցուց զանոնք, ըսաւ որ ելլեն աղօթք ընեն որ փորձու թեան մէջ չիյնան . ու ինքը նորէն գնաց աղօթելու: Ետքը մէկ մ'ալ դարձաւ քովերնին՝ նորէն արթնցուց, ու գնաց: Երրորդ անգամը որ եկաւ, « Այսուհետեւ, ըսաւ, պառկեցէք ու հանգչեցէք . ահա ժամանակս հասաւ որ թըշնամիներուս ձեռքը մատնուիմ . անանկ է նէ ելլենք առջևնին երթանք »:

Աս որ կ'ըսէր՝ մէյ մ'ալ տեսնես որ անդիէն խել մը մարդիկ՝ բռնող զինուորներ ալ հետեւնին, Յուդա առջևնին ինկած, ջահերով (այսինքն մաշալաներով), որը թուր ձեռքը առած, որը բիր (այսինքն սովա), եկան Յիսուսի մօտեցան: Ան ատենը Յուդա՝ ինչպէս որ անոնց նշան տուեր էր Յիսուսը ճանչնալու ու բռնելու, գնաց Յիսուսը պագնելով ըսաւ. « Բարեւ քեզ, վարդապետ »: Յիսուս ալ պատասխան տուաւ. « Յուդա, ըսաւ, զիս պագնելով եկեր կը մատնես »: Ետքը Յիսուս ան բազմութեան առջևը ելաւ կեցաւ, ու իրենց հարցուց թէ « Զով կը փնտռէք կ'ուզէք »: Անոնք ալ ըսին. « Յիսուս Նազովրեցին կ'ուզենք »: Յիսուս ալ անոնց ըսելուն պէս թէ « Ան էս եմ », Յուդայի հետ ան ամէնքը սոսկալով ետ ետ գացին ու գետինը զարնուեցան: Աս որ եղաւ, նորէն մէյ մ'ալ Յիսուս անոնց հարցուց թէ « Զով կ'ուզէք »:

անոնք ալ նորէն ըսին. « Յիսուս Նազովը-
ցին ». Յիսուս ալ պատասխան տուաւ թէ « Ձե-
զի ըսի որ ես եմ. ուստի թէ որ զիս միայն կ'ուզէք
նէ, թող տուէք, ըսաւ մէկալ աշակերտներուն
համար, որ բաներնին երթան » : Ան ատենը
երբոր Յիսուս ասանկ թոյլ տուաւ, զինքը բռ-
նեցին կապեցին. բայց աշակերտները աս բանիս
չգիմանալով՝ սկսան դէմ կենալ, ու Յիսուսէն
հրաման ուզեցին որ դանակով զանոնք զարնեն.
Եւ ան շփոթութեան մէջը շուտ մը Պետրոս մէ-
կուն վրայ թուրը ինջեցուց՝ ու աջ ականջը թուր
վրայէն, որ աս՝ քահանայապետին ծառաներէն
մէկն էր՝ Մաղքոս ըսուած : Բայց Յիսուս հոն
տեղը վրայ հասաւ ականջը բռնեց, ու Պետրո-
սի ըսաւ թէ « Թուրդ տեղը դիր, Հօր Աստու-
ծոյ ինծի տուած չարչարանաց բաժակը պիտի ես
չխմեմ մի. ի՞նչ կարծես, ըսաւ, չեմ կրնար իմ
Հօրս աղաչել, որ հիմա հոս եօթանասունուեր-
կու հազարէն աւելի հրեշտակ խրկէ՝ որ զիս ա-
սոնց ձեռքէն խալըսէ. բայց ան ատենը, ըսաւ,
չէր կատարուեր ան գրուած մարգարէութիւն-
ները, որ ըսեր են թէ՛ պէտք է որ ասանկ ըլ-
լայ » :

Ետքը Յիսուսը անանկ բռնած կապած՝ ա-
ռաջ առին Սննա քահանայապետին տարին, որ
Յիսուսի սկսաւ հարցընել փնտուել իր աշակերտ-
ներ ժողվելուն՝ Եւ ըրած քարոզութիւններուն
վրայ. Յիսուս ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ
« Ես ծածուկ բան չեմ խօսած, իմ տուած քա-
րոզներս ամէնքը լսեր են. ինծի ի՞նչ կը հարցը-
նես, լսողներուն հարցուր » : Աս որ ըսաւ Յի-
սուս, ան ատենը քահանայապետին ծառաներէն
մէկը՝ ապտակ մը (այսինքն շամառ մը) զարկաւ

Յիսուսի , « Ատմնկ , ըսաւ , քահանայապետին պատասխան կու տաս » : Յիսուս ալ իրեն ըսաւ . « Թէ որ ծուռ բան մը խօսեցայ նէ՝ ըսէ ինչ է . հապա թէ ըսածս շիտակ է նէ , ինչո՞ւ ինծի կը զարնես » : Ետքը Յիսուսը անկէց ալ հանեցին Կայիափա քահանայապետին առջևը բերին , և հոն ալ բոլոր քահանաները ու կարգացողները մէյտեղ եկեր էին՝ որ Յիսուսի դատաստանը տեսնան . ասոնք սկսան սուտ վկայ փնտռել , որ անով Յիսուսը դատապարտեն ու սպաննեն . բայց ճորով երկու հոգի գտան , որ աս բանս վրան վկայեցին թէ « Մենք մեր ականջովը ասկէց լսեցինք որ կ'ըսէր թէ « Ես կրնամ Աստուծոյ տաճարը քակել , ու իրեք օրուան մէջ նորէն շինել » : Բայց այսու ամենայնիւ աս վկաներու ըսածն ալ մէկմէկու հման չէր : Ան ատենը քահանայապետը ելաւ կայնեցաւ՝ Յիսուսի ըսաւ թէ « Ինչո՞ւ ասոր պատասխանը չես 'ի տար » . Յիսուս ամենեւին լուռ կեցաւ բան չըսաւ : Քահանայապետը նորէն Յիսուսի ըսաւ . « Քեզ Աստուծոյ անունովը կ'երգունցընեմ որ ըսես թէ՝ դուն Քրիստոսն ես Աստուծոյ Որդին » : Ան ժամանակը Յիսուս պատասխան տուաւ թէ « Դուն կ'ըսես որ ես եմ , որ վերջին դատաստանին օրը աստուածային կարողութեամբս երկինքին ամպերուն վրայ պիտոր իմ գալս տեսնէք » : Աս որ լսեց քահանայապետը , կատղեցաւ վրայի լաթերը պատռեց ու ըսաւ . « Տեսէք սըւոր ըրած հայհոյանքը . այսուհետեւ վկայ ալ պէտքը չէ , որ ամենքդ լսեցիք , ուրեմն ինչպէս կ'երենայ ձեզի » : Ասոնք ալ պատասխան տուին թէ « Մեռնելու արժանի է » . և անտեղը շուտ մը մէկը մէկալը սկսան

նախատելով Յիսուսի երեսը թքնել, զարնել, ու հազար քամահրանք նախատինք ըսել իրեն, և ոմանք ալ գլուխը լաթ մը ձգեցին որ չտեսնայ, ու անանկ կը զարնէին՝ ծաղը ընելով կը հարցընէին . « Թէ Քրիստոսն ես նէ՝ մարդարէացիը գիտցիր թէ ո՞վ է քեզի զարնողը » :

Աս ատենս Պետրոս որ ինքն ալ Յիսուսի ետեէն քահանայապետին տունը եկեր էր, երբոր դուրսը ծառաներուն հետ կրակին քովը նստեր կը տաքնար, ան տեղը քահանայապետին աղախինը եկաւ՝ իրեն նայեցաւ ու ըսաւ . « Հա՛ դուն ալ Յիսուս Նազովրեցիին հետ էիր » : Պետրոս ալ ամենուն առջեւ ուրացաւ ըսաւ թէ « Ես զան չեմ ճանչնար, չեմ գիտեր դուն ի՞նչ կ'ըսես » . ու աս որ եղաւ՝ ետեէն մէկ մը հաւը կանչեց, Ետքը երբոր նստած տեղէն ելաւ դուրս եկաւ . ուրիշ կնիկ մըն ալ զինքը տեսաւ, ան ալ անտեղը եղած մարդիկներուն ըսաւ թէ « Աս ալ Յիսուս Նազովրեցիին հետ էր » . անոնք ալ վրայ տալով որ հարցուցին, Պետրոս մէկ մ'ալ ուրացաւ երդում ընելով ըսաւ թէ « Ես զան մարդը չեմ գիտեր չեմ ճանչնար » : Անկէ ետքը քիչ մըն ալ որ անցաւ՝ քահանայապետին ծառաներուն մէկը, որ ան ականջը կրտրուած Մաղքոսին ազգական էր, ասիկայալ Պետրոսը տեսածին պէս ըսաւ թէ « Դուն ան չե՞ս մի, որ ես քեզ պարտէղը տեսայ Յիսուսին հետ » : աս բանիս ուրիշներն ալ տէր ելան, ըսին թէ « Իրաւ որ աս ալ Յիսուսի հետ է, որ ինքն ալ գալիլէացի է՝ ինչպէս իր լեզուն կը ցուցնէ » : Ան ատենը Պետրոս երբորդ անգամ սկսաւ նզովելով (այսինքն նալլէթ տալով) երդուրննալ թէ « Ես զան մարդը չեմ ճանչնար չեմ գիտեր » :

ու շուտ մը ըսածին պէս՝ հաւն ալ երրորդ ան-
գամ կանչեց։ Յիսուս ալ ան ատենը որ անդին
չարչարանաց մէջ էր՝ գլուխը վերցուց դէպ'ի
Պետրոսը նայեցաւ. և աս նայելովս՝ Պետրոսի
միտքը ինկաւ Յիսուսի ըսածը, ու շուտ մը ինք-
իրեն գալով՝ սաստիկ զղջացաւ, ձգեց անկէց
դուրս ելաւ, ու սկսաւ լալ ողբալ իր ըրած ու-
րացութիւնը։

Գ. ԼՈՒԽ Լ.

Յիսուս Պիղատոսի դատաստանը կը հանձնէ, և
չարչարելէն ետեւ կը դատապարտեն որ խաչուի։

(Մատթ. ԻԷ։ — Մարկ. ԺԵ։ — Ղուկ. ԻԳ։ —
Յովհ. ԺԹ։)

Յիսուս այսպէս ան հինգշաբթի գիշերը տան
ջուելէն ետքը ուրբաթ օրը առտուանց կանուխ
նորէն մէկտեղ ժողվեցան բոլոր քահանաները
ու կարգացողները՝ խօսք դրին որ ալ չուշացնեն
զինքը շուտով սպաննեն։ Բայց Հրէաները իշ-
խանութիւն չունենալով աս բանս գլուխ տանե-
լու՝ առին Յիսուսը Պիղատոսի տարին, որ Հռո-
մայեցւոց դիէն դատաւոր դրուած էր Երուսա-
ղէմի վրայ։ Սն ատենը Յուդան ալ տեսնելով
որ Յիսուս դատապարտուեցաւ որ մեռնի՝ իրեն
մէկ զղջում մը եկաւ. ուստի տարաւ քահանայա-
պետներուն ետ տուաւ ան իր առած երսուն ար-
ծաթը ու ըսաւ թէ «Մեղայ որ ասանկ ար-
դար մարդու արիւնը մտայ»։ Սնոնք ալ ըսին
թէ «Մեր ինչ հոգն է, դուն գնա մտմտա՛»։
Յուդա ալ ան ստակը տարաւ տաճարը ձգեց,

ու յուսահատութենէն գնաց ինք զինքը կախեց խողզեց: Քահանայապետներն ալ ան ստակը աւրիւնի գին է ըսելով՝ արժանի չտեսան որ տաճարը առնեն, հապա խորհուրդ ըրին՝ անով մէկ բրտի ագարակ մը (այսինքն չէօմէկճիի թաււա մը) գնեցին, որ օտարականներու (այսինքն զարիպներու) գերեզմաննոց ըլլայ. և աս պատճառովս ետքը ան տեղը՝ Արիւնի Սգարակ ըսուեցաւ:

Հիմա գանք որ՝ երբոր Յիսուսը Պիղատոսի առջև հանեցին, սկսան վրան սուտ բաներ ըսել թէ «Աս մարդս մեր ազգը կը մոլորցընէ, ու թողչտար որ Հռոմայեցւոց կայսերը դրած հարկը կամ տուրքը վճարենք տանք, և կ'ըսէ թէ ինքը Քրիստոսը՝ այսինքն Մեսիան է, ու թաւաւոր է»: Պիղատոս ալ Յիսուսը առանձին քովը կանչեց առաւ, ու իրեն հարցուց թէ «Դուն Հրէաներուն թագաւորն ես մի»: Յիսուս ալ պատասխան տուաւ թէ «Անանկ է՝ ինչպէս որ ըսիր. բայց իմ թագաւորութիւնս աս աշխարհքիս վրայ չէ. հապա թէ անանկ ըլլար նէ՝ իմ ծառաներս չէին թողուր որ աս Հրէաներուն ձեռքը իյնամ. հապա ես աշխարհք եկեր եմ որ ճշմարտութիւնը քարոզեմ»: Պիղատոս նորէն տարաւ Յիսուսը ան Հրէաներուն առջևը հանեց, ու ըսաւ թէ «Ես աս մարդուս վրայ փնաս (այսինքն սուչ) չեմ գտնար, որ զինքը սպաննել տամ»: Ան ատենը անոնք նորէն կատաղած՝ սկսան կերպ կերպ բաներ ըսել Յիսուսի վրայ: Յիսուս ալ ամենեւին պատասխան չէր ի տար, այնչափ որ՝ Պիղատոս ալ զարմացաւ թէ Յիսուս ինչպէս բերանը չբանար իրեն անմեղութիւնը ցուցընէր: Ետքը անոնց ըսածէն երբոր իմացաւ Պիղատոս որ Յիսուս գալիլեացի է, որ

ասով Հերովդէսի իշխանութեան ներքեւ կ'իյնար, վրայէն թոթովեց՝ Յիսուսը Հերովդէսի խրկեց, որ ան ալ ան օրերը Երուսաղէմ եկեր էր: Հերովդէս առջի բերանը երբոր Յիսուսը տեսաւ, շատ ուրախացաւ. ինչու որ՝ շատոնցմէ լսեր էր Յիսուսի վրայ, ու հետաքրքրութեամբ կ'ուզէր որ մէկ հրաշք մըն ալ Յիսուս իր առջեւ ընէ. ուստի սկսաւ շատ բաներ Յիսուսի հարցընել. Բայց Յիսուսէն ամենեւին մէկ պատասխան մը որ չսեց, անոր համար Հերովդէս ալ զինքը քամահրելով ու ծաղը ընելով՝ վրան ճերմակ լաթ մը ձգել տուաւ, ու նորէն Պիղատոսի դարձուց, որ երթայ ինքը Յիսուսի դատաստանը տեսնէ:

Ան ատենը Պիղատոս Յիսուսի ամբաստանողներուն յայտնի ըսաւ թէ « Դուք զասիկայ ինծի բերիք ըսիք թէ՛ մէկ խռովարար մարդ մըն է. բայց ինչպէս դուք ալ տեսաք՝ ես վրան ատձեր ըսածներէն բան մը չեմ գտներ. ինչպէս Հերովդէս ալ տեսաւ որ անանկ բան մը չէ՛ ըրեր՝ որ մեռնելու արժանի ըլլայ. ուրեմն քիչ մը սլատիժ տանք ասոր՝ ու թողունք որ երթայ, ինչպէս դուք ալ սովորութիւն ունիք՝ որ զատկին մէկ բանտարկեալ մը ազատէք, թող աս՝ Յիսուս Բրիտոս ըսուածը ըլլայ անիկայ »: Աս ատեն ներսբանտըմէկ չարագործ մարդասպան աւազակ մը կար՝ Յեսու Բարաբբա անունով. ուստի երբոր Պիղատոս աս բանս առջենին դրնու, քահանայապետները և իշխանները ժողովուրդը յորդորեցին, անանկ ամէնքը մէկ բերան կանչեցին թէ « Կ'ուզենք որ Բարաբբան արձըկես, ու Յիսուսը մեռցնես »: Ասոր վրայ Պիղատոս ալ աղէկ հասկընալով Յիսուսի անմեղութիւնը՝ ու

անոնց չար նախանձը, և ուզելով որ Յիսուսը խալըսէ՝ բանը ուշացուց, նորէն իրենց հարցուց թէ « Հապա ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ ձեր Հրէից թագաւորը »: Անոնք ալ կանչեցին թէ « Խաչը հանէ, թող խաչուի »: Ան ալ ըսաւ. « Ինչո՞ւ, ի՞նչ շար բան գործեց. ես մեռնելու փրաս մը անոր վրայ չտեսայ »: Անոնք ալ ամէնքը աւելի կատաղած ոտք կոխեր՝ կը կանչուըռտէին թէ « Կ'ուզենք որ խաչ հանես »: Պիղատոս ան ատենը ջուր ուզեց առջևնին ձեռքը լուաց՝ ըսաւ թէ « Ես իմ ձեռքս ատ արդար մարդուն արիւնովը չեմ պղծաբեր, դուք գիտէք »: Ասոր երբոր բոլոր ժողովուրդն ալ պատասխան տուաւ թէ « Թող մեր վրայ և մեր տղոցը վրայ ըլլայ ատոր արիւնը », ան ատենը Պիղատոս ալ Յիսուսը իր զինուորներուն ձեռքը տուաւ որ տանջեն: Զինուորները ան ատենը նորէն Յիսուսը աղէկ մը ծեծեւէն ետեւ, մէջերնին առին՝ լաթերը վրայէն հանեցին, ու ծաղը ընելով վրան մէկ կարմիր լաթ մը ձգեցին, մէկ փուշէ ոլըրած պըսակ մը՝ թագի տեղ գլուխը անցուցին, ու ձեռքը մէկ եղէգ մը (այսինքն քամըշի մը կտոր) տուին դաւազանի տեղ, և զինքը անանկ նստեցուցած՝ կու գային, առջեւ ծունկ կը չոքէին, ու ծաղը ընելով կ'ըսէին. « Ո՛ղջ լեր, թագաւոր Հրէից ». ետքը կ'ելլէին երեսը թքնելով ան եղէգը ձեռքէն կ'առնէին՝ անով գլխուն կը զարնէին. ու ոմանք ալ երեսը ապտակ (այսինքն շամառ) կը զարնէին:

Ետքը Պիղատոս Յիսուսը այսպիսի ողորմելի կերպարանքով նորէն Հրէաներուն առջեւ հանեց ու ըսաւ. « Պիտնաք որ ես ասոր վրայ դատապարտելու բան չգտայ, ահա ձեր մարդը ձեզի՛,

դժուր առէք ինչպէս կ'ուզէք նէ խաչեցէք » : Անոնք ալ պատասխան տուին թէ « Մեր օրէնքը կ'ըսէ որ այդպիսի մարդը պէտք է որ խաչուի. ինչու որ՝ ինքը զինքը Աստուծոյ որդւոյ տեղ կը դնէ » : Աս որ լսեց Պիղատոս՝ սիրտը վախ մը ինկաւ. ուստի նորէն Յիսուսը առանձին առաւ, սկսաւ իրեն հարցընել թէ « Դուն ինչ ես, ուսկից եկեր ես » : Յիսուս ալ աս բանիս ամենէնին պատասխան չտուաւ : Պիղատոս ալ ըսաւ. « Ատ ինչ է, հետս չես ուզեր խօսիլ. չես գիտեր որ իմ ձեռքս է իշխանութիւնը քեզ խաչ հանելու կամ թէ խալըսելու » : Ան ատենը Յիսուս ալ ըսաւ. « Դուն իմ վրաս իշխանութիւն չեիր ունենար՝ թէ որ վերէն քեզի տուած չըլլար նէ. անոր համար ո՞վ որ զիս քեզի մատնեց նէ՝ մեծ յանցաւորը (այսինքն սուչուն) ան է » : Աս բանիս վկայ Պիղատոսի խղճմտանքը աւելի զարկաւ, կ'ուզէր որ Յիսուսը ազատէ. բայց Հրէաները նորէն սկսան կանչուռտել, ու Պիղատոսի ասանկ ըսել թէ « Ատ մարդը ազատես նէ՝ Հռոմայեցւոց կայսերը բարեկամը չես. ինչու որ՝ ու՛ր որ զինքը Թագաւոր կ'ըսէ նէ, անիկայ կայսերը դէմ գլուխ կը վերցընէ » : Ան ատենը Պիղատոս նորէն Յիսուսը Հրէից առջևը հանեց ու ըսաւ. « Ահա ձեր Թագաւորը ձեզի կու տամ » : Անոնք ալ նորէն սկսան կանչել. « Վերցնուր վերցնուր մեր մէջէն ատ մարդը, ու խաչ հանէ » : Պիղատոս ալ հարցուց ըսաւ թէ « Ինչ է՝ կ'ուզէք որ ես ձեր Թագաւորը խաչ հանեմ » : Քահանայապետներն ալ ասոր պատասխան տուին թէ « Մենք կայսերմէն ի զատ Թագաւոր չունինք » : Ետքը երբոր ալ ուրիշ քար չտեսաւ Պիղատոս, ինքն ալ վճիռը կտրեց

ան ուրբաթ օրը Հրէից պասքայի տօնին կէս աւուր ատենը, ձեռուրնին տուաւ որ առնեն տանին ուղածնին պէս Յիսուսը խաչը հանեն, ու Յեսու Բարաբբա աւազակը ազատեն:

Գ Լ Ո Ի Խ ԼՍ.

Յիսուսի խաչերոյթիւնը ոչ րադուսը:

(Մատթ. ԻԷ: — Մարկ. ԺԵ. — Ղուկ. ԻԳ: —
Յովհ. ԺԹ:)

Պիղատոսի զինուորները ան ատենը Յիսուսը բռնեցին մէջերնին առին, ան կարմիր լաթը վրայէն հանեցին՝ ու իր լաթերը նորէն հագուցին, անանկ խաչը ուսը (այսինքն օմուզին վրայ) գրած սկսան դէպ 'ի Գողգոթա լեռը տանիլ: Ճամբան երթալնին մէկ մարդ մը դիմացնին ելաւ, որ Սիմոն կիւրենացի կ'ըսուէր. զասիկայ ալ բռնեցին որ Յիսուսի հետ վերցընէ տանի ան խաչափայտը: Յիսուսի ետեէն շատ ժողովուրդ էրիկ մարդ կնիկ մարդ կ'երթային, ու գութերնին շարժելով կու լային Յիսուսի խեղճութեանը վրայ: Յիսուս ալ դարձաւ անոնց ըսաւ. « Դստերք Երուսաղէմի, իմ վրաս մի լաք, հապա ձեր վրայ և ձեր որդւոցը վրայ լացէք. ատեն պիտոր գայ որ՝ երնեկ ըսեն ամուլներուն որ զաւակ չեն բերեր. և սաստիկ նեղութենէն լեռներուն պիտի ըսեն թէ՛ վրանիս փլէք մեզ ծածկեցէք, որ աս խեղճութիւններս չտեսնենք. թէ որ դալար կամ կանանչ ծառին այսպէս կ'ընեն՝ ինչպէս կը տեսնէք իմ վրաս, հապա չորցած ծառին ինչ պիտի ըլլայ»:

Երբոր ալ Գողգոթա լեռը հասան, Յիսուսի լեղիով խառնած գինի տուին. ան ալ համր առաւ նէ՝ չուզեց խմել։ Ետքը լաթերը վրայէն հանած անանկ մերկ Յիսուսը խաչին վրայ հանեցին գամեցին. ու իրեն երկու դին մէկ մէկ աւազակ մարդիկ ալ Հրէաները ան օրը բերին խաչել տուին, որ ասով աւելի նախատինք ըլլայ Յիսուսի։ Յիսուս որ խաչին վրայ ելաւ, առջի խօսքը իր խաչ հանողներուն վրայ աղօթելը եղաւ՝ որ ըսաւ. « Հայր իմ, ասոնց թողութիւն տուր որ չեն գիտեր ինչ կ'ընեն »։ Պիղատոս մէկ տախտակի մը վրայ՝ Յիսուսի վրան դրած յանցանքները (այսինքն սուշը) ասանկ գրել տուաւ՝ Թէ Ասիկայ է Յիսուս Նազովրեցի Թագաւոր Հրէից. և աս բանս իրեք ազգի լեզուով՝ այսինքն հրէարէն, հռոմայեցիերէն ու հռոմերէն ըրաւ, անանկ խաչին վրայ դնել տուաւ, որ ամէնքը կարդան ու իմանան։ Ան որ տեսան Հրէաները, Պիղատոսի աղաչեցին որ անանկ չգրէ՝ Թագաւոր Հրէից, հօսպա ասանկ Թէ՝ Ինքը ըսաւ որ Թագաւոր եմ Հրէից։ Պիղատոս ալ իրենց պատասխան տուաւ Թէ « Գրածս գրուած է, փոխել չըլլար »։ Ան ատենը զինուորները Յիսուսի լաթերը առին չորս բաժին ըրին՝ մէջերնին բաժնեցին, ու պատմութեանը կամ կապան վերէն՝ ի վար բոլորը հիւսուածքով դործուած ըլլալով՝ մեղքընցան կտրրտել. ուստի վրան վիճակ ձգեցին, որ անանկ մէկուն ինկաւ։

Հրէից քահանայապետները ու իշխանները իրենց մարդիկներովը՝ ան ժամանակը Յիսուսի առջևը եկած՝ ինչ կանչելով հազար նախատանք ու հայհոյանք կու տային Յիսուսի, ու քամահրելով կ'ըսէին. « Թէ որ քու ըսածիդ պէս

դուն Ստուծոյ Որդի ես նէ՝ քեզ հիմա խալըսէ, ատ խաչէդ վար ինջիր՝ որ քեզի հաւատանք. տեսէք սրւոր, կ'ըսէին, որ ուրիշները ազատեց, ու ինքը զինքը չկրնար ազատել. թէ որ իր յոյսը Ստուծոյ վրայ դրեր է նէ, թող Ստուած հիմա զինքը ասկէց ազատէ»։ Զինուորներն ալ անոնց ըրածը տեսնելով՝ իրենք ալ ծաղը ընելու բաներ կ'ըսէին։ Եւ աս հերիք չէ՝ նաեւ ան Յիսուսի քով խաչուած աւազակներուն մէկը դարձաւ ինքն ալ Յիսուսի ըսաւ. « Թէ որ դուն Քրիստոսն ես նէ, քեզ ալ մեզի հետ ասկէց ազատէ »։ Բայց ան ժամանակը մէկալ աւազակը զանիկայ չէիսեց թէ « Ստուծմէ չէս վախնար, որ դուն ալ ան պատիժը կը քաշես կոր. մենք, ըսաւ, արժանապէս մեր ըրածին պատիժը առեր ենք, բայց ասիկայ մէկ չար բան մը չէ՛ գործած »։ Ետքը դարձաւ Յիսուսի ըսաւ. « Տէր, յիշէ զիս երբոր քու թագաւորու թեամբդ գալու որ ըլլաս »։ Յիսուս իրեն պատասխան տուաւ թէ « Ղշմարիտ կ'ըսեմ քեզի՝ որ այսօր դրախտը իմ հետս մէյտեղ պիտի ըլլաս »։

Յիսուսի խաչելու թեան ատենը իրեն ազգականներէն ալ քովը եկեր կեցեր էին. ասոնց մէջը Յիսուս իր մայրը Կոյսն Մարիամ տեսնելով, և իր սիրական Յովհաննէս աշակերտը, մօրը ցուցնելով ան աշակերտը՝ ըսաւ թէ « Ահա քու որդիդ », ու աշակերտին ալ իր մայրը ցուցնելով ըսաւ. « Ահա քու մայրդ ». և անկէ ետքը Յովհաննէս ալ զԿոյսն Մարիամ որ Յիսուսէ որբ մնացած էր՝ իր տունը առաւ պահեց։ Յիսուս կէս օրուան դէմ վեց ժամին (այսինքն սահաթին) խաչին վրայ բեռուելուն պէս՝ արեւը

խաւարեցաւ, և բոլոր աշխարհք մթննցաւ իրէք
 ժամի չափ, ու ինը ժամին ատենները՝ կէսօրը
 իրէք ժամանցած՝ Յիսուս ամուր ձայնով կան-
 չեց. « Էլի էլ Լա՛մա սաբաֆանի, որ ըսել է. Աս-
 տուած իմ, Աստուած իմ, ինչո՞ւ զիս երեսէ թռ-
 ղեր ես » : Ետքը երբոր ըսաւ թէ « Ծարուեր
 եմ », շուտ մը մէկը վազեց՝ սպունգը (այսինքն
 սիւնկէրը) հոն քացախը թաթխեց՝ ու եղեգի
 մը վրայ անցուցած դէպ 'ի Յիսուսի բերանը եր-
 կնցուց : Յիսուս ալ երբոր ան քացախը բերա-
 նը առաւ, ըսաւ. « Ալ ամէն բան լմնցաւ » .
 ու նորէն ամուր ձայնով կանչեց ըսաւ. « Հայր,
 քու ձեռքդ կ'աւանդեմ իմ հոգիս » . անանկ
 գլուխը վար ծռեց՝ հոգին տուաւ : Ան ատենը
 Երուսաղէմի տաճարին վարագոյրը վերէն 'ի
 վար երկուք ճղքուեցաւ, երկրաշարժութիւն ե-
 ղաւ, որ ապառաժ քարեր պատուեցան, գերեզ-
 մաններ բացուեցան, ու շատ արդար մարդիկ-
 ներ յարութիւն առած՝ Երուսաղէմի մէջը շատ
 մարդոց երեցան՝ Յիսուսի ճշմարիտ յարութիւ-
 նը հաստատելու համար : Ան տեղը հարիւրա-
 պետն ալ իր զինուորներուն հետ աս հրաշքները
 տեսնելով, սոսկացին՝ ու Յիսուսի համար ըսին
 թէ « Ըշմարիտ աս մարդս Աստուծոյ Որդի
 էր » : Նմանապէս քովը գտնուած Ժողովուրդն
 ալ Յիսուսի վրայ խղճալով՝ կուրծքերնին զար-
 նելով ելան ետ դարձան : Երբոր ալ իրիկունը
 մօտեցաւ, Հրէաները խղճմտանք ընելով թէ
 օրինաց դէմ՝ չըլլայ որ ան խաչաւածներուն մար-
 մինները ինչուան մէկալ օրը խաչին վրայ մնան,
 որ ան շաբաթն օրը իրենց մեծ տօնախմբութիւն
 էր, գացին Պիղատոսէն ուղեցին որ անոնց ծըն-
 կուրները ջարդեն՝ որ շուտով մեռնին, ու անկեց

վերցուցին։ Ուստի եկան զինուորները առաջ ան
երկու աւազակներուն ծնկուրները ջարդելով մե-
ռուցին։ Ետքը երբոր Յիսուսը տեսան որ հոգին
աւանդեր է, անորը ջարդեցին։ Հապա զինուոր-
ներուն մէկը ձեռքի տէգովը (այսինքն մըրաքովը)
Յիսուսի կողը խոցեց, ու շուտ մը արիւն ու ջուր
բղխեց կողէն։

Ան ատենը Յովսէփ արեմաթացին, որ ինքն
ալ Հրէից իշխաններէն մէկն էր, և գաղտուկ
Յիսուսի աշակերտութիւն կ'ընէր՝ գնաց Պիղա-
տոսէն հրաման առաւ, որ ինքը երթայ Յիսուսի
մարմինը խաչէն ինջեցընէ գերեզման դնէ։ Ուս-
տի Նիկողեմոս ըստած իշխանին հետ (որ ան
ալ ծածուկ Յիսուսի աշակերտներէն էր) եկան
խաչէն ինջեցուցին Յիսուսի մարմինը, մեծարան-
քով զմըռսեցին, ու մաքուր կտաւով պատած՝
հոն խաչելութեան տեղին մօտ մէկ պարտեզի
մը մէջ՝ նոր քարէ փորած գերեզմանը դրին, ու
մէկ մեծ քարով մը գերեզմանը գոցեցին՝ ելան
գացին։ Բայց շաբաթ առտուանց քահանայա-
պետները ու Փարիսեցիները նորէն Պիղատոսի
գացին ըսին թէ «Կը յիշենք որ ան խաբեբան
ողջ էր նէ կ'ըսէր թէ Իրեք օրէն ետե յարու-
թիւն պիտի առնեմ։ ուստի հրաման տուր որ՝
գերեզմանին քով աս իրեք օրս պահապան կե-
նայ, որ չըլլայ թէ իր աշակերտները գիշերանց
գան մարմինը գողնան, ու ժողովրդին մէջը ձայն
հանեն թէ յարութիւն առաւ, և ասով ետքի
մոլորութիւնը առջնին գէշ ըլլայ»։ Պիղա-
տոս ալ ըսաւ թէ «Գացէք ինչպէս կ'ուզէք նէ՝
անանկ ըրէք»։ Անոնք ալ գացին գերեզմանին
քարը աղէկ մը ամրացին, կնիք (այսինքն մէզ

հիւր) զարկին վրան, ու անանկ քովը զինուորներ
պահապան դրին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Լ Բ.

Յիսուսի փառաւոր յարուրիւնը, աշակերտաց
երեսմը:

(Մատթ. ԻԸ: — Մարկ. ԺԶ: — Ղուկ. ԼԳ: —
Յովհ. Ի. ԻԱ:)

Եաբաթ իրիկունը իւղաբեր կանայքը, այս-
ինքն Մարիամ Մագդաղենացին, Մարիամ
Յակոբայ ըսուածը, Յոհաննա ու Սողոմէ՝ մէկ-
տեղ եկան, խունկեր ու անուշահոտ եղեր առին,
պատրաստեցին՝ որ երթան Յիսուսի մարմինը՝ ու
րէն օժեն՝ աւելի պատիւ ընեն: Ուստի առ-
տուանց կանուխ երբոր ելան որ գերեզմանը
երթան, ճամբան անձրկեր էին թէ՛ ան գերեզ-
մանին մեծ քարը վրայէն ո՛վ պիտոր վերցընէ.
բայց հոն հասնելուն պէս՝ յանկարծակի մէկ
շարժ մը եղաւ, ու երկինքէն լուսաւոր ձիւնի
պէս ճերմակ լաթերով հրեշտակ մը ինջաւ, ու
ան դրանը քարը մէկդի դրած վրան նստաւ:
Աս բանս որ եղաւ, ան զինուոր պահապանները
վախէն մեռելի պէս հոն տեղը գետինը ինկան.
Եւ անոնցմէ ոմանք ալ քաղաքը վաղեցին քահա-
նայապետներուն աս հրաշքս պատմեցին. անոնք
ալ մէյտեղ խորհուրդ ըրին, ու շատ ստակ
տուին անոնց, որ աս բանս գաղտուկ պահեն՝
մարդու չգրուցեն, հապա անանկ ձայն հանեն
թէ՛ գիշերանց իրենք որ քուն էին, Յիսուսի
աշակերտները եկեր անոր մարմինը գողցեր են.

և իրենց աս ալ ըսին: « Թէ որ ձայնը դատաւորին ականջը հասնի նէ, դուք մի վախնաք անհոգ կեցիք, մենք բանը կը շինենք »: Եւ անանկ Հրէաներուն մէջը աս սուտ խօսքս փրւուեցաւ:

Հիմա գանք որ, երբոր աս իւզաբեր կանայքը գերեզմանին դուռը ասանկ բայ գտած ներս որ մտան, հոն Յիսուսի մարմինը չգտան. հապաանոր տեղը երկու լուսաւոր հրեշտակ տեսան, որ մէկը դարձաւ ասոնց ըսաւ. « Մի վախնաք, դուք եկեր էք Յիսուսը կը փնտռէք. բայց հոս չէ՝ ինքը յարութիւն առեր է, ինչպէս որ ձեզի առաջուց ըսեր էր ». և իրենց աս ալ ըսաւ որ՝ երթան Յիսուսի աշակերտացը աս բանս աւետիս տան: Բայց ասոնցմէ Մարիամ Մագդաղենացին, ինչպէս կ'ըսեն՝ առջի բերանը շուտ մը տեսածին պէս որ Յիսուսի մարմինը գերեզմանին մէջը չէ՝ վազեց եկաւ Պետրոսն ու Յովհաննէսը գտաւ, իրենց ըսաւ թէ « Մեր տէրը գերեզմանէն վերցուցեր են, չենք գիտեր ուր դրեր են »: Անոնք ալ ելան հետը գերեզմանը եկան՝ տեսան որ իրաւ ըսածին պէս Յիսուսի մարմինը հոն չկայ. ուստի իրենք ալ թողուցին նորէն դարձան որ մէկալ աշակերտներուն աս բանս պատմեն: Ան ատենը Մագդաղենացին որ մինակ գերեզմանին քովը կեցած կու լար, ան հրեշտակները իրեն հարցուցին թէ « Անիկ, ինչո՞ւ կու լաս »: Ան ալ ըսաւ թէ « Հապա իմ տէրս աս գերեզմանէն վերուցեր են, ու չեմ գիտեր ուր տարեր դրեր են », աս ըսելու ատեն ինչպէս եղաւ որ՝ գէպ 'ի ետքը դարձաւ մէկ մարդ մը տեսաւ, որ Յիսուսն էր. ու ինքը չճանցաւ, կարծեց թէ պարտիզպան մըն է: Յիսուս ալ

հարցուց իրեն. « Կնիկ, ինչո՞ւ կու լաս, զո՞վ կը փնտռես » : Ան ալ պատասխան տուաւ թէ « Տէր, թէ որ դուն առիր նէ, խնդրեմ որ ինծի ըսես՝ ո՞ր տարիւր դրիր, որ ես երթամ անկէջ վերցընեմ » : Ան ատենը Յիսուս ալ իր սովորական ձայնովը զինքը կանչածին պէս՝ « Մարիամ », Մագդաղենացին շուտ մը իմացաւ, ու իրեն պատասխան տուաւ. « Բաբբունի », այսինքն Հրամմէ, Վարդապետ, ու վազեց որ ուտուրներուն պլուրի. բայց Յիսուս չթողուց որ ան ժամանակը իրեն մօտենայ, հասկա ապրսպրեց որ երթայ աշակերտներուն պատմէ, ու ըսէ թէ ինքը առ Աստուած պիտի համբառնայ : Ետքը Յիսուս ան տեղէն անյայտ եղածին պէս՝ Մագդաղենացին ալ շուտ մը վազեց գնաց աս բանս աշակերտներուն պատմելու :

Ան օրը Յիսուսի մէկալ աշակերտներէն երկու հոգի՝ Եմմաուս գեղն որ կ'երթային աս բաներս մէջերնին խօսելով, Յիսուս առանց զինքը անոնց յայտնելու՝ քովերնին եկաւ, ու հետերնին երթալով՝ ինքն ալ հարցուց իրենց թէ « Այո ի՞նչ բանի վրայ է ձեր խօսքը, ինչո՞ւ ատանկ տրտում կ'երթաք » : Անոնցմէ մէկը որ Կղէոպաս կ'ըսուէր՝ դարձաւ իրեն ըսաւ թէ « Դուն միայն մնացեր ես Երուսաղէմ՝ որ աս օրերս հոն եղած բաները չես իմացեր. որ ինտո՞ր ան Յիսուս Նազովրեցին սուրբ ու արդար մարդը՝ մեր իշխանները բռնեցին խաչին վրայ սպաննել տուին. որ մենք յոյսերնիս վրան դրեր էինք թէ ան պիտի Իսրայելացիքը փրկէ » : ու ետքը աս ալ ըսին թէ՛ ինչպէս ան կնիկները հրեշտակներէն լսեր են թէ Յիսուսը ողջ է : Աս բաներս լսելով՝ Յիսուս ալ երեսնին տուաւ

որ ինչպէս մտուրնին չեն բերեր մարգարէից Քրիստոսի վրայ ըսածները՝ որ կատարուեցաւ. ետքը մէկիկ մէկիկ անոնց տնօրինական խորհուրդները մեկնելով երբոր ալ իրիկուան դէմ Եմմաւուս գեղը հասան, Յիսուս անանկ ցուցուց թէ ինքը ալ առաջ պիտոր երթայ. անոնք ալ իրիկուն է ըսելով չթողուցին՝ հոն հետերնին բռնեցին : Ետքը երբոր մէկտեղ սեղան նստան որ ուտեն, Յիսուս հացը ձեռքը առաւ օրհնեց, ու կտրրտելով իրենց ձեռքը տալուն պէս՝ աչուրնին բացաւ, որ ճանցցան զինքը. ու ինքը շուտ մը առջնէն աներեւոյթ եղաւ : Անոնք ալ ելան նորէն Երուսաղէմ մէկալնոնցքով եկան, ու դեռ իրենք իրենց հանդըպած բանը չըսած՝ լսեն որ մէկալ առաքեալները իրենց կը պատմէին թէ՝ Յիսուս յարութիւն առեր է, ու Պետրոսի երևցեր է :

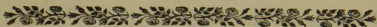
Հոն առաքեալքը մէկտեղ ժողոված Հրէաներուն ահէն դռները դոց, երբոր աս բաներուս վրայ շփոթած կը զրուցէին, Յիսուս նորէն յանկարծ մէջերնին երեցաւ. « Ողջոյն ձեզ, ըսաւ, ես եմ՝ մի վախնաք ». անոնք ալ որ ահաած կեցեր էին, Յիսուս « Եկէք, ըսաւ, ձեռքս ու ոտքս բռնեցէք որ իմանաք թէ ես եմ » : Ետքը աս բանս հաստատելու համար՝ իրենցմէ կերակուր ուզեց. անոնք ալ քիչ մը խորոված ձուկ ու մեղր ունէին, ան տուին. Յիսուս ալ առաւ առջնէն կտոր մը անկէց կերաւ. ու ետքը իրենց Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը պարգեւելով՝ հրաման տուաւ որ ալ երթան չորս դին աշխարհք քարոզեն. անանկ աներեւոյթ եղաւ : Աս ատենը Թումաս առաքեալը հոն չէր. ուստի ետքը երբոր դարձաւ առաքելոց քով եկաւ, և անոնցմէ

լսեց որ կ'ըսէին թէ « Մենք հիմա Յիսուսը տեսանք », Թուամաս ըսաւ որ « Ես ինչուան որ իմ աչքովս անոր ձեռացը մէջի դամին նշանը չտեսնեմ, ու ձեռքովս չբռնեմ, և ձեռքս խոցուած կողը չխոթեմ նէ՛ չեմ հաւտար »: Անոր համար ասկէ ութը օրէն ետքը երբոր բոլոր աշակերտները նորէն հոն տեղը ժողված՝ Թուամաս ալ մէջերնին էր, Յիսուս մէկ մ'ալ երեցաւ իրենց, ու ողջոյն տալէն ետե՛ դարձաւ Թուամասի ըսաւ. « Եկու՛ք ձեռքովդ իմ ձեռուրներուս խոբերուն տեղը բռնէ նայէ, ու ձեռքդ կողս խոթէ, անանկ անհաւատ մ'ըլլար, հապա հաւաւ տացեալ եղիր »: Ան ժամանակը Թուամաս ալ հաւատալով կանչեց ըսաւ. « Տէր իմ և Աստուած իմ »: Յիսուս ալ իրեն պատասխան տուաւ թէ « Ղու՛ն զիս տեսար՝ ու անանկ հաւատացիր. երանի՛ անոնց որ զիս չտեսած՝ ինծի հաւատան »:

Ասկէ ետքը անգամ մըն ալ աշակերտները Տիբերեայ ծովուն քովը ձուկ բռնելու ատենը՝ իրենց երեցաւ Յիսուս. և անոնք որ բոլոր գիշերը դատեր էին՝ ու բան չէին բռնած, Յիսուս իրենց ծովուն մէկ կողմը ցուցուց որ ուռկաննին հոն ձգեն. երբոր անանկ ըրին, շուտ մը հարիւր յիսունի չափ խոշոր ձկներ ուռկաննին մէջը առին, անանկ որ՝ ճորով առանց պատռելու վեր քաշեցին: Աս հրաշքիս վրայ աշակերտներն ալ իմացան որ ինքը Յիսուսն է. ուստի քովը եկան ժողվեցան, ու մէյտեղ նստան ան ձկները եփեցին կերան: Ուտելէն ետքը Յիսուս Պետրոսի իրեք հեղ հարցուց թէ « Զիս կը սիրես մի »: Պետրոս ալ որ սրտով պատասխան տուաւ որ՝ « Այո՛, Տէր. դուն ալ գիտես որ քեզ կը սի-

րեմ» . Յիսուս ալ իրեն ըսաւ . « Ատանկ է նէ՛
դուն ալ իմ գառներս ու իմ ոչխարներս արա-
ծէ » : Եւ Յիսուս ասով Պետրոսի իրեք ան-
գամ ուրացութեան մեղաց դեղը դրաւ , ու իրեն
թողութիւն տուաւ՝ հետը հաշտուեցաւ : Ետքը
Յիսուս Պետրոսի վրայ աս մարգարէութիւնս
ալ ըրաւ որ ծերութեան ատենը իր ճշմարիտ
հաւատոյն համար մարտիրոսութեամբ կեանքը
պիտի տայ :

Աս մէկ քանի պատմածներէս՝ի զատ Յիսուս
յարութիւն առնելէն ետեւ ուրիշ շատ անգամ
(ան քառսուն օրը՝ որ աշխարհքիս վրայ կեցաւ)
իր աշակերտացը երեցաւ , ու քրիստոնէական
հաւատքին բաները իրենց սորվեցուց : Ետքի
անգամ որ երեցաւ , իրենց ապրսպրեց որ սպա-
սեն ինչուան ինքը Հոգին Սուրբը խրկէ , որ գայ
զիրենք շնորհքով լեցնէ , ու անկէ ետքը ալ
երթան իր աւետարանը բոլոր աշխարհքիս քա-
րոզեն : Անկէ ետեւ Յիսուս մէյտեղ ժողովեց իր
աշակերտները ու առաւ զանոնք Բեթանիայի
քովը Զիթենեաց ըսուած լեռը ելաւ , և հոն
օրհնելով զիրենք՝ անոնց աչաց առջևը դէպ ՚ի
երկինքը համբարձաւ գնաց : Երբոր ալ ամսե-
րուն մէջը մտաւ աներեւոյթ եղաւ , ան տեղը եր-
կու հրեշտակ ճերմակ լաթեր հագուած եկան
աշակերտներուն երեցան ու ըսին . « Ով գալի-
լեացիք , ի՞նչ զարմացեր դէպ ՚ի երկինքը կը
նայիք . աս Յիսուսը որ հիմա ձեզմէ զատուեցաւ
երկինքը գնաց , նոյն կերպովը փառաւորապէս
պիտի մէկ օր մը նորէն դառնայ գոյ » : Աշա-
կերտներն ալ անանկ Յիսուսի երկրպաշտութիւն
ընելով՝ և ուրախութեամբ փառք տալով Աստու-
ծոյ Երուսաղէմ դարձան :

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

Հոգայե Սրբոյ գալուստը՝ ու հաւատացիոց
շատնայր :

ԱրՔրիստոսի 32 : (Գործ . Ա . Բ :)

ՔՐԻՍՏՈՍ տէրն մեր երկինքը համբառնալու
ատենը ինչպէս որ ասլըսպրեր էր՝ բոլոր առա-
քեալները և աշակերտները մէյտեղ մէկ տուն
մը ժողովեցան, Կոյսն Մարիամ ալ հետերնին,
ու անդադար աղօթք ընելով կը սպասէին Հո-
գւոյն Սրբոյ գալուն որ իրենց խոստացեր էր խըր-
կելու որան գայ զիրենք աստուածային շնորհքով
լուսաւորէ, որ Քրիստոսի նոր եկեղեցւոյն առջի
հիմունքը պիտի ըլլային: Ան օրերը Պետրոս ա-
ռաքեալը մէջերնին ելաւ ըսաւ որ՝ Յուդայի մատ-
նիչին տեղը, որ կ'որեր գացեր էր, մէկ ուրիշ
մը ընտրեն, որ տասուերկու առաքելոց համբան-
քը ըման մնայ: Ուստի երկու հոգի, որ ինչպէս
կ'ըսեն՝ ան Քրիստոսի աշակերտներէն էին, ըն-
տրեցին առաջ բերին, մէկին անունը Յովսէփ
կամ Յուստոս ըսուած, մէկալինը՝ Մատաթիա.
և աղօթք ընելով վիճակ որ ձգեցին ասոնց վրայ,

Մատաթիայի ելաւ վիճակը, ու անանկ ինքը տասուերկու առաքելոց համրանքը մտաւ:

Համբարձմանէն տասն օր որ անցաւ՝ որ Պենտեկոստէ կ'ըսուէր, այսինքն զատկէն յիսուն օր ետեւ, առտուան դէմյանկարծակի երկինքը գուռալով մէկ սաստիկ հով մը ելաւ՝ եկաւ ան տունը մտաւ թնդացուց, ուր որ ասոնք ժողված կեցեր կը սպասէին. ու իրենց ամէն մէկուն գլխուն վրայ մէյմէկ կրակի բոցի պէս լեզուի ձևով լոյս երեցաւ, (որ ան դրսուանց նշան եղաւ թէ Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը եկեր է վրանին): Աս եղածին պէս, ամէնքը Հոգւով Սրբով լեցուած՝ սկսան կերպ կերպ լեզուներով համարձակ զրուցել ու քարոզել Քրիստոսի հաւատքը: Ան ատենը դրսի ուրիշ երկիրներէն շատ Հրէաներ որ Երուսաղէմ ուխտ եկեր էին՝ երբոր աս բանս իմացան, վազեցին հոն եկան, տեսան որ ասոնք իրենց գիտցած լեզուները համարձակ կը զրուցեն կոր, մէկը պարսկերէն, մէկը պարթեւերէն, մէկը հռոմէրէն, մէկը արապերէն, ու ալ ուրիշ շատ կերպ լեզուներ. պաղեցան մնացին, «Աս ինչ զարմանալի բան է, ըսին, որ աս միաժիտ գալիլեացի մարդիկը այսպիսի լեզուներ կը խօսին»: Ան մարդիկներէն ոմանք ալ եղան որ՝ սկսան քամահրելով ըսել թէ «Ասոնք գինովեցեր են»: Պետրոս առաքեալը ան ատենը մէկալ առաքեալներուն հետը մէկ բերան եղած՝ ասոնց պատասխան տուաւ թէ «Քան լոյսի, գինով չենք. դեռ առտու է, աս ատենը գինի չիմուիր. հապա Հոգւով Սրբով լցուած ենք, ինչպէս Յովէլեայ մարգարէին բերնովը Աստուած առաջուց ըսեր էր թէ Հեղից յոգոյ իմե՛ 'ի վերայ ամենայն մարմնոյ, եւ մարգարեացին ուսուրէր»:

Յէր և դասեր՝ Յէր», և այլն: Ետքը Յիսուսի վրայ խօսքը դարձնելով՝ համարձակ առջևնին դրաւ անոնց քարոզեց թէ « Աս Յիսուս Նազովրէցին, որ այնչափ հրաշքներովը (որ դուք ալ տեսեր էք) հաստատեր է թէ ինքը ճշմարիտ մեսիան է, ու դուք երբոր զանիկայ բռնեցիք խաչին վրայ մեռցուցիք, ինքն ալ մարգարէից ըսածին պէս որ մեռնելէն յարութիւն առաւ երկինքը համբարձաւ, անկէց Հոգին Սուրբ խրկեց մեզի, որոյ նշանը դուք հիմա մեր վրայ կը տեսնէք և մեզմէ կը լսէք »: Այսպիսի քարոզութեամբը ան լսողներէն իրեք հազար հոգիի չափ զղջացան՝ դարձան, և ան օրը մկրտուեցան՝ Քրիստոսի հաւատացեալ եղան: Եւ ասոնք ամէնը առաքելոց քովէն չէին բաժնուեր, միշտ անոնց քարոզները մտիկ կը դնէին. հացեր նին, աղօթքնին, ամէն բաներնին մէյտեղ. անանկ որ՝ մէջերնին իմն քուկդ չկար. Ստուած ալ առաքելոց ձեռքովը շատ հրաշքներ գործելով՝ մէկալ ժողովուրդն ալ իրենցմէ կը պատկառէր, և ասով օրէ օր հաւատացեալքը կը շատնային:

Գ Լ Ո Ի Խ Բ.

Ի ձեռն կադին բժշկութիւնը:

(Գործ. Գ:)

Առաքեալները ան օրերը շատ անգամ տաճարը կ'երթային աղօթք ընելու. անգամ մը հանդըպեցաւ որ Պետրոս ու Յովհաննէս առաքեալը մէյտեղ իրիկուան ժամուն երթալնին՝ տե-

սան որ տաճարին դուռը մէկ կաղ (կամ քէօթ-
րիւմ) մարդ մը քառսուն տարեկան, որ միշտ
հոն կը բերէին կը դնէին որ ողորմութիւն մու-
րայ, իրենցմէ ալ ողորմութիւն ուզեց: Պետրոս
առաքեալն ալ դարձաւ ըսաւ իրեն. «Նայէ՛ ինչ
կ'ըսեմ. ես արծաթ ու ոսկի չունիմ, հապա՛ ունե-
ցածս աս է քեզի կու տամ. Յիսուսի Քրիստո-
սի Նազովրեցիին անունովը կ'ըսեմ որ՝ ոտքի վրայ
ելլես քալես երթաս » . այսպէս ըսելով անոր
ձեռքէն որ բռնեց վեր վերցուց, շուտ մը մարդը
բժշկուեցաւ, ելաւ վազելով ինքն ալ հետերնին
տաճարը մտաւ, ու շնորհակալ ըլլալով փառք
կու տար Աստուծոյ: Աս հրաշքիս պատճառովը՝
շատ ժողովուրդ զարմանալով եկան առաքեալնե-
րուն վրան թափեցան, մանաւանդ տեսնելով որ
ան բժշկուած մարդն ալ որ իրենք ալ աղէկ կը
ճանչնային՝ եկեր քովերնին կեցեր ամենուն կը
ցուցնէր զանոնք: Պետրոս առաքեալն ալ ան-
տեղը նորէն անոնց Յիսուսի վրայ քարոզելով՝ որ
անոր անունովը աս բժշկութիւնս կատարուե-
ցաւ, և յորդորելով զիրենք որ դառնան Յիսուսի
դէմըրած անօրէնութիւննին ապաշխարեն, ա-
նանկ զղջում բերաւ որ՝ ան օրն ալ հինգ հազար
հոգի դարձան հաւատացեալ եղան: Բայց ա-
ռաքեալներուն դեռ աս քարոզութիւնը բերան-
նին էր, որ Հրէից քահանայապետները և տա-
ճարին իշխանները սրդողելով՝ եկան վրանին հա-
սան, ու երկուքն ալ բռնեցին ան գիշերը բանտը
գրին. և մէկալ առտուն Աննա ու Կայիափա քու
հանայապետներուն առջեւ ժողով ժողված՝ հոն
բերին զասոնք, ու իրենց սկսան հարցնել թէ
« Դուք որո՞ն ու ժողով կամ անունովը աս կաղը
օտք հանեցիք »: Ան ատենը Պետրոս Հոգւոյն

Սրբոյ շնորհքով լցուած՝ պատասխան տուաւ թէ « Աս ի՛նչ զարմանալի բան է, որ դուք որ Խարայեւացոց իշխաններն էք մեզ դատապարտել կ'ուզէք ան ողորմելի մարդուն աս բարիքս ընենուս համար, որ Յիսուսի Քրիստոսի անունովը բժշկուեցաւ, ան որ դուք խաչ հանեցիք, ու Աստուած իրեն յարութիւն տուաւ, և զինքը բոլոր ստեղծուածոց գլուխ դրաւ, անանկ որ՝ առանց Յիսուսի Քրիստոսի մարդ չկրնար փրկութեան հասնիլ »: Հրեից իշխաններն ալ տեսնելով առաքելոց այսպիսի խորունկ բաներով համարձակ զրուցուածքը՝ կը զարմանային վրանին. գիտէին կը ճանչնային որ ասոնք ռամիկ տգէտ մարդիկ էին՝ որ Յիսուսի հետը կը քալէին. և մէկալ դիէն ալ ան բժշկուած մարդը առջէն տեսնելով՝ պապանձեցան մնացին: Աւստի խորհուրդ ըրին որ բանը ժողովրդոց մէջ շատ չտարածուած՝ իրենց աղէկ մը ասլըսպրեն որ, մէյ մըն ալ Յիսուսի անունը բերաննին չառնեն, անոր վրայ մարդու բան չխօսին: Առաքեալներն ալ ասոր պատասխան տուին թէ « Աս ըլլալու բան է որ Աստուծոյ հրամանը թողունք՝ ու ձեզի հնազանդինք. մենք չենք կրնար մեր տեսածը և լսածը պահել չգրուցել »: Անոնք ալ ճարերնին հատած, որ չըլլայ թէ ատոնց պատիժ տան նէ՝ ժողովուրդը ոտք ելլէ, անանկ թող տուին որ երթան. և երբոր եկան մէկալ առաքելոց ու հաւատացելոց աս բաները պատմեցին՝ ամէնքը մէյտեղ փառք տուին Աստուծոյ: Ետքը միաբան աղօթք ըրին աղաչեցին Աստուծոյ, որ իրենց ուժ կարողութիւն տայ համարձակ Քրիստոսի աւետարանը քարոզել, ու հրաչքներով հաստատել. Աստուած ալ նշան թէ իրենց

աղօթքը լսեր է՝ ան կեցած տեղերնին շարժ մը
հանեց, ու Հոգւոյն Սրբոյ նոր ուժ զօրութիւն
եկաւ վրանին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Անանիայի ու Սափիրայի պատիժը, և առաքելոց
քարոզութիւնը:

(Գործ . Դ . Ե :)

Աս նոր Գրիստոսի հաւատացեալներն որ ը-
սինք՝ ամէնքը միաբան առաքելոց հետ մէկ սիրտ
մէկ հոգի եղած՝ իրենց ունեցած ստակնին և
ուրիշ բաներնին կը բերէին առաքելոց ձեռքը
կու տային, որ անոնք ամենուն հաւասար բաժ-
նելով՝ բոլոր հաւատացելոց պիտանաւորութիւնը
թէ հոգւոր թէ մարմնաւոր՝ իրենք կը հոգային:
Անանի որ գետին կամ տեղ ունեցողներն ալ՝
տեղերնին կը ծախէին, ու անոր ստակը լման ա-
ռաքելոց կու տային. ինչպէս որ ասանկ ըրաւ
Յովսէփ ըստած մէկը՝ որ ետքը անունը Բառ-
նաբաս կոչուեցաւ: Բայց ասոնցմէ մէկ մարդ
մը Անանիա անունով՝ իր Սափիրա ըստած կրն-
կանը հետ մէյտեղ խօսք դրած՝ երբոր իրեն ա-
գարակը (այսինքն չիֆտլիկը) որ ծախեց, անոր
ստակը առաւ իր քովը վար դրաւ. ու միայն քիչ
մը բան հանեց տարաւ առաքելոց ձեռքը տուաւ,
անանի ցուցնելով թէ՝ այնչափ է եղեր ան ա-
գարակին գինը: Պետրոս առաքեալը իմանալով
աս մարդու խաբեբայութիւնը՝ քովը գնաց յան-
դիմանելով իրեն ըսաւ. « Անանիա, ինչո՞ւ դուն
սատանայի մոռցիր, ու Հոգին Սուրբը խաբե-

լով ան ստրկէն խորեցիր, ասանկ գիտնաս որ դուն ասով չէ՛ թէ մարդ՝ հապա զԱստուած ու զեցիր որ խաբես»։ Անանիան աս լսածին պէս՝ ան տեղը Աստուծոյ պատիժը վրան եկաւ գետինը ինկաւ հողին տուաւ. ու շուտ մը եկան իր ծառաները անկէց վերցուցին տարին զինքը թաղեցին։ Ասոր վրայ իրեք ժամ որ անցաւ, կնիկը իր երկանը գլուխը եկածը չգիտցած՝ երբոր ինքն ալ եկաւ Պետրոսի առջևը ելաւ, Պետրոս անոր ալ նորէն հարցուց. «Իրաւ, ըսաւ, դուք այնչափ ստրկով ծախեցիք ան տեղը»։ Կնիկն ալ ըսաւ թէ «Հրամա՛ր ես այնպէս է»։ Ան ատենը Պետրոս անոր ալ երեսը տուաւ թէ «Ատ ի՞նչ է որ դուք երկուքդ ալ մէյտեղ խօսք դրեր էք որ Հողին Սուրբ փորձէք. ահա, ըսաւ, անոնք որ քու էրիկդ դրանը առջևը թաղեցին՝ քեզ ալ հոն տանին թաղեն»։ Կնիկն ալ շուտ մը հոն յանկարծակիի եկաւ, ինքն ալ ինկաւ մեռաւ. ու ըսածին պէս զան ալ տարին երկանը քովը թաղեցին. և աս պատիժներս շատ ահ ու սոսկում ձգեց լսողներուն սիրտը։

Անկէ ետեւ առաքեալները Հոգւով Սրբով լցուած՝ շատ հրաշքներ բժշկութիւններ սկսան ընել. այնչափ որ՝ աս բաներս ձայնձընուելով՝ ուրիշ քաղաքներէն ալ հիւանդներ ու ցաւագարներ կ'առնէին Երուսաղէմ կը բերէին. ու պարապ ատեն չգտնալով որ ամէնը առաքելոց քովը տանին՝ ոմանք ալ անանկ իրենց հիւանդները պատգարակով (այսինքն թէ ձկէրէրով) ճամբուն վրայ կը դնէին, որ Պետրոս անկէ անցնին ինի՛ գոնէ շուքը վրան զարնէ՝ ու անով բժշկուին։ Աս հրաշքները տեսնելով և քարոզութիւններ լսելով՝ շատ մարդ կը դառնային հաւատացեալ

կ'ընային. և անով բոլոր ժողովուրդը առաքեալ-
ներէն կը պատկառէին, որ իրենց թշնամիներն
ալ սիրտ չէին ըներ առաքելոց դպչելու: Բայց
ետքը քահանայապետը Սաղուկեցւոց հետ մէկ
եղած՝ սաստիկ նախանձէն ալ չդիմացան, առա-
քեալները բռնել տունն բանտը դրին. և ան դի-
շերը հրեշտակ Տեառն՝ մարդ չիմացած եկաւ
բանտը բացաւ, ու իրենց ըսաւ որ չվախնան եւ-
լեն տաճարը երթան առջինին պէս քարոզու-
թիւննին ընեն: Առտուանց քահանայապետը
մարդիկ խրկեց՝ որ բանտէն առնեն իրենց սինո-
դոսին առջը բերեն. անոնք ալ գացին հոն մարդ
չգտան, ու դարձան ըսին թէ «Պացինք տեսանք
որ բանտը աղէկ դոց էր, ու պահապանները դրա-
նը քով կեցեր կը պահպանէին. ետքը բանտը
բանանք նայինք որ մէջը մարդ չկայ»: Աս բա-
նիս վրայ սինոդոսն ալ շփոթած որ կը զարմանար,
ան ատենը մէկ ուրիշ մը եկաւ իրենց պատմեց
թէ «Ան ձեր բանտը դրած մարդիկը հիմա տա-
ճարը կեցած ժողովրդոց քարոզ կու տան»: Ա-
նոր համար նորէն ետենին մարդ խրկեցին, որ
գնաց ժողովուրդին վախէն անուշու թեամբ կան-
չեց բերաւ առաքեալները. ու քահանայապետը
վրանին սրդողելով ըսաւ թէ «Ձեզի չապրս-
պրեցինք չըսինք որ մէյ մ'ալ ան Յիսուսին վրայ
բերաննիդ չբանաք, որ դուք բոլոր Երուսաղէմ
քաղաքը ատ ձեր աղանդովը լեցուցիք. և անով
մեզ ալ անիրաւ կ'ուզէք երեցընել թէ՛ մենք
պարապ տեղը ան մարդուն արիւնը մտած ըլ-
լանք»: Պետրոս ալ մէկալ առաքեալներուն
հետ իրեն պատասխան տունն թէ «Պէտք է որ
մենք աւելի Ստուծոյ հնազանդինք՝ քան թէ
մարդու». և անանկ համարձակ խօսեցան Յի-

սուսի վրայ, ու իրենց ըրած անօրէնութիւնը երեսնին տուին, որ անոնք ալ աս բաներս լսելով նորէն աւելի կատղեցան, ու ալ սկսան խորհուրդ ընել որ առաքեալները մեռցընեն: Բայց ան ատենը մէջերնին Վամադիէլ ըստած մէկ ռաբբի մը, որ օրինադէտ ու խօսքի տէր մարդ էր, ասիկայ ելաւ իրենց խորհուրդ տուաւ ըսաւ որ «Այս մարդիկը թող տուէք, դուք բան մ'ընէք ատոնց. տեսնենք, թէ որ մարդկային է ատոնց բռնած ճամբան նէ՝ ինքիւրեն կ'ոչընչանայ կ'երթայ. ինչպէս որ, ըսաւ, քիչ մը առաջ ելաւ Թեդասը, և անոր ետեէն մէյ մ'ալ Յուդա գալիլեացին, որ խել մը մարդիկ գլխէ հանեցին, ու ետքը ցիրուցան եղան կորան գացին. հապա թէ, ըսաւ, Աստուծոյ է, գիտնաք որ ատոնք չէք կըրնար աւրել՝ վերցընել. և անով աստուածամարտ ալ կը սեպուիք»: Աս Վամադիէլ ըսածին թէպէտ ամէնքը հաւնեցան, բայց այսու ամենայնիւ մէկ ծեծ մը քաշեցին առաքելոց, նորէն ապրսպրեցին որ մէյ մ'ալ Յիսուսի վրայ քարոզ չտան, ու անանկ թողուցին որ երթան: Անոնք ալ եւելօք ուրախութիւն ցուցուցին ասոր վրայ՝ որ Յիսուսի համար նախատուելու արժանի եղան. ու մտիկ չըրին՝ նորէն իրենց քարոզութիւնը չէին դադրեր կ'ընէին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Դ .

Ստեփանոսի Նախապկային պատմոյթիւնը :

ԱՄ Քրիստոսի 34 : (Գործ . 2 . 5 :)

Երբոր ալ օրէ օր շատցան հաւատացեալքը , անոնց մարմնաւոր հոգն ալ եւելցաւ առաքելոց վըայ . ուստի աս բանիս համար առաքեալքը ժողովք ըրին՝ սահմանեցին որ աշակերտներէն եօթը հոգի ընտրեն դնեն , ու ասոնք հաւատացելոց մարմնաւոր պիտանաւորութիւնը հոգան , ու իրենք բոլոր հոգւորին և քարոզութեան հետ ըլլան : Եւ ան ընտրուածները ասոնք էին . Ստեփանոս , Փիլիպպոս , Պրոքորոն , Նիկանովըա , Տիմոֆէա , Պարմենա , Նիկողայոս : Աս եօթը հոգիիս մէջ (որ սարկաւազ ըսուեցան) գլխաւորը Ստեփանոս՝ մէկ բարի Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքով լցուած մարդ մըն էր , որ Աստուած անոր ձեռքովը շատ հրաշքներ կ'ընէր , ու քարոզութեամբ և վիճաբանութեամբ անանկ կը պապանձեցընէր Հրէայքը , որ ալ ճար չունենալով անոր դէմ բերան բանալ բան զրուցել , սկսան վրան զրպարտութիւն (այսինքն իՓտիրա) ընել՝ թէ ինքը Աստուծոյ ու Մովսէսի դէմ միշտ հայհոյանք կը խօսի : Անանկ բռնեցին զինքը քահանայապետին առջև դատաստան քաշեցին . ու երկու սուտ վկայ դրին , որ կ'ըսէին թէ « Մենք լսեցինք որ աս մարդս կ'ըսէր թէ՝ Յիսուս Նազովրեցին աս տեղս պիտի կործանէ , ու Մովսէսի մեղի տուած օրէնքը պիտի փոխէ » : Քահանայապետը երբոր հարցուց իրեն թէ անանկ է

մի, ան ատենը Ստեփանոս բերանը բացաւ ու շնորհալի կերպով սկսաւ իրենց տեղն 'ի տեղը երկայն աստուածաշունչէն ցուցնել թէ իր ըրած քարոզութիւնը Յիսուսի վրայ ճշմարիտ ու շիտակ է, ու երեսնին տուաւ Հրէից ազգին խստասրտութիւնը և չարութիւնը, որ այնչափ սուրբ մարգարէներ հալածէր մեռցուցեր են, որ ամէնը Յիսուսի Քրիստոսի գալուստը կը մարգարէանային, ու ետքը ելան զան ալ մատնեցին սպաննեցին:

Աս բաներս խօսելէն ետեւ՝ Ստեփանոս երբոր դէպ 'ի երկինքը նայեցաւ ու ըսաւ. « Ահա երկինքը բացուած կը տեսնեմ որ՝ Յիսուսը Աստուծոյ աջ դին կեցեր է », ան ատենը լսողները իբր թէ Աստուծոյ դէմ հայհոյանք ըրածի պէս ահանջնին գոցեցին, ու կանչուըռտելով կատղած Ստեփանոսի վրան վաղեցին բռնեցին՝ սկսան զինքը քարկոծել: Ան Հրէից մէջը մէկ մարդ մըն ալ կար Սաւուղ անունով, (որ ետքը Պողոս ըսուեցաւ՝ ու ինքն ալ առաքելոց կարգը մտաւ), ասիկայ ալ ան ժամանակը անանկ թշնամի էր հաւատացելոց որ՝ ան Ստեփանոսը քարկոծողներուն վրայի լաթերնին ինքը առեր կը պահէր, որ անոնք հանգիստ բաներնին տեսնան: Երբոր այնպէս կը քարկոծէին, Ստեփանոսը կանչելով կ'ըսէր. « Տէր Յիսուս, հոգիս քեզի կը յանձնեմ, դուն առ »: Ետեւ ալ հոգին տալու ատենը ծունկ չոքեցաւ ու ամուր ձայնով կանչեց. « Տէր, ասոնց ըրածը մեղք մի սեպեր ». ու աս ըսածին պէս անտեղը ինկաւ վախճանեցաւ: Ետքը բարեպաշտ հաւատացեալքը եկան, ու ողբով լացով մարմինը անկէց վերցուցին՝ տարին թաղեցին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Սիմոն մոզը առաքեալներէն կը նշովաի. ներքինին
հառատացեալ կ'ըլլայ :

(Գործ . Ը :

Հրէաները Սաւիմանոսը մեռցնելէն ետե՛ն ուրէն անանկ սաստիկ հալածանք հանեցին հաւատացելոց վրայ, որ աշակերտներէն շատը Երուսաղէմէն ելան՝ ասդին անդին ցիրուցան եղած այնպէս իրենց քարոզութիւննին կ'ընէին : Ասոնցմէ մէկն ալ Փիլիպպոս ըսուած՝ Սամարացւոց քաղաքը գնաց քարոզելու . ու հոն հրաշքներ գործելով, և ցաւագարներ բժշկելով՝ շատ մարդ դարձուց մկրտեց՝ հաւատացեալ ըրաւ : Աս Սամարացւոց մէջը Սիմոն անունով մէկ կախարդ մարդ մը կար, որ իր կախարդական գործքերովը մեծ անուն ունէր մէջերնին . ասիկայ ալ հոնտեղը մկրտուեցաւ, ու Փիլիպպոսի քովէն չէր զատուեր, և անոր ըրած հրաշքները տեսնալով շատ կը զարմանար : Ան ատենները Պետրոս ու Յովհաննէս առաքեալներն ալ Սամարիա եկան, որ մկրտուածներուն (ինչպէս կ'ըսեն՝ դրօշմ րնելով) Հոգին Սուրբ տան : Սիմոն մոզը տեսնելով որ աս առաքեալները ձեռուրնին մարդու վրայ դնելով Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը յայտնի կ'երեւայ կոր մկրտեցոց վրայ, ինքն ալ հանեց անոնց ստակ տուաւ՝ ըսաւ որ իրեն ալ աս իշխանութիւնս տան, որ որոն վրայ ձեռք դնէնէ՝ Հոգին Սուրբ առնէ : Ասոր՝ Պետրոս առաքեալը սաստիկ սրդողելով՝ տուած ստակը երեսը

զարկաւ ու ըսաւ. « Քու ստակդ քեզի հետ երթայ կորսուի, որ կարծեցիր թէ Աստուծոյ պարգևը ստրկով պիտի գնես. դուն աս բանիս մէջը մասն ու բաժին չունիս, որովհետեւ սիրտդ Աստուծոյ հետ շիտակ չէ. ուստի աչքդ բաց ապաշխարէ որ Աստուած քու մեղացդ թողու թիւն տայ»:

Անկէ ետքը հրեշտակ Աստուծոյ Փիլիպպոսի հրամայեց որ՝ երթայ Երուսաղէմի ու Գազա քաղքին ճամբուն վրայ: Փիլիպպոս ալ հոն հասածին պէս՝ տեսաւ որ կառքով մէկ ներքինի մը կ'երթար կոր, որ Եթովպացոց Թագուհիին գանձապետն էր՝ որ Երուսաղէմ ուխտ էր գացեր. Փիլիպպոս Հոգւոյն Սրբոյ դրդմամբը ասոր քովը մօտեցաւ, տեսաւ որ ասիկայ Եսայի մարգարէին գիրքը կը կարդար. իրեն հարցուց թէ « Կարդացածդ կը հասկընամ մի »: Ան ալ ըսաւ. « Ինչպէս պիտի հասկընամ ինչուան որ մէկը ինձի չմեկնէ » ու Փիլիպպոսի աղաչեց որ ելլէ հետը կառքը քովը նստի. և Աստուծոյ կարգաւորութեամբը անոր կարդացածն ալ Եսայի մարգարէին ան խօսքն էր, որ Քրիստոսի վրայ կ'ըսէ թէ « Մէկ ոչխարի մը պէս զինքը մորթելու տարին. ու մէկ գառի մը պէս իր բուրդը կտրողին առջեւ բերան չբացաւ ձայն չհանեց », և այլն: Ուստի ներքինին Փիլիպպոսի հարցուց թէ « Մարգարէն աս բանս որո՞նք համար ըսեր է »: Փիլիպպոս ալ ան ժամանակը սկսաւ տեղն 'ի տեղը Քրիստոսի վրայ իրեն քարոզ տալ՝ ու քրիստոնէական հաւատքը սորվեցընել: Ետքը ճամբան առաջ որ գացին, և երբոր մէկ ջրի մը քով հասան, ներքինին ալ կատարեալ սրտով հաւատաւով Քրիստոսի՝ Փիլիպ-

պոսի աղաչեց որ զինքը մկրտէ։ Եւ հոնտեղը մկրտուելէն՝ և Հոգին Սուրբ ալ վրան ինջնալէն ետեւ, հրեշտակը յանկարծակի քովէն Փիլիպպոսը յափշտակեց վերցուց՝ ուրիշ տեղ տալաւ որ քարոզէ. ու անանկ ներքինին ալ ուրախութեամբ փառք տալով Աստուծոյ՝ ելաւ իր ճամբան առաջ գնաց։

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

Սաւուդի կամ Պօղոս Առաքելոյն դարձումը։

ԱՄՔՐԻՍՏՈՍԻ 35: (Գործ. Թ:)

Ան ատենները Սաւուղը ինչպէս վերը ըսինք՝ ամենէն աւելի մովսիսական օրինաց ջատագով ըլլալով սաստիկ ետեւէ էր Քրիստոսի հաւատացեալները հալածելու. ուստի երբոր իմացաւ թէ հաւատացեալքը Դամասկոս քաղաքը փախած՝ հոն կը շատնան կոր, Երուսաղէմ քահանայապետէն թուղթ (կամ ֆէրման մը) հանել տուաւ, ու ինքը առաւ ելաւ որ Դամասկոս երթայ՝ աս Քրիստոսի հաւատացեալները բռնէ կապած Երուսաղէմ բերէ։ Բայց ճամբան երթալինի երբոր Դամասկոսի մօտեցաւ, մէյմ՝ ալտեսնէ որ յանկարծակի երկինքէն մէկ սաստիկ լոյս մը ինջած չորս դին պատեց ու զինքը ձգեց գետինը զարկաւ. և ան ատենը ասանկ ձայն մը եկաւ իրեն. «Սաւուղ, Սաւուղ, դուն ինչո՞ւ ետեւէս ինկեր զիս կը հալածես»։ Սաւուղն ալ սոսկալով հարցուց թէ «Տէր, դուն ո՞վ ես»։ Նորէն իրեն ձայն եկաւ թէ «Ես Յիսուս Նազովրեցին եմ, որ դուն զիս կը հալածես»։ Սա-

ւուղ ալ հարցուց. «Տէր, ի՞նչ կ'ուզես որ ես
ընեմ»: Ան ալ ըսաւ. « Ոտք ելիր կայնէ քա-
ղաքը գնա, ու հօն քեզի կ'ըսուի թէ ի՞նչ պի-
տոր ընես»: Սաւուղի հետ եղած մարդիկն ալ
զարհուրած մնացեր էին՝ չէին տեսներ թէ խօ-
սողը ո՞վ էր: Աս որ եղաւ, Սաւուղը այնպէս
կուրցաւ որ՝ աչուրները բաց բան չէր տեսներ.
ուստի հետի մարդիկը իրեն ձեռքէն բռնած ա-
ռին զինքը Դամասկոս տարին: Հօն անանկ կոյր՝
սիրտը կոտրած իրեք օր անօթի կենալէն ետքը,
Աստուած հրամայեց Անանիա ըսուած մէկ աշա-
կերտին՝ որ Դամասկոս էր, որ երթայ Սաւուղը
գտնէ՝ բռնէ ու մկրտէ զինքը: Անանիա առջի
բերանը վախցաւ՝ ետ կեցաւ չուզեց երթալ, գիտ-
նալով որ ի՞նչպէս հաւատացելոց թշնամի մարդ
է ան Սաւուղը: Բայց Աստուած իրեն սիրտ
տուաւ ըսաւ թէ « Գնա՛ մի՛ վախնար. ես ան
մարդը ինծի առեր եմ, որ իմ անունս բոլոր աշ-
խարհք պիտի քարոզէ, ու ինքն ալ ինծի համար
շատ չարչարանք պիտի քաշէ »: Ան ատենը Ա-
նանիա եկաւ զինքը գտաւ, ու ձեռքը վրան
դրաւ ըսաւ. « Սաւուղ եղբայր, Տէր Յիսուսը
որ ճամբան քեզի երեցաւ՝ ան զիս խրկեց որ
քու աչուրներդ բռնկուի և Հոգւով Սրբով լե-
ցուիս »: Աս որ ըսաւ, շուտ մը Սաւուղի աչուր-
ներէն կճէպի պէս բան թափեցան բացուեցան,
որ սկսաւ տեսնել. ու ելաւ մկրտուեցաւ: Անկէ
ետեւ Սաւուղ հաւատացելոց մէջը մտաւ. ու
շուտ մը ինքն ալ սկսաւ քարոզել և Հրէից
դէմ հակաճառութիւն ընել ցուցնել թէ՛ Յի-
սուս Քրիստոս ճմարիտ մեսիան է. անանկ որ՝
ով որ կը տեսնէր ու կը լսէր, կը զարմանար թէ
աս մարդս հաւատացեալները հալածելուն տե-

ղը՝ ինչպէս հիմա ինքը անոնց հաւատքը առերկը քարոզէ : Անոր համար անոնք ալ այնչափ կատղեցան Սաւուղի դէմը, որ կ'ուզէին բռնել սպաննել, թէ որ աշակերտները գիշերանց զինքը Դամասկոսէ Երուսաղէմ չփախցընէին նէ : Սաւուղ ալ երբոր ասանկ նորէն Երուսաղէմ դարձաւ՝ ու հաւատացելոց մէջը ուզեց մտնել, առջի բերանը անոնք բանը չգիտնալով՝ իրմէ վախցան քաշուեցան, ինչուան որ Բառնաբաս աշակերտը առաւ զինքը առաքեալներուն քովը տարաւ, ու տեղն՝ ի տեղը հասկըցուց որ ինչպէս Յիսուս իրեն երևցեր է, ու հետը խօսեր է, և ինքն ալ Դամասկոս ինտոր քարողութիւն կ'ընէ եղեր : Ետքը Սաւուղ Երուսաղէմ ալ սկսաւ համարձակ Յիսուսը քարողել, ու Հրէից հետ հակաճառութիւն ընել : Բայց քիչ մը օրէն ետե՛ երբոր իմացան հաւատացեալք որ Հրէաները հոն ալ մէկտեղ խօսք դրեր են որ զինքը մեռցընեն, անկէց փախցուցին Տարսոն քաղաքը խրկեցին :

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

Կուռնկիոս հարխըրայեւոթիս դարձումը :

(Գործ. Ժ. ԺԱ.)

Պետրոս առաքեալը աս ժամանակս Վիզիա ու Յուպէ ըսուած քաղաքները կը քարողեր, և շատ բժշկութիւններ կ'ընէր. ասոնց մէջը մէկ ութը տարուան անդամալոյծ մը Եննա ըսուած՝ բժշկեց ոտք հանեց. ու մէկ բարեպաշտ հաւատացեալ կնիկ մը Տաբիթա անունով որ հիւընդ-

ցեր մեռեր էր, հրաշքով ողջընցուց։ Ան ա-
տենը Կեսարիա Պաղեստինացւոց քաղաքը՝ հա-
րիւրապետ մը կար Կուռնելիոս անունով, որ
թէպէտ հրէայ չէր՝ այլազգի էր, բայց մէկ բա-
րեպաշտ ու աստուածավախ մարդ մը ըլլալով՝
անպակաս ողորմութիւն կու տար, և ամէն օր
ատենովը իր աղօթքը աղաչանքը Աստուծոյ կ'ը-
նէր։ Մէկ օր մը ասիկայ աղօթք ընելինի՝
հրեշտակ Աստուծոյ երեցաւ իրեն ու ըսաւ թէ
«Քու աղօթքդ և ըրած ողորմութիւններդ
Աստուծոյ ընդունելի եղան. ուստի Յոպպէ քա-
ղաքը մարդ խրկէ՝ ու անկէց Պետրոս առաքեալը
կանչէ, որ գայ քեզի սորվոցնէ թէ՛ ինչ պիտոր
ընես որ փրկուիս»։ Կուռնելիոս ալ շուտ մը իր
ծառաններէն իրեք հոգի խրկեց, որ երթան Պե-
տրոս առաքեալը անկէց առնեն իրեն բերեն։ Ա-
նոնք ալ երբոր գացին Յոպպէ մօտեցան, ան ա-
տենը Պետրոս կէս օրուան դէմ տանիքը ելեր
աղօթք կ'ընէր. ու ալ կերակուրին ատենը ըլլա-
լով՝ որ անօթեցեր էր, յանկարծակի մէկ տե-
սիւք մը տեսաւ, որ երկինքը բացուեցաւ, ու
անկէ մէկ կտաւ մը (կամ չարշափի պէս լաթ մը)
չորս ծայրէն բռնուած կախուած առջևը ինջաւ.
և ասոր մէջը կերպ կերպ կենդանիներ՝ օձեր ու
թռչուններ կային։ Պետրոս ալ աս բանիս վրայ
զարմացած որ կը նայէր, երկինքէն իրեն ձայն մը
եկաւ թէ «Պետրոս, ելիր մօրթէ ու կեր ա-
սոնք»։ Պետրոս պատասխան տուաւ թէ «Քաւ
լիցի որ ընեմ, որ ես դեռ իմ բերանս պիղծ բան
դրած չեմ»։ Ետքը մէյ մըն ալ ձայն եկաւ թէ
«Աստուծոյ սրբած բանը դուն պիղծ մի սե-
պեր»։ ու ասանկ իրեք հեղ ըսելէն ետեւ՝ վեր-
ցաւ անյայտ եղև ան տեսիլքը։ Աս տեսիլքիս

վրայ Պետրոս ալ որ սկսաւ մտմտալ, ան ատենը
Կուռնեւրիոսի խրկած մարդիկն ալ հոն հասան,
որ փնտռելով տունը գտան՝ քովը գացին, ու
Կուռնեւրիոսի հանդըպած տեսիլքը իրեն պատ-
մեցին, և աղաչեցին որ ելլէ հետերնին գայ:
Հոգին Սուրբ ալ տուն տուաւ Պետրոսի, որ ա-
նանկ անոր մէկալ օրը հետը Հրէաներէն մէկ
քանի հոգի մը առած՝ ելաւ Կեսարիա Կուռնե-
ւրիոսի քով եկաւ, որ ան ալ բոլոր իր ազգական-
ները ու բարեկամները մէկ տեղ ժողոված կը
սպասէր: Երբոր Պետրոս տունը մտաւ, Կուռ-
նեւրիոս առջևը վազեց ոտքը ինկաւ: Պետրոս ալ
բռնեց զինքը վերցուց, « Ի՞նչ կ'ընես, ըսաւ.
ես ալ քեզի պէս մարդ մըն եմ». ու ետքը ի-
րեն խօսք բացաւ թէ « Դուն ալ գիտես որ
Հրէաներուն օրինաց դէմ է՝ այլազգիներուն
քովը երթալը հետերնին խառնուիլը, բայց Աս-
տուած ինձի տեսիլք ցուցուց յայտնեց որ այսու-
հետեւ աս խտրանքները (այսինքն այրը սէչին)
պիտի մեր մէջը չըլլայ. անոր համար ես ալ դէմ
չկեցայ ելայ քովդ եկայ. ուստի ինձի ըսէ՝ պատ-
ճառն ի՞նչ է որ զիս կանչէր ես »: Կուռնեւրիոս
ալ սկսաւ կարգով իրեն երեցած հրեշտակին
տեսիլքը Պետրոսի պատմեց, ու ետքը ըսաւ թէ
« Ահա մենք ամէնքս քու առջևդ ժողովեր ենք՝
որ քեզմէ Աստուծոյ հրամանը լսենք »: Ան ժա-
մանակը Պետրոս առաքեալն ալ բերանը բացաւ,
ու սկսաւ իրենց տեղն 'ի տեղը Յիսուսի Քրիս-
տոսի վրայ քարոզել. ետեւ տեսնելով որ յայտնի
Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն ալ անոնց վրան ինջաւ՝
շուտ մը զամէնքը հոնտեղը մկրտեց, Քրիստոսի
հաւատացեալ եղան: Աս բանս կատարելէն ետ-
քը մէկ քանի օրէն ետեւ Պետրոս Երուսաղէմ

որ եկաւ, Հրէաներէն դարձած հաւատացեալները Պետրոսի վրան գայթակղած սկսան իրեն ծռռ ծռռ նայիլ թէ՛ գացեր այլազգիներուն մէջը մտեր է ու հետերնին ալ նստեր հաց կերեր է: Բայց ետքը իմանալով Պետրոսի Աստուծոյ եղած յայտնութիւնը և Կուռնելիոսի տեսիլքին բանը՝ ամենուն միտքը շինուեցաւ, սկսան փառք տալ Աստուծոյ, որ անով յայտնեց թէ այլազգի կուսպաշտներուն մէջն ալ Աստուած կ'ուզէ որ Քրիստոսի հաւատքը տարածուի:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը.

Պետրոս առաքիլոյն յանտէն ազատուիլը:

Ամ Քրիստոսի 44: (Գործ. ԺԲ:)

Աս բաներէս ետեւ Հերովդէս Ագրիպպաս ըստուած Հրէաստանի թագաւորը ուզելով որ աւելի Հրէից աչքը մտնայ սիրելի ըլլայ՝ հաւածում հանեց հաւատացելոց վրայ, ու առաջ Յակոբոս առաքեալը՝ Յովհաննէս աւետարանչին եղբայրը՝ բռնեց գլուխը կտրել տուաւ: Ետքը տեսնելով որ աս բանս Հրէայք շատ հաւնեցան՝ ետեւէն Պետրոս առաքեալն ալ բռնել տուաւ բանտը դրաւ, որ զատկէն ետեւ զան ալ սպաննէ. անոր համար բոլոր Երուսաղէմ եղած հաւատացեալքը աղօթք կ'ընէին՝ որ Աստուած զինքը խալըսէ: Եկաւ ան գիշերն՝ որ ալ առտուանց Հերովդէս պիտի բանտէն հաներ մեռցընէր. և Պետրոս շղթաներով կապած՝ պահապանները չորս դին առած որ կը քնանար, լուսաւոր հրեշտակ մը եկաւ Պետրոսի քով, ու մշտելով զին-

քը արթնցուց ըսաւ. « Շուտ ըրէ ելիր կայ-
նէ » . ան ատենը յանկարծակի բոլոր շղթանե-
րը վրայէն արձրկուեցան գետինը ինկան : Հրեշ-
տակն ալ ըսաւ . « Պօտիդ կապէ հողաթափ-
ներդ հագիր՝ լաթդ վրայդ առ , ու ետևէս ե-
կուր » . Պետրոս ալ զարմացած շփոթած չէր
գիտեր թէ աս իրաւ բան է մի՞ թէ երազ է , ու
աս պահապաններուն մէջէն անցնելով հրեշտա-
կին ետևէն կ'երթար . երբոր բանտին երկրթէ
դուռը հասաւ , ան ալ ինքիրեն բացուեցաւ , ու
դուռս ելած ինպէս հրեշտակը քովէն աներևոյթ
եղաւ : Սն ատենը Պետրոսի խելքը վրան եկաւ ,
իմացաւ որ Աստուած հրեշտակ խրկեր է որ զին-
քը խալըսէ . ուստի Աստուծոյ փառք տալով՝ ե-
լաւ ան տունը եկաւ , ուր որ հաւատացեալքը
մէկտեղ ժողոված իրեն համար աղօթք կ'ընէին
կոր : Դուռն որ զարկաւ , շուտ մը մէկ աղախին
մը վազեց որ նայի . ու երբոր լսեց ձայնէն ճիւղ-
ցաւ թէ Պետրոսն է , ալ ուրախութենէն շփո-
թած՝ դուռը չբացաւ , ներս վազեց ըսաւ թէ
« Պետրոսը դուռն է » : Սնոնք ալ սաստիկ զար-
մանալով և ամենևին կարծիք չունենալով « Բա՛
խենթեցար » ըսին . Պետրոս անդին դուռը ափ-
առեր կը զարնէր . ետքը ինչ և իցէ վազեցին
բացին , ու երբոր զինքը տեսան՝ ամէնքը ան տե-
ղը պաղեցան մնացին : Պետրոս ալ Աստուծոմէ
իր վրայ եղած հրաշքը անոնց պատմէին ետքը՝
Երուսաղէմէն ելաւ գնաց Կեսարիա քաշուե-
ցաւ : Բայց առտուանց երբոր Հերովդէս Պետ-
րոսը ուզեց , ու չգտաւ նէ՝ պահապանները
բռնեց սպաննել տուաւ , վրանին անանկ կար-
ծիք երթալով թէ՛ իրենք Պետրոսը փախուցած
ըլլան :

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

Պօղոս առաքելոյն թարգմտութիւններէ :

(Գործ. ԺԳ. ԺԴ. ԺԵ.)

Ստեփանոսի հալածման ատենը, ինչպէս ըսինք՝ շատ հաւատացեալներ երուսաղէմէն ելան ասդին անդին ցրուեցան. ասոնցմէ Անտիոք քաղաքն ալ գնացին, և հոն կամաց կամաց շատ մարդիկ վաստրկեցան հաւատացեալ ըրին. անոր համար ետքը Բառնաբաս աշակերտն ալ ելաւ հոն գնաց, որ ինքն ալ շատ պտուղ ըրաւ : Ետքը Տարսոն քաղաքը գնաց, անկէց առաւ հետը բերաւ Սաւուղը կամ Պաւղոսը, ու երկուքը մէկտեղ տարիի մը չափ Անտիոք քարոզելով՝ կռապաշտներէն ալ խել մը հոգի շահեցան. և աս Քրիստոսի հաւատացեալները հոնտեղը պինտ առաջ Քրիստոնեայ ըսուեցան : Անկէ ետեւ մէկ օր մը հոն աշակերտները մէյտեղ աղօթք որ կ'ընէին, Հոգին Սուրբ յայտնեց որ՝ աս երկուքս, Բառնաբաս ու Պաւղոս, ելլեն կռապաշտից երկիրները քարոզութեան երթան. ուստի իրենք ալ առաջ՝ նաւով Կիպրոս (այսինքն Պրպրըզ) գացին, ու հոն սկըսան քարոզել շատ հոգի շահել : Կիպրոսի մէջ Պափոս ըսուած քաղաքը մէկ կախարդ սուտ մարդարէ մը կար՝ Բարեյեսու անունով. ասիկայ իր խաբեբայութեամբը ետեւէ եր ինկեր՝ որ Սերգի Պաւղոս ըսուած փոխանակ բռնելին (կամ վէշիր քեահեասին ըսենք) հաւատքէն հանէ, զոր Սաւուղը ինքը դարձուցեր քրիստո-

նեայ էր ըրեր, (և ինչպէս կ'ըսեն՝ անկէց առա-
քելոյն անունն ալ փոխուեցաւ՝ ետքը Սաւուղ
ըսուելուն տեղը Պաւղոս կամ Պօղոս ըսուեցաւ):
Սնոր համար Պօղոս առաքեալը յանդիմանելով
ան կախարդը ըսաւ. «Ո՛վ խաբեբայ սատանայի
որդի, որ միշտ ետեէ ես՝ որ Աստուծոյ շիտակ
ճամբան ծռես. ուստի Աստուծոյ պատիժը վրադ
ըլլայ, որ կուրնաս լոյս չտեսնես՝ ինչուան որ
խեղճ դուրսդ գայ»: Եւ ըսածին պէս եղաւ՝
շուտ մը կուրցաւ. Սերգի իշխանն ալ աս հրաշ-
քըս որ տեսաւ, աւելի հաստատեցաւ իր հա-
ւատքին վրայ:

Ետքը Պօղոս Բառնաբասի հետ կիպրոսէ ե-
լաւ Սնտիոք Պիսիդեայ ըսուած քաղաքը եկաւ,
ու հոն Հրէից սինակոկան մտաւ քարոզելու:
Երբոր ասոնք իրեն քարոզութիւնը չընդունե-
ցան և մանաւանդ ան տեղի կռապաշտներն ալ
ոտք հանեցին որ քաղաքէն հալածեն դուրս ը-
նեն, առաքեալները անկէց ելան Իկոնիոն եկան.
և հոն ալ Հրէից ձեռքովը հալածուելով՝ նորէն
փախան Լիւստրա գացին: Աս տեղս Պօղոս՝ մէկ
մօրէ ծնած կաղ մարդու մը հանդրպեցաւ, որ
սիրով մտիկ կ'ընէր իր քարոզութիւնը. Պօղոս
ալ ան կռապաշտ ժողովրդոց առջևը աս մարդուս
կանչեց՝ ըսաւ. «Քեզի կ'ըսեմ Տեառն մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի անունովը, որ ելլէս ոտքի
վրայ շիտակ կայնիս». ու անանկ շուտ մը մարդը
բժշկուեցաւ՝ ոտք ելաւ սկսաւ վազելով քալել:
Աս հրաշքս որ տեսան ան կռապաշտները, կար-
ծելով թէ Բառնաբասը ու Պօղոսը իրենց
կուռքերն են՝ զարմանալով սկսան կանչել թէ
«Աստուածները մարդու կերպարանքով երկին-
քէն ինջեր եկեր են». ու շուտ մը իրենց քուր-

մը կամ կուռքերուն քահանան վաղեց հոն տեղը
կուլեր բերաւ, որ զոհ մատուցանէ առաքելոց
առջևը: Ան ատենը Պօղոս ու Բառնաբաս սրբ-
դողելով՝ վրայի լաթ երնին պատռեցին, ու կան-
չուրուտելով անոնց կ'ըսէին թէ « Մարդիկ, ատ-
ի՛նչ է որ կ'ընէք. մենք ալ ձեզի պէս մահկա-
նացու մարդ ենք, որ եկեր ձեզի կը քարոզենք որ՝
այդպիսի փուճ՝ բաները թողուք, ու դառնաք
կենդանի Աստուածը ճանչնաք, որ աս բոլոր աշ-
խարհքս ինքը ստեղծեր է»: Ասանկ ըսելով ճո-
րով դադրեցուցին ժողովուրդը՝ որ իրենց զոհ չը-
մատուցանէն:

Բայց ան մէկալ ըսած քաղաքներուն Հրէա-
ները երբոր իմացան թէ՛ հոս առաքեալները
քարոզելով ժողովուրդ կը շահին, ելան եկան,
ու այնչափ ըրին դրդեցին ժողովուրդը, որ քար-
կոծելով չարչարելով անանկ քաղքէն դուրս
ըրին Պօղոս առաքեալը: Ան ալ նորէն Բառ-
նաբասի հետ անկէց ելաւ ուրիշ շատ Յունաս-
տանի քաղաքները պտըտելով քարոզութիւն կ'ը-
նէր, և ամէն տեղ շատ մարդիկ դարձուց քրիս-
տոնեայ ըրաւ:

Աս ատեններս հաւատացելոց մէջը մէկ կուիւ
մը վէճ՝ մը ինկաւ, որ Հրէաներէն դարձածնե-
րը՝ կռապաշտներէն դարձածներուն կ'ըսէին թէ
« Ինչուան որ դուք ալ մովսիսական օրինաց պէս
չթլփատուիք նե՛՛ չէք փրկուիր». ուստի Պօղոսը
ու Բառնաբասը Երուսաղէմ խրկեցին, որ մէ-
կալ առաքելոց հետ աս բանիս վրայ մոմտան՝
խօսքը կտրեն: Անանկ երբոր առաքելոց ժողովն
եղաւ, ուրիշ բաներու հետ աս ալ սահմանուեցաւ
որ՝ կռապաշտներէն դարձածները չթլփատուին.
ու ետքը նորէն Պօղոս Անտիոք դարձաւ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ .

Պօղոս առաքելոյն քարոզութեան պատճառով
քաշած նեղութիւնները :

(Գործ . ԺԶ . ԺԷ . ԺԸ . ԺԹ .)

Այնկէ ետքը Պօղոս Շիղայի հետ նորէն քա-
ղաքէ քաղաք քարոզելով, և շատ մարդիկ դար-
ձընելով՝ Աստուած յայտնեց իրեն որ Յունաս-
տան Մակեդոնիայի կողմերը երթայ քարոզէ :
Հոս պատահեցաւ որ մէկ դիւահար աղախին մը՝
քանի անգամ որ ճամբան Պօղոսը իր աշակերտ-
ներուն հետ մէյտեղ կը տեսներ, ասոնց ետեւէն
կը կանչէր թէ « Աս մարդիկս Աստուծոյ ծառա-
ներն են, որ ձեզի փրկութեան ճամբան կը քա-
րոզեն » : Մէկ օր մը Պօղոս դարձաւ սատա-
նային ըսաւ. « Յիսուսի Քրիստոսի անունովը
քեզի կը հրամայեմ որ ատկեց ելլես » . ու շուտ
մը դէր անկեց ելաւ՝ ազատեցաւ կնիկը : Ասոր
վրայ շատ սրդողեցան անոր տիրուրտանքը . պատ-
ճառն որ՝ աս դիւահարը սատանային դրդմամբը
գաղտուկ բաներ իրենց կը զրուցէր, ու իրենք
ալ ան ճամբով ստակ կը վաստակէին . ուստի
տեսնալով որ իրենց շահը կտրեցաւ՝ իրենք ալ
ըսին թէ « Աս մարդիկս եկեր շփոթութիւն կը
ձգեն մեր քաղաքը, նոր հաւատք մեզի կը քա-
րոզեն » , ու անանկ չարաչար ծեծելով առա-
քեալները՝ ոտուրնին կոճէղը (այսինքն թօմարու-
քը) վարկած բանտը դրին : Բայց կէս գիշերուն
երբոր առաքեալները ելեր աղօթք կ'ընէին,
յանկարծակի բանտը շարժ մը եղաւ՝ բոլոր դռ-

ները բացուեցան, ու իրենց ալ վրայի կապերը արձրկուեցան: Բանտին վերակեցուն ալ ան ձայնէն արթնցաւ՝ ու տեսաւ որ բանտին դռները բաց են. կարծելով՝ որ բանտարկեալները փախեր են, ինքն ալ յուսահատութենէն երբոր թուրը քաշեց որ ինք զինքը սպաննէ՝ Պօղոս անդիէն աս տեսնալուն պէս շուտ մը կանչեց թէ « Ի՞նչ կ'ընես. մի վախնար՝ մենք ամէնքս հոս ենք»: Ինքն ալ ան ժամանակը ճրագով ներս գնաց քովերնին, ու երբոր տեսաւ զիրենք, և իմացաւ ան եղած հրաշքը՝ ահով դողով առաքելոց ոտքը ինկաւ. անանկ ետքը առաւ զանոնք մեծարանքով իր տունը տարաւ, վրանին լուաց սրբեց, և ինքն ալ բոլոր իր տնով տեղովը ան գիշերը մկրտուեցաւ քրիստոնեայ եղաւ: Առտուանց կանուխ երբոր դատաւորները բանտը մարդ խրկեցին որ ալ ազատեն առաքեալները, Պօղոս ան ատենը իրենց պատասխան տուաւ թէ « Մեզի պէս ազատ հռոմայեցի գրուած անմեղ մարդիկ՝ հրապարակաւ ամենուն առջևը ծեծելով բանտը դրին, ու հիմա գաղտուկ կը հանեն. ատանկ չըլլար, ըսաւ, հապաթող իրենք գան իրենց ձեռքովը հանեն»: Անոնք ալ իմանալով որ ասոնք հռոմայեցի են եղեր՝ շատ վախցան, ու ետքը եկան թողութիւն խնդրելով՝ աղաչեցին որ ելլեն անկէջ երթան:

Ետքը Պօղոս ալ իր ընկերներովը անկէ ելաւ Թեսաղոնիկէ (այսինքն Սէլանիկ) եկաւ, ու հոն ալ շատ մարդիկ շահեցաւ: Բայց աս տեղի չրէաններն ալ վրան նախանձելով, ու զինքը քաղաքէ քաղաք հալածելով՝ այնչափ ըրին որ, վերջը ելաւ գնաց Պօղոս Աթէնք (այսինքն Աթինա) քաղաքը: Աս Աթէնք քաղաքը որ փի-

լիսովաներուն տեղն էր, հետաքրքրութեամբ ասոնք Պօղոս առաքելոյն վրան եկան թափեցան, որ անոր ըրած քարոզութիւնը իմանան թէ ինչ է: Պօղոս ալ թէպէտ իրենց ինչպէս պէտք էր նէ խօսեցաւ զրուցեց քրիստոնէական հաւատքին վրայ, բայց անոնցմէ քիչ մարդ շահեցաւ. ու աս հաւատացեալներէն մէկն ալ Դիոնեսիոս արիստաքացին եղաւ: Ետքը Պօղոս Աթէնքէն ելաւ Կորնթոս (այսինքն Կէօրտէս) քաղաքը գնաց. և հոն ալ տարի ու կէս կենալով՝ շատ մարդ դարձուց քրիստոնէայ ըրաւ, մանաւանդ կուսպաշտներէն քան թէ Հրէաներէն. որ աս Հրէաները թէպէտ իրեն դէմալ կեցան՝ ու Վաղիոն ըսուած փոխանակ բռնելին մատնեցին, բայց ետքը խախը եղան անոր բան մը չկրցան ընել: Ետեւ անկէց ալ ելաւ Պօղոս, ու ասդիս անդին ուրիշ շատ տեղ պտըտելով և անդադար քարոզելով՝ նորէն Յունաստան դարձաւ՝ Եփեսոս քաղաքը գնաց: Եւ հոն երկու տարիէն աւելի կեցաւ. ու քարոզութեամբ և հրաշքներ գործելով՝ եւեւօք պտուղ ըրաւ. անանկ որ՝ Պօղոսի քրտինքը սրբելու թաշկինակը կամ վարչամակը երբոր կը տանէին ցաւագարներուն ու դիւահարներուն կը դպցնէին անով կը բժշկուէին: Աս Եփեսոս քաղաքս մէկ Սկեի ըսուած հրէայ քահանայապետի մը եօթը տղաք կային, որ երգմնեցուցիչ կ'ըսուէին՝ մարդէ դե հանելու ետեէ էին. ասոնք Պօղոս առաքելոյն նայելով որ Յիսուսի անունովը դե կը հանէ՝ իրենք ալ յանդգնեցան ուզեցին որ անանկ ընեն: Ուստի մէկ հեղ մը երբոր դիւահարի մը ըսին թէ «Քեզ կ'երդուընցընենք Յիսուսի անունովը՝ որ Պօղոսը կը քարոզէ», շուտ

մը ան դիւահարը ասանկ պատասխան տալով թէ
 « Յիսուսը գիտեմ ու Պօղոսն ալ կը ճանչնամ,
 բայց դուք ո՞վ էք » ըսելով կատղած ասոնց վրան
 վազեց, ու անոնց երկուքը բռնեց անանկ չար-
 չարեց որ՝ ճորով ողորմելիները մերկ ու վիրա-
 ւորուած տնէն դուրս գլուխնին փրցուցին ձեռքէն
 փախան աղատեցան : Ասոր վրայ բոլոր ժողո-
 վուրդը ահաւեցան, ու երկիւղածութեամբ կ'եր-
 թային մեղքերնին կը խոստովանէին՝ և կախար-
 դական գրուածքնին կրակը կը ձգէին կ'երէին .
 և այսպիսի բաներով Քրիստոսի հաւատքը ան
 քաղքին մէջը եւելօք տարածուեցաւ : Բայց
 մէկ Գեմետրիոս ըսուած արծաթագործ մը որ
 կուռքեր կը շինէր, երբոր տեսաւ որ ասանկ քրիս-
 տոնէութիւն մտնալով ան կողմերը՝ իր շահը կը
 դադրի, բոլոր իր արուեստին մարդիկը (այս-
 ինքն էսնաֆը) դրդեց Պօղոսի դէմ ոտք հանեց,
 այնչափ ըրաւ որ՝ Պօղոս ալ թողուց Եփեսոսէ
 ելաւ . և նորէն ան առջի քարոզած տեղուանքը
 պտըտելով, ու աշակերտած հաւատացեալները
 իրենց հաւատքին վրայ հաստատելով՝ ետքը նա-
 ւով ճամբայ ելաւ որ Երուսաղէմ դառնայ :

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԱ.

Պօղոս Երուսաղէմ կը քննոյի, ու անկեց Հոռմ կ'երթայ
 որ իր դատաստանը հոն տեսնոյի :

Ամ Քրիստոսի 60 : (Գործ . ԻԱ . ԻԲ . ԻԳ . ԻԷ . ԻԸ :)

Պօղոս առաքեալը երբոր կեսարիա հասաւ,
 որ անկէց ալ Երուսաղէմ պիտոր երթար, հոն
 տեղի Ագաբոս ըսուած մէկ աշակերտ մը՝ Հո-

գւոյ՝ սրբոյ՝ մարգարէացաւ Պօղոսի վրան, թէ
Երուսաղէմ Հրէաները զինքը կապած կռա-
պաշտներուն ձեռքը պիտի մատնեն: Աս որ լսե-
ցին ան տեղի հաւատացեալքը, լալով սկսան ի-
րեն աղաչել որ Երուսաղէմ չերթայ. Պօղոս
ալ անոնց պատասխան տուաւ թէ « Ես Յիսու-
սի Քրիստոսի համար պատրաստ եմ չէ՛ թէ
միայն բռնուելու կապուելու, հապա Երուսա-
ղէմին մէջը մեռնելու ալ »: Ուստի անանկ եր-
բոր Երուսաղէմ գնաց հասաւ, Հրէաները որ
միշտ իր վրայ կը նախանձէին ու կը մռմռային,
մէկ օր մը տաճարին մէջ Պօղոսի վրան թափե-
ցան՝ իբր թէ հեթանոս մարդ հետը առեր օրի-
նաց դէմ տաճարը մտցուցեր է. և աս պատճա-
ռիս համար կանչուըռտելով աղմուկով բոլոր քա-
ղաքը վրան ժողոված՝ ծեծելով առաքեալը հոն
կը սպաննէին, թէ որ Հռոմայեցւոց դատաւորին
մարդը չգար բռնութեամբ անոնց ձեռքէն առ-
ներ: Ետքը երբոր Պօղոսի ոսոխներովը (այս-
ինքն տաւաձիններովը) դատաւորին դիմացը օր
եւան, Պօղոս ամենուն առջևը իր ո՛վ ըլլալը՝ և
բոլոր գլխէն անցածները մէկիկ մէկիկ կարգով
պատմեց, թէ ինչպէս ինքը հրէայ ըլլալով՝ Աս-
տուած հրաչքով իրեն դարձ տուաւ, ու խրկեց
զինքը որ երթայ աշխարհքիս քարոզէ մեսիային
ճշմարիտ հաւատքը: Իր թշնամի Հրէաները աս
բաներս լսելով՝ աւելի կատղեցան, ու մէկ բե-
րան սկսան դատաւորին դէմ կանչել թէ « Այս-
պիսի մարդը արժանի չէ՛ որ աշխարհքիս վրայ
ապրի, հապա վերցուր աշխարհքէս »: Դա-
տաւորն ալ կռապաշտ ըլլալով՝ և Հրէից օրինաց
բաներէն չհասկընալով՝ Պօղոսի դատաստանը
Հրէից քահանայապետին ձգեց, որ անոր առ-

ջըը տեսնուի: Պօղոս ալ աս դատաստանին մէջը երբոր տեսաւ որ անոնց կէսը Սադուկեցի աշխարհէն էին ու կէսը Փարիսեցի, ինքն ալ կանչեց թէ «Գիտնաք որ ես փարիսեցիի որդի փարիսեցի եմ, որ հանդերձեալ կեանք ու յարութիւն քարոզելուս համար՝ ես բռնուած հիմա ձեր առջև կը դատուիմ»: Ասանկ ըսելով թէ՛ պէտ իր կողմը շահեցաւ բոլոր Փարիսեցիքը, որ ըսին թէ «Անանկ է նէ աս մարդս մեղք չունի» բայց Սադուկեցիքը աւելի կատղեցուց, այնչափ որ՝ ալ մէջերնին երդումով խօսք դրին որ չուտեն չիմեն ինչուան որ Պօղոսը մեռընեն: Աս բանս որ դատաւորին ահանջը հասաւ՝ շուտ մը անոնց մէջէն Պօղոսը առաւ, ու զգուշութեամբ Կեսարիա քաղաքը Փելիքս ըսուած մեծ դատաւորին խրկեց, որ Հրէայքը հոն երթան՝ ու անոր առջև Պօղոսի դատաստանը տեսնուի: Երբոր եկան՝ ու երկու դիէն ալ խօսուեցաւ, ան ատենը Փելիքսն ալ իմացաւ որ Պօղոս անմեղ է. բայց այսու ամենայնիւ Հրէից երեսպաշտութիւն ընելու համար՝ չազատեց առաքեալը, հապա բանտը դրաւ պահեց, ինչուան որ ինքը փոխուեցաւ՝ իր ետեւէն Փեստոս անուանով ուրիշ դատաւոր մը տեղը եկաւ:

Աս Փեստոսը երբոր Երուսաղէմ գնաց, Պօղոսի թշնամիները չարութեամբ դացին իրեն աղաչեցին որ Պօղոսը Կեսարիայէ վերցընէ Երուսաղէմ բերէ. ինչու որ՝ մէջերնին խօսք դրեր էին որ բերելու ատեն ճամբան բռնեն Պօղոսը սպաննեն: Բայց Փեստոս ասանկ չուզեց, հապա անոնց հրամայեց որ իրենք ելլեն Կեսարիա գան, ու հոն նորէն իր առջև Պօղոսի դատաստանը տեսնուի: Ան դատաստանիս մէջը երբոր

տեսաւ Պօղոս որ Փեստոսն ալ Հրէից երեսպաշ-
տու թիւն ընելով զինքը չազատեր՝ ու բանը կ'եր-
կրնցընէ, ինքն ալ Հռոմայի կայսերը դատաս-
տանին բողոքեց . ուստի դատը անանկ կըտ-
րուեցաւ որ Պօղոսը Հռոմ խրկեն: Անկէ ետքը
Հերովդեսի որդին Ագրիպպաս ըսուած Հրէաս-
տանի Թագաւորը՝ իր կնիկովը ու իշխաններովը
երբոր կեսարիա Փեստոսի քով եկաւ բարևե-
լու, Փեստոս ուզեց որ Պօղոսը ասոնց առջեւ
ալ հանէ. ան ատենը Պօղոս իր անմեղութիւնը
ցուցընելով՝ այնպիսի շնորհալի քարոզութիւն
մը ըրաւ Քրիստոսի վրայ, որ Ագրիպպաս ըսաւ
թէ «Բիչ մնաց որ զիս ալ քրիստոնէայ ընես»:
Ետքը ասոնք սկսան մէջերնին ըսել. «Թէ որ
կայսերը բողոքած չըլլար նէ՝ պէտք էր որ աս
մարդս ազատուեր»:

Երբոր Պօղոս առաքեալը աս պատճառովս
Հռոմայեցւոց կայսեր առջեւ խրկելու որ եղան,
բռնեցին մէկ Յուլիոս ըսուած հարիւրապետի
մը ձեռքը տուին, որ ինքը առնէ նաւով Իտա-
լիա տանի առաքեալը: Շատ երկայն քշեց աս
Պօղոսի ճամբորդութիւնը՝ խառնակ ու ներհակ
հովերուն պատճառով: Աս նաւարկութեանս ա-
տենը շատ անգամ սաստիկ փորձանքաւոր նաւա-
կոծութեան հանգը պելով՝ ուրիշ ճամբորդները
'ի կենաց որ կը յուսահատէին, Պօղոս վրանին
կեցած միշտ իրենց սիրտ կու տար կը յորդորէր,
որ չվախնան կերակուրնին ուտեն որ ուժ առ-
նեն. և մէկ հեղ մը աս ալ պատմեց որ «Հրէշ-
տակ Աստուծոյ ինծի երեցաւ, ըսաւ թէ՝ Պօ-
ղոս, մի՛ վախնար՝ դուն կայսերը դիմացն ալ պի-
տոր ելլես. անոր հպմար բոլոր նաւիդ մէջը ե-
ղած մարդոց կեանքն ալ Աստուած քեզի շնոր-

հէց, որ քու պատճառովդ իրենք ալ մնասի չք-
 քան»։ Պինտ ետքը նաւը սաստիկ ալեկոծու-
 թեամբ մէկ ցամաքի մը զարնելով երբոր սկսաւ
 քայքայիլ, ան ատենը պահապան զինուորները
 մէջերնին խորհուրդ ըրին որ իրենք հետի բըռ-
 նած կապածները սպաննեն, որ չփախչին ազա-
 տին։ Բայց հարիւրապետը ուզելով որ Պօղոս
 առաքեալը խալըսի՝ աս բանս թող չտուաւ,
 հրամայեց որ ով որ կրնայ նէ՝ թող լողալով ցա-
 մաք ելլէ։ Եւ այսպէս ամէնքը ազատեցան ցա-
 մաքն որ ելան, տեսան որ ան՝ Մելիտինէ (Մալ-
 թա) ըսուած կղզին է եղեր։

Աս կղզիիս բնակիչքը թէպէտ լեռնցի կոպիտ
 մարդիկ էին, բայց սիրով առին ընդունեցան աս
 նաւաբեկութենէն խալըսած ճամբորդները, որ
 Պօղոս ալ հետերնին էր, և անձրեւին ու ցրտուն
 առին կրակ ըրին անոնց, որ վրանին գլուխնին
 չորցընէն՝ տաքնան հանգստանան։ Ան ատենը
 Պօղոս ալ կրակին վրայ խռիւ (այսինքն չալըջըր-
 փը) դնելու ատեն մէջէն օձ մը ելաւ, Պօղոսի ձեռ-
 քէն բռնած խածած կախուեցաւ։ Աս որ տե-
 սան մարդիկը, սկսան ըսել թէ «Անանկ է նէ
 աս մէկ չարագործ մըն է եղեր, որ Աստուած
 զինքը ծովու ու ցամաքի վրայ կ' ուզէ պատժել
 մեռցընել»։ Բայց ետքը Պօղոս շուտ մը ձեռքը
 կրակին վրայ թռթռելուն պէս՝ օձը փրթաւ կրա-
 կին մէջը ինկաւ, ու իրեն ամենեւին զեն մը չե-
 դաւ։ անոր վրայ մարդիկն ալ խօսքերնին փոխե-
 ցին, ու նորէն զարմանալով կ'ըսէին թէ «Աս
 մեր աստուածներէն մէկը պիտոր ըլլայ»։ Աս
 Մելիտինէ կղզին Պօղոս իրեք ամիս կեցաւ, և
 շատ հիւանդներ բժշկելէն ետեւ՝ նորէն նաւ
 մտաւ. ու երբոր ալ Հռոմ գնաց հասաւ, ան

տեղը եղած Հրէաներուն հասկըցուց իր Հռոմ երթալուն պատճառը: Եւ ան տեղը երկու տարիի չափ իր դատաստանն որ երկընցաւ, մէկ առանձին տուն մը բռնած՝ հոն կը նստէր, և քովը եկողներուն համարձակ կը քարոզէր ու կը սորվըցընէր Քրիստոսի հաւատքը:

Ինչուան հոս կը պատմէ Գործք Առաքելոց գիրքը. որով կը լմննայ նոր կտակարանին պատմութիւնը:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Բ.

Յաշկոռած պատմութեան աստքերոց Քրիստոսի:

Գործք Առաքելոց գրքին մէջը եղած Քրիստոսի Տեառն մերոյ առաքելոց և աշակերտաց պատմութիւնները կարգով համառօտ պատմելէն ետեւ, պատշաճ կ'երևայ որ սուրբ գրքին ուրիշ տեղերէն առած՝ քիչ մըն ալ տեղեկութիւն տանք անոնց գրուածքներուն վրայ: Քրիստոս Տէրն մեր՝ ինչպէս աւետարանը կ'ըսէ, տասուերկու առաքեալ և եօթանասունուերկու աշակերտ իրեն ընտրեց առաւ. և իր նոր օրինաց հաւատքը պինտ առաջ ասոնց սորվըցընելով, (որ ասով իրենք՝ նոր եկեղեցւոյ առջի հիմունքը եղան) հրամայեց որ երթան չորս գին բոլոր աշխարհքս քարոզէն իր սուրբ հաւատքը: Ետքը տասուերկու առաքելոց մէջէն Յուդան որ պակսեցաւ, աստուածային կամօքը անոր տեղը ուրիշ երկու հոգի ընտրուեցան մտան առաքելոց կարգը, մէկը՝ Մատաթիա, ու մէկալը՝ Պօղոս, ինչպէս որ վերը պատմեր ենք:

Աս բոլոր առաքելոց և աշակերտաց մէջէն

միայն ուժը հոգին Աստուած ընտրեց, որ գը-
րուածքով ալ իրեն քրիստոնէական քարոզու-
թիւնը թողուն ետքէն եկող հաւատացելոցը.
անանկ որ՝ ասոնց գործքը աստուածաշունչի կամ
սուրբ գրոց կարգը անցաւ: Պինտ առաջ՝ ասոնց-
մէ չորսը, այսինքն Մատթէոս առաքեալը, Մար-
կոս աշակերտը, Լուկաս աշակերտը, ու Յով-
հաննէս առաքեալը՝ Յիսուսի Քրիստոսի բուն
համառօտ վարքը և վարդապետութիւնները
գրեցին, ու անոր համար իրենց գրուածքն ալ՝
Աւետարան կոչուեցաւ, որ ըսել է՝ Ուրախական
բանի գիրք, որ մարդուն կը ծանուցանէ կամ
աւետիս կու տայ իր Աստուծոյ հետ հաշտուիլը
և փրկութիւնը: Երկուքը աս չորս աւետարա-
նիչներէս ասկէ՝ ի զատ ուրիշ բան ալ գրեցին:
Մէկը Լուկաս՝ Գործք Առաքելոցը գրեց, որ
Քրիստոսի համբարձմանէն ետեւ նոր եկեղեցւոյ
սկզբնաւորութիւնը կը պատմէ, ինչպէս աս
վերջի մասիս մէջը տեսանք: Մէկալը Յովհան-
նէս՝ իրեք թուղթ ալ գրեց, որ առջինին մէջը
Քրիստոսի Բանն Աստուած ըլլալը հերետիկո-
սաց դէմ հաստատելէն ետեւ՝ բոլորը սիրոյ կամ
եղբայրսիրութեան վրայ կը քարոզէ: Նաև
ասոնցմէ ի զատ Յայրենիէան գիրքն ալ գրեց,
որ ինչպէս կ'ըսեն՝ աւետարանը գրելէն առաջ
երբոր աս սուրբ առաքեալը քրիստոնէութեան
համար Պատմոս ըսուած Յունաստանի կղզին
աքսորուեցաւ, Աստուած ան տեղը յայտնեց
իրեն ան տեսիլքները, որ բոլորը առակով մար-
դարեութիւն են՝ ինչ որ Քրիստոսի առջի գա-
լըստենէն ինչուան վերջի գալուստն որ պիտոր
կատարուի եկեղեցւոյ մէջը: Ոմանք աս տեսիլք-
ներս ալ սուրբ գրոց պատմութեան ետեւէն գը-

րաժ՝ կարգով կը պատմեն. բայց մենք տեսնելով որ՝ ըստ ինքեան անոնք եղած պատմութիւն չեն. մէյ մըն ալ որ՝ անանկ առանց մեկնութեան դնելը՝ անպտուղ բան մը մեզի երեւնալով, իսկ մեկնութեամբը՝ եւելօք կ'երկընցընէր Գրուածքնիս. և ան ալ շատ անգամ անորոշ պիտոր ըլլար, (որովհետեւ խիստ խրթին ու անանկ խորհրդաւոր են ան տեսիլքները, որ ինչուան առ օրս վարդապետները կը տառապին՝ և անոնց բուն մեկնութիւնը չեն կրնար տալ). անոր համար մենք ալ զանց ըրինք՝ աս համառօտութեանս մէջը չդրինք:

Աւետարանիչներէն 'ի զատ' Պետրոս առաքեալն ալ երկու [թուղթ] գրեց Հրէից ազգին հաւատացելոցը, որ բոլոր աշխարհք ուրիշ կռապաշտ ազգերուն մէջը ցրուած էին։ Եւ ասոնց մէջը կը ցուցնէ [է]՝ Քրիստոսի տնօրէնութիւնները մարդարէք առաջուց քարողեցին, ու հոգեշարժ յորդորանքներով մեծ ու պզտիկ կը խրատէ՝ որ ամէնքը իրենց պարտքը ընեն, և հերետիկոսներէն զգուշանան, անոնց խօսքին մտիկ չընեն՝ չխաբուին։ Այնոր պէս նաև Յակոբոս առաքեալը, որ Եղբայր Տեառն կոչուեցաւ, ինքն ալ [թուղթ] մը գրեց Հրէայ հաւատացելոց՝ կերպ կերպ երկայն զարմանալի խրատներով։ Ինչպէս իր Եղբայրը Յուդա առաքեալն ալ, որ Թագէոս ալ կ'ըսուի, ան ալ մէկ համառօտ [թուղթ] մը գրեց ան նոր հաւատացելոցը, որ աչուրնին բանան չխաբուին հերետիկոսաց ըրած ծուռ վարդապետութենէն։ Աս ըսած չորս առաքելոց եօթը [թուղթը]՝ Կ-Լ-Ղ-Ն-Ս, ըսուեցան, որ կը նշանակէ ընդհանրական. որովհետեւ ինչպէս կ'ըսեն, աշխարհքիս չորս դին ուր որ

Հրէից ազգէն հաւատացեալ կար՝ անոնց գըրուեցաւ :

Իսկ Պօղոս երեքտասան առաքեալը, որ աշխարհքէ աշխարհք պտըտելով՝ գրեթէ իր բոլոր քարոզութիւնը կռապաշտից ըրաւ, ու ան պատճառով ալ Վարդապետ Հեթանոսաց կոչուեցաւ, տամնըչորս թուղթ գրեց՝ ասդիս անդին մասնաւոր հաւատացելոց եկեղեցիներուն, որ մեծ մասը ինքը իր քրտինքովը հիմը գրեր հաստատեր էր : Ուստի իր թղթին մէկը՝ խրկեց Հռոմայեցւոց, երբոր ինքը Կորնթոս էր. և աս թուղթս՝ ինչպէս կ'երևայ, ինքը տուն կու տար՝ ու Տերտիոս ըսուած իրեն մէկ աշակերտը կը գրէր : Եւ աս թղթովս առաքեալը՝ կը ջանայ որ խաղաղեցնէ դարձած Հրէից և հաւատացեալ հեթանոսաց կռիւը, որ մէյմէկու վըայ կը պարծենային՝ ու մէկզմէկ վար կը զարնէին : Երկու խրատական թուղթ ալ գրեց Կորնթացւոց, որ ատենով Յունաստանի մեծ քաղաքներէն մէկն էր. ասոնց առջինը Եփեսոսէ կամ Փիլիպպէէ հոն խրկեց, ու մէկալը Մակեդոնիայէն : Զորրորդ թուղթը գրեց Քաղատացւոց, որ Փոքր Ասիային (այսինքն Անատօլի) մէջը կ'իյնայ. ու աս թուղթը Հռոմայէ, կամ ըստ այլոց՝ Եփեսոսէն հոն խրկեց : Հինգերորդ թուղթն ալ Հռոմայի բանտէն գրեց՝ Եփեսացւոց, որ հին ատենը Եփեսոս՝ ծովեզերեայ մայրաքաղաք էր Փոքր Ասիայի, ու Տիւբիկոս աշակերտին հետ խրկեց իրենց : Վեցերորդ թուղթը Փիլիպպեցւոց գրեց, որ Մակեդոնիայի (կամ Ռումէլի) կողմը մէկ ծովեզերեայ քաղաք մըն էր, և ինչպէս կ'ըսեն՝ զաս ալ Հռոմայի բանտէն խրկեց Եպափրոդիտէս ըսուած մէկու մը ձեռ-

քովը: Եօթներորդը՝ Կողոսացւոց գրած Թուղթըն է՝ Հռոմայէ խրկած, որ հին ատենը աս ալ Փոքր Ասիայի քաղաքներէն մէկն էր: Ութերորդը և իններորդը՝ Թեսաղոնիկեցւոց գրած երկու Թղթերն են. առջինը Աթէնք քաղքէն խրկած է կ'ըսեն, ու երկրորդը՝ Կորնթոսէ կամ Հռոմայէ. աս Թեսաղոնիկէ ծովեզերեայ քաղաքը՝ հին ատենը մայրաքաղաք էր Մակեդոնիա գաւառին, որ հիմա Սէլանիկ կ'ըսուի: Տասներորդը՝ Եբրայեցւոց Թուղթն է, որ ինչպէս կ'ըսեն Պօղոս Իտալիայէ գրեց՝ ու դէպ ՚ի Հրէաստան խրկեց հաւատացեալ Հրէից, սիրտ տալով իրենց՝ որ հեթանոսաց ու անհաւատ Հրէից ձեռքէն քաշածներուն սիրով համբերեն: Պօղոս առաքեալը որ մէկալ ամէն Թղթերուն ծայրը իր անունը կը դնէ, միայն աս Թղթիս վրայ չդնէր: Ասոր պատճառը կարելի է թէ աս է կ'ըսեն, որ գիտնալով թէ ինքը նախանձու թեամբ ատելի ըլլալով իր ազգին մէջը, անով ըսածն ալ մէկալ լսողներուն ընդունելի չըլլայ. կամ թէ՛ ինքը զինքը աւելի վարդապետ հեթանոսաց կ'ըսէր՝ քան թէ առաքեալ Հրէից. անոր համար մէկալ Թղթերուն վրայ որ հեթանոսաց դարձածներուն խրկուեցաւ՝ յայտնի գրեց իր անունը, ու ասոր վրայ զանց ըրաւ: Տասներմէկ և տասուերկու երրորդը՝ Տիմոթէոսի գրած երկու Թուղթն են, որ իրեն սիրելի աշակերտն էր, ու ինքը զանիկայ Նիկեոսի եպիսկոպոս ձեռնադրեր էր. ասոնց մէկը Մակեդոնիայէն գրեց, ու մէկալ Հռոմայէն: Տասուերեքերորդ Թուղթը Տիտոսի գրեց որ, աս ալ իրեն աշակերտն էր, ու ինքը եպիսկոպոս ըրեր էր Կրետացւոց (այսինքն Կիւրիտի). և աս Թուղթս իրեն խրկեց Նիկոպո-

չիս ըսուած Մակեդոնացւոց քաղքէն: Տասնը-
չորսերորդ վերջին թուղթը՝ գրեց իր Փիլիմոն
ըսուած բարեկամին, անոր Ոնեսիմոս ծառային
պատճառովը, որ յանցանք ըրած տիրոջը քովէն
փախեր Հռոմ եկեր էր. Պօղոս ալ զինքը խղա-
տով ճամբայ բերելով զանիկայ աս թղթովս նո-
րէն իր տիրոջը կը յանձնէ: Աս Պօղոս առաքե-
լոյն գրած տասնըչորս թղթերուն մէջը՝ բոլոր
քրիստոնէական հաւատոյ ուսումը, ու բարոյա-
կան և հոգեւոր վարդապետութիւնը այնպիսի
զօրաւոր կերպով գրուած է, որ կարդացողին
միտքը կը կապուի. մանաւանդ անոնց մէջը յայտ-
նի տեսնելով Աստուծոյ մեծագործութիւնը,
որ իրեն հաւատքը հալածողը և իր անունը հայ-
հոյողը՝ անանկ քարոզութիւն ընէ աւետարանին
վրայ, որ չէ թէ միայն կենդանութեան ատենը,
հապա ինչուան այսօրս իր գրած թղթերովը
պապանձեցրնէ հաւատոյ թշնամիքը:

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՅ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ ԳՐՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՈ

Հ Ի Ն Կ Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ա. Ստեղծումը աշխարհքիս՝ և առաջին մարդուն	7
Բ. Նախահարց մեղքը ու պատիժը	9
Գ. Կայենի և Աբելի պատմութիւնը	11
Դ. Աստուած մարդոց չարութիւնը ջրհեղեղով կը պատժէ	13
Ե. Բաբելոնի աշտարակը	16
Զ. Հայր Աբրահամու կոչումը, ու իրեն ուրիշ գործ- քերը	18
Է. Աբրահամու հետ Աստուած ուխտ ու գաշինք կ'ընէ, և իրեն իսմայէլը զաւակ կու տայ	20
Ը. Աբրահամու և Ղովտայ հիւրասիրութիւնը, ու Սողոմոնացոց պատիժը	22
Թ. Իսահակը ծնանելէն ետև՝ Աբրահամ իսմայէլը քովէն կը ճամբէ	25
Ժ. Աստուած կը հրամայէ Աբրահամու՝ որ Իսա- հակը իրեն ողջակէզ ընէ	26
ԺԱ. Աբրահամ Իսահակը կը կարգէ, և այնպէս կը վախճանի	28
ԺԲ. Իսահակայ որդիքը՝ Եսաւ ու Յակոբ	30
ԺԳ. Յակոբ հօրը օրհնութիւնը եղբօրը ձեռքէն կը յափշտակէ, ինքը կ'առնէ	32
ԺԴ. Յակոբ Միջագետք երթալիս ի տեօից կը տես- նէ, ու հոն կ'երթայ կը կարգուի տուն տեղ կ'ըլլայ	35

ԺԵ. Յակոբ կ'ելլէ իր երկիրը գառնալու	38
ԺԶ. Յակոբայ ճամբորդութեան մէջ ուրիշ հանգիստ պաժ բաները	39
ԺԷ. Յակոբայ մէկալ տղոցը նախանձը և գաւաճանութեանը Յովսէփ գեղեցիկին վրայ	43
ԺԸ. Յովսէփ Եգիպտոսի մէջ կը ծախուի, ու հոն զբաւարտութեամբ բանտ կը մտնէ.	46
ԺԹ. Յովսէփ Փարաւոնի երազները մեկնելով բանտէն կը խալըսի, և իշխանութեան կը հասնի.	50
Ի. Յովսէփայ եղբայրները սովին պատճառովը իրեն որ կը գիտեն, Յովսէփ զանոնք կը փորձէ.	53
ԻԱ. Յովսէփ իր եղբայրները քիչ մըն ալ փորձելէն ետեւ՝ զինքը անոնց կը յայտնէ.	57
ԻԲ. Յակոբ բոլոր ընտանիքովը կ'ելլէ Եգիպտացւոց երկիրը կ'երթայ. և հոն իր զաւկները օրհնելով բարի ծերութեամբ կը վախճանի	61
ԻԳ. Յովսէփ իր հայրը կը թաղէ. և եղբայրներուն թողութիւն տալէն ետեւ՝ ինքն ալ կը վախճանի.	64

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ա. Իսրայելացւոց հալածումը և նեղութիւնը Եգիպտացւոց ձեռքէն	67
Բ. Փարաւոնի ազջիկը՝ Մովսէսը գետէն կը խալըսէ՝ իրեն որդեգիր կ'առնէ	69
Գ. Մովսէս ազգասիրութեան պատճառով Մագիա- նացւոց երկիրը կը փախչի, և մօրենւոյն հրաշքեր կը տեսնէ	70
Դ. Մովսէս Եգիպտոս կը դառնայ, որ Իսրայելացիքը Եգիպտացւոց ձեռքէն խալըսէ	74
Ե. Եգիպտացւոց տասը հարուածները կամ պա- սիժները	77
Զ. Տասներորդ Եգիպտացւոց հարուածը, ու Իս- րայելացւոց Եգիպտոսէ ելլելը.	83
Է. Իսրայելացիք Վարժիր ծովէն կ'անցնին, ու Փա- րաւոն իր զօրքովը հոն կը խզուի	86

Ը. Անապատը Աստուած Իսրայէլացւոց ջրին պա- կասութիւնը կը հոգայ, և մանանան իրենց կերակուր կու տայ	88
Թ. Ամազէկացիքը կը ջարդուին Իսրայէլացիներէն: Յովթոր կուգայ Մովսէսը բարեկեւու	94
Ժ. Աստուած Սինա լեռը տասնաբանեայ պատուի- րանքները կու տայ Իսրայէլացւոց	95
ԺԱ. Իսրայէլացիք զԱստուած կը թողուն՝ հօրթ կը պաշտեն	96
ԺԲ. Խորանին ու տապանակին շինելը, և ուրիշ աս- տուածապաշտութեան ծէսերը	99
ԺԳ. Նաբադ ու Սքիուդ, և ուրիշ յանցաւորները կը պատժուին	102
ԺԴ. Իսրայէլացիք Աստուծոյ դէմ կը արանջան, ու կը պատժուին	103
ԺԵ. Ահաբոն ու Մարիամ կը պատժուին	105
ԺԶ. Մովսէս լրտեսներ կը խրկէ աւետեաց երկիրը. և Իսրայէլացիք նորէն կը պատժուին	107
ԺԷ. Կորիւր, Գաթմանը և Աբիրոնը կը պատժուին, ու Ահաբոնին գաւազանը կը ծաղկի	111
ԺԸ. Իսրայէլացւոց ճամբորդութեան վերջի տարին հանդըպած բաները	115
ԺԹ. Բազաամու պատմութիւնը	117
Ի. Մովսէս մարգարէն կը վախճանի, Յեսու որդի Նաւեան անոր տեղը կ'անցնի	122
ՅԱԻԵԼՈՒԱՅ. Յօր երանելոյն պատմութիւնը	125

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ա. Յեսու կ'առաջնորդէ Իսրայէլացւոց, որ Յօր- գանան գեաը կ'անցնին	131
Բ. Երիբով ու Գայի ըստած քաղքըներուն առու- մը	134
Գ. Պաբաւոնացւոց խաբէրայութիւնը, և Քանա- նացւոց հինգ թագաւորներուն ջարդուիլը	138
Դ. Յեսու բոլոր աւետեաց երկիրը անբաժանելով՝	

զաննիկայ Իսրայելացւոց կը բաժնէ, ու անանկ կը վախճանի	144
Ե. Յետուայ ետե՛ դատաւորաց տառնի Իսրայելա- ցւոց որպիսութիւնը	145
Զ. Գեբորայի, Բարահայ, Սիսարայ և Յայելի պատմութիւնը	149
Է. Գեղէոն զօրապետ կ'ընտրուի՝ Իսրայելացիքը Մագիանացւոց ձեռքէն կ'ազատէ	151
Ը. Արիմէլէքայ բռնակալութիւնը	157
Թ. Յեփթայի պատմութիւնը	161
Ժ. Սամփսոնի պատմութիւնը	164
ԺԱ. Միքայի պատմութիւնը, և Բենիամինի ցեղին ջարդուիլը	172
ԺԲ. Հուլթայ պատմութիւնը	175
ԺԳ. Աննայի աղօթքով Սամուէլը կը ծնանի՝ ու Աս- տուծոյ կը նուիրուի	177
ԺԴ. Հեղի իր աղաքներովը կը պատժուի՝ քահանայու- թենէն կ'իյնայ, անոր տեղը Սամուէլ կ'ըն- տրուի	179
ԺԵ. Այլազգիները տապանակին պատճառով կը պատ- ժուին՝ ու զան նորէն Իսրայելացւոց կը դար- ձնեն	183

ՄԱՄՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

Ա. Իսրայելացիք իրենց թագաւոր կ'ուզեն դնել, Ասաուած ալ Սաւուղը առջի թագաւոր կ'ըն- տրէ Իսրայելացւոց	187
Բ. Սաւուղ մեծ յաղթութիւն մը ընելէն ետե՛ նո- րէն թագաւոր կ'օծուի	190
Գ. Սաւուղ նորէն այլազգիները կը յաղթէ՛, ու անհնազանդութեանը համար Աստուծոյ աչ- քէն կ'իյնայ, Յովնաթան իր ըրած քաջու- թեամբը մեռնելէն կ'ազատի	192
Դ. Սաւուղ Ամազեկացւոց խնայելով՝ բոլորովին Աս- տուծոյ աչքէն կ'ելայ	195

Ե. Դաւիթը թագաւոր կ'օծուի	497
Զ. Դաւիթ Գողիաթը կը սպաննէ, և անով բոլոր այլազգիները կը յաղթուին	498
Է. Սաւուղին նախանձութիւնը Դաւթի վրայ	202
Ը. Դաւիթ Սաւուղի ձեռքէն կը հալածուի՝ փա- խըստահան կը պարտի	203
Թ. Նաբազի ու Աբիգեայի պատմութիւնը, և Դաւ- թի ուրիշ զիպուածները	240
Ժ. Սաւուղի մահը, ու Դաւթի անոր վրայ ըրած բարի հատուցումը	214
ԺԱ. Սաւուղի տունը կը մարի, ու Դաւթի թագաւո- րութիւնը կ'աջողի	217
ԺԲ. Դաւիթ Աստուծոյ տապանակը կը վերջընէ և բուսազէմ կը տանի	220
ԺԳ. Դաւթի ուրիշ յաղթութիւնները, ու իր մեծ մեղքը՝ և ապաշխարութիւնը	223
ԺԴ. Աբիսողոմի ձեռքէն Դաւթի քաջած նեղութիւն- ները՝ իրեն մեղացը պատիժ	229
ԺԵ. Աբիսողոմ կը սպաննուի, ու Դաւիթ նորէն իր տեղը կը գառնայ	234
ԺԶ. Իսրայէլացիք մահտարաժամով կը պատժուին	23
ԺԷ. Դաւիթ իր ետեւէն Սողոմոնը թագաւոր կը դնէ՝ ու ինքը կը վախճանի	240
ԺԸ. Սողոմոնի թագաւորութիւնը	243
ԺԹ. Սողոմոն տաճարը և իր պալատը կը շինէ։ Սարա- թագուհին իրեն տես կու գայ	247
Ի. Սողոմոնի մեղքը՝ ու իրեն մահը	251
ԻԱ. Իսրայէլացւոց թագաւորութիւնը երկուք կը բաժ- նուի	253
ԻԲ. Յերոբոամի Իսրայէլացւոց թագաւորին մեղքը, և իրեն չար յաջորդները	255
ԻԳ. Եզիա մարգարէն Աքայարի չարութիւնը կը յան- գիմանէ՝ ու զինքը կը պատժէ	2598
ԻԴ. Աքայարի ուրիշ գործերը, և իր չար սատակումը	263
ԻԵ. Ուրիշայի պատիժը, և Եզիա մարգարէին երկինքը վերանալը	266

ԻԶ. Եղիսէ մարգարէին հրաշագործութիւնները . . .	269
ԻԷ. Յէռւ Աբայարի ցեղը կը ջնջէ՝ ինքը կը թագաւորէ, և անոր ետեւէն նստած Իսրայէլացւոց թագաւորները	277
ԻԸ. Յուդայի ցեղին թագաւորները՝ Ռոբոլամէ սկսած ինչուան Յովրամ	282
ԻԹ. Յուդայի ցեղին թագաւորները Ոքոզիայէ սկսած ինչուան Աբաղ	289
Լ. Եղեկիա թագաւորին պատմութիւնը, և իր ետեւէն նստած Յուդայի ցեղին թագաւորները՝ ինչուան վերջը	297

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ա. Պատմութիւն Տորիթայ	309
Բ. Պատմութիւն Յուդիթայ	315
Գ. Պատմութիւն Եսթերայ	322
Դ. Պատմութիւն Մարգարէից	330
Ե. Պատմութիւն Դանիէլի մարգարէին	337
Զ. Իրեք մանկանց պատմութիւնը	342
Է. Դանիէլ մարգարէին ուրիշ պատմութիւնները	345
Ը. Երկոտասան մարգարէները	355
Յօշիան մարգարէին պատմութիւնը	356

ՄԱՍՆ ՎԵՅԵՐՈՐԴ

Ա. Հրէայք Բաբելացւոց գերութենէն կը գառնան	361
Բ. Երուսաղէմ նորէն շինուելէն ետեւ՝ Հրէից ազգին հանգրդածները	365
Գ. Հեղիոգորոսի պատիժը	368
Դ. Հրէից խաղաղութիւնը ներքեւ վրայ կ'ըլլայ Անտիոքոսի ատենը	370
Ե. Նահատակութիւն Եղիազար ծերունւոյն, և ետեւ թը եղբարց Մակաբայեցւոց՝ իրենց մօրը հետ	374
Զ. Մատաթիա քահանային և իր որդւոցը բարեպաշտութիւնը, և անոնց քաջութիւնները	379
Է. Յուգա Մակարէին քաջութիւնները	382

Ը. Անտիդոթոս Թագաւորին սատակումը, և անոր և տեւէն նստած Թագաւորներուն պատերազմը Հրէից դէմ	386
Թ. Յուդա Մակաբէին ետեւէն՝ Յովնաթան անոր տեղը կ'անցնի	394
Ժ. Յովնաթան քահանայապետին ուրիշ պատմութիւնները	393
ԺԱ. Շմաւոն կը յաջորդէ Յովնաթանի տեղը	397
ԺԲ. Յաւելուած Հրէից պատմութեանը մինչև Քրիստոսի ծնունդը	401

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ՄԱՄՆ ՍՈՍԶԻՆ

Ա. Գարբիէլ Հրեշտակապետը աւետիս կու տայ Զաքարիայի, և Կուսին Մարիամու	409
Բ. Կոյսն Մարիամ աչքիցուսի կ'երթայ, ու Եղիսարէթ Յովհաննէս Մկրտիչը կը ծնանի	412
Գ. Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդը	414
Դ. Իրեք մոգերը Յիսուսի երկրպագութեան կու դան, և ան պատճառովը Հերովդէս Բէթղէհէմի մանկունքը կը ջարդէ	416
Ե. Յիսուսի տաճարը ընծայուիլը, և տասուերկու տարուան տաճարին մէջը գտնուիլը	418
Զ. Յիսուսի մկրտութիւնը, ու սատանայէն փորձուիլը	424
Է. Կանա Գալիլեացոց հարսնիքը, և անկէ ետև Քրիստոսի հանգըստած բաները	424
Ը. Սամարացի կնիկանը պատմութիւնը, ու Թագաւորազին տղին բժշկութիւնը	427
Թ. Առաքելոց՝ հրաշքով ձուկ բռնելը, ծովին ալեկոծութիւնը դադրիլը, և Գերգեսոացոց դիւահարներուն բժշկութիւնը	429

- Ժ. Անդամալուծին բժշկութիւնը, Մատթէոս առա-
քելոյն կոչումը, Յայրոսի աղջկանը ու տե-
ռաւես կնկանը բժշկութիւնը 452
- ԺԱ. Պրոպատիկէի անդամալուծին, ու ձեռքը չորցած
մարդուն, և ուրիշ ցաւագարներուն բժշկու-
թիւնը. 456
- ԺԲ. Տասուերկու առաքելոց ընտրութիւնը, բորոտին
և հարիւրապետին ծառային բժշկութիւնը . . . 440
- ԺԳ. Նային քաղքին մեռելին ողջըննալը, մեղաւոր կըն-
կանը դարձը, սերմանացանին առակը. . . . 442
- ԺԴ. Յովհաննու Մկրտչի գլխատումը, Յիսուսի հինգ
հացով, և եօթը հացով՝ հազարաւոր մարդ
կշտացընելը, և ծովուն վրայ երևնալը . . . 446
- ԺԵ. Քանանացի կնկան աղջկանը բժշկութիւնը. . . 449
- ԺԶ. Յիսուսի այլակերպութիւնը, մէկ լուսնոտի մը
բժշկութիւնը, մանր տղոցը խոնարհութեան
օրինակ ըլլալը. 451
- ԺԷ. Պարազկանին ու սամարացիին առակները, և տասը
բորոտներուն բժշկութիւնը 454
- ԺԸ. Եօթանասունուերկու աշակերտները, Մարթա ու
Մարիամ, 'ի ծնէ կուրին բժշկութիւնը, Յի-
սուսի իրաստուածութիւնը յայտնի քարոզելը. 458
- ԺԹ. Անառակ որդւոյն առակը. 461
- Ի. Տնտեսին, ու անողորմ մեծատան առակները . . . 464
- ԻԱ. Դատաւորին, ու փարիսեցիին և մաքսաւորին ա-
ռակները 466
- ԻԲ. Հարուստ մարդուն զժուար է արքայութիւն եր-
թալը, և մշակներուն առակը 468
- ԻԳ. Ղազարոսի բարեկամին Քրիստոսի յարութիւնը. . 471
- ԻԴ. Զաքէոսի դարձը, ազնուականին առակը, և Մա-
րիամու Յիսուսը եղով օծելը. 475
- ԻԵ. Յիսուս փառաւորապէս Երուսաղէմ կ'երթայ, ու
հոն նորէն հրաշքներ կ'ընէ 477
- ԻԶ. Յիսուս նորէն առակներով կը խրատէ՝ ու կը պա-
պանձեցընէ Հրէայքը 480
- ԻԷ. Յիսուսի ետքի վարդապետութիւնները և մէկ ա-
ռակը 484

ԻԸ. Յիսուսի մատնութիւնը, և վերջին ընթրիքը . . .	487
ԻԹ. Յիսուսի պարտէզը աղօթելը, ըմբռնումն, դատապարտուիլը, և Պետրոսի ուրանալը . . .	494
Լ. Յիսուսը Պիղատոսի դատաստանը կը հանեն, և չարչարեւէն ետեւ կը դատապարտեն որ խաչուի .	496
ԼԱ. Յիսուսի խաչելութիւնը ու թաղումը . . .	501
ԼԲ. Յիսուսի փառաւոր յարութիւնը, և աշակերտաց երևումը	506

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ա. Հոգւոյն Սրբոյ գալուստը ու հաւատացելոց շատնալը	513
Բ. Ի ծնէ կալին բժշկութիւնը	515
Գ. Անանիայի ու Սափիրայի պատիժը, և առաքելոց քարոզութիւնը	518
Դ. Ստեփանոսի նախաձկային պատմութիւնը . . .	522
Ե. Սիմոն մոգը առաքեալներէն կը նշովուի, ներքիննին հաւատացեալ կ'ըլլայ	524
Զ. Սաւուղի կամ Պօղոս առաքելոյն դարձումը . . .	526
Է. Կուռնեղիոս հարիւրապետին դարձումը . . .	528
Ը. Պետրոս առաքելոյն բանտէն ազատուիլը . . .	531
Թ. Պօղոս առաքելոյն քարոզութիւնները	535
Ժ. Պօղոս առաքելոյն քարոզութեան պատճառով քաշած նեղութիւնները	536
ԺԱ. Պօղոս Երուսաղէմ կը բռնուի, ու անկէջ Հոռմկերթայ՝ որ իր դատաստանը հոն տեսնուի .	540
ԺԲ. Յաւելուած պատմութեան առաքելոց Քրիստոսի .	544

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0251062

